A

# JOSIP JURAJ STROSSMAYER

## DOKUMENTI I KORESPONDENCIJA

KNJIGA PRVA

OD GOD. 1815. DO GOD. 1859.

IZDALA

JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI

SABRAO I UREDIO

FERDO ŠIŠIĆ

PRAVI ČLAN JUGOSLAV. AKADEMIJE

ZAGREB 1933

A

101-301

OPERA ACADEMIAE SCIENTIARUM ET ARTIUM
SLAVORUM MERIDIONALIUM SEPARATIM EDITA

# POSEBNA DJELA

## JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE

## ZNANOSTI I UMJETNOSTI

ZAGREB 1933
TISAK NADBISKUPSKE TISKARE

# JOSIP JURAJ STROSSMAYER

## DOKUMENTI I KORESPONDENCIJA

KNJIGA PRVA

OD GOD. 1815. DO GOD. 1859.

IZDALA

JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI

SABRAO I UREDIO

FERDO ŠIŠIĆ

PRAVI ČLAN JUGOSLAV. AKADEMIJE

ZAGREB 1933

AA-26/2002
KNJIŽNICA
HRVATSKE AKADEMIJE
ZAGREB
653 856

# Predgovor.

Prema zaključku Jugoslavenske akademije začinje ovom knjigom izlaženje nove zbirke dokumenata o životu i radu njena osnivača, đakovačkoga biskupa Josipa Jurja Strossmayera. Dok je razmjerno dobro sačuvana korespondencija između dva prijatelja, kanonika Račkoga i biskupa Strossmayera (1860—1894), pružila Jugoslavenskoj akademiji mogućnost, da je izda kao osobito djelo u četiri sveske, u ovoj novoj zbirci, »J. J. Strossmayer. Dokumenti i Korespondencija«, bit će sabrani svi javni i tajni spisi o kulturnom i političkom radu biskupovu za čitava njegova života, i povrh toga bit će objelodanjena i sva ona sačuvana pisma, koja je budi on drugima pisao ili drugi njemu, a tiču se naše narodne prošlosti, i političke i kulturne. Ali dok dokumenti počinju još od vremena biskupova školovanja, korespondencija je biskupova od drugih lica sačuvana u arhivu Jugoslavenske akademije tek od kraja šezdesetih godina XIX. st.; sva su ranija pisma ili propala (ponajviše ih je uništio još nekoć sam Strossmayer) ili su možda još negdje zaturena, što je malo vjerojatno. Ovo je djelo dakle zamišljeno u više svezaka, a bit će dragocjen prilog ne samo kritičnoj i potpunoj biografiji ovoga velikoga Hrvata, nego u isto vrijeme i nada sve dragocjena građa prvoga reda općoj našoj narodnoj i političkoj i kulturnoj prošlosti, naročito u drugoj polovini XIX. st., kad je Strossmayer snažno učestvovao u našem javnom životu i tako reći bio ono središte, oko kojega se grupirao sav taj život. Zato Jugoslavenska akademija smatra ovu važnu publikaciju svojom dužnošću, i spram njenoga osnivača i spram našega naroda.

Građa za ovu zbirku nije — po prirodi same stvari — sva koncentrisana na jednom mjestu, kao što je to bilo s »Korespondencijom Rački-Strossmayer«. Nju je trebalo i trebat će još tražiti po mnogim domaćim i stranim, javnim i privatnim arhivima. Već za tu prvu knjigu, koja obuhvata građu od biskupova rođendana (4. febr. 1815.) do kraja godine 1859., uzeti su u obzir ovi arhivi, podijeljeni po mjestima, gdje se nalaze:

Zagreb: arhiv Jugoslavenske akademije, nadbiskupski, državni (skupina županije zagrebačke) i rukopisna zbirka universitetske biblioteke.

Đakovo: dijecezanski arhiv.

Osijek: arhiv gornjogradske rim. kat. župe i arhiv bivše kr. vel. gimnazije.

Brod: arhiv familije Brlić (samo od česti).

Sarajevo: bos. herc. muzej (spisi nekadašnjega austrijskoga konzulata).

Beč: državni arhiv i arhiv u ministarstvu vjera i prosvjete; arhiv bečkoga universiteta i arhiv nekadašnjega Augustineuma (sada »Zavod Sv. Tome«).

Budimpešta: arhiv kr. universiteta (teološki fakultet).

Na prvi se pogled opaža, da nisu iscrpana dva veoma važna arhiva: vatikanski i onaj familije Brlić u Brodu.

Šta se tiče vatikanskoga arhiva, gdje se čuvaju izvještaji bečkih nuncija, nadbiskupa — docnije kardinala — Mihajla Viale-Prelà i njegova nasljednika nadbiskupa Antuna Ks. De Luca, treba odmah kazati, da Sveta Stolica još uvijek ne daje uvida u svoj arhiv od vremena pontifikata Pija IX dalje, dakle od 1846. naprijed. Zato i nisam uspio, da se tom potrebnom građom već sada koristim, ali ipak ima nade, da će doskora biti predani javnosti spisi od 1846. do 1878. Tada će se u jednom od idućih svezaka uzeti i taj arhiv u obzir. Kod toga ne radi se toliko o izvještajima Strossmayerovima Svetoj Stolici, kao i o dopisima Svete Stolice Strossmayeru, jer ti su — naročito za vrijeme pontifikata Leona XIII. — pomno sačuvani, budi u konceptu, budi u originalu, u đakovačkom dijecezanskom arhivu, a od česti i u arhivu Jugoslavenske akademije u Zagrebu, nego se poglavito radi o tajnim izvještajima papinskih nuncija sa strane.

U arhivu familije Brlić u Brodu ima nešto oko 50 pisama Strossmayerovih prijatelju Andriji T. Brliću, naročito iz 1849. godine, a manje ih ima iz docnijega vremena. Nema sumnje, da bi ta dragocjena građa i ovdje našla odlično mjesto, ali budući da je gđa Ivana Brlić Mažuranić, poznata hrvatska književnica, spremila za štampu iz svoga familijarnoga arhiva čitavu knjigu pisama, pisanih od različnih lica Andriji T. Brliću između 1848. i 1852., i želi, da ta zbirka izađe kao osobita cjelina, Strossmayerova pisma iz onih godina nisu mogla ući u ovu knjigu. Veoma je poželjno, da gđa Ivana Brlić Mažuranić što prije izda štampom svoju zbirku u interesu naše historijske nauke. Zbog toga morao sam se zadovoljiti samo s nekim Strossmayerovim pismima Andriji T. Brliću iz god. 1847., a koja mi je gđa Ivana Brlić Mažuranić veoma pripravno stavila na raspolaganje, na što joj srdačna hvala.

Od mnogo manjeg je značaja to, što Jugoslavenskoj akademiji nije uspjelo da dobije iz arhiva bosanske franjevačke provincije u Sarajevu ono nekoliko spisa o Strossmayeru, što se ondje čuvaju. I ta će pisma i akti izići u jednoj zasebnoj publikaciji bosanskih franjevaca. Međuto, u pitanju odnosa između Strossmayera i bosanskih franjevaca u pedesetim godinama XIX. st. bez sumnje su kudikamo bogatiji i važniji bečki arhivi (državni i onaj kod ministarstva vjera i prosvjete) i dijecezanski arhiv u Đakovu, kako se lako može svaki stručnjak uvjeriti, kad zagleda u ovu knjigu.

Ova prva knjiga opće korespondencije i dokumenata o Strossmayeru prikazuje biskupove ranije godine života i prvih deset godina biskupovanja, a pada ponajviše u vrijeme apsolutizma cara Franje Josipa i njegova ministra Bacha (1850—1859). Razumljivo je stoga, da u njoj nema ništa, ili ima tek izuzetno štogod, o našem političkom životu toga vremena. Zato se i kreće glavni sadržaj ove prve knjige oko Strossmayerova školovanja, oko njegova ulaza u Augustineum, oko njegova imenovanja biskupom đakovačkim, i oko njegova staranja za bosanske franjevce i katoličko žiteljstvo u Srbiji. Ujedno se sastajemo i s prvim denuncijacijama, koje su već onda išle za tim, da se Strossmayer »strpa u samostan«, ali i s prvim javnim njegovim dobrotvornim i patriotskim radom i općim priznanjem. Viđamo ga i u Rimu, gdje je prvi put iznio pred Svetu Stolicu svoje misli o izmirenju zapadne i istočne crkve. Uopće, zameci svih onih ideja, koje su od 1860. dalje vodile Strossmayera u njegovu vjerskom i patriotskom djelovanju, već jasno izlaze pred nas u ovoj knjizi. Razumije se, interes za sva naša javna pitanja i za sve naše narodne potrebe znatno će porasti u daljim knjigama, prema kojima je ova prva kao neke ruke uvod.

Još mi je dužnost da se zahvalim svima onima, koji su me pomagali pri izrađivanju ove prve knjige. To je u prvom redu Preuzv. g. đakovački biskup Dr. Ante Akšamović, stavivši Jugoslavenskoj akademiji na raspolaganje svoj dijecezanski arhiv, a kojim upravlja Presv. g. kanonik prepošt Dr. Andrija Spiletak, čiju ljubaznost i veliku stručnu pomoć pri traženju akata treba da naročito istaknem. Hvala i Prečas. g. opatu i župniku u gornjem gradu Osijeku, Matiji Paviću, nekadašnjem mome đaku, za podatke iz župnoga arhiva, gđi prof. Danici Pinterović, tako isto nekadašnjem mome đaku, za podatke iz arhiva bivše osječke kr. vel. gimnazije, a onda i g. prof. Rudolfu Zaplati u Sarajevu za podatke iz sarajevskoga muzeja, koje mi je dragovoljno stavio na raspolaganje, iako ih je već bio spremio za štampu za časopis »*Croatia Sacra*«, što ga vješto uređuje moj nekadašnji đak, g. Dr. Miroslav Vanino D. I. I svima ostalima, drugovima i prijateljima u pojedinim domaćim i stranim arhivima, tako isto srdačna hvala na potpori i kolegijalnom susretanju.

Još bih imao samo nešto da kažem.

Već sam u prvoj knjizi »Korespondencije Rački-Strossmayer« u predgovoru istaknuo, da je Strossmayer bio veoma impulzivne naravi i pravi fanatik svoje vjere i uvjerenja. Otale onda i to, da se u momentu znao često i suviše raspaliti i napisati štošta, što nikad nije moglo da bude bez prigovora. To se naročito tiče nekih ličnosti, pa čak i njegovih intimnih prijatelja, a onda različitih političkih protivnika i ljudi drugoga uvjerenja. Takvi su podaci za poznavanje psihe Strossmayerove i za karakteristiku njegova momentanoga raspoloženja od velika značaja. Izostaviti ih »ad usum delphini«, značilo bi falsifikovati pravoga Strossmayera. Ali sasvim je nehistorijski i nekorektno i to, kad se takove Strossmayerove izjave, izrečene u afektu i u intimnim

pismima, iskorišćuju u jednostrane polemičke svrhe, a sve pod zaštitom Strossmayerova autoriteta i sa svrhom i tendencijama, s kojima se Strossmayer nikad niti je slagao, niti bi se ikad složio. Treba dakle njegove misli uzimati sa čisto naučnoga gledišta, a ne iskorištavati ih u privremene političke i druge ciljeve.

Metod i principi pri izdavanju ove knjige ostali su isti kao i u »Korespondenciji Rački-Strossmayer«.

U Zagrebu 20. jula 1933.

Ferdo Šišić

# Sadržaj.


Neka data iz Strossmayerova života do imenovanja biskupom đakovačkim . . . 1

1. Strossmayerov krsni list. Osijek, 4. febr. 1815. Strossmayer bio je četvrti i najmlađi sin, ali ne blizanac . . . . . 3
2. Strossmayer u gimnaziji osječkoj. Osijek, 1825—1831. U prvom razredu bio je Strossmayer drugi odlikaš, a od drugoga do šestoga razreda prvi odlikaš . . . . . 4
3. Strossmayer u đakovačkoj filozofiji. Đakovo, 1831—1833. Bio je prvi odlikaš . . . . . 5
4. Izvaci iz sjedničkih zapisnika profesorskoga zbora bogoslovije u Đakovu od 1833. do 1853., ukoliko se tiču Strossmayera kao teologa, profesora i biskupa . . . . . 7
5. Strossmayer slušač teologije u peštanskom univerzitetu. Pešta, 1833. do 1837. . . . . 9
6. Rađenje Strossmayerovo. Đakovo, od 12. do 16. febr. 1838. . . . 11
7. Biskup Kuković župniku Mihaliću. Đakovo, 25. sept. 1838. Strossmayer imenovan kapelanom u Petrovaradinu (Tvrđa) . . . . . 12
8. Biskup Kuković župniku Mihaliću. Đakovo, 29. sept. 1838. Biskup javlja, da će Strossmayer nešto docnije stići u Petrovaradin na svoje mjesto . . 12
9. Pretstavka caru Ferdinandu, da Strossmayer bude primljen u Augustineum. Beč, 15. sept. 1840. Prijedlog dvorskog župnika Feigerla 13
10. Zapis Strossmayerov. Đakovo, 8. okt. 1840. Strossmayer tražio je premještenje s kapelanije petrovaradinske, što biskup Kuković nije htio da izvrši. Sutradan dobio je poziv za Augustineum . . . . . 14
11. Dvorski župnik Feigerle biskupu Kukoviću. Beč, 18. aug. 1840. Izvještaj o Strossmayerovim studijama . . . . . 15
12. Dvorski župnik Feigerle biskupu Kukoviću. Beč, 28. febr. 1842. Drugi izvještaj o Strossmayerovim studijama . . . . . 16
13. Dvorski župnik Feigerle biskupu Kukoviću. Beč, 7. aug. 1842. Feigerle javlja, da je Strossmayer dovršio studije . . . . . 17
14. Strossmayer u bečkom Augustineumu, 1840—1842. Ocjena Strossmayerova rada i karaktera . . . . . 17
15. Strogi ispiti Strossmayerovi, 1841—1842. Ocjena Strossmayerovih rigoroza . . . . . 19
16. Dvorski župnik Feigerle caru Ferdinandu. Beč, 28. juna 1842. Predlaže, da se Strossmayer pusti kući, jer je svršio studije . . . . . 20
17. Strossmayer u Augustineumu. Beč, 16. aug. Svjedodžba o Strossmayerovu radu u Augustineumu . . . . . 21
18. Strossmayer Kazimiru Mohačiju. Đakovo, 15. apr. 1844. Poziv na sabiranje abonenata na Pucićevu »Antologiju Slavjansku« . . . . . 22

19. Biskup Kuković o Strossmayeru. Đakovo, 10. febr. 1845. Svjedočanstvo o Strossmayerovu karakteru . . . . . 22
20. Mato Topalović Gaju. Đakovo, 21. maja 1846. Gajev povratak iz Srbije. Topalović žali, što se nije s njime lično mogao sastati. — Gaj u Đakovu sa Strossmayerom. — Političke i nacionalne prilike u Slavoniji. — Topalović bi želio da dođe kao misionar u Srbiju. — Strossmayer je već u toj stvari intervenirao u Beču. — Topalović moli Gaja, da mu u toj stvari da savjet, i da ga pomaže . . . . . 23
21. Strossmayer Andriji T. Brliću. Đakovo, 12. marta 1847. Strossmayer se nada, da će dobiti katedru dogmatike u peštanskom universitetu. — Želi, da zna, ima li nade, da bi mogao doći u Beč kao dvorski kapelan . . . . . 30
22. Dvorski župnik Feigerle biskupu Kukoviću. Beč, 16. jula 1847. Pita, bi li Strossmayer primio mjesto dvorskoga kapelana i jednoga od direktora studija u Augustineju . . . . . 31
23. Strossmayer Andriji T. Brliću. Osijek, 21. jula 1847. Pita, šta je s njegovim pozivom u Beč . . . . . 31
24. Biskup Kuković dvorskom župniku Feigerlu. Đakovo, 22. jula 1847. Preporučuje Strossmayera . . . . . 32
25. Strossmayer Andriji T. Brliću. Osijek, 27. jula 1847. Pita, kad će uslijediti njegov poziv u Beč . . . . . 33
26. Strossmayer postaje dvorskim kapelanom. Mainz, 27. aug. 1847. Prijedlog dvorskoga župnika Feigerla i potvrda cara Ferdinanda, učinjena u Mainzu 34
27. Strossmayer Andriji T. Brliću. Osijek, 4. sept. 1847. Strossmayer čeka poziv u Beč . . . . . 35
28. Dvorski župnik Feigerle Strossmayeru. Beč, 2. okt. 1847. Javlja Strossmayeru, da mu je plaća doznačena . . . . . 36
29. Strossmayer Andriji T. Brliću. Beč, 14. okt. 1847. Javlja mu, da će do koji dan uslijediti njegov, Brlićev, poziv kao alumna u bečki Augustineum . 36
30. Andrija T. Brlić Gaju. (Beč, oko 5. maja 1848). Javlja, da je bio kod bečkoga nuncija Viale Prela, s kojim je razgovarao o zagrebačkom biskupu Haulíku. — O ukinuću celibata. — Haulikov teški položaj u Zagrebu . . . 37
31. Andrija P. Brlić Gaju. Beč, 8. maja (1848). Strossmayer bio je kod ugar. potkancelara Ludovika baruna Bedekovića. — Držanje Haulikovo. — Ban Jelačić i Madžari . . . . . 39
32. Strossmayer banu Jelačiću. Beč, 30. aug. 1848. Poziva ga u ime bečkoga dvora, da što prije udari s vojskom na Madžare . . . . . 40
33. Biskup Josip Kuković odriče se biskupije đakovačke. Beč, 10. apr. 1849. Prijedlog ministra unutrašnjih djela, grofa Franje Stadiona caru Franji Josipu, koji car i prima . . . . . 40
34. Iz sjednice ministarskoga savjeta. Beč, 21. apr. 1849. Barun Franjo Kulmer predlaže, da se biskupu Josipu Kukoviću da titula pravoga tajnoga carskoga savjetnika . . . . . 41
35. Ministarski savjet caru Franji Josipu. Beč, 21. apr. 1849. Podastire gornji prijedlog Kulmerov, koji car i prihvaća . . . . . 42
36. Ministarstvo unutrašnjih posala ministarstvu inostranih djela. Beč, 30. apr. 1849. Moli, da se uvažena molba biskupa Kukovića pošalje Papi na rješenje . . . . . 43
37. Strossmayer Andriji T. Brliću. Beč, 23. juna 1849. Novosti iz Francuske. — Izgledi madžarske bune slabi su. — Rusi i Austrija; Graničari osjećaju, da su im Rusi bliži od Nijemaca. — Rusi i budućnost Slovena. — Strossmayerovo zdravlje. — Promjena na crkvenom polju u Ugarskoj. — Pečujski biskup Sci-

tovszky polazi u Varaždin, a odavde bi u Slavoniju. — Vijesti o Lukši Gučetiću. — Neke sitnije vijesti . . . . . 44

38. Ministarski savjet caru Franji Josipu. Beč, 2. jula 1849. Prijedlog biskupa Kukovića o unapređenju nekih đakovačkih kanonika . . . . . 48

39. Kardinal Antonietti grofu Esterházyju. Gaeta, 9. jula 1849. Javlja, da je Papa primio rezignaciju biskupa Kukovića . . . . . 49

40. Grof Esterházy knezu Schwarzenbergu. Gaeta, 31. jula 1849. Šalje pismo državnoga sekretara Antoniettija u Beč . . . . . 49

41. Strossmayer Gaju. Vöslau, 12. aug. 1849. Šalje mu priloženi članak za »Narodne Novine«. — Članak prigovara zaključku banskoga vijeća, da se u Hrvatskoj nema proglasiti oktroirani ustav od 4. marta 1849. . . . . 50

42. Strossmayer Andriji T. Brliću. Beč, 15. aug. 1849. (prije podne). Strossmayer kod baruna Kulmera. — Njegovo mišljenje o odluci banskoga vijeća. — Strossmayer nada se postati biskup đakovački. — Brlićeva budućnost. Jelačićevo vojevanje s Madžarima. — Osječki podžupan Joza Janković. — Stjepan Mojses. — Mojo Georgijević . . . . . 55

43. Strossmayer Andriji T. Brliću. (Beč, 15. aug. 1849. uveče). Strossmayer kod Metela Ožegovića. — Ministar prosvjete grof Thun želi, da Strossmayer dođe k njemu. — Barun Kulmer i ban Jelačić . . . . . 58

44. Strossmayer Andriji T. Brliću. Vöslau, 20. aug. 1849. Strossmayer kod ministra grofa Thuna. — Šulek i Strossmayerov članak u »Nar. Nov.« — Strossmayer nada se, da će biti imenovan biskupom đakovačkim. — Sitnije vijesti. Mojo Georgijević. — Petar Rogić . . . . . 60

45. Strossmayer Andriji T. Brliću. Beč, 24. aug. 1849. Lukša Gučetić. — Kukuljević i Vukotinović kao kandidati za budući zagrebački universitet. — Patrijar Rajačić, ban Jelačić, Ivan Mažuranić, primas Scitovszky, biskup Haulik. — Pitanje biskupa Kukovića i popunjenje biskupije đakovačke . . . . . 63

46. Strossmayer Andriji T. Brliću. Beč, 25. aug. 1849. Venecija se predala austrijskoj vojsci. — Strossmayer o svome članku u »Nar. Nov.« — Izgledi, da Strossmayer postane biskup. — Uloga Ivana Mažuranića u konferencijama pouzdanikâ u Beču . . . . . 66

47. Strossmayer Andriji T. Brliću. Vöslau, 28. aug. 1849. O budućem đakovačkom biskupu. — O hrabrom držanju dvojice osječkih kapelana 1848. — Sitne vijesti . . . . . 67

48. Strossmayer Andriji T. Brliću. Vöslau, 31. aug. 1849. Strossmayer vraća se u Beč. — Osječke neke novosti (Mojo Georgijević i Ivan Zidarić). — Ban Jelačić. — Patrijar Rajačić u Beču. — Strossmayer kod grofa Thuna. — Izgledi Strossmayerovi, da postane đakovačkim biskupom. — Sitne vijesti . . 68

49. Ministarski savjet caru Franji Josipu. Beč, 8. nov. 1849. Grof Thun predlaže, u sporazumu s banom Jelačićem, Strossmayera za biskupa đakovačkoga . . . . . 72

50. Car Franjo Josip papi Piju IX. Beč, 18. nov. 1849. Prijedlog, da Strossmayer bude prekoniziran za biskupa đakovačkoga . . . . . 72

51. Grof Thun knezu Schwarzenbergu. Beč, 24. nov. 1849. Javlja Strossmayerovo imenovanje . . . . . 73

52. Grof Thun dvorskom kapelanu Strossmayeru. Beč, 27. nov. 1849. Javlja mu, da je imenovan biskupom đakovačkim . . . . . 74

53. Grof Thun banu Jelačiću. Beč, 27. nov. 1849. Javlja mu, da je Strossmayer imenovan biskupom đakovačkim . . . . . 74

54. Strossmayer Gaju. Beč, 29. nov. 1849. Zahvaljuje na čestitki prilikom imenovanja biskupom đakovačkim . . . . . 74

55. Ministarski savjet o zakletvi Strossmayerovoj. Beč, 5. dec. 1849. Ima da položi prisegu na ruke ministra vjera i prosvjete . . . . . 76
56. Strossmayer Metelu Ožegoviću. Beč, 8. dec. 1849. Daruje društvo »Bana Jelačića za nemoćne vojnike« . . . . . 77
57. Strossmayer Hauliku. Beč, 12. dec. 1849. Javlja mu, da je imenovan đakovačkim biskupom . . . . . 77
58. Haulik Strossmayeru. Zagreb, 16. dec. 1849. Čestita na imenovanju . 78
59. Strossmayer Duhovnom stolu biskupije đakovačke. Beč, 19. dec. 1849. Želi, da se što prije opet otvori seminar. — Odnos spram klera i Duhovnoga stola . . . . . 79
60. Ban Jelačić Strossmayeru. Beč, 11. febr. 1850. O zemljama, koje su negda bile vlasništvo ukinutih redova . . . . . 81
61. Strossmayer đakovačkom Duhovnom stolu. Beč, 17. febr. 1850. Saopštava dopis bana Jelačića od 11. febr. . . . . 81
62. Govor Strossmayerov ministru Kraussu. Beč, 17. marta 1850. Pozdravlja ga kao pretsjednik društva za potporu udovica i siročadi jugoslovenskih graničara, i odgovor ministrov . . . . . 82
63. Govor Strossmayerov banu Jelačiću. Stockerau, 24. marta 1850. Prigodom svečanosti u korist društva za potporu udovica i siročadi; banov odgovor . . . . . 86
64. Strossmayer županiji zagrebačkoj. Beč, 7. apr. 1850. Zahvaljuje na čestitki prilikom imenovanja . . . . . 88
65. Fra Frano Jukić posvećuje prvu knjigu »Bosanskoga Prijatelja« Strossmayeru. U maju 1850. . . . . 89
66. Strossmayer na Rijeci. Rijeka, 29. maja do 1. juna 1850. Svečani doček i tjelovska procesija . . . . . 90
67. Đakovo o Strossmayeru. Đakovo, 30. maja 1850. Radost klera i naroda. — Nada u bolju budućnost . . . . . 91
68. Govor Strossmayerov banu Jelačiću. Beč, 21. juna 1850. Pred povratak banov u domovinu; zasluge Jelačićeve za carevinu i Hrvatsku. — Odgovor banov . . . . . 91
69. Ivan Fran Jukić Ljudevitu Gaju. Beč, 21. juna 1850. »Bosanski Prijatelj«. — Strossmayer pretstavlja Jukića banu Jelačiću . . . . . 97
70. Strossmayer banu Jelačiću. Beč, 25. juna 1850. Strossmayerov interes za Bosnu. — Kanonik Manger, profesori Carrara i Pulić. — O promaknuću potpukovnika Demelića. — Želje bosanskih kršćana, prikazane sultanu Abd-ul-Medžidu . . . . . 98
71. Strossmayer u svatovima bana Jelačića. Napajedla, 23. jula 1850. Pozdravlja na čelu hrvatske deputacije zaručnicu, pa Bana, roditelje zaručnice i mladence . . . . . 102
72. Govor Strossmayerov vojnom ministru Čoriću. Beč, 28. jula 1850. Pozdravlja ga na čelu hrvatske deputacije kao zemljaka na mjestu vojnoga ministra i preporučuje mu Vojnu Granicu . . . . . 107
73. Grof Esterházy knezu Schwarzenbergu. Rim, 10. aug. 1850. Šalje dekrete o papinoj potvrdi Strossmayerova imenovanja, koje on i prima (21. aug.) . . . . . 108
74. Strossmayer Duhovnom stolu đakovačkom. Beč, 24. aug. 1850. O seminaru. — O posvećenju svome . . . . . 109
75. Strossmayer svojoj dijecezi. Beč, 24. aug. 1850. Pozdravlja kler pred svojim posvećenjem . . . . . 110

76. Posvećenje Strossmayerovo biskupom. Beč, 8. sept. 1850. Opis svečanosti u bečkoj Augustinskoj crkvi, napisao ga prisutni Mato Topalović . 112
77. Posvećenje Strosmayerovo biskupom. Beč, 8. sept. 1850. Govori izrečeni za svečanoga ručka kod nuncija Viale-Prelà . . . . . 116
78. Strossmayer Duhovnom stolu đakovačkom. Beč, 8. sept. 1850. Javlja, da je posvećen i da će instalacija biti u Đakovu 29. sept. . . . . 121
79. Strossmayer među bečkim Česima. Beč, 15. sept. 1850. Strossmayer služi prvu misu kao mladi biskup među bečkim Česima. — Pozdrav Terebelskoga i odgovor biskupov . . . . . 121
80. Biskup Kuković đakovačkom kleru. Beč, 29. sept. 1850. Oprašta se od svoga nekadašnjega klera . . . . . 122
81. Instalacija biskupa Strossmayera. Đakovo, 29. sept. 1850. Opis puta iz Beča do Đakova. — Sam akt instalacije. — Svečanosti poslije instalacije. — Opis je ovaj napisao Mato Topalović kao očevidac . . . . . 123
82. Govor prepošta Pavića biskupu Strossmayeru. Đakovo, 29. sept. 1850. Pozdravni govor u crkvi pred instalacijom . . . . . 136
83. Strossmayer svome kleru. Đakovo, 29. sept. 1850. Pozdravni govor kleru u crkvi za instalacije . . . . . 142
84. Strossmayer svomu stadu. Đakovo, 29. sept. 1850. Pozdravni govor narodu u crkvi za instalacije . . . . . 154
85. Strossmayer papi Piju IX. Đakovo, 18. okt. 1850. Javlja svoje posvećenje i izrazuje vjernost svoju prijestolu Sv. Petra . . . . . 164
86. Strossmayer Metelu Ožegoviću. Đakovo, 22. okt. 1850. Pisat će do koji dan opširno, jer je sada još zaokupljen poslom . . . . . 165
87. Strossmayer Metelu Ožegoviću. Đakovo, 31. okt. 1850. U Požunu kod Hanricha. — Srpski vicevojvoda Mayerhoffer i Strossmayerova instalacija. — Sitne vijesti . . . . . 166
88. Strossmayer Metelu Ožegoviću. Đakovo, 9. nov. 1850. Osječke prilike. — Grof Petar Pejačević. — Financijalni poslovi . . . . . 168
89. Papa Pio IX. Strossmayeru. Rim, 25. nov. 1850. Prima na znanje Strossmayerovu izjavu vjernosti i poslušnosti . . . . . 170
90. Generalni konzul Dimitrije Atanasković knezu Schwarzenbergu. Sarajevo, 5. dec. 1850. Prilike u Bosni. — Franjevci žele, da im se opet otvore austrijske škole. — Fra Marjan Šunjić polazi u Đakovo Strossmayeru 171
91. Podban Benko Lentulay Strossmayeru. Zagreb, 28. jan. 1851. O biskupskim prihodima . . . . . 173
92. Ministarstvo inostranih djela gen. konzulu Atanaskoviću. Beč, 19. marta 1851. O otvorenju austrijskih škola za bosanske franjevce. — Komisarijatska zaklada cara Josipa II. — Biskup Barišić i njegovo držanje. — Pregovori između fra Marjana Šunjića i Strossmayera . . . . . 173
93. Generalni konzul Atanasković Strossmayeru. Travnik, 30. marta 1851. Držanje biskupa Barišića spram bosanskih franjevaca. — Kako da se pomogne odgoji franjevačkoga podmlatka u Bosni . . . . . 175
94. Strossmayer gen. konzulu Atanaskoviću. Brod, 24. maja 1851. O odgoji bosanskoga franjevačkoga podmlatka. — Strossmayer predlaže u tu svrhu Đakovo . . . . . 176
95. Gen. konzul Atanasković ministarstvu inostranih djela. Sarajevo, 4. juna 1851. Pregovori s biskupom Strossmayerom. — Prilike među bosanskim Franjevcima. — Biskup Barišić. — Sarajevska kat. parohija . . . 177
96. Ministarstvo inostranih djela gen. konzulu Atanaskoviću. Beč, 24. juna 1851. Katolička parohija u Sarajevu . . . . . 178

97. Papa Pio IX. Strossmayeru. Rim, 23. jula 1851. Prima na znanje njegove iskaze odanosti . . . . . 179
98. Papa Pio IX. bečkom nunciju Viale-Prelà. Rim, 24. jula 1851. Raduje se, što je bio toliko srdačno primljen od ugarskoga episkopata . . . 180
99. Strossmayer Metelu Ožegoviću. Baden, 20. aug. 1851. Želio bi se s njime lično sastati. — Denunciran kod dvora kao pretjerani Ilir. — Nezadovoljstvo u Slavoniji. — Uzdignuće zagrebačke biskupije na nadbiskupiju . . . 181
100. Strossmayer grofu Thunu. Beč, 4. sept. 1851. Želi, da se valpovački distrikt s 12 župa odvoji od pečujske biskupije i pripoji đakovačkoj. — Razlozi za tu promjenu . . . . . 183
101. Strossmayer postaje apostolskim administratorom rimokatolika u kneževini Srbiji. 1. Dekret Sv. Zbora de Propaganda Fide. Rim, 23. sept. 1851. 2. Nuncij Viale Prelà biskupu Strossmayeru. Beč, 7. okt. 1851. . . . . 184
102. Josip Hammer-Purgstall Strossmayeru. Beč, 12. okt. 1851. U pitanju odgoja bosanskoga franjevačkoga podmlatka pita ministarstvo inostranih djela, ima li u Đakovu za to prikladna zgrada . . . . . 186
103. Prijedlog ministra grofa Thuna u ministarskom savjetu. Beč, 17. okt. 1851. Javlja, da je Strossmayer imenovan papinskim administratorom katolika u Srbiji i traži, da se o tom obavijesti beogradski konzulat . . 188
104. Strossmayer knezu Aleksandru Karađorđeviću. Đakovo, 20. okt. 1851. Javlja, da je imenovan apost. administratorom . . . . . 188
105. Strossmayer srpskoj vladi. Đakovo, 20. okt. 1851. Javlja, da je imenovan apostolskim administratorom . . . . . 189
106. Strossmayer gen. konzulu Radosavljeviću. Đakovo, 20. okt. 1851. Javlja, da je imenovan apost. administratorom . . . . . 190
107. Strossmayer misionaru fra Tkalčecu. Đakovo, 20. okt. 1851. Javlja, da je imenovan apost. administratorom . . . . . 190
108. Gen. konzul Radosavljević Strossmayeru. Beograd, 21. okt. 1851. Čestita imenovanju . . . . . 191
109. Strossmayer fra Andriji Kujundžiću. Đakovo, 29. okt. 1851. Zahvaljuje bos. franjevcima, što su tako srdačno primili njegova izaslanika Matu Topalovića . . . . . 192
110. Strossmayer nunciju Viale Prelà. Đakovo, 31. okt. 1851. Strossmayerove misli i želje prilikom njegova imenovanja apost. administratorom katolika u Srbiji . . . . . 192
111. Strossmayer ministarstvu inostranih djela. Đakovo, 1. nov. 1851. Preporučuje svoje novo stado u Srbiji . . . . . 192
112. Strossmayer gen. konzulu Radosavljeviću. Đakovo, 8. nov. 1851. Raduje se, što je imenovan administratorom i želi da zna, kako o tom misli srpska vlada . . . . . 195
113. Strossmayer Metelu Ožegoviću. Osijek, 12. nov. 1851. Prilike u Osijeku. — Grof Petar Pejačević intrigira . . . . . 195
114. Strossmayer svima dekanatima svoje biskupije. Đakovo, 20. nov. 1851. Preporučuje neke nove knjige. — Vukov poziv na pretplatu na drugo izdanje njegova »Rječnika« . . . . . 196
115. Fra Andrija Kujudžić i fra Lovro Karaula Strossmayeru. Kreševo, 1. dec. 1851. O. Nedić u Đakovu. — Biskupovo zdravlje. — Nadaju se, da će dobro svršiti njihova molba, da klerici mogu učiti u Đakovu. — Rđavo vrijeme . . . . . 199

116. Strossmayer grofu Thunu. Đakovo, 12. febr. 1852. Tuži se zbog nepravilnoga postupka s njegovim prijedlogom, da se sjedine župe valpovačkog distrikta s đakovačkom biskupijom . . . . . 200
117. Fra Martin Nedić Strossmayeru. Sarajevo, 19. febr. 1852. Progoni kršćana. — Omer paša. — Sudbina fra Jukića. — Moli zaštitu i zagovor u Beču kod vlade . . . . . 202
118. Strossmayer fra Andriji Kujundžiću. Đakovo, 20. febr. 1852. Zanimanje za bos. franjevce. — Šta je sve urađeno u tu svrhu u Beču. — Sudbina fra Jukića . . . . . 204
119. Strossmayer nunciju Viale Prelà. Đakovo, 29. febr. 1852. Teško stanje kršćana u Bosni. — Trebala bi ondje da upravlja jaka biskupska ruka kao papin vikar. — Strossmayer drži sebe najzgodnijim za to . . . . . 206
120. Banska vlada Strossmayeru. Zagreb, 1. apr. 1852. O rđavoj sadržini Brlićeva »Općeg zagrebačkog koledara za 1852.« — Koledar je konfiskovan i zabranjen . . . . . 207
121. Strossmayer banskoj vladi. Đakovo, 21. apr. 1852. Prima na znanje zabranu Brlićeva »Općeg zagreb. koledara«. — Izjava Brlićeva. — Okružnica na dekanate . . . . . 208
122. Strossmayerova zaklada osječkoj gimnaziji. Đakovo, 3. maja 1852. Daje 5.000 for. za nabavu fizikalnih instrumenata, odnosno za potporu gimn. katiheti . . . . . 209
123. Ministarstvo inostranih djela Strossmayeru. Beč, 21. maja 1852. O putu Strossmayerovu u Beograd. — Radosavljevićev izvještaj. — Izvještaj »Agr. Ztga« . . . . . 210
124. Ministarstvo inostranih djela Strossmayeru. Beč, 13. juna 1852. O teškoćama katolika pri sklapanju brakova u Srbiji . . . . . 213
125. Strossmayer ministarstvu inostranih djela. Đakovo, 17. juna 1852. O brakovima katolika u Srbiji; kako da se tome pomogne . . . . . 214
126. Strossmayer na dekanat petrovaradinski i mitrovački. Đakovo, 20. juna 1852. Uputa prilikom dolaska cara Franje Josipa. — Duhovni stol đakovački odbija želju bana Jelačića, da seoska mladež pođe u Zagreb pred cara . . . . . 215
127. Fra Andrija Kujundžić Strossmayeru. Kreševo, 22. jula 1852. Zahvalnost bosanskih franjevaca. — Rim popušta u pitanju polaska austrijskih škola od strane bosanskoga franjevačkoga podmlatka . . . . . 216
128. Strossmayer slavonskim dekanatima. Đakovo, 11. sept. 1852. Uputa prigodom putovanja cara Franje Josipa po Slavoniji . . . . . 218
129. Provincijal fra Andrija Kujundžić daje punomoć fra Marjanu Šunjiću i fra Martinu Nediću. Kreševo, 12. sept. 1852. O sabiranju prinosa za dizanje crkvi i samostana u Bosni . . . . . 219
130. Strossmayer fra Andriji Kujundžiću. Đakovo, 13. sept. 1852. Obećaje, da će i dalje podupirati stvar bosanskih franjevaca . . . . . 220
131. Biskup Strossmayer austr. ministarstvu inostranih djela. Đakovo, 19. okt. 1852. Preporučuje molbu fra Marjana Šunjića i fra Martina Nedića . . . . . 221
132. Otvoreno pismo biskupa Strossmayera. Đakovo, 19. okt. 1852. Preporučuje, da se sabiru milodari za bosanske katoličke samostane i crkve . . 222
133. Strossmayer nunciju Viale Prelà. Đakovo, 20. okt. 1852. O odgoji bos. franjev. podmlatka u Đakovu. — Pitanje bosanskoga apost. vikara. — Pita, šta je s prekonizacijom zagrebačkoga nadbiskupa. — Crkveni zakoni u Vojnoj Granici . . . . . 223

134. Strossmayer caru Franji Josipu u stvari bosanskih franjevaca. Đakovo, 20. okt. 1852. Preporučuje molbu i želje bosanskih franjevaca 224
135. Biskup Strossmayer grofu Buol-Schauensteinu. Đakovo, 20. okt. 1852. Preporučuje molbe i želje bosanskih franjevaca zaštiti ministarstva inostranih djela . . . . . 225
136. Molba fra Marjana Šunjića i fra Martina Nedića caru Franji Josipu. Đakovo, 20. okt. 1852. Mole, da se bosanski franjevački podmladak škola iz fonda cara Josipa u Đakovu. — Mole potporu za škole u Bosni. — Mole za potporu kod Visoke Porte . . . . . 227
137. Nuncij Viale Prelà Strossmayeru. Beč, 22. okt. 1852. Prima u zaštitu stvar bosanskih franjevaca . . . . . 229
138. Strossmayer Metelu Ožegoviću. Osijek, 9. nov. 1852. Rđavi glasi o položaju bana Jelačića. — Potrebe đakovačkoga kaptola . . . . . 230
139. Ministarstvo inostranih djela ministarstvu vjera i prosvjete. Beč, 13. nov. 1852. Javlja o molbama bosanskih franjevaca. — Traži mišljenje . . . . . 231
140. Fra Marjan Šunjić i fra Martin Nedić ministarstvu vjera i prosvjete. Beč, 15. nov. 1852. Daju izvještaj o stanju školstva i katoličke crkve u Bosni, i mole potporu . . . . . 233
141. Nuncij Viale Prelà Strossmayeru. Beč, 19. nov. 1852. Austrijska je vlada pristala, da se bos. franjevački podmladak odgaja iz fonda cara Josipa II. 235
142. Ministarstvo inostranih djela gen. konzulu Atanaskoviću. Beč, 3. dec. 1852. Pita za mišljenje o bos. franjevcima i njihovim molbama . . 235
143. Podban Benko Lentulay Strossmayeru. Zagreb, 4. dec. 1852. O zakladi cara Josipa II. . . . . 237
144. Društvo Sv. Mohora Strossmayeru. Celovec, 9. dec. 1852. Šalje knjige i moli potporu . . . . . 238
145. Strossmayerov dar osječkoj gimnazijskoj biblioteci. Đakovo, 11. dec. 1852. Gradsko poglavarstvo primilo je knjige i zahvaljuje se . . 239
146. Strossmayer banskoj vladi. Đakovo, 12. dec. 1852. Moli, da mu se doznače kamati zaklade cara Josipa II. za uzdržavanje bosanskih klerika . . 239
147. Strossmayer svima dekanatima svoje biskupije. Đakovo, 7. 1853. Poziva svećenstvo, da podupre bos. franjevce u sabiranju prinosa za crkve i samostane . . . . . 240
148. Nuncij Viale Prelà Strossmayeru. Beč, 13. jan. 1853. Šalje potporu za bos. franjevce. — O beogradskom misionaru fra Tkalčecu . . . . . 241
149. Podban Benko Lentulay Strossmayeru. Zagreb, 21. jan. 1853. O upotrebi zaklade cara Josipa II. . . . . 242
150. Ugovor između Strossmayera i fra Marjana Šunjića. Đakovo, 1. febr. 1853. O odgoji i prehrani bos. franjevačkih klerika u Đakovu . . . 242
151. Grad Osijek Strossmayeru. Osijek, 1. febr. 1853. Moli, da se zauzme kod ministarstva u Beču, da se osječka gimnazija podigne na višu (potpunu) . . 244
152. Strossmayer banskoj vladi u Zagrebu. Đakovo, 3. febr. 1853. Javlja, da je ugovor s bos. franjevcima poslao ravno u Beč ministarstvu . . . . 245
153. Strossmayer ministarstvu vjera i nastave. Đakovo, 3. febr. 1853. O ugovoru s bos. franjevcima. — O sredstvima, kojima će se odgajati bos. franjevački podmladak . . . . . 245
154. Nuncij Viale Prelà Strossmayeru. Beč, 9. febr. 1853. Bosanski klerici u Đakovu. — O zagrebačkoj nadbiskupiji . . . . . 247
155. Banska vlada Strossmayeru. Zagreb, 10. febr. 1853. O zakladi cara Josipa II. . . . . , 248

156. Strossmayer banu Jelačiću. Đakovo, 22. febr. 1853. O atentatu na cara Franju Josipa . . . . . 248
157. Strossmayer svima dekanatima. Đakovo, 22. febr. 1853. Prigodom atentata na cara Franju Josipa . . . . . 249
158. Ministarstvo inostranih djela ministarstvu vjera i prosvjete. Beč, 18. marta 1853. O potpori za podizanje samostana u Bosni . . 250
159. Banska vlada Strossmayeru. Zagreb, 20. marta 1853. Doznaka kamata iz fonda cara Josipa II. . . . . 254
160. Strossmayer svome Kaptolu. Đakovo, 31. marta 1853. Prigodom atentata na cara Franju Josipa . . . . . 254
161. Gen. konzul Radosavljević Strossmayeru. Beograd, 11. apr. 1853. O privilegijama katoličkoj crkvi u Srbiji . . . . . 255
162. Pretstavka ministra vjera i prosvjete grofa Leona Thuna caru Franji Josipu u stvari bosanskih franjevaca. Beč, 13. apr. 1853. . . . . 256
163. Strossmayer ministarstvu inostranih djela. Đakovo, 14. maja 1853. Zahvala za carsko rješenje . . . . . 260
164. Banska vlada Strossmayeru. Zagreb, 30. maja 1853. O zgradi, gdje će biti nastanjeni bosanski klerici . . . . . 261
165. Strossmayer dekanatima svoje biskupije. Đakovo, 31. maja 1853. U pitanju potpore za bos. franjevce . . . . . 262
166. Okružna molba fra Marjana Šunjića u stvari izgradnje novoga samostana i seminara. Krajem maja 1853. Teški položaj bosanskih kršćana od propasti Bosne (1463) dalje. — Franjevačka pastva u Bosni. — Franjevački samostani, katol. crkve i škole u Bosni. — Moli pomoć i potporu . 262
167. Strossmayer banskoj vladi. Đakovo, 11. juna 1853. O zgradi za bosanske klerike u Đakovu . . . . . 265
168. Gen. konzul Radosavljević Strossmayeru. Beograd, 18. juna 1853. O stanju katoličke crkve u Srbiji. — Ima nade, da će se skoro popraviti . 266
169. Ministarstvo inostranih djela Strossmayeru. Beč, 18. juna 1853. O stalnoj godišnjoj potpori bosanskim franjevcima. — Fra M. Šunjić bečkoj vladi . . . . . 267
170. Otac Tkalčec Strossmayeru. Zagreb, 1. jula 1853. Javlja, da je car dopustio sabiranje za potporu bos. franjevaca . . . . . 270
171. Banska vlada Strossmayeru. Zagreb, 1. jula 1853. Javlja, da je car dopustio sabiranje za potporu bos. franjevaca . . . . . 270
172. Strossmayer ministarstvu inostranih djela. Beč, 1. jula 1853. Javlja, da će rado preuzeti otpravljanje godišnje državne potpore bosanskim franjevcima . . . . . 270
173. Strossmayer Metelu Ožegoviću. Karlovy Vary, 13. jula 1853. Pitanje kanonika zagrebačkoga Schrotta . . . . . 271
174. Strossmayerov zamjenik Matić Tiburciju Tkalčecu. Đakovo, 22. jula 1853. Ima predati sve uredovne stvari novomu nasljedniku Ivanu Ênekesu 272
175. Strossmayer Metelu Ožegoviću. Karlovy Vary, 24. jula 1853. Pitanje kanonika Schrotta. — Povratak kroz Beč . . . . . 272
176. Strossmayer Metelu Ožegoviću. Beč, 5. aug. 1853. Želi se s njime sastati u stanu, jer se u Pragu nahladio . . . . . 273
177. Strossmayer gradu Osijeku. Đakovo, 17. aug. 1853. Daruje sliku cara Franje Josipa gimnaziji . . . . . 273
178. Misionar Ivan Ênekes Strossmayeru. Beograd, 17. aug. 1853. Prikazuje prilike, u kojima je našao beogradsku katoličku crkvenu općinu . . . 274

179. Strossmayer misionaru Ivanu Énekesu. Đakovo, 5. sept. 1853. Odobrava njegov izvještaj . . . . . 276
180. Strossmayer gen. konzulatu u Beogradu. Đakovo, 5. sept. 1853. Preporučuje molbe i želje misionara Ivana Énekesa . . . . . 276
181. Hammer-Purgstall Strossmayeru. Beč, 5. sept. 1853. Traži mišljenje Strossmayerovo o fra Marjanu Šunjiću . . . . . 277
182. Gen. vikar crkve kaločke Ivan Nehiba Strossmayeru. Kaloča, 7. sept. 1853. Javlja, koliko je misa preuzelo dijecezansko svećenstvo u korist bos. franjevaca . . . . . 278
183. Gen. konzul Radosavljević Strossmayeru. Beograd, 14. sept. Ima se u najskorije vrijeme očekivati publikacija privilegija katoličke crkve u Srbiji . 273
184. Banska vlada Strossmayeru. Zagreb, 20. sept. 1853. Traži mišljenje o protestantizmu u Hrvatskoj i Slavoniji . . . . . 279
185. Grad Osijek Strossmayeru. Osijek, 24. sept. 1853. Zahvaljuje na slici cara Franje Josipa, darovanoj gimnaziji . . . . . 279
186. Ministarstvo inostranih djela Strossmayeru. Beč, 15. sept. 1853. Inženjer Esref-Efendija preporučen je Porti za promaknuće . . . . . 280
187. Ostrogonski nadbiskup Scitovszky Strossmayeru. Ostrogon, 27. sept. 1853. Broj misa, koji je preuzelo dijecezanski kler u korist bos. franjevaca 281
188. Gen. konzul Radosavljević Strossmayeru. Beograd, 30. sept. 1853. Šalje novi srpski zakon o katoličkoj crkvenoj općini u Srbiji . . . . 281
189. Strossmayer nadbiskupu Haulik u. Đakovo, 1. okt. 1853. O protestantima u Hrvatskoj i Slavoniji . . . . . 282
190. Misionar Ivan Énekes Strossmayeru. Beograd, 10. okt. Javlja, da nije mogao dobaviti čitav tekst srpskoga novoga zakona o katoličkoj crkvenoj općini . . . . . 283
191. Ostrogonski nadbiskup Scitovszky Strossmayeru. Ostrogon, 13. okt. 1853. Broj misa, koji je preuzelo dijecezansko svećenstvo u korist bos. franjevaca . . . . . 284
192. Ministarstvo inostranih djela Strossmayeru. Beč, 14. okt. 1853. O potpori za bos. franjevce . . . . . 285
193. Strossmayer nunciju Viale Prelà. Đakovo, 20. okt. 1853. Šalje novi srpski zakon o katol. crkvenoj općini . . . . . 285
194. Ministarstvo inostranih djela Strossmayeru. Beč, 21. okt. 1853. O potpori bos. franjevcima . . . . . 286
195. Banska vlada Strossmayeru. Zagreb, 22. okt. 1853. O potpori bos. franjevcima . . . . . 286
196. Ministarstvo inostranih djela Strossmayeru. Beč, 24. okt. 1853. Pita, da li se potpora dana bosanskim franjevcima odnosi i na hercegovačke . . 287
19[illegible]. Fra Filip Pašalić Strossmayeru. Beč, prije 2. nov. 1853. Moli potporu za bosanski internat u Carigradu . . . . . 288
198. Strossmayer caru Franji Josipu. Đakovo, 2. nov. 1853. Preporučuje molbu fra Filipa Pašalića . . . . . 289
199. Strossmayer fra Marjanu Šunjiću. Đakovo, 9. nov. 1853. Pita, da li samostan na Širokom Brijegu u Hercegovini pripada bosanskoj provinciji ili ne 290
200. Nuncij Viale Prelà Strossmayeru. Beč, 10. nov. 1853. Javlja, da je poslao u Rim novi srpski zakon o katol. crkvenoj općini . . . . . 291
201. Strossmayer ministarstvu inostranih djela. Đakovo, 10. nov. 1853. Šalje iskaz o napredovanju bos. klerika škol. god. 1852./3. . . . . 291
202. Fra Andrija Kujundžić Strossmayeru. Kreševo, 28. nov. 1853. Šalje zahvalnicu za ostrogonskoga nadbiskupa Scitovszkoga . . . . . 296

203. Bavarski vojvoda Maksimilijan Strossmayeru. München, 29. nov. 1853. Žali, što ne može dati potpore za društvo graničarske siročadi . . 297
204. Strossmayer banskoj vladi. Đakovo, 9. dec. 1853. Mišljenje biskupovo o protestantima u Hrvatskoj i Slavoniji . . . . . 298
205. Strossmayer ministarstvu inostranih djela. Đakovo, 10. dec. 1853. Odgovara u pitanju pripadnosti hercegovačkih franjevaca pod bosansku provinciju . . . . . 299
206. Strossmayer banskoj vladi. Đakovo, 10. dec. 1853. O kamatama zaklade cara Josipa II. . . . . 301
207. Fra Andrija Karačić Strossmayeru. Fojnica, 18. dec. 1853. Potvrđuje, da je primio pare, što ih je poslao preko biskupa bečki nuncij . . . 301
208. Zahvala bosanskih Franjevaca caru Franji Josipu. Brestovsko, (kod Fojnice) 26. dec. 1853. Za primljenu potporu . . . . . 302
209. Strossmayer freiburškom nadbiskupu Hermanu Vikariju. Đakovo, 7. jan. 1854. Čestita za odvažno držanje u borbi za slobodu katoličke crkve protiv badenske vlade . . . . . 303
210. Bosanski franjevci ministarstvu inostranih djela. Fojnica, 7. jan. 1854. Zahvaljuju za iskazanu potporu . . . . . 305
211. Strossmayer ministarstvu inostranih djela. Đakovo, 25. febr. 1854. Šalje zahvalnice bos. franjevaca . . . . . 306
212. Ministarstvo inostranih djela ministarstvu vjera i prosvjete. Beč, 13. marta 1854. Šalje zahvalnicu bosan. franjevaca, primljenih od Strossmayera . . . . . 307
213. Grof Thun caru Franji Josipu. Beč, 21. marta 1854. Izvještaj o zahvalnici bosanskih franjevaca . . . . . 307
214. Strossmayer dekanatima svoje biskupije. Đakovo, 28. marta 1854. Oglašuje, da je dopušteno sabiranje za bosanski internat u Carigradu . . 308
215. Ministarstvo inostranih djela Strossmayeru. Beč, 13. apr. 1854. Javlja, da je car Franjo Josip primio do znanja zahvalu bos. franjevaca . 309
216. Bosanski franjevci Strossmayeru. Kreševo, 1. maja 1854. Zahvala . 309
217. Strossmayer grofu Petru Pejačeviću. Đakovo, 27. aug. 1854. Javlja, da daje za državni zajam 40.000 for. . . . . 312
218. Ostrogonski nadbiskup Scitovszky Strossmayeru. Ostrogon, 30. aug. 1854. Pita, bi li dobro bilo izdati šematizam ugarskoga klera . . . 312
219. Strossmayer Metelu Ožegoviću. Đakovo, 17. sept. 1854. Biskup obolio. — Želi, da Soić postane Krčki biskup . . . . . 313
220. Nadbiskup Haulik Strossmayeru. Zagreb, 22. sept. 1854. Javlja, da će protestirati, da se Hrvatska i Slavonija (t. j. nadbiskupija zagrebačka) unesu u šematizam ugarskoga klera . . . . . 314
221. Ostrogonski nadbiskup Scitovszky Strossmayeru. Ostrogon, 3. okt. 1854. Javlja, da će poći u Rim zbog proglašenja dogme o nepogrešivom začeću Bl. Dj. Marije . . . . . 314
222. Strossmayer nadbiskupu Scitovszkomu. Đakovo, 9. okt. 1854. O potrebi šematizma ugarskoga klera, ali bez zagrebačke nadbiskupije . . . 315
223. Strossmayer nadbiskupu Hauliku. Đakovo, 9. okt. 1854. Javlja svoj odgovor nadbiskupu Scitovszkomu u pitanju šematizma ugarskoga klera . . . 316
224. Strossmayer nadbiskupu Hauliku. Đakovo, 10. okt. 1854. Pita, šta da složno odgovore nadbiskupu Scitovszkomu glede njegova puta u Rim . . 317
225. Fra Martin Nedić Strossmayeru. Sutjeska, 30. nov. 1854. Šalje neke klerike na ređenje . . . . . 317

226. Strossmayer ministarstvu inostranih djela. Đakovo, 5. dec. 1854. Šalje izvještaj o napredovanju bos. klerika u đakovačkoj bogosloviji . . 318
227. Nikola Schandru ministru Kempenu. Beč, 13. dec. 1854. Denuncijacije protiv Strossmayera . . . . . 319
228. Strossmayer vojnoj komandi u Zagrebu. Đakovo, 23. dec. 1854. Moli drvenu građu iz graničarskih šuma za zidanje samostana u Tolisi . . . 320
229. Strossmayer gen. konzulu Radosavljeviću. Đakovo, 30. dec. 1854. Javlja, da mjesto Ivana Énekesa dolazi u Beograd kao misionar Edmund Bočkor . 320
230. Strossmayer misionaru Ivanu Énekesu. Đakovo, 30. dec. 1854. Premješta ga u Klakarje (kod Broda) kao župnika . . . . . 321
231. Strossmayer Edmundu Bočkoru. Đakovo, 30. dec. 1854. Daje mu uputu kao beogradskom katol. misionaru . . . . . 322
232. Strossmayer Stjepanu Zsitvayju. Đakovo, 30. dec. 1854. Moli ga, da bude pri ruci misionaru Bočkoru . . . . . 323
233. Biskup Marjan Šunjić dobiva godišnju potporu. Beč, 26. apr. 1855. Na prijedlog ministra inostranih djela, grofa Buol-Schauensteina, car Franjo Josip određuje biskupu Marjanu Šunjiću godišnju potporu u iznosu od 600 for. . 324
234. Gen. konzul Radosavljević Strossmayeru. Beograd, 21. juna 1855. Srbija zaključila je nov zakon o katol. crkvi . . . . . 325
235. Strossmayer kardinalu Franzoniju. Đakovo, 9. jula 1855. Hercegovački klerici ne mogu ući u đakovački bos. franjevački internat . . . . 326
236. Gen. konzul Radosavljević grofu Buolu. Beograd, 12. sept. 1855. Izvještaj o Strossmayerovom boravku u Beogradu 12. sept. 1855. . . . . 329
237. Strossmayer caru Franji Josipu. Đakovo, 4. jan. 1866. Brani se od kleveta nekadašnjega vlastelinskoga činovnika Ante Ruhwalda . . . . . 329
238. Strossmayer Metelu Ožegoviću. Đakovo, 18. sebr. 1856. Javlja mu, da je oklevetan kod cara Franje Josipa . . . . . 337
239. Strossmayer Metelu Ožegoviću. Đakovo, 26. febr. 1856. Političke prilike u Osijeku . . . . . 337
240. Strossmayer Metelu Ožegoviću. Đakovo, 5 marta 1856. Biskup dolazi u Beč. — U pitanju Ruhwaldove denuncijacije. — Osječki madžaroni . . 338
241. Nadbiskup Haulik Strossmayeru. Zagreb, 11. marta 1856. Javlja mu, da je postao kardinal . . . . . 339
242. Strossmayer Metelu Ožegoviću. Đakovo, 13. apr. 1856. Zahvaljuje mu na nekim knjigama . . . . . 340
243. Strossmayer i urbarijalna renta. Beč, 10. maja 1856. Ministar dr. Bach predlaže caru Franji Josipu, da se Strossmayeru isplati 86.000 for. . . . 341
244. Zakladnica biskupa Strossmayera. Beč, 14. juna 1856. Za novu katedralu, za đački konvikt, za samostan sestara milosrdnica, za nemoćne svećenike, za potrebe dijecezanskoga klera, za kapelanski fond, za misu na dan njegova imenovanja biskupom . . . . . 341
245. Fra Martin Nedić Strossmayeru. Sutjeska, krajem jula 1856. O reformi samostana bos. franjevaca u Đakovu . . . . . 344
246. Fra Martin Nedić Strossmayeru. Sarajevo, 6. aug. 1856. Slučaj sa Sarajlijom pustaijom Hasanijom . . . . . 345
247. Fra Martin Nedić Strossmayeru. Sutjeska, 12. aug. 1856. Opet o događaju u Plehanu. — Fra Jakov Džojić. — Plaćanje krvarine udovici Hasanijinoj. — Molim zaštitu bečke vlade kod Porte . . . . . 346
248. Strossmayer Josipu Hammer-Purgstallu. Đakovo, poslije 21. aug. 1856. Obećava austrijsku intervenciju kod Porte u korist bosanskih kršćana 348

249. Strossmayer svome kleru. Đakovo, 22. aug. 1856. Prigodom zahvale zbog osnutka različitih fondova (zakladnica) . . . . . 349
250. Strossmayer Ivanu Kukuljeviću. Đakovo, 25. okt. 1856. Zahvaljuje na priposlanoj knjizi . . . . . 350
251. Nuncij De Luca austrijskom episkopatu. Beč, 1. nov. 1856. Javlja, da je stupio na mjesto kardinala Viale Prelà . . . . . 352
252. Strossmayer nunciju De Luca. Đakovo, 1. dec. 1856. Hvali na obavještenju i ističe odanost svoju papinskom prijestolu . . . . . 353
253. Strossmayerov zapis o kapeli u vojnoj školi u Kamenici. Đakovo, 1. dec. 1856. Opisuje se svečanost posvete zavodske kapele (19. okt.) . 354
254. Strossmayer Metelu Ožegoviću. Đakovo, 15. dec. 1856. Novosti iz biskupije. — Pitanje hrv. slav. željeznica . . . . . 355
255. Ministarstvo vjera i prosvjete ministarstvu inostranih djela. Beč, 30. jan. 1857. O potpori za bos. franjevačke škole . . . . . 356
256. Ministarstvo inostranih djela ministarstvu financija. Beč, 7. febr. 1857. O produljenju potpore bos. franjevcima . . . . . 357
257. Ministarstvo financija ministarstvu vjera i prosvjete. Beč, 20. febr. 1857. O produljenju potpore bos. franjevcima . . . . . 357
258. Namjesničko vijeće Strossmayeru. Zagreb, 8. apr. 1857. Traži zakladnicu za osječku gimnaziju . . . . . 358
259. Pretstavka grofa Thuna caru Franji Josipu. Beč, 9. apr. 1857. Predlaže, da se bos. franjevcima produži potpora . . . . . 359
260. Strossmayer Ivanu Kukuljeviću. Đakovo, 22. apr. 1857. Šalje mu 1.000 fr. u potporu literarnih izdanja . . . . . 360
261. Ministarstvo inostranih djela Strossmayeru. Beč, 5. maja 1857. Javlja, da je car Franjo Josip produžio potporu bosanskim franjevcima . . . 360
262. Ministarstvo inostranih djela Strossmayeru. Beč, 5. maja 1857. O načinu isplate potpore bos. franjevcima . . . . . 361
263. Strossmayer namjesničkom vijeću u Zagrebu. Odgovara na pitanje o zakladi za osječku gimnaziju . . . . . 362
264. Ministarstvo inostranih djela ministarstvu vjera i prosvjete. Beč, 28. juna 1857. Zahvala bos. franjevaca caru Franji Josipu . . . 363
265. Strossmayer gen. konzulu Radosavljeviću. Đakovo, 30. juna 1857. O molitvi za stranoga vladara u vrijeme mise . . . . . 364
266. Grof Thun caru Franji Josipu. Beč, 7. jula 1857. Izvještaj o zahvali biskupa Šunjića . . . . . 367
267. Strossmayer c. kr. namjesničkom vijeću. Đakovo, 25. aug. 1857. Neka se u buduće potpora za bos. franjevce izravno izdaje njima u Đakovu . . 368
268. Strossmayer dobiva zaostale neke prihode. Beč, 28. aug. 1857. Ministar Bach predlaže, da se Strossmayeru isplati 78.000 for. . . . . 368
269. Grof Nádasdy o denuncijaciji Antuna Ruhwalda protiv biskupa Strossmayera. Beč, 20. sept. 1857. Dokazalo se istragom, da su sve lažne . . . . . 369
270. Strossmayer gen. konzulu Radosavljeviću. Đakovo, 30. okt. 1857. Zahvaljuje mu na pažnji iskazanoj u Majdan Peku kod kanoničke vizite . 374
271. Strossmayer đakovačkom kaptolu. Đakovo, 31. okt. 1857. Javlja, da bivši biskup Kuković želi da bude sahranjen u kripti stolne crkve đakovačke . 374
272. Ivan Kempen Strossmayeru. Beč, 3. nov. 1857. Car daruje za crkvu u Majdan Peku 800 for. . . . . 375

273. Strossmayer Metelu Ožegoviću. Đakovo, 23. nov. 1857. Moli intervenciju za svoga kažnjena odvjetnika Mirka Hrvata . . . . . 375
274. Banski stol Strossmayeru. Zagreb, 2. dec. 1857. Javlja, da biskup može kad hoće da zagleda u spise Ruhwaldove parnice . . . . . 376
275. Strossmayer caru Franji Josipu. Đakovo, 23. dec. 1857. Javlja, da je novi institut za bos. klerike u Đakovu gotov. — Zahvaljuje na daru za gradnju crkve u Majdan Peku . . . . . 376
276. Strossmayer biskupu Šunjiću. Đakovo, 23. dec. 1857. Javlja, da je novi institut u Đakovu gotov . . . . . 377
277. Strossmayer prezidiju namjesničkoga vijeća u Zagrebu. Đakovo, 23. dec. 1857. Javlja, da je novi institut za bos. klerike gotov i daje nacrt troškova . . . . . 378
278. Ministarstvo inostranih djela ministarstvu vjera i prosvjete. Beč, 7. jan. 1858. O posveti novoga instituta za bosanske franjevce u Đakovu . . . . . 378
279. Aleksandar Helfert banu Jelačiću. Beč, 18. jan. 1858. O novom institutu u Đakovu i o zaslugama Strossmayerovim. — Kakovo se odlikovanje predlaže . . . . . 382
280. Prezidij hrv. slav. namjesničkoga vijeća grofu Petru Pejačeviću. Zagreb, 26. jan. 1858. Neka izvijesti o dobrotvornim djelima Strossmayerovim . . . . . 382
281. Grof Petar Pejačević namjesničkom vijeću u Zagrebu. Osijek, 21. febr. 1858. Nabraja sva dobrotvorna djela Strossmayerova . . . . . 383
282. Conrad grofu Leonu Thunu. Zagreb, 5. marta 1858. Ističe zasluge Strossmayerove i predlaže, da se imenuje pravim tajnim carskim savjetnikom . . 386
283. Grof Leon Thun caru Franji Josipu o zaslugama Strossmayerovim i predlaže, da mu se podijeli naslov pravoga tajnoga carskoga savjetnika . . . 388
284. Strossmayer Metelu Ožegoviću. Đakovo, 29. marta 1858. Preporučuje cerničkog spahiju Müllera . . . . . 389
285. Strossmayer postaje tajni savjetnik. Beč, 29. marta 1858. Prijedlog ministra vjera i prosvjete grofa Leona Thuna . . . . . 390
286. Direktor Miessl-Treuenstadt Strossmayeru. Beč, 30. marta 1858. O prisegi za pravoga tajnoga carskoga savjetnika i o taksi . . . . . 391
287. Juraj Hetschko ban. zamjeniku Šokčeviću. Beč, 9. apr. 1858. O denuncijaciji Ruhwaldovoj i držanju đakovačkoga kotarskoga pretstojnika Karla Czékusa . . . . . 392
288. Banski zamjenik Šokčević Strossmayeru. Zagreb, 19. apr. 1858. Spisi u parnici Ruhwald-Czékus stoje biskupu na uvid . . . . . 400
289. Strossmayer postaje počasni doktor teologije peštanskoga universiteta. Pešta, 15. maja 1858. Obavještenje dekana teol. fakulteta Loppusnyja . . . . . 401
290. Dekan Franjo Lopussny Strossmayeru. Pešta, 8. juna 1858. Javlja o izboru za počasnoga doktora teologije . . . . . 402
291. Strossmayer dekanu Loppussnyju. Đakovo, 1. jula 1858. Zahvaljuje na iskazanoj počasti . . . . . 403
292. Strossmayer i bosanski katolici. Đakovo, 10. jula, 1. i 23. aug. 1858. Strossmayer polemizira s jednim člankom izišlim u »Augsburger Allgemeine Zeitung« 17. jula 1858. . . . . 404

293. Štrossmayer ministarstvu inostranih djela. Đakovo, 1. aug. 1858. Tuži se na klevete u »Augs. Allg. Ztg.« i moli zaštitu . . . . . 406
294. Strossmayer brani hrvatski vjerozakonski fond. Beč, 15. aug. 1858. Obrana protiv zahtjeva Madžara, koji su čitav ugar. hrv. vjerozakonski fond htjeli uzeti samo za sebe . . . . . 407
295. Strossmayer ministarstvu inostranih djela. Đakovo, 28. sept. 1858. Još o klevatama u »Augsb. Allg. Ztg« . . . . . 409
296. Strossmayer prima otštetu za neke izgubljene prihode. Beč, 28. dec. 1858. Ministar financija predlaže, da mu se doznači godišnje 1.200 for. 410
297. Strossmayer Metelu Ožegoviću. Đakovo, 14. jan. 1859. Kanavelićevo djelo je doštampano (»Sveti Ivan Trogirski«). — Biskup kani na proljeće u Rim. — Rački u Rimu . . . . . 411
298. Strossmayer Ivanu Kukuljeviću. Đakovo, 8. marta 1859. Biskup kani u Rim. — Zagovara arhimandrita Nikanora Grujića, da bude episkop . . 413
299. Strossmayer banskom zamjeniku Šokčeviću. Đakovo, 22. marta 1859. O pitanju izgradnje dječačkoga sirotišta u Osijeku u gornjem gradu . . 414
300. Zaklada Strossmayerova za kolegij Sv. Jeronima u Rimu. Rim, 1. maja 1859. Biskup daje u tu zakladu 20.000 for. . . . . 416
301. Strossmayer hrvatskom namjesništvu o smrti bana Jelačića. Đakovo, 21. maja 1859. Izrazuje svoje duboko žaljenje . . . . . 419
302. Strossmayer o smrti bana Jelačića. Đakovo, 21. maja 1859. Javlja svome kleru smrt banovu i ističe njegove zasluge . . . . . 419
303. Strossmayer svojoj dijecezi kad je buknuo austro-talijanski rat. Đakovo, 26. maja 1859. Uzima u zaštitu Austriju i Svetu Stolicu . . 420
304. Franjo Rački Ivanu Kukuljeviću. Rim, 28. maja 1859. O boravku Strossmayerovu u Rimu . . . . . 422
305. Strossmayer svome kleru o putu u Rim. Đakovo, 4. juna 1859. Utisci s puta i o bavljenju u Rimu poglavito s crkvenoga gledišta . . . . 423
306. Pio IX. Strossmayeru. Rim, 10. juna 1859. Daje mu časni naslov »rimskoga konta«; prava i dužnosti »rimskoga konta« . . . . . 434
307. Kardinal Barnabò Strossmayeru. Rim, 13. jula 1859. Moli, da mu javi zgodno crkveno lice za istočno-slavensko pitanje . . . . . 438
308. Ministarstvo financija o molbi Strossmayerovoj. Beč, 14. jula 1859. Ministar financija predlaže, da se odbije molba Strossmayerova, kojom je tražio otštetu za sedam izgubljenih sela u korist Vojne Granice . . . . . 439
309. Strossmayer banskom zamjeniku Šokčeviću. Đakovo, 20. jula 1859. Javlja, da je kod časnih sestara organizovana bolnica, zgodna i za ranjene oficire . . . . . 442
310. Ivan Kukuljević Strossmayeru. Zagreb, 11. sept. 1859. Proglas za izdavanje historijskih spomenika Južnih Slavena . . . . . 443
311. Ivan Kukuljević Strossmayeru. Zagreb, 11. sept. 1859. Moli potporu za izdavanje historijskih spomenika Južnih Slavena . . . . . 444
312. Strossmayer svima dekanatima. Đakovo, 6. okt. 1859. Objavljuje Kukuljevićev poziv od 11. sept. . . . . 445
313. Strossmayer Ivanu Kukuljeviću. Đakovo, 7. okt. 1859. Daje mu potporu od 5.000 for. za izdavanje historijskih spomenika . . . . . 446
314. Strossmayer kardinalu Barnabò. Đakovo, 13. okt. 1859. Biskup preporučuje kao vještaka za istočno-slavensko pitanje Matu Topalovića; skreće i pažnju na Franju Račkoga . . . . . 447

315. Strossmayer Ivanu Kukuljeviću. Đakovo, 18. okt. 1859. Šalje mu obećanih 5.000 for. . . . . 447
316. Banski zamjenik Šokčević ministarstvu vjera i prosvjete. Zagreb, 12. dec. 1859. Rimsko odlikovanje ne smije se prevoditi sa »rimski grof« 448
317. Carsko rješenje o tituli Strossmayerovoj »Conte Romano«. Beč, 22. dec. 1859. Ne smije se prevoditi sa »rimski grof« . . . . . 449

**Dodatak I.** Podaci o porodici Strossmayera do početka XIX st. . . . . 451

**Genealoška tabla Strossmayerâ** . . . . . između 456—457

**Dodatak II.** Nuncij Viale-Prelà u Đakovu i u Beogradu (od 30. juna do 3. jula 1851.). Napisao Mato Topalović . . . . . 457

**Indeks imena** . . . . . 471

# Neka data

**iz Strossmayerova života do imenovanja biskupom đakovačkim.**

4. februara 1815. rođen u Osijeku (gornjem gradu).

**Polazio franjevačku gimnaziju u Osijeku (u Tvrđi):**

I. razred od oktobra 1825. do jula 1826.
II. „ „ „ 1826. „ „ 1827.
III. „ „ „ 1827. „ „ 1828.
IV. „ „ „ 1828. „ „ 1829.
V. „ „ „ 1829. „ „ 1830.
VI. „ „ „ 1830. „ „ 1831.

**Polazio filozofiju u Đakovu:**

I. godište od oktobra 1831. do jula 1832.
II. „ „ „ 1832. „ „ 1833.

**Polazio teologiju u Pešti:**

I. godište od oktobra 1833. do jula 1834.
II. „ „ „ 1834. „ „ 1835.
III. „ „ „ 1835. „ „ 1836.
IV. „ „ „ 1836. „ septembra 1837.

Zaređen svećenikom u Đakovu 16. februara 1838.

Prvu Sv. Misu rekao u Osijeku 18. februara 1838.

U oktobru 1838. suplirao u biskupskom liceju đakovačkom profesora Hajnovića.

Od novembra 1838. do oktobra 1840. kapelan u Petrovaradinu. Tada (o. 1839.) bio je nekom prilikom prvi put u Beogradu.

Od decembra 1840. do augusta 1842. u Beču u Augustineumu kao pitomac (drugovi Juraj Dobrila i Đuro Pulić).

Promoviran na doktora teologije u bečkom universitetu 5. augusta 1842.

Od oktobra 1842. do augusta 1847. u Đakovu profesor u biskupskom sjemeništu (drug Mato Topalović).

U septembru 1847. došao u Beč kao dvorski kapelan i jedan od direktora (bila su svega tri) u Augustineumu; ostao tako do imenovanja biskupom đakovačkim (18. novembra 1849. carsko rješenje; 20. maja 1850. papinska prekonizacija; rukopoložen u Beču 8. septembra 1850.; u Đakovu svečano instaliran 29. septembra 1850.).

1.

## Strossmayerov krsni list.

Osijek, 4. febr. 1815.

Annus: 1815.
Mensis: Februarius.
Dies nativitatis: 4.
Dies baptismi: 4.
Minister: Franciscus Kasapović, cooperator.
Infans baptisatus: Josephus Georgius.[1]
Parentes: Ioannes Strossmayer et Anna Klarić.[2]
Patrini: Theresia Hillgartner et Georgius eius maritus.

*Matica krštenih u rim.-kat. župnom uredu u Osijeku I (gornjem gradu) lib. V. pag. 153.*

[1] U matici krštenih nema traga, da se dana 4. febr. 1815. Strossmayerovim roditeljima rodio još jedan sin, to jest blizanci. Prema tome biskup Strossmayer bio je odmah i kršten kao: Josip Juraj. Ime Juraj očito je dobio po želji svoga kuma Jurja Hillgartnera. Zato je docnije izmišljena bajka, da se objasni, otkud biskupu dva krsna imena (Josip Juraj), sve ono, što pričaju Cepelić-Pavić (Josip Juraj Strossmayer, biskup bosansko-đakovački i srijemski (1850—1900), Zagreb 1904., str. 27), a po njima Smičiklas (Nacrt života i djela biskupa J. J. Strossmayera, Zagreb 1906., str. 3) i drugi, pa i ja (u beogradskoj »Politici« od 6. maja 1932.). Cepelić-Pavić kažu: »On (biskup) bio je drugi od blizanaca i zamalo da nije nespretnošću primalje ni ugledao svijetlo svijeta. Njegov blizanac brat umr'o je istoga dana, pa kako je jedan kršten bio Juraj a drugi Josip, to su roditelji u nesigurnosti, ne znajući koji je dobio na krštenju ime Josip a koji Juraj, ostavili na životu preostavšemu mlađemu blizancu obadva imena: Josip Juraj.« Zabuna postala je očito na taj način, što se Ivanu (Krst.) Strossmayeru (rođ. 1787.) vozaču (vecturarius) i njegovoj ženi Mariji Žunićevoj (vjenčanima 17. nov. 1812.), stričeviću Ivana (Nep.) Strossmayera (* 1789.), oca biskupova, koji je također bio vozač (auriga), tada rodio sin Juraj (Georgius), ali već poslije 14 dana umr'o (29. marta 1815.). Up. u »Dodatku« genealoške podatke o porodici Strossmayerovoj iz rim.-kat. župnog ureda u Osijeku I. Biskup Strossmayer imao je dakle samo tri starija brata: Franju (Franciscus), koji je 1809. umr'o kao dijete od pet dana, Josipa (Josephus), koji je 1811. umr'o kao dijete od mjesec dana, i Matu (Mathias), rođenog 1812., umrlog 1841. Roditeljska i rodna kuća biskupova stajala je nekoć »u Šamačkoj ulici kraj Šeperove ledare. Danas te kuće više nema, već se u dvorištu, iza drvene ograde nalazi Šeperova strojarnica« (*Vjesnik županije virovitičke* XXX, broj od 1. febr. 1921. str. 24).

[2] »Prezime je majke ovdje krivo uvedeno. Ispravno ima glasiti: Erdeljac. Bila je iz kuće, koja se zvala Klarićeva. I danas ima po selima, da se drugačije zove kuća a drugačije im je prezime« (primjedba opata i župnika u Osijeku I, g. Matije Pavića). Biskupova se mati na svima ostalim mjestima u maticama (krštenih, vjenčanih i umrlih) rim.-kat. župnoga ureda u Osijeku I stalno naziva: Ana Erdeljac.

2.

## Strossmayer u gimnaziji osječkoj.

1825—1831.

**In prima grammaticae schola 1826.**

Strossmayer Josephus, annorum 11, rom.-cath., Slavonita Essekiensis comitatus Verőczensis, pater Ioannes, inhabitator Essekini (auriga): Eminens secundus.

**In secunda grammaticae schola 1827.**

Strossmayer Josephus, annorum 12 *(ostalo kao gore):* Eminens secundus.

**In tertia grammaticae schola 1828.**

Strossmayer Josephus, annorum 13 *(ostalo kao gore):* Eminens primus.

**In quarta grammaticae schola 1829.**

Strossmayer Josephus, annorum 14 *(ostalo kao gore):* Eminens primus.

**In prima humanitatis schola 1830.**

Strossmayer Josephus*, annorum 15 *(ostalo kao gore):* Eminens primus.

**In secunda humanitatis schola 1831.**

Strossmayer Josephus*, annorum 16 *(ostalo kao gore):* Eminens primus.

---

* Asterisco notati exercitia poëtica et oratoria publice dixerunt.

---

Direktori osječke franjevačke gimnazije bili su između 1825. i 1831.:

P. Petar Klas (1821—1829).
P. Damjan Koch (1829 † 20. marta 1831).
P. Vilim Schmidt (1831).[2]

Strossmayerovi profesori između 1825. i 1831. bili su:

1825./6. I. gram. P. Ivan Lončarević.
1826./7. II. gram. P. Ivan Lončarević.

1827./8. III. gram. P. Anselmo Blažević.
1828./9. IV. gram. P. Damjan Koch.
1829./30. I. hum. P. Alojzije Kučera.
1830./31. II. hum. P. Eugen Mayerik.

S Josipom polazio je osječku gimnaziju i stariji mu brat Mato Strossmayer. On je ušao u prvi razred još godinu dana ranije (u okt. 1824.) kao 12 godišnji dječak. Svršio je sve do petoga razreda, ali šestoga nije više polazio.[3] I Mato Strossmayer odlikovao se u svima razredima kao vrlo dobar đak (vazda: eminens). Umro je već 30. nov. 1841. u Osijeku.

*»Protocollum« u arhivu nekadašnje osječke gimnazije i klasifikacija učenika u istom arhivu s natpisom »Iuventus regii gymnasii Essekinensis Ord. S. Francisci Prov. Capistranae e studiis semestris posterioris in classes pro merito digesta«.*

*Podaci o direktorima osječke gimnazije (1825—1831) i o Strossmayerovim profesorima preuzeti su iz rukopisa »Historia gymnasii regii Essekinensis ab Antonio Ustia ad annum 1781. perducta« s nastavcima od različitih ruku do 1838. Up. još i* Bösendorfer, *Diarium sive prothocollum venerabilis coventus S. Crucis Inventae Essekini intra muros ab anno 1686. usque ad annum 1851. (Starine XXXV., 1—198),* P. Stj. Lacković, *Kratki opis c. k. gimnazije u Osijeku (Izvješće c. k. vel. gimnazije u Osijeku za god. 1854.) i* Ed. Streer, *Kratak pregled povjesnice kr. gimnazije osječke (Izvješće o kr. vel. gimn. u Osijeku za god. 1872.). Bivši direktor osječke gimnazije, g.* Dr. Tomo Matić, *štampat će uskoro potpunu historiju osječke gimnazije.*

[1] Godine označuju kraj drugoga semestra.

[2] Vilim Schmidt upravljao je gimnazijom do jula 1832.; u augustu izabran je direktorom P. Placidije Schroot.

[3] Prema docnijem kazivanju Strossmayerovu otac je Ivan zaželio, da Mato napusti gimnazijske nauke i da se dâ na mesariju (Cepelić-Pavić, Strossmayer str. 29). I zaista smrtni list Mate Strossmayera u župnom arhivu osječkom kaže za nj, da je zanimanjem bio »lanio sodalis« (up. *»Dodatak«* na kraju knjige).

## 3.

## Strossmayer u đakovačkoj filozofiji 1831—1833.

### Testimonium scholasticum.

Nomen et cognomen, aetas, religio: Josephus Strossmayer, annorum 17, romano-catholicus.

Gens seu natio, locus natalis et comitatus: Slavonita, Essekinum, comitatus Verőczensis.

Pater vel tutor aut curator eiusque conditio et habitatio: Pater Ioannes, civis ibidem.

Annus et schola quam frequentavit: Anno 1831./2. primam et anno 1832./3. secundam philosophiae classem frequentavit.

**Classis:**

a) Ex doctrina religionis: Philosophiae anno primo semestri primo et secundo, eminens primus. Philosophiae anno secundo semestri primo et secundo perinde eminens primus.

b) In litteris et scientiis: Philosophiae anno primo inter undecim condiscipulos semestri primo e logica eminens primus; e mathesi[1] eminens primus; ex historia Hungariae pragmatica eminens primus. Semestri secundo e logica methodica et metaphysica pura eminens primus; ex geometria eminens primus; ex historia Hungariae pragmatica eminens primus.

Philosophiae anno secundo inter octo condiscipulos semestri primo e physica eminens; e metaphysica adplicata eminens primus; ex historia universali eminens primus. Semestri secundo inter septem conscholares e physica eminens primus; e philosophia morum eminens primus; ex historia universali eminens primus; ex oeconomia rurali eminens.

In studio linguae Hungaricae:[2]
In moribus: classis primae.

Datum in lyceo episcopali Diakovarini die 7. mensis Ianuarii anno 1841.[3]

Josephus Matić
abbas et canonicus, lycei prodirector.
(L. S.)

Stephanus Jesenković, doctrinae religionis professor et exhortator sacer.

Hieronymus Andrić, artium liberalium et philosophiae ac sanctissimae theologiae doctor, logicae, metaphysicae, ethicae et historiae universalis professor.

Jacobus Hegedušević, artium liberalium et philosophiae doctor, matheseos, physices et historiae Hungariae pragmaticae professor.

*U arhivu Jugoslav. akademije. Spisi Strossmayerovi.*

O *Strossmayerovu bavljenju u liceju đakovačkom up.* M. Pavić, *Biskupsko sjemenište u Đakovu 1806.—1906. Đakovo 1911., str. 165. i dalje. Važno je, da je u oba razreda filozofije Strossmayerov saučenik i vršnjak po*

*uspjehu u naukama bio Mato Topalović (* 1812. u Zdencima kod Broda na Savi, † 1862. u Gradištu kod Cerne kao župnik).*

*Profesori bili su mu: Dr. Andrija Šumanovac u I. god. i Dr. Pavao Obrovac u II. god.; spiritual bio mu je najprije Adam (Aca) Filipović (u I. god.), a onda Stjepan Jesenković (u II. god.).*

*Dne 15. jan. 1832., na blagdan Imena Isusova, podijelio je tadašnji đakovački biskup Pavao Sučić Strossmayeru tonsuru i niže redove. Još u času smrti zapisao je biskup Sučić († 13. apr. 1834.) Strossmayeru troškove za rigoroze i promociju u peštanskom universitetu.*

[1] Matematika.

[2] Nema ocjene; očito se madžarski jezik te godine nije učio, jer nije bilo spremna učitelja.

[3] Toga je dana naime izrađen ovaj prijepis Strossmayerovih ocjena iz godine 1831—1833., kad je bio slušač filozofije u đakovačkom biskupskom liceju.

## 4.

## Izvatci iz sjedničkih zapisnika profesorskog zbora bogoslovije u Đakovu od 1833—1853.[1]

1. *U šestoj sjednici, 24. jula 1833., u trećoj tačci, riješen je ovaj:* Petitum, »ut duo e physicis *(t. j. dva đaka biskupskog liceja)* melius studentibus alumnis ad extera seminaria mittendi designentur; eapropter dom. Strossmayer, tamquam inter suos optimus, ad generale seminarium Pestanum, Matthias vero Topalović Viennam ad Pazmanaeum delecti sunt.«

2. *U trećoj sjednici, 19. jula 1834., u trećoj tačci:* »Determinatum est, ut, quoniam solum sex ex alumnis huius lycei, inclusis hic duobus Pestanis *(jedan je Strossmayer, drugi Stjepan Mlinarić)* et uno Viennensi *(Matija Topalović)* ex omnibus studiis eminentiae calculum retulerint, his ex fundatione Excellentissimi quondam episcopi Mandić[2] 15 fl., aliis autem 5 melius studentibus, ut numerus eorum compleatur, qui per 15 fl. obtinent, reliqui 60 fl. aequaliter divisi; caeteris autem cunctis iuxta mentem testatoris 5 fl. obtingant.« *(Tu je svotu Strossmayer dobio i iduće godine 1835.)*

3. *U prvoj sjednici, 5. okt. 1842., u drugoj tačci:* »Reverendissimus dominus prodirector *(Josip Matić)* publicavit ac consessui praesentavit recenter gratiose nominatos professores, et quidem Josephum Strossmayer qua doctrinae religionis professorem, cleri iunioris spiritualem et seminarii vicerectorem; Hieronymum vero Andrić qua linguae et litteraturae Hungaricae professorem.«

4. *U trećoj sjednici, 6. nov. 1844., u prvoj tačci, govor je o nastalim promjenama u profesorskom zboru, pa je o Strossmayeru zabilježeno:* »Cathedram

physicae, oeconomiae ruralis, mathesis et historiae regni Hungariae Josepho Strossmayer delatam.«

5. *U drugoj sjednici, 29. januara 1847., označen je Strossmayer* (»artium liberalium et philosophiae doctor«) *kao* Sacrarum Scripturarum professor, *a u prvoj tački kaže se, da je Jakov Hegedušević* »tria ad facultatem theologicam spectantia protocolla ... Adm. Rdo. ac Clariss. dno. Josepho Strossmayer tradita sunt, qui qua iunior theologiae professor pro more solito munus actuarii in facultate theologica exorsus est.«

*Strossmayer je kao aktuar profesorskoga zbora zapisao samo ovaj i još dva sjedničke zapisnika, jer je početkom školske godine 1847./48. otišao u Beč za dvorskog kapelana i jednoga od direktora Augustineuma. O tome piše njegov nasljednik-aktuar, Matija Topalović, u zapisniku prve sjednice 2. okt. 1847.:* »... in locum porro dni Josephi Strossmayer, artium liberalium et philosophiae necnon sanctissimae theologiae doctoris, pro honore nostrae dioecesis et litterarii huius instituti proque summo totius nostrae patriae solatio, in caes. regium capellanum aulicum, prout et in sublimiori presbyterorum educationis instituto ad S. Augustinum Viennae studiorum directorem per Sacratissimam Suam Mtem. altissime evocati.«

6. *U četvrtoj sjednici, 26. febr. 1853. izvješćuje pod pretsjedništvom prodirektora Josipa Matića rektor Adam Sukić:* »Suam Illustritatem Episcopalem (Strossmayer) gratiose determinasse et constituisse, ut in posterum praeter ordinarias studii theologici et philosophiae praelectiones, cathedra quoque linguae et litteraturae Illyricae, Latinae, Graecae, Germanicae, Gallicae item et Italicae existat in hoc litterario instituto vigeatque. Alumnos porro instituti huius omnes ad frequentandas ex studio linguae Illyricae, Latinae et Graecae praelectiones obstrictos esse; studium vero linguarum Germanicae, Gallicae et Italicae liberum cuiusvis manere.«

*Original u biskupskom sjemeništu u Đakovu.*

[1] Zapisnici pisani su latinski, a prema ondašnjoj šabloni: označen je dan sjednice (consessus) i prisutni članovi, a onda su ukratko označene pojedine tačke, o kojima se u sjednici raspravljalo.

[2] Antun Mandić (1806—1815).

## 5.

## Strossmayer slušač teologije u peštanskom universitetu.

1833—1837.

a)

1833./34. (I god.):

ex historia ecclesiastica: eminens primus.
ex studio biblico Veteris Foederis: eminens secundus.
ex lingua Arabica: primae classis primus.
ex dialectis Aramaicis: primae classis tertius.

1834./35. (II god.):

ex institutione I partis theologiae dogmaticae: eminens secundus.
ex hermeneutica biblica: eminens primus.
ex studio biblico Novi Testamenti: eminens primus.

1835./36. (III god.):

ex parte II[a] theologiae dogmaticae: eminens primus.
ex ethica christiana: eminens primus.

1836./37. (IV god.):

ob infirmitatem examina privatim deposuit die 18[a] Septembris:
ex catechetica et homiletica: eminenter.
ex theologia pastorali: eminenter;
et die 13[a] Septembris:
ex iure ecclesiastico: eminenter.

b)

Josephus Strossmayer natus 4. Februarii 1815. Essekini.

**I anno 1833.—1834.:**

in divinis: exemplaris.
ordines: quattuor.
notitia linguarum: Germanicae et Illyricae.
ingenium: praeclarum.
adplicatio: indefessa.
indoles: gravis.
mores: probi.

Profectus in studiis:

a) ex studiis biblicis Veteris Testamenti: eminens secundus.
b) ex historia ecclesiastica: eminens primus.
c) e linguae Hebraeae cognitione: primae classis primus; primae classis tertius.
Modus dicendi ad populum: bonus.
Animadversiones: examen subiit e lingua Hungarica.

**II anno 1834.—1835.:**

in divinis: devotus.
ordines: quattuor minores.
notitia linguarum: Germanicae et Illyricae.

KNJIŽNICA
HRVATSKE AKADEMIJE
ZAGREB

ingenium: praeclarum.
adplicatio: indefessa.
indoles: excitata.
mores: probi.

Profectus in studiis:

a) ex theologiae dogmaticae parte I[a]: eminens secundus.
b) ex hermeneutica: eminens primus.
c) e lingua Graeca et introductione Novi Testamenti: eminens primus.
Modus dicendi ad populum: bonus.
Animadversiones: artium liberalium et philosophiae doctor (promotus: 24. Octobris 1834.). Egit circularium ex historia ecclesiastica.

**III anno 1835.—1836.:**

in divinis: exemplaris.
ordines: quattuor minores.
notitia linguarum: Germanicae et Illyricae.
ingenium: praeclarum.
adplicatio: indefessa.
indoles: excitata.
mores: probi.

Profectus in studiis:

a) ex theologiae dogmaticae parte II[a]: eminens primus.
b) ex ethica christiana: eminens primus.
c) ex paedagogia: eminens.
Modus dicendi ad populum: bonus.
Animadversiones: artium liberalium et philosophiae doctor. Circularii munera ex theologiae dogmaticae parte prima functus est.

**IV anno 1836.—1837.:**

valetudinis curandae gratia domum remeavit.
Animadversiones: fuit ductor constitutus in musaeo secundo.

**c)**

1834./35. (II ann.): circularius ex historia ecclesiastica.
1835./36. (III ann.): circularius ex theologiae dogmaticae parte prima.
1836./37. (IV ann.): ductor musaei secundi et circularius e theologiae dogmaticae parte secunda. Ob infirmitatem lares petiit.

»*Status personalis (od 1805. dalje): munus quod gessit*«. *Na istom mjestu ubilježeno je i ovo:* Qua episcopus visitavit Generale Seminarium Pestinense

4ª Maii 1854. — 3ª Maii 1854. qua episcopus Diacovariensis nos visitavit *(bilješka uz god. 1835./36., III ann.).*

d)

19ª Januarii 1837. discessit e Seminario Josephus Strossmayer ob aegritudinem internam, medicis quod ignotam, ob egregios ingenii aeque ac animi dotes desiderium haud exiguum sui relinquens.

*»Protocollum Seminarii generalis Pestinensis« pg. 55.*

*Svi su ovi podaci povađeni iz originalnih zapisnika u arhivu dekanata teološkoga fakulteta u Budimpešti.*

*Tražio sam, i sam i uz pomoć tamošnjega činovništva, spise o kompetiranju Strossmayerovu za mjesto profesora dogmatike u peštanskom universitetu godine 1846., ali — na žalost — tome se nije našao ni najsitniji trag, iako je taj korak Strossmayerov inače dokumentarno zajamčen (up. niže str. 33;* Pavić, *Sjemenište 181).*

6.

## Ređenje Strossmayerovo.

Đakovo, 12.—16. febr. 1838.

a) Anno domini 1838., die 12. Februarii, qua festum S. Nicetae Ep. celebratum fuit, in sacello meo domestico, pontificalibus indutus, secundum morem et ritum sanctae matris ecclesiae promovi ad sanctum subdiaconatus ordinem Strossmayer Josephum.

Josephus Kuković, episcopus
Bosn. seu Diak. et Syrm.

b) Anno domini 1838., die 15. Februarii *etc. ut supra,* promovi ad sanctum diaconatus ordinem Strossmayer Josephum.

Josephus Kuković, ep. etc.

c) Anno domini 1838., die 16. Februarii *etc. ut supra,* promovi ad sanctum presbyteratus ordinem Strossmayer Josephum cum dispensatione in uno anno.

Josephus Kuković, ep. etc.

*Dijecezanski arhiv u Đakovu.*

7.

## Biskup Kuković župniku Mihaliću.

Đakovo, 25. sept. 1838.

Reverendissimo domino Antonio Mihalić, archidiacono consistoriali et parocho Petrovaradinensi.

Reverendissime domine archidiacone consistorialis et paroche!

Actualem praeattactae dominationis Vestrae cooperatorem Antonium Zviršić ad aulam meam episcopalem in qualitate ceremoniarii et sanctae sedis dioecesanae actuarii et protocollistae recipio; loco vero ipsius presbyterum dioecesanum Josephum Strossmayer ad praeattactam dominationem Vestram dispono, bonis sub disciplina seminarii principiis religionis ac morum imbutum ac una quam impensissime commendo, ut eundem, qua novellum in vinea Domini operarium, speciali sollicitudine regat et manuducat ac fraterna charitate complectatur.

Datum Diakovarini die 25. Septembris 1838.

Devinctissimus in Christo

Josephus Kuković
episcopus Bosnensis sive Diakov. et Sirmiensis.

---

Reverendo domino Josepho Strossmayer.

Reverende domine!

A perceptis dominatio Vestra Petrovaradinum in qualitate secundarii cooperatoris transeat et ejati reverendissimo archidiacono consistoriali et parocho in cura animarum zelose cooperetur.

Datum *ut supra.*

Addictus in Christo

Josephus Kuković
episcopus etc.

*Matica imenovanja u dijecezanskom arhivu u Đakovu. Br. 524.*

8.

## Biskup Kuković župniku Mihaliću.

Đakovo, 29. sept. 1838.

Reverendissimo domino Antonio Mihalić,
archidiacono consistoriali et parocho Petrovaradinensi.

Reverendissime domine archidiacone consistorialis et paroche!

Postquam recentissima dispositio intuitu cooperatorum Antonii Zviršić et Josephi Strossmayer expedita fuisset, pertigerunt horsum litterae Josephi

Hajnović, huiatis lycei episcopalis professoris, rigorosorum e disciplinis theologicis continuandorum causa Viennae constituti, petentis, ut cum propter absentiam professorum Viennensium primum circa initium scholarum examen deponere et consequenter tardius horsum pertingere possit, pro interimali supplente Josephus Strossmayer constituatur; in cuius sequelam fatus Josephus Strossmayer horsum evocatur, tamdiu hic mansurus donec Josephus Hajnović rediverit.[1]

Quod ipsum praeattactae dominationi Vestrae pro directione eo subnexo notificatur, quo Antonium Zviršić inviare velit, ut ille tunc primum, ubi Josephus Strossmayer Petrovaradinum advenerit, cum omnibus suis rebus horsum compareat.

Datum Diakovarini die 29. Septembris 1838.

Devinctissimus in Christo

Josephus Kuković
episcopus Bosnensis sive Diakov. et Sirmiensis.

---

Reverendo domino Josepho Strossmayer.

Reverende domine!

Perceptis praesentibus dominatio Vestra horsum compareat, Josephum Hajnović in munere professoris usque eius reditum suppletura.

Datum *ut supra.*

Addictus in Christo

Josephus Kuković
episcopus etc.

*Matica imenovanja u dijecezanskom arhivu u Đakovu. Nr. 534.*

[1] Gl. o tome Pavić, Sjemenište 173—175, 178.

## 9.

## Pretstavka caru Ferdinandu, da Strossmayer bude primljen u Augustineum.

Beč, 15. sept. 1840.

*Vortrag des Hof- und Burgpfarrers Ignaz Feigerle, de dato 15. September 1840, wegen Aufnahme des Diakovarer Diözesanpriesters Joseph Strossmayer und des Csanáder Diözesanpriesters Johann Hopf in das Weltpriesterbildungsinstitut zum heiligen Augustin.*

Der Burgpfarrer überreicht folgende zwei Gesuche:

In dem früheren (Gesuche) de dato 14. Febr. 1838, bittet der Diakovarer Bischof, seinen Diözesanpriester in obiges Institut aufzunehmen, weil seine

Diözese den Einfluss von im Institute höher gebildeter Geistlichen bisher noch nicht erfahren habe und weil Strossmayer die philosophischen Studien mit vorzüglichem Erfolge zurückgelegt habe, den philosophischen Doktorsgrad erreichte und weil er aus dem theologischen Studium an der Pester Universität die Vorzugsklassen erhielt und von gesunden Körperbaue ist.

— — — — — — — — — —[1]

Feigerle bemerkt, dass beide Gesuche nicht mit allen erforderlichen Zeugnissen belegt sind und dass, wenn darüber hinausgegangen würde, beide Priester in moralischer und intelektueller Hinsicht zur Aufnahme geeignet wären; ferner erwähnt er des Umstandes, dass durch die Aufnahme dieser zwei Priester, die für die ungarische und siebenbürgische Zöglinge bestimmte vier Plätze im Institute, um zwei überschritten werden möchte.

Feigerle tragt aber dennoch an, diese zwei Priester aufzunehmen, weil die Bemerkung der beiden Bischöfe, dass das gedachte Institut auf ihre Diözesen keinen wohltätigen Einfluss bisher äusserte, bemerkenswert sei und sowohl der Institutsfond als die Institutslokalität zur Aufnahme dieser Priester vollkommen ausreichen, indem der Überfluss an den Einkünften im Jahre 1839.: 5.590 fl. Conv. Münze betragen habe.

*Carsko rješenje:* Ihr Antrag erhält Meine Genehmigung.

Schönbrunn den 30. September 1840.

Ferdinand.

*Original u drž. arhivu u Beču; Konf. akten 1840, Nr. 337.*

Ima i Ivić, Arhivska građa III, 98—99.

[1] Tiče se prijedloga čanadskoga biskupa.

## 10.

## Zapis Strossmayerov.

Đakovo, 8. okt. 1840.

8. Octobris fui Diakovarini, quae dies cum proxime sequenti in libro vitae meae valde memorabilis est, speciale Providentiae divinae circa me argumentum. Mihi quidem semper orandum et gratiae Deo agendae, sed imprimis his diebus. Si mihi in futura prospicere liceat, Deus me ad specialia vocat et mihi ceteroquin valde debili auxilio suo aderit. 1840.

Ovo sam napisao na papiriću, koji s druge strane prilijepljen stoji, 8. oktobra 1841.,[1] bivši kapelanom u tvrđavi petrovaradinskoj. Povod je bio: Iz vrlo važnih razloga molio sam svog biskupa Josipa Kukovića, da me sa kapelanije petrovaradinske premjesti, jer da se na nju nipošto povratiti ne mogu. Biskup mi molbu odbije, što me je tako dirnulo, da nisam svu noć

zaspati mogao. Sutradan oko devet ura pošalje biskup po mene i uruči mi pismo paroka carskoga Feigerlea, da sam u zavod primljen višega othraništa u Beču. Bog me dakle premjesti u dobri čas, čemu se nitko nadati nije mogao, budući je moja dotična molbenica po općemu mnijenju jur zastarjela. Zahvalnost prama božjoj Providnosti izbi mi iz usti gore navedene riječi.

U Đakovu, 5. rujna 1877.

Josip Juraj Strossmayer
biskup bosanski i srijemski.

*Oba originala u Jugoslavenskoj akademiji; u pretsjedničkoj sobi.*

[1] Tako je biskup griješkom napisao mjesto 1840.

II.

## Dvorski župnik Feigerle biskupu Kukoviću.

Beč, 18. aug. 1841.

Illustrissime ac reverendissime domine episcope!

Dum ea qua par est devotione adnexam isthic »Tabellarem informationem« super industriae morumque speciminibus domini Josephi Strossmayer decursu I^mi semestris anni scholastici 1841. datis. Illustritati Vestrae transmittendi honore perfruor, me pretiosis favoribus commendando cum distinctae venerationis cultu persisto Illustritatis Vestrae humillimus servus

Viennae die 18. Aug. 1841.

Ign. Feigerle
abbas, caes. reg. aug. Aulae ac palat.
parochus, director supremus.

**Prilog.**

Tabellaris informatio

pro anni scholastici 1841. semestri priori.

Nomen et cognomen: Strossmayer Josephus.

Studia: Duo tentamina rigorosa, videlicet ex theologia dogmatica et ex theologia morali ac pastorali, tam splendide deposuit, ut in ambobus per censorum acclamationem approbatus fuerit.

Occupatio et elucubrationes: Semel pro concione dixit.

Applicatio ingenii facultatum: Diligentissima ac indefessa.

Mores et observantia statutorum: Optimi atque insignes.
Animadversiones: Singulari commendatione dignissimus.

Dr. Jos. Columbus
c. r. capell. aul. et stud. director.
Bartholomaeus Widmer
c. r. capell. aul. et stud. director.
J. M. Häusle
c. r. capell. aul. et stud. director.
Dr. Ioan. B. Schiedermayer
c. r. capell. et director spirit.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

12.

## Dvorski župnik Feigerle biskupu Kukoviću.

Beč, 28. febr. 1842.

Illustrissime ac reverendissime domine episcope!

Dum ea qua par est devolutione adnexam isthic »Tabellarem informationem« super industriae morumque speciminibus domini Josephi Strossmayer decursu secundi semestris anni scholastici 1841. datis Illustritati Vestrae transmittendi honore perfruor, me pretiosis favoribus commendando cum distincta venerationis cultu persisto Illustritatis Vestrae humillimus servus

Viennae die 28. Febr. 1842.

Ign. Feigerle
abbas, c. r. aug. Aulae ac palat.
parochus.

**Prilog.**

Tabellaris informatio
pro anni scholastici 1841. semestri altero.

Nomen et cognomen: Strossmayer Josephus.

Studia: Tentamen rigorosum ex historia ecclesiastica et iure canonico splendide, videlicet ad unanimem censorum approbationem cum speciali laude deposuit.

Occupatio et elucubrationes: Semel pro concione dixit.

Applicatio ingenii facultatum: Diligentissima ac indefessa.

Mores et observantia statutorum: Optimi atque insignes. Animadversiones: Singulari commendatione dignissimus.

Dr. Jos. Columbus
c. r. capell. aul. et stud. director.
Bartholomaeus Widmer
c. r. capell. aul. et stud. director.
J. M. Häusle
c. r. capell. aul. et stud. director.
J. B. Schiedermayer
c. r. capell. aul. et director spirit.

*Orignal u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

13.

## Dvorski župnik Feigerle biskupu Kukoviću.

Beč, 7. aug. 1842.

Illustrissime ac reverendissime domine episcope, domine mihi benignissime!

Sacratissima caes. et reg. apost. Mtas altissima resolutione de die 6. mensis Augusti a. c. precibus Illustritatis Vestrae annuere et sacerdotem Josephum Strossmayer e sublimiori presbyterorum educationis instituto ad S. Augustinum Viennae gratiosissime dimittere dignata est. Qua de re cum Illustritatem Vestram certiorem reddendi honorem habeam praelaudatum sacerdotem tam ingenio quam industria et morum gravitate praecellentem atque plurimum a me adamatum, paternae Illustritatis Vestrae benevolentiae insigniter commendo simulque pretiosis Illustritatis Vestrae favoribus ac gratiis devotus singulari cum venerationis cultu persisto Illustritatis Vestrae humillimus servus

Viennae die 7. mensis Aug. 1842.

Ign. Feigerle
abbas, c. r. aug. Aulae ac palat.
parochus.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

14.

## Strossmayer u bečkom Augustineumu.

1840.—1842.

Joseph Strossmayer, aus der Diözese Diakovar, eingetreten am 9. Dezember 1840.

a) Geboren 1815. Studierte die Philosophie in Diakovar mit durchaus Eminenz und erwarb sich das Doktorat aus derselben zu Pest. Die Theologie studierte er zu Pest mit durchaus Eminenz und absolvierte im Jahre 1837, wurde aber erst im Februar 1838 zum Priester geweiht und bekam die Stelle eines Protokollisten *in aula episcopali*, welche er bis November 1838 bekleidete. Von da kam er in die Seelsorge, in welcher er bis jetzt arbeitete.

30. Dez. 1840. I. Feigerle.

b) Strossmayer hat innerhalb dieses Semesters nach sorgfältiger Vorbereitung zwei strenge Prüfungen, und zwar am 6. Februar 1841 aus der Dogmatik, am 30. April aus Moral und Pastoral, jedesmal *cum applausu* bestanden. Begabt mit dem glücklichsten Gedächtnisse, zeigt er überall ruhigen und klaren Verstand und ein scharfes selbständiges Urteil; zugleich umfasst er mit ebenmässiger Liebe die historische und die spekulative Seite der theologischen Disziplinen. Sein Vortrag ist klar und seine ganze äussere Erscheinung wohltuend. Häusle.

c) Hielt am Sonntag Quinquagesimae (= 21. Febr.) über die Betrachtung des Leidens Christi eine Predigt, wobei er viel Talent und einen tiefen Blick ins menschliche Herz beurkundigte. Bei seinen vorzüglichen Anlagen und seiner tiefen Frömmigkeit kann man von ihm die erfreulichsten Hoffnungen hegen. Er findet sich musterhaft bei den Andachten des Hauses ein.

15. Mai 1841. I. Feigerle.

d) Er umfasst mit dem gewohnten Feuereifer das Studium der Kirchengeschichte und des Kirchenrechtes, und obgleich er wegen Hämorrhoidalbeschwerden mehrere Wochen in Marienbad zubringen musste, durchdrang er doch jene beiden Fächer mit solcher Genauigkeit und Gründlichkeit, dass er beim Rigorosum, welches er am 26. Oktober bestand, die einstimmige Approbation *cum laude* erhielt. Er rigorosiert mit seltener Geschwindigkeit bei so glänzenden Erfolge! Er widmet sich nun dem Bibelfache und lässt einen ebenso guten Erfolg erwarten, wie er in den übrigen Fächern bewiesen.

Hörte einmal im Theresiano Beichte und hielt am 3-ten Sonntag nach Pfingsten (= 20. Juni), da er im Gedränge war, eine zwar alte und nur etwas umgearbeitete, aber recht gut abgefasste Predigt. Im Chor erschien er sehr gewissenhaft.

30. Nov. 1841. I. Feigerle.

e) Er legte am 12. Jänner die Prüfungen aus der höheren Exegese des Neuen Testamentes ab und erhielt Eminenz. Er bestand am 8. März 1842 die Schulprüfung aus der höheren Exegese Alten Bundes mit der Vorzugsklasse und am 22. April 1842 das Rigorosum aus dem Bibelstudium, *cum unanimia vota cum laude* approbiert. Er war sehr fleissig, doch kann man seine Kenntniss in den orientalischen Sprachen nicht ausgezeichnet nennen.

Hörte einmal im Theresiano Beichte, sowie er auch die Osterbeichten deutscher Soldaten einige Tage hindurch aufnahm. Am Lichtmesstage (= 2. Febr.) hielt er in Schönbrunn eine sehr gute Homilie und bald darauf eine ausgezeichnet gute Meditation bei der Morgenandacht. Er besitzt grosse Ruhe des Charakters und kommt mit freundlicher Bereitwilligkeit den Wünschen seiner Vorgesetzten entgegen. Sein Erscheinen bei den Andachten des Hauses ist tadellos.

15. April 1842. I. Feigerle.

Hielt noch vor seinem Austritt eine gelungene Meditation.

Hat seine Inauguraldissertation: *»De schismate Graecorum cum praecipuo ad Primatum Romani pontificis respectu«* recht fleissig ausgearbeitet.[1] Die Arbeit trägt das Gepräge eines klar und gründlich denkenden Geistes an sich. Am 21. Juli hielt er die öffentliche Disputation ausgezeichnet gut und wurde zum Doktor der Theologie promoviert. Da er hierauf (infolge seiner Hämorrhoiden) etwas zu kränkeln anfing, so beeilte er sich mit der noch zu liefernden Hausdissertation über ein von ihm selbst erbetenes Thema *(»Dissertatio historico-dogmatica de doctrina Ecclesiae Christianae trium primorum saeculorum«)*[1], in welcher er dessenungeachtet genaue Bekanntschaft mit den theologischen Disziplinen beurkundete.

Er trat aus dem Institute am 16. August aus.

Ein recht braver und sehr talentierter Priester, von dem sich viel Gutes erwarten lässt.

30. Nov. 1842. I. Feigerle.

*Protokol pitomaca Augustineuma u Beču, knj. II. pg. 475—476.*

[1] I pored najpomnijega traženja, i u arhivu teološkoga fakulteta i universiteta u Beču pa u arhivu nekadašnjega bečkoga Augustineuma, nisam uspio da nađem ni ove, ni one druge (»domaće«) disertacije Strossmayerove.

15.

## Strogi ispiti Strossmayerovi.

Prvi rigoroz 6. febr. 1841.: ex dogmatica per vota unanimia eminentem adprobationem retulit.

Drugi rigoroz 30. apr. 1841.: ex morali et pastorali per vota unanimia cum laude adprobatus est.

Treći rigoroz 26. okt. 1841.: ex iure canonico et historia ecclesiastica per vota unanimia pariter cum laude adprobatus est.

Četvrti rigoroz 22. apr. 1842.: ex studio biblico per vota unanimia cum laude adprobatus est.

*

Die 21. Iulii 1842. idem R. D. Josephus Strossmayer theses ex universa theologia publice defendit et die 5. Augusti e. a. in doctorem SS. Theologiae promotus est.

*Protokol teološkoga fakulteta bečkoga universiteta.*

*Isti dan kad i Strossmayer promoviran je:* Georgius Pulić dioecesis Ragusanae *(iz Augustineuma).*

Iste godine 8. nov. Georgius Dobrila *(tršć. dijeceze i iz Augustineuma).*

*26. nov. 1840. promovirani su:* Ludovicus Haynald *(iz Augustineuma)* i Lucas Petrović *(svećenik senjske biskupije i u dijecezanskom liceju senjskom profesor kanonskoga prava i crkvene historije).*

*23. marta 1840. promoviran je:* Josephus Hajnović, professor theologiae pastoralis et moralis in lyceo episcopali Diakovarini.

*28. dec. 1841. promoviran je:* Johannes Simor, *tada prefekt u Pazmaneumu.*

*ibidem.*

16.

## Dvorski župnik Feigerle caru Ferdinandu.

Beč, 28. juna 1842.

*Vortrag des Hof- und Burgpfarrers Ignaz Feigerle, vom 28. Juli 1842, womit das Gesuch des Diakovarer Bischofs Joseph Kuković um allergnädigste Entlassung seines Diözesanpriesters Joseph Strossmayer aus dem höheren Priesterbildungsinstitute zum heiligen Augustin, allhier vorgelegt wird.*

Joseph Strossmayer ist am 9. Dezember 1840. in das Institut eingetreten und hat binnen kurzer Zeit alle seine Rigorosen mit Auszeichnung bestanden; ebenso ausgezeichnet am 21. d. M. öffentlich disputiert. Er wird nächstens zum Doktor der Theologie promoviert werden und verdient wegen seines überaus glücklichen Talentes, ausdauernden Fleisses und exemplarischer Sitten die vorzüglichste Empfehlung.

Sein Diözesanbischof äussert sich nicht, wie er diesen Priester in seiner Diözese verwenden wolle. Er werde aber überall am rechten Platze stehen.

Seine theologische Vorbildung ist vollendet. Euere Mt. dürften sich hiernach bewogen finden, die angesuchte Entlassung des Joseph Strossmayer a. g. zu bewilligen. Kuffner.

Unterliegt keinem Anstande. 30. Julius 1842. Justelli.

*Carsko rješenje:* Placet. Ferdinand. Schönbrunn, den 6. August 1842.

*Original u drž. arhivu u Beču; Konf. Akten 1842. Nr. 128.*

*Ima i* Ivić, Arhivska građa III., 99.

17.

## Strossmayer u Augustineumu.

Beč, 16. aug. 1842.

Testimonium.

Vigore praesentium Nos infrascripti testatum facimus, reverendum dominum Josephum Strossmayer, dioecesis Diakovariensis presbyterum, inde a die 9. Decembris 1840. usque ad diem 16. Augusti 1842. membrum fuisse caes. reg. instituti sublimioris presbyterorum educationis ad Sanctum Augustinum eumque toto commorationis suae in praedicta palaestra tempore splendida dedisse ingenii atque industriae specimina, scilicet depositis cum eminentiae calculo examinibus scholasticis ex sublimiori exegesi Antiqui et Novi Testamenti, tentamina rigorosa ex omnibus disciplinis theologicis intra breve tempus cum censorum acclamatione et singulari laude subivit. Deinde elucubrata dissertatione inaugurali, in qua de schismate Graecorum cum praecipuo ad Primatum Romani Pontificis respectu perspicue non minus quam solide commentatus est, publicam in huiate Scientiarum Universitate disputationem cum applausu subiit et ad summos in theologia honores promotus est. Pro domesticis nostris conventibus dissertationem historico-dogmaticam de doctrina ecclesiae christianae trium primorum saeculorum exaravit, in qua pro more suo rem dilucidissime pertractans, egregiam sacrae antiquitatis notitiam pandit. Hisce autem indefessis literarum theologicarum studiis pietatis quoque zelum adiungens, duas sacras meditationes pie perinde ac concinne elucubratas habuit, necnon saepius pro concione dixit et sacras confessiones excepit. Tandem penes haec splendida industriae ac pietatis documenta, tantum semper morum clericalium candorem, tantum animi ingenui integritatem, tam accuratam statutorum domesticorum observantiam exhibuit, ut eum inter praecipuos instituti alumnos merito connumerantes, optimam ac laetissimam de futura eius activitate spem concipiamus.

Viennae 16. Augusti 1842.

Dr. Ign. Feigerle,
abbas caes. reg. aug. ac palat. parochus,
director instituti supradicti.

Dr. Josephus Columbus,
caes. reg. capell. aul. et stud. director.

Dr. Bartholomaeus Widmer,
caes. reg. capell. aul. et stud. director.

Ioannes Michael Häusle,
caes. reg. capell. aul. et stud. director.

*Ovjerovljeni prijepis Pavla Obrovca, notara đakovačkoga kaptola, od 10. febr. 1845. u arhivu Jugosl. akad. Spisi Strossmayerovi.*

## 18.

## Strossmayer Kazimiru Mohačiju.

Đakovo, 15. apr. 1844.

Grof Orsat (Medo) Pucić, Dubrovčanin, obratio se iz Beča na Strossmayera tada vicerektora u đakovačkom sjemeništu, da mu u Đakovu »i u bližnjem okružju« sabere predbrojnika za »Antologiju Slavjansku«.[1] Tim povodom obratio se Strossmayer u Osijek na Kazimira Mohačija, koji je nekoć bio klerik u Đakovu, ali je onda napustio učenje bogoslovije, ovim riječima: »Scijenim, da ovo trsenje i trud gosp. Kneza (Pucića) svake hvale vrijedno je, i da će svaki, rod i mili jezik svoj istinito ljubeći i o napredovanju književnoga izobraženja našeg starajući se domorodac, s veseljem ovo djelo pozdraviti. ... Brate, zdravstvuj mi, pozdravi sve mile rodoljube moje. S Bogom

Jozo Strossmayer
vicerektor.

*Ovaj ulomak pisma donosi iz originala* Pavić, Sjemenište 185. *Originalno pismo nije se 1932. više moglo pronaći.*

[1] To je bilo prvo Pucićevo djelo s natpisom: Slavjanska antologija iz rukopisa dubrovačkih. Beč 1844.

## 19.

## Biskup Kuković o Strossmayeru.

Đakovo, 10. febr. 1845.

*Josephus Kuković Dei et Apostolicae Sedis gratia cathedralium ecclesiarum Bosniensis seu Diakovariensis et Syrmiensis canonice unitarum episcopus.*

Josephum Strossmayer, artium liberalium et philosophiae necnon sanctissimae theologiae doctorem, physicae, oeconomiae ruralis, matheseos et historiae pragmaticae Hungariae professorem ac praefectum studiorum, inclyti comitatus Verőczensis tabulae iudiciariae assessorem, decursu duorum, quos in cura animarum, qua cooperator exegit annorum, in agendis quibuslibet muneris pastoralis partibus, vere zelosum adaequate exactum ac indefessum, praecipue in praedicando verbo Dei utilem, in ministrandis moribundorum sacramentis intrepidum et in celebrando cultu divino exteriore ordinatum se semper sacerdotem exhibuisse; expost autem spatio itidem duorum annorum in munere vicerectoris, spiritualis, doctrinae religionis professoris et exhortatoris, magna sollicitudine, studio et diligentia versatum fuisse amplaeque eruditionis et eloquentiae ad persuadendum aptae ac suavis, signanter in sacris sermonibus

occasione triduanorum exercitiorum me praesente dictis, laudabilia specimina edidisse, illumque omni ex obtutu commendatione dignum esse erga eiusdem Josephi Strossmayer supplicationem praesentibus testatum reddo.

Diakovarini die 10. februarii 1845.

Josephus episcopus.

Ad gratiosum mandatum suae Illustritatis episcopalis

Franciscus Mertz
secretarius.

*Original u arhivu Jugoslav. akademije. Spisi Strossmayerovi.*

20.

## Mato Topalović Gaju.

Đakovo, 21. maja 1846.

Velecijenjeni gospodine i prijatelju, slavo i diko ilirska!

Vi nas pohodiste u Đakovu baš u najgore vrijeme. Ja se još sasvim ni sabrati ne mogu, da Vam potpuno žalost našu izjavim. Da ste parobrodom dol u Srbiju prošli, to smo koje iz Broda koje pako iz Mitrovice čuli, ali kojim ćete putem i kad natrag — to sami nismo mogli znati. Svakako smo ipak mislili, da ćete se u Srbiji duže baviti, a i nadali smo se, da ćete lako na Đakovo se vratiti; al kad — tko bi nam to bio mogao kazati?! Ja sam (u zao čas) ponajviše zato u Vukovar bio otišao, da tamo što izvjesnijega o Vami i Vašem povratku čujem, a i nekoji nutarnji glas kao da mi je govorio, da ću istog Vas tamo sastati. Kad al' imam šta i čuti! Vi već dan prije u Osijek se otputili.[1] Ej, čovječe, kako nam il sâm štogod ne pisa, il po kom drugom ne poruči?! Ne bi bio od kuće odlazio, ma bogzna šta me zvalo i tjeralo bilo. Koliko sam želio s Vama se sastati, koliko s braćom mojom ovde pokazati Vam, kako Vas štujemo i cijenimo! Pa gle, što se morade zbiti! Ej tužan Mato, što si dočekao! Kako ćeš moći preboljeti? Znao sam ja, i nož me je u onaj mah u srce zgodio, čim sam u Vukovaru čuo, da ste prošli i da se žurite te da ćete u onaj isti dan u Đakovo dospjeti, kad sam ja otišao; znao sam — velim — znao, prijatelju, sve, šta će biti i šta me kod kuće čeka. Već sam u Vukovaru začeo bjesniti, osobito slušajući, kako su Vas drugdje (naravno) primili i pozdravili. Doma pak došavši i razumjevši, da se je zbilja ispunilo čeg sam se bojao, mal nisam svisnuo. I da bi istim životom mojim drukčije učiniti mogao, ne bi ga nimalo štedio!

To nek Vam je dosta, da poznate ranu srca, ne moju samo, nego i sviju mojih drugova; sviju, kako ovdašnjih, tako i okolišnih mladih domorodaca. Za utjehu međutim kakvu takvu mogu Vam to navesti, da se i starija duhovna

ovdašnja gospoda dosta načuditi ne mogu i da iskreno žale, koje što nisu doma bili (osobito naš sjemenišni upravitelj,[2] jer o meni i o g. Andriću[3] naravno i ne dvojite), koje pako što — ne smjedući pred starijeg — k sebi Vas pozvali nisu. Imao se je kukavni moj kolega Strossmayer dosta prati i izgovarati, što Vas komu od njih (t. j. doma bivših) odveo nije. Al kako mi kazuje, nije ni moglo drukčije biti, nego kako je bilo. I ja sam ga malo korio, što Vas bar ispratio nije, nu valjda ste i sami na njem opazili, da je bio i on sam tako smeten u onaj par, da je sreća velika bila, što je još u sjemenište poručiti mogao, nek se ne večera, te ste bar kaku taku večericu i zabavu tamo imali. Bar je mladež duže priliku imala slušati Vas; kazuju bo mi, da su sve kradom na vratih stojali. Ej, da sam ja bar i g. Andrić doma bili, sve bi to bilo moralo drugačije biti, il bar ne bi ona noć baš onak prošla bila, kao što je prošla. Te ako baš ne bi bili imali kad duže kod nas ostati i ogledati se malo po đakovačkoj okolici te osvjedočiti se, da nije svagdi ko u Đakovu ovd, a ono bi bar ja sutradan, po opće u sjemeništu primljenom doručku, donekle Vas ispratio bio. Toliko bo sam imao, a imao bi s Vama razgovarati se, da ako ne dalje, sigurno bi moja pratnja do Broda bila trajala, i tek bi se ond *inter pocula et oscula* rastali.[4] A ovak Vi baš u gostionici moradoste prenoćiti u Đakovu! O gromovi, o potresi, gdje ste?! Ej Mato, Mato, što si skriviti morao, te si taku čašu dobio da piješ.

Al ne samo da se ja bijedam, nego smo svi ko popureni. Moj drug Strossmayer ne može mi dosta napripovijedati. Hvala Bogu te je bar on još kod kuće se desio, drukčije bi još gore biti moralo. On Vas iskreno pozdravlja i za oproštenje moli, ako je išta propustio, što bi Vam bavljenje ovdje omiliti moglo. Ne pomanjkanje ljubavi i počitovanja prama Vami, nego pravedan gnjev tomu bi uzrok bio, kog lako iz srca nam nestati ne će, a zašto, ne treba ni napominjati. Opazio je on na Vami, da ste mu hotjeli nešto kazati, al po nesreći ne mogaše na posljetku sam s Vama biti. Nepoznat pako još s Vama, bojaše se, da Vam ne dosadi duže u gostionici s Vama ostavši, a još manje za pratioca Vam se nametnuvši. Pokraj toga prošaste dvije noći nije se ispokojio bio.

Uviđamo mi svi, gospodine, rugotu cijelog pripećenja; međutim nimalo ova okolnost našoj stvari škoditi ne će ovdje. I ovo je baš, što s druge strane — kad se je već tako dogoditi moralo — što nas, velim, tješi i skoro bi reko veseli. Bar ste se sami sad osvjedočili, da ono malo vatre i ljubavi prama jeziku i domovini u ovih stranah ne dolazi o d o z g o r, to jest ne dolazi od onih, od kojih bi moralo dolaziti. Prokleta politika i nekakvi potišteni strah i glupa neznanost, skoro sa svimi našimi dostojanstvenici zavladala je. Ni u čem sami po sebi ne će da počmu i da pravac dadu, nego ako što i učinu, većma natjerani to rade. Smetnje pako i zapreke domorodnim težnjam staviti, to im se vidi najveće raskošje. Zar mi u Slavoniji ne bi već davno kakvi narodni list zabavni imali, da zaprekâ baš od takovih osoba nema? Dakle, drago nam biti mora, što ste se osvjedočili, da vatra ova domorodna nije ničija druga zasluga, nego

samo Vaša; zasluga vijeka i njegovog duha; zasluga iste naravi. Nema ovd nikog, koji ne bi znao i ne bi želio, kako i što bi se moralo bilo činiti, kad ste Vi ovuda prošli, i budite uvjereni, da oni sami, koji su manje pozornosti neg bi bili morali ukazali Vam, da i oni sada žale i da se vrlo kaju, jer su s tim sami u cijeni strašno pali. *Vox populi denique vox Dei!* Tko se općem glasu opire, taj ne može dobro projti. Još jedna okolnost, koja nas bar ovdje koliko toliko tješi, al koja tim većma Vas je morala uznemiriti, što je naime naš b[iskup] Horvat.[5] Jer da je kao Slavonac tako se vladao, bojati bi se [mi] morali, da se ne probudi u Vami misao ona, kao da zato se takim pokazuje, jer ste Horvat. Nemojte odovud, gospodine, sledstvovati, kano da ne bi ni nama svejedno bilo, bio tko H[orvat] ili Sl[avonac]. Vi znate i znajte sigurno, da mladi naš naraštaj ne čini nikakve razlike, nego da kod nas valja samo onaj, koji je I l i r! Al šta ćemo de, kad nas je iskustvo dosta već naučilo, a i uči nas još, da dolazeća otud k nama velika gospoda kukavnu našu domovinu [Slavoniju] smatraju samo za sredstvo od svog obogaćenja, i ako što rade, rade samo da nam oči zaslijepe misleći si valjda: *e, kaj, ti šlavonski osli i tak nikaj ne vide; su neplemeniti robi.*

Tako je moj mirni i krotki slavonski puče! Ti imade svog domoroca, Požežanina b[iskupa],[6] koji ne mogavši podnositi, da sinovi Tvoji po tuđih se krajih potepaju i za naukom litaju, kod kuće zavede s velikimi troškovi bogoslovsko i mudroljupsko učilište,[7] koje posljednje učini ravno svima drugima u kraljevini, to jest j a v n o. Al dojde mu nasljednik od drugud[8] pa ne iz drugog uzroka, nego samo što iz tvojih novaca ne htjede nešto doprinesti i još za jednog učitelja plaću odlučiti, al valjda i zato, da mi se samo u tebi, slavonska domovino, ništa ne razvije, ukide j a v n o s t liceuma i sa svoga ga dostojanstva svrže.[9] Nasljednik pako njegov, da može i da smije, isto bi sjemenište opet ukinuo i tvoju bi mladež opet u bijeli svijet otpremio, da se po tuđini klati.[10] Dok ti, domovino moja, svoje Adamoviće i Pejačeviće u svojih varmeđah imade za upravitelje, nije nitko ni pomisliti smio, da ti Slavonija nisi.[11] Al kako ti dojde tobož od posestrime ti Horvatske nekakav plemenitaš, odrpan i gladan, i ugoji se u tebi i steče toliko, da ga već sada s a l o p e č e, navališe na tebe neprijatelji i stadoše ti ime i pleme gnjesti; da bo sebe obogati, tebe, domovino, on prodade, i da sebe podigne, on tebe htjede strmoglaviti; da sebe odjene, tvoju kukavnu dječicu oguli i oplijeni.[12] Jadna majko, kad li ćeš mi pouzdano moći kazati: Evo, sad sam dobila branitelja, koji mene i djecu mi iskreno ljubi i njeguje. Nadala si se i mislila si, da si takog već jedanput stekla, al ipak ti kano čitam na licu, da se ne smiješ još pohvaliti, da ne znaš — štono vele — je l' žensko il je muško; nit je hladan ni vruć, ni tvoj ni tuđ, pa šta znaš početi, čemu se znaš nadati?![13]

Gospodine, prostite, što tak zajdoh. Ja ne mogu odoljet srcu. Da smo se mogli sastati, ja bi Vam svemu ovom razlog usmeno i opširno kazao, i mislim, [da] me ne bi zlo razumjeti mogli. Nu tog se ja ni sad ne bojim; znam bo kom pišem, a čut ćete malo po malo i onak sve, što će Vas o istini tvrđenja

moga osvjedočiti. Naravno, da moje riječi u budućnost ne diraju, nego samo prošasnosti i sadašnjosti se mašaju. Moguć bo je Bog — kako nas Sveto Slovo uči — i od kamenja sinove Izraelove praviti; al daj mi se dočekati! U živa usta treba štogod, il kako neotesano naša poslovica veli: ne crkni magarče, dok trava ne naraste.

Ostavimo sada ružne ove misli i uprimo oči od nade u bolju budućnost, koju nam mladi naraštaj pruža. Gojimo i njegujmo čisto ovo sjeme i Višnjeg Oca priklonitim srcem molimo, neka ga natopi rosicom milosti svojih, da raste i napreduje veselo, da urodi obilno!

I ako uzaznamo samo moliti, sve ćemo izmoliti.

Dakle, Vi biste u Srbiji i hvalite ondašnji duh. I ja sam nešto malo iskusio i s dobre strane bio poznavao onu braću, al me u posljednje vrijeme nekako ondašnjih novina teženje i duh pobunio. Međutim radije uvijek dobro neg zlo vjerujem, i kako onu braću ljubim, to sam Bog može znati, a ja nikom iskazati ne mogu. Ja sam samo tijelom ovdje, a duh je moj tamo, tamo, gospodine, po onih bosanskih, srpskih i bugarskih gora bludi on i motri, šta se tamo radi i na što se spravlja, i nema drugog veselja, druge nade i drugog raskošja, nego samo da može štogod doprinesti k sretnomu razvitku zamršenog onog klupka od raznovrsnih namjera i teženja.[14] I ovo je baš, o čem sam se s Vama rad bio razgovarati i da mi može biti, sad bi tamo[15] skoknuo i prije neg u Beč pojdete Vama moje misli i moje odluke saopćio. Ej, kako mi je teško pisati o onom, što se ispisati ne može! Al ipak moram Vam kazati, jer treba, da mi i Vi u tom savjetujete. Stvar nek ostane samo pri Vama zasad. Za nju još ne zna nitko (bar od mene) izvan mog kolege Strossmayera.[16]

15. ožujka pisao sam jednom velikom duhovnom dostojanstveniku u Beč[17] o jednoj stvari, s kojom se moja duša već od mnogo godina bavi. U kratko ću Vam kazati, a Vi ćete drugo sami moći dometnuti. U Srbiji, Bugariji, Albaniji i Bosni ima naših katolika pomalo. Njima slovo od života i utjehe od vjere dijele kojekakvi Talijani i Nijemci, ne poznavši ni jezik ni običaje naše. Ja sam odredio žrtvovati se njima, a tako i našoj narodnoj stvari u onih stranah. Da bi uspješnije mogao djelovati, mislim, najbolje bi bilo, kad bi me hotjeli u Rim najprije u kakvi tamošnji *collegium*[18] primiti za nekoje vrijeme, da si tamo prijatelja pribavim a i izobrazim duh svoj u onom mjestu od umjetnosti i krasota, u onom središtu od sviju a navlastito vjerozakonskih spomenika. Vi ćete i to lako dokučiti, koliko od potrebe nam je i take vrsti ljudi.

Moj kolega,[19] bivši tamo gor u Beču — kako Vam je valjda pripovjedio — u ime svoje katedre,[20] usmeno mi je donio glase, da je moja odluka s osobitom radošću primljena i da je isti gospodin odmah k poslaniku rimskom[21] išo i njemu stvar saopćio, pak da će odmah, čim rezultat dobije, meni pisati i poslati [ga]. Reče i to, da u Biograd, ako bi hotio, odmah bi mogao otići s plaćom, kako reče, od 400 for. u srebru, pokraj koje bi još i objed imao kod austrijskoga konsula.[22] Sad evo već tomu treći mjesec, a ja ne dobivam ništa,

niti znam na čemu sam. Ja bi svakako volio onak, kako sam želio, t. j. najprije za neko vrijeme u Rim, pa onda ma kud u našu Iliriju (to bo sam očito molio, ne pako da me potlije kudgod u Ameriku bace); u Iliriju, reko sam, il ma i u drugu koju državu među puke slavjanske.

Moj je kolega doduše i sam tamo kazao, da bi ja volio u Rim, međutim da ću se možebit i u Biograd odmah odlučiti. Sad ne znam dakle što se radi; il je nuncijatura pisala na Propagandu u Rim, pa čeka odgovor, il je možebit ispod ruke b[iskup]u[23] pisala, bi l' me ovaj pustio, pa je možebit dobila nepovoljan odgovor. Jedno od ovog dvoga mora biti i da će biti ovo posljednje, otud zaključujem, što sam otprilike poslije dvije nedjelje, kako sam gor pisao, ovd na pošti vidio jedan list iz Beča na b[iskupa]. Kako mu drago, ja bi rad iz sveg srca znati, šta bi Vi na to rekli i bi l' probitačno bilo i bi l' se svojim načinom tamo u polju od izobraženja našeg puka s uspjehom djelovati moglo. Prama Vama kao nesvešteniku većma su se nekoji — znam — izjasnili i možebit da ste štogod i nehotice čuli od tamošnje biogradske katoličke misije. Meni su o njoj vrlo zlo pisali, što mi je također brigu zadalo, i o tamošnjem duhu ne baš najbolje svjedočilo, kao na pr. da mu[24] policija ne dopušta ni bolesnika svoje vjere pohoditi, ni mrtvace u groblje otpratiti, dapače istim babicama da je zabranjeno, novorođenu od katoličanskih roditelja djecu š o k a č k o m p o p u na krštenje nositi. To mi je sve iz Zemuna pisano, jer nisam se hotio uprav u Biograd ni na kog obratiti. Nu, ako je baš i istina sve, što mi se iz Zemuna o tom piše, ja to ipak pripisujem većma onoj okolnosti, što prama misionaru nikakve simpatije tamo nemaju, kanoti prama tuđinu, ne poznavajućem naš narod, negoli možebit kakvoj mržnji prama onima, koji su našega zakona. I otud mislim, da bi veliki napredak bio za našu stvar, kad bi tamo čovjek došao (ako ga baš vlada tamo hoće podupirati), koji simpatiju ondašnjeg poglavarstva i cijelog naroda imade. Zasad pako ja ne vjerujem, da bi ikoji bolji bio za to nego sam ja. Ne govorim to da se hvalim, jer nemam se za što ni hvaliti; sadašnje bo moje mjesto ovdje svakako je bolje nego tamo, ma biskupom bio. Istina je, da bi rado vidli i Marjanovića,[25] kad bi došao tamo, al samo s jedne strane, to jest privrženici sadašnjeg vladanja. Drugi pako, jer ih i Miloševaca — kako čujem — ne malo ima, kanoti očitog svog protivnika ne bi mogli trpiti.[26] Što se mene tiče, ja nisam im poznat ni kao jedno ni drugo, nego samo koliko toliko kao domorodac. Tamo je više mojih negdašnjih u Karlovcih saučenika i tamošnji metropolit[27] jest mi negda profesor u sintaksi bio, i ne računajući moju privrženost prama književnosti njihovoj i t. d.[28]

Vi mislite — kako čujem[29] — u Beč odmah. Ova stvar se tamo nalazi. Ako mislite što o tom poslu činiti, molim pozorno,[30] da ne bi opaki i zlomisleći ljudi opet u tom kaku političku makinaciju i propagandu umotrili i smëli. Meni do ničeg drugog nije nego do moralnoga izobraženja našeg naroda i prave iskrene uzajamne ljubavi njegove. Što zatim vrijeme iz tog izvede, tomu ja nisam kriv. Na svaki pako način ja bi Vas molio, da bi mi nekoliko riječi

o ovom napisali, odobravate l' ili ne, i kad ćete u Beč krenuti, da znam u ono vrijeme, kad u Beču budete, tamo pisati. Za mene ovdje nikako opstanka nema. *Hic totum stagnat et ego vellem, ut aliquod agatur.* Uzmite samo — al ne ću ništa više; *in multiloquio* — veli se — *non deest peccatum; ideo supersedeo.*

Valjda će Bog dati, pak ćemo se sastati, pak ćemo *de ore ad os plura. Jam hic aliqui subsumere videntur, quod nos debachemur contra eorum indifferentismum in hocce negotio, et volentes indubie suae remorsum conscientiae contegere effutire, quasi per contemptum audent: quid est ille, ut ei singularis aliquis honor exhibeatur? Tamen ille nil est aliud, nisi litteratus aliquis!* Otud možete vidjeti, *quis honos litteris hic loci.* Al' to je sasvim naravno; koji sam ne vidi dalje od nosa, koji sam ništa ne razumije, kako će taj učenost cijeniti znati. A da dojde kakvi grofić ili baronČić, koji ništa drugo ne zna nego napuhnuti nos, pa s drugim se potsmijavati, â, oko takvog bi se uvijali! Pa da bi tko, ne bi ni žalio, nego ljudi, od kojih se može kazati, da također ništa drugo nisu, nego *fungi ab heri.* Međutim neka im je njihova slava; mi znamo i onak, da sreća našega naroda i domovine od takovih ne zavisi. Inače bo bi zlo bilo.

Ovo Vam šaljem po momku barona Kulmera;[31] valjda ćete list dobiti. Prilog možete dati u novine.[32] Preporuku Vašoj gospi, blagoslov Vašim malim, pozdrav svim prijateljem. Vama od sviju poljub[ac], a osobito od iskrenog Vašeg i do groba vjernog, na odgovor prvom poštom čekajućeg

U Đakovu, na Spasovo 1846.

Rodoljuba Zdenčanina.[33]

Iskren pozdrav od sviju, a osobito od Strossmayera i Andrića, koji će nam skoro na župu u Otok.[34]

*Original u universitetskoj biblioteci u Zagrebu.*

*Ima i* Deželić, Pisma Gaju 253—260 *(s nekim griješkama).*

[1] U Osijeku bio je Gaj 13. maja 1846. i otsjeo kod franjevaca u Tvrđi. O tome ubilježio je pod tim datumom gvardijan Kirchmayer u samostanski »Diarium« ovako: »D. Ludovicus Gay, linguae et literaturae croaticae restaurator, nos invisit« (Starine XXXV, 180).

[2] Prodirektor Josip Matić.

[3] Profesor Jerolim Andrić.

[4] Tada je išla lađa Savom od Broda do Siska, a odavde se onda dalje u Zagreb putovalo kolima (diližansom).

[5] Josip pl. Kuković bio je rodom Zagrepčanin.

[6] Antun Mandić rodio se u Požegi 1740; bio je đakovački biskup od 1806. do 1815.

[7] Godine 1806. (up. Pavić, Sjemenište 57 i d.).

[8] Emerik Karlo pl. Raffay (biskup đakovački od 1816. do 1830.), rodio se 1753. u Kopčevcu nedaleko od Zagreba. Pred svojim dolaskom u Đakovo bio je prepošt zagrebačkoga Kaptola i prior Vranski.

[9] Ovdje sudi Topalović preoštro; up. o tome Pavić, Sjemenište 150 i d.

[10] Pavao Matija Sučić de Pacsér (biskup đakovački od 1831. do 1834.) rodio se u Pačiru (kod Subotice) u Bačkoj. U Đakovo došao je iz ugarskoga Stolnoga Biograda (Székesfehérvár), gdje je bio biskupom (od 1828.). O njegovu radu oko đakovačkoga sjemeništa up. P a v i ć Sjemenište 163 i d. Čini se, da je Topalović i ovdje malo pretjerao stvar.

[11] Jer su Adamovići Čepinski i Pejačevići Našički, Podgorački, Retfalski i Rumski bili iz Slavonije. Ali već 1848. ne bi Topalović o njima tako toplo sudio.

[12] Topalović ima ovdje na umu Ivana Salopeka (Szallopek), osječkoga ili virovitičkoga podžupana, koji je kao poslanik županijski na požunskom saboru 1832.—1836. dokazivao, da je Slavonija sastavna čest uže Ugarske, i zato je od Hrvata (Ilira) smatran izdajicom. Spahiluk njegov bio je kod Sarvaša nedaleko od Osijeka. Salopeki podrijetlom su iz sela Furjana (kod Slunja) u Hrvatskoj; plemstvo dobili su god. 1746., a to je onda proglašeno u virovitičkoj županiji (u Osijeku na glavnoj županijskoj skupštini) 4. jula 1771.

[13] Topalović nišani ovim riječima na biskupa Josipa Kukovića.

[14] Topalović bio je jedan od najvatrenijih Ilira u Slavoniji i suradnik Gajeve »Danice« još od 1835. »Koju nedjelju prije svoje smrti (26. apr. 1862. u Gradištu kod Cerne u Slavoniji, kao tamošnji župnik) došao Mato iz Gradišta u Đakovo, da još jednom vidi biskupa (Strossmayera). Ostao je nekoliko dana ovdje. Jednoga će podneva pri objedu, onako mrzak i zlovoljan radi bolesti (sušice) na samoga sebe, reći biskupu i ostalim gostima: »Ah, da je Bog sada tako milostiv pa da mi usliša želju te me stvori kugom, to bi prije nego umrem sve neprijatelje Slavjanstva pomorio« (C e p e l i ć - P a v i ć, Strossmayer 35).

[15] U Zagreb.

[16] Ono, što je Strossmayeru docnije bio Rački (od 1860. do 1894.), bio je Mato Topalović između 1831. i 1856. Strossmayerov interes za Srbiju i Bosnu, odmah poslije njegova imenovanja biskupom, u prvom je redu snažno poticao Topalović, tada profesor u đakovačkom sjemeništu i glavni biskupov prijatelj.

[17] Možda dvorskom župniku Ignjatu Feigerle-u ili vladinom savjetniku i kanoniku Franji Ž. Zenneru.

[18] Za misionare kod Sv. Zbora »de Propaganda Fide«.

[19] Strossmayer.

[20] Na peštanskom universitetu bio je raspisan natječaj ugar. Namjesničkoga Vijeća (vlade) 23. marta 1846. za katedru općega dijela dogmatike.

[21] Nadbiskup kartaški Mihajlo Viale Prelà, bečki nuncij.

[22] Tada potpukovnik Ferdinand Mayerhoffer (još od 1844.).

[23] Josipu Kukoviću.

[24] Misionaru.

[25] Stjepan Marjanović (* 1802. † 1860. u Brodu), ilirski književnik, slikar i glazbenik. Bio je kapelan u Brodu, Zemunu i Osijeku; svršio je kao župnik u Slankamenu (od 1851.). Pisao je o padu Obrenovića (1842), ali taj je spis ostao u rukopisu; ipak bi zavrijedio da se štampa.

[26] U Srbiji vladao je još od 1842. do 1858. knez Aleksandar Karađorđević. Njegovi su protivnici bili protjerani knezovi Miloš Obrenović i sin mu knez Mihajlo. Simpatije Stjepana Marjanovića bile su na strani Karađorđevića (»ustavobranitelja«).

[27] Petar Jovanović (1833—1859).

[28] Topalović bio je u prijateljstvu i u korespondenciji — među ostalim — i s Vukom St. Karadžićem, s kojim se upoznao još u Beču, kad je ondje učio teologiju kao pitomac Pazmaneuma.

[29] Od Strossmayera, kad se sastao s Gajem u Đakovu.

[30] oprezno.

[31] Barun Franjo Kulmer bio je od 1845. do 1848. veliki župan srijemski (u Vukovaru).

[32] Ni u »Nar. Nov.« ni u »Danici« toga vremena nisam našao članka ili pjesme Topalovićeve.

[33] Obični Topalovićev pseudonim (bio je rodom iz Zdenaca nedaleko od Broda).

[34] Otok, mjesto kod Vinkovaca. Jerolim Andrić još je iste godine 1846., u jesen, ondje imenovan župnikom; god. 1860. imenovan je kanonikom u Đakovu, gdje je i umr'o 1879.

21.

## Strossmayer Andriji T. Brliću.

Đakovo, 12. marta 1847.

Reverende domine, amice dilectissime!

Ego nuper dierum accepi litteras Pestino, in quibus mihi significatur, Viennae actum fuisse de me etiam in professorem ad universitatem Pestinensem promovendo, non abstante eo, quod secundo loco propositus sim, et quidem ex illo fundamento, quod in praesentiarum binae cathedrae ex theologia dogmatica ad universitatem Pestinensem vacent, quodve secundo loco propositus sufficentia suae in studio dogmaticae eruditionis praebuerit documenta. Libenter ego scirem in quo res consistat atque ideo scripsi in eodem hoc merito ad reverendissimum dominum Zenner.[1] Cum autem eum laboribus multis utique praegravatum ad respondendum mihi provocare ausus non fuissem, scripsi ipsi, quod Vestram Amicitiam requisiturus sim, ut ipsum adeat et significanda mihi hoc obtutu experiatur atque mihi perscribat. Rogo igitur humanissime, velit reverendissimum dominum Zenner, si opportunum fuerit, adire, salutem ipsi ex parte mea exequi, manifestare ei, quod a me ad eum in merito meae ad cathedram theologicam Pestinensem promotionis inviatus sit atque mihi resultatum quanto fieri potuerit ocyus notificare.

Oprostite, što Vas bunim; ako Bog da ter ja danas sutra u zgodu dojdem, ja ću vrlo rad Vam ljubav svaku učiniti. Mato[2] Vas pozdravlja. On veli, da Vi njemu još nekaki odgovor, kom se svaki čas nada, dugujete. Mogli bi dakle u jednom pismu obojici odgovoriti, ako ne bi prije primljenog ovog mog pismanca već mi odgovorili.

Mi s velikim veseljem svaki čas u naših novinah slavjanske vijesti iz Beča čitamo. Neka, neka — fala Bogu — nek se slavjanska slava po cijelom svitu ori! Mi ovd ništ nemamo, što bi nam srca iole razveselit moglo. Mlogo ljudstva gladuje,[3] a malo je — žalibože — darežljivih ruku, ko da nije istina vjekovita rekla: »Što jednom od najmanjih ovih učinili budete, meni ćete učiniti.« Al se svijet više za ovaj neg za onaj život brine, ko da ćemo ovd uvijek živiti. S otim sebe u Vašu bratimsku ljubav preporučujući i moju molbu ponavljajući ostajem Vaš iskreni brat u Isusu

12. ožujka 1847.

Jozo Strossmayer
profesor bogoslovlja u Đakovu.

*Spolja:* Reverendo domino Andreae Berlić, almae dioecesis Zagrabiensis in collegio Pazmaneo alumno, sanctissimae theologiae 4-tum in annum auditori, fratri in Christo dilectissimo, Viennae in coll. Pazmaneo. Franco.

*Dva poštanska žiga:* Diakovar 12/3; Wien 17 Mar. Franco.

*Original u arhivu porodice Brlića u Brodu.*

[1] Franjo Ž. Zenner († 1861) bio je tada dvorski savjetnik i prepošt bečkoga kaptola.

[2] Mato Topalović, tada profesor u Đakovu.

[3] Godina 1847. započela je zbog slabe ljetine 1846. gotovo u čitavoj Evropi glađu i skupoćom. Naročito su teško bili pogođeni naši goroviti krajevi, pa i oni u Ugarskoj (Slovačkoj). Tada se pisalo u novinama, da je u sepeškoj županiji (pod Visokom Tatrom) neki bračni par zaklao »kao tele« jednu djevojčicu i onda je pečenu izjeo!

22.

## Dvorski župnik Feigerle biskupu Kukoviću.

Beč, 16. jula 1847.

Illustrissime ac reverendissime domine episcope, domine mihi benignissime!

Quum in praesentiarum occasio praesto sit votis Illustritatis Vestrae reverendissimae in causa dom. Jos. Strossmayer pridem mihi benigne manifestatis obsecundandi, Illustratem Vestram hisce perhumaniter interrogandam duxi, num eundem Josephum Strossmayer munere caes. regii capellani aulici ac directoris in subl. presb. educ. instituto Viennensi continuo dignum censeat eique facultatem huius muneris suscipiendi clementer concedere velit.

Quodsi res ita se habeat, tum ut eidem Strossmayer adnexas litteras tradere dignetur Illustritas Vestra humillime rogo. Qui de cetero pretiosis Illustritatis Vestrae favoribus ac gratiis devotus singulari cum venerationis cultu persisto Illustritatis Vestrae reverendissimae humillimus servus

Viennae die 16. mensis Julii 1847.

Ign. Feigerle
c. r. aug. aulae ac palat.
parochus.

*Original u dijecez. arhivu u Đakovu.*

23.

## Strossmayer Andriji T. Brliću.

Osijek, 21. jula 1847.

Dragi brate i prijatelju!

Eto mene opet k Vami; kud će bo svoj nego [k] svom. Meni je vijest, koju mi je g. Häusle po Vami poslao, vrlo ugodna bila, i vrlo suvišno je od

g. Feigerla, da me pita, hoću l' il' ne ću l'.[1] Međutim evo ja do dan danas ne dobivam pisma od g. Feigerla. Ne znam, što je u stvari; il se je g. Feigerle drukčije možebit domislio, što ipak od takog gospodina teško je vjerovati,[2] il možebit moje pismo — koje sam ja još odavno, kako sam čuo, da se je vakancija u institutu otvorila, na njeg pisao — za deklaraciju uzima.[3] Ja sam u velikoj smutnji. Evo vrijeme [dolazi], da idem u Peštu na stečaj, jerbo na svaki način rad bi konkurs[4] napraviti, ako ništ iz Beča biti ne će. Molim Vas dakle bratimski, otiđite još jedanput g. Häuslu — kom ja drugi put sad u tom obziru pišem — il ako ovaj ništ izvjesnog znao ne bi, istom g. Feigerlu i rastolmačivši moje okolnosti upitajte ga, u čemu stvar sastoji. Kažite mu, da bi ja rad na konkurs pa da sam sad vrlo zbunit i u brizi, da izmed dvi stolice na zemlju ne upadem, pak onda — molim Vas — taki mi pišite, da ja još do svrhe ovog mjeseca pismo dobijem i tako, ako ufanja nemam, još do 4. augusta u Peštu dojti i konkurs napraviti možem. Vrlo bi dobro i za našu domorodnu stvar bilo, ako kom iz naših strana ta stvar za rukom pođe. Ja dakle svaki dan od Vas il u Osijeku, gdi se sad kod mojih roditelja bavim, il — što je svejedno — u Đakovu od Vas list očekivajući Vas bratimski ljubeći ostajem Vaš iskreni brat u Isusu i prijatelj

21. jula 1847. Jozo Strossmayer.

*Spolja:* Essekino. Reverendo domino Andreae Berlich, almae dioecesis Zagrabiensis in collegio Pazmaniano Viennae alumno amico et fratri in Christo dilectissimo, Viennae, in collegio Pazmaneo. Franco.

*Dva poštanska žiga:* Eszék 21/7; Wien 25. Jul. Franco.

*Original u arhivu porodice Brlića u Brodu.*

[1] Bi li se primio mjesta dvorskoga kapelana i jednoga od »Studiendirektora« u Augustineumu (up. predidući akt od 16. jula).

[2] To znači, da biskup Kuković još ništa nije kazao o Feigerlovom pismu od 16. jula Strossmayeru, kad je on (21. jula) pisao ovo pismo. Biskup Kuković sam odgovara 22. jula u Beč Feigerlu, da će skoro (mox) Strossmayeru uručiti njegovo priloženo pismo.

[3] Čim je dotadanji dvorski kapelan i jedan od direktora Augustineuma, Dr. Josip Columbus, predložen za bečkoga kanonika, Strossmayer se sam obratio Feigerlu da mu to mjesto pribavi (ako ne bi dobio profesure u peštanskom universitetu).

[4] Habilitacioni ispit pred specijalnom komisijom peštanskoga universiteta; taj se imao opraviti u početku augusta.

## 24.

## Biskup Kuković dvorskom župniku Feigerlu.

Đakovo, 22. jula 1847.

Reverendissime domine abbas, augustissimae aulae, domus ac palatii caes. reg. paroche et instituti sublimioris superior director, domine peculiariter collendissime!

Dum pro eo, quod votis meis ante aliquot abhinc annos coram propositis deferendo Josephum Strossmayer, dioecesis huius Diakovariensis presbyterum et

in lyceo huiate studii biblici professorem, Suae Mti sacratissimae pro tam honorifica caesareo-regii capellani aulici ac directoris in sublimiori presbyterorum educationis instituto Viennensi statione proponere atque commendare dignata sit, Reverendissimae Dominationi Vestrae obstrictissimi animi mei grates refero, una in satisfactionem pretiosissimarum de dato 16ae lab. ad me dimissarum Rev. Dom. Vestrae resignificandi honorem habeo, quod praefatum Josephum Strossmayer tam ob exemplarem vitae morumque integritatem, quam doctrinae cum sacrarum rerum eruditione coniunctae praestantiam, cuius egregia tam in diversis muneribus in seminario ac lyceo huiate magna cum sui commendatione gestis, quam etiam prout informor occasione concursualis examinis anno 1846 pro vacante penes regiam scientiarum universitatem Pesthiensem cathedra theologiae dogmaticae facti, edidit specimina ceterasque praeclaras dotes, quibus ab Altissimo ornatus existit, praelibato caes. reg. capellani aulici et directoris munere omnino dignum censeam lubensque eidem suscipiendi huius muneris facultatem impertiar ideoque etiam litteras Rev. Dom. Vestrae eidem mox resignandas disposuerim.

Qui in reliquo pretiosissimis affectibus commendatus iugi cum veneratione persisto Rev. Dom. Vestrae obsequentissimus servus

Diakovarini die 22a Julii 1847.

[Josephus Kuković
episcopus etc.]

*Adresa:* Reverendissimo domino Ignatio Feigerle, abbati et augustissimae aulae, domus et palatii caesareo-regii parocho.

*Koncept u dijecez. arhivu u Đakovu.*

25.

## Strossmayer Andriji T. Brliću.

Osijek, 27. jula 1847.

Dragi brate i prijatelju!

Ja sam kroz pisma gospode prepoštovanoga Feigerla i Häusla sasvim upokojen i nadam se, da ću po milosti Božjoj k toli ožuđenom cilju uskoro dospjeti.[1] Ja sam 24. ov. mj. prepoštovanom gosp. Feigerlu poslo moj rekurs u nemeckom jeziku na Njihovo ces. kralj. Veličanstvo i bez dvojbe bit će sve u redu; samo sam izmeđ ostalih naveo, da sam lani konkurs za dogmatiku načinio i naveo sam o kakvoći moga posla za svidočanstvo prepošt. gosp. Zennera, kog sam ujedno lijepo umolio, da bi mi svidočanstvo svrhu toga dati i isto g. Feigerlu što prije poslati blagoizvolio. Ja mislim, da stvar moja u tom nikaku pripriku najti ne će. Međutim ako Vam je moguće, a Vi propitajte, kako se stvar u tom obziru nalazi. Možebit bi mogli istog prepošt. gosp. Feigerla pohodit i moj preponizni naklon izručit i o ovoj stvari se ubavijestit.

Pozdravite također g. Häusla vrlo uljudno i kažite mu, da sam ja njegovo pismo, koje je — kako iz sadržaja slutim — u Vašoj prisutnosti pisano, primio i da mu se vrlo na njegovoj osobitoj ljubavi i prijateljstvu zafaljujem. Nikad ja tu ljubav zaboravit ne ću. Pišite mi, ako je moguće, onaj isti dan, koji naimenovanje učinito bude. Ja ću posli naimenovanja uskoro u Beč dojti.

S otim Vas bratimski ljubeći i svako dobro Vam iz srca želeći, ostajem Vaš brat u Isusu i prijatelj

27. jula 1847.

Jozo Strossmayer
profesor.

*Spolja*: Reverendo domino Andreae Berlich, almae dioecesis Zagrabiensis collegio Pazmaneo alumno, theologo absoluto, amico et fratri in Christo dilectissimo. Viennae in collegio Pazmaneo. Franco.

*Dva poštanska žiga:* Eszék 27/7; Wien 31. Jul. Franco.

*Original u arhivu porodice Brlića u Brodu.*

[1] Da će biti imenovan dvorskim kapelanom, što se dogodilo 17. aug.

26.

## Strossmayer postaje dvorskim kapelanom.

Mainz, 27. aug. 1847.

*Vortrag des k. k. Obersthofmeisteramtes, de dato 11. August 1847., die Besetzung der durch den Austritt des Joseph Columbus erledigten Hofkaplanstelle, mit welcher die Stelle eines Studiendirektors im höheren Priesterbildungsinstitute verbunden ist.*

Für diesen Dienstplatz hat der Hof und Burgpfarrer den Professor des Bibelstudiums am bischöflichen Lyzeum zu Diakovar in Slavonien, Joseph Strossmayer, vorgeschlagen.

Derselbe ist 32 Jahre alt, Doktor der Philosophie und Theologie, durch Talent, Wissen und exemplarische Sitten ausgezeichnet und war stets eines der vorzüglichsten Mitglieder des oben erwähnten Bildungsinstituts; hat sich als Seelsorger, Vizerektor und Spiritual im erwähnten Klerikerseminar, dann als Religionsprofessor, Studienpräfekt, Professor mehrerer Lehrkanzeln die vollste Zufriedenheit seiner Vorgesetzten erworben; ist von kräftigem Körperbau und empfiehlt sich auch durch Kanzelberedsamkeit.

Der Hof und Burgpfarrer legt auch einiges Gewicht auf den Umstand, dass Strossmayer ein Ungar ist,[1] da dermalen zehn Priester aus diesem Königreiche in die Priesterbildungsanstalt aufgenommen werden dürfen.

Unter diesen Verhältnissen nimmt das Obersthofmeisteramt keinen Anstand dem gedachten Vorschlage beizutreten und da noch immer die nämlichen Ver-

hältnisse obwalten, unter welchen E. Mt. mit der a. h. Entschliessung vom 4. Februar 1840 zu bewilligen geruht haben, dass sieben Hofkaplanstellen besetzt seien, erlaube sich dasselbe auf die a. gn. Ernennung des Dr. Joseph Strossmayer zum Hofkaplan mit dem sistemisierten Gehalte jährlich 700 fl. C. M. und zugleich zum Studiendirektor im hiesigen Priesterbildungsinstitute mit dem Naturalquartir daselbst anzutragen. Malfen.

Bei den seit 1840 in der k. k. Hofkapelle in Verbindung mit dem höheren Priesterbildungsinstitute nicht geänderten Verhältnissen, kann ich die Besetzung einer siebenten Hofkaplansstelle nicht entbehrlich und nach den vorliegenden zuverlässigen Auskünften über die vorzüglichen Eigenschaften und bisherigen Leistungen des Strossmayer, kann ich ihn der Verleihung dieser mit dem Studiendirektorate im höheren Priesterbildungsinstute nach Columbus' Austritt aus demselben zu verbindenden Stelle nur vollkommen würdig finden. Auch der Umstand, dass er als Priester dem Königreiche Ungarn angehört, ist bei dem Umstande nicht ohne Gewicht, dass es allzeit mehrere ungarischen Diözesen angehörige Zöglinge in diesem Institute gibt. 17. August. Justelli.

*Carevo rješenje:* Ich verleihe die durch den Austritt des Domherrn [Columbus] im höheren Priesterbildungsinstitute zu verbindende Stelle eines Hofkaplans dem Professor der Theologie am Lyzeum zu Diakovar Joseph Strossmayer.

Mainz den 27. August 1847. Ferdinand.

*Original u drž. arhivu u Beču; Kabinetsarchiv 1847 Nr. 112.*

[1] To jest, Strossmayer je rodom iz zemalja krune Sv. Stjepana.

## 27.

## Strossmayer Andriji T. Brliću.

Osijek, 4. sept. 1847.

Dragi brate i prijatelju!

Ja sam, kako Vaš posljednji tako i pretposljedni list, u kom mi ljubezno obznanjujete, šta se je s Zennerom zbilo, doista dobio. Fala Vam na ljubavi! Ja sam sasvim ublažio se, a mislim da je sad i Mato, kom sam Vaš list priopćio. Molim Vas bdijte i ako što bude za javiti mi, javite. Po mom sudu, kad stvar toliki okrug činiti ima, to se može još i u oktober uvući.[1] Ako bude zgode, pozdravite mi najuljudnije mog dobrog prijatelja Häusla. Žao mi je, što mi je nemoguće bilo njegovu želju ispuniti; mnijem bo, da je on možebit želio svoje pohoditi. Molim Vas još jednom, pišite mi, jer znate, da je čovjek u takom slučaju nemiran. Vaš brat i prijatelj

4. oktobera[2] 1847.

Jozo Strossmayer
profesor.

N. B. U ovaj čas dobih Vaš radosni list, u kom mi obznanjujete, da sam naimenovan. Fala Vam! Bog neka Vam plati na ljubavi; ako meni moguće bude ma u čem Vam na službi biti, vrlo će mi drago biti. Vaš brat i prijatelj

4. septembra. Jozo.

*Original u arhivu porodice Brlića u Brodu.*

[1] Car Ferdinand potpisao je dekret o Strossmayerovu imenovanju dvorskim kapelanom u Mainzu (u Njemačkoj) 27. aug. Dok je stigao u ruke Strossmayerove, moralo je, prelazeći iz jednoga ureda u drugi, više vremena proći.

[2] Tako je Strossmayer »u hitnji« napisao, mjesto »septembera«, kako je dobro datovao »Post scriptum«.

28.

## Dvorski župnik Feigerle Strossmayeru.

Beč, 2. okt. 1847.

Laut hoher k. k. obersthofmeisterämtlicher Eröffnung von 29. Sept./2. Okt. l. J., ist Euerer Hochwürden der systemisierte Gehalt jährlicher 700 fl. C. M. vom 25. Sept. l. J., als dem Tage Ihres Dienstantritts angefangen, bei dem k. k. Hofzahlamte angewiesen.

Welches Ihnen hiermit zur Wissenschaft bekannt gegeben wird.

Wien am 2. Oktober 1847.

Dr. Jgnaz Feigerle
Abt, k. k. Hof und Burgpfarrer.

An des Doktors der Philosophie und Theologie, k. k. Hofkaplans und Studiendirektors im höheren Priesterbildungsinstitute zum Heiligen Augustin allhier, Herrn Joseph Strossmayer, Hochwürden.

*Original u arhivu Jugoslav. akademije; Spisi Strossmayerovi.*

29.

## Strossmayer Andriji T. Brliću.

Beč, 14. okt. 1847.

Dragi brate i prijatelju Andrija!

Evo u hitnji samo nekoliko redaka. Vaša stvar najbolje stoji i nije niti najmanje dvojit, da će uskoro rezolucija slijedit.[1] Stvar je već kod Cara, što sam od carskog paroka, s kim sam već dva put o tom govorio, razumio.[2] Baš mi je drago, što ćete amo dojti. To je za Vašu korist, meni pako na veliku

radost. *Excellentissimo domino episcopo,*[3] *quem licet ignotum plurimum revereor, rogo meum sacrae dexterae osculum significari.*

S otim Vas srdačno grleći i ljubeći ostajem Vaš iskreni prijatelj

14. Octobris 1847. Jozo.

*S polja:* Admodum reverendo domino Andreae Berlić, dioecesis Zagrebiensis clerico, absoluto theologo, amico dilecto, Zagrabiae.

*Pripis:* Resolutio pro sublimiori instituto Viennensi favorabilis pro statu notitae significat. Klemen, rector seminarii.

*Poštanskih žigova nema.*

*Original u arhivu porodice Brlića u Brodu.*

[1] Da apsolvirani teolog Andrija T. Brlić bude primljen u bečki Augustineum, što se zaista i zbilo.

[2] Ignaz Feigerle, koji je caru podnosio prijedloge o toj stvari.

[3] Zagrebački biskup Juraj Haulik.

30.

## Andrija T. Brlić Gaju.

[Beč, oko 5. maja 1848.]

Štovani i cijenjeni naš Gaju!

Dragi gospodine!

Evo sam došao s dogovora s Nunciom. Njeg Haulik u pismu na Kaptol — s[a]općenom u 41. broju »Novina« naših — navađa kao u sporazumljenju za onaj list.[1] On od otog lista ništ ne će da zna; on se je samo otvoreno, kao pošten čovjek, po osvjedočenju svom individualnom prot ukinuću celibata pred Haulikom očitovao. Al nisam mogao izloviti iz njega riječi, koje bi bile prot činu Haulikovom, budući (da) je list privatan, u kom se — misli on — to može reći; al da se očito što govori o njem, to on Hauliku ni[je] rekao. Ele žao mu je, što je on u tu kašu došao, jer on s Haulikom nije kao Nuncius, to jest *ex offo,* govorio za drugo, neg da providi Haulik *»ne quid detrimenti r[es]p[ublica] ecclesiastica capiat«,* a o pisanju kakog lista nije bio govor.

S Ficquelmontom[2] je Nuncio govorio, da Haulika jamiju[3]; al eto, Ficquelmont juče ode, a s Lebzelternom[4] još nije bio, neg danas ide. Međutim — veli — da to sve koristiti ne će, jer je taka konfuzija stvari kod vlade ovd, da se ne zna, kud bi se čovjek okrenio; da on još ne zna, što će iz tog biti. Ja nato rekoh: »Da mislim, da se Austrija — izgubiv vosak apsolutizma, koji ju je jedini vezati mogao — raspasti mora.« To se tvrditi on ne usuđuje —

reče — al toliko zna, da s a d ne može m a h o m Haulika jamiti, neg da će to sigurno čim prije biti.

Kad ja pretstavih, da je pogibelj ostaviti crkvu zagrebačku u o v o k o b n o v r i j e m e brez glave i da i u Osijeku ukinuće celibata ištu, a Kuković[5] star, bolan, nemoćan, Ožegović[6] od centruma daleko; kad rekoh kako s druge strane taj 30. punkt[7] klerus slav[onske] crkve podupire, nadalje zarad obrnuća na Papu i djelovanja u duhu crkvenom, pak onda radi popularitеta da bi dobro bilo, da Strossmayera učine odmah kanonikom i generalnim vikarom zagrebačkim, i da on s Haulikom o tom govori; kad ja ovo izgovorih, reče on, da je Haulik hvalio sadanjeg pretsjednika konsistorijalnog[8], al da će govoriti, neka Strossmayera za administratora s potpunom biskupskom vlasti što prije u Zagreb pošalje. Ja još opazih na to, da [je] Haulik desparat[an] [i] konfuz[an] [i] ne zna, što bi činio; da se tuži (što i je preda mnom), da disciplina crkvena — koje potreboću vazda a osobito sad svak znade — gine, a pomoći ne može [i] dol [u Zagreb] ne smije.

Eto, to je u kratko što smo ond udulje ja i Nuncio govorili, i ja Vam to javljam za Vaše ravnanje. Sad će Nuncio govoriti s Haulikom, kog je broj 41. »Novina« baš satarisao tako — veli — da ako mu se još šta zgodi, on će rezignirati.[9] Dogovor moj š njim 24-toga imani sam Vam također objavio.

*(Caeteris exmissis.)*

Vaš odani Vam iskreni

B r l i ć.

*Pripis na vrhu prednje strane pisma:* Molim, da ovaj list ne s[a]općivate svakom, jer ne bi želio da se zna, što ja s Nunciom radim.

*Original u universitetskoj biblioteci u Zagrebu; Gajevi spisi.*

*Ima i* D e ž e l i ć, Pisma pisana Dru. Ljudevitu Gaju (Građa za povijest književnosti hrvatske knj. 6. Zagreb 1909. str. 29—30).

[1] O prijedlogu Velike nar. skupštine (25. marta), da se ukine celibat i latinski jezik u crkvi zamijeni hrvatskim. Up. niže bilj. 7.

[2] Grof Karlo Lud. Ficquelmont, pretsjednik austrijske vlade.

[3] Haulik se na proljeće 1848. svojim držanjem veoma zamjerio Narodnoj stranci, naročito samom Gaju, pa je zato čak i tajno pobjegao iz Zagreba. Tako piše Ambroz Vranyczany Ivanu Kukuljeviću iz Beča 23. marta 1848., da se sazove Velika narodna skupština, koja ima: „4. Ukoriti Haulika s izdajstva naših interesa", a sjutradan 24. marta da se ima tražiti: „Hofkaplan (= Strossmayer), Slavjan viteški, nek bude biskup zagrebački; svi Slavjani, ovdi (= u Beču) to žele". Ivan Kukuljević pak piše iz Beča 5. apr. 1848. svojoj ženi Korneliji: „Dem Bischof (= Haulik) ist von Seite unserer Deputation (= velika hrvatska deputacija) und im Namen der Nation kundgegeben, dass er nicht die mindeste Popularität besitzt und dass er nach Agram nicht zurückkehren möge." (Arhiv Jugosl. akad. Spisi Kukuljevićevi).

[4] Barun Franjo Lebzeltern-Collenbach bio je tada »Leiter des Ministeriums des Äussern« u Beču.

[5] Josip Kuković, biskup đakovački.

[6] Mirko Ožegović, biskup senjski.

[7] Tačka 30. »narodnih zahtijevanja« Velike narodne skupštine zagrebačke od 25. marta glasila je: »Ukinuće celibata i uvedenja narodnoga jezika u crkvu polag starinskoga hrvatskoga prava i običaja« (up. gore bilj. 1).

[8] Josip Schrott (* 1791. † 1857.), kanonik prepošt, prior vranski i naslovni biskup biogradsko-smederevski.

[9] Na biskupiju zagrebačku.

## 31.

## Andrija T. Brlić Gaju.

Beč, 8. maja [1848].

Ljubezni gospodine!

*(Caeteris exmissis)*

Naš Strossmayer je bio danas kod Bedekovića[1], i otud slijedeća velevažna saznade:

Bedekoviću je vrlo žao, što na konferenciju bansku[2] Sečena[3] pozvaste, a njeg ne, kanda je on gori domorodac od ovog.

Haulik se često s madžarskimi ministri sastaje, al veli, da ne će više da ide u Zagreb, a s druge strane ne će ni da resignira još, jer se ipak nada, da će madžarski ministerij nadvladati.

Isprvice je Batjan[4] — kao što pisah — iskao složenje bana[5] il će ministerij otstupiti[6], al vlada[7] nije smjela, te se pogode u ovom, da će banu kralj biljet ručni poslati, u komu će banu naložiti, »nek takvog ništ ne učini, što bi na otrgnuće od Ugarske smjeralo, jer se to zakletvi kraljevoj protivi.« To je indi Batjan i učinio.

*(Caeteris exmissis)*

U Beču 8. svibnja. Vaš iskreni

A. B.

*Original u universitetskoj biblioteci u Zagrebu.*

Deželić, Pisma Gaju 32.

[1] Barun Ludovik Bedeković, ugarski potkancelar.

[2] Ban Jelačić sazvao je poslije svoga povratka iz Beča u Zagreb (18. aprila) Bansko vijeće, da pripravi sve što treba za idući hrvatski sabor.

[3] Grof Antun Széchen de Temerin (* 1819. † 1986.), zamjenik vel. župana (administrator) požeške županije, doduše podrijetlom Hrvat, ali »ugarskoga« osjećaja.

[4] Grof Ludovik Batthyány, predsjednik ugarske vlade.

[5] To jest, da se ban Jelačić podvrgne pod ugarsku vladu i od nje prima naređenja.

[6] Ugarska vlada s grofom L. Batthyányjem na čelu.

[7] Bečka (centralna), zapravo tada dvorska klika oko nadvojvode Franje Karla i njegove žene nadvojvotkinje Sofije, roditelja nadvojvode Franje Josipa.

32.

## Strossmayer banu Jelačiću.

Beč, 30. augusta 1848.

Svijetli bane!

Dospio je čas, da Svjetlost Vaša na Madžare udari i junačkom desnicom svojom kralja, dom i rod naš od bijede oslobodi. Ja dobih danas od previšnjeg mjesta[1] strogi nalog, odmah Vašoj Svjetlosti pisati, da bez ikakog otezanja s vojskom u Madžarsku stupite. Put Vam je, koliko razumjeti mogah, u Budim i Peštu raskrčit. Vi ćete svem bistrije mislećem narodu kano spasitelj osvaniti. Deset put mi je kazano i ponavljano: »Samo nek Ban nimalo stvar ne odvlači, jer je u odvlačenju velika pogibelj; sad je najsposobniji čas.« Bog Vas pratio! Ovdi su Batthyányi i Deák.[2] Podneli su caru neke zakone, koji ako se ne potvrde, vele, da će repub[lika] u Pešti proglašena bit.[3]

S otim u blagonaklonost Vaše Svjetlosti preporučuje se Vaš preponizni sluga

U Beču 30. aug. 1848.

Jozo Strossmayer
c. k. kapelan

*Original u arhivu Jugoslav. akad.; Jelačićeva korespondencija.*

[1] Od nadvojvode Franje Karla i žene mu nadvojvotkinje Sofije (up. gore str. 39 bilj. 7).

[2] Franjo Deák, tada ministar pravde.

[3] Madžarski se novi sabor sastao u Pešti 4. juna 1848. i 11. jula na prijedlog Kossuthov zaključio, da se podigne broj madžarske vojske za 200.000 rekruta i u tu svrhu može potrošiti 42 milj. for. To je bečki Dvor tražio za pojačanje vojske u Italiji, ali Kossuth mislio je ovu vojsku upotrebiti protiv Jelačića i vojvođanskih Srba. Osim toga Dvor je tražio, da Ugarska preuzme na sebe odgovarajući dio otplate državnoga duga, učinjena prije marta 1848. za čitavu monarhiju, što Kossuth kao ministar finansija nije htio da prihvati. Međuto je Radetzki potukao piemontešku vojsku (Custozza, 24. jula 1848.) i tako se situacija potpuno izmijenila. Dvor je sada imao slobodne ruke protiv Madžara i mogao je najposlije da skine masku i prekine s dojakošnjim dvoličnim šaranjem između Hrvata i Madžara. U tom je madžarski sabor votirao zakon o nezavisnoj madžarskoj narodnoj vojsci i zakon o nezavisnim finansijama, koje je kralj Ferdinand V. trebalo da sankcionira. Ali kad su grof Batthyány i Deák u tu svrhu došli 28. aug. u Beč, kralj nije ih »bolesti radi« primio u audijenciju, niti je sankcionirao predložene mu zakonske osnove. Zbog toga nasta velika uzbuna među Madžarima, naročito u Budimpešti. Ban Jelačić pak prešao je sa svojom vojskom Dravu 11. sept. 1848.

33.

## Biskup Josip Kuković odriče se biskupije đakovačke.

Beč, 10. aprila 1849.

*Vortrag des Ministers des Innern, Grafen Stadion, vom 10. April 1849, die Resignation des Bischofs von Bosnien oder Diakovar und Syrmien, Kuković, auf den bischöflichen Stuhl betreffend.*

Der Bischof von Bosnien, Joseph von Kuković, erklärt in seiner Eingabe vom 10. März 1849, dass er wegen Kränklichkeit und hohem Alter[1] nicht im Stande sei, den Pflichten seines Amtes ferner zu obliegen, zumal die gegenwärtigen Zeitverhältnisse dem Bischofe eine fortwährende Wachsamkeit und die angestrengteste Mühewaltung auferlegen, die ihm sein schwankender Gesundheitszustand nicht gestatte. Er bittet daher, E. Mt. wollen geruhen, seine freiwillige Resignation anzunehmen und das seiner Eingabe beiliegende Gesuch an den päpstlichen Stuhl wegen Auflösung des Kirchenverbandes zuzulassen.

Da es nicht in der Absicht E. Mt. liegen kann, dem Gewissen des Bischofs Kuković Zwang anzutun und da die stürmischen Zeitbewegungen einen in jeder Beziehung kräftigen Oberhirten in der ausgedehnten Diözese von Diakovar und Syrmien dringend erheischen, so trägt Graf Stadion auf die a. g. Annahme der vorliegenden Resignation an.

Wien am 14. April 1849.

Allerhöchste Erledigung.

Ich nehme die Resignation des Bischofs Joseph von Kuković in Gnaden an und gestatte, dass er sich an den Heiligen Vater wegen Auflösung des Kirchenverbandes wende.

Olmütz den 18. April 1849.

Franz Joseph.

*Original u drž. arhivu u Beču. Ministerrat. K. Z. 1021/1849. M. R. Z. 1117/1849.*

[1] Biskup Josip Kuković rodio se u Zagrebu 29. nov. 1782., umr'o je u Beču 17. apr. 1861.

34.

## Iz sjednice ministarskoga savjeta.

Beč, 21. apr. 1849.

Protokoll der zu Wien am 21. April 1849. abgehaltenen Sitzung des Ministerrats, unter dem Vorsitze des Ministerpräsidenten, Ministers des Äussern und des Hauses, Fürsten Schwarzenberg. Gegenwärtige: der Minister der Finanzen: Freiherr von Krauss; der Minister der Justitz: Doktor Bach; der Minister der Landeskultur: Ritter von Thinnfeld, und der Minister Freiherr von Kulmer.

Abwesend: die Minister des Innern[1], des Handels[2] und des Krieges.[3]

*(Caeteris exmissis)*

II. Über Antrag des Ministers Baron Kulmer wurde beschlossen, Se. Majestät a. u. zu bitten, dass dem Bischofe von Diakovar und Syrmien, Joseph von Kuković, aus Anlass der Resignation auf seine lange und mit Auszeichung bekleidete kirchliche Würde, die geheime Ratswürde mit Nachsicht der Taxen a. g. verliehen werde.

Fürst Schwarzenberg.

Ich habe den Inhalt dieses Protokolles zur Wissenschaft genommen.

Olmütz den 25. April 1849.

Franz Joseph.

*Original u državnom arhivu u Beču. Ministerrat. Z. 1228/1849.*

[1] Grof Franjo Stadion.
[2] Karl Ludvig Ritter von Bruck.
[3] Baron Cordon.

## 34.

## Ministarski savjet caru Franji Josipu.

Beč, 21. apr. 1849.

Allergnädigster Herr!

Mit a. h. Entschliessung vom 18. d. Mts. geruhten E. Mt. die von dem Bischofe von Diakovar und Syrmien, Joseph von Kuković, überreichte Resignation seiner geistlichen Würde in Gnaden anzunehmen. In der heutigen Ministerratssitzung hat der Minister Freiherr von Kulmer den Antrag gestellt, dass diesem hochbejahrten Bischofe, in Erwägung seiner um die katholische Kirche erworbenen Verdienste, wie auch seiner in jeder Beziehung ausgezeichneten moralischen und politischen Haltung, bei den Übertritte in den Ruhestand die geheime Ratswürde als ein Merkmal der a. h. Anerkennung huldreichst verliehen werden. Nachdem der ganze Ministerrat diesem a. u. Antrage beigetreten ist, erlaube ich mir die anverwahrten Entwürfe von a. h. Erlässen zur a. h. Genehmigung zu unterbreiten.

Wein, 21. April 1849.

Fürst Schwarzenberg.

*A. h. Handschreiben an den Minister des Innern.*

Lieber Graf Stadion! Ich setze Sie im Nachhange zu Meiner Entschliessung vom 18. l. Mts. in Kenntniss, dass Ich Mich über Antrag Meines Ministerrates bewogen gefunden habe, dem Joseph von Kuković mit Rücksicht auf sein langjähriges und in jeder Beziehung verdienstliches und erspriessliches

Wirken als Bischof von Diakovar und Syrmien, aus Anlass seiner Resignation auf diese kirchliche Würde, die geheime Ratswürde taxfrei zu verleihen.

Olmütz den 25. April 1849.

Franz Joseph.

*Tako isto pismo, od riječi do riječi, upravio je car Franjo Josip i* »An den Minister des Äussern und des Hauses«, *knezu Schwarzenbergu. Na kraju kaže se:* »Sie haben hiernach das Erforderliche einzuleiten.«

*Original u drž. arhivu u Beču. Ministerrat K. Z. 157. C. 1849. M. R. Z. 1202/1849.*

36.

## Ministarstvo unutrašnjih posala ministarstvu inostranih djela.

Beč, 30. aprila 1849.

Laut des gegen gefällige Rückstellung mitfolgenden a. h. resolvierten Vortrages, haben Se Mt. mit a. h. Entschliessung vom 18. d. Mt. die Resignation des Bischofes Joseph von Kuković auf den bischöflichen Stuhl von Bosnien oder Diakovar und Syrmien in Gnade anzunehmen und zu gestatten geruht, dass er sich an den Heil. Vater wegen Auflössung des Kirchenverbandes wende.

Das Ministerium des Innern gibt sich demnach die Ehre, im Anschlusse die an den Heil. Vater gerichtete Bitte wegen Auflösung des Kirchenverbandes mit dem Ersuchen zu übermitteln, dieselbe dahin gelangen zu lassen, damit die verwaiste Diözese mit tunlicher Beschleunigung wieder besetzt werden möge.

Wien den 30. April 1849.

Für den Minister des Innern der Unterstaatssekretär

Pipitz.

An das löbl. k. k. Ministerium des Äussern.

*Original u drž. arhivu u Beču; 3457/E.*

*Pripis:* praes. 7./5. 1849.

*Ovo je onda javilo iz Beča 13. maja 1849. ministarstvo inostranih djela grofu Mavri Esterházyju u Rim s dodatkom:* »E. E. erhalten demnach den Auftrag das diesfällige hier nebst Abschrift anverwahrte Gesuch des Bischofs von Kuković unverweilt an seine hohe Bestimmung zu befördern, damit die verwaiste Diözese bald tunlich wieder besetzt werden könne« *(Koncept, ibidem).*

37.

## Strossmayer Andriji T. Brliću.

Beč, 23. juna 1849.

Dragi moj Andrija!

Baš Vam hvala, što se tako za moju bolešljivu majku skrbite. Budite joj, molim Vas, to, što bi joj ja bio, da sam doli, a njoj ćete Vi biti mjesto mene. Pozdravite uljudno Bischoffa.[1] On je vrlo pošten i pametan čovjek, svakog preštimavanja vrijedan.

Vojene operacije su se ovd jučer prekjučer — ne znam baš upravo dan — započele.[2] Naši vele pobjedonosno za nas; ele to ja držim za jednostrano, jerbo znamo, da od jedne iste bitke protuslovni *bulletini* izilaze. Ne dvojim međuto, da ćeju Madžaro-Polj[a]ci[3] doskora u rog utjerani biti, jerbo pariski pokret »crvenjaša«, u kog su se oni jako uzdali, učini *fiasco*,[4] a mislim Odilon Barrot, duša današnje vlade[5] sa maljušnim Thiersom,[6] tako se straše svakoga ustanka, da nije nimalo bojazni, da ćeju oni igdje ustanike podupirati. Čujte samo, šta je vlada pariska uradila: ne samo da je nekoliko »crvenih« žurnala ugnjela, nego i »*National*«-u i drugim opozicionalne boje novinama izdade strogu zapovijed, da mnijenje i odluke većine sabora štuju i ništ protiv tim pisati se ne usuđuju.[7] Šta velite na to? Šta bi bio reko Odilon Barrot i mali Thiers, da je Guizot pod Filipom[8] takog šta učinio? To toliko znači, koliko skrajnji tiranizam većine prot osvjedočenja manjine, pa ipak je prirodno, pa po tom božestveno, da se osvjedočenje i pojedinih štuje [i] ne ugnjetava, da i pojedinima isti kanali k javnosti glede svojih mnijenja pristoje, koji i većini. Najljepše teorije međuto poleg moralne pokvarenosti ćudi čovjeka izvesti se ne dadu.

U Francuze dakle Madžari uzdati se nimalo ne mogu, barem zasad. Teleki sidi u hladu.[9] Što se Engleza tiče, to su Vam kramari; oni nekim načinom pomagat ćeju i nama i njima, u koliko to jest njihov materijalni interes to iziskuje. Madžari, ako dobro plaćali budu, imat ćeju od njih sva moguća, a ako austrijanska vlada dobro plati, i ona će sve što treba iz Engleske dobiti. U ostalom, u Engleza se ni toliko Madžari uzdati ne mogu, koliko u vrbov klin. Turčin pako na svaki način izdiše, ali po sudu božjem baš izdišući još po svoj prilici će Evropi strašni udarac dati, jerbo najljepši, najbogatiji i najvažniji Evrope predjel posjeduje. Nije ni dvojiti, da će onaj od evropejskih potentata, koji Evropom turskom zavlada, biti goso u cijeloj Evropi a i u Aziji. Nije ni dvojiti, da će to biti slavjanska moć, al će se zbog tog mlogo, mlogo krvi proliti, a možebit i državni evropejski sustavi iz korijena promijeniti. Ja ova sadašnja kretanja držim za malenkost pored onoga, što će uskoro slijediti.[10] To, što sad biva, samo su priprave za strašne strijele, gromove, potrese, poplave, ognjeve *etc.* Naša je zasad najveća zadaća ćut narodnosti koliko je samo moguće probuđivati; ne dati narodu da u indiferentizam i apatiju strmoglavi se. Vi ste to dobro pojmili; radite koliko možete.

Austrija dok je ovaka, po mom mnijenju, makar kako pobijedila Madžare, nema nikakih garantija budućnosti. Samo gledajte, [da] svud žar ljubavi k narodnosti potičete. Dobro bi bilo također opominjati narod, da su Rusi naši sunarodnici, da je njihov jezik s malimi promjenami naš jezik, da su njihovi običaji naši običaji, da je njihov zakon s neznatnom razlikom naš zakon[11] i t. d. Ja sam ovd dva vrlo lijepa slučaja doživio. Jednom najdoh nekolicinu Graničara u hrpi, nazvah im pomoć božju i upitah ih, otkale i kako su. Porazgovorismo se nešto malo, pak im ja onda »s Bogom« rekoh. Kad već nekoliko koraka udaljih se od njih, reče jedan prostak[12] izmeđ njih: »Alaj gospodine lijepo li Vi govorite naški; otkle ste, iz koje li zemlje?« Ja mu odgovorih: »Ja sam ti brate moj Slavonac, rodom iz Osika i t. d.«. »Alaj gospodine — nastavi prostak — je l'te da nema na svijetu ljepšeg jezika od našeg«, i kad mu ja potvrdih, da je baš tako, kako on velja, reče: »Baš što je sunce na nebu izmeđ ostalih zvijezda, to je naš jezik izmeđ ostalih jezika.«

Nekoji dan pako sretavši naše Graničare, upitam ih, jesu l' se gdjegod s Rusima sastali? »Jesmo«, odgovoriše. »Pa kako Vam se dopadaju?« »Mlogo bolje — veljahu — neg Švabe; to su naši ljudi, mi ih mlogo razumijevamo, njihovi običaji mlogo naliče našim običajima« i t. d. Šta sam im ja govorio, lako ćete pogoditi. Kamo sreće, da svi naši ljudi do jednoga take ćuti[13] goju, taki pojam o Rusima imaju! Naša budućnost je baš u panslavizmu. Kad intervenciju rusku preinačiti ne možemo, a mi ju upotrebimo za naše svrhe u koliko je samo moguće. Zato ja za jako nezrelo držim ponašanje onih, koji narod hoće da osvjedoče, da bi za nas mlogo bolje bilo, da nam Francuzi za vrat sjednu nego Rusi.[14] To je fanatizam politički. Sve političke stečevine naše su za čas, ako [ne] budemo u narodnosti i domoljublju u najširem smislu čvrsti.

Zato mi se jako dopada, ako kad novine naše o Rusima dobro progovore. Ja držim, da i u crkvenom obziru Rusi prvi ćeju biti, koji iz raskolništva u naručaj Svete Matere crkve povratit ćeju se; prije sigurno nego naši istočni Srbi. Kako sadašnja jakost i samosilje vladarstva prestane, prestala je najveća prepreka tom za Slavjanstvo velevažnom koraku. Car ruski je nekoji dan — nasljeđujući valjda Bana — prostog jednog svog vojnika, koji se odlikova, pred cijelom armadom svojom poljubio. Taj kad je car, bar zna carom biti! Nek je međutim o tom dost.

Mojeg zdravlja što se tiče, ja sam bez dvojbe bolje; ele trebam neizmjerno mlogo ustrpljivosti. Sad mi je vrat i desna strana lica sasvim čista. Koža nova tako glatka, da bi se mogo po njoj škljizati. Desno lice još malo je krastavo, ali glava mi sve jednako još gori i krasta se. Kad će ona ozdraviti, ne znam. Sveudilj moram u hladnom se kupati.[15] Doktor veli: »I bolje je, da na jedanput Vaša bolest ne prođe, jerbo bi se bojati bilo, da se opet u svoj svojoj žestokoći (!) ne vrati!« Ja međutim u toliko sam drukčije zdrav, da svaki dan izlazim, svaki dan misu govorim, svaki dan u zavodu moje dužnosti točno izvršujem; samo zbog krasta mojih ne mogu u carskoj kapeli misu govoriti, misu pjevati, kod mise služiti, propovijedati i u Schönbrunn izlaziti. To me peče. Ele što znam?

Hvala dragom Bogu! Njegova je sveta volja, da trpim, pa ću drage volje trpiti, ne bi l' mi množinu mojih grijeha otpustio i milošću svojom okrijepio me. Zavjetio (!) sam se pješke, kad ozdravim, pohoditi Majku božju *in Cellis Marianis.*[16]

Što se Đure »Natražnjaka« tiče i kanonikata mog, hvala mu![17] Naš će zavod — čujem — zacijelo uzdržati se i čujem, mi direktori svaki dobiti jednu od najboljih kanonija monarhije. Kud će bolje! Međuto u crkvenom obziru u Madžarskoj pretstoje velike promjene, koje ja, stranom barem, ne odobravam. Nešto ću Vam nagovecnuti (!), al pod uvjetom, da, osim našeg opata,[18] nikom ni riječ ne kažete. Staro biskupa ugarskih naimenovanje uništit će se.[19] Nit će *primas,*[20] od kog nema boljeg ni vrednijeg biskupa u Madžarskoj, nit će Lonovics,[21] koji ni za svinje dobar nije, nit ostali biskupi ostati. Koliko ja slutim, *primas* će postati pečujski biskup, kog ćete uskoro u Slavoniji viditi,[22] a egerski nadbiskup Đuro »Natražnjak«, a pečujski biskup lako Ranolder, pečeni Madžar, koji ni ričce naški ne govori.[23] Je l' to pravo? Da su mene pitali, Bog i duša, ja bi vladi mnogo bolji i korisniji savjet dao, a i tako razložio, da bi svaki razuman čovjek kazati moro: tako je! Što mogu, učinio sam i učinit ću još. Al su naši ljudi ovd vrlo nemarni, mlitavi, samo Švabama ovd, ma šta rekli i htjeli, *gehorsamster Diener* i duboke naklone čineći. Metel bi bio dobar, da ima samo pomagača. Nekoji dan štio sam od njeg sastavljeni *Staatsschrift* glede ustrojenja Ugarske na temelju ravnopravnosti.[24] Krasno djelo! Načela vrlo dobra, al bojim se, da ćeju poleg neodvažnosti popečiteljâ ostati samo na papiru. Biskup pečujski danas sutra odlazi u Varaždin,[25] pak će ondje čekati vrijeme, kad bi mogao u Slavoniju. Ako Vi, Andrija, od naših oficira čujete štagod povoljnog iz Baranje, a naime iz Pečuha, dobro bi bilo, da mu u latinskom jeziku u Varaždin pišete i baš upravo kažete, da to po mome naputku rado činite. Samo gledajte, da Vi prvi budete. Neustädter[26] bi mlogo mogo učiniti, da je energije i pameti. Naši ljudi su tromi ne samo tijelom nego i duhom. Ti ljudi nisu nikad svog života samostalno mislili, pa ni sad ne znadu ništ izmisliti. Sram ih bilo!

Očekivam od našeg Gučetića pismo.[27] U Nemeckoj se hvala Bogu tuku.[28] Bože mi oprosti, da nisam kršćanske vjere i sveštenik, moro bi se u interesu slavjanskom tome radovati, jerbo Nijemci u vijek vijekova bit ćeju naši dušmani. Mato Vama tamo pisa; meni nigda ne pisa.

S Bogom mi sad ostajte, dragi moj i mili Andrija. Grli i ljubi Vas Vaš iskreni brat i prijatelj

Jozo.

Pozdravite vrlo lijepo našeg čestitog opata i kažite mu, da ni poture ne će platiti u ime taksa.[29] Pozdravite mi sve Vaše i moje. Pišite mi uskoro.

23. juna 1849.

Kad sam evo već napiso i zapečatio ovo pismo, dobih iz Berlina list na Vas; mislim, da je od našeg dragog Gučetića. Koliko god puta pišete Banu, pre-

poručite ga, pridodav ujedno, da ne vjeruje nipošto o njem, što Schwarzenberg i Kulmer o njem lažu. Pišite izbilja biskupu pečujskom u Varaždin, ako bude štogod o Baranji i Pečuhu za pisati. Danas čitam sa žalošću, da je Zengevall satnik u kratelju umr'o.[30] To je mislim onaj, što je s Vama posljednji put iz Budima u Peštu putovo.[31] Pečujski biskup danas u tri sata popodne odlazi.

Zagrebački biskup još je ovd. Kako Penjić?[32] Dolazi l' često našem opatu? Ja sam novce i *collationales*[33] Sukićeve baš samom biskupu pečujskom izručio. Ako dakle njega gdjegod uhvate il ubiju, onda ćeju biti novci izgubljeni. Kad bude biskup pečujski u Petrijevcih, ako ne prije, pohodite ga i upoznajte se s Rogićem,[34] kog od moje strane pozdravite i upitajte, zašt mi ne odgovara? S Bogom! U današnjim bečkim novinama iz ratišta ništ osobitog novog.

*Original u arhivu porodice Brlića u Brodu na Savi.*

*Štampao ga Dr. Franjo Bučar u »Obzoru« 5. marta 1930. s više griješaka.*

[1] Dr. Leopold Bischoff, tadašnji »prvi liječnik« županije virovitičke.

[2] Sjedinjene austro-ruske vojske protiv pobunjenih Madžara.

[3] Madžarima pridružili su se, uz dobrovoljačku »poljsku legiju« pješaka i konjanika, i neki poljski generali, kao Bem, Dembiński, Wysocki, Podoszki i drugi.

[4] Republika Francuska, pod pretsjedništvom princa Napoleona (docnije cara Napoleona III.), dobila je 2. juna 1849. novu vladu. »Na obranu povrijeđena ustava« digao je protiv ove Rollin ustanak 13. juna 1849., ali vojska ga je već za nekoliko sati ugušila, a kolovođe pobjegle su preko Belgije u London.

[5] Camille Hyacinthe Odilon Barrot (* 1791. † 1873.) pretsjednik francuske vlade od 2. juna do 30 okt. 1849.

[6] Louis Adolphe Thiers (* 1797. † 1877.), francuski državnik i historik francuske revolucije i carstva, češće ministar i pretsjednik vlade.

[7] Zakon o štampi od 19. juna 1849., koji je Thiers branio u parlamentu.

[8] François Pierre Guillaume Guizot (* 1787. † 1874.), francuski državnik i historik; za kralja Louis Philippe-a (1830—1848) bio je ministar unutrašnjih djela (1830), prosvjete (1832—1836), inostranih djela (1840—1847) i pretsjednik vlade (1847—1848).

[9] Grof Ladislav (László) Teleki (* 1811. † 1861.), madžarski državnik i dramatičar. God. 1848. bio je madžarski poslanik u Parizu i ovdje ga je zatekao glas o slomu madžarskoga ustanka (u aug. 1849.); austrijska ga je vlada odsudila na smrt (u sept. 1851.). U inostranstvu ostao je grof Teleki do 1861. (ubio se u Pešti 8. maja 1861.).

[10] Strossmayer pomišlja na rusko-turski rat (1853), čije su se konture već viđale. Iz toga rata izišao je onda krimski rat (1854—1856).

[11] zakon = vjerozakon.

[12] Gemeiner = obični vojnik.

[13] ćut, ćud = osjećaj.

[14] To su bili protivnici oktroirana ustava od 4. marta 1849.; oni su u ruskoj intervenciji gledali konačnu pobjedu apsolutizma.

[15] U Vöslau-u u kupalištu.

[16] Maria Zell (u sjev. Štajerskoj), čuveno svetište još iz Srednjega vijeka.

[17] Zbog držanja zagrebačkog biskupa Đure (Jurja) Haulika god. 1848. prozvali su ga neki naši ljudi »Đuro Natražnjak«.

[18] Adam Sukić u Osijeku I.

[19] To je zaista i izvršeno.

[20] Ivan (János) Hám, imenovan još 1848., ali se ljeti 1849. odrekao časti.

[21] Josip (József) Lonovics (* 1793. † 1867.), imenovan je 1848. nadbiskupom jegarskim (prije toga bio je čanadski biskup), ali zbog revolucije nikad nije svoga mjesta nastupio.

[22] Pečujski biskup bio je tada Ivan Scitovsky, skoro potom zaista imenovan ostrogonskim nadbiskupom i primasom.

[23] Ivan (János) Ranolder, tada pečujski kanonik; zbog revolucije u Ugarskoj živio je tada u Beču.

[24] To je »Vortrag des Ministerialrates von Ožegović in Betreff der slovakischen Petitionen. Wien am 7. Juni 1849.« Spis se čuva u konceptu i u arhivu Jugoslavenske akademije (Spisi Ožegovićevi 1849).

[25] U Hrvatskoj na Dravi.

[26] Josip barun Neustädter (* 1796. † 1866.) FML, tada divizijski general u Karlovcu.

[27] Dubrovčanin grof Lukša Gozza Gučetić, tada savjetnik kod austrijskoga poslanstva u Dresdenu.

[28] Već u maju 1849. izbili su na različitim stranama Njemačke krvavi ustanci. U glavnom bile su dvije stranke: jedna za zaključke Frankfurtskoga sabora, a druga protiv njih. U junu je čak izišla pruska vojska, da primora na mir ustanike u Badenu, Würtembergu i Pfalačkoj.

[29] Ne može se sada znati, radi li se o kakvoj taksi prigodom ukinuća kmetstva ili o drugom čemu.

[30] Karlo pl. Zengevall, kapetan kod banderijalnih husara, umr'o je od kolere (kratelj) u Zemunu 15. juna.

[31] Ovdje — čini se — da je Strossmayer grieškom napisao »Budim« (možda je mislio na Beč), jer se iz Budima u Peštu ne »putuje«.

[32] Pavao Penjić, starješina (senator) grada Osijeka.

[33] Collationales (litterae) jesu dekreti.

[34] Petar Rogić, župnik u Petrijevcima (biskupije pečujske), Strossmayerov školski drug.

## 38.

## Ministarski savjet caru Franji Josipu.

Beč, 2. jula 1849.

*Vortrag des provis. Ministers des Innern, Dr. Bach, von 2. Juli 1849., wegen Besetzung nachbenannten Dignitäten am Diakovarer Domkapitel.*

Der Bischof von Bosnien oder Diakovar, Joseph von Kuković, schlägt vor, infolge der Erledigung der Dignitäten des Praepositus maior und des Lektors an dem Domkapitel daselbst, diese und die nachfolgenden unteren Dignitäten im Wege der Gradualvorrückung, an die in dem nachstehenden Resolutionsentwurfe genannten *Canonici* a. g. zu verleihen, womit auch der Münster ganz einverstanden ist, da bei Gradualvorrückungen Niemand zu übergehen ist, ausser er verzichtet freiwillig auf die Vorrückungen oder er ist derselben unwürdig.

——

Ich ernenne an dem Kathedralkapitel zu Diakovar den Cantor Karl Pavić zum Praepositus maior, den Custos Paul Philippović zum Lektor, den Kathedralarchidiakon Joseph Matić zum Cantor, den Magister senior Martin Komendo zum Custos, den Magister junior Johann Rastović zum Kathedralarchidiakon und den Magister junior Michael Mihaljević zum Magister senior.

Schönbrunn den 11. Juli 1849.

Franz Joseph.

*Original u drž. arhivu u Beču. Ministerrat. K. Z. 1906/1849. M. R. Z. 2200/1849.*

## 39.

## Kardinal Antonietti grofu Esterházyju.

Gaeta, 9 jula 1849.

Il sottoscritto Cardinal Pro-Segretario di Stato replicando alla pregiata Nota di Vostra Eccelenza del 2 prossimo passato giugno si fa un dovere di significarle, che il Santo Padre con sua lettera Pontificia del 7 andante diretta tanto a Mgr. vescovo di Diakovar, ossia delle riunite chiese di Bosnia e Sirmio, quanto a Mgr. vescovo di Wesprim, si degnò accettare la rinunzia emessa dai prelodati prelati de' rispettivi loro vescovadi, conferendo ai medesimi la facoltà di proseguire ad amministrare le chiese medesime, finchè dalla stessa Santità Sua non verranno istituiti i loro successori.

Lo scrivente Cardinale nel porgere all' E. V. tale communicazione coghè ben volentieri questa opportunità per confermarle i sensi della sua più distinta considerazione.

Gaeta 9 Luglio 1849.

Antonietti.

S^re^ Conte Esterházy, inviato straordinario e ministro plenipotenziario di S. M. I. R. A.

*Prijepis u drž. arhivu u Beču; 7605/E.*

## 40.

## Grof Esterházy knezu Schwarzenbergu.

Gaeta, 31. jula 1849.

Durchlauchtig Hochgeborner Fürst,

Im Nachhange zu meinem gehor. Berichte vom 27. Mai d. J. und mit Beziehung auf das h. Ministerialreskript vom 13. Mai d. J., habe ich die

Ehre Eurer Durchlaucht ganz ergebenst anzuzeigen, dass der Heilige Vater, laut der beifolgenden Note des Kardinalstaatssekretärs, dem Bischof von Veszprém, Grafen Dominik Zichy, und den Bischof von Diakovar, Joseph von Kuković, die angesuchte Enthebung von ihren Posten mittelst päpstlichen Schreibens vom 7. d. M. Seinerseits a. gn. bewilligt und dieselben zugleich ermächtigt hat, die Verwaltung ihrer Diözesen so lange zu besorgen, als nicht ihre Nachfolger eingesetzt sein.

Genehmigen etc.

Gaeta den 31. Juli 1849. M. Esterházy.

*Original u drž. arhivu u Beču; 6235/Z.*

*O ovom dopisu ubavijestilo je ministarstvo inostranih djela ministarstvo vjera i prosvjete dopisom od 18. aug. 1849., što je ovo ministarstvo potvrdilo otpisom od 24. aug. 1849.*

*Isto je tako ministarstvo inostranih djela poslalo prijepis dopisa iz Gaete i ministarstvu unutrašnjih posala dopisom od 18. aug. 1849. (ibidem).*

41.

## Strossmayer Gaju.

Vöslau, 12. aug. 1849.

Dragi prijatelju!

Molim Vas proštijte ovo nekoliko redaka, popravite što bude za popravljanje, pa ako Vam se svidi, tiskajte u Vašem listu; ako pako ne, a Vi zabacite.[1] Ja sam u Vöslau-u u kupalištu i svaki dan bolje se, hvala Bogu, nahodim. Moje akcije u poznatoj Vam stvari dobro stoje, samo je žaliti, što iz Gaete još ništ došlo nije. Bečlije svi su mi dušom i tijelom nagnuti.

Molim moj najuljudniji pozdrav Vašoj milostivoj gospodi i miloj dječici. Grli i ljubi Vas s osobitim počitanjem Vaš iskreni štovatelj i prijatelj

Joso Strossmayer
c. k. kapelan.

U Vöslau-u 12. aug. 1849.

*Original u universitetskoj biblioteci u Zagrebu; Spisi Gajevi.*

*Ima i* Deželić c. o. 208.

[1] To je članak otštampan u »Narodnim Novinama« od 14. aug. 1849. br. 116. Up. »Prilog« ovom pismu.

## Prilog.

I z B e č a, 12. kolovoza. Čudim se, što u Vašim novinama — kano organu prave prosvjete i krepkog napretka, a ujedno i bistre umjerenosti i praktičnosti — nikakvog razglabanja ne nalazim o proglasiti se imajućem po naredbi svijetloga bana oktroju, to jest od Cara podijeljenom ustavu,[1] i [o] najnovijoj u tom obziru odluci Banskoga vijeća,[2] dočim »Jug Slavenski«[3] i njegov njemački drug[4] svašta o tom predmetu piskaraju. Stvar ta je od velike važnosti i od znamenitih za nas posljedica, tako da nijednom narodnom izvjesniku[5] nije slobodno mukom je mimoići; i kakogod su ine novine sa svoga, tako bi [ja] žudio bio, da su također i »Narodne Novine« sa svoga umjerenoga vida[6] tu stvar prorešetale i ravnosuđu[7] općinstva pretstavile. Mislim međutim, da Vam ne će biti neugodno čuti i putem razboritog lista Vašeg u bijeli svijet poslati o tom predmetu sud Slavjanâ u stolnom ovom gradu stanujućih,[8] pravac ovdašnjeg općeg mnijenja i nakane sredotočne vlade[9] pobliže poznavajućih, a ukupno[10] i domaća naša odnošenja i potreboće narodne može biti mirnije i bestrasnije od mnogih doma nalazećih se rodoljuba promatrajućih. Ja sam s mnogimi o toj stvari govorio i mnijenja njina proučiv opazio, da u bitnosti svojoj na jedno izlaze, koje evo Vam:

Slavjani ovdašnji ne odobravaju sasvim odluku Banskog vijeća u obziru proglašenja oktroiranog ustava. Suvišno bi bilo napomenuti, da Slavjani bečki, privrženici i ljubitelji slobodoumnih ustavnih načela, to čine, ne iz pomanjkanja ljubavi [spram] prave slobode i samostalnosti domovine svoje, koja je jedini temelj prosvjete i blagostanja njenog, već što mniju, da će odluka ta bez ikakvog uspjeha ostati. To će svatko lako dopustiti, koji zna tvrdu, nepromjenljivu odluku Njeg. Veličanstva i sadašnjeg popečiteljstva,[11] u cijelom carstvu uvesti određen ustav, kanoti jedini put k jedinstvenju[12] Austrije. Tko je pozornim okom pratio borbu Čeha proti ovome ustavu i otprti odgovor Njeg. Veličanstva na molbenicu njihovu proti njemu,[13] lako će se uvjeriti, da se i mi — zasad barem — bez ikakvog uspjeha njemu opiremo; kamo pako naprešnost,[14] pretjeranost i, bez ikakvog obzira na posljedice, borenje u politici vodi, uči nas povjesnica zadnje opozicije madžarske,[15] kojoj se sve zlo, koje nas i ostale puke austrijanske tišti, pripisati ima. Slavjani dakle bečki drže odluku Banskog vijeća prvo za nepraktičnu i zato je ne odobravaju.

D r u g o. Najglavnija zadaća Jugoslavjanâ jest družit se, složit se, sjedinit se. U slogi i jedinstvu Trojedne kraljevine[16] i Vojvodine[17] svaki pravi domorodac jedinu nadu bolje i sretnije budućnosti Jugoslavjanâ postavlja. Svaki, koji iole bistrije naša odnošenja prosudi, vidit će, da nam sva naša samostalnost i neodvisnost[18] malo il nimalo hasniti ne može, ako nam za rukom ne pođe j e d n i m p o l i t i č k i m t i j e l o m p o s t a t i, u kom jedno srce bije. Ta svrha je tako važna, da, za nju oživotvoriti, pripravni biti moramo mnoge i mnoge želje naše, barem za vrijeme, žrtvovati, sva[19] pako koja bi nas u dostignuću iste svrhe priječila, kano pakao mrziti i od nas odbijati. Slavjani bečki misle, da nam je, za tu bitnu svrhu dostići, neophodno potrebito povje-

renje sredotočne vlade imati, u koje moći stoji, trista preprekâ slozi i jedinstvu našem na put vrći.[20] Odluka pako posljednja Banskog vijeća neizmjerno slabi, ako sasvim ne uništuje povjerenje sredotočne vlade naprama nami, tako da će si ona u buduće za cijelj svoju uzeti, težnju našu za jedinstvom svakim mogućim načinom paralizirati, ako mi tvrdokorno i bez uvjetâ na stazi otpora prama obljubljenom od nje oktroju opstojimo. Kako joj pako to lako za rukom poći može, svaki će uvidjeti, koji zna, koliko žalibože kod nas i onako živalja nalazi se, slozi i jedinstvu sasvim protivnih. Slavjani bečki ne odobravaju dakle odluku Banskog vijeća, jerbo bez ikakve nade uspjeha uzalud uništuje povjerenje sadašnjeg popečiteljstva naprama nami, koje povjerenje vrlo nužno nam je za našu cijelj sjedinjenja što prije i uspješnije dostići.

T r e ć e. Ne odobravaju odluku Banskoga vijeća Slavjani bečki, jerbo mniju, da svijetli ban, uzor pravog domoroca, bez vrlo važnih uzroka proglašenje danog ustava naredio nije. Nema, mislim, nijednog domoroca, koji bi pomisliti smio, da bi se svijetli ban na [ne]što sklonim pokazao, što bi ubitačni udarac žiću i biću našem zadati možno bilo. Zašto dakle to nepovjerenje naprama Banu, mužu onom, koga nam baš sama Promisao božja u ovo burno i vele uskolebano vrijeme na spasenje naše pokloni, i bez kog bi iz nas dosad već može biti trista jada bilo? Našto taj razdor među Banom i Banskim vijećem? Ne varajmo se. Svijetli ban naš je prvi i najznamenitiji muž Austrije, kao što se to isto i od naroda našeg kazati mora, rekli proti tom zavidni[21] Nijemci i Madžari ma što mu drago; ali bojati se je, da mi plahim nesmotrenim postupanjem našim zadaću svijetloga bana našeg, gorkosti i svakovrsnih teškoća i onako punu, još više ne ogorčamo i ne otegotimo, naše pako velike zasluge u vjetar ne razdimimo. Banovo slovo još jednako je od velike važnosti u Beču, samo ne slabimo ga mi sami i ne udarajmo besvijesno sami sebe poglavi. Sporazumimo se sa svijetlim banom i podupirajmo (!) ga u plemenitih namjerah njegovih. Odluka posljednja Banskoga vijeća škodi uplivu Bana, a po tom i samim nama, i zato ju sasvim ne odobravaju Slavjani bečki.

Napokon mniju Slavjani bečki, da, ako bi podijeljeni ustav u naših kraljevinah izbilja ne samo proglasio se, nego također i s obvezajućom krepošću u život uveo, nami ipak dosti ustavnih sredstva ostaje, proti opasnosti nekih točaka njegovih ograditi i obezbijediti se. Nema stvari savršene na svijetu ovom od ljudi izumljene; nema nijednoga ustava, koji bi za sva vremena, za sve narode, za svaki stupanj izobraženja prikladan bio. Za to su sabori da se ustav vremenu prilagođuje, i u onih,[22] koja se tečajem vremena nesposobna i nevaljala pokazuju, preinačuje. Mi imamo naš sabor, pa ako u njem proti nekim u oktroju uspjeti ne bi mogli, mi ćemo biti, ko i ini puci austrijanski, u saboru bečkom zastupljeni. A vjera i Bog, ako pametni uzbudemo ter se s inim Slavjanima složimo, mi ćemo, ko što smo brojem veći, tako i odvjetom[23] najmogućniji biti. To mi nijekati ne smije nijedan, koji se ozbiljno obazre na minuvši sabor bečko-kromjeriški.[24] Zašto dakle danas, u

nevrijeme, tolike huke i buke, kad nam i poslije ostaje vremena proti nekim u oktroju, i to s nedvojbenim uspjehom, ograditi se?

Šta bi dakle po mnijenju bečkih Slavjana, u sadašnjih okolnostih Bansko vijeće boljeg odlučiti imalo? Bansko vijeće — po sudu našem — zadovoljilo bi zvanju svom, kad bi odlučilo: E, kad već popečiteljstvo bečko hoće da se i kod nas ustav proglasi, i kad je i svijetli ban to isto za dobro našao, neka bude; nek se ustav već i zato proglasi i do znanja naroda dovede, da se narodu prilika poda dobro proučiti ga i zrelo sud o njemu pribaviti si. Budući pako da je najsvetija dužnost naša za najskupocjenije blago naroda ustavni život od stoljeća živućeg, to jest za samostalnost i ustavnost našu narodnu skrbiti se i baštinu tu tako neoskvrnjenu, kakvu je od pređa naših primismo, potomstvu sačuvati, zato se svečano ograđujemo proti svim onim, koja[25] bi se, po sudu i odluci naroda u prvom domaćem saboru našem zborećem za našu nezavisnost, u koliko bi se ista sa cjelokupnošću slagala, opasna i bijedna pokazala.

Tako bi po sudu našem odlučiti imalo Bansko vijeće. Tako bi se i vladi i svijetlom banu, a ujedno i narodu zadovoljilo i sve nepogode za nas otstranile, koje u sadašnjoj odluci Banskog vijeća leže. Mi smo osvjedočeni, da na posljetku Banskome vijeću ništa drugo ostati ne će, nego u rečenom smislu odluku svoju preinačiti.[26]

S t [r o s s m a y e] r.[27]

[1] U Hrvatskoj čekali su iz dana u dan kraljevu sankciju zaključaka hrvatskoga sabora od juna 1848. Mjesto toga car Franjo Josip dao je dne 4. marta 1849. čitavoj monarhiji j e d a n ustav (Reichsverfassung für das Kaisertum Oesterreich), prozvan »oktroiranim«, jer je izrađen u Beču bez učestvovanja ijednoga sabora. Taj oktroirani ustav bio je u stvari obnova carskoga centralističnog sistema na bazi germanizacije za »Carstvo Austrijsko« (Kaisertum Oesterreich). Ova »slobodna, nerazdjeliva, nerazdruživa, ustavna, nasljedna monarhija (Erbmonarchie)« sastoji od pojedinih k r u n o v i n a (Kronländer), koje su međusobno nezavisne jedna od druge, ali sve zajedno čine jednu cjelinu; tako: »Kraljevina Ilirija« s Koruškom, Kranjskom, Goričkim i Gradiškom, Istrom i Trstom; pa kraljevina Češka; markgrofija Moravska; kraljevina Galicija i Lodomerija s Krakovom; onda »Kraljevina Dalmacija, Hrvatska i Slavonija s hrvatskim primorjem i gradom Rijekom«; pa kraljevina Ugarska i velika vojvodina Erdelj; Vojna Krajina (ugarska i hrvatsko-slavonska kao jedna administrativna cjelina), i ostale austrijske zemlje sa sjevernom Italijom (»Kraljevina Lombardija i Venecija«). Glavni je grad Beč, koji je sjedište državne (centralne) vlade. Sve su narodnosti (Volksstämme) jednakopravne i svaka ima neoskvrnjivo pravo na očuvanje i njegovanje svoje narodnosti i jezika. Zakonodavstvo u državnim poslovima vrši Car s državnim (centralnim) saborom (Reichsrat), a u zemaljskim (krunovinskim) Car sa zemaljskim saborima (Landtag). Državni se sabor sastaje u Beču, a sastoji od gornjeg i donjeg doma. Gornji dom sačinjavaju zastupnici birani na zemaljskim saborima svake krunovine, a donji dom zastupnici birani izravno od naroda; mandat prvih traje 10, a drugih 5 godina. Za dojakošnji se ustav Ugarske kaže (§ 71), da će »u toliko ostati na snazi, u koliko se njegove ustanove ne kose s ovim d r ž a v n i m ustavom«, dakle se u stvari zakoni od 1848. poništuju; a onda se kaže, da će otsada biti u Ugarskoj »zajamčena zgodnim ustanovama ravnopravnost svih narodnosti i jezika u svim prilikama javnoga i građanskoga života«. Poslije toga osniva se (§ 72) S r p s k a V o j v o d i n a (Woiwodschaft Serbien), s glavnim zadatkom, da Srbima obezbijedi vjeru i narodnost u smislu ranijih carskih privilegija, a onda se domeće: »Sjedinjenje Vojvodine s kojom

drugom krunovinom (na pr. s Hrvatskom) odredit će se nakon saslušanja njenih zastupnika osobitom uredbom«. Potom govori oktroirani ustav o Hrvatskoj i Slavoniji (§ 73): »U kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji s primorjem i gradom Rijekom ostat će na snazi njihove zasebne uredbe, u punoj nezavisnosti od kraljevine Ugarske. Zastupnici iz Dalmacije raspravit će s hrvatsko-slavonskim saborom, posredovanjem izvršujuće državne vlasti, o uslovima združenja Dalmacije s kraljevinama Hrvatskom i Slavonijom, pa će onda rezultat podastrijeti Caru na sankciju.«

[2] Oktroirani ustav primili su Hrvati s najvećim ogorčenjem. Zato Bansko vijeće (= zem. vlada) u Zagrebu — kojemu su na čelu stajali namjesnik banske časti Mirko Lentulaj i Ivan Kukuljević kao potpredsjednik odjeljenja za prosvjetu — nije htjelo da publikuje carska akta, koja su mu stigla iz Beča, pa čak ni onda, kad je ban Jelačić iz svoga »glavnoga stana« u Rumi (28. jula 1849.) dao Banskom vijeću naređenje, da proglasi po cijeloj zemlji novi ustav. Nato je Bansko vijeće 4. aug. sastavilo banu Jelačiću svoj odgovor (koncept je bio Kukuljevićev), u kojem reče, da se hrvatski narod ne će da odreče »starinskoga ustava, od preda svojih zadobijena«, i zato oktroirani ustav »bez sabora hrvatskoga« publikovati ne može. Na ovo smjeraju riječi Strossmayerove u gornjem pismu.

[3] Opozicione novine »Slavenski Jug«. Urednik bio im je u početku barun Dragutin Kušljan, a docnije Bogoslav Šulek (inače i glavni suradnik); izlazile su u Zagrebu od 6. augusta 1848. do kraja 1850.

[4] »Südslavische Zeitung«, uređivao je Čeh Josip Praus, a izdavač bio je Dimitrije Demeter; izlazile su u Zagrebu od 1849. do 1851.

[5] izvjesnik = Berichterstatter (Reporteur), dakle novinar, odnosno novine uopće. Strossmayer često je sam kovao riječi prema njemačkom.

[6] vid = Gesichtspunkt, t. j. stajalište, gledište.

[7] ravnosuđe = Beurteilung, t. j. sudu ili presudi općinstva (publike).

[8] Ponajviše Čeha i Poljaka (pored Hrvata, Srba i Slovenaca). Oni su se svakodnevno sastajali u jednoj kafani u unutrašnjem gradu Beču, koju su zvali »Slavenska kavana«.

[9] Sredotočna vlada = Centralna vlada u Beču.

[10] ukupno znači ovdje ujedno.

[11] kojemu je na čelu stajao knez Feliks Schwarzenberg. On i baron Kübeck nagovorili su mladog cara Franju Josipa, da je pošao putem apsolutizma.

[12] jedinstvenje = Einigung, jedinstvo.

[13] I u Češkoj izbilo je veliko ogorčenje protiv oktroiranoga ustava, jer ondje su se rodoljubi nadali oživotvorenju češkoga državnoga historijskoga prava i čak pridruženju Slovačke zemljama krune Sv. Vaclava. Ali car Franjo Josip odbio je 15. juna 1848. sve molbe i proteste Čeha i Slovaka i zatražio, da se češki narod ima pokoriti novom ustavu (o tom detaljno: Černý, Boj za právo (1848—1860). Část II, Praha 1893., str. 563—634).

[14] naprešnost = žurba, hitnja, preša.

[15] Misli se sabor u Debrecinu i detronizacija Habsburškoga doma.

[16] To su Dalmacija, Hrvatska i Slavonija zajedno (ali u praksi bez prave Dalmacije).

[17] Srpske Vojvodine; up. gore o Vojvodini u bilješci 1, pretkraj.

[18] To jest: zasebna hrvatska i zasebna srpska samostalnost i nezavisnost od Madžara.

[19] sva, latinizam: omnia.

[20] To jest: bečka centralna vlada može kad god hoće da razvrgne i osujeti svaku slogu i jedinstvo Hrvata i Srba.

[21] U originalu griješkom: zaviestni (!), očito kovanica od zavist.

[22] latinizam: in illis.

[23] odvjet = glasovima (kod glasanja).

[24] Centralni sabor za Austriju (bez Ugarske i Hrvatske), koji se najprije sastao u Beču (10. jula 1848.), a onda bio 22. okt. premješten u moravski Kromjeřiž (Kremsier), gdje je raspravljao o ustavnom uređenju Austrije na federalističkoj bazi, ali je baš zato iznenada (7. marta) raspušten, a oktroirani ustav od 4. marta 1849. nametnut čitavoj carevini.

[25] latinizam: quae.

[26] Bansko je vijeće najposlije proglasilo oktroirani ustav dne 6. sept. 1849.

[27] U originalu: St.....r. — Za bolju ilustraciju gornjem dopisu Strossmayerovu navest ću ovdje i neke riječi, što ih je pisao Dimitrije Demeter iz Beča 25. aug. u Zagreb Ivanu Kukuljeviću, dakle nekoliko dana poslije Strossmayerova dopisa Gaju. Demeter piše ovako: »Svigdi (= svagdje) sam zametnuo riječ o posljednjem činu našega Banskoga vijeća (od 4. aug.; gl. gore bilj. 2), da saznam rečene gospode mnijenje i ovdašnjeg općinstva. Nitko od svih onih, s kojima sam o toj stvari govorio, ne odobrava postupanje našega vrhovnoga poglavarstva (= vlade, t. j. Banskoga vijeća); neki se srde, a neki opet žale, što se je tako dogodilo. Slavjani malo ne svi na slijedeći način umstvuju: Ako Hrvati toliko jakosti imali budu, da prepriječe uvedenje oktroiranoga ustava, onda će pokazati, da im nije ništa do slavjanske sloge stalo, budući da se otcjepljivaju svojevoljno od svoje ostale u Austriji živuće braće; a ako toliko jakosti nemaju, onda su se sa svojim ustezanjem i opiranjem samo smiješnim učinili i svijet, koji im i tako privržen nije, smijat će im se, jer u tom slučaju ni ne zaslužuju drugo. *Vana sine viribus ira!* Ljudi od vlade (centralne) i bečki crnožuci kore nas pak što najviše mogu, zovu nas nedoraslimi, nezrelimi, nedosljednimi, prijete nam se stališem opsjede (= Belagerungszustand) i t. d. Kulmer i Ožegović kažu, da ne smijete stupiti pred ministre i ostalu visoku gospodu; svi im predbacuju s najneuljudnijimi izrazi taj čin našega Banskoga vijeća veleći, da su time Hrvati sve povjerenje izgubili, koje su kod vlade imali i da nisu ništa bolji nego Madžari i Talijani, samo što su slabiji i nezreliji i t. d. Ožegović je posve zdvojio, jer misli, da će vlada (centralna) u svojoj srdžbi Madžare opet Hrvatom pretpostaviti, osobito sada, gdje se Madžari svojevoljno pokoravaju i hametom (!) polažu oružje, i to pred vojskom ruskoga cara (kod Világoša 13. aug. 1849.), koji će uslijed toga po svoj prilici progovoriti po koju riječcu na njihovu korist, i da se takovim načinom veoma lako dogoditi može, da će se opet kraljevina Madžarska ispod svojih podrtina dići i da će Hrvatska opet madžarska provincija postati, što toliko znači, (koliko) da će Hrvatska svoju narodnost sasvim izgubiti i da će opet kod nas madžaroni gospodovati. Tako umstvuje ta poštena duša i daje Ti kazati, da bi najbolje bilo, da bi Hrvati svojevoljno obnarodili (= publikovali) oktroirani ustav, jer on se veoma boji, da ih vlada k tomu siliti ne će, već da će reći: »E dobro, kad volite pod madžarskom krunom ostati, ostanite slobodno«. I tako će nas opet pod nesnosni madžarski jaram skučiti. Ima li pravo nema li, sada sudi (Ti) i čini kako najbolje znadeš. Što se mene tiče, duše mi, ne znam što bi rekao.« (Gl. Smičiklas, Ivan Kukuljević, »Rad« 110, Zagreb 1892., str. 39—40). — Barun Franjo Kulmer još je 2. dec. 1848. imenovan ministrom bez portefeuille-a u Schwarzenbergovu ministarstvu, da bude savjetnik u hrvatskim pitanjima († 16. nov. 1853.). Još od decembra 1848. bio je Metel Ožegović savjetnik u ministarstvu unutrašnjih djela u Beču, kao referent za hrvatske poslove, a kasnije kod kasacionog sudišta.

## 42.

## Strossmayer Andriji T. Brliću.

Beč, 15. aug. 1849. [prije podne].

Dragi moj Andrija!

Evo me na Veliku Gospu u Beču.[1] Bio sam ovaj čas kod baruna Kulmera. On me je dobro dočeko; razgovor se je vrtio oko neznatnih stvari, osim posljednje odluke Banskoga vijeća u obziru oktroja. On je naravno osuđivo Bansko vijeće, osobito pretsjednika njegovog.[2]

Ako ja s gledišta praktičnosti stvar promotrim, ne mogu također sasvim odobriti odluku Banskog vijeća, kô što sam već prije nekoliko dana u pismu na Gaja osvjedočenje moje izreko i zaprosio ga, da ga putem svojih novina u bijeli svijet pošalje, što — ako se dogodi — čitat ćete ga.[3] Tako stvari ovd zasad stoje, da mi moramo biti *prudentes sicut serpentes*, ako ne mislimo sami nama jako škoditi.

Ele me je jako prijateljski primio barun Kulmer, a jučer navečer skobivši me idućeg k mom biskupu,[4] njegov djetić *(Bedinter)* gratulira mi, a kad ga ja upitah na čemu, a on mi odgovori: »Na dobivenoj novoj časti; jerbo je nekoj dan moj gospodin pred barunom Prandauom kazo, da nitko drugi biskup đakovački biti ne će, neg Vi.« Vidite dakle, *quod res nostra non sit desperata*, ali iz Gaete još nije ništ došlo.[5]

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Što se Vašeg udesa i budućnosti Vaše tiče, ne brinite se, jerbo — košto vrlo krasno opaziste, *illi curae est, qui numeravit omnes capillos capitis nostri.*[6] Međuto, ja se nikako ne mogu razdružiti od misli, da bi [Vi] za narod svoj u sveštenskom staležu najnezavisnije i najuspješnije djelovati mogli; uzmite samo literarno polje. U ostalom kušajte se, pitajte se, pa kud Vas Duh Sveti — prebivajući u nami — zove, onamo idite i sigurno najbolje činit ćete. Što se moje malenkosti tiče, Vi znate, kog u meni imate. Imate prijatelja, koji u svakoj zgodi i nezgodi, a u nezgodi još više neg u zgodi, ljubav svoju pokazati zna i koji ništ više ne želi, neg da Vi sasvim sretni budete i najljepši djelovanja krug dobijete, košto se to Vašim lijepim sposobnostima pristoji.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Kulmer mi kaziva, da je Ban već izbilja prebrodio Dunav sa svojom vojskom.[7] Sjemenište đakovačko za [neko] vrijeme preobrazito je u bolnicu. Dobro bi bilo, da se također i neke ispražnjene kanoničke i spahinske kuće u tu čovječnu svrhu obrate. To smo braći našoj, koja krv svoju na bojištu liju, dužni. Ako se s Banom sastanete, možete mu to napomenuti.

Dobro je, što ćete Jozi Jankoviću[9] češće pisati i o stvarma doljnjim obavještavati ga. Ja sam ga vruće Metelu preporučio, da ne posrne gdjegod siroma, ter da nam ne ocrni obraz. Ja sam mu moju slabu pomoć obreko, i on će i usmeno i pismeno — ako nužno bude — na me obrnuti se. Svjetovo sam mu, da naprama ministeriju odvažnost i iskrenost pokazuje, od podlosti pako i uslužnosti kô od vraga da se čuva. S licumjerenjem nije nikom služeno.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Šta se je kod Komorana zbilo, valjda ste čuli. Đur je opet po Madžarih osvojen i savez s Peštom pretrgnut.[9] Bog zna, dokle će taj bijedni rat durati!

Moju Georgijevića[10] mi lijepo pozdravite i kažite mu, da mu zasad ništ novog obznaniti ne znam; da ću dakle obećano pismo do ondle odgoditi, dok što zanimivog ne saznam, a to će biti, kad saznam pobliže predmete vijećanja banskih ovd nalazećih se povjerenika.[11]

Mojses[12] je već od dulje vremena ovd, pa zar mislite da me je pohodio? Ja doduše za to nimalo ne marim. Samo mi je nedokučivo, kako stariji već sveštenik tako odurnog i zlobnog srca bez ikakog uzroka biti može. *Parum adhuc resedit in corde tali Christus, quod adeo sine ulla ratione indignari et fratrem innocentem nihili pendere potest; quod qui facit, non fratri, sed sibi ipsi nocet.*

Danas je ovd kišovito jako, pa se ne ću moći s Jozom[13] sastati.

Sad mi zdravstvujte, moj mili Andrija. Ja ne dvojim, da ste ovo štijući već oprošteni od groznice. Ja pomalo napredujem jesti. Ljubi Vas hiljadu hiljada puta Vaš

Na Veliku Gospu 1849. Jozo.

*Pripis: Misellus Georgijević revera apud huiatem omne malum audit,* što mu za njegovo ravnanje kažite. Nek bude za moći domovini hasniti malo oprezniji. Ne more biti sve najedanput.

*Na vrhu pisma na prvoj strani:* Pogledajte na zamotak.

*Original u arhivu Jugoslavenske akademije; Spisi Strossmayerovi.*

[1] Iz Vöslaua, gdje je Strossmayer tada bio na liječenju (gl. gore str. 50).

[2] Mirko Lentulaj.

[3] Uporedi gore na str. 50 pismo i članak Strossmayerov (datiran 12. aug.).

[4] Josip Kuković.

[5] Papa Pio IX ostavio je još 24. nov. 1848. revolucionarni Rim i sklonio se u Gaetu (nedaleko od Napulja). U Rim se opet povratio tek 12. apr. 1850.

[6] Andrija Torkvat Brlić (* 1826.) svršio je bio teologiju, ali nije bio zaređen, jer se — potresen događajima 1848. godine — nakanio dati na koje svjetovno zanimanje. Docnije je učio u Beču pravo i potom bio u Brodu odvjetnik († 1868.). Eto kako je vrhovna tajna austrijska policija izvijestila Dvor 6. maja 1849. o Andriji T. Brliću: »Im Sommer vor. J. (= 1848), als es sich um die Anerkennung des ungarischen Ministeriums gehandelt hat, machte sich auf dem hiesigen Platze (t. j. u Beču) ein junger Kroate, namens Brlić, bemerkbar, der dem damals bestandenen Zentral-Slaven-Komité angehörte und mit seinen Genossen dahin wirkte, eine Konföderation der südslavischen Völkerschaften unter dem Schutze des Banus Jalačić zu Stande zu bringen. Zu diesem Ende hat derselbe mit dem Besitzer des Syrmierkomitats in Vukovar, namens Demeter Rogulić, in Verbindung und Korrespondenz gestanden, der seinerseits, von seinem sehr günstigen Standpunkte, zur Unterdrückung der magyarischen Umtriebe in Syrmien und zur Abwehr der in jenem Landstriche sich verbreitenden Emissäre Kossuths viel beigetragen zu haben scheint. Das obgedachte Zentral-Slaven-Komité, dessen Vorstand Brlić gewesen und das auch viele Mitglieder in Böhmen und Mähren (unter den Anhängern der »Slovanska Lipa«) gehabt haben soll, hat sich — wie mir mitgeteilt wurde — in den Septembertagen aufgelöst, um welche Zeit sich Brlić nach Kroatien angeblich in der Absicht begeben hat, um daselbst die Befreiung der türkischen Slaven und ihre Vereinigung mit jenen in Südungarn zu betreiben.« *(Drž. arhiv u Beču; Informationsbureau 1849/50).*

[7] Poslije poraza kod Hegyesa u Bačkoj (14. jula 1849.) Jelačić se povukao na desnu obalu Dunava u Srijem te je u Rumi uredio svoj glavni stan. Ponovnu ofanzivu protiv Madžara poduzeo je 31. jula, kad je kod Slankamena opet prešao na lijevu obalu Dunava. Ali do sukoba nije više došlo, jer su Madžari kod Világosa položili oružje pred ruskom vojskom.

[8] Joza Janković de Granica, 1848. od Jelačića imenovani prvi podžupan virovitičke (osječke) županije. Kad su Madžari zauzeli Osijek (22. okt. 1848.) ostavio je grad, ali se vratio poslije odlaska Madžara (14. febr. 1849.). U Beč došao je početkom augusta kao »Vertrauensmann«. Up. bilj. 11.

[9] Dne 3. aug. 1849. provalio je branitelj potsjednute tvrđave Komarna (Komárom), general Klapka, udario na austrijsku vojsku te je raspršio i primorao, da se povukla k Požunu (Bratislavi). Potom pošao je Klapka 5. aug. prema Đuru (Győr) i sjutradan 6. aug. ga zauzeo.

[10] Mojsije Georgijević bio je tada županijski veliki bilježnik u Osijeku i istaknuti član Narodne stranke.

[11] Još 6. juna 1849. javio je car Franjo Josip ručnim pismom banu Jelačiću, da je opunomoćio ministarski savjet, da s nekim istaknutijim ljudima iz Hrvatske, koji uživaju povjerenje i vlade i naroda, raspravi pitanje o sankciji zaključaka hrvatskoga sabora od 1848., jer ih je trebalo prilagoditi novom oktroiranom ustavu od 4. marta 1849. S tim u vezi zamolio je potom, 19. juna, ministar pravde Dr. Bach bana Jelačića, da što skorije odabere i u Beč pošlje pomenute pouzdanike (Vertrauensmänner), no već sada skreće mu pažnju na Hermana Bužana, Ivana Mažuranića, Franju Novaka, Donata Tomića i Stjepana Mojsesa kao na zgodne ljude. Ban Jelačić odazvao se želji carevoj i Bachovoj, pa je odabrao i u Beč poslao ove odličnike kao pouzdanike: za Hrvatsku bili su određeni Stjepan Mojses, Donat Tomić, Franjo Novak, Herman Bužan, Ivan Mažuranić; za Rijeku Medanić; za Slavoniju Julije Janković Daruvarski, vel. župan požeški, Josip Janković de Granica, podžupan virovitički (osječki) i Trivun Mladenović, podžupan srijemski. Za Vojnu Granicu i Dalmaciju nije bio niko pozvan. Za Srpsku Vojvodinu pozvani bijahu patrijar Rajačić i prota Pavle Stamatović. Kasnije bi pozvan i ban Jelačić. Hrvatski pouzdanici došli su već početkom augusta u Beč, osim Franje Novaka, koga je zet Ivan Kukuljević (najljući protivnik oktroiranog ustava u Banskom vijeću) nagovorio, da se odrekao ponuđene mu misije, i privremeno Hermana Bužana, koji je, spriječen obiteljskim poslovima, tek 25. aug. došao u Beč. Dne 12. aug. predveo je Julije Janković Daruvarski hrvatske pouzdanike caru Franji Josipu, a sjutradan 13. aug. prvi su put konferirali s Dr. Bachom, koji je još 28. jula imenovan ministrom unutrašnjih djela na mjesto oboljeloga grofa Stadiona. Ova je komisija radila i bila u glavnom na okupu do juna 1850. — Ivan Mažuranić pak bio je još i članom slavenske komisije za izradu juridičke terminologije, kojoj je predsjedao Pavao Josip Šafařik, a učestvovao je u njoj i Vuk Karadžić. Ova druga komisija započela je svojim radom još 1. augusta.

[12] Stjepan Mojses, nekoć profesor zagrebačke pravoslovne akademije, a od 1847. zagrebački kanonik. Tada je i on bio jedan od kandidata za ispražnjenu đakovačku biskupsku stolicu, ali je poslije Strossmayerova imenovanja dobio (1850) onu u Banjskoj Bistrici u svom rodnom slovačkom kraju († 1869.).

[13] Joza Janković (up. gore bilj. 8).

## 43.

## Strossmayer Andriji T. Brliću.

[Beč, 15. aug. 1849. uveče].

Dragi moj Andrija!

Evo, došavši od Metela pridodajem onim, što dosad napisah, slijedeća:

Metel neumorno radi, u koliko to okolnosti dopuštaju, za nas,[1] al ga je vrlo neugodno dirnulo, što ga u posljednjem svom čislu »Slavjanski Jug« tako u zvijezde kuje;[2] »jer — veli — kroz to meni i mom uplivu kod ovdašnje vlade škodi«. Popečitelji ovdašnji i onako njega za pretjeranog Slavjana drže,

pa ako ga još svrhu toga pretjerana — po njihovu mnijenju — stranka hvali, onda zlo u zô čas! Ako ste u prijateljskom odnošenju sa Šulekom,[3] a Vi mu to namignite. Metel će učestvovati u vijećanjih naših povjerenika. Ministarski povjerenik L a s s e r, bivši na pokojnom saboru poklisar,[4] muž liberalnih načela, pretstavljat će u tom vijećanju vladu. Metel se svem dobrom nada, samo daj Bože, da naši ljudi onu odvažnost, onu mudrost i praktičnost pokažu, koju toliko važni posao iziskuje.

Što se pako moje ništetnosti tiče, pripovijeda mi Metel, da je o njoj s ministrom prosvjete[5] govorio. Ministar — ne znavši inače, što se sa mnom nakanjiva[6] — htjede silom mene savjetnikom popečiteljnim od otsjeka prosvjete i obreda imati. Ele mu Metel pokaža i uvjeri ga, da je nužnije drugdje moje biće. Ministar uprosi Metela, da me k njemu pošalje, da se lično š njim upoznam. Mislim, da ću ga na rođeni dan Cara pohoditi.[7] Ja ću u svakom obziru iskren i odlučan biti i rad bi, da se u dublje Slavjenstva i njegove u carstvu Austrijanskom važnosti sa mnom upusti *candide et provide*. To međuto nikom drugom ne govorite, neg našem dragom opatu,[8] koji po prirođenoj svojoj dobroti i ljubavi prema meni, tako dobro o meni kô o samom sebi misli.

Z b i l j a! Bio također kod Kulmera govor o pomanjkanju ljudi izobraženih u našoj domovini. I reče Kulmer: »Sad sâm ne znam, kog bi Banu za sekretara preporučio.«

Kako bi bilo, kad bi Vi — barem za neko vrijeme — poleg Bana kano tajnik djelovali? Vi bi Vašom živahnošću, djelateljnošću, vještinom *etc.* mogli mloga dobra učiniti. Ja sam opazio, da najkrasniji politički čini Bana spadaju u epohe, u kojima ste se Vi pri boku njegovu nalazili. Ako možete dobro djelovati, djelujte makar i nekim požrtvovanjem sama sebe i svojih želja.

Vaš do smrti brat i prijatelj J o z o.

Ja Vas trošim s mojimi pismi, al zabilježite trošak, pa ja sam platac.

*S nutrašnje strane kuverte (koja se srećom sačuvala) ima ovaj pripis:*

Bijah kod Leona Thuna.[9] Drago mu je bilo poznanstvo sa mnom učiniti i veli, da ćemo se zaufano višeput sastajati. *Von dem Unterrichte, von den Unterrichtsanstalten, von den daselbst herrschenden Lehrsystemen, et in Slavonia, war die Rede; Gegenstände über die ein wahrer Patriot kaum im Stande sein dürfte ohne Erröten zu sprechen.* Dade mi nešto da otpisivam do sutra.

*Na prvoj strani kuverte (nad adresom) ima poštanski žig:* Wien 16. Aug.,[10] *a na drugoj:* Eszék 20/8.

*Adresa glasi:* Na uglednog gospodina A n d r i j u B r l i ć a, banskoga povjereništva bilježniku u Osiku (Essek) u Slavoniji. Kroz Zagreb.

*Original u arhivu Jugosl. akademije; Spisi Strossmayerovi.*

[1] Kod centralne vlade u Beču.

[2] »Slavj. Jug« od 11. aug. u uvodnom članku Bogoslava Šuleka. Članak uzima u obranu zaključak Banskoga vijeća, s kojim da se slaže čitav narod, a onda produžuje: »Pa toli plemenita vatra ne može uzalud plamtiti, a kamo li se sa svime utrnuti; nije moguće da bi se svi rodoljubi tako iznevjerili svojim načelima, svojemu narodu te pogazili želje naroda. Tvrdu gojimo nadu, da još ima iskrenih prijatelja naroda, koji žele jedinstvo Austrije uz domaću autonomiju, novi ustav na temelju stare naše konstitucionalnosti. U ovoj nadi obraćaju nam se nehotice oči na onoga muža, kojega možemo smatrati kao jedinoga zastupnika naše zakonite ustavnosti u Beču, na onoga muža, koji kao pošten čovjek, othranjen u životu ustavnom, ne će sigurno onako hladnokrvno preboljeti prikor, koji bi se nanio njegovu narodu narinutim mu ustavom. Čitatelji pogodit će i sami, da upiremo oči u g. Metela Ožegovića i da se u njega uzdamo, da će nastojati, da se preporođenje političko njegova naroda izvede dostojno, na temelju stare njegove slave i slobode.«

[3] Tada glavnim urednikom »Slavj. Juga«.

[4] Baron Josef Lasser von Zollheim, nekoć narodni poslanik u saboru u Kromjeřižu (Kremsier).

[5] Grof Leon Thun, imenovan 28. jula 1849.

[6] To jest, da je Strossmayer kandidat za ispražnjenu đakovačku biskupsku stolicu.

[7] 18. augusta.

[8] Adam Sukić, župnik u Osijeku g. gr. (od 1841. do 1850.) i naslovni opat BMV de monte Petrovaradinensi.

[9] Dakle ne tek 18. aug., već očito još istoga dana 15. aug. predveče

[10] Po tome podatku datirao sam ovo inače nedatovano pismo, koje je u stvari nastavak predašnjega, to jest prvo je napisano još danju, a ovo drugo uveče, i onda su oba pisma zajedno zatvorena u jednoj kuverti, te predana na poštu 16. aug. Na pripis Strossmayerov o Thunu, napisan s unutrašnje strane kuverte, odnose se njegove riječi na vrhu prvoga pisma: »Pogledajte na zamotak«.

## 44.

## Strossmayer Andriji T. Brliću.

Vöslau, 20. aug. 1849.

Dragi moj Andrija!

Piso sam Vam, mislim, iz Beča. Evo me sad u Vöslau-u, gdje sam Vaša dva pisma našo i s radošću, kô obično, čito. Ne znam, pisah li Vam, da mi Leo Thun po Zenneru poruči, da bi se želio sa mnom sastati, uslijed čega ja bijah dva puta kod njega i najdoh, da nam je prijatelj i da, ako dobro i ponešto umjereno postupali budemo, da ćemo neizmjerno za narod naš dobro djelovati moći i bolju mu barem budućnost pripraviti, kad je sadašnjost tako tamna. Ja sam š njim govorio o sveučilištu u Zagrebu podići imajućem se, a u Osiku o akademiji.[1] On se sasvim na to pripravan pokaza i upita me, jeda li će se dost ljudi za učenje sposobnih kod nas naći, tako da se odmah mogu svi predmeti u narodnom jeziku pretstavljati. Ja mu reče, da ako možebit to i ne bi bilo, da će biti dost braće Čeha, Moravaca, Kranjaca i t. d., koji ćeju, ako i ne odmah, a ono sigurno za kratko vrijeme tako jezik srodni ilirski

naučiti, da u njem predavati budu mogli. Toliko sam opazio, da mu je mlogo stalo do privrženosti naših strana. Dobro bi bilo, kad bi naša *presa*, i jedne i druge strane, njegove u domorodnom smislu učinjene korake uvažavala i narodu preporučivala. Ako on izbilja narodnom stazom pođe i sveučilište kod nas i akademiju onako ustroji, košto ju ja želim, onda bi doista zasluzio, da se podupire, jerbot škole su jedino bolje budućnosti naše ufanje. Vi bi mogli, Andrija, budući da ste sa Šulekom dobri, u svoje vrijeme tu zadaću u »Slavenskom Jugu« primiti, a »Narodne Novine« valjda ne će faliti.

Zbilja, čitaste valjda moj članak u »Narodnih Novinah« i dokučiste li me? Vi mnijete, da bi bolje bilo, da nam se oktroj proglasi pod silu; Vi želite *Belagerunge!*

Štio sam također Šulekove predbježne remarke svrhu moga članka.[2] Vidit ću, šta će navesti za se, pak ću se onda možda u polemiku š njim upustiti; samo da je u toliko pametan, da ne dira u moralni značaj ljudi, koje ne poznaje, zbog čeg ću ga — ako se u polemiku š njim upustim — jako oštro isplatiti. To su međuto malenkosti; samo Bože daj narodu dobro!

Moje akcije ovd vrlo dobro stoje, premda nikad nikom po načelu svomu ni riječce o sebi govorio nisam, i premda bi, što se baš same osobnosti moje tiče, radije ovd osto, neg se u domovinu povratio. *Interim amor patriae et bonum eius promovendi studium, suprema mihi lex est; ecclesiae autem et saluti animarum non unam, sed mille vitas, si haberem, libenter consecrarem.* Štogod dakle Bog dragi odredi, to će biti iz mene. Fala Bogu, zdraviji od dana do dana bivam. Naumio sam ovd još 14 dana ostati, ako vrijeme posluži, pak onda u službu stupiti, za kojom toliko uzdišem, koliko majka za jedinkom svojim u ratu borećem se; počet ću službu onda u Schönbrunnu, gdje ću također 8 dana ugodno probaviti. Lice mi je sad već sasvim čisto, samo još nekoliko, i to samo iz bliza opazljivih biljega na glavi nosim. Molim Vas to isto mojim priopćite za njihovu utjehu i kažite im, da mi je drago, što se za me Bogu mole; nek to pomljivo i odsle čine. Ja također i za njih i za pokojne naše molim se svaki dan, i kod mise i osim mise.

Pozdravite mi Vaše. Ama, kako meni ne pisaste već odavno, da bi Vaš ćako[3] želio kod ove komisije biti! Možebit bi meni prije za rukom pošlo to izraditi neg Metelu. Ja ću, ušavši u Beč, s Metelom o toj stvari svojski govoriti, samo ako ne bude sad već kasno. Papiri su Vaši — košto mi Pejaković[4] pripovijeda — malo nešto preko 6 for. u srebru koštali, dakle ćete za 4 for. vizitkarti dobiti, i to po Jozi.[5]

Štogod naši *Vertraunsmänneri* oprave, u svoje vrijeme pisat ću Vam. Jedna mi se stvar osobito ne dopada. Danas ću o njoj opširno, i to u nemeckom jeziku, Metelu pisati, da knjigu tu može pred cijelom komisijom proštiti. Drugi put ću Vam o tom pisati.

Alaj ružno vrijeme kod nas, a ovd čovjek mora zdvojiti, kad je ružno vrijeme. Jeste l' kadgod čitali Mickiewicza *Vorlesungen?*[6] Ja ih sad čitam.

Piso sam nekoji dan iz Beča i opatu,[7] kog mi hiljadu put pozdravite, a ljubite ljubećeg Vas brata i prijatelja

20. aug. 1849. Jozu.

Moju mi pozdravite, kad se iz Zagreba vrne.[8] Ja ne vjerujem, da ćeju oni išta opraviti. *Belagerungszustand* to mogu izraditi *und sich für eine ziemlich lange Zeit in jeder Beziehung unmöglich machen;* a to bi poleg oskudice duhovnih kod nas sila za nas veliki udarac bio. Ja ne znam, kako naši ljudi o mlogim stvarma misle; toliko znam, da prava ljubav domovine zna katšto i jedan dio načela svojih dobru domovine žrtvovati. Uzmite, koliko puta događa se u najizobraženijih parlamentih, za neke više vrhe postići, da se stranke dvije pogađaju, da svaka nešto popusti, za da se u jednom trećem sjedine. Kod nas tog nema, neg udri glavom u duvar, ko da imaš ne znam koliko glava u zamjenu. Ja nisam prijatelj oktroja nigda bio niti ću biti; al se bojim, da nam se ne dogodi ono, što u Ezopovih pričicah o slaboj nekoj zvjerki i lavu, blago neko dijelećih, pripovijeda se.

Pozdravite mi lijepo mog Perišu.[9] *Pro oblatione amica in ultimis litteris facta, magnae gratiae ei sunto.* On je blažen čovjek, jerbo je zadovoljan. Za biskupa će lako dobiti Ranoldera,[10] koji mi pripovijeda, da su neki doli za Matića[11] jako agitirali, a to premda mi on ne kaza, nit sam ga ja pito, sigurno je Hajnović[12] bio. Pero misli, da bi Farkaš bolji bio. Ja sam, mislim, njemu moje mnijenje o tom izrazio; na svaki način Vi pogađate, da bi moro biskup pečujski biti našem jeziku vješt, a Ban samo da umije, mogo bi u sva naimenovanja biskupa upliv uzeti, al on se služiti ni malo ne razumije onom moću, koju Bog mu u ruke poda i svrhu koje će jednoć pred Bogom račun polagati. *Undique defectus et nihil nisi merda fertur.* Molim moj naklon i pozdrav presvijetloj gospodi Zidariću[13] u Prandau-u.[14]

*Original u arhivu Jugoslav. akademije; Spisi Strossmayerovi.*

[1] Pravoslovna akademija, kakva je tada postojala u Zagrebu. »Nar. Nov.« od 29. aug. 1849. donijele su na čelu lista ovu vijest: »Dopisnik »Konstitutionsblatt aus Böhmen« iz Beča piše među ostalim ovo: »Kao što sam iz pouzdana izvora doznao, radi grof Thun na jednom planu, da se za jugoslavjanske države utemelji u Zagrebu sveučilište. Ono će se rasprostrijeti na Hrvatsku, Slavoniju, Dalmaciju i na slavjansku stranu Ilirije [t. j. Slovence]. Jezik predavanja bit će ilirski.« — Ovo je za nas Jugoslavjane veoma radosna novost. Mi ni najmanje ne dvojimo o njezinom realiziranju, jer smo čvrsto uvjereni o slavjanskom mišljenju sadašnjega ministra prosvjete. Jedino što bi želili jeste to, da se ova pravedna stvar što skorije oživotvori.« — Grof Thun bio je ranije carski namjesnik u Češkoj i jakih simpatija za Slovene.

[2] »Slav. Jug« od 17. aug.: »S radošću gleda svaki iskreni prijatelj domaće slobode, da se odluka Banskog vijeća radi neproglašenja oktroiranog ustava u svih stranah domovine s pohvalom prima, kao što to pokazuju očitovanja nam sa sviju strana poslana i u listovih naših priopćena. Nitko neka ne prigovara, da su to samo pojedini glasi, da to nije uvjerenje većine stanovništva. Pa gdje su dakle protivni glasi? Gdje su se očitovali? Zar nemaju prilike za to? Zar ne izlaze ovdje dvoje reakcionarne novine [»Nar. Nov.« i »Agr. Zeit.«], koje

bi objeručke takva očitovanja svijetu priopćile? Nijedan se nije u našoj domovini našao, koji bi se bio usudio odluku Banskoga vijeća javno osuditi, već je dosada sam g. Strossmayer, Hofkaplan, »u ime Slavjana bečkih« u »Nar. Nov.« za oktroj pledirao. S kojim uspjehom, pitajte evo redomice ljude, pa ako javno ga ne kude, a ono barem ramena stisnu. Samo jošte pitaju, gdje mu je taj vjerodajni list, i koliko je takovih Slavjana, koji ne dobivaju posredno ili neposredno plaću od vlade. Mi dvojimo, da ima među onimi Slavjani neplaćenih, al da ih ima — oprostite oktroiranim zrakom okužena braćo — da se mi Vašoj mudrosti smijemo, jer je g. Strossmayer tako plitkih razloga za svoju stvar naveo, da ih kod nas svako dijete zna oprovrći. Nu ako mu i tobožnji razlozi kod nas ne urode plodom, možda će mu uroditi kod vlade. Osim g. Strossmayera još je netko jučer iz Beča u »Nar. Nov.« pisao za oktroj, ali ne više u ime Slavjana. — To je dakle faktum, i velevažni faktum, da se nitko u domovini našoj nije ozvao proti odluki Banskoga vijeća. Pa ako mislite, da je ova stvar malenkasta, dajte pokušajte učiniti kakvu odluku proti narodnomu mnijenju, pa će vam se za kratko vrijeme narod onako uzburkati, kao što se je sad počeo komešati čuvši za oktroj. Nema dvojbe, da se u prostom puku već sada govori: »Eto, pravo su imali madžaroni, da ćemo doći pod kranjsku regulu i da ćemo izgubiti naše stare pravice.« S kakovimi izrazi se ove riječi prate, ne ću da ovdje napominjem. Mi dakle možemo sada smjelo kazati, da je Bansko vijeće pogodilo mnijenje naroda, kad je uskratilo onakvo bezuvjetno proglašenje oktroiranoga ustava. — Na prigovore, koje navode naši protivnici ovoj odluci Banskoga vijeća, odgovorit ćemo opširno drugi put.« — Međuto, Šulek sam nije se nikad više osvrnuo na Strossmayerov članak; možda pod utjecajem Andrije Brlića.

[3] Ignjat Brlić (* 1795. † 1855.), trgovac u Brodu, koji se mnogo bavio literaturom.

[4] Stjepan Pejaković (* 1818. † 1904.), tada perovođa u ministarstvu unutrašnjih posala u Beču, vrlo bliz Metelu Ožegoviću.

[5] Joza Janković, kad se vrati u Osijek s bečke konferencije pouzdanika (up. gore str. 54 bilj. 11).

[6] Adam Mickiewicz (poljski pjesnik), Vorlesungen über slavische Literatur und Zustände. Leipzig 1849. Bd. 1—4.

[7] Adam Sukić (up. gore str. 58 bilj. 8).

[8] Mojsije Georgijević (up. gore str. 58 bilj. 10); on je bio protivnik oktroiranoga ustava i pisao dopise u tom smislu iz Osijeka u »Slavenski Jug«.

[9] Petar Rogić, župnik u Petrijevcima (biskupije pečujske).

[10] Ispražnjene pečujske biskupije imenovanjem Ivana Scitovszkoga de Nagy-Kér nadbiskupom Ostrogonskim i »primasom regni Hungariae« (21. jula 1849.). Ivan Ranolder (* 1806. † 1875.), još iste godine 1849. imenovan vesprimskim biskupom, bio je tada (još od 1845.) kanonik pečujski.

[11] Josip Matić, kanonik đakovački.

[12] Josip Hajnović, župnik u Marijancima, prije profesor u đakovačkom sjemeništu.

[13] Ivan Zidarić, banski komesar virovitičke županije.

[14] Barun Gustav Prandau, spahija u Valpovu i Donjem Miholjcu.

## 45.

## Strossmayer Andriji T. Brlíću.

Beč, 24. aug. 1849.

Dragi moj Andrija!

Vaš mili list, na Veliku Gospu pisan, dobih sa pismom na našeg poljubljenog prijatelja Gučetića,[1] i poslah mu Vaš list umah skupa s mojim. I meni

bi jako drago bilo, da se nas nekoliko srdačnih domorodaca sastanemo i o najsposobnijim sredstvim unapređenja prave prosvjete našeg naroda svojski porazgovorimo.[2] Vi pretstavljate Vukotinovića il Kukuljevića. Obadva su ljudi pošteni u našem narodu dobro ime imajući i narod iskreno ljubeći. Al, brajo moj, tu Vam treba čovjeka, koji osim drugih i tvrdo katoličko osvjedočenje posjeduje. Naši izobraženici obično smiješno il skoro nikakovo vjerozakonsko osvjedočenje nemaju, ne znajući, da pravo prosvijetljen čovjek najprvo tu velevažnu, jer vjekovitu, stvar u red postavi i za temelj zgrade, na kojoj se krepost srca i uma osnivati ima, uzme. Naši domoroci u toj struci aprobiraju il reprobiraju, na što zakonom prosvijećeni razum, neg što neko pokvareno ćućenstvo diktira.

Meni se je Vukotinović skoro od svih naših domoljuba najbolje dopado, kano muž najbistrijeg i najzrelijeg suda, dondle dok nije u »Slavenskom Jugu«, kojeg inače pravac ja sad odobravam, onako ludo prot sveštenstvu piso[3] i s otim priliku dô jednom zagrebačke biskupije kapelanu klasički mu usta začepiti,[4] za koji odgovor ja — da sam bio s biskupom zagrebačkim — toga bi mladića osobito odlikovo, jer je pun zrele pameti i logike. Kvar za tog mladića, da se kô kapelan kojekud tuklači; al tako naša stara gospoda ne znadu upotrijebiti talente.

Ne znam pobliže osvjedočenje u toj struci Kukuljevića. Ako Vi znate, pišite mi o tom, jer — kako rekoh — čvrsta vjera i katoličko osvjedočenje za našu cijelj je *conditio sine qua non. Catholica consociatio cum nisibus minus catholicis vel plane anticatholicis, foret absurditas.* Vi znate, da nema tolerantnijeg čovjeka od mene, *sed in rebus tanti momenti, in rebus ad religionem et eam spectantibus, duplicitas est odiosissima res, et certum mentis curtae indicium. Mens sana, si qua in re, tunc certe in re eternae suae salutis et viae, qua ad eandem itur, in claris est.*

*In claris est confirmationem pontificiam intuitu resignationis mei episcopi hic adesse.* Provincijal to mi kaže, koji Vas pozdravlja.[5]

Patrijar je ovd, al boluje te ga ne mogoh dosad pohodit.[6] Pogovara se, da će i Ban za jedno 15 dana pogoditi u Beč; možebit će i njegov udes biti, koji i patrijarov. S Mažuranićem sam se nekoliko puta u našoj kavani sasto. On je mnijenja istog, kog svi domoroci, da sad već nemamo se mlogom nadati; sad nam treba gledati barem neka spasiti i put k boljoj budućnosti otvoren, koliko-toliko, držati. Ako Ban amo dođe, naravno da ću ga pohoditi, al sam ne znam, o čem bi s njim govorio. On je mlogom kriv; on se baš nimalo nije umio poslužiti prilikom, koju mu Bog dade! Bit će dakle razgovor š njim *de indifferentibus,* ako me ne bude o čemu uspito; al ako me uspita, čut će baš *iskrenjejše,* šta ja mislim i sudim.

Primas je ovd.[7] Toliko Vam o njem znam kazati, da bi hiljadu put bolje bilo za crkvu, da je Hám osto,[8] koji je čovjek ponizan, sveštenik baš kakog naša vremena trebaju, po srcu božijem. Sadašnji primas je slab, što otale slutim, što je sad već drugi, neg što je prije nekoliko nedjelja bio. O

slabosti čovječanske! Ja sam ga pohodio. Zagrebačkog biskupa je destiniro primas za nadbiskupa Jegarskog, al — košto je lako predviditi bilo — Haulik nikud ne će iz Zagreba. Nadbiskup Jegarski bit će dakle Hám.[9]

Moj biskup zdrav je; očekuje iz Gaete rješenje svoje stvari kô ozebo sunce. Jučer sam bio kod njeg. Reče mi: »Pozdravite lijepo opata Sukića. Drago mi je, što se sjeća na me; ja mu sva dobra želim. Molim Vas izručite to s pozdravom od mene opatu.«

Štio sam kod biskupa pismo đakovačkog paroha,[10] u kom javlja biskupu, da je vatra bila u štali seminarskoj, i da su karuce Hegeduševića[11] izgorjele.

Ne bi l' Vi, Andrija, mogli nuz Bana amo? Bio sam ovčas kod Nuncija. On je krasan čovjek, baš upravo kako valja. O mom biskupu veli, da bi već odavno bez dvojbe iz Gaete rješenje došlo, al je odavle stvar prekasno u Gaetu poslana. Barem onda, kad sam ja š njim o toj stvari govorio, nije stvar još u Gaeti bila. On je umah u Gaetu piso i za odgovor dobio, da još nije stvar tamo dospjela. I Nunciju se Thun, što se katolicizma tiče, dobro dopada. Navrko sam Mažuranića pa ćemo ga zajedno jedan put pohoditi.

Molim Vas, ako mi uspišete uskoro, u Beč dirigirajte pismo, jer sam sad na ovom zlom vremenu u Beču, a ako se vrijeme ne poboljša, ne ću više ni ići u Vöslau; ako se pako poboljša, onda ću ići, al na vrlo kratko vrijeme. Bolest moja sve više i više iščezava. Sad je tek malo na glavi opaziti, hvala dragom Bogu na njegovoj svetoj milosti i molitvama mojih roditelja, koje mi lijepo pozdravite. Za Vašeg ćaku govorah; al je sad već kasno. Sad više ne primaju u tu svoju komisiju.

S Bogom mi ostajte, dragi moj Andrija! Grli i ljubi Vas hiljadu puta Vaš brat i prijatelj

24. augusta 1849. Jozo.

*Original u arhivu Jugoslavenske akademije; Spisi Strossmayerovi.*

[1] Dubrovčanin Lukša Gučetić-Ovčarević (Gozze) up. gore str. 48 bilj. 27.

[2] Ovo se odnosi na pregovaranje Strossmayerovo s grofom Thunom o osnutku sveučilišta u Zagrebu.

[3] »Slav. Jug« od 17. apr. 1849. (br. 45), uvodni članak s potpisom »Vukotinović«. U njemu se — među ostalim — kaže: »Čovjek, koji ne trči samo bezobzirno u potjeri našega vremena, koji ne skače na nos na vrat ne pazeći baš nimalo, kamo ga staza vodi, on je morao ugledati, da u našoj domovini još većom pogibelju slobodi i razvitku narodnom prijeti hierarhija katolička, negoli kakav reakcionarni ministerium . . . Badava su sva naša gibanja, naš duh je potišten, na njemu leži teško žezlo jedino gospodujuće crkve katoličke: ona dijeli Jugoslavjane, dijeli, velim tako, da se nikada ne će složiti moći . . . , ne će nikada, van ako crkva katolička promijeni uređenja svoja i ustroji se tako, da će vjera ta bolje otvorena — uže skopčati crkvu s narodom . . . — da se put nastavi u našem narodu k onom lijepom cilju: »Erit unus pastor et unum ovile«.

[4] Stanislav Kostrenčić, kapelan u Gospiću (dakle ne zagrebačke, nego senjske biskupije) u prilogu »Zagreb. Katol. Listu br. 25. od 23. juna 1849.«, s natpisom: »Jedna riječ gosp. Vukotinoviću — kao odgovor na njegov članak, koji je uvodni (!) u 45. broju »Slavenskoga Juga« (na sedam velikih strana po dva stupca).

[5] Gl. na strani 49 Dokumente br. 39 i 40 od 9. i 31. jula 1849. Provincijal redodržave Sv. Ivana Kapist. sa sjedištem u Beču bio je tada P. Kalikst Schmutzer.

[6] Patrijar Josif Rajačić stigao je u Beč 18. aug. Iz Zemuna, gdje je od vremena madžarske bune bila njegova rezidencija, krenuo je 6. aug.

[7] Stigao je iz Pečuha u Beč 18. aug.

[8] Ivan Hám imenovan je 1848. ostrogonskim nadbiskupom i primasom, ali nikad nije — zbog ratnih prilika — preuzeo svoju stolicu, jer je se već ljeti 1849. (pred kraj rata) odrekao. Potom je pošao natrag u Szatmár, gdje je ranije bio biskupom i ovdje umr'o 1857.

[9] To se nije obistinilo (up. bilj. 8).

[10] Antun Zviršić.

[11] Jakov Hegedušević, tada profesor u đakovačkom sjemeništu, docnije župnik u Osijeku g. gr. (1851—1870). Pošavši u pensiju nastani se u Budimu, gdje je umr'o 1902.

## 46.

## Strossmayer Andriji T. Brliću

[B e č], 25. a u g. 1849.

Dragi moj Andrija!

Mlečani su se dakle auf *Gnade oder Ungnade* predali;[1] tako današnji »*Wiener Zeitungsextrablatt*« navješćuje. To je bilo predviditi, budući da su Mlečani i Madžari jednog ufanja, jedne želje bili, a po tom i jednog poraza.

Vi, ne znam, jeste l' me dokučili u mom članku. Ako ja hvalim »Narodne Novine«, to ne biva zato, što su dobre i valjane, već što bi njima htio reći, kake bi morale biti. Mislim, da Vam je inače sud moj o novijem pravcu »Narodnih Novina« poznat. *Wir haben mit einem äusserst schlauen Gegner zu tun; um also aus dem grossenteils selbstverschuldeten Schiffbruche wenigstens Einiges zu retten, müssen wir ihn mit gleichen Waffen bekämpfen und bei der nicht mehr zu verhindernden Zentralisation wenigstens die Konzentrierung unserer slavischen Kräfte nicht ausser Acht lassen. Bei dem gegenwärtigen Stande der Dinge in der öster. Monarchie, wäre eine südslavische Sonderstellung meines Erachtens sowohl uns als auch unseren Brüdern schädlich, weil sowohl uns als sie schwächend. Auch gegen die oktroyierte Verfassung können wir nur mit vereinten Kräften den Kampf glücklich auskämpfen.*

Ovaj čas dobih od Georgijevića list. Pozdravite ga lijepo. Drago mi je bilo njegovu dobru volju prema meni čuti. Ja danas odlazim u Schönbrunn u službi, a dojduće ću nedjelje opet na 8 dana u Vöslau.[2]

Da je biskupa našeg ostavka potvrđena, to Vam jučer pisah. Molim o tom nikom ništ ne kazujte; bolje da se do denominacije ništ o tom ne zna. Ja mnijem, da će denominacija ovih dana slijediti. Ako bi moja malenkost izbilja bila naimenovana, onda bi se uskoro vidili i porazgovorili. *Videbimus!*

S Mažuranićem govorim često; on je vrlo vješt i domovini svojoj dušom i tijelom odan muž. On jedini više valja u konferencijama neg svi ostali. Mojzes — kažu — da govori *in infinitum*, al većom stranom u vjetar.

Zasad Vam nemam više ništ osobitog javiti. Vaš sam list odmah u Pariz otpravio. Ovih dana ću opet pohoditi Thuna. Od našeg Mate Topalovića baš ništ ne dobivam. On je valjda sad u Mlecih.[3]

S Bogom! Grli i ljubi Vas Vaš prijatelj

25-tog 7-bera[4] 1849. Jozo.

Pozdrav opatu i mojima. Mojsiji ću na njegov ljubezni list ovih dana otpisati. U raspru i onako ne ću se upuščati.

*Original u arhivu Jugoslavenske akademije; Spisi Strossmayerovi.*

[1] 24. augusta.

[2] 25. aug. bio je subota.

[3] Mato Topalović ponudio se poslije povratka s praškoga sveslavenskoga kongresa i hrvatskoga sabora, u julu 1848., od dobre volje 53. pješačkoj pukovniji (Leopoldovci, tada u Osijeku) za vojnoga duhovnika i tako je ušao u aprilu 1849. u vojsku i s njome krenuo u Italiju i dospio u Veronu, gdje je ostao preko godinu dana. Kad je Strossmayer imenovan biskupom, uzeo ga je na proljeće 1850. k sebi u Beč i s njime se vratio u Đakovo (u septembru), gdje se Mato Topalović opet primio profesure u sjemeništu (do 1856., kad je pošao na župu u Gradište, gdje je 1862. i umr'o).

[4] Tako grieškom u originalu mjesto kolovoza ili augusta. Da se radi i može da radi samo o augustu, i nikako o septembru, pokazuju prve riječi pisma o kapitulaciji Venecije, što se zbilo 24. augusta. Nemoguće je i pomisliti, da bi tu novost donijele bečke novine tek punih mjesec dana docnije. Up. još i bilj. 2 i s njom u vezi stojeći tekst, kao i iduće pismo iz Vöslau-a od 28. aug. Strossmayer ostao je kroz čitav svoj život pri datiranju pisama dosta nemaran.

47.

## Strossmayer Andriji T. Brliću.

[Vöslau], 28. aug. 1849.

Dragi moj Andrija!

Danas baš pisah Petru petrijevačkom i drago bi mi bilo, kad bi Vam isti list Periša naš saopćio. U listu istom izmeđ ostalih kažem mu, da će po svoj prilici Mojses vrhovnim pastirom đakovačkim postati, i to posredateljstvom barona Kulmera, a čujem, da je i Svijetli Ban na to nešto doprineo; barem tako našinci u Beču besjede, i mogu kazati, poznati i nepoznati domoroci žale, jer bi mene rado uzvišena ugledali. Vas će ta stvar neugodno dirnuti, znam; al utješite se, Andrija! Bog je s dobrim ljudma; nije on na nas zaboravio. Vi ćete možebit umah peru pohititi ter možebit kudgod pisati hotit. Zabadava! Stvar je već il za Mojsesa il za mene okončana. Dosad Ranolder nikako ne dopušta, da će itko drugi osim mene biskupom postati, drugi pako drugo besjede. Vidit će se uskoro.

U Beču je Gay (!). On namjerava dulje vremena u Beču se zadržavati. Koja mu je cijelj, ne znam. Dobro bi možebit bilo, da bi se s došavšim Banom pomirio.[1] Šta Vi velite?

Znate šta, Andrija? Al nikom ne kazujte! Ja bi rad imo opširno i vjerojatno izvješće o junaštvu mog konškolarca Vorgića, koji nipošto nije htio bavećim se Madžarom u Osijeku stijeg blagosoviti i zbog tog nekoliko nedjelja u tamnici provede.[2] Molim Vas lijepo, u prvom pismu pošaljite mi izvješće svrhu tog čina, ali *ut dixi, authenticam relationem.* Ako Vam se svidi i ako je vrijedno i o Vladisavljeviću.[3] Kojekake šuše ovd dobijaju križeve, a zašt ne bi naši ljudi, osobito sveštenici naši. S otim bi čovjek malo pobio i primasa i madžaronske i madžarske sveštenike. *Sed appone custodiam ori tuo.*

Ja kako budem iole izvjesnog o biskupiji saznao, saopćit ću Vam. O predaji Komorana još ništ izvjesnog ne čujemo.[4]

Ja do subote[5] ostajem u Vöslau-u, pa onda vraćam se u ime božje kući nadajući se, da će ovo nekoliko krastica na glavi i onako proći. Bog bi dao! Putovanje bi mi možebit više prudilo neg ikake likarije il kupke.

Vi još ne svršiste Vaš poso u Osijeku. Pozdravite mi sve poznate domoroce, g. Zidarića, opata, Moju *etc.* Grli i ljubi Vas Vaš brat i prijatelj

28. aug. 1849. Jozo.

*Original u arhivu Jugosl. akademije; Spisi Strossmayerovi.*

[1] Razišli su se još u junu 1848. zbog tako zvane afere kneza Miloša Obrenovića u Zagrebu.

[2] Dne 30. dec. 1848. blagoslovio je u župnoj crkvi u unutrašnjem gradu Osijeku (Tvrđi) barjak madžarske donjovaroške čete administrator župe Stanislav Orničević; kapelan Jakov Vorgić nije to htio da učini i zato je bio zatvoren u kapucinski samostan u gornjem gradu Osijeku. Vorgić bio je docnije župnik najprije u Slobodnici (kod Broda), a onda u Andrijevcima (kod Vinkovaca).

[3] Antun Vladisavljević bio je 1848. župni pomoćnik u Osijeku u Tvrđi te je zatvoren 29. okt. 1848. zbog propovijedi u crkvi. Docnije bio je župnik u Nijemcima.

[4] Komarno predao je general Klapka tek 27. sept. 1849. Dne 21. aug. sklopljeno je bilo između Klapke i austro-ugarske vojske samo 14-dnevno primirje.

[5] 1. septembra.

## 48.

## Strossmayer Andriji T. Brliću.

Vöslau, 31. aug. 1849.

Mili moj Andrija!

Eh, da Vam još jedanput iz Vöslau-a pišem. Sutra bo vraćam se u Beč i stupam u službu, osim asistencije i predika, koje zbog još ponešto krastave glave još neko vrijeme obavljati ne ću.

Danas sam piso i Moji; valjda će Vam saopćiti moj list. Borba o oktroju — reko il držo tko ma šta mu drago — mlogo nezrelosti u sebi zadržaje, i ja još sveudilj ostajem poleg mog mnijenja; a da hoću se boriti, lako

bi mi bilo odgovoriti i sigurno mudrijaše naše u rog utjerati. Al ne ću da se borim i zabadava vrijeme gubim.

Vi se pokeckaste sa Zidarićem.[1] Alaj je beznačajan! Tko zna, da nije to maslo Kulmerovo? Prandau je s Kulmerom jako mlogo i često bio. Ništ ne bi za nas i našu stvar bolje bilo, neg da sadašnja vlada nepovjerenje naprama Banu pokaže. I onako iz vjerodostojnog izvora znadem, da ga Fürst Schwarzenberg ne trpi, a Bach da ga za lako i kratkoumna čovjeka drži. Lako da Kulmer š njima u jedne gusle udara. Razvedrit će se ta stvar; al još jedanput -- nigda bolje zgode neg da ovi ovd na Bana udare. To bi mu oči otvorilo, jer je on siroma kod očiju slijep.[2]

S patrijarom još nisam bio, jer zbog bolesti nije nikog k sebi još primio. Al ću ga ipak posjetiti i svojski se š njim porazgovoriti. On je — meni se čini — već na nulu spao; pogodit će i Ban tamo. Stamatović[3] je — čujem — vješt čovjek. Drago će mi biti spoznanstvo š njim učiniti. Vi ćete dakle uskorom u Beč, pa onda se morate sasvim odlučiti, kud ćete i kako ćete; možebit ćete se Vi slučajno s Banom ovd sastati. Bana svaki dan očekivaju i Knićanina.[4]

Gay (!) je — kako sam Vam već, meni se čini, piso — ovd; on se namjerava s Banom pomiriti, što bi po mom umu dobro bilo. Šta Vi mislite? O tom međuto nikom ništ ne govorite.

Ja sam opet nekoj dan kod Leona Thuna bio. On — ako ovaki ostane — bit će zaista svake hvale vrijedan. Što bude u mojih slabih sila, gledat ću da narodu svom koristim.

Ono, što o Sukiću govoriste, nije ništ drugo neg prazna slama. Kažite to Periši, a i mom ćaki. Ja sam Peri o tom već piso. Da bi to bilo, onda bi čovjek izbilja zdvojiti i isto čovještvo osuditi moro. Nije u tom nimalo istine.

Što se biskupije — moje nade — tiče, sve se stvar od dana do dana više kvari. Baron Kulmer će ju pokvariti Mojsesu za ljubav, koji međuto nikako biti ne će, jer ima prot sebi primasa, koji hoće *dioecesanum sacerdotem.* Bog im prosvitlio pamet! Pravo Periša moj reče, da ako primas začuje, kako ja narod svoj ljubim, da ja ne ću postati biskupom, a moj Jano[5] to je od Đure »Natražnjaka«[6] čuo, da [primas] ne će mene, a nema ništ prot meni, neg: *»Est valde juvenis adhuc«.* Međutim vidli bi mi, tko bi bio biskup da se natičemo! Magarci, boju se oni i u svom krugu pametnih i otvorenih ljudi. Baron Kulmer — kako rekoh — stvar će pokvariti Mojsesu za ljubav, pa ne će svrhu svoju dostići, pa će mu onda i samom žao biti. A Ban je *nulla;* njeg valjda ne ćeju ni pitati. Već to je jako sumnjivo, što Ranolder nekoj dan Ožegoviću kaza: »To je jedini čovjek, prot komu nitko ništ nema; al samo da je za koju godinu stariji.« Tako se mogu ljutiti *dum eiusmodi futiles, inanes, clumbes rationes adferuntur.* 35 godina pa mlad! Moj starac biskup *est valde inanis homo.* Iz same neke sramežljivosti i bojažljivosti upitan od primasa, tko bi bio za biskupa, nije otprto mene imenovo, kom je hiljadu put u lice kazo: »Nitko nije za tu stvar, nego Vi,« nego je samo molio primasa, *ut unum ex dioecesanis sacerdotibus, quorum multi apti pro hac re sint, [nominet]; et hoc*

*in illa suppositione, ut se coram me excusavit, quod baro Kulmer et Banus sint etiam pro me futuri.* Možebit si ja stvar međuto crnju i goru pretstavljam neg je. Svakako bi naša Slavonija mlogo u meni izgubila.

Ovih dana je imo primas sa Bachom, koji ovaj par jedino u tu stvar utiče, dugu konferenciju, al zasad samo će đurski, stojnobiogradski, vacki i vesprimski [biskupi] naimenovani biti.

Ovdi su dva paroha iz Srijema, Đuka Matizović[7] i Poslavski.[8] Oni bi rado imali mene za biskupa, al na nikaki način Matića, a i izbilja može postati Pavić[9] *triennio decedente episcopo senior et non ad vivendum, sed ad vegetandum dumtaxat dispositus.* Alaj su, moj Andrija, ljudi kratkog uma!

Ako Knićanin amo dođe, pohodit ću ga. On će biti posredatelj mira izmeđ Gaja, kog vrlo ljubi, i izmeđ Bana. Baš bi mi drago bilo, da Vi u vrijeme Banovog ovd bavljenja amo prispijete. Ne bi l' se Vi htjeli, Andrija, za kaku katedru u našem zagrebačkom sveučilištu [natjecati]? Ja ću urgirati, da bude katedre opće slavjanske literature na način pariskoga sveučilišta, pa katedra sviju slavjanskih jezika i t. d. Opomenit ću Thuna ovih dana i na »Učeno društvo slavjansko«, koje bi sjedit imalo u Pragu i koje bi mlogo slavjanskoj stvari hasniti moglo. Ako budemo mi iole pametni, Austrija mora biti slavjanska.

Sad mi lijepo pozdravite opata, Mojsiju i sve ostale domoroce, Vaše i moje. Grli i ljubi Vas Vaš brat i prijatelj

Posljednji dan aug. 1849. Jozo.

*Original u arhivu Jugoslav. akademije; Spisi Strossmayerovi.*

[1] To je u vezi s dopisom iz Osijeka od 26. aug., što ga je donio »Slavenski Jug« od 30. aug., a glasi: »Danas je gosp. Zidarić, banski povjerenik za Osijek i virovitičku županiju, po dugoj dangubi ovdje, odjurio u Hrvatsku. Hvala Bogu, da je dokončao svoje povjereništvo već jedan put. Baš nam je ovdje dozlogrdio svojim bezuspješnim djelovanjem i uvredami, koje je domorodna stranka podnijela. On je tu stranku, kojoj se ima spasenje narodnosti naše u virovitičkoj županiji zahvaliti, demagogičkom i revolucionarnom prozvao, a on ne bi nigda povjerenik ovdje biti mogao, da ote stranke nema. On g. Stražimira, domoroca, koji je puno zla radi narodnosti podnio, ne će da za potpjeneznika imenuje, premda je županijski odbor za nj molio, premda je pjeneznica bez protuzatvora (contraserature). On svaki čas u Valpovo leti, gdje s barunom Prandauom, koji je za madžarsko popečiteljstvo lani agitirajući domoroce novcem htio kvariti, sastanke i dogovore drži. Za to sve će on morati narodu odgovarati i od otog se ne će moći pod blage zrake oktroja sakriti. Mi mu želimo u Hrvatsku sretan put, al da nam se ne povrati.«

[2] Same konzervativne »Nar. Nov.« pisale su u broju od 1. sept. 1849., na uvodnome mjestu ovako: »Bečke novine od 30. kolovoza javljaju, da Svijetlog Bana svaki sat u Beču očekuju. Sveti patrijar Rajačić leži još bolestan, no nadati se je, da će se za koji dan pridići i u vijećanju za ustrojenje upravljanja jugoslavjanskih pokrajina sudjelovati, u kome vijećanju bit će na čelu sam Svijetli Ban. Mi se nadamo, da će Svijetli naš Ban na polju političkom onako isto brižno i revno raditi za dobro ustrojenje ustavnoga upravljanja svoga naroda i domovine, kao što se je hrabro i neustrašivo borio dosada na polju bojnome za cjelokupnost Austrije, te će sa time sasvim djelom potvrditi ono, što je narodu svome prije polaska na Madžare zadavši mu tvrdu vjeru obrekao i šta narod od njega pravedno očekuje. Mi se

uzdamo, da, mi tvrdo vjerujemo, da će Svijetli naš Ban ovako i ne drugačije raditi, jerbo samo ovako može utješiti mnogu u crno zavijenu majku, samo ovako otrti tolike gorke suze rascviljenih udovica i sestara, koje gorko oplakuju svoje sinove, supruge i braću ostavšu na bojnome polju za sačuvanje silne cjelokupne Austrije. Samo s pravim izgledom u bolju budućnost, nego što je bila prošasnost, utješit će ucviljenu siročad, koja su ostala bez oca i braće, zaliječit će rane cijeloga naroda svoga i tvrdo ga uvjeriti, da se nije prevario u svome Jelačiću banu, kad ga je zvao i ocem i majkom.«

[3] Segedinski proto Pavle Stamatović.

[4] Stefan Knićanin, komandant srbijanskih dobrovoljaca u ratu s Madžarima 1848. i 1849.

[5] Jano = Ivan, Janko, vjerojatno János Ranolder, kanonik pečujski (up. gore str. 48 bilj. 23).

[6] Đuro (Juraj) Haulik; up. gore str.

[7] Đuro Matizović bio je župnik u Tovarniku (od 1839. † 1860.).

[8] Ante Poslavski tada župnik u Berku, docnije u Vinkovcima (1860—1865).

[9] Karlo Pavić († 1859.), kanonik đakovački, onda prepošt i titul. biskup Rosonenski.

## 49.

## Ministarski savjet caru Franji Josipu.

Beč, 8. nov. 1849.

*Vortrag des Ministers des Kultus und Unterrichts, Leo Grafen von Thun, vom 8. November 1849., mit dem Vorschlage zur Besetzung des durch die Resignation des Joseph von Kuković in Erledigung gekommenen Diakovarer und Syrmier Bistums.*

Der FZM und Banus, Freiherr von Jelačić, mit dem diesfalls das Einvernehmen gepflogen wurde, bemerkt, dass der Standpunkt des Bischofs von Diakovar, sowohl in kirchlicher als politischer Beziehung, ein höchst wichtiger sei; der Kontakt zwischen den Römisch-katholischen und Nicht-unierten erheische es unumgänglich, dass den bischöflichen Sitz ein Mann einnehme, der vermöge seiner Popularität, seiner zeitgemässen versöhnenden Grundsätze im Stande ist, mit eigenem Vorbilde christlicher Liebe und Toleranz Uneinigkeit und den Verfolgungsgeist im Volke zu verhindern und es vor der Geissel des Fanatismus zu bewahren; der somit auch die Kraft und Energie besitzt, das Volk nicht nur in der Moral in Bezug auf Religion, sondern auch auf Bürgerpflicht zu belehren und zu bestärken. Dass es hiezu vorzüglich jetzt, nach kaum überwältigten Stürmen der Zeit, auch der physischen Kraft bedarf dieser schönen und schwierigen Aufgabe zu entsprechen, sei ausser allem Zweifel.

Alles dieses erwägend müsse Freiherr von Jelačić jenen Motiven vollkommen beipflichten, denen zufolge der diesfalls mit dem Bischofe von Agram[1] zur Beratung gezogene Bischof Kuković den k. k. Hofkaplan, Studiendirektor des höheren weltpriesterlichen Bildungsinstitutes in Wien, Dr. der Philosophie und Theologie, Joseph Strossmayer, einen gebornen Slavonier, zum Bischofe von Diakovar beanträgt und ihn in Rück-

sicht seines loyalen und religiösen Lebenswandels, seiner ehrenhaften Präzedenzien bezüglich der Studien und Verwendung, dann des Besitzes eben jener Eigenschaften, die den berührten Verhältnissen jenes Bistums entsprechen, der a. h. Gnade E. Mt. würdig erklärt. Nächst Strossmayer nennt der Banus besonders den Domkantor zu Diakovar Joseph Matić, den Pfarrer und Abt Adam Sukić und den Pfarrer und Ehrendomherrn Adam Filipović.

Strossmayer befindet sich in dem kräftigsten Lebensalter und hat sich in allen Beziehungen und überall durch sein reiches Wissen, durch seine exemplarischen Sitten, durch seine Kanzelberedsamkeit und regen Pflichteifer empfohlen. Mit a. h. Entschliessung vom 27. August 1847 zum Hofkaplan ernannt, verrichtete er seine Dienste mit aller Hingebung und würdevollem Anstande; als dritter Studiendirektor im höheren Weltpriesterbildungsinstitute zeichnete er sich durch seine gründlichen Vorträge aus. Seine Haltung in politischer Hinsicht ist verlässlich, er ist E. Mt. und dem Allerdurchlauchtigsten Kaiserhause vollkommen in Lieb' und Treue ergeben. Als Diözesan mit den Personal- und Lokalverhältnissen vollkommen vertraut, lässt er eine segenvolle Wirksamkeit erwarten.

Der Kultusminister erlaubt sich deshalb im Einverständnisse mit dem FZM und Banus, Freiherrn von Jelačić, ihn für das erledigte Bistum von Diakovar und Syrmien ehrerbietigst in Antrag zu bringen.

——

Ich ernenne Meinen Hofkaplan und Studiendirektor im höheren Weltpriesterbildungsinstitute, Dr. Joseph Strossmayer, zum Bischofe von Bosnien oder Diakovar und Syrmien.

Schönbrunn den 18. November 1849.

Franz Joseph.

*Original u drž. arhivu u Beču. Ministerrat. K. Z. 3532/1849. M. R. Z. 4138/1849.*

Ima i Ivić, Arhivska građa III, 101—102.

[1] Juraj Haulik.

## 50.

## Car Franjo Josip papi Piji IX.

Beč, 18. nov. 1849.

Beatissime in Christo Pater!

Sedes episcopalis cathedralis ecclesiae Bosnensis seu Diacovariensis et Syrmiensis per solemnem reverendi Josephi Kuković, ecclesiae huius episcopi, renuntiationem vacat. Cui ecclesiae cathedrali pro munere Nostro et officio

Caesareo non secus ac auctoritate iuris patronatus Nostri Regii provisuri, fideli Nostro Nobis sincere dilecto reverendo Josepho Strossmayer, capellano Nostro aulico, sacratissimae theologiae ac philosophiae doctori, velut viro ab exemplari pietate ac dotrina et illibata fide laudato comparatisque inde a plurium annorum serie de ecclesia Dei non minus ac statu publico eximiis meritis conspicuo, episcopatum Bosnensem seu Diacovariensem et Syrmiensem benigne contulimus.

Eundem proin Josephum Strossmayer neonominatum episcopum Bosnensem seu Diacovariensem et Syrmiensem Beatitudini Vestrae pro consequenda apostolica confirmatione praesentantes, Eandem Beatitudinem Vestram reverenti affectu rogamus, ut eundem Josephum Strossmayer apostolica sua benedictione confirmare velit.

Ceterum Sanctitati Vestrae pro ecclesiae sanctae Dei incremento quam diutissimam salvam et incolumem vitam animo filiali exoptamus.

Viennae die 18. Novembris anno domini 1849., regnorum Nostrorum primo. [Franciscus Josephus].

*Koncept u drž. arhivu u Beču; Adm. Akten 9759/E.*

*Ovaj je spis poslan u Gaetu poslaniku grofu Mavri Esterházyju dopisom iz Beča d. d. 7. dec. 1849.*

51.

## Grof Thun knezu Schwarzenbergu.

Beč, 24. nov. 1849.

Se Mt. haben mit a. h. Entschliessung vom 18. d. M. das durch die Resignation des Bischofs Joseph von Kuković erledigte Bistum Bosnien oder Diakovar und Syrmien dem k. k. Hofkaplan und Studiendirektor im höheren Weltpriesterbildungsinstitute, Dr. Josef Strossmayer, a. g. zu verleihen geruht.

Ich beehre mich demnach das hierauf bezügliche Präsentationsschreiben mit dem Ersuchen zu übersenden, es gefälligst an Se päpstliche Heiligkeit gelangen lassen zu wollen.

Wien den 24. November 1849. Thun.

An Se des Herrn Minister für Äusseres und Ministerpräsidenten FML Fürst Felix Schwarzenberg Durchlaucht.

*Original u drž. arhivu u Beču; Adm. Akten 9759/E.*

Pripis: praes. 4/12. 1849.

52.

## Grof Thun dvorskom kapelanu Strossmayeru.

Beč, 27. nov. 1849.

An den Herrn k. k. Hofkaplan und Studiendirektor im höhern Weltpriesterbildungsinstitute Dr. Joseph Strossmayer.

Se Mt. haben mit a. h. Entschliessung vom 18. d. M. E. H. das durch die Resignation des Bischofs Joseph von Kuković erledigte Bistum Bosnien oder Diakovar und Syrmien a. g. verleihen geruht.

Ich setze von dieser a. h. Entschliessung E. H. zu angenehmer Wissenschaft mit dem Beisatze in die Kenntnis, dass ich unter Einem den Herrn Banus FZM Baron Jelačić von Ihrer Ernennung verständige und wegen der Präkonisierung das Erforderliche veranlasse.

27/11 1849. [Thun]

*Koncept u drž. arhivu u Beču; Adm. Akten 9759/E.*

53.

## Grof Thun banu Jelačiću.

Beč, 27. nov. 1849.

Se Mt. haben *(i t. d. kao u prediducem aktu u prvoj stavci).*

Ich habe die Ehre E. E. in Erledigung der hochgeschätzten Zuschrift vom 3. d. M.[1] von dieser a. h. Entschliessung in die Kenntnis zu setzen.

27/11 [1849]. [Thun]

*Koncept u drž. arhivu u Beču; Adm. Akten 9759/E.*

[1] Tim je dopisom ban Jelačić službeno predlagao Strossmayera za đakovačkoga biskupa.

54.

## Strossmayer Gaju.

[Beč], 29. nov. 1849.

Dragi moj prijatelju!

Štovani list Vaš s veseljem štio sam.[1] Vrlo mi je drago, što je — kako velite — naimenovanje moje u krugu domoradaca zagrebačkih radost prouzrokovalo.[2] Ja kako god sam dosad tako ću i otsad iskreno ljubiti domovinu svoju, koje blagostanje unaprijediti jest jedna od najvatrenijih želja mojih.

Drago će mi jako biti, ako nade rodoljubâ u velevažnom stanju i zvanju svom ispuniti za rukom mi pojde. Ja ne ću sigurno manjkati sile svoje miloj domovini svojoj žrtvovati, a ufam se, da će Bog dobru volju moju i trude moje s blagoslovom svojim nadariti. Hvala Vam iskrena na čestitki Vašoj. Zadrište me i u buduće u ljubavi i prijateljstvu, i budite uvjereni, da ću ja Vama vazda ostati onaj, koji sam i dojako bio, to jest iskreni prijatelj.

Pozdravite mi lijepo svu domorodnu braću i preporučite me ljubavi njihovoj.

S Bogom! Vaš iskreni prijatelj

29. stud. 1849. Joso Strossmayer
naim(enovani) biskup đakov(ački).

*Original u universitetskoj biblioteci u Zagrebu.*

[1] Gaj čestitao je Strossmayeru k imenovanju đakovačkim biskupom (18. nov.). Vijest o tome stigla je u Zagreb 23. nov.

[2] Gajeve »Narodne Novine« od 23. nov. 1849. (br. 199) donijele su na uvodnome mjestu ovaj izvještaj:

»Iz Zagreba 23. studenog. Danas nam stiže slijedeći radostan glas:

Iz Beča dne 21. studenoga. Pošto je Preuzvišeni gospodin đakovački biskup Josip Kuković radi slabijeg zdravlja svoga prinuđen bio uzvišeno zvanje svoje u onoj biskupiji položiti, u kojoj je kroz 15 godina tolikim požrtvovanjem i rodoljubljem glavarom bio, te blagim svojim ravnanjem vječni spomenik u srcu svih sveštenika svoje biskupije podigao, dostojalo je Njeg. car. kralj. i apostolsko Veličanstvo, naš mlađahni car, stolicu iste biskupije mlađim rukama izručiti, imenovavši najvišim rješenjem od 18. studenoga o. god. za biskupa đakovačkoga Josipa Strossmayera, misnika iste biskupije, doktora bogo- i mudroljublja, c. kr. dvorskog kapelana i upravitelja višeg bogoslovnog zavoda kod Sv. Augustina.

Saopćavajući ovu za našu milu domovinu toli znamenitu i radosnu vijest, ne može mi se na ino, već iz cijeloga srca čestitati ukupnoj domovini, a napose posestrimi našoj dičnoj Slavoniji, slavnoj đakovačkoj biskupiji, koja — u koliko mi je poznato — prvi put dobiva iz svog krila vrhovnog duhovnog poglavara svoga, slavnom gradu Osijeku kao rodnom mjestu, a i dičnim roditeljima, koji domovini takvog sina odgojiše. Do trećeg Bog pomaže! Slavno i dično ime Josip, narodu našem toli omiljeno, ostat će doista u narodnoj našoj povjesnici zlatnim zabilježeno slovima« (t. j. Josip Kuković, Josip Jelačić, Josip Strossmayer). (Ovaj je člančić bez sumnje napisao sam Gaj.)

Sjutradan, 24. nov., donijele su »Nar. Nov.« ovaj dopis: »U Beču 22. studenog. Ovim hitim Vam javiti radosni glas, to jest da je čestiti i vrijedni naš domorodac, g. Josip Strossmayer, rodom iz Osijeka, od Njeg. Veličanstva cara za biskupa đakovačkoga najmilostivije naimenovan. Ovaj će glas svakog domoroca grudi s osobitom radosti ispuniti, jer tko je priliku imao ovog gospodina pobliže upoznati, morao je u njemu rijetke darove upoznati. U njemu je nepokretna vjernost prama svijetloj vladajućoj kući s ljubavlju k svomu narodu tijesno skopčana, u njemu će visoka [bečka] vlada čvrstu potporu pravde, u njemu će sveta crkva mudrog poglavara, a zemljaci njegovi diku svoju imati. On si je za vrijeme ovdje svog bavljenja kao kapelan dvorski veliko povjerenje najodličnijih lica prisvojio, kao upravitelj u Augustineumu neumrle zasluge stekao, a kao Slavjan i Slavonac svagdje se je odlikovao. Ovim je jedna velika želja iskrenih domorodaca ispunita, jer su rijetke sposobnosti, koje ovog krasnog muža kite. Zato veseli se mila Slavonijo ovom prihodu, raduj se đakovačka biskupijo, jer ti pravi čovjekoljubac dolazi! A vi, gospodo sveštenici, ugledajte se u ovo pravo

ogledalo kršćanstva, koje će otsele vaše rane dragovoljno previjati i s vama radost svagda života dijeliti.« (Mislim, da je taj dopis napisao Stjepan Pejaković.)

Šulekov »Slavenski Jug« nije, osim kratke vijesti, da je Car imenovao Strossmayera biskupom đakovačkim, ni jedne druge riječi donio.

55.

## Ministarski savjet o zakletvi Strossmayerovoj.

Beč, 5. dec. 1849.

Ministerrat.

Protokoll der Sitzung des Ministerrats, gehalten zu Wien am 5. Dezember 1849., unter dem Vorsitze des Ministerpraesidenten, Minister des Äussern und des Hauses, FML Fürsten Schwarzenberg.

Gegenwärtige:

Der Minister der Finanzen Freiherr von Krauss.
» » des Krieges, FML Graf Gyulay.
» » der Justiz, Dr. Ritter von Schmerling.
» » des Handels, Ritter von Bruck.
» » der Landeskultur Ritter von Thinnfeld.
» » des Unterrichts, Graf von Thun.
» » Freiherr von Kulmer.

Abwesende:

Die Minister Dr. Bach und Graf Stadion.

*(Caeteris exmissis)*

III. Der Kultusminister referierte über die Anfrage des neuernannten Bischofs von Diakovar, Strossmayer, vor wem er den Eid abzulegen habe.

Da nach der früheren Übung solche Eide vor der Landesstelle und bei zufälliger Anwesenheit des neuernannten Bischofs in Wien vor der Hofkanzlei[1] abgelegt zu werden pflegten, so dürfte es hiebei zu belassen und nur bezüglich der Letzteren das an deren Stelle getretene Kultusministerium zur Eidesabnahme zu bestimmen sein.

*(Caeteris exmissis)*

Fürst Schwarzenberg FML.

Ich nehme den Inhalt dieses Protokolls zur Kenntniss.

Wien den 12. Dezember 1849. Franz Joseph.

*Original u drž. arhivu u Beču. Ministerrat. K. R. Z. 4497/1849.*

[1] T. j. pred ugarskom dvorskom kancelarijom.

56.

## Strossmayer Metelu Ožegoviću.

Beč, 8. dec. 1849.

Presvijetli gospodine!

Blagorodno i zajedno kršćansko nastojanje plemenitih gospođa zagrebačkih oko utemeljenja zavoda nosećeg slavno ime neumrlog bana našega, Josipa Jelačića, za nemoćne vojnike Trojedne Kraljevine i Vojvodine Srbije, našlo je u Vama najkrepčijega podupiratelja.

Rijetkom rodoljubljju Vašem imade se jedino zahvaliti postojeći ovdje u Beču *comité*, koji pod blagim i neumrlim Vašim pretstojništvom tolikima jur sakupljenim sumama k uzvišenoj onoj cijeli tako krepo sudjeluje.

Za hrabre one vitezove, koji u svetoj borbi padoše, dužnost je naša Bogu višnjemu pomoliti se, a za ostavše nemoćne starati se, jer su oni vjernost svoju prema sjajnom vladaru i ukupnoj domovini našoj tako pripravno pečatom krvi svoje posvjedočili.

Srcu mome osobito godi, da se po Providnosti božjoj u stanju nalazim na utjehu i potporu odnemogavših štogod doprinijeti moći, za koju svrhu za isti zavod dvije hiljade for. srebra potpisujem i zajedno obvezujem se, od 18. studenoga 1849. počemši godišnje kamate u sto dvadeset for. sr. tako dugo plaćati, dok se sva glavnica ne namiri.

U ostalom kao članu *comité*-a bit će mi, vrativšemu se u milu domovinu, jedna od najugodnijih zabava, nastojati, da se plemenito poduzeće ovo čim većma podupire. Dočim se Vašoj dobrohotnosti preporučujem, ostajem sa osobitim počitanjem i štovanjem Vaše Presvijetlosti

U Beču dne 8. prosinca 1849. najpripravniji

Josip Strossmayer
naim. biskup đakovački.

*Prijepis ovoga pisma poslao je »Narodnim Novinama« iz Beča 12. dec. Stjepan Pejaković, privatni tajnik Metela Ožegovića; »Nar. Nov.« donijele su ga u br. 216. od 14. dec. 1849.*

57.

## Strossmayer Haulíku.

Beč, 12. dec. 1849.

Preuzvišeni gospodine biskupe!

Poznato je jurve Preuzvišenosti Vašoj, da je Njeg. c. kr. Veličanstvo slabu osobu moju na čast biskupsku najmilostivije uzvisiti blagoizvolilo, čast, koja izvor svoj u nebesih imavši opredjeljenje ima, lice zemlje u najplemeni-

tijem smislu preobraziti, to jest, puk božji k pravoj istini i pravdi, k pravoj kreposti i slobodi, k pravoj sreći i blagostanju dovesti. Čast doista velevažna, breme i istim anđeoskim ramenima — kao što pravo Tridentinski sabor veli — preteško i strah zadajuće.

Znajući to i slabost svoju sasvim osjećajući, za svetu si dužnost smatram k Preuzvišenosti Vašoj, koje po božjoj volji u apostolskom poslaništvu sučlan i u djelovanju susjed postajem, uteći se i sebe ljubavi, prijateljstvu i mnogovrsnom u viših crkvenih poslovih iskustvu Preuzvišenosti Vaše preporučiti. Ja sam tvrdo osvjedočen, da ćemo samo onda, ako nas svete kršćanske ljubavi sveza u jedno tijelo spojila bude, olakšati si djelovanje u vinogradu gospodnjem i potom milosti božje, bez koje se ništa ne može, vrijednim se učinivši, uspješno stvar božju promicati. Preuzvišeni gospodine! Ako igda, a ono danas je nužno, da mi sveštenici očevidno pokažemo, da se je ona molitva Gospodina i Spasitelja našeg: »Oče, sjedini ih, kao što sam ja i ti jedan«, na nami udjelotvorila. Ja tu ljubav i prijateljstvo Preuzvišenosti Vašoj iz sve duše obećajem, a najvrućije se u ljubav i prijateljstvo Preuzvišenosti Vaše preporučujem i slatku nadu gojim, da će Preuzvišenost Vaša smjernu želju moju ispuniti.

Ja ću na svaki način put Zagreba u biskupiju moju krenuti, da mogu lično Preuzvišenosti Vašoj podvorenje učiniti i pismenu ovu moju molbu živom riječi poduprti.

S otim sa osobitim strahopočitanjem posvećenu desnicu cjelujući izumirem (!) Preuzvišenosti Vaše najponizniji sluga

U Beču 12. prosinca 1849.

Josip Strossmayer
naim. biskup đakovački.

*Original u nadbiskupskom arhivu u Zagrebu.*

58.

## Haulik Strossmayeru.

Zagreb, 16. dec. 1849.

Illustrisime ac reverendissime domine episcope, domine in Christo frater mihi peculiariter colendissime!

Iam firma insidet animo meo persuasio, divinam Providentiam in regenda ecclesiae sua sancta haud unquam falli in dispositione sua, ut plena percipiam fiducia hanc Illustritatis Vestrae ad sedem episcopalem Diakovariensem sublimationem eidem sacrosanctae ecclesiae nostrae catholicae omnino utilem futuram et salutarem. Fiducia haec mea magis etiam confirmatur ex praeclaris Illustritatis Vestrae mentis animique dotibus vigorosa item eiusdem aetate, quae supportando, nostro praesertim tempore, gravi sane

episcopatus oneri egregie subservies. Gratulor itaque sincere de hoc eventu ecclesiae, gratulor et patriae nostrae, regno imprimis Slavoniae, quae in hac Illustritatis Vestrae, tamquam dignissimi filii sui, nominatione merito exultat. De meo erga Te tenero studio fraternoque affectu non est certe quod dubitet Illustritas Vestra tanto vero minus, quanto et ipse clarius perspicio, potissimum catholicae ecclesiae robur in mutua sacerdotii ac imprimis praesulum concordia et animorum unione consistere, nec quidquam hac praesertim temporis iniquitate tristius vel cogitari posse, quam qualemcunque inter ipsos antistites, seu intentionum, seu etiam affectuum dissociationem. Pergratum mihi fuit ex pretiosis Illustritatis Vestrae literis intellexisse, eandem iter ad sedem suam per Zagrabiam sumpturam, quod ut quantocius et quam prosperrime eveniat, candide precor. Et sicut plena cum fiducia nulla polliceor, Illustritatem Vestram apud fratrem episcopum hospitium sumpturam, sic sperare etiam ausim, eandem nobis aliquot saltem dierum spatii praesentiae suae fortunam concessuram, ut et quae Zagrabiae visu haud indigna sunt, commode per Illustritatem Vestram inspici et in fraterno mutuoque colloquio, invicem nostras de rebus ad religionem patriamque pertinentibus ideas communicare possimus. Queis pretiosissimis affectibus fraternaeque benevolentiae porro maiorem in modum commendatus distincte cum etc.

Zagrabiae, 16. Dec. 1849.

obsequus servus et frater in Christo

[Georgius Haulik
episcopus.]

*Koncept u nadbiskupskom arhivu u Zagrebu.*

59.

## Strossmayer Duhovnom stolu biskupije đakovačke.

Beč, 19. dec. 1849.

Slavni Duhovni stole, prečasna i veleštovana gospodo!

Razumio sam iz vjerodostojnog izvora, da je slavni Duhovni stol odlučio Njeg. Preuzvišenôst gosp. biskupa[1] za potporu u tri hiljade for. sastojeću, u ime sjemeništa zamoliti. Ja sam u toj stvari već razgovaro sa Njeg. Preuzvišenosti i košto drugo od plemenitog i za dobro biskupije svoje još i sad plamtećeg srca njegovog nije se ni pomisliti dalo, on će drage volje molbu Duhovnog stola ispuniti. Meni kano milostivo naimenovanom nasljedniku njegovom do tog je stalo, da se mladež duhovna što skorije u othranilište svoje sakupi i u izobraženju svom bez odvlake naprijed stupa. Ja bi se dakle, sve da i one gori napomenute prijazne okolnosti nije, za dužna smatro, sva moguća učiniti, da se djelo toli nužno i na budućnost biskupije od tolikog upliva ni za

čas ne odgodi. Molim dakle Duhovni stol, da bi odmah nužne naredbe učinio, da se mladež što skorije sakupi. Ujedno lijepo molim Prečasnog gosp. prodirektora[2] i po njem gospodu profesore, da podvostručenim silama i revnošću svojom nadoknaditi ono nastoje, što po zloj kobi vremena zanemareno osta.

Da me pako tkogod zlo ne razumije, kan da bi ja već sad prije vremena u ravnanje biskupije uticati namjeravo, opazujem, da se ja već sad za moralno obvezana držim, ako i ne ravniteljni, a ono prijateljski upliv uzeti u sva ona, koja poviše u budućnost biskupije, koje glavom uskoro postati imam, zasijecaju. Ja mnijem, da je i Duhovni stol u istih poslovih barem ponešto i meni odgovoran. Drugo; sve što sam ili dosad učinio ili ću otsad poduzeti, biva iz jedine svrhe dobro biskupije po mogućnosti svojoj unaprijediti, i to u duhu i potpunim dozvoljenjem Preuzvišenoga gospodina. Nigda se, hvala Bogu, u prsih mojih još nije pojavila pohlepa za gospodovanjem; uvijek ću ja rado po zapovijedi početnika vjere naše sviju sluga postati, da svim prudim, i nadam se, da će Duhovni stol dovoljno prilike imati o tom osvjedočiti se. Toliko u hitnji za svako nesporazumljenje predusresti.

Još jedno. Molim Vas pošljite mi što brže dojakošnje dohotke i troškove sjemeništa našeg i stanje, u koje su dohoci sjemenišni po ovom pokretu pali, i Vaše opširno mnijenje, kako bi se sjemeništu za buduće najbolje i najuspješnije providiti moglo.

U ostalom prijateljski Vam pozdrav šaljući ostajem s počitanjem prečasnoj i veleštovanoj gospodi iz sve duše privrženi

19. prosinca 1849.

Josip Strossmayer
milostivo naimenovani biskup.

P. S. U ime novaca Svetom Ocu, Leopoldovom zavodu i Svetom Grobu pripadajućih, danas pišem Gorjuppu u Osijek,[3] koji će mi sigurno asignaciju poslati, gdi ih ovd dignuti mogu. Molim dakle, da se starate, da se isti novci sigurnom prilikom Gorjuppu pošlju. S otim skopčani troškovi nek se iz blagajne biskupove isplate.

*Adresa:* Od milostivo naimenovanog biskupa đakovačkog. Na slavni Duhovni stol Đakovački, prečasnu i veleštovanu gospodu u Đakovu u Slavoniji. *In stricte officiosi.*

*Pripis:* Primljeno [u Đakovu] 30. prosinca 1849.

*Original u dijecez. arhivu u Đakovu.*

*Na ovaj je dopis Duhovni stol odgovorio iz sjednice 15. jan. 1850. zadovoljivši biskupove želje. Duhovni stol potom zahvaljuje biskupu na brizi i preporučuje mu svećenstvo, koje je gubitkom desetine pretrpjelo tešku štetu. (Koncept, ibidem.)*

[1] Josip Kuković.

[2] Kanonik Josip Matić.

[3] Velika trgovina i novčarska radnja u unutrašnjem gradu (Tvrđi), nekoć tik do gradske kuće na trgu (prije firma Lekić).

60.

## Ban Jelačić Strossmayeru.

Beč, 11. febr. 1850.

Preuzvišeni gospodine biskupe!

U novije doba porodi se neophodna nužda u obziru koristi domovine naše čim točnije saznati, koja su, kako u provincijalu, tako i u Vojničkoj Krajini Hrvatske i Slavonije ona zemljišta, koja su negda na vlastitost ukinutih duhovnih redova spadala, te u kakovih se ona zasada odnošenjih nalaze. Budući pako da mnijem, da se rješenje ovoga pitanja najsigurnije sudjelovanjem ukupnosti duhovnih župnika postići može, između kojih običajno svaki prošasto i nazočno stanje područja župe svoje poznaje, stoga uljudno pozivam Preuzvišenost Vašu, da putem okružnoga pisma od župnika biskupije svoje neodvlačno izvješće vrhu slijedećih pitanja službeno potraži:

a) imade li župa N. u području svome takvo dobro, naime zemljišta, zgrade, oslobođene kmetove, koje na vlastitost kakovog između ukinutih duhovnih redova spadaše, i kakav je to bio red;

b) u kakovom se vlastitosti odnošenju, t. j. u čijih ruku onakovo dobro dan današnji nalazi;

c) kako i kada je u sadašnje odnošenje stupilo.

Rezultat ovoga istraživanja neka izvoli Preuzvišenost Vaša meni čim prije priopćiti.

U Beču dana 11. veljače 1850.

Jelačić, ban.

Gosp. biskupu đakovačkomu.

*Original u dijecez. arhivu u Đakovu.*

61.

## Strossmayer đakovačkom Duhovnom stolu.

[Beč], 17. febr. 1850.

Slavni Duhovni stole!

Šaljem Vam priloženo pismo jučer od Njeg. Svjetlosti gospodina Bana na me upravljeno. Molim, pročitajte ga i što brže može biti primjerne naredbe na gospodu parohe i samostane pošaljite. O stvari velevažnoj se radi, a od

velike bi vrijednosti bilo, da opširno izvješće amo još prispije, dok Njeg. Svjetlost ovd nazočna jest. Jedino što opaziti imam jest, da se paroci ne ustežu samo na područje svoje župe, neg što god o tom predmetu il iz pridavanja,[1] il iz pismenih dokaza znadu, nek zabilježe i bez odvlake na Duhovni stol uprave. Još jedanput molim, uskorite stvar.

U ljubavi i štovanju Duhovnoga stola prijatelj

17. veljače 1850.

Josip Juraj Strossmayer
naimenovani biskup.

*Adresa:* Od milostivo naimenovanog biskupa đakovačkoga. Na slavni Duhovni stol Đakovački u Đakovu, u Slavoniji. Službeno u prešnom poslu.

*Original u dijecez. arhivu u Đakovu s pečatom udarenim u crveni vosak a s natpisom oko biskupskoga grba:* »Josip Juraj biskup bos[anske] ili đak[ovačke] i srijem[ske] zakon[ito] sjedinjenih biskupija.«

*Spolja pripisi:* predano 21. veljače 1850. — Br. 159. Sjednica VIII. 26. veljače 1850.

*Još isti dan, 21. febr., pretsjednik Duhovnoga stola, kanonik prepošt Karla Pavić, koncipirao je* »okružnicu na cilo duhovništvo i samostane biskupije ove«, a »u nepribitnosti preuzvišenog g. biskupa«, *u kojoj je ponovio naređenje bana Jelačića i zatražio, da se* »opširno izvješće amo čim prije, dapače neodvlačno i najdulje do 20. ožujka o. g., jer se prešno zahtijeva, predloži«. *Potom je krajem marta poslan u Zagreb Banu opsežan elaborat (oba spisa u dijecez. arhivu u Đakovu).*

[1] pridavanje = predanje (tradicija).

## 62.

## Govor Strossmayerov ministru Kraussu.[1]

Beč, 17. marta 1850.

Euere Excellenz!

Alle die gefahrvollen Zeitläufte, die Österreich durchgelebt, haben es mit dem Griffel ihrer verhängnisreichen Ereignisse klar und deutlich in den Blättern der Geschichte aufgezeichnet, dass über Österreichs erlauchtes Herrscherhaus, dass über Österreichs Völker die göttliche Vorsehung ganz besonders wacht; alle der Österreichischen Monachie von ihren Feinden zugedachten Demütigungen und Erniedrigungen sind bis nun in der Hand des weisen Lenkers der menschlichen Schicksale nichts anderes, als eben so viele Anlässe zu Österreichs Erstärkung, zu Österreichs Ruhme geworden.

Wie herrlich hat sich diese alte Erfahrung in den jüngstvergangenen Tagen bestätiget! Wie wunderbar sind die Wege des Herrn! Gerade diejenigen Parteien, in deren Absicht es lag, Österreich zu schwächen und wie ein abgenütztes Kleid zu zerstückeln, haben am meisten zur Verwirklichung der grossen Idee eines einheitlichen, nach Innen in jeder Beziehung glücklich aufblickenden, nach Aussen aber mächtigen und einflussreichen Österreichs beigetragen.

Während nemlich die kurzsichtige menschliche Berechnung an Österreichs Rettung verzweifelte, gab ein schlichter, von dem Gifthauche der Verbildung und Verweichlichung noch unberührt gebliebener, dem Glauben seiner Väter mit felsenfester Treue anhängender, durch seine Liebe und Ergebung an das Erlauchte Kaiserhaus seit Jahrhunderten berühmt gewordener Volksstamm — gaben die Slawen des Südens, unter der klugen Leitung eines grossen Mannes,[2] ein wahrhaft erhebendes Beispiel dessen, was männliche Entschlossenheit, aufopfernde Liebe, unbeugsamer Mut, unbezwingbare Ausdauer in den Tagen der äussersten Gefahr und des allgemeinen Umsturzes vermögen. Österreich ist gerettet und wird gewiss trotz der finsteren Anschläge seiner Feinde seine providentielle Stellung auch fernerhin behaupten, wird gewiss ein grosser, mächtiger, glorreicher Staat bleiben, der vorzüglichste der echten Bildung und wahren Fortschrittes gegen Osten Europas.

Ehre und Ruhm einem Volke, das so grosses angestrebt und mit Hilfe von Oben ausgeführt hat! Ehre und unvergänglicher Ruhm jenen Tausenden und abermal Tausenden, die auf den ersten Ruf des bedrängten Vaterlandes ihren väterlichen Herd, ihre teueren Weiber und Kinder verlassend, auf der Wahlstätte den Tod der Ehre, den Tod der Unsterblichkeit starben! Sie haben sich dadurch in dem Herzen eines jeden wahren Österreichers ein ewiges Denkmal des Dankes und der Anerkennung errichtet; denn für uns Alle gingen sie freudig in den Tod; auf dem mit ihrem Blute gedüngten Boden erhebt sich nun majestätisch jenes staatliche Gebäude, in dem wir Österreicher in brüderlicher Eintracht künftighin Tage des ungestörten Friedens und des ungetrübten Glückes, so Gott will, geniessen werden.

Es haben sich bereits diese ehrenvollen Gefühle des Dankes und der Anerkennung in mannigfaltiger Form in Österreich geltend gemacht; es haben sich schon verschiedene Vereine gebildet, die sich zur Aufgabe stellten, die tiefen Wunden, an denen die Völker Südens in Folge ihrer Aufopferung für's Vaterland bluten, nach Möglichkeit zu heilen.

Ein ähnlicher Verein ist auch jener, dessen Mitglieder zu sein wir uns zu einer besonderen Ehre anrechnen und der sich zur speziellen Aufgabe machte, die Tränen der Witwen und Waisen des südslawischen und romanischen Stammes nach Tunlichkeit zu trocknen. Der Verein ist von der Überzeugung durchdrungen, dass dies gerade die empfindlichsten Wunden dieser Völker sind, dass die Witwen und Waisen unsere Hilfe ganz besonders in Anspruch zu nehmen gleichsam berechtigt sind und dass man den teueren Verblichenen

*

keinen angenehmern Dienst erweisen kann, als wenn man Jenen, die ihnen über Alles lieb sind und von denen sie auf ewig hiernieden geschieden sind, hilfreiche Hand bietet.

Euere Excellenz haben die Gnade gehabt, uns Ihres mächtigen Schutzes in dieser löblichen Unternehmung zu versichern und dies ist uns Bürge, dass die Unternehmung gelingen wird, weil der Name Euerer Excellenz jedem wahren Österreicher ein überaus teuerer Name ist; denn nie wird dem Gedächtnisse der Österreicher jenes traurige Bild des furchtbaren Sturmes entschwinden, in dem ein hochherziger Mann, ohne Furcht und ohne Tadel, am Ruder des Staatsschiffes blieb, das jeden Augenblick ein Raub der wütenden Fluten zu werden drohte, dasselbe mit Hintansetzung jeder persönlichen Gefahr in den Hafen der Rettung und des Heiles leitete;[3] ja wahrlich, Euere Excellenz sind in jenen unheilvollen Tagen, die wir gerne mit unserem Blute aus der Geschichte Österreichs verwischen möchten, ein Stern der Hoffnung für alle Gutgesinnten gewesen! Kaiser und Vaterland sind Euerer Excellenz zu einem besonderen Danke dafür verpflichtet; auch jetzt noch sind die Blicke der Österreicher vertrauensvoll auf Euere Excellenz gerichtet, weil sie gewiss sind, dass es Euerer Excellenz gelingen wird, in einem der wichtigsten Zweige der Staatsverwaltung das Wohl des Ganzen mit dem Wohle der Einzelnen, das öffentliche mit dem Privatinteresse so zu vereinigen, wie es eine erleuchtete Staatskunst erheischt.

Wir sind überzeugt, dass jenes Unternehmen schon deshalb in dem Herzen der Österreicher einen freudigen Anklang finden wird, weil es unter dem Schutze Euerer Excellenz steht.

Wir fühlen uns als angenehm verpflichtet, Euerer Excellenz feierlich für den uns zugesprochenen Schutz Dank zu sagen und unseren Verein auch fortan der Gnade und Gewogenheit Euerer Excellenz ehrfurchtsvoll zu empfehlen. Wir hoffen, dass unsere Mühe keine vergebliche sein wird, dass die Söhne und Töchter Österreichs die edlen Zwecke des Vereines aus allen Kräften fördern werden, eingedenk des Namens, unter dessen Schutze der Verein steht, eingedenk der Pflicht, die sie den Verblichenen gegenüber haben, eingedenk endlich dessen, dass sich der Mensch seines göttlichen Ursprungs nie würdiger und gottähnlicher zeigt, als wenn er Wohltaten spendet und die Wunden seiner Mitmenschen heilt!

*Die Rede beantwortete der Herr Finanzminister mit nachfolgenden Worten:*

Ich vermag Ihrer beredten Ansprache zwar nicht in allen ihren Teilen zu folgen, versichere aber, dass Vieles, ja das Meiste in ihr, mir aus der Seele gesprochen ist. Ihr Unternehmen besitzt meine regste Teilnahme und so viel es an mir liegt, werde ich dasselbe nach meinen besten Kräften zu unterstützen und zu fördern stets freudig bereit sein.

Die Südslawen und Romanen haben dadurch, dass sie sich, für die Erhaltung des Gesamtstaates begeistert, erhoben, sich um denselben nicht nur

wesentliche Verdienste erworben, sondern auch zugleich ihr eigenes Interesse mit der richtigen Verständnis erfasst; denn sie, sowie alle übrigen Stämme in unserem grossen Vaterlande vermögen nur in ihm und mit ihm ihr nationelles Dasein zu erhalten und einer immer schöneren Zukunft entgegen zu führen.

Ihr geehrter Verein hat daher sehr wohl daran getan und ich kann ihm nur aus dem Innersten meines Herzens beistimmen, dass er es sich vorsetzte, die Witwen und Waisen jener edlen Männer zu unterstützen, die mit Freude ihr Leben unserem gemeinsamen Vaterlande eben damals opferten, als das Ausland Österreich für vernichtet hielt und für uns beinahe nichts als Schmähungen und Steine, um sie nach uns zu werfen, zu besitzen schien.

Die Feinde Österreichs im offenen Felde sind besiegt, aber ein mächtiger innerer steht noch zu überwältigen, nemlich jener, den die Schwierigkeiten der finanziellen Zustände bilden.

Österreich muss aus dem Kampfe seiner widerstreitenden Elemente siegreich hervorgehen und wir werden trotz der vielen sich auftürmenden Schwierigkeiten der Welt zeigen, dass auch die finanziellen Mittel mit Anwendung unserer reichen Kräfte werden herbeigeschafft werden, um ein grosses mächtiges Österreich der Welt gegenüber unerschütterlich zu begründen; denn an dem Fortbestehen Österreichs hängt die Macht und die Ruhe Europas und die Wohlfahrt der Völker unseres grossen Reiches.

Ja, meine Herren, Österreich hat eine grosse Zukunft und die Mittel, wodurch wir sie anbahnen wollen, sollen sein: Gerechtigkeit, Billigkeit und ein allgemeines wechselseitiges Verständnis.

Was Sie Schmeichelhaftes von mir zu sagen die Güte hatten, kann ich nur mit der Bemerkung erwidern, dass ich — indem ich auf meinem Posten blieb — nur tat, was jede treue Schildwache tut, die ihren Posten nicht verlässt; und Ihnen, bischöfliche Gnaden, brauche ich die Kraft nicht zu nennen, die mich zu dieser Handlungsweise antrieb und darin aufrecht erhielt: ich trachtete ein guter Christ zu sein. Dies war mein Schirm in allen Gefahren.

In all' diesem vermag ich aber nur Pflichterfüllung und keinen Verdienst von meiner Seite kennen.

Mit Vergnügen erblicke ich unter Ihnen einen edlen Mann,[4] der in jener bedrängten Zeit unaufgefordert und ohne dass ich ihn kannte, mir seine Sorgfalt zuwendete und mir seinen Beistand zum Schutze gegen Gefahren anbot, die ich nicht kannte. Es gereicht mir zur besonderen Freude, ihm hier wiederholt in Ihrer Gegenwart meinen wärmsten Dank aussprechen zu können.

Erlauben Sie, meine Herren, dass ich meine lebhaftesten Wünsche für das Gedeihen Ihres Vereines ausdrücke und wiederholt Sie versichere, dass mir jede Gelegenheit willkommen sein wird, ihn nach meinen schwachen Kräften zu unterstützen und zu fördern.

*»Wiener Zeitung« od 21. marta 1850.*

[1] U Beču se osnovalo društvo »za potporu udovica i siročadi jugoslovenskih i rumunjskih graničarskih narodnih vojnika«, koji su poginuli u revolucionarnim bojevima s Madžarima 1848/49., i izabralo ministra financija Filipa Kraussa svojim pokroviteljem. Deputaciju toga društva, pod vodstvom biskupa Strossmayera, primio je ministar 17. marta, i tom je prilikom biskup pozdravio ministra ovim govorom.

[2] Ban Jelačić.

[3] Za oktobarske revolucije ostao je u Beču od čitave austrijske vlade jedini ministar Filip Krauss, sin građanskih roditelja. Docnije dobio je titulu baruna.

[4] Biskup Strossmayer još kao dvorski kapelan.

## 63.

## Govor Strossmayerov banu Jelačiću.[1]

Stockerau, 24. marta 1850.

Meine Herrn!

Dieses Glas auf das Wohl jenes grossen Helden Österreichs, der an der Spitze eines edlen, mit unbegrenzter Liebe gegen das Erlauchte Kaiserhaus erfüllten, von der Idee eines grossen Vaterlandes begeisterten Volkes, die tausendköpfige Hydra der Empörung und des in seinen eigenen Eingeweiden wühlenden Bürgerkrieges ebenso durch die unwiderstehliche Kraft seines Geistes und Wortes, seiner Tugend und seines erhabenen Charakters, wie durch die Kraft seines Armes zerschmetterte, zermalmte, tötete.

Auf das Wohl des vielgeliebten Banus, dem selbst der bleiche Neid den Ruhm nicht streitig machen wird, Österreich von seinem Untergange gerettet und ihm die Möglichkeit einer friedlichen Entwicklung und eines freudigen Fortschrittes verschafft zu haben.

Auf das Wohl jenes grossen nicht nur Kriegers, sondern auch Staatsmannes, der heutzutage, da auf der festen Grundlage des geheiligten Thrones und der von Unserem angebetenen Monarchen den Völkern Österreichs verliehenen Verfassung, wacker und rüstig an dem Baue jenes grossartigen Gebäudes gearbeitet wird, in dem wir alle ohne Unterschied der Sprache und Nationalität brüderlich neben einander wohnen sollen; der gewiss das auserlesenste und edelste Gestein zu diesem Baue aus der Fülle seines mächtigen Geistes und seiner vielgereiften Erfahrung liefert und zu dessen Grösse, Herrlichkeit und Unvergänglichkeit das Wesentliche beiträgt.

Auf das Wohl jenes grossen Mannes, den wir mit vollem Rechte den Mann der göttlichen Vorsehung nennen dürfen; denn wer hätte es denken können, dass der von allen Seiten verkannte Mann, ohne irgend einen andern Alliierten als sein reines Gewissen und seine edlen Absichten zu besitzen, mit so geringen Mitteln so grosses und herrliches vollbringen wird, wie er es vollbracht hat. Wir wissen es, meine Herrn, wie weit es in jenen Tagen der unseligsten Verblendung und des beispiellosesten Verrates in Österreich gekommen war; so weit war es gekommen, dass selbst in dem Herzen Öster-

reichs der Name eines Österreichers verpönt, die Farben Österreichs mit Füssen getreten, der österreichische Patriotismus — diese unversiegbare Quelle aller bürgerlichen Tugenden — als eine Schmach, Niederträchtigkeit und knechtischer Sinn gestempelt und verhöhnt; Jedermann, der nicht Waffen gegen sein eigenes Vaterland ergreifen und zu einem Verräter an demselben werden wollte, mit dem Tode bedroht wurde. Ja wahrlich so weit war es gekommen, dass es eines besondern Werkzeuges der göttlichen Vorsehung bedurfte, um der Wut der Zerstörung Halt zu gebieten und das allenthalben bedrängte Österreich zu retten. Dies gelang diesem grossen Manne und deshalb nannte ich ihn den Mann der göttlichen Vorsehung und es ist nicht zu zweifeln, dass, wenn es je die Feinde Österreichs wieder wagen sollten, mit ihren unheilbringenden Anschlägen keck an das Tageslicht zu treten, Gott diesen grossen Mann zu jenem festen Felsen machen wird, an dem sich die Fluten der Empörung brechen werden. Dies ist die festeste Überzeugung Aller, die es mit Kaiser und Vaterland aufrichtig meinen.

Hoch also die festeste Stütze des Thrones, die schönste Zierde Österreichs, die sicherste Hoffnung der Zukunft, der Stolz und die Liebe seines Volkes Hoch! Hoch der vielgeliebte Banus!

*Na to reče ban Jelačić:*

Meine Herren!

Ich kann die grossen Verdienste, die mir mein Freund mit der ihm eigenen Beredsamkeit zuerkennt, nicht auf mich beziehen, weil ich sie erst erlangen muss. Eines ging mir nie ab und wird mir nie abgehen, nemlich: der feste Wille für die gute und gerechte Sache stets mit Leben und Blut einzustehen.

*Najposlije zahvalio se Strossmayer općini Stockerauskoj i reče na kraju govora:*

Erlauben Sie mir, meine Herren, dass ich aus dem Drange eines dankerfüllten Herzens die hohe Bedeutung des heutigen Tages noch von einem andern Standpunkte hervorhebe.

Es ist unläugbar, dass Österreich nur unter einer Bedingung fortbestehen und allen Stürmen und Gefahren der Zeit Trotz bieten kann, und diese Bedingung ist: die gegenseitige Liebe und Achtung der verschiedenen Völkerstämme, die unsere Monarchie bewohnen und Jedermann, der zur Verbreitung dieser ehrenvollen Gefühle der Liebe und Achtung und der daraus entstehenden wechselseitigen Verständigung beiträgt, hat sich ohnstreitig um das Vaterland verdient gemacht; das Vaterland ist ihm zum Danke verpflichtet. Sie, meine Herren, haben durch die heutige edle Tat dies geleistet, denn wie sollen nicht die Brüder im fernen Süden und Osten gegen ihre Brüder im Norden von

Liebe und Achtung erglühen, wenn sie hören, was dieselben für sie getan haben? Dank Euch also, meine Herren, auch im Namen des Vaterlandes.

*»Agramer Zeitung« od 2. aprila 1850. Dopis S[tjepana] P[ejakovića].*

[1] Općina Stockerau (nedaleko od Beča) dala je 24. marta uveče koncert u korist društva »za potporu udovica i siročadi jugoslovenskih i rumunjskih graničarskih narodnih vojnika«, koji su pali u ratovima 1848/49. Na tu su zabavu došli iz Beča ban Jelačić i biskup Strossmayer s pratnjom. Kod večere poslije koncerta održao je Strossmayer ovaj govor.

64.

## Strossmayer županiji zagrebačkoj.

Beč, 7. apr. 1850.

Čestita i ugledna gospodo!

Zahvaljujem Vam lijepo na krasnoj čestitki Vašoj, koja s tim ugodnije dirnu srce moje, čim proizlazi iz krila onog ponositog grada i iz srdaca onih plemenitih muževa, od kojih se spasiteljni duh na sav narod naš rasprostiraše, koji su naljepša nada budućnosti naroda našeg, u kojih krugu nalaziti se jest čast najodličnija, s kojimi za promicanje narodne sreće djejstvovati jest najkrepčije dobrog uspjeha poručanstvo. Hvala Vam dakle još jedanput na ljubavi i privrženosti Vašoj! Hvala Vam na nadi, koju u me stavljate, i budite uvjereni, da ću ja sve sile svoje pravoj, na temelju božanstvene vjere osnovanoj puka našeg izobraženosti, pravom mile domovine naše u svakom smislu napretku posvetiti. *»Sve za vjeru i domovinu«* jest sjajna zvijezda ona, koja će me na stazi života moga ća do groba pratiti, a veoma sretnim scijenit ću se, ako mi za rukom pođe na stazi toj poslije ljubavi Svevišnjeg, ljubav prosvijećenih sunarodnika mojih, ljubav milog naroda moga steći i do svrhe zadržati.

S otim ljubavi i prijateljstvu Vašem i nadalje izručen, s osobitim štovanjem ostajem

U Beču dne 7. travnja 1850.

Vaš iskreni prijatelj

Josip Juraj Strossmayer
biskup.

*Original u arhivu županije zagrebačke (sada u državnom arhivu u Zagrebu).*

65.

## Fra Ivan Frano Jukić posvećuje prvu knjigu »Bosanskoga Prijatelja« Strossmayeru.

[U maju] 1850.

Presvijetlomu i prepoštovanomu gospodinu Josipu Jurju Strossmayeru, biskupu Bosanskom iliti Đakovačkom i Srijemskomu, slobodnih umjetnosti i mudroljublja kao također i bogoslovlja naučitelju, crkve i narodnosti slavjanske vrlomu zastupniku, u znak zahvalnosti posvećuje učrednik »Bosanskoga Prijatelja«.

Kad je god svemogući Bog narod koji hotio pomilovati, uvijek mu je davao za glavare ljude pobožne i kreposne, koji zaboravivši na se i na svoju vremenitu i osobnu korist, sasvim posvetili su se za svoj narod: samo su za njega živili, njegovu sreću pod očima imali! Tako, Presvijetli gospodine, crkva bosanska i narod slavjanski osjeća, da je od Boga pomilovan, što je Vas stekao, koji ćete narod ne samo moći i znati, već što je najviše, i htjeti svakom prigodom pomoći, a crkvu biskupat-bosansku na pređašnje cvatuće stanje dovesti. Dosadašnja Vaša kreposna djela i osobita Vama prirođena odvažnost za to nam jamče. Nahodeći se Vi pri jasnomu Austrijskomu dvoru u osobitoj milosti, nikad niste propustili, kad je bilo potrebito, rodu svomu koristiti, a niti sada propuščate. »Za vjeru i domovinu«, poslovica Vaša, nije samo u ustima, već na srcu, i u djelima uresno cvate. Vaše kreposti veće su nego bi ja mogao iskazati, a to mi i ne treba: one su dosta jasno svakomu poznate, radi kojih nadareni biste i općenitu ljubav i uvaženje uživate i kod jasnog Dvora i kod slavnog naroda.

Presvijetli gospodine! Vi ćete oprostiti mome smionstvu, što sam se usudio bez Vašeg dopuštenja, a ne pitajući, trud ovi moj malahni Vama prikazati. Ne gledajte na moju mlohavost, koja nije vrijedna za Vaše trude i nastojanja dovoljno zahvaliti, već samo pogledajte na moju želju i hotjenje. Ako sam dakle Vašu čednost uvrijedio, nadam se od Vašeg bistroumlja biti pomilovan.

Primite dakle ovi moj malahni trud pod Vaše okrilje, da se možemo ponositi imajući u Vama »Bosanskoga Prijatelja« zaštitnika i obranitelja, a mi ćemo moliti predobrog nebeskog Oca, da nam Vas za dugo vremena u dobromu zdravlju uzdrži, na diku i korist Vjere i Domovine!

Ponizni sluga

Ivan Frano Jukić
svećenik države bosanske.

*»Bosanski Prijatelj«*. Časopis sadržavajući potrebite, korisne i zabavne stvari. Učrednik I. F. Jukić Banjalučanin. Svezak I. Zagreb 1850.

66.

## Strossmayer na Rijeci.[1]

Rijeka, 29. maja do 1. juna 1850.

S Rijeke 1. lipnja. Jutros oko 7 sati ostavi ovaj grad Njeg. Presvijetlost, novoimenovani biskup đakovački, g. Josip Strossmayer, otputovavši u Trst i Mletke. Došao je k nama 29. prošastog mjeseca oko 12 sati na podne iz Senja, u društvu g. banskoga povjerenika [riječkoga] Josipa Bunjevca i poznatih domorodaca Jurja Vranicana i ovdje u službenom poslu desećega se upravitelja pošta (u Hrvatskoj i Slavoniji), g. Josipa Klempaya, i drugih, koji su visokomu putniku bili pošli u susret do Bakra, gdje je bio otpočivao i prenoćio. Ovdje otsjede u upraviteljstvenom stanu kod pomenutoga g. banskog povjerenika (Bunjevca). Sva mjesna poglavarstva i mnoge uglednije osobe, a tako i školska mladež, pokloniše se uzvišenomu gostu; i da mu pokažu što veće štovanje ovoga grada, kako na dan sretnoga mu dolaska tako i uoči njegova odlaska, priređena mu je bila večernja muzika po ovdašnjoj gradskoj bandi, koju je Njeg. Presvijetlost ljubazno izvoljela primiti, poslušati i veledušno nadariti. Njeg. Presvijetlost udostojila je svojim visokim posjetom mnoge otmenije osobe, a tako je posjetila i sve zavode ovoga mjesta, između kojih nisu bile isključene ni gradske ženske učionice u samostanu duvna reda Sv. Benedikta, a tako ni othranilište siromašne djece, gdje se osobito svidje Njeg. Presvijetlosti to, što su ga ovi pupoljci našega naroda, imenito pako mlade djevojčice u narodnom ruhu sa gromkim »Živio« primile i pozdravile. Hvala budi dotičnim učiteljicama, koje — premda nisu bile othranjene u našem jeziku — ipak su si ga toliko već prisvojile, da na nukanje g. banskoga povjerenika (Bunjevca) prve nauke čitanja i kršćanske kreposti jur od lane u njemu predaju. Ovom prigodom dogodilo se nešto, o čemu će u ovom zahvalnom puku vječna ostati uspomena i što se također Njeg. Presvijetlost udostojala očitovati, da će u spomenike svojega života ubilježiti, naime, da je ovaj visoki dostojanstvenik na prošnju mjesnoga Kaptola prvu tjelovsku procesiju u svojem životu u ovom gradu vodio.[2] Njeg. Presvijetlost u ovom kratkom vremenu svojega boravka među nama usadila je duboko štovanje svojih rijetkih kreposti u svima onima, koji su imali sreću da joj se približe, tako da svi iz srca čestitaju i raduju se onom sretnom narodu, koga je ovako odlični duhovni pastir dopao. Naša vruća želja jest, da ga Bog uzdrži zdrava i čitava na mnogo ljeta na sreću domovine i svega slavenskoga naroda, komu je dušom i tijelom privržen.

*»Nar. Nov.« od 4. juna 1850.*

[1] Strossmayer došao je iz Beča u Zagreb 23. maja i sjutradan 24. maja pošao kolima u Senj, kuda je sjutradan 25. maja popodne stigao u društvu sa sinovcem biskupa Mirka Ožegovića, ministerijalnim savjetnikom Metelom Ožegovićem i generalom Rastićem. Na dan Sv. Trojstva (26. maja) slavio je u Senju biskup Mirko Ožegović 50-godišnjicu misništva

(* 1775., zaređen 1800., biskupom postao 1834.). Senj ostavio je Strossmayer 28. maja ujutro i pošao preko Bakra na Rijeku, kud je stigao oko podne. Iz Rijeke pošao je 1. juna ujutro za Trst i Veneciju. U Zagreb se opet povratio 6. juna, preko Ljubljane, i ostao do 13. juna kad je otputovao u Beč.

[2] 30. maja. Papa je doduše još 20. maja prekonizirao Strossmayera za đakovačkoga biskupa, ali o tome se tada nije na Rijeci jamačno još ništa znalo.

## 67.

## Đakovo o Strossmayeru.

Đakovo, 30. maja 1850.

Iz Đakova na Brašančevo. Ovdje se sada ni o čemu ne govori, nego o dolasku našega općeljubljenog novoimenovanog biskupa, Presvijetlog g. Josipa Strossmayera. Njemu se raduje i malo i veliko; njime će nam osvanuti rujna zora ljepšeg doba, jer poznavajući njegovo rodoljubivo srce, poznavajući onu ljubav, kojom plamti prema svome narodu, njegovo čovjekoljublje i uopće sve one sjajne kreposti, kojima ga je Providnost nebeska obdarila, odabravši ga da bude usrećitelj svoga roda, ne može nam se na ino, već da se tješimo s ljepše budućnosti, koja će nam s njime nastati i da nam se razvedri tamno lice i razbistri suzno oko pogledavši u jarko sunce, koje će iza tmastih oblaka nad nama ogranuti. U njemu će, kao što se nadamo, sve s nova oživjeti; što je palo to će se podići, što je mrazom nepogode neprijaznih vremena i okolnosti popareno to će se pomladiti, što je ucviljeno to će se utješiti. To se nadamo, a to se, poznavajući čovjeka, od koga se nadamo, i pouzdano nadati možemo. Ono povjerenje, ona ljubav, koju si je vrijedni naš novoimenovani vrhovni pastir već otprije boraveći među nama svojim rijetkim krepostima steći umio i koja je uslijed prevelike sreće, kojom se carska milost nad nama izli, dok nam ga je opet amo poslala, s tim više stupanj postigla, bit će, ako Bog da, najsilnija poluga svih onih dobara, kojima se od njegova dolaska nadamo.

Ja njega posmatram s dva gledišta, s kojih mi se njegovo djelovanje preko mjere spasonosno, njegovo pojavljenje kao najblaža odluka dobrostivog i ovaj kukavni narod u svojoj neizmjernoj milosti pomilovavšeg Promisla prikazuje. Ja ga smatram kao glavu našeg svećenstva, kao vrhovnoga duhovnog pastira svoga naroda, a posmatram ga i kao vlastelina. U prvom prizrenju znam i uvjeren sam, da mu ne će manjkati blagih namjera za svestrano usrećenje svoga naroda, a kad pomislim, da mu za to ne će oskudijevati ni sredstava, to ne znam, kako da blagosivljem božju Providnost, koja je to dvoje u njemu sjedinila. Ja nisam neprijatelj bogatstva, pače u dobrim rukama bit će ono uvijek premožni dobrotvorni saveznik one moralne sile, kojom ljudi od Providnosti na to opredijeljeni tvore čudesa, i kojoj su materijalna sretstva drugi točak, na koji oslonjena kola napretka s tim pospješnijim tečajem svojoj cijeli teku. Naše vlastelinstvo bilo je, a i sada je većom stranom ili tuđinstvom

opojeno ili živi sred svoga naroda izolirano, ne brineći se ni za što, već za svoju kesu. Blagorodna aristokracija, kao što je bila u Madžarskoj, jest najveća sreća naroda, no u nehajstvu za opću narodnu stvar i sebičnom nagnuću za zasićenjem svojih posebnih interesa, od naroda uzimajuća a za njega ništa ne tvoreća aristokracija, ubija zemlju, pustoši narod i pravi je bič njegov. Mi smo u Slavoniji, osim nekojih iznimaka, imali i imamo sve do danas takovu aristokraciju. I kao što nas duša boli, da se kod takovih ljudi i u takovih ruku stiče blago narodno, tako se radujemo i s tim se većma tješimo, što se na obzorju slavonske naše domovine pojavljuje evo nova zvijezda — muž blistajući duhovnim i svjetskim ugledom, ljubeći svoj narod i nada njegovim interesima ne poznavajući ništa drugo, do slave božje. Od njega se nadamo, da ne će žaliti uza svu svoju dobru volju i blage namjere, koje ga za dobro naroda oduševljavaju, ni žrtava, koje se hoće za postignuće istih. I zato će ga, kao što ga sada sve štuje i ljubi, stostruko blagosivljati domovina, na usta idućih pokoljenja svojih. Daj Bože, da se naše nade ispune, a mi ćemo muža, od koga se svemu tomu nadamo, koga smo sebi želili i koga nam evo Promisao posla, znati štovati i uvažavati, a domovina će mu znati zato zahvaliti.

Politički obzor kod nas se ponešto razvedrio. Ljudi razboriti, pošto su se od prijašnjih svojih smutnja razabrali i onaj san — o komunama se svima koješta snivalo — prespavali, dohvatili su svoju zadaću. Uvidjeli su, da nam ne prude ništa kojekakve sanjarije, isprazne želje i besposlena mudrovanja o tomu, kako bi bolje biti moglo. Kako je da je, mi ćemo teško šta preinačiti. Šta nam dakle preostaje? Da besposlujemo i da bolje čekamo? To bi bila malodušnost, velika nezrelost. Pred nama leži još široko polje djelovanja, koga plodovi — kako mu se drago stvari mijenjale — nikako izostati ne mogu. Držimo mi našu narodnost, radimo oko književnosti i sredstvom nje oko prosvjećivanja puka. Osvijestimo se, i kad to bude, tada ćemo hladnokrvno moći gledati sve promjene političkih forma. Dok bude živio duh našega naroda, dotle nam se ništa ne treba bojati. Ako vjerujemo u kakovu svoju budućnost, smijemo li ovako raditi? Ja mislim ne, a da tako radimo, tomu je uzrok nezrelost i naša malodušnost.

*»Nar. Nov.« od 6. juna 1850.*

*Članak napisao je Z. To je Antun Zviršić, tada župnik đakovački.*

68.

## Govor Strossmayera banu Jelačiću.[1]

Beč, 21. juna 1850.

Euere Excellenz!

Wenn man das Leben und Weben einiger mit seltenen Geistesgaben ausgerüsteter Männer ins Auge fasst, so findet man, dass sie in jenen wichtigen

Zeitläufen die Epochen in der Weltgeschichte bilden, mit einer besondern Mission von Oben gleichsam betraut werden. Oberflächliche Geister dringen selten in das Innere des von der Hand der Vorsehung selbst gesponnenen Gewebes der Weltbegebenheiten ein. O, wäre die Geschichte, die grosse Lehrerin des Menschengeschlechtes, von Solchen nie geschrieben worden! Wessen Auge indessen tiefer blickt, der sieht, wie unter der Hand solch ausgezeichneter Männer die höheren Pläne des allweisen Weltenlenkers immer mehr und mehr in Erfüllung gehen.

Unser schönes, grosses, herrliches Vaterland, unser Österreich, vom Anbeginn an bis auf den heutigen Tag von ausgezeichnet gütigen und frommen Fürsten regiert, hat sich in den kritischsten Zeiten solcher Männer, die Werkzeuge höherer Zwecke waren, immerdar zu erfreuen gehabt. Die Erlebnisse jüngster Zeit haben diese alte Erfahrung glänzend bestätigt und in Euerer Excellenz haben wir das Glück eine der hervorragendsten Persönlichkeiten der Neuzeit, den augenfälligsten Träger und Vollstrecker höherer Absichten zu verehren. Die Geschichte von unparteischer Hand geschrieben, wird es Euerer Excellenz zum unsterblichen Verdienste anrechnen müssen, dass Euere Excellenz, das Banner der Rettung Österreichs zu einer Zeit entfalteten, da fast Alles an demselben verzweifelte, da Österreichs Feinde auf dessen Trümmern das trügerische Gebäude ihres die Mehrheit der Volksstämme Österreichs mit einer unaustehlichen Tyrannei bedrohenden Hochmutes schon errichtet und befestiget zu haben wähnten, da selbst die kurzsichtigen Freunde Österreichs diesen altehrwürdigen wahrhaft providentiellen Staat mitzerstören halfen.[2] Es war dies jene Zeit, in der nur auf einer Seite für Österreichs Integrität und Bestand rühmlichst gekämpft wurde unter der Anführung nemlich des greisen Helden, den die glorreiche österreichische Armee ihren Vater nennt,[3] und dem Gott in einem ungewöhnlich hohen Alter einen jugendlichen Geist verlieh, um zur Rettung Österreichs Schlachten zu schlagen, die den glorreichsten Schlachten in der Kriegsgeschichte ihren geschichtlichen Rang streitig zu machen, sie in jeder Beziehung zu überragen bestimmt waren. In dieser Zeit der allgemeinen Verwirrung und Verzweiflung war es für Österreich von höchster Wichtigkeit, dass Euere Excellenz, was Wenigen gegönnt ist, sehr richtig anerkannt haben, dass die äusserste Verzweiflung nach menschlicher Beurteilung in der höheren Ordnung der Dinge oft der erste Strahl einer besseren Hoffnung sei. Das tatkräftige Wort: »Österreich muss gerettet werden«, in jener stürmischen Zeit aus dem Munde Euerer Excellenz gesprochen, hat wesentlich zur Rettung Österreichs und all der schätzbaren Güter der Zivilisation, welche die Hand Gottes an dasselbe geknüpft hat, beigetragen; denn, wenn es auch offenkundig war, dass es Euerer Excellenz zu jener Zeit an allen gewöhnlichen Mitteln zur Erreichung grossargartiger Zwecke gebrach, als da sind: Geld, Waffen, kriegsgeübte Männer usw., so war es doch eben so offenkundig, dass Euerer Excellenz zwei ungewöhnliche auf der Wagschale der Völkergeschicke unendlich viel wiegende Mittel zu Gebote

standen. Das erste dieser Mittel war die schützende Hand des Allmächtigen; denn Niemandem, der die Weltereignisse mit offenen Augen betrachtet, konnte es entgehen, dass derjenige unter einem besonderen Schutze der göttlichen Vorsehung stehe, der ein so offenes, so entschiedenes, so vertrauensvolles Wort zur Rettung Österreichs, im Angesichte jener furchtbaren Zerstörungen führt, die damals täglich, ja stündlich stattfanden, im Angesichte jener allgemein gewordenen Entmutigung, die Österreich nur mehr als einen Schutthaufen erscheinen liess; ja es ward allen edlen Seelen klar, dass das Wort Euerer Excellenz die Stimme der göttlichen Vorsehung sei, die im Stande ist, jede menschliche Berechnung Lügen zu strafen und auf Wegen, die denen der Menschen ganz entgegengesetzt sind, zu den glänzendsten und erfolgreichsten Resultaten zu führen. Das zweite Mittel, das Euerer Excellenz zu Gebote stand und das Millionen Gold und Silber, die schönsten und reichsten Arsenale der Welt, hunderttausende kunstgeübte Krieger weit überwiegt, war die unbegrenzte Liebe und das unbegrenzte Vertrauen eines ganzen edlen Volkes, dessen Ruhm und schönste Zierde Euere Excellenz sind, eine Liebe und ein Vertrauen, wie sie kaum je einem Sterblichen in einem höheren Masse zu Teil wurden; eine Liebe und ein Vertrauen, von denen unsere schönen heimatlichen Gebiete, Täler und Wälder durch den Mund unserer wahrhaft homerischen Volksmuse wiedertönen — der lieblichen Volksmuse, die den Namen und die Taten Euerer Excellenz allen kommenden Geschlechtern zur Bewunderung und Nachahmung überliefern wird. Dies sind die Mittel, die Euerer Excellenz jene Triumphe verschafften, die überall, wo es edle, wohlmeinende Herzen gibt, gefeiert werden. Es geziemt sich, einem solchen Manne den Tribut des Dankes, der Verehrung und der Bewunderung zu zollen, insbesondere aber für uns, die wir Mitglieder zweier wohltätiger Vereine sind, deren Ideen in den Tiefen des gütigen Herzens Euerer Excellenz entstanden und gereift sind und die wir in den Eingebungen der grossen Seele Euerer Excellenz stets als die leitenden Grundsätze verehren werden, die uns in der Realisierung unserer Zwecke führen sollen. Geruhen Euere Excellenz diese Ergüsse unserer mit kindlicher Liebe Euerer Excellenz ergebenen Herzen gnädig entgegen zu nehmen. Gott geleite Euere Excellenz auch fortan immer auf den Wegen des Lebens und führe Sie immer zu neuen und neuen Triumphen, mit denen der Ruhm und das Wohl des Vaterlandes nach höherer Fügung so innigst verbunden ist. Živio!

*Na to je ban Jelačić odgovorio:*

Ich danke Ihnen, meine Herrn, für Ihre Aufmerksamkeit vor meinem Scheiden. Halten Sie sich überzeugt, dass ich alles anwenden werde, was in meinen geistigen und moralischen Kräften steht, um Ihre edlen Zwecke zu befördern.

Das Werk der Neugestaltung unseres gemeinsamen herrlichen Vaterlandes, die Emporhebung eines einigen kräftigen Österreichs, die Bekämpfung

böser widerstreitender Elemente und die Durchführung des grossen Gedankens, unter göttlichen Schutze und mit kräftigem festen Willen das vorgestreckte Ziel zu erreichen, unser teures Vaterland neu aufblühen, gross und erhaben zu sehen, bildet unser vereintes Streben, gebietet mir in meiner Stellung die Pflicht, mein Herz und mein Vertrauen auf die Vorsehung. Insofern Sie, hochwürdigster Bischof, meine Eigenschaften und Verdienste berührten und mich nur als Werkzeug der göttlichen Vorsehung darstellten, danke ich Ihnen und bekenne selbst, dass ich mich immer nur als ein solches betrachtete.

Nochmals, meine Herrn, danke ich Ihnen für Ihre erfolgreichen Bemühungen, die hilflose Lage jener Getreuen zu verbessern, die durch den gewaltsamen Umsturz aller heimatlichen Verhältnisse so namenlos elend geworden und welche voll religiösen Glaubens fest am Kaiserhause und am Vaterlande haltend, das bedrohte Österreich vom Verderben retten halfen.

Zehn Monate war ich nun in der Residenz,[4] die mir so viele Beweise herzlichen Wohlwollens gegeben und durch so viele angenehme Erinnerungen teuer ist, um die Organisation der Verwaltung meines spezielleren Vaterlandes zu fördern. Viele Interessen von Einzelnen, welche diesen allerdings wichtig und zur Ausführung wünschenswert schienen, mussten in Erwägung des Gesammtinteresses schweigen. Manches, was meine Landsleute gewünscht, was ihnen vielleicht von grossem Gewicht für ihr besonderes Wohl erschien und namentlich was ein allzugrosser Eifer für Nationalitäten als massgebend betrachtete, musste in Rücksicht auf das Wohl des grossen allgemeinen Vaterlandes unbeachtet bleiben, weil man nationellen Eifersüchteleien nicht reelle Güter aufopfern durfte. Denn, wo nur drei Menschen zusammen leben, muss jeder von seiner Freiheit so viel opfern, um die Freiheit des andern nicht zu beeinträchtigen. Unser Aller Ziel, unser eifrigstes Bestreben ist das Erlangen einer freien Bewegung, aber die absolute Freiheit des Einzelnen wäre Sklaverei für Alle!

Bei so wichtigen Fragen, die von den entscheidendsten Folgen für die Zukunft sind, tritt um so mehr die Rücksicht auf das Wohl des ganzen Staates ein. Im Allgemeinen wird unsere Neugestaltung in einer Weise durchgeführt, dass meine Landsleute zufrieden sein können; eine geregelte Justizpflege wird vor Allem einem dringend gefühlten Bedürfnisse abhelfen und die Grundlage dauernden Wohles bilden. Im Übrigen gehe ich von der Ansicht aus, dass ein Vorwärtsstreben einzelner Nationalitäten in ihrem Gebiete aufrecht zu halten sei; es trachte der Ungar in Ungarn, der Böhme in Böhmen, der Kroate in Kroatien, der Österreicher in Österreich die höchst möglichste Kulturstufe zu erreichen und derart gekräftigt, geistig und physisch durchgebildet, werden die Volksstämme unseres allen gemeinsamen Vaterlandes, vereint durch reges Zusammenhalten und im Vertrauen auf die Vorsehung, welche in Österreichs Geschichte so viele Beweise ihres besonderen Waltens für dessen Erhaltung aufstellte, zum Glauben an eine schöne Zukunft berechtigt, und werden ein grossartiges Werk vollenden, welches unter dem Schutze des Thrones und der

Dynastie fest stehen und allen drohenden Gefahren trotzen muss, denn Österreich ward ja von seinem ersten Beginnen bis auf den heutigen Tag von tugendhaften milden Herrschern regiert!

Es ist Pflicht und Schuldigkeit für jeden Einzelnen auf dem Posten, auf den ihn die Vorsehung und der Wille des Monarchen berufen hat, wacker für die gute Sache zu kämpfen. Der Erfolg ist wohl nicht in unseren Händen, sondern in Gottes Hand, und wenn trotz unseres redlichen Wollens die Sache unserer Überzeugung nicht siegte und wir kämpfend untergingen, so dürfen wir uns wenigstens das Zeugnis eines guten Gewissens geben und werden mit Ehren untergehen.

Ich kenne nur zwei gewichtige Unterscheidungen im Leben, das Gute und das Böse. Das Gute werde ich verfechten gegen die Feinde der Ordnung, ich werde mit aller Kraft die Versuche zum Umsturz heiliger Rechte und Pflichten verfolgen, denn nur in der Ordnung ist eine Entwicklung des geistigen und materiellen Wohles möglich. Ich schätze das Gute gleich, sei es in den untersten Schichten, sei es in der höchsten Sphäre der Gesellschaft zu finden. Jeder Mensch ist mir gleich lieb und in der Nächstenliebe kenne ich keinen Unterschied des Ranges. Das Böse dagegen werde ich bekämpfen, unterdrücken und sollte es sich selbst in der Person meines eigenen Bruders mir entgegenstellen, ich würde es eben so als Feind behandeln, gegen ihn mit eben so unerbittlichem Nachdrucke auftreten, wie gegen jeden fremden Verletzer heiliger Gesetze.

Mutig vorwärts ist mein Grundsatz. Was ich will, das weiss ich, was ich soll, davon bin ich durchdrungen und werde es zu erreichen wissen. Meine Ansichten haben sich nicht geändert seit dem Augenblicke als ich es unternahm unser teueres, grosses Vaterland von seinen Wirren zu erretten. Auf dem hohen Standpunkte, den mir die Vorsehung zugewiesen, werde ich stets mit gleicher Liebe und gleichem Mute aus Überzeugung und Drang meines Herzens fortarbeiten und verfahren wie bisher.

Seien Sie, meine Herrn, die Dolmetsche dieser meiner Gesinnungen, bringen Sie meine Worte in die geselligen Zirkel ihrer Umgebungen und glauben Sie mir, ich bin ein guter Patriot. Immer strebte ich nach freierer selbsttätiger Gestaltung unserer gesellschaftlichen Verhältnisse, offen und wahr, aufrichtig und teilnehmend arbeitete ich aus Liebe für alle meine Brüder und mein Vaterland, für die gerechte heilige Sache.

Jeder, der mich näher kennt, weiss, dass ich von jeher ein Mann des Volkes war, dass ich keine Neigung zu den früheren Verhältnissen und absolutistischen Tendenzen hegte, dass sie meinen Grundsätzen fremd geblieben, ihnen offen widerstritten und dass alles, was man mir in dieser Hinsicht vielleicht zur Last legen wollte, nur Unwahrheit ist. Unser Österreich sei gross und mächtig, stark und kräftig, frei und einig.

Ich gehe jetzt in meine Heimat zurück, versehen mit den Mitteln, die Neugestaltung derselben ins Leben zu rufen, doch im Geiste bleibe ich bei

Ihnen. Komme ich aber persönlich wieder, wenn auch nur vorübergehend, so wird es mich freuen, Sie, meine Herren, abermals bei mir zu sehen. Kommen Sie jeder von Ihnen und nehmen Sie meinen wiederholten herzlichen Dank und die Versicherung meiner innigsten Teilnahme für Sie und Ihre edlen Zwecke.

*»Agram. Zeitung« od 3. i 4. jula 1850. Govori su držani na njemačkom jeziku zbog svoga poluslužbena značaja. »Nar. Nov.« od istih dana donose samo hrvatski prijevod, učinjen u redakciji.*

[1] Ban Jelačić vratio se poslije dugoga izbivanja noću 23. juna u Zagreb. Dva dana ranije, 21. juna, došle su u 11 sati prije podne k njemu u bečki stan (»Hotel zum Kaiser von Österreich«) dvije deputacije, jedna u ime »društva za potporu jugoslovenskih i rumunjskih udovica i siročadi«, a druga u ime »Jelačićeva fonda«. Govornik obiju deputacija, u kojoj su bili prisutni ne samo Hrvati, Srbi i Rumunji, već i mnogi austrijski visoki činovnici i oficiri, bio je biskup Strossmayer.

[2] Strossmayer ima na umu njemački sabor u Frankfurtu, u crkvi Sv. Pavla.

[3] General Radetzky.

[4] Od kraja augusta 1849.

## 69.

## Ivan Fran Jukić Ljudevitu Gaju.

Beč, 21. juna 1850.

Dragi moj gospodine Ljudevite!

*(Caeteris exmissis)*

Ovdje sa Slavjanima dobro sam se upozno; kad se sastanemo, kazat ću Vam. Moje djelo »Bosanskog Prijatelja« teško čekaju i željno ispituju, kad će biti gotovo. Dakle, gospodine, ako niste metnuli pod tisak, to Vas molim, da ga što prija mećete, da se ne hvatamo u laži, jerbo sad, kad je objavljeno i kad svatko željno iščika, ako kasno izajde, gubi pola cijene. Nek Vam je dakle svesrdno preporučeno, da ga mećete pod tisak; istisaka od 1000 ništa manje.

Danas je bila u 10½ ura deputacija kod g. Bana[1]; predvodio ju Strossmayer. I ja sam tude bio. Potlan g. biskup prikazo me Banu, komu je drago bilo. Od »Jelačkinje« reče, da mu se dopala; reče: »Kano Kačić dobro pjevate.«[2] G. Strossmayer primio se je svojski moga posla;[3] danas je predo pisma g. Banu, a kašnje će Schwarz[enbergu], Kulmeru, Bachu, i t. d.

*(Caeteris exmissis)*

Ljubeći Vas iskreno ostajem istinski prijatelj

U Beču 21. lipnja 1850. I. F. Jukić.

*Original u universitetskoj biblioteci u Zagrebu.*

*Čitavo pismo ima* Deželić, Pisma Gaju 94—95.

[1] Gl. prediduć broj.

[2] Pjesmu »Jelačkinju« napisao je i kod Gaja u Zagrebu 1850. štampao fra Marjan Šunjić, docniji biskup u Bosni. Ime je autorovo štampano na naslovnom listu. Jelačić dakle htjede reći, da bosanski franjevci pjevaju kao Kačić.

[3] Up. o tom iduće pismo Strossmayerovo Jelačiću od 25. juna 1850.

## 70.

## Strossmayer banu Jelačiću.

Beč, 25. juna 1850.

Svijetli bane!

Po obećanju mom evo priloženo šaljem Svjetlosti Vašoj pismo, u kom se želje kukavnih bosanskih kršćana nalaze. Ja namjeravam stvar tu vruće preporučiti knezu Schwarzenbergu. Vašoj pako Svjetlosti zato ju priopćujem, da ju Svjetlost Vaša dobrom prilikom također preporuči i jerbo mnijem, da sve što se u Bosnoj, a i na cijelom našem Jugu zbiva, Vašu Svjetlost osobito zanima, a i treba da se znade po Bosnoj, da udes kršćana bosanskih Svjetlosti Vašoj na srcu leži.

Prilažem također i pismo o povraćenju jurisdikcije biskupa đakovačkih na bosanske katolike,[1] stvari koliko za cijelu Austriju, toliko za nas Jugoslavjane velevažne. Ja ću i u toj stvari nužne korake učiniti; ele, taki je svijet, da čovjek višeput i poleg najjasnije stvari kratkovidnost i predsude ljudi teško predobiti može. Vidit će Vaša Svjetlost iz toga priloga, da je Njeg. Veličanstvo blage uspomene car Josip fundaciju učinio za 32 bosanska klerika, koji bi se imali kod nas othranjivati.[2] Vrlo bi dobro bilo, kad bi Svjetlost Vaša nalog dala komisiji u Pešti bavećoj se,[3] da s drugim stvarmi i tu stvar potraži i k nama povrati, s tim većma, jerbo po naročitoj odluci *Propagande*, koja još dosad ravna katoličke stvari u Bosnoj, ta 32 klerika imaju se u Hrvatskoj ili u Dalmaciji odgojivati.[4] Oba ta priloga su od fratra Jukića, koji je Svjetlosti Vašoj ovd pretstavljen bio.

Izručitelj ovog lista jest neki Manger, parok i kanonik u Splitu.[5] Čovjek mi se vidi čestit i pametan, ljubitelj Slavjanstva, slavjanskom jeziku vrlo vješt. Ja sam mu svjetovo, da Vašoj Svjetlosti *memorandum* napravi o stvarima potrebitima u Dalmaciji. Dobro je slična izvješća od raznih strana imati. On me molijaše, da pozornost Svjetlosti Vaše obratim na nekog Carraru, profesora u Splitu.[6] Taj je bio neko vrijeme sa mnom u Višem zavodu. Muž vrlo bistrog uma, osobite učenosti, al ga ja dosad samo poznajem kano Talijana. Ako bi se dakle — što sam mu ja dô poručiti — oprijateljio sa Slavjanstvom, bio bi od dobre koristi i preporuke vrijedan.[7] Istom prilikom preporučujem nekog Đuru Pulića, sveštenika i profesora u Dubrovniku.[8] Taj je u svakom obziru *non plus ultra*, baš upravo vrijedan biskupske kape.

S otim sebe u milost i dobrohotnost preporučujući, ostajem Svjetlosti Vaše osobiti štovatelj i prijatelj

U Beču, 25. lipnja 1850.

Josip Juraj Strossmayer
biskup.

P. S. Iz izvora vjerodostojnog znadem, da je kod naše hrvatsko-slavonske regimente Nadvojvode Leopolda[9] to pogibeljno načelo za ravnilo stavljeno, da se naši narodni ljudi otstranjuju i na više osobito časti tuđinci postavljaju. To — kako rekoh — nije isprazni govor, neg baš upravo je tako. Ja na tu stvar pozornost osobitu Svjetlosti Vaše obraćam. Pukovnik prijašnji, koji bi samo da je mogo rado u Ugarskoj drugu rolu igro, posto je generalom;[10] bojati se je pako, da poleg načela gore naznačenog Oberstlieutenant Demelić, vrli domorodac, ne postane pukovnikom.[11] Molim dakle lijepo, da bi — ako je moguće — tog vrijednog muža pokroviteljstvom svojim udostojali.[12]

## Prilog.

Želje i molbe kršćana u Bosni i Hercegovini, koje ponizno prikazuju Njihovom Carskom Veličanstvu, srećno vladajućem Sultanu Abdul-Medžidu.[13]

Njihovo Veličanstvo!

Preko 600.000 kršćana živi u ova dva ejaleta[14] Bosne i Hercegovine Vaših vjernih podložnika, koji oslanjajući se na svoju vjernost prama Visokom Turskomu Devletu[15] za četiri stoljeća zasvjedočenu, ponizno mole, da po prirođenoj sebi dobroti pogledate na naše uzdisaje pobožne, te nam slijedeće milosti dopustiti i pokloniti blagoizvolite:

1. Da se više ne zovemo Raja, već građani i državljani cjelokupnog Turskog carstva. Uslijed toga:

2. na sudu da smo jednaki s Turcima i zato unapredak ne po vjerozakona prednosti, već po pravdi izrečena da bude otsuda. Zato

3. sve šure[16] da budu sastavljene iz jednakog broja članova oba vjerozakona, turskog i kršćanskog.

4. Danjke i poreze kršćani svoje, a Turci svoje napose da kupe i veziru predaju.

5. Danjci i porezi da se ne razrezuju po broju kuća, već po imanju i posjedovanju.

6. Harač, što sad kršćani od muške glave plaćaju, da se za navijek digne, kanoti jednakosti državljanskoj protivan. Zato

7. da se kršćani primaju u vojnike, koliko u nizame[17] toliko i u redife,[18] i da imaju svoje svećenike.

8. Carska desetina od žita i sijena da se uračuna u porez i da se u novcima daje.

*

9. Kmeti gospodarim da samo od žita, sijena i duhana plaćaju šestinu, a gospodari da nisu kmetskog poreza dužni plaćati, a ovi opet da nisu dužni gospodarima dohodak kućama nositi.

10. Da nikad gospodar samovoljno ne može kmeta sa zemlje dignuti, već ako dokaže na sudu njegovu nevaljalštinu, a u tom slučaju da ima kmetu trošak platiti, što je ovaj potrošio krčeći i sadeći voćke, i zgrade načinjajući.

11. Beglučenje[19] gospodarima želimo više nikad da se ne uvodi.

12. Prenos vezira, vojnika i carskih kapidžija[20] nek se iz zemaljske kese plaća.

13. Opravljanje putova i mostova, uvedenje pošte i ostalih potrebitih sredstava za promicanje trgovine i zanata, da se što prija o zemaljskom trošku započme.

14. Da se o zemaljskom trošku utemelji štamparnica za kršćane.

15. Da je slobodno kršćanima grčkog obreda sebi a po sebi arhiepiskopa i episkope birati, koji običaje i jezik narodni znadu,[21] a ove za odobrenje Vašem Veličanstvu prikazati.

16. Slobodno opsluživanje svoga vjerozakona; uslijed toga nam je slobodno stare crkve i manastire popravljati, raširivati i gdi je potrebito iznova graditi, zvona i zvonike imati i javno naše obrede obdržavati.

17. Da se pazari s nedjelje prenesu u drugi raditni dan.

18. Da je slobodno svakoj općini učionice zavoditi, učitelje potrebne iz druge države zovnuti i ovi da se iz zemaljske kese plaćaju; da je slobodno učenike radi većeg napretka u druge zemlje slati.

19. Da bi se i od nas učenici primali u carigradsko učilište ljekarsko i inženirsko na carski trošak.

20. Da možemo dva naša pouzdana čovjeka imati o našemu trošku kod Visokog Vašeg Dovleta, koji će naše želje i molbe Vama vjerno priopćivati, kod državnih sudova glas imati i državne naredbe nama priopćivati.

21. Da se svi činovnici kršćanski i turski iz zemaljske kese plaćaju, da ne bi morali od mita i globe živiti.

22. Da se krvarina ukine, da krv ubijenog ne plaćaju općine, već sudac neka ubojicu hvata.

23. Da se Bosna i Hercegovina sjedine opet pod jednim vezirom[22]; ovo bi u obziru ekonomičkomu za narod i blagajnu probitačno bilo.

24. Trgovina i zanati, brez obzira na vjerozakon, neka su svakomu slobodni i pristupni.

25. Da se o svim zemaljskim dohocima i troškovima javno računi vode i narodu priopćavaju.

26. Da nam se carske i državne zapovijedi i naredbe pokraj turskoga i bosanskim jezikom priopćuju, jerbo po dosadašnjemu priopćivanju nikad potpuno nismo znali, šta nam se zapovijeda, što li naređuje.

27. Da nam je slobodno sastajati se brez oružja i dogovarati o stvarima školskim, književnim i ekonomičkim.

28. Da nam je slobodno u druge države izvan Carstva seliti se.

Ovo su naše ponizne želje i molbe, osnovane po načelu jednakosti, koju Vaš dobre uspomene Otac[23] i Vi, njegov vrijedni nasljednik, toliko puta javno i svečano obrekoste, al da se izvede i u život pretvori kod nas u Bosni, neprijatne okolnosti ne dopustiše.[24]

Mi vruće molimo Boga, da takne Vaše carsko srce te nam se smilujete i više rečene molbe odobrite, koje će Carstvo bolje ukrijepiti, ako nas toliko robova pomilujete. Svemogući Bog nek blagosovi Vaše vladanje. Amin!

Pisano u Bosni, travnja 1. godine 1850.

*Original i prijepis u arhivu Jugoslavenske akademije u Zagrebu; Spisi Jelačićevi.*

[1] Sada ga nema. Up. niže bilj. 2.

[2] Up. tekst toga akta u mojoj »Korespondenciji Rački—Strossmayer« II, 347 (od 10. jan. 1785.).

[3] Za odvojenje zajedničkih zaklada.

[4] Još u sept. 1841. zabranila je Propaganda bosanskoj mladeži pohađanje austrijskih škola i naredila, da uči filozofiju i teologiju jedino u papinskoj državi. Zabranu povukla je tek 1852., odvojivši još prije (1847) redodržavu bosansku od hercegovačke, a fra Marjana Šunjića imenovala je ministrom provincijalom.

[5] Petar Manger (* 10. dec. 1797. u Splitu, ovdje umr'o 27. dec. 1877. kao dekan stolnoga kaptola).

[6] Francesco Carrara (* 1812. † 1854.), arheolog i gimn. profesor.

[7] Carrara ostao je po osjećaju Talijan; god. 1853. postao je gimn. profesorom u Veneciji i onda ovdje skoro umr'o 29. jan. 1854.

[8] Dr. Đuro Pulić (* 1816. u Dubrovniku † 1883. u Rimu), idealan nastavnik i hrvatski patriota.

[9] Br. 53 sa sjedištem (tada) u Osijeku.

[10] Gustav grof Degenfeld-Schamburg (početkom juna 1850.).

[11] Na Degenfeldovo mjesto premješten je u Osijek kao pukovnik Josip Rezniček od đurđevačke graničarske regimente (početkom jula 1850.).

[12] Potpukovnik Ivan Demelić nije unaprijeđen i čak je već 1851. penzionisan.

[13] 1839—1861.

[14] elajet (ili vilajet) = provincija, zemlja.

[15] devlet = vlada.

[16] šura = savjet (općinski).

[17] nizam = redovita vojska.

[18] redif = rezerva.

[19] beglučenje = kuluk (begovima), Frohndienst.

[20] kapidži (kapudži) = vratar.

[21] t. j. da ne budu Grci (Fanarioti).

[22] Do 1832. bile su Bosna i Hercegovina jedan pašaluk, ali povodom bune Husein-Kapetana Gradaščevića sultan učini od njih dva zasebna pašaluka (tako je onda ostalo do 1851.).

[23] Mahmud II (1808—1839).

[24] Hatišerif od Gülhané (3. nov. 1839.).

## 71.

## Strossmayer u svatovima bana Jelačića.[1]

Napajedla, 23. jula 1850.

*Zaručnici, grofici Sofiji Stockau:*

Euere Excellenz, Hochgeborene Gräfin!

Geschlossen und durch den Segen des Allmächtigen geheiliget und befestiget, ist bereits der ewige Bund zweier edelsten und tugendhaftesten Herzen. Von den Stufen des Altars und von dem Angesichte des Allwissenden zurückgekehrt sind Sie, Gräfin, Mitgenossin geworden, wie des Namens und der Würde, so auch der Triumphe und des Ruhmes jenes grossen Mannes, den Sie sich zum Lebensgefährten erkoren. Unter den vielen glänzenden Titeln, die derselbe mit vollem Rechte führt, befindet sich einer, der zwar sehr bescheiden, aber sehr wichtig, sehr ehrenvoll und dem patriotischen Herzen desselben überaus lieb und teuer ist, und dieser Titel ist: Liebling seiner Nation. Nachdem nun Sie, Gräfin, durch die heiligsten und zartesten Bande ein Herz, eine Seele, ein Wesen mit dem vielgeliebten Ban geworden sind, so ist es natürlich, dass auch Sie von diesem Augenblicke an, diesen Titel mit ihm teilen. Ja zum Liebling der südslavischen Nation sind Sie, Gräfin, durch ihren erhabenen Gemahl geworden und so gewiss als es ist, dass noch nie ein Sterblicher von seiner Nation inniger geliebt und geachtet worden ist, als der Ban, ebenso ist es gewiss, dass die Herzen Aller ohne Ausnahme, bei uns in der grössten Rührung, deren das menschliche Herz fähig ist, Eurer Excellenz bei dem Eintritte in unser Land lieb- und achtungsvoll entgegenschlagen werden. Es freut uns, dass wir die ersten Verkünder dieser freudigen Botschaft, dass wir die ersten sein konnten, diesen Tribut der unbegrenzten Liebe und Achtung im Namen unserer Nation zu zollen. Gott segne Sie, ist der aufrichtigste Wunsch, Gott lasse nie auch nicht im Mindesten den Stern Ihres Glückes erbleichen, ist das inbrünstigste Gebet der ganzen Nation, zu deren Mitgliede Euere Excellenz geworden. Und Gott wird den Wunsch und das Gebet eines guten, unschuldigen Volkes gewiss erhören. Živila!

*Banu Jelačiću reče potom Strossmayer hrvatskim jezikom ovo:*

Svijetli bane!

Onaj, u kog ruci udes kako pojedinih ljudi, tako i cijelih naroda leži, skopča usko, od male maloće sve do današnjeg dana, udes života Tvoga sa udesom naroda našega.

Što se posljednjih dana tiče, slijep bi bio kod očiju, koji bi viši taj značaj i neprocijenjenu znamenitost života Tvoga, zlatnim slovima u dogodovštini minulih dviju godina zapisanu, tajiti ili samo sumnjičati smio, ali premda žice, kojima desnica Svevišnjega nit prvašnjega života Tvoga protka, nisu toliko

sjajne — tracima sunčanim slične — koliko posljednje, ništa ne manje svako bistrije, osobito pako svetim domorodnim plamom prosvijetljeno oko mora ih za vele slavne, vele važne, pače rješiteljne, koli za visoko lice Tvoje, toli i za sav narod proglasiti. Ja bi ih najvolio prozvati sjemenom u plemenitu duha i srca Tvoga zemlju usađenim, milošću božjom gojenim, slavodobitno pako Tvoje u najnovije doba djelovanje, krasnim i doista spasonosnim istog sjemena plodom. I to Ti je, svijetli bane, baš upravo pojam bića i žića Tvojega, ko što se u prostoj i nepokvarenoj duši naroda našega nalazi. Pojedine crtice istoga zabilježit će povjesnica vila u vječitoj knjizi svojoj i potomstvu slavoilirskom za poduku i nasljedstvo preporučivati.

Jedno je samo, što mi se ovim svečanim hipom mukom mimoići ne da.

Krasan i plemenit je po prirodi i darežljivosti božjoj narod slavjanski. Oštroumlje, prosto i velikodušje, srčanost, hrabrost, odvažnost, vjera i vjernost, čednost, iskrenost, poslušnost, gorljivost, rječitost, radinost, umjetnost, gostoljubivost i t. d., to su kreposti, koje ga u izobilju rese; jezik pako, kog opće narodnim duhom putju (!) učinjenim nazivam, jezik mu je toli bogat, toli krasan i milozvučan, da mu para na svijetu nije. To su dari, koji mu sigurno ljepše budućnosti poručanstvo pružaju. Ali sve to duševno blago u Slavjanstvu priliči još dosad više zlatnim rudama u utrobi zemlje sakrivenim, nego na porabu ljudsku, na korist, blagostanje i napredak obrnutim. Baciš li oko k jugu ili sjeveru, suze će te obliti nad bijednim još sveudilj dosad i kukavnim stanjem Slavjanstva. Jedan od najpoglavitijih uzroka turobnoga tog prizora jest, da su se većinom oni ljudi narodu otuđili, koji bi po uzvišenom stanju i zvanju svome, koji bi po staroslavju imena i naslova svojih, koji bi po blagostanju i bogatstvu svome, koji bi po ustavnom položaju svome, koji bi odvjetnici i branitelji, othranitelji i oci, dika i ponos, cvijet i ogledalo naroda biti imali; da, mnogo put se je — o tuge i nevolje — događalo, da su baš oni muževi, u kojih ruku sve poluge ljepšeg i sretnijeg javnog života nahođahu se, narod i sve što je narodno bilo, prezirali, krvi se svoje stidili, majki svojoj Slavi leđa okretali, tuđinstvo u narodu podupirali, narod u ono, što nit je nit će igda, ako Bog da i sreća junačka, biti, silom preliti hotjeli, jezik narodni, najskupocjenije to svakog naroda blago, kano stvar surovu, ropsku, mrsku i poznanja svoga nevrijednu smatrali, pak su se ti — skoro bih prije reko podlih svojih strasti i tuđinskih namjera robovi, nego ljudi — čudili i čude se, što u posljednje burno doba nikakve ljubavi i povjerenja kod puka uživali nisu; kao da je moguće, kad vjetar siješ, drugo neg oluju žeti, kao da nije naravno, da mržnja mržnju, a nevjera nevjeru rađa, kao da je nešto neobičnog, da oni s duhom i srcem naroda u nikakovom nježnijem općenju ne stoje, koji su sve, što je duhu i srcu naroda milo i drago, tlačili, koji su sve plemenite veze između sebe i duha narodnog odurno prekršili; kao da nije zakon i istina vjekovita, da samo prave ljubavi i povjerenja put k ljubavi i povjerenju vodi, kao da je igda onaj, koji riječ naroda ne govori, išta dobrog u narodu dje-

lovati mogo. Ele već sad scijenimo i nadamo se, da će sad, ili barem da će doskora sinuti sunce i pred naša vrata.

Drukčije je s Tobom. Ti si nam, mili bane, od mlađanih ljeta Tvojih hodio po svijetu kao pčela po cvijetu, te si kupio blago, kojim bi krasni duh i srce svoje obogatio; razne si Ti jezike učio, smatrajući ih punim pravom kano ključ, kojim se hramu duševnog blaga inostranih naroda vrata otvoraju, s mnogim si Ti narodima općio; ljubljen od njih, štovan kao vlastito čudo bio, al se nisi nigda milog svog materinskog zavičaja, nigda svoga slavjanskog značaja odreko i premda si inim jezicima tako vješt, da Te Nijemac njemački govorećeg za Nijemca, Talijan talijanski govorećeg za Talijana, i t. d. drži; ipak Ti je slovo slavjansko najmilije, koje iz usti Tvojih tako milo i bistro romoni, kao najbistriji sa uzvisitog našeg Velebita potočić. I po tom si, svijetli bane, već odavna ljubimcem naroda postao i vjeruj mi, vjeruj mi — jer iz vlastitog iskustva govorim — već odavno je sokolovo našeg naroda oko u Tebi osobitu neku na obzorju Slavjanstva opazilo zvijezdu i slutilo, da će se iz nje danas sutra lijepo za nas poroditi sunce. Evo nas dakle nekolicina narodnih ljudi, u ime naroda pred narodnim banom našim.

Slaviš Ti danas, svijetli bane, najsretniji čas života Tvoga, a slavi ga po tom i cio narod, jer Tvoja slava i Tvoja sreća ujedno je slava i sreća naroda Tvoga, i evo nas baš zato pred Tobom, da se u ime naroda sreći Tvojoj veselimo, da Te u ime naroda pozdravimo, da Ti u ime naroda čestitamo. Narod je naš velik štovalac prastarih običaja. Poznato je iz homeričkih njegovih pjesama, kako je on slavno svadbe narodnih svojih junaka svetkovao; eto nas dakle danas po staroslavjanskom običaju pred visokim licem Tvojim, eto nas iz dubljina srca našeg usklikujući: Bog Ti dao, bane, sreću postojanu, blagoslov svakovrsni, porod najljepši! Raduje se narod, radujemo se i mi, bane, Tvojoj sreći, jer Te ljubimo kao srce i dušu našu. Radujemo se i zato, jer u današnjoj sreći Tvojoj jemstvo opće slavjanske sreće u carstvu našem smatramo. Htjede Bog, da najslavniji muž Jugoslavjanstva, najskupocjenijim se dragim kamenom iz sjeveroslavjanskih poljana diči, to jest, da se dvije najplemenitije slavjanske duše, s juga jedna, a sa sjevera druga, po ljubavi i blagoslovu božjem u jednu stope. Eto Ti, svijetli bane, žive slike i prilike onoga doista kršćanskoga načela, za koje Ti sa svima sokolovima Tvojima tako slavodobitno usta, u ime kojeg si Ti neuvele vijence steko, to jest načelo međusobne ljubavi, štovanja i po tom sreće naroda austrijanskih, na čvrstom ravnopravnosti temelju osnovane. Bog će dati te će i narod slavjanski na sjeveru i jugu u ljubavi, slogi i sreći sjediniti se, i inim narodima u tom obziru primjerom biti, kao što si Ti sjedinjen u ljubavi s plemenitom suprugom svojom, kao što ćeš Ti u domaćoj sreći Tvojoj svemu narodu ogledalo biti. Bog Ti dao jedno i drugo! I u to ime još jedan put: Živili dika i ponos austrijanskoga Slavjanstva, živili današnji mladenci!

*Strossmayer reče roditeljima zaručnice:*

Wir lieben und achten unseren berühmten Ban, wir lieben und achten in demselben Masse unsere liebenswürdige vielgepriesene Banin und so ist es denn natürlich, dass sich diese unsere Gefühle auch auf Alle Jene erstrecken, die unseren hohen Brautpaare lieb und teuer sind. Wer ist Ihnen aber auf dieser Welt lieber und teuerer als Euere Hochgeboren! Sie haben also einen gerechten Anspruch auf unsere Liebe und Achtung. Und dies umso mehr, nachdem wir es nächst Gott, dem Geber alles Guten, Ihnen vorzüglich zu verdanken haben, dass unser Land um ein so teueres Kleinod reicher geworden ist. Ja Ihrer wahrhaft elterlichen Pflege haben wir es zu verdanken, dass jene Keime, die Gott mit wahrhaft verschwenderischer Hand in das Herz und den Geist unserer Banin niedergelegt hat, zu glänzenden Tugenden herangereift sind, die unserem Lande zum Muster dienen werden. Dank Ihnen dafür von Seite unseres Landes, ewiger Dank! Živili!

*Strossmayer mladencima kod svečanog ručka:*

Ich bin es seit meiner frühesten Jugend gewohnt, den Schlüssel zu einem jeden wichtigen Ereignis in der christlich-nationalen Anschauung zu suchen, weil ich sie für die richtige und dem Character meiner Nation entsprechende halte. Ich glaube daher den Sinn meiner gegenwärtigen Mission und meiner Nation vollkommen begriffen zu haben, wenn ich auch das heutige eben so wichtige als erfreuliche Ereignis von christlich-nationalen Standtpunkte betrachte.

Es ist eine ausgemachte Wahrheit, dass die Grundlage einer jeden, folglich auch der staatlichen Gesellschaft, der Sinn für Ordnung, die Achtung vor dem Gesetze sei; diese aber ist unmöglich zu erzielen ohne den Ernst einer strengen und reinen Sittlichkeit, das heisst ohne Tugend! Diese aber ist unmöglich ohne Religion, das heisst ohne frommen, vertrauensvollem Hinblick nach Jenseits, nach dem Urquell alles Guten; diese aber ist ohne Christentum unmöglich, ja das Christentum ist die Luft, in der sich jeder Staatskörper bewegen muss, will er übrigens lebensfrisch und gesund sein. Und eben deshalb ist die eheliche Verbindung, wenn sie nach den ewigen Gesetzen des evangelischen Kodex eingerichtet ist, der Grundpfeiler der staatlichen Gesellschaft, und wenn ich diese einem Baum vergleiche, der schöne Blüten treiben und gesunde Frucht tragen soll, so ist die Ehe unstreitig die Wurzel des Baumes, ohne die der Baum gar nicht bestehen, geschweige denn leben und Früchte bringen kann. Hat die Ehe die Eigenschaft der Einheit, so ist die Nation in allen das allgemeine Wohl näher berührenden Fragen e i n e s Sinnes; hat die Ehe die Eigenschaft der Heiligkeit, so ist die Nation tugendhaft, zu grossartigen Entschlüssen und Handlungen fähig, hat die Ehe die Eigenschaft der Unauflösbarkeit, so ist die Nation mit festen Banden unter sich vereinigt, stark und unüberwindlich.

Unser ruhmgekrönte Ban hat seiner Nation bereits mit den schönsten und glänzendsten Tugenden vorangeleuchtet, jenen staatsbürgerlichen Tugenden, die Ihm den Namen des Retters und des Vaters seines Vaterlandes verschaffen, und die wesentlich zur Rettung des Gesammtstaates beitrugen. Das heutige Ereignis gibt Ihm Gelegenheit, das schönste und reinste Muster des ehelichen Glückes und der häuslichen Tugenden für seine Nation zu werden. Und ich gratuliere darob von Grund meines Herzens meiner Nation, weil ich überzeugt bin, dass jene Tugenden, die den häuslichen Altar des vielgeliebten Ban schmücken und sein Lebensglück bilden werden, sich über die ganze Nation ausbreiten werden, gleich den Quellen, die in den Gebirgen entstehend, den schönsten und fruchtbarsten Strömen ihren Ursprung verleihen. Dies die christliche Seite des heutigen Ereignisses.

Es sei mir gegönnt auch die nationale Seite desselben in Kürze zu berühren, die, will sie übrigens ihrem hohen Berufe entsprechen, von dem Fermente des Christentums durch und durch gesäuert werden muss. Der ritterliche Ban ist an der Spitze seiner Nation für zwei Grundsätze aufgestanden, die als Lebensprinzip des österreichischen Neustaates anerkannt werden müssen. Der erste dieser Grundsätze ist, die Aufrechterhaltung des geheiligten Thrones, dem wir alle wünschen, dass er so fest und unerschütterlich fortbestehe, wie der Thron des Ewigen, den er sich in unserem Gewissen und unserem Herzen errichtet hat, der auch wirklich ewig fortbestehen wird, weil Gott will, dass die Wahrheit und Gerechtigkeit auch hiernieden herrsche und die Tugend belohnt werde. Der zweite dieser Grundsätze ist, die gegenseitige Liebe und Achtung der verschiedenen Völkerstämme Österreichs, basiert in der so ganz und gar christlichen Idee der Gleichberechtigung. Wir wünschen, dass diese Idee in dem staatlichen Organismus, noch mehr aber in dem Herzen der Völker Österreichs immer mehr und mehr Leben gewinne, weil wir darin die einzige Bedingung des Lebens und des wahren Fortschrittes unserer grossen und schönen Monarchie erblicken. Wir Südslaven sind bereit zur Realisierung dieser Idee das Möglichste zu tun, wir reichen brüderlich unsere Hand allen Völkern Österreichs, gelobend feierlich vor Gott und Menschen, dass wir ihre Rechte so achten werden, wie wir wünschen und fordern, dass unsere Rechte von Jedermann geachtet werden. In dem heutigen Ereignis indessen finden wir das Symbol der brüderlichen Vereinigung der Süd- und Nordslaven unserer Monarchie. Der berühmteste Mann des slavischen Südens wählt sich zur Lebensgefährtin die auserlesenste Perle des slavischen Nordens und dies nehmen wir als die sicherste Bürgschaft hin, dass die Süd- und Nordslaven Österreichs ihr wohlverstandenes Interesse stets im Auge behaltend, sich gegenseitig lieben, achten und unterstützen werden. O, möchte das Band der Bruderliebe zwischen ihnen so fest, so zart, so beseligend sein, wie das von Gott geheiligte Band der ehelichen Liebe zwischen unserem erhabenen Brautpaare! O möchten die Slaven Österreichs ein Muster in dieser Beziehung den übrigen Völkern Österreichs werden! Und in diesem Namen

rufen wir das herzlichste, das je ausgerufen wurde, Lebehoch dem erhabenen Brautpaare. Živili!

*»Agramer Zeitung« od 4. i 6. aug. 1850. i »Nar. Nov.« od 1. aug. 1850.*

[1] Ban Jelačić vjenčao se 23. jula 1850. u dvorcu Napajedli (nedaleko od Olomuca u Moravskoj) s groficom Sofijom Stockau. Od Hrvata prisustvovali su toj slavi kao deputacija: biskup Strossmayer (u pratnji Mate Topalovića), ministarski savjetnik Metel Ožegović, kralj. savjetnik Herman Bužan, Vinković iz Varaždina, Kamauf, Cuculić i Dutković iz Zagreba, Smendrovac i Schmidt iz Karlovca i Batallerini iz Bakra. Osim njih još su došli ministar barun Kulmer (iz Beča), general Denkstein (iz Zagreba) i oba banova brata Đuro i Antun. Vjenčanje obavio je olomucki nadbiskup barun Sommerau-Beckh. Poslije vjenčanja, kad su mladenci primali čestitke, izrekao je biskup Strossmayer, kao vođa hrvatske deputacije, prva tri govora: mladoj i njenim roditeljima njemački, a banu hrvatski. Kod svečanog ručka izrekao je Strossmayer mladencima i četvrti govor, njemački.

## 72.

## Govor Strossmayerov vojnom ministru Čoriću.[1]

Beč, 28. jula 1850.

Die a. h. Berufung Euerer Excellenz zu dem eben so schwierigen, wie ausgezeichneten Posten eines Kronrates und Kriegsministers hat in der Brust der Südslaven die angenehmsten und freudigsten Empfindungen hervorgerufen. Die Kroato-Slavonier sind ihrem slavischen Charakter gemäss gewohnt jede Ehre, jede Auszeichnung, die einem ihrer getreuen Stammgenossen zuteil wird, als ihre eigene Ehre, ihre eigene Auszeichnung zu betrachten. Da nun Euere Excellenz, um mich eines slavischen Ausdruckes zu bedienen, eines der schönsten Blätter aus unserem heimischen Haine, eine der zierlichsten Blumen aus unserem vaterländischen Garten sind, so konnten wir es uns nicht versagen, Euerer Excellenz von Grund unseres Herzens ob der a. h. Ihnen zuteil gewordenen Gnade zu gratulieren und zugleich der nun sehr viel vermögenden Unterstützung Eurer Excellenz unsere heldenmütige Grenze, die die festeste Stütze des a. h. Thrones und eben deshalb unser Stolz ist, dringendst zu empfehlen.

Es ist noch Eines, das wir bei dieser Gelegenheit nicht unerwähnt lassen können. Die Gleichberechtigung der verschiedenen Völkerstämme Österreichs, dieser so humane und wahrhaft christliche, von Sr. Mt. unserem angebeteten Herrn und Kaiser, wie von der Reichsverfassung garantierte Grundsatz, ist die Grundlage der Neugestaltung Österreichs. Je mehr dieser Grundsatz in dem staatlichen Organismus Österreichs Leben gewinnt, desto fester unerschütterlicher, grösser wird die österreichische Monarchie stehen. Dies ist unser aller Überzeugung. Es ist indessen nicht zu läugnen, dass die Geltendmachung dieses Grundsatzes einige an das Vorherrschen gewohnte Völkerstämme unangenehm berührt hat, und dass sich in ihrem Schoosse mächtige Parteien gebildet haben,

die den vorerwähnten Grundsatz als eine Utopie, als eine Unmöglichkeit darstellen, die es daher als eine politisch Notwendigkeit ansehen, dass z. B. die Slovaken und Romanen in Ungarn in ihrer untergeordneten und unbedeutenden staatlichen Stellung auch fernerhin verbleiben. Wir Kroato-Slavonier sind mit unserem ritterlichen Ban an unserer Spitze für die Aufrechthaltung des geheiligten Thrones und für die Gleichberechtigung der Nationalitäten aufgestanden. Wir stehen auch heutzutage für diese Grundsätze ein, und werden immer dafür einstehen. Wir glauben insbesondere, dass an der Gleichstellung und Kräftigung der gewiss nicht aus eigener Schuld schwach vertretenen Slaven arbeiten, eben so viel heisst, als arbeiten an der Befestigung und Kräftigung des a. h. Thrones und der grossen Monarchie. Wir Kroato-Slavonier, die wir uns in einer günstigern Lage befinden, werden auf den gesetzlichen Wege daran arbeiten, wir bitten aber auch, Euere Excellenz wollen an Ihrem hohen und wichtigen staatlichen Posten im Geiste des Grundsatzes der Gleichberechtigung die schwächern Stämme beschützen, insbesondere aber die slavischen Interressen in der österreichischen Monarchie fördern. Sie werden dadurch den zahlreichen wohlverdienten Kriegslorbeeren auch jene Friedenslorbeeren gesellen, die Ihren Namen in der österreichischen Geschichte unsterblich machen werden. Živio!

»*Agramer Zeitung*« *od 5. aug. 1850.*

[1] Prilikom Čorićeva imenovanja vojnim ministrom (16. jula 1850.), a na čelu iste one hrvatske deputacije, koja je bila u Napajedli u banovim svatovima te se tada vratila u Beč.

73.

## Grof Esterházy knezu Schwarzenbergu.

Rim, 10. aug. 1850.

Durchlauchtig Hochgeborner Fürst,

In der Nebenlage gebe ich mir die Ehre die päpstlichen Bullen, Breven und Vollmachten für den neuernannte Herrn Bischof von Bosnien und Syrmien, Joseph Strossmayer, gehorsamst mir der Bitte zu übersenden, diese Dokumente demselben auf dem geeigneten Wege geneigtens zu Händen gelangen lassen zu wollen.

Genehmigen etc.

Rom den 10. August 1850.

M[oriz] Esterházy.

An das k. k. Ministerium des Äussern in Wien.

*Pripis:* Dem Herrn Bischof Strossmayer eingehändigt am 21. August.

*Prilog:* Der Unterzeichnete bestätigt, von Seite des k. k. Ministeriums der auswärtigen Angelegenheiten empfangen zu haben ein Paket mit päpstlichen Bullen, Breven und Vollmachten, das ihm verliehene Bistum Diakovar betreffend.

Wien den 21. August 1850. um 11 Uhr Vormittags.

Joseph Strossmayer
Bischof.

*Original u drž. arhivu u Beču; Nr. LXXXI (9674 E) F. 26. B. 2.*

*Pripis:* praes 20/8 1850.

74.

## Strossmayer Duhovnom stolu đakovačkom.

Beč, 24. aug. 1850.

Prečasni Duhovni stole!

Na dva Vaša pisma, jedno od 13., drugo od 19. kolovoza t. g. evo Vam ujedno odgovora.

Što se tiče mudroslovlja, to se u Đakovu pretstavljati više ne će, a po sustavu novijem školskom nije ni moguće da se pretstavlja. Dakle ispit ima se proglasiti samo za bogoslovlje, i to u našoj domovini, a može se baš i u Pečuhu proglasiti, u koliko bi ond mladića bilo našem jeziku vještih. Ispit pako proglasite ma u koji dan osmine poslije nedjelje 19. po Duhovih, iliti poslije Miholja. Iz čega viditi možete, da je moja volja tvrđa od hridi spasiti Sjemenište moje u onoj slici, u kojoj se za danas spasiti može. Ja ću kod ispita, ako Bog da, sam prisustvovati.

Što se posvećenja tiče mladih naših obučenika (!), to ću ja sam po milosti božjoj obaviti.

Knjiga, koju sam Vam neki dan preporučio, košta svezana 30 kr. u srebru, a dobit će se moći kod opata osječkoga Adama Sukića.[1]

Moje su bule hvala Bogu došle i ja ću ovd po poslaniku Njeg. Svetosti u nedjelju 16. po Duhovih, u koju svečanost Porođenja B. D. M. pada, posvećen biti. Želim, da se ovo mojih nekoliko riječi, koje ovd u prilogu šaljem, kako u Stolnoj crkvi, tako i po svima parohijama i po mjestih od oproštenja pravovjernom puku svečano proglase i puk na molitve za me ponukuje. Molim dakle odmah ih na sve parohe pošaljite, da svoje prodike u istom smislu sačinite i puk svoj još unaprijed o tom obavijestiti mogu; riječju, što točnije i izvrsnije izvršivanje ove moje želje polažem na svijest Duhovnog stola. Prevod nemecki prilažem zato, da ga dvornici moji u onoliko egzemplara otpišu, koliko je od potrebe.

Ja ću se iz Beča krenuti 16-oga rujna; 17. i 18. zadržat ću se u Pešti, 20. ujutro dospjet ću u Osijek, 21. oko podne u Đakovo. Želim što svečanije primljen i dočekan biti. U koliko je moguće držite se obreda, koji se u »*Pontificale Romanum*« sub titulo: »*Ordo ad recipiendum processionaliter praelatum*« zadržaju.

Ja se tek sutra krećem u Otrogon, budući da sam kroz groznicu dosad prepriječen bio.[2]

Što se gore spomenutog ispita tiče, podajte ga kroz naše »Narodne Novine«, »Agramer Zeitung« i dalmatinskog »Glasnika« obnarodovati.

U ostalom u ljubavi i počitanju ostajem prečasnog Duhovnog stola prijatelj

U Beču dne 24. kolovoza 1850.

Josip Juraj Strossmayer
biskup.

P. S. Gdje se na ranoj Misi i nemecko evanđelje štije, tu nek se i nemecki ovaj prilog proštije.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

*Duhovni je stol po Strossmayerovoj želji razaslao na kler Okružnicu 29. aug. (Koncept, ibidem.)*

[1] Pripovitke novog i starog zakona. Beč 1850., 250 str.

[2] Na sinod ugarskih i hrvatskih biskupa, što ga je sazvao ostrogonski nadbiskup Scitovszky za 25. augusta (up. niže str. 112, bilj. 2).

## 75.

## Strossmayer svojoj dijecezi.

[Beč, 24. aug. 1850.][1]

Poljubljeni u Isusu!

Evo nekoliko riječi iz daleka — baš upravo iz sredotočja velikog carstva našeg — dopiru danas do pobožnih ušiju Vaših. Udaljen je doduše tijelom od Vas onaj, kog misli i čuvstva nose glasi ovi, al je duhom, molitvom i ljubavlju među Vami. Dajte dakle otvorite mu ljubezno vrata srdaca Vaših.

Iz krila neizmjernog milosrđa svoga pokloni Vam, ljubezni, Promisao božja u licu poniznosti moje vrhovnog duša Vaših pastira i ravnitelja broda onog, koji Vas ima kroz valovito more vremenitosti ove u pristanište vječitog mira i spasenja dovesti. I evo današnji je upravo dan, u kom apostolski onaj iz božanstvenih ruku Spasitelja našeg proizlazeći biskupâ lanac, mojim posvećenjem i na čast biskupsku uzvišenjem, jednim prstenom duljim i bogatijim postaje. Ah svemogući vječni Bože, koliku sam ja Tebi zahvalnost dužan, da

si se Ti po nedokučljivoj mudrosti i dobroti svojoj udostojao mene — još mlađano udo — među glave tijela Isusovog uvrstiti i slabu trščicu krepošću duha svoga za stožerni stup svete kuće svoje izabrati.

Poljubljeni! Poduprite i Vi danas pobožnim molitvami Vašimi ćuti zahvalnosti moje i uzmite — košto ja uzimam — za znak osobite milosti božje, što je dan posvećenja moga ujedno dan najveće svečanosti, najvećeg veselja za cijelo kršćanstvo. Danas bo bistro lice svoje pomalja ona zvijezda danica, koja porodi sunce pravde i istine; danas pucati počima zora, koja je dugotrajnu noć u svjetilo vječitog dana preobratila; danas ugleda svijet ona, koja materom sina božjeg postavši, glavu zmije paklene smrvi i satre okove, kojimi smrt vjekovita pokoljenje čovječansko opasa. Dat će Bog po možnom majke svoje posredovanju ter će i dan posvećenja moga za one, koje ću skoro svojimi nazvati, dan radosti, dan veselja, dan blagoslova postati. Što da čim sigurnije bude, ponukujem vas u Gospodinu: molite se za me, jer — košto nas uči povjesnica puka Izraelskoga, koje nit neposredno je rukom božjom tkana — najveća blagodat, koju Bog puku svome ukazati može, jesu dobri pastiri. »Poslanje pako dostojnih poslenika — košto veli Sv. Hilarije — jest dažd Duha Svetoga, kog Bog jedino sretstvom molitve i prošnje puka svrhu pravovjernih izlijeva *(S. Hilarius Comment. in Matth. c. 10. opp. Wirceb. 1875. T. III. p. 365).*« Po Grguru pako Velikome »samo vrućimi i neprestanimi molitvami može se od Gospodina dobar pastir isprositi *(Gregor. M. expos. in 1. Reg. c. 9. Lib. 4. opp. Wirceb. Tom. II. p. 320).*«

Svrhu toga dan današnji koliko je za me, toliko je a i još više važan za Vas sve, koji ćete se skorim stado moje zvati. »Što smo — govoraše jednoć puku svome Sv. Ivan Zlatousti — kršćani, zbog nas je; što smo poglavari, zbog vas je. U tom što smo kršćani radi se o koristi i spasenju našem; u tom pako što smo poglavari radi se o koristi i spasenju vašem *(S. Ioann. Chris. Serm. 165. de temp.).*« I doista, Gospodin Isukrst život svoj položivši za otkupljenje naše i krv svoju prolivši na drvetu križa svećenički red zato vječitim učini, da neizmjerna ljubav njegova prema rodu ljudskom vječitom postane i da se krv presvetih rana njegovih vjekoma kanoti lije, kojom bi se od grijeha i opačina svojih prati i čistiti imali umrli. Sav dakle milosti, koje svećenik po ređenju prima dar, jest svojstvo puka pravovjernog, jest baština ljubavi i spasenja, koju mu onaj ostavi, koji se za nas svagdan na žrtvenicih naših prikazuje. Naravno je pako, da čim je puk pobožniji, Bogu miliji, čim pomljivije moli, tim blago milosti, koje mu Bog sredstvom svećeništva pruža, veće i blagodatnije postaje. Molite se dakle, još jedanput Vam velim, molite se, da bi Bog broj milosti, koje ja danas Vami na korist i spasenje primam, umnožio i učinio, da ja po dužnosti uzvišenog zvanja svoga i pod zaštitom istih milosti njegovih Vas svekolike k spasenju vjekovitom dovedem.

U ostalom milost Gospodina našega Isukrsta, ljubav božja i krepost Duha Svetoga neka bude sa svima nama. Amen.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

[1] Na kraju otštampana primjerka, priložena Strossmayerovu pismu od 24. aug. 1850. đakovačkom Duhovnom stolu, ima ovaj dodatak: Tiskano u Beču 23. kolovoza 1850. kod Jermena.

## 76.

## Posvećenje Strossmayerovo biskupom.

Beč, 8. sept. 1850.

U Beču 16. rujna. Dan posvećenja bijaše već ustanovljen, pače, da bi se i u samoj biskupiji znalo, kad će se ta svečanost ovršavati, i da bi se narod skupa sa svojim duhovnicima na isti dan za svoga novog vrhovnog pastira Bogu molio, bijaše nekoliko riječi od ovoga (t. j. Strossmayera) budućem svomu stadu poslano.[1] Ista bolest, koja mladoga biskupa na jedno dvije nedjelje dana prije posvećenja spopade, bijaše na toliko popustila, da je mogao na obdržavani u Ostrogonu sastanak ugarskih i hrvatskih — ja bih radije rekao: panonskih i ilirskih biskupa — otići, otkud se također 2. sept. u povoljnom zdravlju povrati.[2] Sve, koje se činjahu potrebite priprave bijahu priugotovljene, kad al iznenada mal smetnje velike ne bijaše. Poznato je naime, da pri posvećivanju novoga biskupa, osim posvetitelja najmanje još dva nadili biskupa biti moraju, ili gdje to ne bi moglo biti, tud dozvoljenjem apostolske stolice ove dvojice mjesto i dva opata samo ispuniti mogu. Budući pako da ovdje nikakove take nužde nije se bojati imalo, jer u samom mjestu osim prednavedenoga poslanika rimske stolice, kano koji je ovaj sveti čin obavljati imao, još četiri nadbiskupa bijahu, od kojih dvojica još prije umoljeni, obećali bijahu, da će pri posvećenju biti, na koje se dakle mladi biskup i oslonio bio. Al u isto skoro doba dogodi se, da su svi koje doma, koje nalazeći se — bez da su o urečenom danu štogod znali — podalje od grada bolešću i slabošću tako zadržani, da nije moguće bilo ni očekivati od njih kakve pomoći. Od nahodećih se koje u Beču, koje nedaleko odavle nekojih kompromitiranih ugarskih biskupa nije bilo probitačno takova šta ni tražiti, budući da bi tim korakom i posvetitelj i posvetiti se imajući kod visoke vlade lako zabrazditi mogao.

Dopuštenje, da bi u otsutnosti posvećenih biskupa i opati mogli sudjelovati, iz gore navedenih uzroka nije se tražilo, od općenitog narodnog pravila niti se je smjelo niti htjelo svojevoljno odustati, a dan se je određeni već približio; što dakle da se čini? Jedan se bijaše našao, a to bijaše Veliko-varadinski rumunjsko-katolički biskup, Presvijetli gospodin Basilio Erdélyi, koji je s ostrogonskog sastanka svojim poslom bio u Beč došao i ljubav imao toliko

pričekati. Bijaše to veoma ugodno našem mladom g. biskupu, a i stvar važna i znamenita za nas. Pastir onoga baš naroda, koji je s našim toliko žrtava podnio za uzdržanje carskoga prijestola, ljubitelj neopisani svog rumunjskog zabačenog puka, supolaže ruke pri izvedenju za čast biskupsku na tolikog ljubitelja našeg naroda i doma ilirskog. Ista Providnost božja, koja se pobrinu za jednog ovog, pobrinula se i za drugoga pripomagajućeg biskupa. Putem čudnovato ushitrenog (!) telegrafa bude pozvan sufragan olomučki. Čitatelji naši sami znadu, koja je daljina iz Beča do Olomuca. Pisac ovih redaka sam je dotični poziv od strane g. biskupa u bečkoj brzojavnici, i to 6. o. m. u pol dva sata po podne predao. Računajte sad, dok se je tamo javljalo, dok su se tamo iste ove riječi, koje su odavle poslane, pisale, dok se dotičnom gospodinu dostavilo, dok je on odgovor pravio i tamošnjoj brzojavnici predao, dok je opet amo javljeno, ovdje opet odgovor pisan, zapečaćen i Presvijetlom našem mladom gospodinu biskupu u stan njegov poslan — za sve to projde ne više nego 3 sata. Tko se takovom iznašašću ne bi divio, tko ne bi korist njegovu uvidio, tko se ne bi radovao i veselio? Odgovor dakle stiže povoljan, i tako, budući da je u rečeni dan sve u redu bilo, oko ½10 sati stupi Preuzvišeni gospodin nadbiskup posvetitelj, dočekan od mnogobrojnoga svećenstva u narešenu za tu prigodu i pobožnim pukom dupkom napunjenu krasnu crkvu Sv. Augustina.

I tako se zače veličanstveni obred crkveni, kojim se poleg nepretržno čak od apostolskih vremena pa dosada postojećeg predavanja, koje za ispražnjene stare, koje za novo podignute biskupske stolice, vrijedni i zaslužni svećenici na prvo i najviše u crkvi Isusovoj dostojanstvo podižu, uzvisuju i posvećuju, na dostojanstvo u pravom smislu apostolsko. Opisivati potanko i sljedomice sve ovog svetog obreda strane, odviše bi bilo. Jedno ću samo napomenuti. Dolazi izmed ostalih i taj prizor, gdje se novoposvetiti se imajući ispituje, da li ispovijeda sve članke svete crkve, da li se svim zaključkom svetih otaca i općih crkvenih sabora i sam podvrgava i volju ima i dalje ih obdržavati i nad obdržavanjem istih bditi, da li će povjerenom sebi puku riječ božju po smislu Svetog Pisma i nauku crkvenom svagda tumačiti i ispravno navješćivati i t. d. Budući da je i mnogo svećenika među pobožnim pukom u klupama bilo i nekoji od njih dotičnu obrednu knjižicu držeći pratili uzastopce svaki čin svete službe i pameću i okom svojim, dogodi se, da je jedan od mnogobrojnih tamo desivši se naših rodoljuba i domorodaca također sa strane u taku jednu obrednu knjižicu u rukuh blizu mu sjedećeg nekog svećenika gledao i čitao, kako stavljena od posvećujućega nadbiskupa pitanja, tako i odgovore, koje novi biskup daje. Poslije je taj domorodac kazivao, kako mu je odlanulo, kad je taj kobni ispit već dovršen bio. »A zašto? pitasmo ga. Zar Vam je teško bilo sjediti u klupi i gledati tako dugo? Kako je istom moralo biti onima, kojih se je stvar pobliže ticala!« »Ne zato, reče nam, što bi odveć dugo trajalo, nego sam se sve bojao, da ne će između pitanja takovo biti, koje bi na štetu našeg narodnog jezika smijeralo. Sve me je strah morio, da ne će na pr. zapitati: da

li novi biskup priznaje, da je samo latinski jezik crkveni, jezik bogoslužni i da su drugi jezici u tom smislu prokleti; pa mi — tako zaključi — čisto kamen s duše spade, kad opazih, da podobnoga pitanja nije bilo.« Već i sami čitatelji naši uviditi mogu, da se ovaj strah našega mladog rodoljuba, premda se izviniti dade, ako ga i drugi možebiti mnogi s njime dijele, ipak ne samo tim, što se je sam osvjedočio, nego već i tom okolnosti lako umiriti i oprovrći može, što je opće poznato, da bitnost katoličke crkve ne sastoji u jednoličnosti ni crkvenih obreda ni crkvenoga ili bogoslužnoga jezika, nego jedino i samo u jednoličnosti svete i nepromjenljive vjere i ljubavi kršćanske. »Zar ne vidjeste — rekosmo mu — rumunjskoga biskupa u svojoj drukčijoj odeždi crkvenoj, u svojoj kruni, sa svojom bradom; mislio bi, da kakvoga starog kralja ili patrijarha gledaš; pa zar nije on na glavu novog biskupa skupa sa onim iz Olomuca, skupa sa posvećujućim nadbiskupom, Rimljaninom, svoje ruke položio? Zar ne znate, da Rumunji slijede obred grčki; zar ne znate, da službu božju u svom jeziku rumunjskom imaju, bez ikakvog uštrba katoličanske jedinosti. Pa da se nije slučajno razbolio, bio bi ovdje i ovdašnji arcibiskup Jermenski. Oni opet svoj vlastiti obred imaju; svojim vlastitim jezikom tajnu službe božje ovršuju, pa bi to ipak sve jedno bilo. Temelj katolicizma dakle, jedino je općenje iste vjere i ljubavi sa crkvom onom, s kojom po riječima Sv. Irenea, u knjizi »Proti krivovjercima«, svaka druga crkva slagati se mora. I tako samo, a ne na drugi način, svikoliki kršćani ukupno poleg sve različnosti obreda i jezika, čine i ispovijedaju jednu svetu katoličansku ili opću i apostolsku crkvu.« Ove i ovim podobne opaske zadovoljiše naravno našega ljubopitnog domoroca, i mislimo, da ni čitatelji naši, koji dobro znaju, da je kršćanstvo poslano i pozvano, da sve narode u jedno moralno i duhovno tijelo združi i pobrati, proti ovim načelima ništa imati ne će. Nu mi se udaljismo od preduzetog predmeta. Vratimo se još malo u crkvu.

Kazivaše opet drugi, koji su pozornim okom sve motrili, da im se opet nije ništa toliko dopalo, koliko onaj tren, kadno posvetitelj nadbiskup uzevši za ruku novoga biskupa, na pripravljenu pred oltarom stolicu (poslije kako mu je klečećem pred sobom biskupsku kapu na glavu, a pastirski štap u ruke dao) posadi, te sam gologlav stojeći ukraj sjedećega na prijestolu novoga biskupa, veselim i svečanim glasom zapjeva *»Te Deum laudamus«* t. j. »Tebe Bože hvalimo«! I doista, to i jest najsvečaniji prizor, jer pokazuje, da je sveto djelo dovršeno. Novi biskup, tada već posvećen — ostajući drugi kod oltara — kano sad već on sam najveći u crkvi, počamši od oltara prođe kroz svu crkvu blagoslov dajući naklanjajućem mu se puku. Ja mislim, da pri ovom činu nijedno nježnije srce nije ostalo, koje se do suza ne bi bilo ganulo. Meni barem frcale su iz očiju kao biser čisti. U jedan mah pomislih: Ej, da te sada tvoja mila majka vidi; ej, da je ovo mnoštvo, koje te gleda i kojem blagoslov daješ, sastavljeno iz miloga nam našeg i krotkog slavonskog puka, tvog sad već istinskog stada? Nu pomislih opet, daj dakle, da mi, nekoliko evo

nas, mjesto sviju, prvi biskupski tvoj blagoslov primimo i da se Ocu nebeskomu pomolimo, neka njegovo posvećenje i nama i našoj miloj domovini napredno i blagotvorno bude. Povrativši se novi biskup k oltaru, izmoli posvećujući nadbiskup slijedeću molitvu za njega: »Bože, pastiru i ravnatelju njegovih pravovjernih, ovoga slugu tvoga, kog si crkvi tvojoj đakovačkoj stavio na čelo, milostivo pogledaj; daj mu, molim te, da riječju i primjerom onim, kojim je stavljen na čelo, koristi i u život vječni skupa s povjerenim njemu stadom prispije po Kristu Gospodinu našem«, našto okolo stojeći odgovorismo: *Amen.* Zatim novi biskup svečani zadnji blagoslov svima od oltara dade i poslije kako on tri put sve višim i višim glasom *»ad multos annos,«* t. j. »na mnogaja ljeta«, svom posvetitelju ispjeva, i kako s njim tako i s drugimi biskupi izgrli se i izljubi, bilo je sve dovršeno.

U 4 sata popodne išlo se na objed k apostolskomu nunciju. Budući da je on tu čast novoposvećenom biskupu na poštenje priredio, njemu je također i ostavio, koga hoće neka pozove. Nekoju gospodu pozvao je i sam. Gostiju bijaše pravo 30. Od pozvanih ministara samo su dvojica mogla doći. Bio je tu također naš starina Feldmaršal grof Nugent, Fml. grof Kaboga i Gm. Denkstein. K znamenitosti ovoga dana ne ostaje mi drugo ništa da pridodam, nego još samo zdravice one, koje su pri ovom velelijepnom stolu napijane, i koje kao važnost toga dana, tako isto i visoke osobe, koje su ih napile, najbolje označavaju. Najprije prvi napi novi biskup đakovački Svetom Ocu Papi Piju IX. Zatim drugi nuncije papin našem caru Franji Josipu I. Slijedila je treća zdravica nuncijeva novom biskupu i ovoga (četvrta) nunciju, a napokon nuncije napi katoličkom puku biskupije bosansko-đakovačke i srijemske, kano budućemu stadu novoga biskupa.[3]

U kratko je također novi biskup izrazio svoju zahvalnost kako spomenutom g. velikovaradinskom biskupu Basiliju Erdélyiju, tako olomučkom sufraganu Thysebaertu, na ukazanoj mu ovoj bratimskoj ljubavi. I pri ovih zdravicah mnogo je oko prosuzilo, a dopisniku je i lice umiveno; niti on može dostojno Providnost božju slaviti, što njemu jedinome iz cijele biskupije na način sasvim nenadani tu sreću podijeli, da gleda prizore, koji će mu svagda u duši zapisani ostati. Doista: gdi nesreće tu i sreće ima!

*»Nar. Nov.« od 21. sept. 1850. (dopis je bez sumnje Topalovićev).*

[1] Up. gore str. 110, br. 75. U »Nar. Nov.« od 17. sept. izišao je ovaj oglas; napisao ga je Mato Topalović: »Po nalogu i želji Presvijetloga novoposvećenoga g. biskupa bosansko-đakovačkoga i srijemskoga, Josipa Jurja Strossmayera, ovim se na znanje daje, da će isti Presvijetli gospodin 29. t. mj., to jest licem na Miholje, svoj svečani uvod ili instalaciju u Đakovu držati, za koju se svečanost u ime njegovo svi njegovi osobni prijatelji i uopće domoroci pristojno i srdačno pozivaju. U Beču dne 14. rujna 1830.« »Kat. List« od 21. sept. str. 302 ima isti tekst, ali i s potpisom »Mate Topalović«.

*

[2] Ta su vijećanja ugarsko-hrvatskoga episkopata, pod pretsjedništvom ostrogonskoga nadbiskupa i primasa »regni Hungariae« Ivana Scitovszkoga, započela 25., a završila 31. aug. Prisustvovali su osim Strossmayera još i zagrebački biskup Juraj Haulik, senjski Mirko Ožegović i križevački Gavro Smičiklas. O tom sastanku up. »Katol. List« 1850., 286, 294 385—388 (enciklika episkopata).

[3] Tekst zdravica up. u idućem dokumentu.

## 77.

## Posvećenje Strossmayerovo biskupom.

Beč, 8. sept. 1850.

Am 8-ten d. M. fand in der Augustinerkirche die feierliche Konsekration des neuernannten Herrn Bischofs von Diakovar, Joseph Georg Strossmayer, durch Se Excellenz, dem päpstlichen Nuntius, Monsignore Viale Prelà, unter Assistenz des H. H. griech. kathol. Bischofs von Grosswardein, Basil Erdély und des H. H. Weihbischofs und Suffragan von Olmütz, Freiherrn von Thysebaert, in Gegenwart einer zahlreichen Versammlung aus allen Ständen statt. Der religiösen mit aller Würde vollzogenen Zeremonie folgte eine Festtafel bei Sr. Excellenz, dem Nuntius, welche mehrere der Herren Minister und andere hochgestellte Personen mit ihrer Gegenwart beehrten. Bei Gelegenheit der Toaste, welche an die auserwählten Gäste der Tafel gerichtet wurden, erhob sich zuerst der Herr Bischof von Diakovar zu folgender Rede:

Es ist uns allen eine Stadt bekannt, die nach dem Ratschlusse des Allweisen berufen zu sein scheint, die erste und die wichtigste Rolle in der Weltgeschichte fort und fort zu spielen, und die Aufmerksamkeit der ganzen zivilisierten Welt ohne Unterlass auf sich zu lenken. In der vorchristlichen, kaum von einigen gebrochenen Strahlen eines unbekannten Lichtes erleuchteten Zeit, herrschte sie fast in der ganzen damals bekannten Welt durch eine Gewalt, der nichts ähnliches in der Geschichte an die Seite gestellt werden kann. In der christlichen Zeit, da jenes unbekannte Licht eben so sichtbar wurde, wie das Tagesgestirn am Firmamente, da es die moralische Welt in demselben Masse zu erleuchten und zu wärmen begann, wie die Sonne die physische, musste wohl die rohe Gewalt aufhören; sie musste aufhören, weil sie ihre providentielle Bestimmung erfüllte, ein Mittel nemlich in der Hand Gottes zur Christanisierung der Welt zu sein; sie musste aufhören, weil sie die rohe Gewalt mit den sanften und liebreichen Prinzipien des Christentumes nicht vertrug; sie musste aufhören, weil unter dem Einflusse des neuen göttlichen Lichtes, die durch Jahrtausende in der Brust des Menschen erstarrten edleren Gefühle der wahren Gesittung, das heisst der Menschlichkeit, der Hochherzigkeit, der allgemeinen Brüderlichkeit, wieder rege gemacht, belebt und zu den schönsten und herrlichsten Taten herangebildet wurden, gleichwie die

Frühlingssonne die schlummernden Kräfte der Natur erweckt, in Bewegung setzt und befruchtet.

Und nun, nun erhob die Hand des Allmächtigen diese Stadt zum Range der ersten in der Welt dadurch, dass er sie zum Mittelpunkte jener Liebe und jenes Glaubens einsetzte, der aus dem Schoosse der Ewigkeit auf diese Welt verpflanzt, durch unzählige Wunder und das Blut des Gottmenschen besiegelt, zur einzigen unversiegbaren Quelle der wahren Bildung, des wahren Fortschrittes, des wahren Glückes der Völker geworden ist.

Es ist dies Rom, jenes Rom, das auch heutzutage seine Siege feiert und seine Eroberungen macht; Siege, die nicht mit gewöhnlichen Waffen und auf mit Menschenblut bezeichneten Wegen, sondern mit den Waffen des Glaubens und der Liebe erkämpft werden; Eroberungen, die nicht in Städten, Provinzen, Reichen und irdischen Schätzen bestehen, sondern in den Gewissen und der freien Überzeugung von Millionen und Millionen von Menschen.

Und wenn ich mich in dem gegenwärtigen Augenblicke ehrfurchtsvoll zu deinen Füssen, o Rom, im Geiste werfe und deine Grösse und Herrlichkeit bewundere, so werfe ich mich zu den Füssen des Kreuzes und bete die göttliche Anstalt des Hohenpriesters an; denn all dein Glanz, o Rom, ist nichts anderes, als der Widerschein jenes Lichtes, das dem Erlösungszeichen und dem Throne des Fürsten-Apostels entströmt; ich bewundere die Grösse und Erhabenheit jenes Geistes, der sich in deinem Weichbilde achtzehn Jahrhunderte hindurch von Geschlecht zu Geschlecht vererbt und der nach Zeit und Umständen, immerhin aber zum Wohle der Völker, bald sanft und anmutig war wie der Seraph, bald ungestüm und heftig wie der Donner, bald rasch und plötzlich wie der Blitz, bald fest und unerschütterlich wie der Felsen. Dir, o allgemeiner Vater der Gläubigen, Pius, gilt dieser Tribut der Verehrung, denn Du bist als Inhaber der höchsten Gewalt in der Kirche der Träger dieses Geistes, der sich in Dir ausgeprägt und in den schönsten und bewunderungswürdigsten Zügen der christlichen Liebe zeigt, die einst die ganze Welt erobern wird, und in der unerschütterlichen Festigkeit, die den heiligen Glauben in seiner ursprünglichen Reinheit vom Anbeginne an bis auf den heutigen Tag erhalten hat und bis an das Ende der Welt erhalten wird. Du bist jener Leuchtturm, den Gott aufgerichtet hat, damit die Völker in der gegenwärtigen stürmischen Zeit nicht Schiffbruch an ihren Glauben erleiden.

Ich danke Dir, o Stellvertreter Christi, aus allen Kräften meiner Seele, dass Du das teure Haupt meines Herrn und Kaisers gesegnet hast, meines Herrn und Kaiseres, dem ich ewigen Dank und ewige Treue dafür schulde, dass Er sich gewürdigt hat, Seinen Blick in der Wahl des Diakovarer Bischofs auf meine Wenigkeit fallen zu lassen. O, segne Ihn auch fortan! Er ist ja Deines Segens im höchsten Grade würdig, denn Er hat zum Kreuze gesagt: Du bist Mein Ruhm und Meine Anbetung; zum Glauben hat Er gesagt: Du bist die Grundlage Meines Thrones und das Unterpfand Meines Glückes; zur Kirche hat Er gesagt: Du bist der Gegenstand Meiner zartesten Verehrung, Du bist

meine verlässlichste Bundesgenossin; zur Wahrheit und Gerechtigkeit hat Er gesagt: Ihr werdet Meinen Szepter führen; zum Evangelium hat Er gesagt: Du bist Meine beständige Richtschnur; zu Dir, o Pius, hat er gesagt: Du bist Mein Vater, dessen Stimme ich gern vernehme; endlich zu all' den Tugenden, die je Seinen hohen Stamm geschmückt haben, hat Er gesagt: Ihr seid die schönsten und teuersten Edelsteine in Meiner Krone, die Ich eben so rein und unversehrt, wie Ich sie von Meinen Ahnen empfangen habe, auf Meine Nachkommen vererben, ja vermehren will. O segne Ihn daher, damit die Fülle der göttlichen Gnaden vom Himmel über Ihn herabströme, wie das Licht und die Wärme von der Sonne auf die Erde herabströmt.

Ich danke Dir, dass Du die weise Regierung Österreichs gesegnet hast, die zum Trotze der Frivolität unseres Zeitalters den Mut gehabt hat, die alten unwürdigen Fesseln der Kirche zu brechen und so der freigewordenen die Erfüllung ihrer göttlichen Sendung auf der Erde zu ermöglichen. O segne sie auch fortan, auf dass es ihr gelingen möge, das grosse und schwierige Werk der Neugestaltung unseres grossen Vaterlandes eben so rühmlich zu vollenden, wie sie es mutig und unverdrossen begonnen hat. Segne aber auch zugleich all' die verschiedenen Volksstämme Österreichs, auf dass sie durch Deine Vermittlung stets in der innigsten Gemeinschaft mit dem gesalbten des Herrn verbleiben mögen, denn ohne diese Gemeinschaft sind die Völker das, was der Strom von seiner Quelle abgeschnitten, was der Ast von seinem Stamme abgehauen, was die Rebe von ihrem Weinstocke abgerisen. Segne sie, auf dass der Geist Christi in ihrem Herzen ewiglich wohne und die Zahl derjenigen von Tag zu Tag geringer werde, ja gänzlich verschwinde, die in ihrer Verblendung der Abnahme des Christentumes entweder gleichgiltig zusehen, oder sich gar darüber freuen und den öffentlichen Geist durch Wort und Tat mitvergiften helfen. Die Bedauernswerten sind unmündigen Kindern ähnlich, die über das Schauspiel eines Brandes frohlocken, von dem aber bald auch ihr väterliches Haus ergriffen und eingeäschert wird.

Endlich danke ich Dir, dass Du mich gesegnet und durch die Bestätigung meiner Wahl mich zum Mitgliede jener ununterbrochenen Kette der Bischöfe gemacht hast, deren Haupt in den Händen desjenigen ist, der im Himmel zur Rechten seines ewigen Vaters sitzt. O segne mich auch fortan, damit mein Wirken im Weinberge des Herrn fruchtbar werde und meine Frucht bleibe.

Und nun erhebe ich das Glas und rufe mit tiefbewegten Gemüte ein Lebehoch aus, in das gewiss unser Aller Herzen freudig einstimmen werden, denn es sind ja durch die Bande eines und desselben Glaubens geheiligte und gereinigte Herzen. Hoch lebe daher das Oberhaupt der Kirche, Pius IX.!

Hierauf erwiderte Se Excellenz der Apostol. Nuntius:

Meine Herren! Wir sind Alle aus vielen Gründen von dem Gefühle der Liebe und der Dankbarkeit gegen Se Majestät dem Kaiser durchdrungen; wir

Geistliche insbesondere, um der Freiheit willen, die Se Majestät der Kirche gewährt haben. Es war dies eine grossmütige und wahrhaft christliche Tat; es war dies zwar ein Akt von Gerechtigkeit, allein zu gleicher Zeit eine wahre Wohltat für die Kirche in den kaiserlichen Staaten. Se Majestät haben das grosse Werk angefangen und Sie werden es auch vollenden. Die Kirche soll und wird sich dafür dankbar zeigen. Wir wollen unsere inbrünstigen Gebete zum Himmel erheben, auf dass Gott Se Majestät lange und glücklich erhalte. Wir wollen zu Gott beten und darauf hin arbeiten, dass Se Majestät den Schutz in der Religion finden, den Sie derselben gewährt haben und gewähren werden. Es lebe Se Majestät der Kaiser Franz Joseph hoch!

Es folgte eine erneuerte Ansprache Sr. Excellenz des Nuntius in nachstehender Weise:

Meine Herren! In der Reihenfolge der Apostel zählt die Kiche einen Apostel mehr, den hochwürdigsten Herrn Bischof von Diakovar.

Was Se bischöfliche Gnaden als Priester gewesen, wissen wir Alle, die wir Zeugen seines frommen und eifrigen Wirkens waren, daraus und aus den Gesinnungen, die er soeben ausgesprochen hat, können wir vorausehen, was er als Bischof sein wird. Für das Haus Israel wird er fest wir eine Mauer stehen. Er wird die ihm anvertraute Herde weiden und besorgen, wie der Apostel Petrus sagt: Nicht aus Zwang, sondern freiwillig nach Gottes Willen; nicht um schändlichen Gewinnes willen, sondern aus Liebe; nicht als solche, die über das Erbe Gottes herrschen, sondern die Vorbilder der Herde geworden sind, vom Herzen. Seine Diözesan-Angehörigen werden in ihm einen liebevollen Vater, seine Schäflein einen treuen Oberhirten finden, der immer bereit sein wird, sein Leben für seine Herde zu opfern. Mit einem Worte, er wird Allen Alles werden, um Alle Christo zu gewinnen. Das wird der hochwürgiste Herr Bischof von Diakovar sein, darum lebe er lange und glücklich; er lebe hoch!

Zur Entgegnung sprach der Herr Bischof von Diakovar:

Ich kann mich kaum eines Anderen rühmen, als meiner Schwachheiten. Das Gute an mir ist ein Werk der Gnade, ein Geschenk Gottes, ein Eigentum der Kirche, ein Erbe des rechtgläubigen Volkes, dem ich es ganz gewidmet habe. Gott hat mir einen guten Willen geschenkt, ich vertraue, dass er mir auch Kraft verleihen wird, denselben zu betätigen. Der heutige Tag ist in zweifacher Beziehung ein Freudentag für mich; erstlich, dass meine geistige Geburt zum Bischof zusammenfällt mit dem Tage, an dem nach der Feier der Kirche jener Morgenstern an dem neuen Himmel erschienen ist, der die Sonne der Wahrheit und Gerechtigkeit gebar; an dem Jene das Licht der Welt erblickte, die zur Mutter des ewigen Logos geworden, das Haupt der höllischen Schlange zerschmetterte und die Sclavenketten, in die der ewige Tod das Menschengeschlecht geschlagen, zernichtete. Zweitens, dass mir die Kraft und die Gnade der bischöflichen Weihe durch die Händeauflegung eines Kirchen-

fürsten zu Teil geworden ist, der durch die weise und entschiedene Vertretung der katholischen Interessen nicht nur der Kirche Gottes, sondern auch dem Staate, bei dem er akkreditiert ist, sehr erspriessliche Dienste leistet; dass ich mit einem der ausgezeichnetsten kirchlichen Würdenträgern in das zarteste Verhältnis, das der Himmel und die Erde kennt, getreten bin, nemlich in das Verhältnis eines Sohnes zu seinem Vater. Es fehlen mir Worte, mit denen ich die dankbarsten Gefühle meines Herzens für die grosse mir erwiesene Wohltat ausdrücken soll. Ich glaube, dass ich mein Inneres am allerbesten offenbaren werde, wenn ich sage: Euere Excellenz werden mir ewig ein Vater sein und ich werde Ihnen ewig ein dankbarer Sohn bleiben. Ich erfülle daher die angenehmste Pflicht meines Lebens, indem ich sage: Hoch lebe S^e^ Excellenz der Erzbischof von Carthago und apostolische Nuntius, hoch!

Schliesslich gedachte der frühere hochwürdigste Redner (Nuntius) der künftigen Herde des neuerwählten Herrn Bischofs in folgenden Worten:

Meine Herren! Wir haben den hochwürdigsten Herrn Bischof von Diakovar hoch leben lassen; es sei mir erlaubt, seiner Herde, seiner Kinder Erwähnung zu machen. Es ist bekannt, dass die Katholiken der Diöcese Diakovar gute und fromme Katholiken sind. Als treue Söhne der Kirche werden sie dem treuen Oberhirten treu folgen, sie werden seinen liebevollen und väterlichen Ermahnungen Gehör geben und Folge leisten. Unter seiner oberhirtlichen Führung werden dieselben immer fester und ihrer Treue gegen die Kirche, in ihrer Anhänglichkeit an den Mittelpunkt der katholischen Einheit, in der gewissenhaften Erfüllung aller ihrer Pflichten als Christen und Bürger verharren, damit sie Gott was Gottes ist, und dem Kaiser was Kaisers ist, wie sie schon daran gewöhnt, pflichtgemäss geben, und immer bereit seien, Gut und Blut dafür einzusetzen. Mein Trinkspruch ist ein Gebet für diese guten Katholiken: Hilf o Herr Deinem Volke, segne Dein Erbteil!

Eine besondere Anerkennung bei diesem feierlichen Akte gebührt auch und wurde herzlich ausgesprochen, den beiden genannten assistierenden Herren Bischöfen, von denen der eine, nachdem die zwei dazu erbetenen hochwürdigsten Herren Prälaten durch Krankheit zu erscheinen verhindert wurden, sich freiwillig zur Assistenz erbot, und deshalb seine Abreise von Wien verschob, der andere aber mittelst Telegraphen darum ersucht, bereitwilligst zusagte und ohne Verzug in die Residenz eilte.

*»Wiener Zeitung« od 27. sept. 1850.*

*Govori su doduše držani na latinskom jeziku, ali taj originalni tekst nisam nikako mogao dobaviti. Zato sam se morao zadovoljiti njemačkim prijevodom u službenoj »Wiener Zeitung«. I hrvatski prijevod u »Nar. Nov.« od 24. sept. očito nije drugo, nego (dosta netočan i nejasan) prijevod iz njemačkoga, a ne iz latinskoga.*

78.

## Strossmayer Duhovnom stolu đakovačkom.

Beč, 8. sept. 1850.

Prečasni Duhovni stole!

Ja u ime Božje danas primih Sveti red biskupstva. 29-tog ovog mjeseca bit će moja instalacija. Što Vam zato priopćujem, da to isto putem okružnice sveštenstvu mojih biskupija objavite, za da oni, kim je moguće, na isti dan u Đakovo doći mogu. Ujedno puku treba u prethodeću nedjelju[1] javiti, da koji budu na isti dan Misi mojoj prisustvovali, obilato oproštenje dobiti hoće. U ostalom u ljubavi slavnog Duhovnog stola iskreni prijatelj

U Beču dne 8. sept. 1850.

Josip Juraj
biskup.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

*Ovom je pismu priložen koncept* Okružnice »na sve vicearciđakonate«: Prisvitli (!) naš g. biskup Josip Juraj Strossmayer priopćuje sredstvom najnovijeg milostivog dopisa od 8. o. m., kako na prečasni ovdašnji Capitulum tako i na Stol ovaj duhovni upravljenog, da je doisto 8. o. m. za biskupa posvećen i da je za instalaciju svoju dan 29. o. m. odredio, a 28. istog mis. da će pridvečer u Đakovo dojti.

Ovo se župnom duhovništvu biskupije ove s tim dodatkom do znanja dostavlja, da oni kojim bude moguće na instalaciju dojdu. U nedilju pako prithodeću, t. j. 22. o. m., to isto pravovirnom puku javiti ne zapusti s tom primedbom, da će isti Prisvitli g. biskup svim onim, koji se na dan instalacije ili dan prije ispovidili i pričestili i kod Mise njegove prisustvovali budu, obilato oproštenje podiliti. Dano od Duhovnog stola

U Đakovu 13. rujna 1850.

Za otpraviti: Filipović.[2]

[1] 22. sept.

[2] Kanonik Pavao Filipović.

79.

## Strossmayer među bečkim Česima.

Beč, 15. sept. 1850.

U Beču 16. rujna. Jučer, kano na blagdan svetog Imena Marijinog, služio je svečano u crkvi prije Ligurijanskoj sada Češkoj, *Maria-Stiegen* zvanoj, ako ne baš najljepšoj, a ono zaista jednoj od najljepših u ovom gradu, novoposvećeni Presvijetli gospodin biskup bosansko-đakovački i srijemski Josip

Juraj Strossmayer. Kolika je velika crkva, bijaše puna puncata pobožnog puka. Na glas, i u ovdašnjih čeških novina *»Videnskom Denníku«* priopćen, da će službu božju mladi biskup obavljati, pri kojega posvećenju prije osam dan bijahu [prisutni], skupiše se i ovdje braća slavjanska od sviju grana, a osobito s našega Juga, bez razlike obreda, ter združivši svoj glas s glasom čeških svojih sunarodnjaka u slavjanskom pjevanju svoja slavjanska srca pri svetoj tajni, po slavjanskom hijerarhu ovršavanoj, općem nam svim Tvorcu i Spasu uzdisahu, moleći mu se, da bi Slavjanstvu više ovakovih sinova i dostojanstvenika u ova osobita toli opasna vremena Providnost božja poklonila.

Po dokončanoj službi božjoj dočeka u sobi svoga duhovnika mnogobrojni odbor naše češke braće Presvijetlog gosp. biskupa te mu se na iskazanoj im toj milosti zahvali i srdačno mu »s Bogom pošo u milu domovinu k ljubljenom stadu« izjavi. Govornik bijaše g. Terebelsky, koji se, da pokaže svoju ljubav prema južnoj braći, u govoru svom posluži narječjem ilirskim. Gosp. biskup očitova običnim svojim blagorječjem, koliko mu je drago, što je prvi put po svom posvećenju za biskupa baš u crkvi, pobratimskom češkom narodu ustupljenoj, svečano služiti mogao, »jer — reče on — premda poleg načela spasonosne vjere Isusove, bez razlike narodnosti, pa i bez razlike istoga vjerozakona, svakoga čovjeka i sve ljude ljubim i ljubiti moram, ipak zaboraviti nigda ne ću, da sam sin velikoga jednog naroda, kojega se grane široko i daleko pružaju, i kojega naroda jednu malu česticu Providnost božja osobitoj mojoj duhovnoj brizi je izručila, a to je narod slavjanski. Kako god ću po visokom biskupskom mome zvanju biti dužan da se staram za blago i dobro mojem duhovnom ravnanju predanoga mi stada moga, isto tako, gospodo, budite osvjedočeni, da ću ja svagda, već po prirodnoj vezi iste i vama slavjanske krvi, za najugodniju svoju dužnost smatrati, da svakom prilikom pokažem, koliko mi sreća i napredak sve slavjanske, dakle i vas češke moje braće, u duhovnom i tjelesnom, u vjekovitom i vremenitom smislu, na srcu leži. Zato ću si za osobitu čast držati, ako — desivši se opet u prestolnom gradu, ili ovom ili drugom kojom svečanom prigodom, tako isto kao i danas na službu vam uzmognem biti.«

*»Nar. Nov.« od 21. sept. 1850. To je bez sumnje dopis Mate Topalovića.*

80.

## Biskup Kuković đakovačkom kleru.

Beč, 29. sept. 1850.

Časnom sveštenstvu biskupija bosanske ili đakovačke i srijemske pozdrav u Gospodinu!

Poljubljeni susveštenici!

U višoj starosti mojoj češće bolujući ćutim, gdje mi sile tjelesne od dana do dana manjkaju i za svaki važni posao već postaju nedostatne. Toga radi

očito ispovjediti moram, da me izviruća odatle pečal vrlo uzbunjuje, ne bih li možebit i nehotice ne ispunio ma ikoji dio dužnosti biskupskih, s kojimi — kako Vam je najbolje poznato — skopčane su raznovrsne skrbi i tereti, sadašnjeg vremena uskolebanjem jako uzmnožani, neprestano bdenje i neumornu radinost iziskuju, koju mi međuto porušene sile moje nemogućnu čine. Za dakle svakoj pogibelji ma ikog oskvrnjenja dužnosti stanja svoga predusresti, dočim trud dneva u vinogradu Gospodnjem podnašati ne mogu, sa milostivim obiju najviših oblasti dozvoljenjem od stolice biskupske otstupljujem.

Što dočim Vam obznanjujem, ujedno hrlim Vam ćut harnog srca za ljubav i povjerenje meni vazda pokazano očitovati, blagoj se Vašoj uspomeni preporučujući. Ne manje vječitom zahvalnošću obvezana se pripoznajem svim slavnim oblastim, kako ukupno, tako i prevrijednim pojedinim osobam njihovim za onu pozornost, koju časti mojoj zvanično i nezvanično vazda ukazaše. Napokon pobožnu onu pripravnost pravovjernog puka na počitanje prema meni, službenika božjih posljednjem, svakom prilikom objelodanjenu uvijek spominjat ću, Oca milosrđa moleći, da bi puk svoj spašen učinio i blagoslovio baštinu svoju.

U ostalom milost Gospodina našega Isukrsta, ljubav božja i općenje Duha Svetoga nek bude s nami svimi.

Dadoh u Beču dana 29. mjeseca rujna 1850.

Josip Kuković
biskup.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

81.

## Instalacija biskupa Strossmayera.

Đakovo, 29. sept. 1850.

Iz Đakova 30. rujna, 1., 3. i 5. listopada. Komu smo se tako davno veselili, koga smo tako željno izgledavali, hvala Bogu, evo i taj nam prođe dan, dan jučerašnji, dan svečanoga uvoda u svoju stolnu crkvu đakovačku, ili umještenja našega mladahnoga Presvijetlog gospodina biskupa Josipa Jurja Strossmayera. Ne samo vi naši mili zemljaci i domoroci u Beču, nego i vi svikolici, ma u kojoj strani naše velike carevine nalazeći se njegovi prijatelji i štovatelji, prostite, već unaprijed vas molim, ako opisivanjem ove svečanosti ne budem vam mogao zadovoljiti. I najhitnije pameti i najtečnijega blagorječja i najvještijega pera sile morale bi pod teretom toli mnogih i sjajnih, toli raznovrsnih i u naših ovih krajevih dosele zaista neviđenih prizora posrnuti i klonuti, a kamoli ne bi sile moje na toliko rastresene pameti morale

popustiti i zabuniti se. Tim ne ostaje mi ništa drugo, nego da vas svekolike domorodne čitatelje ovih naših »Narodnih Novina« isto onako pristojno i uljudno zamolim, kao što sam vas molio, kad sam se pothvatio opisivati vam svadbu našega slavnoga bana Josipa (Jelačića), da bi naime i ovom prilikom, gdje vam namjeravam iskazati i nacrtati vjernu sliku ovoga radosnog vjenčanja našega skoro tako isto već slavnoga nam Josipa biskupa sa majkom našom, biskupijom ovom bosansko-đakovačkom i srijemskom, svaki svojim vlastitim bistro i hitroumjem ono nadopunio i popravio, što bi ja, ne zbog manjkanja raznih krasnih boja — ovima bo ni kraja ni konca nema — nego jedino s nedostatka k tako savršenom djelu, kakovo bi se zahtijevalo, potrebite uputnosti i vještine, može biti neuredno, nerazmjerno, nespretno stavio i spravio. Uzdajući se, da ćete to i činiti, počinjem, i to ne od Đakova, nego čak od Beča.

Kako se je svečanost potvrđenja njegovog za biskupa u Beču obavila, kako je njega i njegove goste isti onaj dan apostolski poslanik pri našem carskom dvoru počastio, i koje i kakove su tom prigodom zdravice napijane, najposlije kako je on osam dana za tim u crkvi, najkrasnijoj u Beču, Slavjanima ustupljenoj, prvu kao biskup svečanu službu božju držao, to sam vam još odande javio i stranom ste već sve u novinama svojim obnarodovali. Slijedimo sad dalje.

Jučerašnji dan bijaše, kao što je i putem naših domaćih novina oglašeno bilo, za instalaciju, a 23. t. mj. za polazak iz Beča određen. Nu kako obično biva, čim se tko na kom mjestu duže bavi, tim se teže i duže na odlazak spravlja, to se i ovdje dogodi. Jedan dan kasnije se je moglo poći, jer je računano, da se u Pešti dva dana bavi. Zato ne mogavši drugačije stvari i proslave razrediti, odluči naš Presvijetli mjesto dva dana samo jedan dan u Pešti provesti, i tako poslije kako se je mlađahan biskup mlađahnome i viteškom Caru i Gospodaru svome poklonio i sebe, svoj narod i domovinu vruće mu preporučio, poslije kako je visoke osobe vlade naše pohodio i s njima se oprostio, preporučivši i njima rane naroda svoga, poslije kako se je naš Josip biskup s našim u Beču baš desivšim i zaostalim tamo sivim sokolom Josipom banom i s drugimi svojimi bečkimi prijatelji izgrlio i izljubio, zadavši si tvrdu vjeru, da će ukupnimi silami svaki u svom krugu, imajući svagda obzir na svoju prama Caru i visokoj vladi vrh podijeljenog narodom austrijanskim ustava počivajuću vjernost i pokornost, neprestrašno za blagostanje i napredak svoga naroda djelovati, pa ma kakve i ma otkud podigle se protivštine, napokon poslije kako je po carskom paroku, opatu Feigerlu, koji ga je očinskom svagda ljubavlju grlio i grli, veleljepno skupa s bivšimi svojimi drugovi, carskimi kapelani, počašćen i ugošćen, gdje su se i s jedne i s druge strane zdravice napijale, koje bi i kamenito srce ganuti morale, bude naš Presvijetli od istog ovog vrlog gospodina i svoga iskrenog prijatelja i štovatelja, carskoga paroka, na carskoj kočiji ća do parobroda k Dunavu otpraćen, a tamo od svog više

neg bratski ga ljubećeg i cijenećeg prijatelja Metela našega i drugih svojih štovatelja dočekan, i to u 2 sata po podne, dne 24. t. mj.

Tako ostavi mjesto ono, u koje je posredovanjem svojih prijatelja za veleuglednu čast carskoga pridvornog kapelana i ravnatelja višeg izobraziteljnog zavoda sveštenićkoga prije tri godine došao, kako će u ono isto skoro vrijeme u svoje rodno mjesto Osijek kao biskup prispjeti, kad je prije tri ljeta, ostavivši svoj rodni zavičaj, u prestolni grad Beč se krenuo.

U Požunu budemo uljudno i ljubazno primljeni, obilnom večerom i konakom ugošćeni kod gospodina general-prokuratora Hanricha, vrlog prijatelja svojih rođaka Slovaka. Bijaše on i više gospode na večeru pozvao, te se do neko doba noći u razgovoru i pjevanju zabavismo. Slučajno se u Požunu i gosp. Štur[1] desio, te nam koješta i radosnog i žalosnog nakazivao. Svi pokazaše najveće učestvovanje i veselje nad ugodnim glasom, da je naš gosp. Moyses za biskupa bistričkoga naimenovan i hvališe i slaviše sve one, koji su toj njihovoj sreći — tako bo cijene taj događaj — štogod doprinijeli.

Došavši u Peštu, bude dočekan od Presvijetloga gospodina naslovnog biskupa Fogarasyja,[2] kod koga i otsjedne. Drugi dan, t. j. 26., obiđe nekoje svoje prijatelje i bivše prije malo godina učitelje. Lijepo je gledati bilo, gdje se ovi veseliše, što u svom đaku toliku radost dočekaše, a on, što svoje negdašnje učitelje zdrave nalazi. Dne 27. jedva dopremo do Mohača, budući da je voda malena bila, i na nekoliko mjesta nasjedosmo, tako da smo se bojali velike smetnje, koja bi se zbog zakašnjenog dolaska u Osijeku i Đakovu dogoditi morala, gdje je sve već bilo javljeno.

Međutim Bogu hvala ipak u 9 sati, dana 28. srećno dospjeli smo do ušća naše Drave. Iz daleka već ugledasmo osječki parobrod, na susret nam izišavši, nakićen nebrojenimi narodnimi zastavami i kao nabijen na prvi pozdrav došavšimi domoroci i različnog naroda. Pod pucnjavom mužara i razležućom se radosnom vikom »Živio« pređosmo sa dunavskoga na dravski parobrod, na kom između mnogih drugih iz bliza i daleka skupivših se prijatelja, štovatelja svojih, ugleda bistro oko našega ljubimca svoga milog roditelja, gdje već suze od radosti s lica svoga briše. Naravno da je njemu najprije u naručaj letio. Prvo pitanje, čim nakon dugog u zagrljaju mučanja do glasa se dođe, prvo je pitanje mu bilo: gdje je, i što radi majka. Gledaoci i slušaoci divnoga ovog prizora rastapaše se u raskošju. Sad istom svaki k njemu, sad istom on k svakom i najmanjem približuje se, rukuje, ljubi se, za milo se upituje zdravlje. Tako pjevajući i pucajući krenemo uz Dravu. Na desnoj obali kod Donje varoši, na mjestu iskrcanja, misliš, da se je svijet cijele domovine Slavonije skupio. Misliš, da je mladom hrastovinom i ljeskovinom, sve na rijetko zasađenom, obala obrasla. Toliko potkljaštrenoga granja, cvijećem i narodnobojnim rupcima iskićenoga, bilo je s jedne i s druge strane onim pravcem u zemlju pozabadano, kojim je imao mlađahni biskup iz lađe da stupi na kopno svoga rodnog zavičaja.

Naši Brođani, koji se nalaze u gradu Osijeku, obučeni svijetlo i svečano, pritegnuvši svoje oružje, stajahu s obje strane iz rečenog granja kanoti stvorene ulice, kojom također s jedne i s druge strane mlađahna, narodno obučena djevojčad, mirisno cvijeće pred narodnoga našeg ljubimca bacajući, poredala se, od kojih jedna u narodnom, a jedna u njemačkom jeziku pri izlasku njega pozdravi. Stupivši kroz tako skupivše se mnoštvo malo dalje, dočeka ga odbor jedan od strane osječkog grada i županije iste ukupno, sastojeći se iz osoba kako svjetovnog, tako i duhovnog staleža, na čelu imajući prečasnog opata podarciđakona i župnika Gornje varoši, rodoljubnog gospodina Adama Sukića, koji u najtanje žice nježnog srca dirkajućimi izrazi pozdravi diku domovine i najveći ures rodnog grada, navađajući: koliko domovina, koliko rodni ovaj grad i cio narod slavjanski ufanje goji i kolikom se dobru, kolikoj sreći nada od njega. Da je srdačni ovaj pozdrav isto tako srdačno odzdravljen, nije ni dvojiti. Pero slabo ne nalazi riječi, kojima bi dostojno izraziti kadro bilo onaj opći ushit, koji se očitova orećim se »Živio« iz hiljade grla sa svih strana mile domovine sakupljenoga silnog naroda. Nato stupi mladi biskup u svoju kočiju sa gore spomenutim prečasnim gospodinom opatom. Četiri vlastita njegova, pred njega došavša mlada dorata, kao da poznaju svoga gospodara i da najveće blago Slavonije voze, ponosno glavu dižući iđahu kano srne i jeleni, niti se plašeći općenarodnog, nebo isto napunjujućeg radosnog klika, niti gruvanja na brodu i obali naperenih mužara. Uputilo se za njim valjda više od stotina hintova i tako se provezosmo kroz Grad (tvrđu), praćeni svuda pozdravljajućim »Živio«, u Gornju varoš. Tamo se najprije išlo u crkvu i pod nebom kleknuvši pred žrtvenikom Gospodnjim, pomoli se biskup Svevišnjemu. Poslije kako bi crkveni, pri dočeku biskupa običajni obred otpjevan i ovršen, ode naš veliki gost u pratnji neizbrojnog svećenstva opet kroz jednu kao ulicu sa obje strane od crkve pa do župne kuće postavljene male ženske u bijelo odijelo obučene i cvijeće bacajuće dječice, gdje ga opet nekoje u narodnom i u njemačkom jeziku pozdraviše. Stupivšega gore u župnu sobu, okružen od mnogobrojnoga ove naše biskupije svećenstva, pozdravi ga u ime iste svoje svećeničke braće prečasni gosp. Martin Komendo, stolne crkve đakovačke kanonik, koji skupa s prečasnim svojim drugom Matijom Mihaljevićem od prečasnoga Kaptola na to izaslan bijaše. Zatim stupi odbor županijski, na čelu s Presvijetlim županom,[3] zatim svećenstvo slavonsko biskupije pečuhske, t. j. iz okružja valpovačkoga, na čelu sa svojim pretstavnikom vice-arciđakonom i župnikom valpovačkim Gotlibovićem. Naravno svi ovi pozdravi i odzdravi bijahu u jeziku narodnom. Odosmo sad za stol, za mnogobrojne goste prostrt. Da je kod objeda sve veselo bilo, lako može svaki sam sebi zamisliti, kad zna, da je predmet svih ovih svečanosti — predmet najvećega našega veselja — bio među nama. Kao što su prije pozdravi i odzdravi, tako su i ovom prilikom napijane zdravice bile izrečene sve u narodnom jeziku.

Na večer istoga dana bila je Gornja varoš na čast svome velikom sinu cijela rasvijetljena. Oko osam sati upravi se ispred županijske k župničkoj kući silno mnoštvo s buktećimi i plamtećimi mašalami u ruci, a posred sebe imajući istu onu bandu od konjaničke, ovdje u posadi ležeće regimente, *Kaiser Cheveaux-leger* zvane, koja ga je i na obali dravskoj dočekala, vješto izvađajući poputnice i napjeve većom stranom po našim narodnim pjesmama sastavljene. Cijelo to mnoštvo stavi se pred prozorom visokoga gosta, koga pokazavšeg se svojim sugrađanom, s neprestanim radosnim usklikom »Živio« pozdravljahu. Najedanput jedan od najvrsnijih naših u Slavoniji domorodaca, našega mladahnog biskupa od male maloći iskren prijatelj, umoljen od braće one, koja su nastojala, da ovaj doček čim sjajniji bude, stupi pred mnoštvo te izrazima punih ljubavi i rodoljubne vatre pozdravi od svoje i njegovih sugrađana strane novodošavšega g. biskupa. Žao nam je, što lijepi ovaj govor ne možemo čitav saopćiti. Govornik bo — g. župnik petrijevački Petar Rogić — izrekao ga je većma iznenada, i nije se za nj pripravljao niti ga je napisao, jer drugi jedan pravi određeni govornik, rodom Osječanin — Rogić je iz Vukovara — bio je onoga dana, ne znam zašto, spriječen. Koliko se ipak toga govora sjećamo i koliko zapamtiti mogosmo, glasio je otprilike ovako:

»Ne mogoh sili braće odoljeti, nego mi valjade od strane sakupljenoga ovdje mnoštva, Tvojih, Presvijetli gospodine biskupe, ponajviše sugrađana, izjaviti iskren pozdrav i strahopočitanje. Koliko ovaj čas brojim među najvažnije i najsretnije cijeloga moga života, jer sam još od djetinjstva slutio, da ću u Tebi, kano u prijatelju svoje mladosti,[4] negda veliku sreću doživiti i Tebe kano biskupa gledati i u Tebi uživati, toliko mi je neugodna ova dužnost, jer da ovdje Tvoje hvale i Tvoja slavna djela napominjem, niti bi to od mene prikladno bilo, niti bi mi Tvoja čednost dopuštala. Al i šta bi, braćo i gospodo, o mužu, kojega slavom i imenom sve južno naše Slavenstvo se odziva, o kojem od Velebita i Cresa pa do silne Tatre jedan se glas razlijeva, da je on najkrepča potpora crkvi i carstvu, šta bi — velim — mi drugo reći mogli i imali, nego blago nama, što ga svojim zvati možemo i smijemo. Doista, što nam je za biskupa došao nije toliko njegova, koliko naša sreća. Po svojoj izobraženosti, po svojim rijetkim svojstvima, po darovima uma i svoga srca, kojima je od Boga i od prirode blagonakićen, znao bi on sebi i u drugom svakom stanju, kako starješina svojih tako i sebi ravnih i od sebe mlađih ljubav i privrženost pribaviti i na taj način sebi zaslužiti mjesto, na kojem bi i slobodnije i mirnije, dakle za sebe i srećnije živiti mogao, nego što će živiti na biskupskoj stolici, na stolici okruženoj tolikim brigama i tolikom odgovornošću. Nije dakle — još jedanput kažem — toliko njegova, koliko je naša sreća, što nam je od našega naroda, naše domovine i ovoga vašega grada sin za vrhovnoga pastira došao, jer on, poznavajući bolje nego bi poznavao ma koji inostranac naše rane i naše potrebe, većma će se za nas i brinuti, kano za svoje, da nam bude pomoženo. Dakle ne samo da mu nemamo zaviditi na ovom dostojanstvu, na ovom uzvišenju, nego imamo još više zahvaliti božjoj Providnosti iz svega

srca na tolikom nam podijeljenom daru. Ali mi imamo zahvalni biti i onim muževima, kojima se Otac nebeski poslužio kao oruđem, da nam je izabran i poslan ovaki pastir; a to su: sjajna zvijezda na našem slavjanskom nebu, naš Metel Ožegović[5]; našega naroda najveća dika, naše domovine i cijeloga carstva osloboditelj, viteški naš Ban; svijetli i mlađahni naš Car, sa čitavim svojim sjajnim domom, koji je svima svojim narodima najveće poručanstvo zakonite slobode i sreće; naposljetku opći otac nas sviju po svemu širokom svijetu nalazećih se katolika, veliki papa Pio IX., koji je na predlog mladoga nam našega Cara svojim blagoslovom potvrdio izbor ovakoga nam biskupa. Na posljetku, budući da toliko i takovih uzroka imamo veseliti se, mislim, da ćete svi, koji me ovdje slušate i koji ste me za govornika odabrali, uz radosni i srdačni moj glas iskreno pristati i uskliknuti: Živio nam naš mili biskup dugo i srećno. Živio, Živio!«

Poslije kako se urnebesni taj iz više nego hiljadu grla orivši se glas umiri, preuze Presvijetli gospodin biskup riječ s prozora, otkud je veličanstvenoga ovog prizora svjedok bio, da se svojim sugrađanima i skupljenom inom narodu zahvali. U malo riječi mnogo nam reče, i to, da on tu svečanost, to priugotovljeno njemu slavlje ne pripisuje svojoj osobi i svojim ma ikojim zaslugama i svojstvima, nego jedino onom dostojanstvu, na koje ga je providna ruka božja podigla. »I to je, što mi čini ovaj prizor dragim i milim; u njem bo smatram poručanstvo, da ćete glas moj, glas sugrađana, glas sina i skupa sada svoga biskupa, rado poslušati i tim načinom naloženo mi teško breme dužnosti i biskupskoga zvanja osladiti i olakšati. Budite osvjedočeni, da sve sile moje, svi darovi, koje od Boga imam, posvećeni jesu i navijek će ostati mojoj vjeri, mome narodu, mojoj domovini i vama, mojim sugrađanom, Još jedanput: Hvala Vam na toj izjavi vaše ljubavi. Živilo moje rodno mjesto! Živili moji sugrađani, najmilija mi čestica moga duhovnoga stada.«

Zatim, zaželivši nekoji njemački građani od svoga duhovnoga pastira i koju njemačku riječ čuti, iznajde se jedan izmeđ njih te ukratko istim jezikom izjavi veselje svojih njemačkih sugrađana nad uzvišenjem takvoga izabranog sina grada ovoga na biskupsko dostojanstvo i preporuči mu ovo rodno njegovo mjesto. Kako je prvom govorniku u narodnom našem ili ilirskom, tako je ovom u njemačkom jeziku Presvijetli gospodin poznatom svojom rječitošću i bistroumljem na najveće ushićenje cijelog mnoštva odgovorio; smisao i skoro iste riječi kratkog odgovora njegovoga bijahu ove: »Plemeniti sugrađani moji! Hvala Vam na toj meni i mojem sadašnjem položaju iskazanoj pozornosti. Budite uvjereni, da je srce moje, premda sam udaljen od vas bio, svagda kucalo kako za dobro i sreću cijele moje domovine i naroda slavonskoga, tako osobito za sreću i blagostanje ovoga rodnog mog mjesta, i da istu ovu moju ljubav ništa pod nebom ne će ugasiti moći. Zato mislim, da imam pravo i od vas tražiti i zahtijevati, da jednu i to najveću želju i molbu vašeg ljubećeg vas sugrađanina, i sad evo biskupa, saslušate i ispunite je nastojite, a to je, da slijedite svagda politiku onu, koja je u knjizi života, u Svetom Evanđelju

napisana. Ta politika jest politika uzajamne ljubavi i sloge. Kako god ona obitelj srećna i blagoslovena biti ne može, gdje djeca ne slušaju svoje roditelje, gdje ljubavi međusobne i sloge nema, tako isto nijedna općina, nijedan grad, nijedna država opstojati i napredovati ne mogu, gdje sinovi i obitavaoci njeni nisu svetim vezom ljubavi i sloge evanđeoske skopčani. Ljubite se dakle međusobno, sloga neka među vama vlada i osvjedočeni budite, da srce vašeg biskupa jeste vaše. Zahvaljujem još jedanput na toj vašoj usrdnoj ljubavi!«

Kad se mnoštvo razišlo, išlo se večerati i tek u neko doba noći pomislismo, da treba malo i počinuti. Tek što smo pošli svaki u svoju postelju, al evo ti opet ispod prozora visokoga gosta tihog nekog pjevanja uz mile neke gudbene zvuke. Otvorismo prozore, kad al domišljata ljubav domorodna kano nemogavša se zasititi pogledom na ljubimca narodnoga, donijela je milozvučni eulodikon, i sabrala vještih pjevača, da tihim glasom narodnih pjesama u laki pokoj uljulja umornoga velikog putnika, neka štogod potkrepe dobije za obavljanje nastajućih sutrašnjim i preksutrašnjim danom mnogih i važnih poslova. Koliko mu je to godilo, opisati se ne može. Zato u ime svih domorodaca neka bude lijepa hvala gospodi Ivanu Humlu, učitelju đakovačkom i Gimottiju, građaninu osječkomu, koji tu nenadnu radost našemu i svome duhovnom ocu priugotoviše.

Sutra dan u 8 sati u jutro govoraše naš Presvijetli g. biskup malu svetu misu u župnoj gornjovaroškoj crkvi, napunjenoj pobožnim pukom. Zatim sjedavši u svoju kočiju u pratnji prečasnog gospodina gore spomenutog opata obavi one pohode, koji su ono od juče bili zaostali. Upravo u podne, dne 28. rujna, sjelo se za stol; međutim se sve priređivalo za polazak. Jedan sat po podne kucne, a tim istim se i vrata na hintovu zatvore i četiri ponosita dorata povezu svoga gospodara. Kočijama i drugoj koliji, napunjenoj pratećim ga silnim odborom, ni kraja ni konca nije bilo. Uz klik nebrojenog naroda, blagoslivajući s jedne i s druge strane, uz glas zvona i tutnjavu mužara ode naprijed naš Presvijetli, a mi za njim put stolnoga biskupskog mjesta Đakova. Na putu između Čepina i Vuke, na međi tako zvane Đakovštine ili sudčije i bivše gospoštije đakovačke, dočeka ga i pozdravi jedan odbor na čelu imajući u narodnoj odjeći opravljenog g. suca Živka Blažekovića. Na srdačan pozdrav slijedio je i srdačan odzdrav. U selu Vuki, kano spadajućem na svoju župu, dočeka ga pred crkvom gospodin župnik punitovački, starac Mate Zubanović, s mnogim narodom i s mladeži pred mlađahnog biskupa miris-cvijeće bacajućom. Pomolio se malo u crkvici, i dok su se konji malo odmorili cijele tamo sabrane osječke pratnje, biskup se malo porazgovori sa onim narodom pripitajući ih o domaćem stanju i o zdravlju, što je narodu veoma milo bilo i tako on razagna one kobne misli, u koje ga je pogled na one kod Čepina i Vuke iskopane bedeme zadubio, gdjeno naši kršni Banovčani onako pokazaše svoje junaštvo i staroj svojoj vojničkoj slavi onaki vijenac spletoše (dne 19. prosinca 1848.[6]). Potom se uputismo opet dalje. Nakraj Vuke pozdraviše biskupa dva vrla domoroca, dva uresa našega svećenstva, a to je gospodin

Matija Grđan, župnik piškorevački i podarciđakon okoliša đakovačkoga, gospodin Adam Filipović, župnik gorjanski i začasni kanonik. Svi ovi naravno pridružiše se i onako nepreglednoj pratnji. Svuda na drumu izišavši narod iz obližnjih sela, koje svoje svećenike, koje druge starješine na čelu imajući, u svečanoj opravi dočekivaše i pozdravljaše svoga pastira, primajući od njega biskupski blagoslov. Na međi općine i trgovišta Đakova dočeka ga i pozdravi, izaslan od izabranih žitelja, sastavljeni odbor, na čelu mu općinski sudac. Tako i uniđe u svoj grad, u svoje stolno mjesto.

Možete sada i sami misliti, koja je galama (buka), koja li tišma u samom Đakovu bila. Cijelom osječkom ulicom do župne crkve, a odovud opet do uglednoga biskupskog dvora bilo je s obje strane puta pozabadano zeleno granje, a sva cesta, po narodnom običaju, posuta zelenom travom i mirisavim cvijećem. Kod župne crkve dočeka ga prečasni Kaptol s mnogobrojnim ne samo iz ove naše, nego i iz susjednih biskupija, zagrebačke i pečuvske, sabranim svećenstvom; inom se narodu ni broja ne zna. Obučen u biskupsko odijelo, bude pod nebom, to jest baldahinom, primljen i u crkvu uveden, gdje su neke crkvene molitve obavljene. Zatim isto tako obučen, pod istim nebom i istom sjajnom pratnjom sproveden je u stolnu crkvu. Na ulazu u svoj dvor bijaše mu od najstarijega počasnog g. kanonika, t. j. velikoga prepošta Pavića, pruženo propelo da ga poljubi, što on spustivši se na ćilim, koji je bio za tu svrhu i prostrt, na koljena, pobožno i obavi. Cijelim ovim od župne crkve do dvora putem udaraše krasna banda naših brodskih krajišnika, koju g. pukovnik njemu na čast amo posla, sve naizmjence sa bandom konjanjičkom, koju smo već spominjali. Pred dvorom dočeka ga u red postavljena momčad ovdašnje posade, iste spomenute konjičke regimente, u dvorištu pako samom pred stolnom crkvom, ovdašnja narodna straža na čelu sa svojim rodoljubnim kapetanom Đuricom Lucićem, koja je također sutradan za službe božje iz svojih pušaka tako složno i uredno pozdrave davala, da bi mislio, da urednu kakvu vojsku gledaš. Isti taj dan bijahu slučajno ovdje u prolazu iz tvrđave osječke na otpočinku tri satnije naših krasnih Gradišćana. Tolika dakle smjesa raznovrsna naroda činjaše sliku veoma ugodnu. Po dovršenim molitvama u stolnoj crkvi bude vrhovni pastir u svoje sobe dopraćen, gdje ga odmah prečasni gospodin prepošt kaptolski, Dragutin Pavić, u ime Kaptola i cijelog svećenstva u narodnom jeziku pozdravi. U svom odzdravu preporuči se g. biskup ljubavi svih svojih susvećenika i punoj njihovoj pouzdanosti. Pošto je tako svim ukupno odgovorio, pristupi svakom pojedinom kako od gospode kanonika, tako i od mnogih nazočnih svećenika, te se sa svima rukova i poljubi. Još ovi ne bijahu se sasvim ni udaljili, kad al nahrupiše različiti vojni i građanski odbori s bliza i daleka, da mu svoje podvorenje i svoje čestitanje u ime izašiljatelja svojih izjave, nu naš se slavni putnik, i već odsad domaćin, brzo ukrade od svih i odleti da padne u zagrljaj željno na njega već čekajućoj majci svojoj. Po dovršenoj slatkoj ovoj sinovskoj dužnosti, izađe opet te primanjem pozdravljajućih ga spomenutih odbora i pojedinih drugih poznatih

i nepoznatih osoba, zabavljaše se do mrke noći, odgovarajući svima riječima zauzimajućima dušu i srce sviju slušaoca, jer iskrenu ljubav prama domovini i narodu svomu, prama svemu, što je pravo i plemenito zadržavajućima. Među odbori toga istog večera bijahu od strane Njihove Svetosti, gospodina Patrijarke »cjelago Ilirika«, prečasna gospoda arhimandrit gergetečki Stojković, iguman ravanički Danilo Petrović i proto vukovarski Kuzmanović, koji od strane starine svoga novom našem gospodinu vladiki čestitaše, izrazujući mu ujedno i svoju odanost radi njegovih rijetkih sposobnosti i koliko se njemu i u njemu sveukupno, a osobito naše južno Slavenstvo veseli i raduje. Odgovor gospodina biskupa bijaše pravi nauk za sve one, koji se za tobožnje rodoljube i domorode grade. Izrazivši svoju zahvalnost prama slavnom starini Patrijaru, što ga je udostojao se počastiti tako odličnimi osobami, izjavi im, da on kao rođen Slavonac srpsku svoju braću, koja su toliko za uzdržanje svoje narodnosti i carskog prijestola pretrpila, cijeni i ljubi kao vlastitu dušu svoju i da on nikakve razlike između Srba, Hrvata, Slavonaca i Dalmatinaca ne nalazi i ne poznaje, nego da ih smatra svekolike kao na istu sreću ili nesreću, slobodu ili ropstvo, na isto zlo ili dobro, na istu slavu i veličinu ili pako ruglo i zazor pozvane i određene. »Mi ukupno priznati moramo, da samo međusobnom slogom i međusobnim sporazumljenjem i sami sebe i prestolje carsko od propasti izbaviti možemo; bez sloge pako i ljubavi međusobne, svaki će tuđin vratom nam zakrenuti.« Tako je rekao i pridodao: »Bog mi je svjedok, koliko bi želio ovdje istoga Starinu zagrliti i pokazati mu, koliko ga štujem i slavim; no budući da mu, košto je po Vami kazati mi dao, slabo zdravlje nije dopustilo da sam amo dođe, hodite amo Vi zastupnici njegovi, da zagrlim i poljubim Vas, u duhu njega izgrleći i njemu se klanjajući.« Neprekidni »Živio« i »Živili« slijeđahu iz usta svih nazočnih. Tada stupiše vojnički časnici od strane tvrđave brodske, zatim krajišničkih regimenta, gradiške, brodske i varadinske; pretstavio ih je gospodin major plemeniti Brkić iz Broda. Pozdravi i odzdravi bijahu i tude u jeziku narodnom. Kad gospodin biskup također pojedinom od prisutne gospode pruži ruku i izrazi svoje veselje, što su mu tu čast učinili i potrudili se doći, kod svih nađe, da ga razumiju, samo ne kod izaslanikâ varadinske regimente (!), s kojima naravno tada njemački govoraše. Bijahu to dva kapetana, puka Nijemca. Ako ih tamo takovih još mnogo ima, onda se nije ni čuditi, što, kako se po dnevnicih razglašuje, gospodin tamošnji pukovnik dokida uvedeni u javne poslove narodni srpski jezik. Mi im ne zavidamo. Gospodin kapetan Optrkić od Brođana izjavi, da je on samo predbježno od gospodina pukovnika s bandom poslan, a da će, budući da su blizu, sutradan gospodin pukovnik sam s još deset pridružnih si činovnika doći, što je našem gospodinu domaćinu veoma drago bilo. Od strane slavonskoga svećenstva pečuvske biskupije doprati ga mnogobrojni odbor čak iz Osijeka i pozdravi ga također na čelu sa svojim starješinom valpovačkim, gospodinom Gotlibovićem. Nu bijaše također i gospode svećenika iz susjedne zagrebačke biskupije, koji mu svoj naklon i svoje štovanje

učiniše; izmeđ premnogih navest ću samo gospodina župnika lipovljanskoga i namjesnog vicearcidakona gradiškog Jurja Muzlera. Od zagrebačkih njegovih prijatelja i štovatelja učiniše mu također nekoji tu rijetku ljubav, potrudivši se čak amo dol iz stolnoga grada trojedne naše domovine, a to bijahu gg. Ambroz Vranyczany i Stjepan Ilijašević, narodu našem radi svojih raznovrsnih zasluga i svoga iskrenog domoljublja dobro poznate osobe. Razgovarajući se sa ovima, eto ti iz osječke tvrđave dvojice gospode generala. Svi ti gosti bijahu koje u biskupskom dvoru, koje kod prečasne gospode kanonika i u drugih privatnih kuća ponamješteni.

Čim se smrači, stade se rasvjetljivati ovo trgovište. Obje bande počeše naizmjence svirati. Na po pijace bijaše velika jedna piramida podignuta, svuda naokolo s lampicama uresena i na podnožju sa svake strane bijahu transparenti namješteni, s različitim natpisima. Lijepo je bilo gledati tu piramidu, dok su i same lampe gorjele, kad ali buknu iz utvrđene posude na vršku piramide raznobojni plamen, tako da se nisi mogao tog prijatnog prizora nagledati. Da drugih umjetno napravljenih i s mnogoznačećimi natpisi nakićenih transparenata i ne spominjem, navest ću samo nekoje natpise, postavljene na sjemenišnim prozorima po duhovnoj mladeži. To odmah na uglednom, prama biskupskom dvoru prvom prozoru, stajahu ove riječi »Dobro došo mili Oče!«; na drugom bijaše napisano: »Većoj Tvojoj slavi, primi plam ljubavi«. Na jednom prozoru bijaše izrezano vješto »lira«, kano značenje sloge i skladnosti, s natpisom: »Liro, ori sad veselje ispunjene naše želje!« Na prozoru pako sobe one, gdje je prije tri godine naš sadašnji gospodin biskup kao profesor bogoslovije stanovao, bijahu vješto izrezana i rasvijetljena ova slova:

»Joso, u toj sobi nekad umnim vilam dvori,
Iz nje Tebi sada spomen hvale gori!«

U susjednom tomu prozoru bijaše slijedeći natpis:

»Domovina majka čeka
Od Tebe, svog sina, lijeka.«

Opet na drugom:

»Providnost! Tebi hvala,
Što pastira takvog si nam dala!«

Izišavši Presvijetli gospodin sam sa svojimi gosti, gospodom generalima, da sam malo promotri rasvijetljeno svoje stolno mjesto i osvjedočivši se o govorećoj iz svakoga napisanog slova iskrenoj prama sebi ljubavi, bijaše posvuda s radosnim »Živio« pozdravljen. Večera bijaše kratka, budući da svikoliki, a osobito visoki gospodin domaćin, za sutrašnji dan okrepe i snage potrebovaše, koju blag i miran sanak umrlima pružati običaje. Al ipak da mu ovo kratko vrijeme večere ugodnije prođe, sjedavši u susjednoj sobi, dvije pjevačice ovdašnje stolne crkve ispjevaše kako jednu osobitu njemu na po-

svećenje sastavljenu, tako i nekoliko drugih narodnih pjesama, što i njega i njegove goste veoma razveseli i zabavi.

Sutra dan u svanutku pobudiše i goste došavše i svo stanovništvo iza sna ugodni glasi jedne druge bande i bubnjevi polazećih odovuda naših Gradišćana. Primivši opet nekoliko pozdravnih odbora i pojedinih osoba, i bivši sve u crkvi priređeno, dođe prečasni Kaptol s mnogobrojnim svećenstvom po svoga novog pastira, koji odjeven dotičnim ruhom izađe iz svoje sobe pred došavšu po njega braću, s kojimi usrdno pozdravivši se, podade nam veleugodni prizor počevši od prilike ovako: »Prije nego pođemo k svečanosti moga umještenja, naumio sam jednoga svećenika ovih mojih biskupija, svima vama, gospodo, rad svojih krasnih uma i srca darova velepoznatoga i svima nam općeljubljenoga odlikovati; to je gospodin župnik tvrđave petrovaradinske Gašpar Radić, koji dosade bijaše namjesni podarciđakon. Ja ga cijelim i istinitim podarciđakonom sada imenujem i evo (mašivši se u džep svoj) mu dajem crveni pojas, zahtijevajući, da ga odma pripaše i u njemu svečanosti ovoj prisustvuje. Ništa ne čini, što sam ja isti ovaj pojas sam nekoliko puta, kao carski pridvorni kapelan pripasivao.« Lako si je pretstaviti tronuće dotičnog gosp. župnika, koji ovdje desivši se, ne znade skoro što da radi. Zagrmi sva soba i sav dvor od radosnog usklika »Živio«, namijenjenoga iz tolikih grla, kako visokom darovniku, tako i zaslužnome obdarenom.

Tako pođosmo u crkvu, gdje se sve po redu tom prilikom obično obavi. Poslije, kako se naime Presvijetli gospodin biskup obuče, pozdravi ga najprije u ime kao takovoga prečasnog Kaptola i cijelog svećenstva latinskim podugačkim govorom gospodin prepošt Pavić. Zatim sam Presvijetli gospodin biskup najprije latinski svećenstvu progovori,[7] pod kojim njegovim govorom, nakon stanke, bijahu čitana pisma imenovanja, carsko i potvrda papinska, i to u latinskom i narodnom jeziku, a poslije sišavši sa svoga običnoga biskupskog prijestola, dođe bliže među puk i s pripravljena za to mjesta stadu svome u narodnom njegovom jeziku državši koliko dug, toliko i važan govor.[8]

Ali budući da je on oba ova svoja govora tiskom obnarodio, te ćete i vi i ostali čitatelji našega lista valjda priliku imati sami se osvjedočiti o sadržaju njihovom, ne nalazim za shodno, da o njima duže govorim. Ne može mi se ipak na ino, nego da preporučim svakomu govor njegov na stado upravljen, od kojega je na želju mnogih bečkih prijatelja i domorodaca biskup dopustio, da se mnogo hiljada tiska i uz malu cijenu prodaje, namijenivši cio iznesak na pola »Jelačićevom fondu«, a na pola za »Zavod ostavljenih udova i siročadi palih u posljednjem onom građanskom ratu Jugoslovena i Rumunja«. Poslije ovih govora bijaše služba božija po samom Presvijetlom gospodinu biskupu svečano uz mnogobrojnu asistenciju otpjevana, i to sve s »Tebe Boga hvalimo« i s njegovim biskupskim blagoslovom zaključeno. Trajalo je od 9 sati prije podne do preko 1 sat popodne. Rad mnogih gostiju, koji su se još isti dan vratiti kanili, bijaše objed ranije urečen, i to skoro odmah po dovršenoj službi božjoj. U pola dva sata bi određeno, ali ipak, dok su se svi

skupili i ponamjestili, prošla su skoro dva sata. U dvoru samom, koje gori u tri sobe, koje doli u jednoj, bijaše do preko 200, a u sjemeništu do 100 gostiju, ne računajući naravno obje bande i drugi niži svijet, za koji opet bijaše u gospoštinskoj gostionici i u drugim sobama dvorskim zasebice jelo priugotovljeno. Nije se ni na momčad ovdašnje posade u kasarni zaboravilo. Za prost pako narod ne znam koliko janjića bijaše ispečeno i isječeno, kao i mnogo akova vina istočeno. Bio bi se i vol po narodnom običaju, a zato baš i po visokog domaćina volji pekao za narod, al budući da mnogi rekoše, da većom stranom takovom prigodom skoro prijesno se meso dijeli, odustade se od te navade, te tako janjići i drugo meso moralo je vola nadomjestiti.

Ja bi vam potanko i sam stol i ispijene zdravice opisao i javio, al budući da je toga mnogo bilo, nije mi moguće bilo sve onako pregledati, sve onak zapamtiti, da bi vam vjerno slikovati znao; zato budite samo površnim nacrtom zadovoljni. Premda se je pripravljalo i pripravljalo, ipak došavši iz Beča i promotrivši sve kako stoji, zaželi [biskup] da bi baš još samo za tri dana moguće bilo sve odgoditi. Najneugodnije bijaše, što se moradoše gosti raskidati na mnoge strane, želeći svatko pri stolu onom ostati, gdje je sam domaćin. Al drugačije nije skoro moguće ni bilo. Sobe u dvoru nisu tako velike, da bi sve goste hvatati mogle, a na vrijeme jesensko nije se osloniti moglo, da bi se gdje u vrtu velik stol mogao prirediti. Pokraj toga ne bijahu to samo stanoviti gosti pozvani, da bi se bilo moglo svakom svoje mjesto naznačiti, nego je svatko slobodno sio gdje je dospio. I to bijaše našem Presvijetlom gospodinu domaćinu najveća briga, da naime ne bi kome ma u čem krivo se učinilo. Tek u neke, koji bismo tobož uzeli na se, da ćemo nastojati, neka sve u redu bude, mogosmo mu javiti, da se ništa ne brine, da je sve namireno. Dok tako u dvoru koliko moguće bijaše u red stavismo, odoh da vidim, što se u sjemeništu radi; kad al tamo već se sve raspjevalo. Većom stranom domaće svećenstvo, inostranim gostima mjesto ustupivši, pridruže im se manji i od stranjske susjedne braće i nekoji od svjetovne gospode. Tud se sve slobodnije kretalo, a duhovna mladež znade začinjati. Hvala Bogu, pomislih, ovima nije zlo, kad sve tako ori od pjevanja. Tako prigledajući sad amo sad tamo, ne mogoh na pojedine stvari pozornost svoju obratiti, i zato ako je kome iole što manjkalo, neka to ne pripiše visokom domaćinu, nego nama, koji ne mogosmo svuda smoći, ili bolje sam sebi, ako se nije javio. Dobre je volje u izobilju bilo, a isto tako bilo je i jesti i piti dosta i predosta; dakle mislimo, da niti će, niti može tko zamjeriti.

Nu daj da ipak štogod o zdravicama napomenemo. Za oglašenje i ispraćenje takovih bijahu u pripravi i napereni mužari i obje bande, koje pod objedom jedna s jedne, druga s druge strane sviraše.

Najprije napi Presvijetli gospodin biskup, i to u latinskom kao crkvenom jeziku u zdravlje Svetom Ocu papi Piju IX., da bi Providnost božja, poslužívši se velikim njegovim duhom, izabrala ga za stožer onaj, oko kojega svi narodi ovoga svijeta, da bi istom svetom vezom jedne vjere, jednog ufanja i jednake

ljubavi skopčani, skupili se i sabrali. Druga zdravica u narodnom našem jeziku napijena je po istom svijetlom domaćinu mlađahnom našem i viteškomu caru Franji Josipu I., da bi ga Otac nebeski u svakom dobru na sreću svojih naroda njegovih pokrijepio i uzdržao; isto tako pridoda odmah u zdravlje slavnih roditelja carevih kao i cijeloga sjajnog carskog doma. Zatim najstariji od prečasnog Kaptola napi Presvijetlom gospodinu biskupu, da bi ga gospodin Bog, kao diku i ures ove naše domovine i naroda, na dobro crkve i naroda dugo i sretna uzdržao. Slijeđaše sad zdravica napijena opet po gospodinu domaćini za dva stupa, kako silnog austrijanskog carstva uopće, tako našeg Jugoslavlja napose, za dva muža u ovo uskolebano doba najzasluženija za nas, za dvije sjajne zvijezde na obzorju slavjanskomu, jedna na zapadu, druga na istoku, za dva imena slatka, dva Josipa slavna, jedno je viteže Jelačića bane, a drugo je starina Rajačić patrijarha, kojih da bi Bog trudove blagoslovio i sile pokrijepio; neka — ne pazeći na razne one izvana i iznutra zlobnim rukama tuđinskih lukavština predene i spravljene spletke — složno i postojano zadaću svoju i dužnost svetu ispunjuju, koja im nalaže, da na stazi neoskrvnjeno sačuvane svoje prama prijestolu carskom vjernosti jedino o slobodi, o veličini i slavi onog naroda staraju se, koji je u njih kao u svoje sve ufanje suzne oči svoje upro. Isto tako napi zdravicu visokoj carskoj vladi u narodnom jeziku, tada u njemačkom nazdravi staležu onomu, koji je prolićem dragocjene krvi svoje, prijestol carski oslobodio, carstvu mir, zakonom valjanost povratio, staležu vojničkom cijele Austrije, koje evo u jednom Feldmaršallajtnantu, u jednom general-majoru, u jednom pukovniku, u više gg. majora i drugih viših i nižih oficira, vrijedne svoje zastupnike imade. Čim se utaži gromoviti »Živio« i »Vivat«, nastavi gospodin biskup svoj govor odmah u narodnom jeziku, osobito viteškoj našoj Krajini, koja je najviše truda podnijela, najviše žrtava položila, koju on ljubi i smatra kao zenicu oka svoga i kojoj stanje olakšati, različite otvorene rane zacijeliti i zaliječiti najslađa dužnost, najveća će mu svagda briga biti. Tako isto napi svom prečasnom Kaptolu, svima odborima i njihovim članovima, zahvalivši im se na trudu i ukazanoj mu toj ljubavi, poimence Presvijetlom gospodinu vrhovnom županu osječkom grofu Pejačeviću, kao vjernom domorocu. Drugi podžupan osječki, gospodin Belošević, napi i čestita milim roditeljima Presvijetloga gospodina biskupa, što su tu radost i veselje svoga sina dočekali; neka tu sreću skupa s cijelim narodom i domovinom dugo i dugo još uživaju. U svom odgovoru zahvali se gospodin biskup izjavivši, da je gospodin podžupan tom zdravicom u najnježniju žicu srca njegovoga dirnuo, našto živahni »Živio« zaori. Sada dođoše odbori od drugih stolova, da nazdrave visokom dostojanstveniku. Tu su se držali govori, koji su od srca k srcu išli, da je trebalo samo stati i slušati. Ja niti ih mogu potpuno slijediti, niti bi imao kad sve redom bilježiti. Dosta, da je svatko slobodno izjaviti mogao, što mu rodoljubno srce kazivaše. Ne bijaše se zaboravilo ni na one prijatelje, koji bi bili radi tom prigodom došli, ali ne mogaše ovdje biti. Tako isto jedan poznati naš narodni govornik,

naš rječiti Mojsija,[9] ustade i poče razvijati one nade, koje narod uopće slavjanski, a osobito naš hrvatsko-srpski, o novom i mladom biskupu bosanskom u sebi goji te tako od strane i u imenu istoga tog naroda uskliknu: »Neka živi svijetli domaćin.« Na što ovaj: »Kao što sam toliko puta kazao, da ću sve sile svoje dobru i koristi slavjanskoga mog naroda posvetiti, tako evo i sada izjavljujem svečano, da ću za isti ovaj narod i živjeti i umrijeti; živio dakle sav narod slavjanski, a osobito naš hrvatsko-srpski ili ilirski!« Inim zdravicama ni broja se ne zna.

Tako to do pred noć veselo bijaše. Na večer kano od samoga sebe otvori se u sobi onoj, u kojoj naša brodska banda bijaše, čitav bal. Što ih samo nekoliko kao od šale zače, to privuče i mnoge druge te ti se za jedan mali čas nakupi plesača i plesačica, da ti je bila milina gledati. To potraje do blizu 10 sati na večer. Zatim slijeđaše ne toliko večera, nego ugodni i prijateljski razgovor za stolom približivši se slobodno i oni, koji inače ne bijahu pri objedu kao gosti, nego poslije bez razlike, muški i ženske, radi zabave dođoše. I ovu večer bijaše trgovište rasvijetljeno.

Na taj način i projde i provedosmo dan, s kakim se doista Đakovo nigda veseliti i dičiti nije moglo. Mnogo to znači imati svoga sina i još dobiti za poglavara takvoga! Ta čisto se je opaziti moglo, da opraštajući se s njime odbori, jedva se od njega rastati mogahu; tako je sve bio zadobio, tako je sve bio očarao.

*»Nar. Nov.« od 4., 7., 8. i 15. okt. 1850. (dopis je Mate Topalovića).*

[1] Ljudevit Štur (* 1815. † 1856.), slovački agitator i književnik.

[2] Mihajlo Fogarasy (* 1800. † 1882.), docnije erdeljski biskup. Fogarasy bio je tada profesor teološkoga fakulteta u Budimpešti i titularni skadarski biskup.

[3] Petar grof Pejačević.

[6] Petar Rogić bio je Strossmayerov drug u osječkoj gimnaziji i u đakovačkoj filozofiji, samo je Rogić bio za godinu pred njim (up. P a v i ć, Sjemenište 167).

[5] Iz ovih se riječi vidi, da je Metel Ožegović preporučio Strossmayera za đakovačkoga biskupa banu Jelačiću i ministru grofu Thunu.

[6] Toga su se dana pobili Banovčani s madžarskim četama, koje su im došle u susret iz osječke tvrđave. Madžari bili su potisnuti natrag.

[7] Up. oba govora niže.

[8] Up. i taj govor niže.

[9] Mojsije Georgijević, advokat i poznati patriota iz donjega grada Osijeka.

## 82.

## Govor prepošta Pavića biskupu Strossmayeru.

Đakovo, 29. sept. 1850.

Illustrissime ac reverendissime domine praesul, domine praelate ac pater nobis gratiosissime!

Quantum moestitiae curarumque animis nostris conceperamus ex nuncio, qui anno praeterlapso — dum e certis relationibus comperimus, Excellentissimum

dominum nostrum episcopum Josephum Kuković, ob vires sui corporis, diuturnis morbis nimium attritas, laboriosae dignitati episcopali piissima certe animi intentione renunciare atque a mundi strepitu in sanctam solitudinem secedere meditari, quin et necessarios eatenus passus iam fecisse — corda nostra insperata novitate perculit, non tam ideo, quod praemetuendum nobis fuisset, fore, ut cathedralis haec sine capite, filii eius orphani sine patre et oves absque pastore longiori tempore lugentes et gementes maneant, quam potius, quia plurium annorum serie, quibus Ille huic dioecesi magna sapientia praefuit et pastorali pietate praeluxit, prudenti Eius mansuetoque regimini iam assueti fueramus Ipsumque singulari amore, dilectione ac reverentia prosequebamus; — tantum novis ineffabilis gaudii sensibus recreati fuimus, quum laetissimis nunciis in nostri notitiam, Illustrissime domine, ipse Vienna retulisses, Te a Sua Maiestate Sacratissima Francisco Iosepho I., nunc feliciter regnante imperatore ac rege apostolico, in realem huius dioecesis episcopum clementer denominatum et modo, Excellentissimo domino priore nostro praesule dilectissimo, a vinculo etiam, quo huic ecclesiae obstringebatur, per Summum Pontificem Romanum Pium IX. praevie absoluto, iam in legitimum eius successorem ab eodem Christi vicario benigne confirmatum et hodierna luce gubernacula Tuae dioecesis solemni ritu capessentem, venerabundi coram intuemur et intuentes in exuberantia profusi gaudii consalutare gestimus.

Salve igitur praesul veneratissime et exulta nobiscum, qui, sicut sincero corde gratulamur, Te de immensa bonitate divina et clementia regia eminentis dignitatis episcopalis insigniis ornatum, sanum et incolumem ad nos venisse; ita divinam misericordiam assiduis precibus exoraturi sumus, ut pro ardentissimis desideriis nostris Tibi longevam vitam, constantem valetudinem et prosperrimum in omnibus ad maiorem Dei gloriam et salutem fidelium agendis successum largiri dignetur.

Ast gaudium hoc nostrum — sive providentiam Dei, *per quem reges regnant — principes imperant et potentes decernunt iustitiam* (Prov. 8.) — sive perpendamus selectum clementissimi Regis, *cuius cor in manu Domini* (Ibid. 21.) — inde maius evadit et inexplicabili quodam laetitiae triumpho coronatur, quod gubernacula illius dioecesis regendae sint Tibi collata, quae fuit Tua mater et manet Tua Patria, in qua vivos adhuc habes dilectissimos genitores Tuos, innumeros notos et amicos, omnes autem fideles sunt Tui connationales. Hinc enim sub Tua dioeceseos gubernatione novum auspicium beatae epochae pro utraque republica suspicimus; hinc iure quopiam a Te praetendemus, ut zelo SS. Religionis, huius inaestimabilis gentium thesauri aestuans et amore huius dioecesis, ab hodie Tuae Sponsae ardens, pro utriusque incremento et splendore; tum vinculo homagialis pietatis et fidelitatis Suae Maiestati Sacratissimae obstrictus, pro eiusdem faustissimo regimine ac totius Augustae Domus Austriacae perenni duratione: ac demum natalis dulcedine soli captus, pro patriae omnigena efflorescentia et omnium Tuorum concivium temporali et aeterna felicitate — Te totum impendas, imo totus superimpendaris.

Qua de causa in nomine Iesu Christi et sub auspiciis Principis Apostolorum S. Petri Tuae cathedralis patroni, *attende universo gregi, in quo Te posuit Spiritus Sanctus episcopum, regere ecclesiam Dei* (Actor. 20.) — illam utique universalis ecclesiae portionem, quae limitibus harum dioecesium circumscribitur, ad quam Te in serie Tuorum dignissimorum, in his provinciis antecessorum, missum esse a Christo Domino credimus illis eius verbis: *Sicut misit me Pater, ita ego mitto vos* (Ioan. 20.) ac *euntes docete omnes gentes — — docete eos servare omnia, quaecunque mandavi vobis: et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi* (Matth. 28.) — nam, *nec quisquam sibi sumit honorem, sed qui vocatur a Deo tamquam Aaron* (Heb. 5.).

Quemadmodum vero haec infallibilia sunt testimonia, Te prorsus eadem ac pari dignitatis et potestatis iurisdictione instructum esse, quam apostoli ex ore ipsius Christi acceperunt, ita luculentissimo sunt argumento, quae sint Tua praecelsae episcopalis dignitatis et potestatis iura et officia hisque correlatae functiones sacerrimae? Interim ex parcimonia temporis, quo ad meum scopum scituque pro hodiernae solemnitatis actu magis accommoda proferenda, uti desidero, non decrevi ad ea isthic recensenda me immittere, quae caeteroquin omnia supponere debeo, Tibi Illustrissime, nota esse e Sublimiori Presbyterorum Instituto, in quo ipse prius adeo laudabili Tuorum talentorum cum applicatione ac profectu operam navasti, ut paulo post ad idem clementer assumptus, Studiorum Directoris simulque in Augusta C. R. Aula capellani munere defungendo, altioribus disciplinis theologicis Temet excolueris et excelsis una qualitatibus, pro episcopali dignitate requisitis ipsaque methodo dioecesis regendae ibi iam imbutus, regiam complacentiam et clementiam demerueris, ut pastorali almae huius dioecesis pedo condecoraveris et mitra Tibi doctam circumdet candida frontem gemmataeque crucis pectora cingat honor.

Verum tamen cohibere me haud possum, ut silentio praeteream quaepiam saltem munia, quae omnis episcopus, ad culmen sacerdotii evectus, ex institutione divina erga suos fideles obeunda habet, quaeve hisce doctoris gentium verbis velut in nuce comprehenduntur: *Omnis pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in iis, quae sunt ad Deum* (Hebr. 5.). Iam vero ad quid, amabo, sunt homines a Deo conditi? Ad id profecto, ut eum timeant, mandata eius observent, illum adorent et illi soli serviant; episcopus itaque ad hoc certe est constitutus, ut in illo praecelsissimo opere hominibus praeesset, Deum ab illis timeri, adorari et coli superintenderet. Deus creator in coelo, homines creaturae super terram et episcopus medius inter creatorem et creaturas, ut has nomine illius regat; et doceat, ut sibi ipsi qua Deo creatori obediant. Deus pater Unigeniti Filii in aeternitate, homines filii adoptandi in tempore et episcopus pater in terris, ut per eum adoptentur homines in coelis. Deus dominus gregis et princeps pastorum in coelis, grex in terris et episcopus pastor super illum supremus, ut per eum grex proficiat et multiplicetur. O, quam grandia et sublimia sunt haec vere divina officia et ministeria superangelica; non enim angelis sunt credita, sed episcopis ex hominibus assumtis!

Tam praecelsum igitur munus hodie, Illustrissime Domine, auspicaris! Ast, ubi crescunt dona, rationes etiam crescunt donorum. Accepisti supremum, plusquam centum septuaginta millium animarum regimen, de quibus rationem reddes coram divino tribunali, ubi, quo maior villicatio, eo maior postulatur negotiatio. Recepisti in Te SS. Religionis ministerium et SS. Depositi custodiam, quod impleri et custodiri praecipit Apostolus inquiens: *ministerium tuum imple* (II. Tim. 4.), *depositum custodi* (I. Tim. 5.). Assumpsisti hanc ecclesiam regendam, istam navim, in tam procelloso huius saeculi mari gubernandam. Suscepisti proinde onus, angelicis humeris formidandum. Ast noli animo despondere, quin potius erigat Te misericordia omnipotentis Dei, qui *omnia opera nostra operatur in nobis* (Isa. 26.). *Deus enim est, qui operatur et velle et perficere* (Phil. 2.). *Similiter autem et Spiritus adiuvat infirmitatem nostram* (Rom. 8.). Idcirco, dilectissime praelate, *confidens in hoc ipsum, quia qui caepit in Te opus bonum, perficiet usque in diem Christi Iesu* (Phil. 2.) aggredere sanctissimum munus, in quo — *Rectorem Te posuerunt, noli extolli, esto in illis, quasi unus ex ipsis* (Ecclci 32.). *In omnibus exhibe Temet ipsum sicut Dei ministrum, in multa patientia* (II. Cor. 6.). Ergo sustine onus susceptum humili corde et cum mansuetudine inveniesquem divinum adiutorium et requiem animae Tuae apud illum, qui dixit: *Tollite iugum meum super vos et discite a me, quia mitis sum et humilis corde; et invenietis requiem animabus vestris. Iugum enim meum suave est, et onus meum leve* (Matth. 11.). Sicut porro — spes confisa Deo, nunquam confusa recedit — ita firmiter confide in omnibus, Tuae pastorali directioni commissis, tum ovibus, seu in sacris ordinibus constitutis, tum agnis, seu caeteris Christi fidelibus, qui ex arctissimo Te inter et illos, hodie ratione sublimium, pro illis susceptorum muniorum, inito nexu, omne Tuum iugum suave et onus leve Tibi reddere obligantur. Primum efficient, divinis praeceptis conformiter, debitam obedientiam et filialem reverentiam Tibi praestando. Validissimum huius obligationis mandatum sunt ipsius Christi Domini verba: *Qui vos audit, me audit; qui vos spernit, me spernit* (Luc. 10.) et doctrina S. Pauli: *Obedite praepositis vestris et subjacete eis* (Rom. 13.). Observantiam huius praecepti inducit necessitas et utilitas membrorum illius corporis, cuius caput est episcopus, quod vero membrum sine praeiudicio et damno totius corporis audebit praecipienti capiti exactum sui actus et officii obsequium denegare, nisi condignam suae proterviae poenam experiri velit, monente S. Apostolo: *in promptu habentes ulcisci omnem inobedientiam* (II. Cor. 10.). Si ita, quis fidelium cunctabitur, prompta sua paritione ac debita veneratione suo episcopo iusta et rationabilia mandanti, iugum suave, dulce atque amoenum conciliare?

Sed onus quoque assumptum Tibi alleviare tenentur omnes, qui ex institutione Domini Tibi dati sunt adiutoros, *ad consummationem Sanctorum, in opus ministerii, in aedificationem corporis Christi* (Ephes. 4.). Inter hos primo loco censetur Tuum Capitulum, quod est sacer ecclesiae Tuae senatus, membra vero eius dignitates et canonici Tui consiliarii nati. Hi videlicet, sicut proximi Tibi sacrificanti assistunt et sua vocatione in ecclesia iugiter ac devote psallendo,

coeli quandam imaginem, angelorum semper hymnos Deo canentium, typum exprimunt; ita primi sua industria et opera, suis consiliis et iudiciis, in interna dioecesis gubernatione Te succollare et poterunt et se promptos exhibebunt. Et moderni quidem, Te aetate longe provectiores, quo plus habent solatii in illa ecclesiastici sententia: *Quam speciosum canitiei iudicium; — quam speciosa veteranis sapientia et gloriosus intellectus et consilium* (c. 25.), tanto illos experieris observantiores moniti, a divo Apostolo de iuvene episcopo Timotheo Ephesinis dati: *Nemo adolescentiam tuam contemnat* (II. Tim. 4.) eoque ipsos erga Te sua integritate atque adhaesione fideliores observabis, quo firmius sperant, se vicissim in Te securum suorum iurium praesidium et certum commodorum incrementum habituros.

Alterum in regendo foris Tuo grege dominico immediatum habes adiutorum in animarum Curatoribus, super toto grege Tuo, per dioecesim disperso, excubantibus et in vinea Domini pondus diei et aestus portantibus. Illi nempe portionem gregis et vineae Domini Sabaoth, sibi creditam, ibi verbo vitae pascendo et lacte doctrinae nutriendo, hic semina virtutum plantando et vitiorum sentes et tribulos evellendo, tantum pastoralis oneris Tui sua zelosa cooperatione tollunt, ut reliquum, ad partes supremi Tui officii spectans, Ipse cum solatio sustinere valeas.

Nunc transeo ad illud, carissime episcope, Tui muneris genus, quod primam pastoralis Tuae sollicitudinis partem eminus occupasse videtur. Haec autem in eo se maxime explicuit, quum propositioni Consistorii de necessitate cleri iunioris, quem, temporum adiunctis ita exposcentibus, plures ante menses e seminario dimitti oportuit, quantocyus ad idem suum institutum revocandi, non solum alacriter secundasti, verum etiam informari mox disposuisti, de mediis proponendis, quibus hocce institutum ad normalem suam consistentiam restitui posset? Quid, quaeso, hac solicitudine aliud intendebas, Illustrissime, quam ut ex hoc sacrarum scientiarum et christianarum virtutum plantario certam continuo habeas succrescentiam solertissimorum pro vinea Domini operariorum et vigilantissimorum Dominici gregis pastorum? Et quid aliud a novellis his plantulis et Tuis filiis, in hoc instituto educandis, exspectas, quam ut in eodem — Tuae paternae intentioni et anhelis ac piissimis desideriis Tuis, suorum item educatorum ac institutorum sudori et fatigiis perfecte respondeant; atque ideo omni diligentia adhibita, suum intellectum scientiis pro hocce statu necessariis utilibusque solide instruant et vel maxime cor suum integerrimis moribus, clericos decentibus et plurimum ornantibus, studiosissime imbuant, ut digni olim ministri altaris, duces et rectores populi, sanctitatis et pietatis specula evadant et salvificam fidem verbo et exemplo *erudiendo multos,* Tuae Illustritati onus pastorale efficiant leve ac iucundum, et ipsi *fulgeant sicut stellae in perpetuas aeternitates* (Dan. 12.).

Demum digredior ad caeteros Tuos, Illustrissime, fideles et filios dilectissimos, quorum aeternae salutis promovendae ratione sacrum in ecclesia Christi ministerium est institutum. Hic exspende, Illustrissime Antistes, illas gentes et provincias, ad quas primi apostoli missi fuerant et considera istas, quae Tibi

erudiendae et regendae obtigerunt. Illi deputati ad peregrinas et ignotas provincias, Tu ad caram patriam, „qua non potest ulla cognatio proprior esse" (Cic. L. I. de Orat.). Illi ad paganos et ethnicos, „ut iis etiam, qui in tenebris ac mortis umbra sedebant, ignorantiae caligo discuteretur" (S. Greg. Naz. Orat. 33.). Tu ad patriotas, amicos et familiares Tuos, evangelica luce perfusos; tanto igitur levius erit onus Tui apostolatus onere primorum ecclesiae fundatorum, quanto facilius laboratur in luce meridiana, quam in densis tenebris; venisti quippe ad operandam terram iam excultam, semine verbi Dei Triunius consitam et florentem; reperisti corda fidelium praeparata et prompta ad ferendum levi negotio fructum centuplum. „Suscipe itaque iugum Christi", ut verbis S. Ambrosii utar, „noli timere, quia iugum est: festina, quia leve est; non conterit colla, sed honestat" (S. Ambr. L. de Elia, et Jei. C. 22.). Quapropter, si aliis est dulce mori pro patria in bello, sit Tibi in patria pro religione vivere dulce. Sit Tibi dioecesis corona et solatium, sis Tu dioecesis amor et delicium!

O ergo fortunatam Te praesule sponsam! Sed dilige eam *sicut et Christus dilexit Ecclesiam et se ipsum tradidit pro ea* (Ephes. 5.). Nos vero — *charitate fraternitatis invicem diligentes* (Rom. 12.), *quod est vinculum perfectionis* (Col. 3.), Tibi tributum obedientiae ac reverentiae *propter Deum plus ex charitate, quam ex necessitate* solvendo; *imo etiam ex necessitate — non solum propter iram, sed et propter conscientiam* (Rom. 13.) unitis Tecum viribus ad operandam et promerendam aeternam salutem nostram nulli fatigio parcemus. Et quoniam, *cum fecerimus omnia, quae praecepta sunt nobis,* adhuc dicere debebimus: *Servi inutiles sumus* (Luc. 10.) et nihil ex nobis fecimus, sed gratia Dei — omnia fecit — gratia Dei, ad omnia necessaria, in apostolico Tuo, Illustrissime domine, opere, quod hodie nobiscum ordieris, ardentissimis precibus erit exoranda. Levantes ergo puras manus, oremus in spiritu et veritate Deum omnipotentem, ut actiones nostras aspirando praeveniat et adiuvando prosequatur, ut cuncta nostra oratio et operatio ab illo semper incipiat et per illum caepta finiatur, ut in fine mundi veneratissimus praesul noster, districto iudici Iesu Christo nobiscum in occursum venturus, eidem laetus et securus nos praesentare possit dicendo: Ecce Domine, *quos dedisti mihi, non perdidi ex eis quemquam* (Ioan. 18.).

Postremo, cum verba animum saltem movere possint, exempla vero voluntatem trahant ad omne opus bonum perficiendum — ut sensa nostra, de Tua Illustritate me interprete hodie deprompta, *omnia ad aedificationem fiant* (I. Cor. 14.) et salutarem apud omnes fideles fructum ferant, aspirante gratia illius, *qui omnes homines vult salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire* (I. Tim. 2.), digneris nos, Illustrissime domine episcope, in solemne festivae nostrae erga Te humiliationis ac reverentiae pignus, ad suave Tuae dexterae basium gratiose admittere.

*Sermo quo ill. ac rev. dom. Ios. Georg. Strossmayer . . . per Carolum Pavić . . . salutatus exstitit. Essekini 1850 (u metropol. biblioteci u Zagrebu. Sign. M. 20.891).*

## 83.

## Strossmayer svomu kleru.

Đakovo, 29. sept. 1850.

In Nomine Sanctissimae et Individuae Trinitatis, Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. Amen.

Dilecti Consacerdotes!

Visum fuit Patri Aeterno hanc sanctae haereditatis Suae, quam Sibi pretioso Unigeniti Sui sanguine acquisierat partem, ecclesiam scilicet Bosnensem seu Diakovariensem et Syrmiensem viduam reddere. Factum id est insolito modo. Percipite itaque adorandum Providentiae divinae, quae attingit a fine usque ad finem fortiter et disponit omnia suaviter cursum: notum est vobis omnibus, dignissimum antistitem nostrum, praecessorem meum, crebrioribus infirmitatibus ultimis praesertim temporibus detentum fuisse; patienter quidem vir religiosus quaeque morborum suorum incommoda tulit, bene sciens, infirmitates et aerumnas mortalitatis huius nihil aliud esse, nisi illius, quo coinquinati lucem hanc conspeximus peccati stipendia; quin imo intime sentiens, passiones humanas redemptionis nostrae pignore, Christi Domini passione et cruce sanctificatas, convenientissimum esse terrenorum affectuum pulveres excutiendi, coelestem habitum induendi, peccata expiandi, aeternum denique gloriae pondus operandi medium, ex ipsis plane misericordiae divinae visceribus depromptum; ast verebatur ille et anxiabatur continuo, ne salus gregis sui, iuxta gratiae divinae arcana iis recte temporum momentis, quibus lecto affixus haereret, connexa, aliquid detrimenti pateretur, aut vero pollueretur quoquo modo casta Jesu Christi sponsa, quam immaculatam custodire episcopi imprimis est. In hoc eius statu supervenere pessimi calamitatis et miseriae publicae dies; dies, quibus ordo reipublicae civilis ab ipsis fundamentis convulsus, humanis praesidiis vix unquam restitui posse videbatur; dies, quibus belli civilis furiae, ad animorum non minus, quam corporum perniciem inferno ipso dimissae, perpetuo saeviturae credebantur; dies, quibus, proh rem sanguineis lacrymis deplorandam, multi in ipso sanctuario pseudoprophetae, multi Jonae inventi sunt, qui ex irae divinae thesauris ventos ac tempestates exciere, quibus Ecclesiae navis in summum naufragii periculum inducta submersa fuisset, nisi Christi Domini promissa, quibusvis humanis conatibus, imo ipsis inferorum portis fortiora, eandem tutam praestitissent. Facile cogitatu est, tristibus his rerum temporumque adiunctis oneris episcopalis deponendi intentionem in penetralibus conscientiae episcopi nostri iam prius conceptam, ad maturitatem perduci debuisse. Conscientiae igitur suae vocem et Spiritus Sancti illustrationem secutus, abdicavit semet munere episcopali, vires sibi deficere sentiens, quibus Ecclesiae navim inter tantas tempestates et procellas regeret, onusque ferret ipsis angelorum humeris formidandum.

Charissimi! Testimonium perhibeo de iis, quae propria experientia didici; datum quippe fuit mihi intimiori viri optimi familiaritate, ultimis temporibus

perfrui, atque ex ore eius has, similesque, pia inter suspiria, voces audire: Ah, quomodo liceret imbecillo mihi et inefficaci ultro consistere in loco, in quo vir integris animi corporisque viribus, multum posset ad pericula a grege dominico amolienda, ad nova in dies animarum lucra facienda, ad regnum Dei firmandum et dilatandum? Nonne Dominus sponsam Suam vineam, agrum, messem vocat, mera laboris et fatigii symbola; quomodo igitur infirmus ego et laborare nequiens porro eorum sim in apostolatu socius, qui diu noctuque vigilant, assidue laborant, opus Evangelistae faciunt et ministerium suum strenue implent? Quomodo debilis ego totisque iam tremens artubus in eodem stadio decurram cum iis, qui non tantum dignitatis, sed etiam charitatis paulinae haeredes, in aerumnis et passionibus, in periculis et persecutionibus animo viribusque crescunt, parati, agrum dominicum non tantum sudore, verum etiam cruore suo irrigare?

Parce vir egregie, quod hos ex abditis conscientiae tuae desumptos thesauros publicam in lucem proferam; scio equidem id modestiae tuae nimis molestum fieri, ast debeo hoc ego mihi, qui ante 12 annos in ipsis hisce sacris aedibus, per manuum tuarum impositionem, in patrem credentium generatus, et abinde filii loco semper habitus, specialis tibi gratitudinis vinculis obstrictus sum; debeo hoc ego iis, in quorum medio, sat grande mortalis aevi spatium, 14 et quod excedit annos, qua episcopus et rector, qua dux et magister, qua pater et amicus transegisti, ex quorum fronte et oculis colligo, eos ultima fata tua experiri, supremumque tibi solenni hac occasione „Vale" dicere velle. Vale igitur, et cum iam solutum sit illud spiritualis connubii vinculum, quo sponsae tuae adusque religabaris, non emoriatur, quaesumus, pretiosissima illa charitatis et suffragiorum inter nos communio, quae morte ipsa fortior in omnem aeternitatem durat! Vale, et cum iam nunc in sacra solitudine, a negotiorum humanorum dissipatione remotus, vicinior quodammodo sis solio Sanctissimae Trinitatis, effunde, obsecramus, largiores in inexhaustum misericordiae divinae sinum preces, ut inde nobis, ad peregrinationis huius iter perficiendum necessariae gratiarum divinarum opes suppeditentur; scito autem et plane convictus esto: gratam piamque tui memoriam pectoribus nostris nunquam discessuram.

Dilecti fratres! Orationis meae cursus et solennitatis hodiernae ratio vult, ut quaedam vobis de electionis meae, quem in solio episcopali iam nunc conspicitis, modo exponam; gravia haec sunt et attentione vestra omnino digna; in his namque non tantum meae, sed etiam vestrae spei ac salutis cardo vertitur.

Semper ego tenui et etiamnum teneo: sacerdotium honorem esse, ad quem nos speciali modo vocari et ab ipso Deo eligi oportet. Si regibus et principibus huius saeculi indubitatum ius est, nonnisi eos, quorum virtutes sibi perspectas habent, in ministerium suum cooptandi; quanto magis Rex regum et Dominus dominantium electionem eorum ab aeterno reservavit sibi, quibus olim gloriam Sanctissimi Nominis Sui his in terris procurandam, mysteria redemptionis dispensanda et salutem animarum operandam concrediturus erat. Quod me interim in sacerdotii admirationem perpetuo defixum tenet, non tam est Mosis

et Aaronis divina ad sacerdotii cultum vocatio; non Jeremiae, Ezechielis et aliorum prophetarum coelitus facta ad populum Israël missio; non denique Apostolorum ad ministerium suum ante constitutionem mundi electio; verum enimvero admirabilis sane Jesu Christi missio et in sacerdotem aeternum secundum ordinem Melchizedek inauguratio. O Deus Immortalis! Quid igitur est, quod ad sacerdotii Tui honorem requiris? Numquid sublimem dignitatem? Jesus Christus aeternae generationis divinaeque naturae Suae iure, dignitate Tibi et maiestate par est; numquid innocentiam exigis et sanctitatem? Jesus Christus agnus est absque macula, Sanctus Sanctorum, impollutus, segregatus a peccatoribus. *Dan. 9, 24. Hebr. 7, 26;* numquid scientiam, zelum, potestatem desideras? Jesus Christus omnes sapientiae et scientiae Dei thesauros possidet, zelus domus Dei commedit eum, data est Ei omnis potestas in coelo et in terra. *Coloss. 2, 5. Joann. 2, 17. Math. 28, 18;* numquid prudentiam postulas et intentionis puritatem? Jesus Christus magni consilii angelus est, qui quidquid suscipit et operatur, suscipit et operatur non ad Suam, verum ad gloriam patris Sui promovendam. Numquid ergo Eum etiam eligi et sacerdotio N. F. auctorari oportuit? Ita est! Nam sic gentium Apostolus in epistola ad *Hebraeos 5, 5, 6.* loquitur: Christus non semetipsum clarificavit, ut pontifex fieret, sed qui locutus est ad Eum: Filius meus es Tu, ego hodie genui Te; Tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchizedek. Si haec ita sunt, quis nostrum servitia sua invito coelorum Domino obtrudere ausit, nonne nos lutum tantum sumus in manu figuli, ex quo iuxta beneplacitum divinum, aliud quidem vas formatur in honorem, aliud autem in contumeliam? Scio ecquidem terribiles illas legis *Num. 3, 10.* externus, qui ad ministerium accesserit, morietur, sequelas nostris diebus non adeo conspicuas esse, ut olim. Non prorumpunt amplius ex imo Sanctuarii flammae ultrices, quibus sacrilegi sacerdotii usurpatores ab aditu altarium arceantur; non amplius terrae dehiscentis voragine absumuntur ii, qui contra Dei voluntatem sacerdotalia munia exercent; verum numquid ideo abbreviata est hodie manus Domini? Numquid flammae furoris divini afflatu succensae, minus horribiles sunt modo, ac fuere illae, quae olim ex sanctuario prodibant, numquid non continetur amplius pugillo Dei, totius aeternitatis, quo impii sacerdotii violatores obruantur pondus?

Haec ideo nonnihil fusius attuli, ut convictione mea — perpetua et inalterabili actionum mearum norma — rite cognita, facilem coniecturam faciatis, in persona humilitatis meae obtingere vobis episcopum, qui a teneris asuetus sortem suam in divinae benignitatis sinum coniicere, sedulo semper fugit, quidquid vel umbram indignae alicuius sollicitationis redoleret, aut divinae vocationis gratiam quoquo modo praeverteret; qui sub paupere et opprobriis salutato Christo paucis contentus, nunquam splendida munia, aut honorum subsellia ambiit; sed minima etiam sacerdotii christiani ministeria pro tam gravibus et momentosis habuit, ut omnes gratiae et naturae dotes sibi vendicent et ex asse impleta totius aeternitatis praemio digna sint.

Testem horum appello Te Deus Omniscie, qui cognovisti sessionem meam et resurrectionem meam, qui dinumerasti omnes semitas meas; Tu, qui aetates

non annorum numero computas, en ad sacerdotii fastigium evexisti servum Tuum et collocasti eum cum principibus populi Tui, in plenitudine aetatis Unigeniti Filii Tui, Domini mei et Dei mei; Tu cor augustissimi caesaris nostri Francisci Josephi I. flexisti, ut me, pro apostolicitatis suae iure, gratia nominationis suae dignum censeret, pro quo beneficio ei, coram oculis divinae Majestatis Tuae et in totius orbis luce, aeternae gratitudinis et inconcussae fidelitatis tributum promitto, spondeo, voveo; Tuum, Deus, opus est confirmationis pontificiae robur, quo ego, nullo meritorum meorum suffragio, sed unice miserationis Tuae dignatione, ultimus apostolicae illius catenae annulus evasi, cuius caput in manibus Eius est, qui sedet ad dextram Tuam, semper paratus ad interpellandum pro nobis; pro qua gratia Tibi Sanctissime Pater Pie IX, illud in grati animi tesseram offero, quod mihi omnibus totius mundi thesauris ac vita ipsa pretiosius est, convictionem nempe meam, quam celeberrimi episcopi Fenelonii verbis prolatam, in ultimis etiam orbis terrarum finibus resonare cuperem: O dilecta omnium Christianorum patria Romana Ecclesia! In Christo Jesu nec est Graecus, nec Scytha, nec barbarus, nec Judaeus, nec gentilis; omnes in Tuo sinu unus populus sumus, omnes unius urbis cives, omnes catholici Romani sumus. O Ecclesia, per quam Petrus continuo fratres suos confirmat, dextera mea obliviscatur mei, si ego unquam oblitus fuero Tui, lingua mea faucibus meis adhaereat et immobilis fiat, si Tu usque ad extremum vitae meae praecipuum solatiorum et encomiorum meorum obiectum non fueris. Tandem amici mei, quos honoris causa nomino, nonne Tuae, Deus, largitatis munus sunt? Confidenter itaque in medio vestrum profiteor, fratres, videor mihi hodierna luce ex ore divino illas audire voces, quas olim Laban Eliezero dixit *Gen. 24:* Ingredere benedicte, cur foris stas? Atquae haec est unica spes mea, haec unica consolatio mea!

Lego ego in sacris litteris *Exod. 31, 2.* Beseleelem filium Uri ad tabernaculum foederis et arcam testamenti aedificandam divinitus vocatum, Spiritu Dei, sapientia, intelligentia et scientia in omni opere impletum fuisse, ad excogitandum, quidquid fabrefieri potest ex auro, et argento, et aere etc., datumque ei fuisse socium Oliab ex tribu Dan eodem Spiritu imbutum. Bone Deus! Ecce me velut alterum Beseleelem ad spirituale tabernaculum, seu corpus Christi mysticum aedificandum a Te missum. Da mihi igitur sedium Tuarum assistricem sapientiam . . . mitte illam de coelis sanctis Tuis et a sede magnitudinis Tuae, ut mecum sit et mecum laboret, et sciam quid acceptum sit apud Te. *Sap. 9, 4. 10.* Suscita mihi etiam Oliabos seu socios ex tribu sancta Tua, qui sint Spiritu Tuo eruditi, ut faciamus cuncta, quae praeceperis nobis. Filii ecquidem Israël, ut refertur *Exod. 34.* pretiosissima dona ad construendum sacrum tabernaculum obtulere, alius quidem aurum, alius argentum, alius lapides onychinos et gemmas, alius hyacinthum et purpuram, coccumque bis tinctum et byssum etc.; servus autem Tuus et filius ancillae Tuae, homo infirmus et exigui temporis et minor ad intellectum iudicii et legum. *Sap. 9, 5.* mediocria nimis dona affert ad reparandas domus Tuae ruinas, sed Tu erriges eum et confortabis eum, quia nimis familiare est Tibi eligere infirma mundi, ut confundas

fortia, et eligere ignobilia et contemptibilia, et ea, quae non sunt, ut ea, quae sunt destruas. *1 Cor. 27. 20.*

Non sum ecquidem ego, dilecti fratres, coecus ad ingentem illam difficultatum, quae semet hodie ministerio meo opponent, molem; sed absit, ut ideo animum abiiciam; nam scio, supremum desperationis gradum, primum saepius in misericordiae divinae ordine, spei momentum esse; scio, tantas in bonitatis divinae thesauris esse abyssos, ut homo fidei nunquam desperare ausit; id enim esset ex vitae praesentis tempore, quod poenitentiae et gratiarum tempus est, tempus irae et ultionum efficere; id esset sanctorum in coelis regnantium suffragia et ecclesiae pro mundi conversione preces nihili pendere; id denique esset, pretium sanguinis Unigeniti filii Dei, in peccatorum spem continuo adhuc fluentis, inutile reputare. Ingens rerum nostrarum confusio mihi potius felicis eventus praesagium videtur; vult Deus, ut infirmitatem suam in conspectu Suo agnoscat omnis caro, utquae in rerum humanarum conversionibus digitum Suum adorent homines; vult, ut contra spem velut sperent fideles et eventu prospero secuto, hunc non consiliis aut prudentiae suae, sed omnipotentiae divinae adscribant, exclamantes cum propheta: Deus et non homo haec omnia fecit. Omnia opera Eius divino hoc charactere insignita sunt. Christus mortuus triumphat et vita aeterna ex sepulchro egreditur; contra duodecim simplices, miseros, omnibus praesidiis humanis destitutos piscatores, totus orbis consurgit tunc, quum eorundem ministerio sanctae fidei iugo subditur; Saulus, dum irarum in Christum et Eius adoratores plenus, Hierosolymis Damascum proficiscitur, subito gratiae divinae radio tactus, ex persecutore in apostolum, ex lupo in pastorem, ex vase irae in vas electionis convertitur; prodigus filius dum maxime a patre suo et a conversionis spe remotus videretur, tunc ait: revertar ad patrem meum, tunc reipsa revertitur, tunc osculo pacis excipitur, tunc in omnia pristina iura sua restituitur. Non desperabo igitur unquam, Domine Deus meus, sed in nomine Tuo sine intermissione laxabo retia, neque dimittam Te, quoadusque benedixeris me.

Antequam ultro verba ad vos, fratres dilecti, faciam, legantur litterae canonicae meae institutionis, uti et litterae apostolicae ad Venerabile Capitulum, ad Clerum, item et populum meum dioecesanum a Sua Sanctitate missae.

*Quibus perlectis institit episcopus:*

Verba, quae iam nunc qua episcopus ex intimis charitatis meae erga vos, fratres dilecti, visceribus proferam, gravissimi momenti sunt et ad omnes nos ex aequo spectant. Si sacerdotii naturam et destinationem, praesentium item dierum indigentias uberius perscrutemur, quatuor praecipue dotibus sacerdotem hodie exornatum esse oportere facile inveniemus, sine quibus sacerdos inutilis et infructuosus thesaurizaret sibi iram in die irae et pulvere suo quondam excitus coram tribunali divino experiretur sortem servi nequam, qui negotiatione neglecta pecuniam domini sui terrae infodit. Quatuor autem hae dotes sunt: Solida scientia, tenera in Deum pietas, ardens in proximos amor et fervens orationis studium.

Solida scientia. Sacerdotes sunt legis divinae interpretes, traditionis custodes, populorum doctores et oracula, prophetae iudiciorum divinorum nuntii, medici animorum, vitae et mortis virtute clavium domini, verbo: Ecclesiae praesidia in medio perturbationum, schismatum, scandalorum, quibus casta haec Christi sponsa concutitur, discinditur, contristatur. Sacerdotem splendidis his titulis absque solida scientia haud responsurum, luce meridiana clarius est, ideo scriptum est: labia sacerdotis scientiam custodient; ideo sacerdotes omnibus fatigiis, quae cum litterarum studiis coniuncta sunt, insuper habitis, sacrum legis divinae volumen, uti olim prophetae, devorare iubentur; ideo sacerdotes scripturarum divinarum pane in sudore vultus sui vesci et animum suum legis divinae cognitione sic exornare debent, ut olim Hebraeorum sacerdotes vestes suas legis mosaicae fragmentis exornabant; ideo antiquum quoddam Concilium divinorum eloquiorum et coelestis philosophiae notitiam, sacerdotii christiani hypostasin vocat; ideo denique sancti Patres sacerdotes N. F. duobus mundi huius luminaribus comparant, quae Deus initio creaturae in firmamento posuerat; luminari scilicet diei et luminari noctis; luminari diei, quatenus illorum est: religionis et pietatis duces semet praebere et lucem illam aeternam, quae Jesus Christus est, quaquaversum diffundere; luminari noctis, quatenus illorum est: superstitionis, incredulitatis et cuiusvis perversae doctrinae tenebras dissipare. Tanto ecquidem gravior nostra hac tempestate sacerdotes manet obligatio, sibi omnigenae scientiae thesauros, ex quibus pro re nata nova et vetera proferant, comparandi; quanto magis pater mendacii vigilat, laborat, omnes versutiae suae nervos in id intendit, ut templum Dei Vivi thronumque Altissimi ubique terrarum et gentium demoliatur, ut aeternae veritatis, nostraeque redemptionis symbolum atquae illius, quam Dominus noster de inferis et morte aeterna reportavit, victoriae trophaeum — sanctissimam crucem et eius mysteria — vel e memoria mortalium tollat. Scimus autem et oculis nostris usurpamus, in fines hos foedus eum pepigisse cum filiis tenebrarum, qui saepenumero prudentiores sunt filiis lucis; tributarias sibi fecisse egregias mentes a Deo Optimo Maximo ad veritatis et iustitiae lumen cognoscendum et diffundendum hominibus datas; mancipasse servitiis suis diversas falsi nominis scientias et inanes illius, quae Christi doctrinae e diametro opposita est, philosophiae argutias et speculationes. Hinc, hinc est ingens illa librorum nostris diebus copia, in quibus lucem tenebras, tenebras autem lucem vocitari summo doloris sensu legimus; in quibus iam aperte, iam occulte exploditur, quidquid ad religionem et cultum divinum, quidquid ad honestatem et morum probitatem spectat; in quibus ipsa fundamentalia omnis societatis humanae dogmata subruuntur et perniciosissimi errores splendido eloquentiae apparatu et singulari sermonis lepore proponuntur et commendantur; in quibus vitia mortalium generi magis quam pestis aut cholera exitiosa, amoenissimis coloribus pinguntur et magno artificio virtutum specie induuntur. Scite quidam antiquus eiusmondi libros venena, dulcissimi obsonii sapore imbuta et famelicis propinata, aut faces ardentes in manibus furiosorum appellavit. Huic autem corruptionis torrenti, qui alii semet aggerem potius opponant, quam sacerdotes populorum doctores per Jesum Christum

*

constituti et lux mundi ab Eodem nominati? Quibus aliis magis, quam sacerdotibus incumbat obligatio providendi, ut gentes a veritate auditum avertentes et ad fabulas conversae, iterum iurent in Nomen illud, quod est super omne Nomen, et extra quod Nomen, non est aliud, in quo nos oporteat salvos fieri? Credite mihi, dilecti fratres, eo ventum est in Europa, ut nisi sacerdotes semet stellas fulgentes exhibuerint, quibus populi ad praesepe Christi deducantur, facile spissae tenebrae sint operturae terram! Credite mihi, nisi eruditis ac piis sacerdotum praeconiis somno excitetur Ille, cujus voci venti ac tempestates parent, facile peribimus omnes! Verum quidem est, non exigui moliminis rem esse, per doctrinam et eruditionem regem evadere animorum et Christum regenerare in cordibus fidelium; ast si labor nimium arduus videatur, recreet animum vestrum et calcar vobis addat recogitatio fructuum, qui inde promanaturi et mercedis, quae vos in aeternitate mansura est; soletur et errigat vos illud Spiritus sancti oraculum *Dan. 12, 3.* Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti et qui ad justitiam erudiunt multos quasi stellae in perpetuas aeternitates; et illud principis Apostolorum I. 5, 2. 4. pascite, qui in vobis est, gregem Dei . . . et cum apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem gloriae coronam; et illud Gregorii M. lib. 10. mor. c. 12. Si magnae mercedis est, a morte erripere carnem quandoque morituram, quanti esse debet meriti animam liberare sine fine victuram. Verum non sufficit scientia. Validiora sunt exempla quam verba et plus docetur opere, quam ore. S. Leo. serm. de s. Laurent. Bene docere et male vivere, quid aliud est, quam se sua voce damnare, bene vivendo et bene docendo instruis populum quomodo debeat vivere; bene docendo et male vivendo, instruis Deum, quomodo te debeat condemnare. Greg. Naz. hom. 45 in Matth. Atque hinc si vultis, dilecti fratres, ut oratio vestra tonitru sit, vita vestra fulgur esto, seu ad scientiam accedat, opportet:

Tenera in Deum pietas. Sacerdotes in perpetuo velut rerum divinissimarum commercio vivunt. Templa, arae, sanctissima mysteria, sacra cantica, verbum vitae; hae sunt divinae illae ac tremmendae res, in quibus sacerdotes vitam transigunt; in iis functionibus sacerdotum munia versantur, coram quibus angeli, archangeli, throni et dominationes contremiscunt. Sacerdotis ore et verbis, aeternum Dei verbum in aris nostris generatur et ceu propitiationis victima divinae iustitiae immolatur et offertur; sacerdotis iussu vincula mortis solvuntur, et mortui ex peccatorum sepulchro in vitam revocantur; sacerdotis intermediatione et precibus divinae misericordiae, si ita loqui fas sit, vis infertur et manus Domini ad vindicandas populi impietates iamiam extenta retinetur, ut legimus idem olim per Mosen pro populo suo deprecantem praestitum, imo vero tanto efficacius id nunc praestant sacerdotes, quanto sacerdotium N. F. illo antiqui excellentius atque divinius est. O vere sublimem dignitatem! O potestatem vere divinam! O functiones vere aeterni vigoris! Sed quid hinc? Nonne sicut nihil sanctius, nihil sublimius sacerdotum muniis dari aut cogitari posse, fides divina docet; ita iure merito coelum et terra exspectat, ut vita quoque sacerdotum ministerii sacerdotalis sanctitati et sublimitati respondeat, id est, sancta et pia

sit. Si iam a sacerdotibus V. F. exigebatur, ut sancti sint Deo suo et non polluant nomen Eius; quia incensum Domini et panes Dei sui offerunt; *Lev. 21, 6.* quantam, amabo, integritatem, quantam religionem, quantam sanctitatem exiget Deus a nobis, qui quotidie carnem et sanguinem Eius offerimus, in Cuius nomine omne genu flectitur coelestium, terrestrium et infernorum, quam puras esse oportebit manus tam divina mysteria tractantes, quam innocentem linguam verba omnipotenti virtute praedita et vere deipara effundentem, quam angelicuum cor in perpetuum Unigeniti Filii Dei templum conversum, quam immaculatam animam, tanti illius, tamquae divini sacerdotii spiritus receptaculum? O! quam vere auree, ex horum consideratione concluserit aureum illud os S. Chrys. lib. 6. de sacerdotio cap. 4. aiens: sacerdotis animum ipsis solaribus radiis puriorem esse oportere. Videte fratres, ne cum aliis praedicaveritis reprobi ipsi efficiamini! Sacerdotes sunt lux mundi, sed si lux extincta fuerit, tenebre in omnem partem dissipabuntur! Sacerdotes sunt columnae ecclesiae, sed si hae collapsae et per plateas dispersae fuerint, praetereuntibus offendiculo fiunt! Sacerdotes sunt sal terrae, sed si sal infatuatus fuerit, omnia depravari et putredine corripi oportebit. Cavete, ne in iudicii die populi vobis oggerant: Vos, qui alios docebatis, cur vosmetipsos non docuistis? Cavete ne tum cum commiseratione fideles vestri exclament: O sacerdotes, quomodo factum est, ut verbum vitae in ore vestro olim tam fervidum, tamque potens, nobis causa salutis et felicitatis aeternae, vobis conversum sit in anathema divinum super capita vestra in aeternum duraturum? Dilecti fratres, legimus in sacris litteris: cadaver humanum casu iuxta ossa Elisaei prophetae proiectum subito vitae restitui coepisse; aperiuntur confestim lumina hominis defuncti a mortis angelo antea clausa; solvitur mox lingua inferorum vinculis antea ligata; egreditur e mortis domicilio mortuus, atque lucis et vitae usura perfruitur. En, dilecti, fructus pietatis sacerdotalis, foedissima credite mihi cadavera; animae, in quibus peccati corruptio, mortis et inferni abyssus dominium suum exercent, in virtute pietatis sacerdotalis extemplo reviviscunt; glaucoma maligni spiritus astu oculis earum inductum mox detrahitur; solutis demum manuum pedumque vinculis e mortis sepulchro egrediuntur et Christo complantatae pulcherrimos vitae christianae fructus ferunt. Charissimi, este solatium meum et corona mea, exprimite in vobis imaginem ossium Elisaei prophetae, aut si magis placet illam aenei serpentis Jesu Christi, qui in altum sublatus omnia post se traxit et languores nostros et vulnera nostra sanavit! Pulcherrimus pietatis sacerdotalis fructus est:

Ardens in proximos amor, seu zelus domus Dei.

Deus charitas est. Sicut creationis, ita et regenerationis nostrae mysterium in acceptis debemus infinito Dei in mundum amori. Scriptum est enim: Sic Deus dilexit mundum, ut Filium Suum Unigenitum daret, ut omnis qui credit in Eum, non pereat, sed habeat vitam aeternam. *Joan. 3, 16.*, et Dominus noster Jesus Christus adeo dilexit mortalium genus, ut rapinam non arbitraretur, esse se aequalem Deo, sed exinaniret semet ipsum formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus et habitu inventus, ut homo, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis *ad Phil. 2.* Accedit huc, ut ex innu-

meris unum adhuc commemorem, stupendum illud illimitati in nos amoris miraculum, quo Jesus Christus in memoriam passionis et mortis Suae, inque spiritualem animarum nostrarum alimoniam atquae futurae nostrae resurrectionis tesseram, Semet Ipsum nobis in Augustissimo Altaris Sacramento, sub panis et vini specie donavit, ut hac ratione perpetuo velut manarent undae sanguinis Eius, quibus a sordibus suis abluerentur peccatores et aperiretur hominibus fons indeficiens, ex quo vitam haurirent aeternam. Imitamini, charissimi, hoc Dei Patris et Unigeniti Eius exemplum et diligite homines, quibus dives in misericordia Deus, talia ac tanta praestare dignatus est. Credite mihi, Christus Dominus sacerdotium Suum in nobis ideo saltem perenne esse voluit et aeternum, ut charitas quoque Eius in homines perpetua esse possit et aeterna. Credite mihi, Christus consummato iamiam reconciliationis nostrae opere, sacerdotes potissimum in thalamo crucis charitatis Suae haeredes scripsit, ad sacerdotes quippe praecipue spectant illa verba: Charitatem meam do vobis, charitatem meam relinquo vobis; sacerdotes proin recte a sanctis Patribus charitatis Christi in hoc mundo vicarii vocantur; tenerae nimirum charitatis illius, qua anxia cum sollicitudine ovem, quae perierat, quaesivit; paternae charitatis illius, qua filium perditum et iterum inventum laetabundus intra ulnas Suas recepit; indefessae charitatis illius, qua cibi omniumque Suarum necessitatum obliviscitur, ut mulierem Samaritanam ad fontem institueret; generosae charitatis illius, qua super Jerusalem excidio suo proximam amaras lacrymas profundebat, quod pacem et salutem misericordia sua sibi oblatam acceptare recusaret; inexhaustae denique charitatis illius, qua baptismum sanguinis, quo in ara crucis baptisandus erat, ardentissimis votis expetiit, quia in illo genus mortalium omnium malorum suorum remedium, redemptionis suae, suae cum Patre Aeterno reconciliationis pretium inventurum erat. Sacerdotes vi charitatis se suaque omnia fidelibus suis debent et quosquos virtute ordinationis gratiarum divinarum nanciscuntur thesauros, eos totos in plebium suarum utilitates expendere ac veluti profundere obligantur. Quod Christiani sumus propter nos est, inquiebat olim ad fideles suos S. Joan. Chrys. serm. 165 de temp., quod praepositi sumus propter vos est; in eo, quod christiani sumus, attenditur utilitas nostra, in eo, quod praepositi sumus, nonnisi vestra. Et certe frustra gloriatur sacerdos, se nescio quae stupenda et iudicio humano laudabilia opera perfecisse; se crebro ieiunasse et in cinere ac cilicio poenitentiam egisse, nisi charitate actus in cura animarum desudarit et sacerdotii sui proventu factus fuerit in resurrectionem multorum in Israël. Optime itidem S. Joan. Chrys. hom. 25. in ep. ad Rom. de quodam inutili sacerdote: Tu quamvis fame conficiaris, quamvis cinerem commedas, quamvis lacrymis semper madeas et nihil cuiquam proficias, nihil magnum facis. Aut quid est, quod in magna illa et amara valde iudicii die iustus iudex Jesus Christus, caput et auctor sacerdotii christiani, de manibus sacerdotum requiret? Numquid, quae regnorum negotia ad felicem exitum perduxerint? Numquid, quas legationes ad exteros dextre obierint? Numquid, quam profunda in foris civilibus iudicia deprompserint? Numquid, quo cum applausu in publicis congressibus verba fecerint? Minime gentium! Charitatis sacerdotalis fructum, id est sanguinem

ovium de manibus sacerdotum requiret; et certe: Vae pastoribus, qui post negotium suum vacui ad Dominum redierint; qui pastorum nomen habuerunt, oves autem, quas ex nutrimento suo ostendere deberent, non habuerint. *Greg. M.*

In scripturis sacris refertur: Nehemiam aedificando templo intentum, dum a ministris regis Persarum ad renovandum inter tripudia foedus ad campum Ono invitaretur, ab opere coepto discedere noluisse. Veni, dicebant illi, et percutiamus foedus pariter in viculis in campo Ono *2 Esdrae 6, 2.*, vir autem Dei, cui sacrum adeo ministerium concreditum erat, iterum iterumque respondit: Opus grande ego facio et non possum descendere, ne forte negligatur. Sacerdotes mysticum ecclesiae aedificium reparantes et templum Deo Viventi in cordibus fidelium errigentes, numquid minori cum charitate et constantia operi suo inhaerebunt, ac Nehemias? Numquid a carne et mundo ad peregrina negotia invitati, non respondebunt: opus grande nos facimus, non possumus descendere ne forte negligatur? Id quidem hodie tanto magis, quanto flebiliores fiunt in dies ecclesiae ruinae; quantove maius est in dies periculum, ne pravorum exemplorum torrente et communis corruptionis contagio ipsi sanctuarii lapides corripiantur et dispergantur in capite omnium platearum, ne aurum ipsum obscuretur et mutetur color optimus! *Jer. 4, 1.* Nunc, nunc sacerdotibus opus habet mundus, qui se totos ministerio sacro, quod eis creditum est, dedant; qui cum psalte regio iugiter ingemiscant: Tabescere me fecit zelus meus, quia obliti sunt verba tua inimici mei. *Ps. 118. 129. 158.;* qui Eliam prophetam aemulentur dicentem: Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum, quia dereliquerunt pactum Tuum filii Istraël, altaria Tua destruxerunt, prophetas Tuos occiderunt gladio, derelictus sum ego solus et quaerunt animam meam, ut auferant eam. *1. Reg. 19, 10.* subdantque ad exemplum Apostoli: sed nihil horum vereor, nec facio animam meam pretiosiorem, quam me. *Act. Ap. 20, 24.* Sacerdotibus nunc eget mundus, qui inter vestibulum et altare diu noctuque plorent, clamantes: parce Domine, parce populo Tuo. *Joel 2. 17.;* qui denique sint illi angeli pacis, de quibus Jeremias propheta loquitur. *Jer. 33, 7. 8.:* Angeli pacis amare flebunt, nam dissipatae sunt viae, cessavit transiens per viam, irritum factum est pactum, proiecit civitates, non reputavit homines!

Postremo loco vos, dilecti fratres, ad orationis studium exhortari constitui. Oratio efficacissimum est gratiae divinae impetrandae et furoris divini a genere humano avertendi medium. Viribus nostris, in altiori religionis et gratiae ordine, nihil efficere possumus. Proprium ecquidem est vanitati humanae, insperatas rerum, de quibus iam conclamatum erat, in melius conversiones et calamitatum publicarum cessationes suis consiliis, suae dexteritati, suis attribuere laboribus; verum o nos miseros homunciones, quoties et quoties accidit, ut optima consilia et labores herculei in irritum cadant et eventus propemodum certus manibus nostris elabatur? Talia millena et millena, quae valent ad humilitatis et imbecillitatis nostrae sensum alendum, negligimus; sed opera Dei in superbiae nostrae nutrimentum convertentes, gloriam soli Deo debitam usurpamus. Si datum nobis esset, in abdita providentiae divinae penetrare, profecto

videremus: rerumpublicarum, quae non lento gradu, sed praecipiti cursu in perditionem suam ruiturae videbantur, salutem; bellorum, quae interneciva putabantur, subitaneum exitum; plagarum publicarum tunc, dum maxime saevirent, finem, non hominis, sed solius Dei opus esse; videremus causam horum eventuum in puris rudis alicuius christianae communitatis precibus, aut in manibus obscuri alicuius simplicisque sacerdotis reperiri, dum ad aram sacris operatur, dum preces et vota populi in sinum Dei effundit, dum denique divinam illam victimam, cui angeli adorantes adstant, Jesum Christum pro mundi salute Deo offert.

Dilecti fratres! Inter infinita illa miracula, quibus Jesus Christus missioni ac religioni Suae indelebile divinitatis sigillum pro aeterna sapientia Sua imprimere dignatus fuit, est: Lazari quadriduo vita functi putremque iam leti odorem spargentis resuscitatio; hominis moraliter mortui, id est peccatis dediti conversio et ad novitatem vitae traductio, non minus, credite mihi, in ordine gratiae miraculum est, ac fuit illud memoratum in ordine naturae. Nam eheu! quid est homo? Folium, quod vento rapitur; arundo, quae minimo flatu inflectitur et frangitur; debilis, miser, miserabilis et nudus in hac lacrymarum valle viator, continuo vel apertis aggressionibus, vel occultis insidiis expositus. Quid est homo? Infelix illa creatura, quae originali labe polluta omnium malorum suorum originem suique interitus causam in propriis praecordiis gerit; foris pugnae, intus timores; hostium externorum, a quibus rugientium instar leonum circumdatur, legio; hostium internorum, a quibus domesticarum instar furiarum dilaniatur, ingens copia; ipse socialis ille stimulus vitaequae communis nisus, ad naturam perficiendam et virtutem excolendam a Deo cordibus nostris insitus, penes universalem hanc morum dissolutionem, ad naturam depravandam et vitia fovenda pessimo quodam fato conversus videtur; omnia ad hominis corruptionem conspirant, quin ipsemet miser ad propriam deceptionem ruinamque suam vel maxime cooperatur. Quid igitur est homo? Quid aliud nisi gratiae divinae miraculum novaque Christi creatura, dum sibi in virtute constat; filius autem Adae, dum labitur et infausta originis suae vestigia sequitur. Jam putatisne, dilecti, vos absque orationis praesidio, hoc gratiae divinae miraculum perpetraturos faciemque terrae, aut saltim mappalium vestrorum renovaturos, quantuscunque secus sit zelus vester, quantacunque contentio vestra? Id esset exspectare, ut terra boreali constricta glacie, aut tropicis exusta caloribus absque solarium radiorum, aut coelestium imbrium beneficio fructuum ferax evadat. Omnes religionis christianae heroes, inde a gentium Apostolo ad Franciscum usque Salesium et ultra, nonnisi gratia Dei fuerunt id, quod fuerunt; omnia crucis trophaea, quae quibuscunque aliis trophaeis tantum praestant, quantum divina, humanis, unice brachio Omnipotentis errecta sunt; quaecunque immortalium animarum lucra, non zeli et laborum nostrorum; sed nonnisi pretium sanguinis Unigeniti Filii Dei sunt, cui ceu viti aeternae omnem inseri oportet, qui exarescere et in ignem mitti nolit. Charissimi! Legimus in sacris litteris, *3 Reg. 17, 18,* et *1 Jac. 5.* Eliam prophetam orasse, ut non plueret super terram et non pluit annos tres et menses sex; rursumque orasse Eliam et

coelum dedit pluviam et terra dedit fructum suum. En quantum valeat deprecatio iusti assidua; si autem preces Eliae tam efficaces erant, quantum putatis vestras apud Deum preces valituras, qui sacrae unctionis auctoramento idem corpus, eadem vox, idem cum Christo sacerdotium effecti estis; quorum orationes Christi morte et divinorum promissorum pignore succolantur; angelorum charitate inflammantur; Sanctorum Christo in coelis corregnantium suffragiis adiuvantur; ecclesiae praesidiis sustinentur; iustorum denique omnium fide atque pietate augentur, informantur, consecrantur. Fiet, fiet certe precibus vestris, ut ariditate nefors hiantia fidelium vestrorum corda, rore gratiae divinae irrigata, in solum optimum, quod centuplum fructum ferat, convertantur. Orate itaque fratres, iterum dico, orate!

Orate pro omnibus, qui in sublimitate sunt.

Orate pro summo ecclesiae Capite, Jesu Christi vicario Pio IX., ut Dominus Deus ei spiritum sapientiae, spiritum fortitudinis, spiritum patientiae donet, ut eum passionibus, quibus ultra omnem modum premitur, erreptum, ad prosperitatis et sanctae pacis portum deducat navimque S. Petri ita gubernare faciat, ut post breve vitae huius curriculum, ad vitam una cum grege sibi credito perveniat aeternam.

Orate pro summo terrae principe Francisco Josepho I., qui non minus virtutum, quam throni Antenatorum Suorum haeres est, ut Dominus thronum eius in conscientiis et cordibus subditorum eius errectum aeternum reddat; ut ei tales ex misericordiae suae sinu largiatur ministros et negotiorum publicorum dispensatores, qui sciant sentiantque, se magis adhuc Deo, quam hominibus rationes villicationis suae reddituros; ut eum auream illam aetatem supervivere et sanctae instar haereditatis ad omnem posteritatem suam transmittere faciat, quam maximus ille in Israel propheta Isaias cap. 11, 6—10 in prospecto prophetico tam classice, quam divine descripsit.

Orate pro capite regnorum nostrorum, Bano nostro Josepho, quem divinae misericordiae munere, periculosis hisce temporibus in patriae nostrae salutem nobis donatum plane agnoscimus, orate pro eo, ut Dominus Deus benedicat coepta eius et intentiones eius optimas in effectum deducat.

Orate pro populo vestro, ut Dominus ipse dux eius esse velit in via vitae huius, ut ei gratiae Suae ubertatem et illam libertatem largiatur, qua nos Unigenitus Eius Filius donavit et sine qua omnes aliae libertates nihil aliud nisi inania nomina sunt.

Orate tandem et pro me episcopo vestro, ut Dominus Deus ad debilitates meas oculos claudat et fortitudinis Suae brachium extendat super filium hominis, quem confirmavit Sibi. *Ps. 79, 60.*

Tu autem o Deus, respice de coelo et benignitatis Tuae oculos converte ad ecclesiam, cui me praeficere dignatus es. Memento quaeso pretii infiniti, passionis quippe et mortis Filii Tui, quo Eam Tibi acquisiisti; memento sanguinis martyrum, quo solum Eius irrigatum est; redde Illi Domine primos illos fervoris et pulchritudinis dies, quibus oculis Tuis adeo grata et accepta erat; repara ruinas temporum nostrorum iniquitate Eidem illatas; respice de coelo et vide, et visita

vineam Tuam et perfice eam, quam plantavit dextera Tua, *Ps. 79, 15;* ministros imprimis Eius et dispensatores mysteriorum Tuorum in omni bono proposito confirma; primitias Eius Spiritus, quo per sanctam unctionem Tibi consecrati sunt, in visceribus eorum renova; novo eos in dies charitatis Tuae igne anima, quo populos sibi commissos ad omne opus bonum, ad laudem et gloriam Tuam accendant, eosque tandem ad Te, mercedem nostram in aeternum magnam nimis deducant. Amen.

*Govor održan u stolnoj crkvi prigodom svečane instalacije. Ovaj i drugi (hrvatski) govor, održan istom prilikom, dao je biskup potom štampati u Beču:* »Oratio qua clerum suum, dum regimen dioecesium suarum ritu solenni caperet, in Domino salutavit anno 1850. die 29. Septembris. Viennae typis Congregationis Mechitarum 1850.« *(U 8° str. 42; od str. 25 dolazi:* »Slovo istom prilikom stadu rečeno« *u hrvatskom jeziku.)*

## 84.

## Strossmayer svomu stadu.

Đakovo, 29. sept. 1850.

Poljubljeno u Isusu stado moje!

Vremena vrlo ozbiljna preživismo. Na priliku uzdrmanih gora zemljotresom uzdrmaše se carstva silna i moguća; na priliku bjesnećih u utrobi zemlje vatrenih sila uzbuniše se puci i narodi, i kano da ne bi i onako odsuda vjekovita dost zaoštrila smrtonosnog anđela kosu, smrt si međusobno na hiljade i hiljade zadavahu, i kano da ne bi i onako dost pod prokletstvom od grijeha stenjala ova dolina suza, stoljetni krvavog znoja svog trud si besvijesno uništavahu. Nemila prošlih godina bura u jedan mah vrhunce časti i gospodstva do podnožja krajnje sniženosti i hudog ropstva strmoglavi, strmoglavi baš onda, kad ista u taštini i kratkovidnosti svojoj zgradu tobože slave i neumrlosti svoje na čvrstoj, neporušivoj pećini sazidanu mnijahu, i to zato, da se ljudi spomenu, da ništa stalnog na ovom svijetu nije; da samo ovo nepogodam vremena prkositi može, što je na temelju čvrste vjere, čiste svijesti i prave kreposti osnovano; da trijes ognjeni najvoli udarati u vrhe visokih brda; da čim više stojiš, tim više uzroka imaš pod rukom božjom poniziti se, ako ne misliš tim dublje doli pasti. Napokon i one izvanredne iz krila gnjeva i srditosti božje proizlazeće pedepse kužnih bolesti, glada i vatre pretrpismo, kojimi pravednost božja duboko u grijeh i bezbožnost palo pokoljenje čovječansko kazniti običaje, da se iz duševna mrtvila svog probudi, grijeh ostavi, krepost prigrli i tako Bogu svome — izvoru svega blaženstva — se povrati. Ali — reći ćete mi ljubezni — našto spomen zala, koja preživismo i u bezdno minulosti kanoti bacismo, na dan duhovnog vjenčanja nasljednika apostolskog sa baštinom prolivene Isusove krvi, to

jest s dušami pravovjernih; na dan, u kom Ti poslani po Bogu vrhovni pastir u nam, stadu svome, a mi duhovnoj brigi Tvojoj u Gospodinu izručeno stado Tvoje, u Tebi veselimo se i boljoj se budućnosti nadamo?

Ljubezni! Ljuto je po grijehu izranjena i oštećena narav čovječanska s jedne strane, s druge pako onih milosti, kojimi ju blagodarna ruka božja za život vječni i uže općenje s tvorcem svojim uresi, lišena; sliku i priliku božju, na koju stvoren bi čovjek, mal da ne sasvim izbrisa oholost i kobni neposluh praotaca naših, na zlo brz, na dobro lijen; igračka strasti i požuda svojih; trska, koja se svakčas krši; suv list, kog svaki vjetrić u ljagu i kalilo baca; rob putenih naslađivanja svojih proti svijesti svojoj; bezakonitosti i razuzdanosti slijep nasljednik; na posljetku plijen smrti — to je čovjek u sadašnjem stanju. Djelo otkupljenja jest djelo ponovljenja i preporođenja našega; što u prvom Adamu po neposlušnosti izgubismo, to u drugom Adamu po poslušnosti do smrti, i to do smrti križa, u izobilju natrag dobiti i rane koje zadobismo izvidati možemo. Oni dakle, kojim u crkvi božjoj u dio pade žrtvu muke i smrti Gospodnje ponavljati i neprecijenjenom krvlju neoskvrnjenog Jaganjca otkupljenu baštinu Svevišnjega rasprostirati i broj preporođenih u Duhu Svetom uzmnožavati — svećenici to jest — sveudilj imaju jednom rukom na grdne rane naše duše, na smrt, koja u samih grudih naših kolijevku svoju ima, drugom pako na melem istih rana, na lijek smrti, na izvor života vječnog pokazivati. Bog stvorivši čovjeka reče: »Evo ti vatra s jedne, eno ti voda s druge strane; pruži ruku kud te volja.« Sveta dužnost svećenika jest, puk svoj bez prestanka opominjati, da je sviju zala uzrok i s ovu i s onu stranu groba grijeh; da smo samo putnici ovdje; da nam nije ostanka na ovom svijetu; da se svaki dan približujemo pravoj domovini našoj, vjekovječnosti; da treba poslije kratkog ovdje bavljenja strog razlog života svoga pred licem sveznajućega suca dati. Put lijevi grmi vazda iz ustiju svećenika: »Put lijevi — puče moj — vodi u ralje smrti vjekovite i u ponor pakla. Put pak desni vodi u krilo raja i u naručaj Trojednoga Boga.« Eto zašto sastavši se prvi put s Vami napomenuh zlo i nevolju prošastih godina! Ljubim ja tebe, o stado moje, kao vlastitu dušu moju; dužnost mi je skrbiti tako za sreću i spasenje tvoje kao i za svoje. Daj dakle, da ti ukratko predočim vrelo, iz kog sva zla proističu, a ujedno i izvor, iz kog sva dobra, i isti život vječni proizlazi. Ah, svemogući vječni Bože, zašto mi nije dano uzići na onu visinu, s koje bi sav svijet pregledati mogao! Zašto mi nije dano pretvoriti slabu riječcu svoju u glas gromovite one trublje, koja će jednoć sve čovječanstvo iz mrtvila svoga na strahoviti sud probuditi, ter da zatrubim: O sinovi zemaljski, zašto prigrliste taštinu i hlepite za sjenom? Otsječena rijeka od vrela svoga usahne; otcijepljena hvoja od debla svoga osuši se; otrgnuta loza od čokota svoga u vatru se baca. Pokoljenje čovječansko bez životnog općenja s onim, koji za sebe reče: »Ja sam put, istina i život«, prilično je rijeci otsječenoj od njena vrela; hvoji otcijepljenoj od njena debla; lozi otrgnutoj od njena čokota. »Nije ni u komu drugom spasenja nego u

Isusu Kristu, niti je drugo ime dano ljudem pod nebom, u kom bi spaseni biti mogli« *(Sv. Petar u Dj. apost. 4, 12).*

Duh sadašnjeg vremena naziva se duhom slobode, duhom jednakosti i bratimstva, duhom narodnosti i domoljublja. Kojim su plodom urodila za kratko vrijeme trsenja duha toga, vidjeli smo i očutili smo; kojim ćeju u buduće uroditi, zavisi jedino od toga, hoće l' il ne će l' duh kršćanski biti onaj božanstveni kvasac, koji bi imao narode preobraziti, okrijepiti, oplemeniti.

Što se slobode tiče, istina je, da je čovjek za slobodu stvoren; istina je, da se ropstvo ne slaže s dostojanstvom naravi čovječanske; istina je, da je samosilje čovjeka proti čovjeku grijeh; istina je, da je sama desnica božja osnovala više biće i žiće čovjeka na temelju slobode; istina je, da je isti upliv milosti, koje nam Isus po muki i smrti svojoj zasluži, tako umjeren, da slobodnu volju ne oskvrne; istina je, da bez slobodne odluke nema govora o kreposti i zaslugi; istina je, da kršćanstvo štiti slobodu, dok čovjeka prikazuje kano sina božjeg, kano brata Isusovog, kano crkvu Duha Svetoga, kano jaganjca božjeg otkupljena krvlju, koji odnima grijehe svijeta; istina je, da ustrojenje državno ima uzeti obzira na duh kršćanstva i dostojanstvo čovjeka, ako misli društvu čovječanskom koristiti i od Boga blagosloveno biti. Da se međutim sloboda zloupotrijebiti i uzrok vrlo mnogih zala postati može, mora svak priznati, koji promisli, da je ista po Bogu dana sloboda bila zloupotrebljena i da se i danas zloupotrebljuje, što Adama grijeh — sviju zala početak — što grijesi i opačine današnjega svijeta svjedoče.

Ljubezni! Danas nam veća pogibelj prijeti nego igda, i zato budimo na oprezu i gledajmo vazda u onu knjigu, koju svaki i najneukiji znade štiti, to jest u križ, u kom se sva mudrost i sve spasenje nalazi.

Što je svjetlost i sunčana toplina zemlji, to je slobodi priznanje i poštovanje javne oblasti, to je javni red zakonom opredijeljen. Štogod dakle jedno i drugo promiče, to prija slobodi i čini je izvorom mnogih dobara. Što jedno i drugo slabi, to ju kuži i u vrelo svakovrsne nesreće pretvara. I u tom baš obziru pokazuje se neizmjerno dobročinstvo kršćanstva, a opasnost nauka sadašnjeg vijeka.

Kršćanstvo nam veli: Bog je izvor svake vlasti; on je tvorac kako tjelesnog tako i duševnog svijeta; zakoni i prvog i drugog svijeta pisani su svetom desnicom njegovom; on ravna tako udesom naroda kao i krugom zvijezda; od njega je, kanoti jedinog izvora svega života, svaki život; od njega je, kanoti od neizmjernog razuma, svaki razum; od njega je, kanoti od svemogućega, svaka moć; po njem sva narav rodi i plodi; po njemu vladaju roditelji nad svojom djecom; po njem sude sudije i dijele pravicu; po njem kraljevi kraljuju, a cari caruju; on čini vladare ovog svijeta il oruđem svoga milosrđa, il oruđem svoje pravednosti, po ponašanju i zaslugama naroda *(u knjig. Prirječ. 8, 15, 16. Mudr. 6, 4. Osee 13, 11. Ivan 19, 11. Sv. Pav. Rimlj. 13, 1, 2. Žid. 13, 17).*

Po tom kršćanstvo pribavlja vlasti najveće dostojanstvo i sveti značaj na zemlji, osobito strahopočitanje i posluh među ljudmi, uklanja raspre i pobune, koje često putem bezakonitosti i razuzdanosti k ropstvu i k svakom zlu vode. Pravi dakle kršćanin, slijedeći izgled početnika svoje vjere, koji najnepravednijem sucu reče: »Ne bi imao vlast nada mnom, da ti nije dana odozgor«, počituje u svom poglavarstvu Boga, koji je kralj kraljeva i gospodar gospodara; on ne strepi pred vlašću svojom, kanoti potišteni rob pred svojim gospodarom, nego štuje u njoj onoga, od koga sva prava i sve dužnosti proizlaze. Kršćanin ispunjuje zapovijedi svoje vlasti kano zapovijedi božje i dužnosti svoje svete vjere, a po tom posluh kršćanina postaje kanoti veličinom onoga uzvišen i svetinjom onoga posvećen, pred kojim se u srcu i duši svojoj klanja; po tom postaje posluh kršćanina lakši, pred Bogom i pred ljudmi vredniji i plemenitiji. Tom načelu ima svijet zahvaliti slobodu, mir, red, napredak, slavu, sreću i blagostanje svoje.

Ali ustaše opaki proroci, koji bi želili Boga — da je moguće — ne samo iz ovoga svijeta, nego također i iz najdražega mu prebivališta, iz srdaca ljudskih, prognati. Ti iznađoše nauk, koji je živa slika i prilika brda, koje silnu vatru iz svoje utrobe prosiplje i svud naokolo čini strahovit poraz. To je nauk, koji slabačko stvorenje Stvoritelju svome i koji čini čovjeka, na grijeh i razuzdanost toli pohlepna, ravna svome Bogu, ter izvor vlasti postavlja ne u Boga, nego u čovjeka. O lažljivih proroka, koji samo zato mnoštvu laskaju, da ga zaslijepe, zavedu u tmine i učine oruđem častohlepnih svojih namjera. O lažljivih proroka, koji samo zato bez prestanka govore o pravicama i sreći ljudskoj, da ga tim prije odriješe svih dužnosti, odvrate od Boga, otrgnu od svijeta i u što veću nesreću strmoglave. Strahovito načelo, koje Boga ispred očiju vladalaca i podanika uklanja i neophodno razbuđuje samosilje odozgor, a buntovništvo puka odozdol; koje javnu vlast čini igračkom ljudske samovolje i vjetrenjaste nestalnosti te čestoput rađa najveće zlo — građanski rat — i cio narod pretvara u bijesnu zvijer, koja razdire svoju vlastitu utrobu; koja u jedan mah, kao iskra bačena u barut, obraća u prah i pepeo, što bi stečeno kroz stoljeća i stoljeća.

Vi ste, ljubezni, vazda dosada po milosti božjoj hodili putom svete vjere i davali Bogu što je božje, a caru što je carevo; ostajte i odsele na istoj stazi. Država priliči stazi, u kojoj se samo onda mirno i sigurno prebivati daje, kad je na tvrdoj pećini svete vjere sazidana; ne slušajte dakle ljude, koji bi ju radi sagraditi na pijesku svojih ispraznih nauka, jer će doći bura i dažd, pijesak odnijeti, zgradu srušiti, obitavaoce pak njene pokopati u svojim razvalinama. Država je vrt, u kome samo donde lijepo cvijeće cvate i krasno voće rodi, dok ga žarko sunce vjere grije, a tiha rosa nebeskih milosti zalijeva. Čuvajte se kao vrelog gvožđa ruke, koja mu kani to sunce ugasiti, tu rosu obustaviti, jer će drugačije usahnuti cvijeće sreće u državi, a iščeznuti voće blagostanja i napretka.

Bez vjere Isusove nema slobode, nema slave, nema sreće. Sve će to pak sebi u izobilju steći narod, koji kako u domaćem, tako i u javnom svome životu slijedi luč svete vjere i s kojim vlada duh iste vjere. Krijepimo se dakle u našoj vjeri i budimo kršćani ne samo imenom nego i djelom. Što se pak duha tiče, koji s nama vlada, zahvalimo Bogu, koji nam je mlađahnom vladaocu našem Franji Josipu I. poklonio cara, koji po primjeru praotaca svojih u križu svu slavu i diku svoju, svu nadu i ufanje polaže, koji u vjeri Isusovoj temelj svoga prijestola, izvor svoje vlasti, poručanstvo svoje sreće postavlja, koji u Svetom Pismu vrelo sve mudrosti štuje i priznaje, koji druge namjere nema, nego sreću i blagostanje naroda svojih, koji hoće, da mu istina i pravda sa žezlom vlada, koji kreposti prejasnih pređa svojih za najskupocjenije drago kamenje svoje krune drži, koje želi kanoti najsvetiju baštinu umnožano svojim nasljednikom oporučiti, koji zaručnicu Isusovu, Crkvu, ljubi kano majku svoju, koja ga je po svetom krstu u Bogu preporodila, koja ga je mlijekom spasonosnih nauka u materinskom krilu svome odgojila, koja ga othranjuje kruhom anđela i vinom odabranih u svojih svetootajstvih za život vječni. Smatrajte ga dakle kano osobiti dar božji, poštujte ga, vjerni i poslušni mu vazda ostajte i Boga neprestano za nj molite.

Drugo, bez čega slobode, sreće i napretka biti ne može, jest točno obdržavanje zemaljskih zakona. To je pak bez duha kršćanskoga nemoguće, otkale slijedi, da su oni tako zvani osloboditelji i usrećitelji puka, koji bi ga radi učiniti sretnim i slobodnim bez vjere i zakona, najveći neprijatelji čovječanskoga društva.

Svaki narod ima neke temeljne zakone, kojim se ustanovljuje državni sustav i način vladarstva, a javna vlast utemeljuje i opredjeljuje. Te zakone zovu ustavnima. Što je zgradi temelj, na kom je sazidana, to su državi ustavni zakoni. Ako ikoji, a ono ti zakoni moraju biti postojani, niti je probitačno ih bez krajnje nužde preinačivati. Narod, koji lakoumno — nasljeđujući izgled susjeda svojih — ustav svoj promjenjuje, sličan je maloljetnom djetetu, koje se nad prizorom požara, bjesnećega blizu svojih roditeljskih zgrada, raduje i baca goruće ugljevlje na očinsku kuću te je tako čini žrtvom vatre i obraća u prah i pepeo.

Drugi zakoni tiču se obitelji i društva, stvari i osoba u državi; ovi se zovu građanski zakoni. Ovi zakoni moraju biti prosti i koliko je samo moguće jasni, prirođeni značaju naroda, ako misle postići svoj cilj. Ako mora država biti prilična zdravom tijelu, onda su prvi zakoni srce istoga tijela, a drugi žile, po kojima zdrava krv teče. Po prvih i drugih zakonih napreduje i cvate država, vlada posvuda pravda, odbija se od državnoga tijela sve, što je škodljivo, uklanja se sve zlo, kazni se svako zločinstvo. Narod, koji prekrojava svoje građanske zakone iz same pohlepe za promjenom, sličan je čovjeku, koji si u glavu zabije, da je bolestan te lijek na lijek u sebe lije, i tako si zdravlje kvari i preranu smrt prouzrokuje. Badava su pak i najbolji zakoni, ako se ne obdržavaju, ako ih lukavština i prevara potkapa, ako činovnici

više slijede glas strasti i presuda svojih nego glas zakona, ako suci više ljube svoju korist nego pravdu i pravicu, ako građani uopće postavljaju u razuzdanost svoje naslađivanje i neki djetinski ponos. Tko je pak čuvar i potpora zakona? Da li mač suca i strah od vremenitih pedepsa? Ali, zar ne umije himbenost i opačina ljudska na toliko i toliko načina ukloniti se maču suca zemaljskog i pedepsam vremenitim? Da l' puka sila ne oskvrnjuje dostojanstvo čovjeka i ne čini ga priličnim nerazložitoj živini, koja ni za što drugo ne zna nego za bič svoga gonitelja? Zar ne viđamo, da se ondje zakoni slabo obdržavaju, gdje sam strah nad njimi bdije? Ili možebit nutarnja dobrota zakona dovoljno osigurava njihovo obdržavanje? Ali, koliko se puta događa, da poznajemo dobro a slijedimo zlo? Želiti bi međutim bilo, da svak razumije zakone svoje domovine i bistro sudi o njihovoj valjanosti. Ali, kolikim je to moguće? Nema li veći dio naroda dosta i odviše druge skrbi, nego da se bavi s izlaganjem zakona? U učenom pak svijetu koliko je ljudi, toliko je skoro u toj struci ćudi; zakon jednomu dobar, drugomu je nevaljan, niti ima zakona pod nebom, kojem ne bi ovaj ili onaj rekao, da je nerazložit. Mnijenja učenih slična su proljetnim vjetrima, koji čas odavle, čas odanle pušu. Zato nema, o nema, na burnom moru ovoga svijeta drugdje spasa, nego u luci vjere Isusove. Samo se ondje zakoni zemaljski točno obdržavaju, gdje ih ljudi uvrštuju u zakonik svoje svijesti, pisan samom rukom božjom; samo ondje vlada zakoniti red i na njemu osnovana sloboda, gdje Sveznajući Sudac i vječita pravda straži nad zakonom. Višeput se događa na zemlji, da baš onaj, koji ljubi krepost i svjesno izvršuje zakone, u bijedi i nevolji živi; onaj pak uživa čast i bogatstvo, koji u potaji čini svako zlo, prezire i krši zakone. U tom slučaju onomu, koji samo u prahu ove zemlje gmiže, ne ostaje ništa drugo, nego ili se baciti u strahoviti naručaj zdvojenja, ili hudim oružjem licumjerstva i prevare put si do časti i blaga krčiti. Ali pravi kršćanin nalazi tada utjehu u svojoj vjeri, koja mu veli: ako ovaj svijet i ne vidi tvoje pošteno srce, vidi ga onaj sudac, koji sve zna i vidi; ako ljudi ne pripoznavaju tvoje kreposti i zaslugâ, doći će dan, koji će rasvijetliti tajnu tmina i otkriti namjere srdaca, i onda će biti svakom nagrada od Gospodina; što se sije u vremenitosti, to se u vjekovječnosti žanje. Dakle samo ondje je ljudsko prijestolje neporušivo, gdje prijesto Svevišnjega čvrsto stoji; samo se ondje obdržavaju zemaljski zakoni, gdje se zakoni božji štuju i izvršuju.

Još je jedno, što je građanskoj slobodi to, što je duša tijelu, a to je sloboda, o kojoj se veli kod Ivana u pogl. 8.: »Ako vas Sin božji slobodnim učini, onda ćete doista slobodni biti«, i u posl. II. Korint. 3, 7.: »Gospodin je duh; gdje je pak duh Gospodnji, tu je sloboda.« Ta sloboda jest živa vjera, jest ljubav Boga i iskrnjeg, jest sloboda od grijeha, jest pobjeda nad samim sobom, jest obuzdanje svojih strasti, jest pokorenje svoje puti, jest poniznost, jest velikodušnost, jest poslušnost, jest umjerenost, jest čistoća srca i tijela, jest pripravnost onim oprostiti, koji su nas uvrijedili, i za one Boga moliti, koji su nam zlo učinili; riječju, jest sve ono, što je kadra krepka volja milošću

božjom proizvesti. Narod, koji teži za građanskom slobodom, ima najprvo o svom nutarnjem oslobođenju misliti. Božanstveni Spasitelj naš, počemši djelo ljudskog preporođenja, najprvo zapovjedi: poklon činite, to jest očistite dušu vašu od ljage grijeha i opačina, jer samo u čistu dušu ulazi Duh Sveti s darom i krepošću svojom. Narod, koji tu slobodu uživa, treba malo zakona, jer je sam sebi najbolji zakon. Narod taj posjeduje blago slobode, koje mu nitko na svijetu oteti ne može. U krilu takvoga naroda mora cvasti građanska sloboda baš košto zdrava voćka u plodnoj zemlji cvasti i roditi mora, kad joj svjetlost i toplina sunca i nebeska rosa dobro ugađa. Molim vas dakle, poljubljeni u Isusu, molim vas za ljubav božju i spasenje vaše duše, gledajte vrhu svega na svijetu, da si tu slobodu priskrbite, da vaše strasti uzdom svete vjere zauzdate, da grješne požude vaše pod jaram svetoga križa bacite. Čuvajte se grijeha gore nego ljute guje; ako ste pak upali po nesreći, teče još i danas u crkvi božjoj za vas krv Sina božjega; bacite se pred noge svećenika, ponizite se pred Bogom, ispovjedite grijehe, pokajte se, a namjesnik božji oprat će vam dušu u krvi jaganjca božjeg; otvoreni su još i danas izvori otkupitelja, iz kojih se vodom milosti božje i vječnog života napojiti i okrijepiti možete.

Što se pak tiče onih ljudi, koji slobodu u razuzdanosti i oslobođenju strasti postavljaju, koji oholost za pravednost, vjekovječnost za sjenu, pakao za sanjariju, lakomost, nečistoću i druge opačine za malenkost drže, ti bi radi narod u bijesnu zvijer pretvoriti, koja se samo željeznom šibikom ravnati dade. Puk robom grijeha postavši, sam sebi okove kuje i kopa jamu ropstva: namjesto crkvâ tamnice, namjesto pastira oružanu vojsku, namjesto Kalvarije stratišta, namjesto evanđelja zakonik strahovitih pedepsa, namjesto očinske vlade strahovladarstvo! To je, to je, što bi uzdržanje javnog reda i sigurnosti neophodno iziskivalo među pukom, koji se od Boga i vjere Isusove otuđi, od kreposti odvrati, postane robom svojih strasti i slijepo se baca u naručaj grijehu i opačini.

Toliko o slobodi. Prelazim na drugu granu duha sadašnjega, to jest na duh jednakosti i bratimstva.

Što god se u tom duhu nalazi istinitoga i dobroga, za društvo čovječansko i državni život korisnoga i spasonosnoga, to je uzeto iz krila naše svete vjere i iz zakonika evanđeoskoga. Što god je pako u tom duhu lažljivoga i zloga, za društvo i državu opasnoga, proizišlo je iz pobunjene glave i pokvarenoga srca nekih današnjih naučitelja. U čem dakle sastoji bratimstvo i nejednakost po vjeri? Vjera nam kaže, da smo svi bez razlike staleža djelo ruku božjih; da smo svi na sliku i priliku božju stvoreni; da Bog bez obzira na osobe želi sve ljude učiniti spasene; da smo svi jednom krvlju Sina božjega otkupljeni; da smo svi braća Isusova i prebivalište Duha Svetoga. Taj nauk je satro glavu ropstvu, dok gospodaru zapovijeda, da u svome slugi štuje svoga brata u Isusu; taj je nauk ženu — u starom svijetu kano stvar i puko oruđe ljudske putenosti smatranu — iz potištenoga sužanjstva oslobodio, dok zapovijeda mužu, da svoju suprugu počituje kano kćer Majke Isusove, uzvišenu

i posvećenu smrću Gospodnjom i za drugaricu života svoga drži, nipošto pako za svoju robinju; taj je nauk porod, život i othranjenje djetešca, prije Isusa čestoput igračku roditeljske samovolje, stavio pod zaštitu svetoga križa i tako društvu čovječanskom neizmjerno dobročinstvo iskazao. Vjera nam kaže, da smo pred Bogom svi jednaki, da na vagi suda božjega ništa ne važe, niti dostojanstvo, niti plemenština, nego jedino dobra djela i kršćanske kreposti; u crkvi božjoj nema razlike između nas; svaki mora na lice pasti pred žrtvenikom, na kom se Gospodin u prilici kruha i vina prikazuje za grijehe svijeta; svaki bez razlike mora iz dubine svoga srca zavapiti: Gospodine, nisam vrijedan ni dostojan, da uniđeš pod krov moga tijela i t. d.; svaki, koji misli pred Bogom opravdan biti, mora se pred svećenikom na noge baciti i grijehe svoje oplakati; sve nas jedan zakon pred Bogom obvezuje, svećenika i navjestitelja božje riječi tako isto ko i slušatelja; bogataša ko i siromaha; cara i kralja ko i podanika. Upitan svećenik od cara: »Što imam činiti da u život vječni uđem«, ništa drugo ne smjede odgovoriti, nego što i posljednjem prostaku: »Ako misliš ući u kraljevstvo nebesko, a ti obdržavaj zakone.« Iz toga je prešlo ono čovječno načelo u državu i u građanski život, po kom se svi građani bez razlike po jednom zakonu vladaju, po jednom zakonu sude, po jednom zakonu kazne. Toliko nam vjera i razum o tom predmetu kažu. Ali ustaše neki lažljivi učitelji, koji vele: na što razlika časti i dostojanstva među ljudmi, kad smo svi braća? Otkale siromaštvo i bogatstvo, kad smo svi jednaki? Otkale nužde i nevolje, kad smo svi za uživanje stvoreni? O nerazložitosti, o pakosti! To je glas one zmije, koja je u početku našim praocima rekla: »Jedite od zabranjenog voća i bit ćete jednaki Bogu.«

Ljubezni! Izmeđ nebrojenih zvijezda, listića šume i zrna pijeska, nema jedne zvijezde sasvim jednake drugoj, nema jednoga liska sasvim jednakog drugom, nema jednog zrna sasvim jednakog drugom. Nema na svijetu ni dva čovjeka, od kojih bi jedan drugom po licu i ćudi, po duhu i srcu sasvim jednak bio. I izmeđ anđela i anđela razlika je; iste milosti božje, po nauku Sv. Pavla apostola, premda od jednog i istog Duha Svetoga proizlaze, raznovrsne su. I u tom se baš pokazuje, kako svemogućnost, tako i neizmjerna mudrost božja, koja je htjela, da sveza ljubavi u društvu čovječanskom bude mnogovrsna, dok jedan od drugog u mnogome zavisi, jedan drugog u mnogome nadomješćuje. Nije li pako krajnja mahnitost poleg tolike razlike, samom rukom božjom uvedene, hotjeti bezuvjetnu jednakost? Svaka i najmanja kuća mora imati svoju glavu, ako ne misli propasti. Svako i najmanje društvo mora imati svoje zakone, ako se ne misli raspasti. To je toliko istina, da po mnijenju najvećega rimskoga mudraca i isto društvo lupeža ne može bez zakona i poglavarstva opstati, a kako bi cijelo društvo čovječansko moglo da bude bez zakona, bez glave i poglavarstva? Sveto Pismo društvo ljudsko prispodablja tijelu, u kom su različita uda; svako pak mora da čini svoju dužnost, da se tijelo uzdrži zdravo i sačuva od bolesti i prerane smrti. Kako god dakle mora biti na ovom svijetu reda i životnoga gibanja, tako

mora biti i zakona i poglavara. Da se pak čovjek pred licem Boga i ljudi ne uznese, vjera mu zapovijeda, da se zbog darova i svojih sposobnosti, zbog visoke svoje časti ne uzoholi, jer »što imaš, o čovječe, što nisi dobio« — glas je vjere. Ako si pako dobio, zašto se oholiš kao da nisi dobio. Nije li puki dar božji, što si odlikovan i uzvišen? Ako si po časti velik, a nutarnje vrijednosti nemaš, lupina si bez jezgre, klas si bez zrna, svjetlost si bez topline. Čim ti je mjesto u državi odličnije, tim ti je odgovornost pred Bogom i ljudma strožija. Dostojanstvo je teret, koji samo zato obnašaš, da se tim više dobru sugrađana tvojih u ljubavi žrtvuješ i da im u istinu služiš, dok se čini kao da sam njima gospoduješ, i to po izgledu onoga, koji o sebi reče: »Nisam došo, da mi se služi i dvori, nego da ja služim i dvorim.« To je jednakost poleg svete naše vjere, bez koje jednakosti nema sloge, nema ljubavi, nema blagoslova.

Što se siromaštva i bogatstva tiče, dok je svijeta i vijeka bit će ubogih i bogatih. Vjekovita istina reče jednoć: »Imat ćete vazda među vami siromaha«, a između prvih nasljednika Isusovih bilo je i nekoliko bogataša. Ta se nejednakost ne da izravnati na drugom putu, nego na putu vjere. Kršćanstvo naime siromašku kaže: »Ne zdvajaj, stvoritelj neba i zemlje došavši na ovaj svijet u licu čovjeka nije imao kud položiti glavu.« Čim manje blaga vremenitog imaš, tim gledaj da postaneš bogatiji u Duhu Svetom i da stečeš ono blago, koje u vjekovječnosti valjanost svoju ima. Bogatašu opet veli: »Čuvaj se, bogatstvo je velika pogibelj; ako srce svoje — prebivalište Duha Svetog — učiniš škrinjom blaga, ako dušu svoju, otkupljenu neizmjernom cijenom, ukopaš u novac, izgubljen si zauvijek. Samo onaj će biti spašen, koji smatra blago kano glavnicu božju te njome potpomaže siromahe, tješi bolesne, nahranjuje gladne, odijeva gole ter tako na neki način dužnikom svojim čini samog Spasitelja, osobitog prijatelja siromaha i trpećih. Bijede i nevolje pak trajat će donle, dok ova zemlja bude stenjala pod prokletstvom grijeha; trajat će donle, dokle križ bude vladao svijetom, na kom je Bog-Čovjek podnio za grijehe i naše otkupljenje gorku muku i smrt, to jest trajat će dok je sunca i mjeseca. Ljudi, koji lažu, da bi moguće bilo sve patnje s ovoga svijeta prognati, zašto ne utamane bolesti? Zašto smrt ne ubiju? Kršćanin prezire te sanjarije i tješi se u patnji pogledom na križ i s uvjerenjem, da ništa nisu suprotivštine ovoga svijeta spram one slave, koja nas na onom svijetu čeka, ako stope Propetoga vjerno slijedili budemo.

Treća grana duha sadašnjega jest narodnost i domoljublje.

Ljubezni! Da smo se ovd ili ond rodili, da smo udo ovog ili onog naroda, dolazi od Boga, bez čije svete volje ni vrebac s kuće na kuću ne preleti, niti vlas jedan s glave naše ne pada. Ljubav domovine toliko je prirođena čovjeku, da svaki, koji ima iole nježno srce, stupa s istom nerazložitom prirodom postojbine svoje u neko uže općenje prijateljstva i ljubavi. O kako poslije duljeg bavljenja u tuđoj zemlji rado ugledamo rodne naše zavičaje! O kako milo bacamo oči na brda, koja su se negda našem djetinj-

skom glasu ljupko odazivala! O kako radosno pohađamo dubrave, prolazimo polja, pozdravljamo rijeke i potoke, koji su negda bili svjedoci naših djetinskih zabava! U tuđoj pak zemlji koliko veselje oćutimo, kad opazimo makar posljednjeg prostaka od našega roda i plemena! Čini nam se naime, da u njemu jednome viđamo, pozdravljamo i grlimo vaskolik naš narod. Sve to bjelodano pokazuje, da nam je ljubav roda i domovine usađena rukom božjom u naše grudi. To nam naša nutarnja ćut kaže. Vjera nam pače stavlja pred oči dva veličanstvena primjera domorodne ljubavi; jedan samog Spasitelja našeg, koji pogledavši na Jerusalim i pomislivši na zla i nevolje, koje isti zbog svoje tvrdokornosti pretrpiti imađaše, stuži se i poče plakati. Eto, kako se osobita neka ljubav nahođaše prema domovini i narodu svome u božanstvenom srcu onoga, koji sav svijet prigrli neizmjernom ljubavlju i požrtvovanjem samoga sebe otkupi! Dobro opaža o tome učeni Bossuet *(Politique sacrée liv. I, art. VI, 2 propos.)*, da je Isus krv svoju s osobitim obzirom na narod svoj prolio i htio, da se po žrtvi, koju na drvetu križa za cio svijet prikaza, i ljubav domovine posveti. Drugi primjer ljubavi svoga naroda daje nam Sv. Pavao apostol, koji — kako se štije u Poslan. Rimlj. pogl. IX. — predvidivši u duhu zla i nevolje svoga naroda, zavapi: »Žalost velika i bol neprestana obuzima moje srce; željah biti ja isti prokletstvo od Isusa za braću svoju, koji su rođaci moji po puti«, to jest: rado bi sam sve zlo, koje na rod moj čeka, pretrpio, kad bi ga samo time spasiti mogo.

Izopačenog dakle i pukim koristoljubljem opojenog srca znak je, ne ćutiti ljubav domovine u svojih prsih. Pravi kršćanin, po izgledu Spasitelja svoga i apostola naroda, iskreno ljubi dom i rod svoj, sile svoje rado posvećuje promicanju narodne sreće; strijele na narod svoj naperene, osobito pak one, koje bi mu mogle raniti dušu i srce, krepko odbija, napokon, ako je od potrebe, isti svoj život polaže s veseljem na žrtvenik domovine. Sreću pak i blagostanje naroda svoga mjeri kršćanin ne mjerilom ovoga svijeta, koji višeput tminu za svjetlost, a svjetlost za tminu drži, koji često slavu u gospodovanju i nepravdi, a veličinu narodnu u oholosti i nadutosti postavlja, nego mjerilom svoje vjere, koja nas uči, da bez kreposti i čiste svijesti nema sreće niti napretka; koja onu ljubav rađa, koja će jednoć vaskoliki svijet u jedno tijelo spojiti i koja ne poznavajući ljubomornost, preziranje i mržnju, raduje se iz srca sreći drugih naroda; koja ono pravdoljublje ucjepljuje u srce naroda, koje se strogo drži onog evanđeoskog: »Što nisi rad, da tebi drugi učini, ne čini ni ti drugomu; što želiš, da drugi tebi učini, čini i ti drugomu.«

Jezik narodni napose smatra kršćanin kano najveći dar božji, kano ogledalo, u kom se pokazuje duša i srce svakoga naroda u svojoj bitnosti; kanoti najsposobnije sredstvo, kojim se djeluje na duh narodni; kanoti blagajnu, u kojoj se sve duševno blago naroda nalazi. Zato sve što može čini, da se jezik narodni izobrazi, obogati, oplemeni; sve pak od njega odvraća, što bi ga poniziti, pokvariti i otrovati moglo. Ali nipošto ne prezire inostrane jezike, pače rado ih uči ter blago iz njih crpljeno u blagajne naroda svog

prenaša, na priliku pčelice, koja po raznih perivojih medni sok kupi, ter u košnicu svoju nosi.

To je, što mi ljubav k tebi, o poljubljeno stado moje, današnjom prilikom mukom mimoići ne dade. Sad mi pako ništ drugo ne ostaje, nego pogled srca i duše svoje k prijestolu Trojedinog Boga obratiti i zavapiti: Ah svemogući vječni Bože! Neizmjerno je milosrđe tvoje prema meni, slugi tvome; broja nije milostima, kojima si me od male maloće ća do današnjega dana kanoti obasuo, a danas me evo u cvijetu moje dobe uzvisi na čast apostolsku i naloži mi, da bdijem nad ovcama, koje su krv od moje krvi i rod od moga roda, nad ovcama, koje ja dobro poznajem i koje mene također dobro poznaju. Svrhu svega pak dade mi, o Bože, u izobilju dobrote svoje danas ugledati u stanu mome one, koji mi život dadoše, koji djetinstvo moje njegovahu, koji brigu mladosti moje nosiše, koji me na mjeru čovjeka crkvi božjoj pokloniše, koji me ljubavlju i skrblju svojom na svih putih moga života ća do danas pratijahu, koji su najveće na ovome svijetu moje veselje, košto sam i ja najveća radost i utjeha njihove starosti.

Eto, učini, o prizoru, nad kojim se nebo i zemlja raduje, eto, učini dijete pastirom i u Isusu ocem milih roditelja svojih! Zahvaljujem ti za to, o dobroto vječna, iz sveg srca svoga, iz sve duše svoje, iz svih kreposti svojih i padnuvši na koljena pred licem Tvojim još jedno te najponiznije molim: pokloni i meni i cijelom stadu mome duh jedinorođenoga sina Tvoga, jer bez duha Isusovog ostaje duh bez svjetlosti, srce bez cilja, strasti bez uzde, zlo i opačina bez stida i srama, krepost bez ufanja, nesreća bez utjehe, vlast bez temelja, vjernost bez jemstva, zakon bez potpore. Pod možnu obranu Tvoju postavljam ja danas i sebe i stado moje, o Majko božja, Majko od milosti i milosrđa, Sveti Josipe, othranitelju Spasitelja i zaručniče Majke božje, Sveti Ilija i Sveti Demetre, odvjetnici mojih biskupija, Sveti Petre i Pavle, svetitelji ove stolne crkve, vi sveci i svetice iz naroda i domovine moje, i ti napokon Sveti Mihajlo, kog danas slavimo i štujemo, molite se za me i za moje stado! Amen.

*Up. primjedbu kod prediduće tačke.*

## 85.

## Strossmayer Papi Piju IX.

Đakovo, 18. okt. 1850.

Sanctissime pater, Summe Pontifex!

Juramenti, quod hicce adnecto, religione et sanctae fidei vinculo Cathedrae Petri intime ac indivulse devinctus, eternas iam nunc et immortales Sanctitati Vestrae ago gratias pro eo, quod me licet indignum et vix ullis in

ecclesia Dei meritis refulgentem, in episcopum Bosnensem seu Diakoviensem et Sirmiensem confirmare et supremae auctoritatis suae interventu in verum ac realem apostolorum successorem creare dignata sit Sanctitas Vestra.

Nihil mihi iam nunc in sublimi apostolatus gradu antiquius erit, quam omnes vires meas eo conferre, ut ecclesia catholica sanctissima haec Dei Patris, quam sibi pretioso Unigeniti sui sanguine acquisierat, haereditas in dies augeatur et amplietur, ut fides salvifica maiores in dies in cordibus fidelium agat triumphos, ut demum latentes in divina Primatus apostolici institutione coelestis misericordiae thesauri, quibus totus quondam terrarum orbis in unam sanctam colligabitur societatem, magis magisque impatescant.

Si mihi Deus vitam donaverit et gratia sua sancta praesto fuerit, visitabo ego certo limina SS. AA. Petri et Pauli et ad pedes Sanctitatis Vestrae provolutus effundam in paternum Summi Pontificis sinum ea, quae ad spirituale gentis meae bonum conferre videbuntur. Nunc saltem in nexu eorum, quae Viennae constitutus cum Excellentissimo viro Nuntio Apostolico circa Bosnensium catholicorum religiosam sortem contuli, illud commemoro, rei catholicae in Bosnia multo magis consultum iri, si eadem pastorali sollicitudini et inspectioni vicini episcopi Bosnensis seu Diakoviensis quoquo modo subiiceretur.

De cetero in reverenti sacrorum pedum osculo emorior, Sanctitatis Vestrae

Diakovae die 18. Octobris 1850.

obedientissimus in Christo filius

Josephus Georgius Strossmayer

episcopus Bosnensis seu Diakoviensis et Sirmiensis.

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

86.

## Strossmayer Metelu Ožegoviću.

Đakovo, 22. okt. 1850.

Mili moj neprocijenjeni prijatelju!

Molim Vas lijepo oprostite mi, što Vam tako kasno pišem i dužnost moju ispunjujem. Nije drukčije moguće, jerbot sam tako poslovima opterećen bio, da baš ni časka svoga imao nisam.

Ja sam hvala Bogu zdrav. Ovih dana ću Vam opširno pisati. Zasada zdravstvujte mi i preporučite me milostivnoj grofici,[1] a pozdravite mi lijepu

Vašu dječicu. S otim u hitnji srdačno se na ljubavi zahvaljujući i neprocijenjenom prijateljstvu Vašem izručujući se, ostajem Vaš do groba prijatelj

U Đakovu, 22. okt. 1850.

Jozo Strossmayer
biskup.

*Adresa (spolja):* Illustrissimo domino Metello Ožegović, consiliario ministeriali etc. domino gratiosissimo Viennae, Innere Stadt, Blutgasse.

*Original u arhivu Jugoslav. akademije; spisi Ožegovićevi.*

[1] Grofica Ivana Sermage Susjedgradska, žena Metela Ožegovića.

## 87.

## Strossmayer Metelu Ožegoviću.

Đakovo, 31. okt. 1850.

Presvijetli gospodine, najmiliji moj prijatelju!

Ovo je prvi list, kog poslije mog amo došašća pišem. Dosad sam tako poslima opterećen bio, da mi nije moguće bilo ni na Vas, kog toli ljubim, pisati.

Onaj dan, kad sam se s Vama rasto, dospio sam sretno u Požun i prenoćio kod Hanricha, koji me je s velikom usrdnošću primio i meni za ljubav nekoliko gosti na večeru pozvao.[1] Izmeđ ostalih bijaše i jedan Nijemac, urednik nemeckih požunskih novina,[2] mladić pun vatre i revnosti, al malo hladnokrvnosti i bistroumlja, baš upravo živa slika i prilika našeg Mate,[3] samo što je naš Mato u Slavjanstvu to, što je taj mladić u Njemštini. Počem se malo ponapismo vinca, počeše se piti zdravice. Poslije mlogih zdravica ustade i rečeni mladić ter napi baš upravo Njemštini u zdravlje, mnijući, da Austrija cjelokupna, ako misli biti *Kulturstaat,* mora kvasom Njemštine sasvijem provrijeti. Ujedno se potuži na vladu, koja ga amo poslavši da načela njemačka zastupa, zanemaruje, budući da mu na godinu samo 16 stotina srebra u to ime plaća. Možete si, dragi moj prijatelju, misliti, kako me je ta zdravica dirnula. Ja sam mu na uljudni i umjereni način odgovorio, i on se je činio s odgovorom mojim zadovoljan. Međutim iz tog viditi možete, da vlada svuda svojih ljudi ima, svojih ljudi plaća, svoja njemačka načela svuda rasprostire. Ja ne vjerujem, da će taj put dovesti Austriju i njene žitelje ožuđenoj cijeli, ožuđenoj sreći i zadovoljstvu. »Drž se pravde i istine«, to bi načelo moralo svagdi vladati.

U Pešti sam se zadržo samo jedan dan. Kako sam u Osijeku a i u Đakovu primljen, štili ste, znam, u našima »Narodnima Novinama«.[4] Samo Vam još jedno javiti moram, da sam iz Beča vrlo uljudno pozvo izmeđ

ostalih i vicevojvodu Mayerhoffera[5] na moju instalaciju, i to u narodnom jeziku. Od njega sam pako dobio odgovor pun zlobe *und Anzüglichkeiten.* On, veli, ne može doći k meni na instalaciju, jerbo nije vješt jeziku horvatskom, koji je kod nas već i u crkvu prodro; on meni osobito preporučuje Nijemce u području svog upraviteljstva živuće, s otom baš upravo beslovesnom primjedbom: »*Der höchste Triumpf der christlichen Religion und der Kirche besteht ohnedies in der Überwindung der Gentilität.*« Znameniti[6] izraz! Misli valja g. Mayerhoffer, da bi mi Slavjani samo onda dobri kršćani bili, kad bi sve, što je naše, pod noge bacili, a Njemštini se kano kakom idolu klanjali. Mlogo sam ja mislio, bi li mu odgovorio ili ne, pak sam na posljetku odgodio stvar, dok Vama ne pišem i od Vas vijeće[7] ne isprosim. Molim Vas dakle lijepo, pišite mi, bi l' mu otpiso ili ne.

Još jedna me nezgoda snađe, otkako sam ovd, a ta je, da gosp. Kappel[8] misli, da ja samo od dana mog svečanog umještenja dohotke uživam. Ja sam u pismu mom na Finanzministera[9] svečano se prot takoj namjeri ogradio i mislim ne bez uspjeha, niti ću ja bez skrajne sile popustiti.

Otkako sam ovd, umro je, i to naglim, jedan kanonik imenom Filipović.[10] Ja ću lako uskoro na mjesto njega osječkog paroha Sukića za kanonika pretstaviti.[11]

Molim pozdravite mi najuljudnije mil. gospođu groficu i Vašu krasnu dječicu i sve naše u Beču.

Slavnom našem Banu i Banici moje osobito počitanje molim izručite.[12] Ja ću Banu ovih dana pisati. Ama li me ovi derni poslovi tako okupiraju, da ne znam višeput, gdi mi je glava.

Sad mi, najmiliji moj prijatelju, zdravi i sretni ostajte. Ljubi Vas hiljadu put i s radošću očekuje od Vas list Vaš najiskreniji prijatelj

Posljednjeg listopada 1850.

Jozo Strossmayer.

Pozdravlja Vas i sve Vaše Mato.

Ja sam dug moj po Pejakoviću poslo, jer nisam zno broj Vaše kuće. Hvala Vam velika na ljubavi!

*Original u arhivu Jugoslav. akademije; spisi Ožegovićevi.*

[1] Strossmayer pošao je na put iz Beča 24. sept. u dva sata popodne. Hanrich bio je u Požunu generalni prokurator (državni odvjetnik), a osjećajem Slovak (up. gore dopis Topalovićev str. 125).

[2] »Pressburger Zeitung« (počela još 1764.).

[3] Mato Topalović; on je sa Strossmayerom zajedno putovao iz Beča u Đakovo.

[4] »Nar. Nov.« od 4., 7., 8. i 15. okt. (up. gore br. 81).

[5] General Ferdinand Mayerhoffer, prije austr. konzul u Beogradu. Vojvoda bio je sam car Franjo Josip.

[6] T. j. značajni (karakteristični).

[7] T. j. savjet (njem. Rat).
[8] Vinko Kappel bio je u Zagrebu »šef c. kr. hrv.-slav. financijalnih zemaljskih oblasti«.
[9] Baron Krauss.
[10] Pavao Filipović.
[11] T. j. predložiti.
[12] Ban Jelačić se tada nalazio u Beču.

88.

## Strossmayer Metelu Ožegoviću.

Đakovo, 9. nov. 1850.

Presvijetli gospodine, najštovaniji moj prijatelju!

Evo mene opet pismom k Vami. Kud će suza neg na oko!

Jučer dobih pismo iz Osijeka od Mite Vukovića[1] i od Josipa Neumayera,[2] u kom mi se tuže, da je zloglasni Pozsonyi[3] iz apsa oslobođen optužio njih gori kod popečitelja pravdosuđa[4] i da su oni po posredovanju dakako Petra Pejačevića,[5] koji je sasvijem na madžaronsku stranu nagnuo, neke tačke dobili od generalprokuratora iz Zagreba,[6] na koje su odmah morali odgovoriti. Madžaroni osječki javno govore, da ta dvojica, po uplivu Petra, ne samo da ne ćeju nikake službe dobiti, nego da ćeju još i kažnjeni biti, a Poszonyi *et consortes* bit ćeju za »nedužne« svoje patnje nagrađeni!

Prijatelju! Tužna je to stvar. Sav Osijek i sva ova okolica znade, da je Pozsonyi toliko kriv, koliko Jović,[7] koliko Kazimir Batthyányi[8] *etc.*, pa sad da zbog tog lopova i hulje ljudi stradaju, koji su značajnim i odvažnim svojim u posljednje burno vrijeme postupanjem i caru i domovini bitne usluge učinili. Ko bi se tom ikada nado, da će doći vrijeme, u kom ćeju izdajice cara i carstva tako smjelo glave dizati, a najlojalniji ljudi proganjani i možebit zbog vjernosti svoje kažnjeni biti. Molim Vas dakle, dragi moj prijatelju, gledajte, branite te ljude gdi i kako možete. Priopćite tu stvar i milom Banu našem, nek se i on za njih zauzme.

Petar Pejačević je dobar čovjek, ali vrlo kratkog uma, a po nagnuću srca svoga teži na protivnu stranku; po rodstvu pako i okolici svojoj sasvijem je našoj stvari protivan, nit ga je moguće ubavijestiti.

Švabi su osječki *Ludwigsfest* slavili,[9] pa se je to raznalo, a on[10] je tako istraživanje naredio, da je iz svega tog ništ izišlo. Bog nas sačuvaj, da još jedanput kaka se buna porodi!

Ja sam nikoj dan dobio od Bana pismo, u kom mi preporučuje list »*Österreichischer Volksbote*« i nalaže mi, da mu s vremenom o načinu i uspjehu ove preporuke pišem. Način ove preporuke — po mom mnijenju — ne smije drugi biti nego prijateljski, to jest, ja mogu u prijateljskih sastancih

preporučivati taj list, mogu prijateljem mojim pisati, da ga sebi nabave, budući da je dobar. Svaki drugi način ne bi svrsi vodio.

Još ni dandanas nemam odgovora na moj list od popečitelja finansija,[11] a borme bi vrlo probitačno bilo, da se inventar što prije predade.[12] Molim Vas, ako bi slučajno s popečiteljem financija se sastali, probesjedite štagod o meni i o predmetu tom u pitanju stojećem.

Ja se nadam, da ste Vi moj dug primili; još jedanput zahvaljivam Vam. Ah da znate, kako mi falite! Da mi se je barem svake nedjelje jedanput s Vama sastati i porazgovoriti!

Sad mi najuljudnije pozdravite od moje strane mil. gospođu groficu, Vašu krasnu dječicu, Bužana Bužanovića[13] *etc.* Ljubi Vas u duhu hiljadu hiljada puta Vaš najveći prijatelj

U Đakovu 9. nov. 1850. Jozo Strossmayer.

P. S. Baš sad dobih pismo iz Zagreba od Ilijaševića,[14] u kom mi kaže, da Bubanović kaže, da ja moram izgubiti. Ja pako to nikako dokučiti ne mogu. Da mi je iole moguće, ja bi Vam priopćio što sam o tom predmetu piso. On mi također savjetuje, da licem odem u Beč i da razjasnim stvar. Molim Vas lijepo, pišite mi odmah, bi l' dobro bilo, da ja sam u Beč dođem. Ja bi se odlučio u Beč ići.

[1] Dimitrije Vuković, najprije gradski fiškal, onda kapetan, oduševljen privrženik ilirske stranke i prigodni hrvatski i latinski stihotvorac. U okt. 1848. izabran je gradskim konzulom (podnačelnikom).

[2] Josip Neumayer, gradski tribun (zastupnik) i advokat; u okt. 1848. izabran je gradskim kapetanom.

[3] Josip Pozsonyi, gradski senator, po osjećaju Madžar.

[4] Vitez Anton Schmerling.

[5] Grof Petar Pejačević Retfalski, spahija, onda zamjenik vel. župana virovitičke županije.

[6] Državni odvjetnik.

[7] Barun Aleksandar Jović, carski general i komandant tvrđave Osijek, izjavio se za Madžare (8. okt. 1848.).

[8] Grof Kazimir Batthyány ušao je u Osijek 22. okt. i bio zapovjednik tvrđave i gospodar u čitavom gradu.

[9] 19. aug., imendan Ludovika Kossutha (to je bila demonstracija protiv carskoga dana 18. aug.).

[10] Grof Petar Pejačević, upravitelj virovitičke županije.

[11] Barun Krauss (gl. gore str. 82).

[12] Vlastelinstva đakovačkoga.

[13] Herman Bužan, tada već kasacioni sudija u Beču.

[14] Stjepan Ilijašević (* 1814. † 1903.), tada savjetnik u Banskom vijeću za crkvene poslove.

89.

## Papa Pio IX. Strossmayeru.

Rim, 25. nov. 1850.

Pius Papa IX.

Venerabilis frater, salutem et apostolicam benedictionem. Redditae sunt nobis Tuae obsequentissimae litterae die 18. proximi mensis Octobris datae, quibus et gratias Nobis agere voluisti, quod Te episcopum Bosniensem et Sirmiensem constituendum censuerimus, et documentum misisti iuramenti, quo in eiusmodi suscipiendo episcopatu Tuam Nobis et huic Petri cathedrae fidem arctiori vinculo obstrinxisti. Quod quidem documentum in tabulario Nostrae Congregationis rebus consistorialibus praepositae ex more asservandum mandavimus. Tuae autem litterae non mediocrem certe iucunditatem Nobis attulerunt propterea, quod ex illis cognovimus, nihil Tibi potius esse, quam Nobis et huic Apostolicae Sedi firmiter adhaerere nullisque curis et laboribus parcere, quo gravissimum episcopale ministerium implere possis. Age ergo, venerabilis frater, et quo iniquiora sunt tempora, eo vires Tuas acrius exere ac divino auxilio fretus nihil umquam intentatum relinque, ut catholica ecclesia maiora isthic in dies incrementa suscipiat, ut fideles Tibi commissi tot monstrosis opinionum commentis ac perniciosissimis erroribus numquam decepti, in sanctissimae nostrae religionis principiis catholicisque observandis praescriptis magis magisque stabiles et immoti permaneant ac declinantes a malo, et facientes bonum alacriori usque pede incedant per semitas Domini. Omnem vero vigilantiam adhibe, ut ecclesiastici praesertim viri propriae vocationis ac dignitatis memores virtutum omnium ornatu praefulgeant ac proprii ministerii munera pie religioseque obeuntes qua opere, qua verbo, qua exemplo in animarum salutem procurandam studiosissime incumbant. Cum autem minime ignores, idoneos ecclesiae ministros nonnisi ex clericis optime institutis haberi posse, tum episcopalem Tuam sollicitudinem impendere numquam desine, quo adolescentes clerici iuxta sapientissima ac providentissima Concilii Tridentini praescripta vel a teneris annis ad omnem virtutem, pietatem et ecclesiasticum spiritum sedulo fingantur atque humanioribus litteris severioribusque disciplinis, potissimum sacris, ab omni prorsus cuiusque erroris periculo alienis perdiligenter imbuantur, quo possint in tempore aedificare Domino domum fidelem. Nos quidem haud omittimus a Deo optimo maximo humiliter exposcere, ut in abundantia divinae suae gratiae Tibi semper propitius adesse velit ac pastoralibus tuis curis benedicat, ut ista Dominicae Vineae pars tuis irriganda sudoribus tuisque excolenda laboribus uberes iustitiae fructus in dies emittat. Cuius superni praesidii auspicem et Nostrae in Te benevolentiae testem apostolicam benedictionem toto cordis affectu Tibi ipsi,

venerabilis frater, cunctisque clericis laicisque fidelibus Tibi concreditis peramanter impertimur.

Datum Romae apud Sanctum Petrum die 25. Novembris anno 1850., pontificatus Nostri anno quinto.

Pius PP. IX.[1]

*Adresa:* Venerabili fratri Josepho Georgio episcopo Bosniensi et Sirmiensi, Diakovam in Hungaria.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu*

*Pripis:* predano 4. siječnja 1851.

[1] Vlastoručni potpis.

90.

## Generalni konzul Dim. Atanasković knezu Schwarzenbergu.

Sarajevo, 5. dec. 1850.

An Fürsten Schwarzenberg.

In meinem Berichte vom 28. v. Mts.[1] habe ich anzudeuten die Ehre gehabt, dass als einer der ersten Schritte im Sinne der neuen Landeseinrichtungen die Verfügung getroffen worden, dass die Kopfsteuer (Harač) von den christlichen Untertanen dieser Provinz durch die respektive Geistlichkeit und Ortsälteste, mit Ausschluss der Türken, eingetrieben werde.[2] Zu diesem Behufe ist der Provinzial der Franziskaner, Marianus Šunjić, nebst den Vorstehern (Guardiani) der drei Klöster[3] hieher berufen worden, um gemeinschaftlich mit dem hiesigen griechischen Bischofe,[4] die weiteren Weisungen von der Regierung zu empfangen.

Diese Herrn, namentlich der Provinzial Šunjić, haben mir mündlich die bedrängte Lage vorgestellt, in der sie sich aus der Ursache befinden, dass sie nicht — wie es früher der Fall gewesen — ihre für den geistlichen Stand bestimmten Zöglinge nach Ungarn zur wissenschaftlichen Ausbildung schicken können,[5] und selbe mit kaum erschwinglichen Auslagen in den eigenen Klöstern so gut es geht heranbilden lassen müssen. Sie wünschen, dass das vor einigen Jahren aus Rom ergangene Verbot, die Eleven nach den ungarischen Seminarien zu senden, aufgehoben werden möchte; auch drangen sie in mich, ihnen die Auskunft zu verschaffen, was mit dem noch vom Kaiser Joseph II. herrührenden zu Gunsten dieser Mission gewidmeten, in 107.000 fl. bestehenden und bei den N[ieder]-Ö[sterreichischen] Ständen gegen 4%-gen Interessen angeblich angelegten Fonde, geschehen,[6] und ob sie nicht fortan desselben Einkommens zu Gunsten ihrer Kleriker teilhaftig

werden könnten. Ich versprach ihnen in dieser Sache die Auskunft von E. Dlcht. zu erbitten.

Fr. Marjan Šunjić ersuchte mich um ein Reisezertifikat nach Diakovar, um sich dem dortigen Herrn Bischof Strossmayer vorzustellen und seine Dazwischenkunft in den Angelegenheiten dieser Mission anzusprechen. Ich habe ihm das gewunschene Reisezertifikat ausgefertigt, und da ich mit keinen Passblanketten versehen bin, so wage ich E. Dchlt. um gütigste Überkommung eines Vorrats derselben untertänig zu bitten.

Geruhen etc.

Sarajevo am 5. Dez. 1850. Atanasković.

Reisezertifikat

für den wohlehrwürdigen Fr. Marjan Šunjić, Provinzial der bosnischen Franziskaner, welcher über Gradiška oder Brod nach Diakovar und zurück reiset. Demselben wolle also die ungehinderte Hin- und Rückreise gestattet werden.

Personalbeschreibung.

Sarajevo am 5. Dezember 1850.[7]

*Koncept u arhivu bivšega austrijskoga konzulata u Sarajevu; u bos. herc. muzeju u Sarajevu.*

[1] Dr. Dimitrije Atanasković bio je prvi austr. generalni konzul u Bosni (imenovan u februaru 1850. i ostao do smrti 1855.).

[2] Naređenje sultana Abdul Medžida ima Jelenić, Izvori za kulturnu povijest bosanskih franjevaca. Sarajevo 1913., 176—178.

[3] Sutjeska, Fojnica i Kreševo.

[4] Ignjatije I. (1841—1850), Grk »fanariot«.

[5] Najprije je 25. sept. 1841. zabranila Propaganda — povodom nepovoljnih izvještaja biskupa (vikara) Rafe Barišića — slati Bošnjacima klerike u Hrvatsku i Ugarsku (jer da se tobože ondje zadahnjuju heretičkim duhom), a onda je početkom juna 1843. austrijsko ratno vijeće (od 1848. Ministarstvo rata) zabranilo bosanskim franjevcima svako prelaženje u sve austrijske zemlje. Pravi je razlog bio pristajanje bosanskih franjevaca uz ilirski pokret Gajev.

[6] Gl. taj dekret cara Josipa II. kod Jelenića, Izvori, str. 57 (od 10. jan. 1785.).

[7] Dne 7. jan. 1851. dopustio je fra Marjan Jakovljević, generalov komisar u Bosni, fra Šunjiću, da može prijeći u austrijske krajeve: »Vigore praesentium facultatem tribuimus Adm. R. P. Mariano Šunjić, actuali ministro provinciali ... ut ad partes caes. austr. se conferre possit, acturus de iis cum viris optimis, quae utilitati, necessitati et bono eiusdem Provinciae maxime expedire in Domino iudicaverit, pro meliori nostrae religiosae iuventutis educatione ac necessariis ad id subsidiis conquirendis« (Iz sarajevskog arhiva Bosne Srebrne kod Jelenića, Kultura i bosanski franjevci. Sv. II., Sarajevo 1915., str. 401 bilj. 1).

91.

## Podban Benko Lentulay Strossmayeru.

Zagreb, 28. jan. 1851.

Banska vlada.

Presvijetli gospodine!

U sljedstvu otpisa vis. c. kr. popečiteljstva bogoštovlja i nauka od 9. siječnja o. g. stavljam Vam time do znanja, da je vis. c. kr. popečiteljstvo financija pod 28. prosinca pr. g. u obziru dohodaka biskupije đakovačke odredilo, da imade u uživanju istih dohodaka do 7. prosinca 1849. ostati bivši g. biskup Josip Kuković, a od istog dana počemši da imadete Vi radi vladavših prigodom naimenovanja i umještenja Vašega osobitih okolnosti uživanje oto nastupiti stoga, što ste isti dan zakletvu kao takav položili.[1]

U Zagrebu 28. siječnja 1851.

Mjesto svijetlog bana podban
Benko Lentulay.

Presvijetlom gosp. biskupu đakovačkom Josipu Strossmayeru.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

[1] Zakletvu položio je Strossmayer u Beču (up. gore str. 76).

92.

## Ministarstvo inostranih djela gen. konzulu Atanaskoviću.

Beč, 19. marta 1850.

Wohlgeborner Herr!

Im Nachhange zum hierortigen Reskripte vom 6. v. Mts. und in vollständiger Erledigung Ihres Berichtes vom 5. Dezember v. J., wird E. Wgb. bekanntgegeben, dass, wie aus einer vom Kultusministerium anher geleiteten Nachweisung der ungarisch-siebenbürgischen Hofbuchhaltung zu ersehen ist, der unter Kaiser Josef II für die bosnischen Franziskanerklöster gewidmete sogenannte Kommissariatsfond, dessen Erträgnisse durch eine Reihe von Jahren zur Ausbildung der Kleriker jener Konvente an theologischen Lehranstalten in Ungarn verwendet wurden, fortan als ein zum dortländigen Religionsfonde gehöriger Bestandteil erhalten und in den letzten Jahren namentlich dadurch noch besser gestellt worden ist, dass man aus den verbliebenen Resten der eingegangenen Interessen die früher vom besagten Religionsfonde erhaltenen Vorschüsse gänzlich zurückbezahlt hat.

In solchem Anbetrachte und mit Hinblick auf die ursprüngliche Widmung dieses Josefinischen Kommissariatsfondes, würde die neuerliche Zulassung der bosnischen Franziskanerklerikers zur Ausbildung an den betreffenden theologischen Lehranstalten um so weniger einem Anstande unterliegen, als die religiöspolitischen Interessen des Kaiserstaates im Allgemeinen es als

wünschenswert erscheinen lassen, eine derartige Verbindung mit der katholischen Geistlichkeit in jener türkischen Nachbarprovinz zu unterhalten und nach Tunlichkeit immer mehr zu befestigen.

Es kommt jedoch noch ein anderer Umstand in Betrachtung zu ziehen. Wie E. Wgb. bekannt sein dürfte, hatte sich nemlich im Jahre 1843 ein Teil der bosnischen Franziskaner gegen ihren damaligen apostolischen Visitator, Msgr. Barišić, aufgelehnt. Um nun dem Letzteren die Möglichkeit zu erleichtern, die widerspenstigen Geistlichen zum schuldigen Gehorsam zurückzuführen, und um ihnen die Mittel zu einer etwaigen Flucht zu nehmen, ist auf Ansuchen der hiesigen päpstlichen Nuntiatur den bosnichen Klerikern zu jener Zeit der Besuch der ungarisch-theologischen Institute untersagt und angeordnet worden, dass überhaupt keinem katholischen Klostergeistlichen der Übertritt aus dem jenseitigen Gebiete auf das diesseitige gestattet werde, soferne derselbe nicht mit einem Erlaubnisscheine (Ubbidienziale) des apostolischen Visitators, als zu solcher Reise ermächtiget, sich auszuweisen im Stande wäre.[1]

Da es sich somit im gegenwärtigen Augenblicke darum handelt zu wissen, ob das ordnungsmässige Verhältnis zwischen dem katholischen Regularklerus in Bosnien und seinem geistlichen Oberhirten wieder vollkommen hergestellt, und ob daher auch in dieser Beziehung dem Wiedereintritte der gedachten Kleriker in unsere theologischen Anstalten kein weiteres Bedenken entgegenstehen würde, so werden E. Wgb. beauftragt, uns hierüber zuverlässigen Aufschluss zu erstatten. Zu diesem Behufe haben Sie, insoweit es nötig sein wird, den Provinzial der Franziskaner zu vernehmen, ohne ihm jedoch vorläufig noch eine bestimmtere Aussicht auf die Erfüllung seines Wunsches zu eröffnen. Auch wollen Sie sich vom P. Šunjić das Resultat seiner Unterredung mit dem Herrn Bischofe von Diakovar mitteilen lassen, an welchen Sie sich überdies selbst auch zu dem Ende zu wenden haben, um seine Ansichten über die allfällige zweckmässigste Art der Wiederzulassung der bosnischen Franziskanerkleriker v e r t r a u l i c h einzuholen und zur hierortigen Kenntnis zu bringen.

Empfangen etc.

Wien den 19. März 1851.

Für den Minister des Äussern der Unterstaatssekretär

W e r n e r.

Seiner des kais. Generalkonsuls Herrn von Atanasković Wohlgeborn, Sarajevo.

*Original u arhivu bivšega austrijskoga konzulata u Sarajevu; bos. herc. muzej u Sarajevu.*

*Pripis:* Praes. (u Sarajevu) 27. März 1851.

[1] Up. o tome gore str. 172, bilj. 5). O sukobu između fra Rafe Barišića i bosanskih franjevaca up. M a t a s o v i ć, Fojnička regesta (Spomenik Srp. kr. akademije. Knj. 67. Beograd 1930. str. 265—371).

93.

## Generalni konzul Atanasković Strossmayeru.

Travnik, 30. marta 1851.

Vertraulich.

Hochwürdigster Herr!

Wie es E. Hochwürden genau bekannt sein wird, hatte sich im Jahre 1843 ein Teil der bosnischen Franziskaner gegen ihren damaligen apostolischen Visitator, Msgr. Barišić, aufgelehnt. Um nun dem Letzteren die Möglichkeit zu erleichtern, die widerspenstigen Geistlichen zum schuldigen Gehorsam zurückzuführen, und um ihnen die Mittel zu einer etwaigen Flucht zu nehmen, ist auf Ansuchen der päpstlichen Nuntiatur in Wien den bosnischen Klerikern zu jener Zeit der Besuch der ungarisch-theologischen Institute untersagt und angeordnet worden, dass überhaupt keinem katholischen Klostergeistlichen der Übertritt aus dem diesseitigen Gebiete auf das jenseitige gestattet werde, soferne derselbe nicht mit einem Erlaubnisschein (Ubbidienziale) des apostolischen Visitators, als zu solcher Reise ermächtigt, sich auszuweisen im Stande wäre.

Bei meiner im Jahre 1844 stattgehabten Sendung nach Bosnien, erhielt ich von unserem Allerh. Hofe den Auftrag, diese Angelegenheit wahrzunehmen, um auf die Beschlichtung der auf[ge]regten Gemüther, auf die Wahrung des dem vorgesetzten Herrn Visitator und dem apostolischen Stuhle schuldigen Gehorsams hinzuwirken. Ich tat was ich konnte, aber schon damals hatte sich Msgr. Barišić nach der Herzegovina entfernt, wo er bekanntermassen fortwährend residiert und so viel ich unterrichtet bin, keinen Einfluss mehr auf den Klerus dieser Provinz ausübt.

Es sind nur einige Monate, dass ich in meiner gegenwärtigen Eigenschaft mich hierlands befinde. Soviel ich mich in dieser Zeit orientieren konnte, herrscht eine ziemlich gute Eintracht unter dem katholischen Klerus dieser Provinz und Gehorsam gegen den Provinzial sowohl als den apostolischen Pro-Vikar. Auch wurde mir von mehreren Seiten, nebst Schilderung der Schwierigkeit und Unzulänglichkeit der Mittel den Klerikern in den hierländigen Instituten die gehörige Ausbildung und Vorbereitung zum Priesterstande zu gewähren, der Wunsch kundgegeben, zu diesem Zwecke dieselben Kleriker, wie es vor 1843 der Fall gewesen, auf unserem Gebiet, namentlich nach Kroatien oder Slavonien oder Ungarn zu entsenden. Auch halte ich mich für berechtigt anzunehmen, dass die neuerliche Zulassung der bosnischen Franziskanerkleriker zur Ausbildung an den betreffenden theologischen Lehranstalten des Kaiserstaates nicht nur keinem Anstande unterliegen, sondern auch in manchen Hinsichten als wünschenswert erscheinen dürfte.

Bevor ich aber, infolge des mir gewordenen höchsten Auftrags, mich darüber ausspreche und um dies mit mehr Triftigkeit tun zu können, erlaube

ich mir in vollem Vertrauen und in voller Ehrfurcht E. Hochwürden zu bitten, um Hochdero Ansichten über die allfällige zweckmässigste Art, der in der Rede stehenden Wiederzulassung der bosnischen Franziskanerkleriker, gefälligst bekannt [zu] geben, zugleich aber den Ausdruck meiner hohen und ungeheuchelten Verehrung gütigst genehmigen zu geruhen.

Travnik am 30. März 1851.

Atanasković.

An den Hochwürdigsten Herrn Diözesanbischof vom Strossmayer etc. etc. zu Diakovar.

*Koncept u arhivu bivšega austrijskoga konzulata u Sarajevu; bos. herc. muzej u Sarajevu.*

94.

## Strossmayer gen. konzulu Atanaskoviću.

Brod, 24. maja 1851.

Euer Hochgeboren!

Vor allem muss ich um Vergebung bitten, dass ich Ihr wertes Schreiben so spät beantworte. Die Ursache dessen ist, dass ich schon seit längerer Zeit in Berufsgeschäften abwesend vom Hause bin. Die Angelegenheit der Erziehung der bosnischen Jugend, die sich dem geistlichen Berufe widmet, ist sehr wichtig, sowohl in kirchlicher als auch politischer Beziehung. Ich glaube, dass es vom höchsten politischen Belange für Österreich wäre, die bosnische Jugend auf Österreichs Kosten in Österreich erziehen zu lassen. Die leichtigste Art und Weise dies zu bewerkstelligen wäre, mein Seminar, das durch den Abgang des Zehents fast ohne alle Dotation geblieben ist, gehörig zu dotieren und dann die bosnische Jugend in demselben mit meiner Jugend erziehen zu lassen. Ich wäre zu allen möglichen Opfern aus Rücksicht des edlen Zweckes bereit. Für die Bošnjaken hat schon eine Fundation existiert; wenn ich mich nicht irre, so ist für einen Zögling 300 Fl. W[iener] W[ährung] gezahlt worden, was natürlich bei den gegenwärtigen Zeitverhältnissen bei weitem nicht genügt.

Meine Ansicht also besteht im Kurzen darin, das Diakovarer Seminar gut dotieren, dann die alte Josephinische Fundation in der Art repristinieren, dass für einen Zögling weit mehr gezahlt werde als früher. Geschieht dies, so ist der Zweck erreicht, denn die Jugend wird unter meiner Aufsicht gewiss gut erzogen. Ich habe die Absicht nach meiner kanonischen Reise nach Wien zu gehen und bei den betreffenden Ministerien darüber Rücksprache zu führen.

Wenn indessen E. Hgb. mich auch fernerhin Ihres Vertrauens würdigen, so wird es mir zu einem ganz besonderen Vergnügen gereichen.

Hiemit mit vollkommener Achtung E. Hgb. untertänigster Diener

Brod am 24. Mai 1851.

Joseph Georg Strossmayer
Bischof.

*Spolja pripis:* Praes. (u Sarajevu) am 29. Mai 1851.

*Original u arhivu bivšega austrijskoga konzulata u Sarajevu; bos. herc. muzej u Sarajevu.*

95.

## Gen. konzul Atanasković ministarstvu inostranih djela.

Sarajevo, 4. juna 1851.

An das Ministerium des Äussern.

Gleich nach Empfang des verehrten Reskripts E. Dlcht. vom 19. März l. J., habe ich den Herrn Bischof von Diakovar gebeten, mir seine Ansichten über die allfällige zweckmässigste Art der Wiederzulassung der bosnischen Franziskanerkleriker in unseren Seminarien zu eröffnen.

Erst jetzt erhalte ich seine Antwort, die ich in der abschriftlichen Beilage beizuschliessen wage. Der Herr Bischof Strossmayer schlägt sein Seminar zu dem beabsichtigten Ende vor und verlangt dafür dessen hinlängliche Dotierung.

Fra Marjan Šunjić ist nicht mehr Provinzial dieser Mission. Statt seiner ist am 1-sten Sonntag nach Ostern [27. apr.] ein gewisser Andreas Kujundžić, früher Guardian des Klosters Kreševo, gewählt worden. Ich hatte keine Gelegenheit mit ihm in seiner gegenwärtigen Eigenschaft zu sprechen. Wohl sprach ich früher öfters mit ihm und er äusserte mir — gleich den meisten anderen Geistlichen — den Wunsch, die hierländigen Kleriker wie früher in unseren Seminarien unterrichten zu lassen. Dass diese Erziehungsweise seit einigen Jahren unterbrochen worden, sehen sie — und ich glaube wohl mit Recht — als ein grosses Unglück für diese Provinz an. Die Schuld dieser Unterbrechung und ihrer dadurch herbeigeführten misslichen Lage schreiben sie dem einstigen Visitator, jetzigen Vikar von Herzegovina, Bischof Barišić zu, der mit verläumderischer Angabe, dass die Kleriker in Ungarn häretische Grundsätze und Lehren empfangen, beim Heiligen Stuhl das jetzt bestehende Verbot, unsere theologischen Anstalten zu besuchen, erwirkt hätte.[1] Die Hauptsache wäre nun die Aufhebung desselben Verbots zu erzielen und so dem Wunsche der grossen Mehrzahl dieser Geistlichkeit zu entsprechen.

Msgr. Barišić hat gar keinen Einfluss mehr auf den bosnischen Klerus. Die alte Animosität dauert jedoch fort, indem er, wie ich höre, die ihm geschickten bosnischen Kleriker nicht ordinieren will und selbe zu diesem Behuf sich an den Bischof von Spalatro wenden müssen. Zwischen dem bosnischen Klerus herrscht — wie ich unterrichtet bin — seit der Entfernung des Msgr. Barišić Eintracht.

Erlauben mir E. Dcht. bei diesem Anlass noch eines Übelstandes zu erwähnen und die Abhilfe Höchstdero gnädigen Beherzigung ehrfurchtsvoll anheim zu stellen. Das Wohnhaus des hiesigen katholischen Pfarrers[2] ist im vollem Sinne des Ausdruckes baufällig, eine kleine, morsche, hölzerne Kaluppe. Zu eben Erde derselben, in einem sehr beschränkten, niederen, die Gläubigen gar nicht fassenden Zimmer, wird die heilige Messe gelesen. Mittel zur dringendsten Herstellung dieses Gebäudes fehlen ganz und ich muss E. Dcht. um Gewährung einer grossmütigen Unterstützung für diesen Bedarf demütigst bitten.[3] Dass Höchsdieselben mit dem verehrten Reskripte vom 10. März l. J. die Allerh. Gewährung einer jährlichen Unterstützung von 100 Fl. für den hiesigen katholischen Pfarrer intimiert haben, hat nicht nur den letzteren, sondern auch die ganze Geistlichkeit von dem innigsten Dankgefühle für S. Mt. unseren a. gn. Monarchen und E. Dcht. erfüllt.

Geruhen etc.

Sarajevo am 4. Juni 1851. [Atanasković].

*Koncept u arhivu bivšega austrijskoga konzulata u Sarajevu; bos. herc. muzej u Sarajevu.*

[1] Up. gore str. 174.

[2] Fra Luka Dropuljić.

[3] O katol. crkvi u Sarajevu up. Zaplata, Prilog povijesti katoličke crkve u Sarajevu (»Jugoslavenski List«, Sarajevo 1932. br. 234—252).

## 96.

## Ministarstvo inostranih djela gen. konzulu Atanasковiću.

Beč, 24. juna 1851.

Wohlgeborner Herr!

In dem Schreiben, wovon E. Wohlgeb. mit dem Berichte vom 4. l. Mts. eine Abschrift vorlegten, bezeichnet der H. Bischof von Diakovar das unter seiner Leitung stehende Seminar als diejenige theologische Lehranstalt, in welcher die bosnischen Kleriker am geeignetsten ihre Ausbildung erhalten könnten.

Der H. Bischof fügt hiezu, dass er nach seiner vorhabenden kanonischen Reise sich nach Wien verfügen und mit den betreffenden Ministerien die weitere Rücksprache über den Gegenstand pflegen werde.

Das Ministerium des Äussern nimmt daher seinerseits den Inhalt des obigen Schreibens einstweilen zur Wissenschaft.

In dem erwähnten Berichte stellen E. Wohlgeb. noch den Antrag, dass dem kathol. Pfarrer in Sarajevo, welchem S. Mt. mit a. h. Entschliessung vom 26. Febr. l. J. eine Unterstützung jährl. 100 Fl. aus dem Sklaven-Redemptionsfonde auf die Dauer von 3 Jahren zu bewilligen geruhte, nunmehr ein Beitrag zur Herstellung seines baufälligen Wohnhauses, in welchem sich auch die Lokalität zur Abhaltung des Gottesdienstes befindet, zugewendet werden möge.

Sie werden aus Anlass dieses Antrages angewiesen, zu erheben und hieher anzuzeigen, wie hoch der ganze Kostenbetrag der an jenem Pfarrhause vorzunehmenden Arbeiten veranschlagt werde, ferners ob dasselbe aus den Mitteln der bosnischen Franziskanerklöster oder der kathol. Gemeinde in Sarajevo, oder aus einem sonstigem Fonde erbaut wurde, und welche Beisteuern von anderer Seite zur Deckung der jetzigen Herstellungskosten zu gewärtigen wären.

Empfangen etc.

Für den Minister des Äussern der Unterstaatssekretär

Wien den 24. Juni 1851. Werner.

Seiner des Herrn Kais. Generalkonsuls Atanasković Wohlgeborn Sarajevo.

*Pripis:* Praes. (u Sarajevu) 4. Juli 1851.

*Original u arhivu bivšega austrijskoga konzulata u Sarajevu; bos. herc. muzej u Sarajevu.*

## 97.

## Papa Pijo IX. Strossmayeru.

Rim, 23. jula 1851.

Pius PP. IX.

Venerabilis frater salutem et apostolicam benedictionem.

*(Caeteris exmissis)*

Hac interim occasione studium Tibi testari et confirmae voluimus, venerabilis frater, praecipue erga Te caritatis unaque stimulos addere pastorali vigilantiae Tuae episcopale munus maiori usque virtute et alacritate his maxime adversis infensisque temporibus obeundum. Nos quidem in omni re praesto erimus fraternitati Tuae, prout magis in Domino noverimus expedire. Eundem summis votis ac praecibus die ac nocte obsecramus, quo sua in Te munera tueatur omnemque utriusque Tuae istius ecclesiae clerum et fidelem populum dextera sua tegat et brachio sancto suo defendat. Ac tanti divini huius praesidii auspicem

apostolicam benedictionem Tibi ipsi, venerabilis frater, atque illis omnibus intimo cordis affectu peramanter impertimur.

Datum Romae apud S. Petrum die 23. Iulii anni 1851., pontificatus nostri anno VI.

Pius PP. IX.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

98.

## Papa Pio IX. bečkom nunciju Viale de Prelà.

Rim, 24. jula 1851.

Pius PP. IX.

Venerabilis frater salutem et apostolicam benedictionem.

Summam illam consolationem, qua vehementer affecti fuimus, cum Nos superiori anno, Venerabilis frater, certiores fecisti de itinere per varias Hungariae regni regiones a Te habito, renovarunt obsequentissimae Tuae litterae nuperrime datae, quibus aliud iter hoc etiam anno in quasdam eiusdem regni dioeceses peractum enarras. Nihil certe Nobis gratius contingere poterat, quam ex hac Tua narratione noscere, ab omnibus earum, quas nuper peragrasti regionum ecclesiasticis viris populisque fidelibus emulenta et amplissima eximiae filialis erga Nos devotionis testimonia certatim oblata fuisse quo palam publiceque ostenderent ac maiorem in modum declararent se in humilitate nostra Petri successorem Christique in terris vicarium ex animo venerari nihilque potius habere quam nobis et huic Petri cathedrae firmiter constanterque adherescere. In quibus egregiis singularis erga Nos et hanc Apostolicam sedem fidei, pietatis et observantiae sensibus exprimendis mirifice excelluere venerabiles fratres Ioannes archiepiscopus Strigoniensis, Hungariae regni primas, ac dioecesis Quinqueecclesiensis administrator, Franciscus archiepiscopus Colocensis et Bachiensis, Adalbertus archiepiscopus Agriensis, Iosephus episcopus Bosniensis et Sirmiensis et Antonius episcopus Iaurinensis eorumque canonicorum collegia et clerus. Qui omnes in Te humanissime et honorificentissime excipiendo vehementer laetati sunt, intimos religionis suae sensus ostendere et orationes praecipui erga Nos et Apostolicam Sedem amoris et obsequii plenissimas habere. Atque hoc ipsum erga Nos studium pari cum observantia coniunctum profiteri ac declarare summopere est gloriatus dilectus filius archiabbas Sancti Martini ad sacrum Pannoniae montem una cum aliis abbatibus, qui illius iurisdictioni sunt subiecti. Equidem, venerabilis frater, inter multiplices gravissimasque angustias et sollicitudines, quibus continenter premimur, non mediocrem percepimus laetitiam, cum a Te denuo cognoverimus, quomodo Hungariae clerus populusque fidelis, Deo bene iuvante sanctissimae nostrae religionis sensibus sit animatus, et quanta Nos et hanc Petri cathedram, in qua Christus inexpugnabile Ecclesiae suae fun-

damentum posuit, veneratione prosequatur. Itaque exoptamus, venerabilis frater, ut nostro nomine iisdem venerabilibus fratribus et dilectis filiis vel maxime gratuleris de insigni eorum religionis et pietatis studio ipsisque gratissimi animi Nostri sensa amplissimis verbis significes ac simul declares praecipuam esse caritatem, qua illos in Domino complectimur. Tuum quoque erit illis iterum testari, Nos paratissimos esse ad ea peragenda, que ad maiorem eorum utilitatem conducere posse noverimus. Neque omittas eos certiores facere de apostolica benedictione, quam ex intimo corde depromptam tum illis, tum aliis venerabilibus fratribus Hungariae antistitibus ac universo eiusdem regni clero populoque fideli amantissime impertimur. Quam quidem benedictionem studiosissimae Nostrae in Te voluntatis testem Tibi etiam, venerabilis frater, peramanter tribuimus.

Datum Romae apud Sanctum Petrum die 24. iulii anno 1851., pontificatus nostri anno sexto.

Pius PP. IX.

*Ovjerovljeni prijepis u dijecez. arhivu u Đakovu.*

*Pripis:* Concordat cum originali. J. Parsi-Martini, secretarius sanctae Nuntiaturae Apostolicae.

Primljeno 1. rujna 1851.

Sjednica XXIV. dne 2. rujna 1851.

## 99.

## Strossmayer Metelu Ožegoviću

Baden, 20. aug. 1851.

Presvijetli gospodine, dragi moj velecijenjeni prijatelju!

Ne možete misliti, koliko me je Vaše pismo razveselilo. Ja bi ne manje neg Vi želio, s Vama na Vašem dobru[1] sastati se; ali nije moguće, jerbo me neki velevažni poslovi, na sjemenište i Kaptol moj odnoseći se, ovd vežu, a i inače sam zbog zdravlja u Badenu, gdi mi je i majka, koja se sutra kući vraća. Ja ću se međutim ovd do 10. rujna baviti ter ćemo se, ako Bog da, ovd porazgovoriti.

Mene ovd nitko još od popečitelja ne upita,[2] kako kod nas stvari stoje, a ja uzroka imam dondle šutiti, dok mi se govoru povod ne dade. Ja sam kod Cara vrlo dobro primljen bio.[3] Iz vjerodostojnoga međuto izvora znam, da su me Mayerhoffer i Coronini[4] za pretjeranog Ilira kod Dvora proglasili. U tom su se obziru i nadvojvodica Sofija Zenneru[5] i Car sam kanoniku Columbusu[6] tužili. Ja bi bio jako rad, da mi je Car priliku pružio o tom probesjediti, ali ne nukan, kako rekoh, imadoh uzroka mučati.

Nezadovoljstvo je također i kod nas veliko, osobito zbog zloga ponašanja financijalnih činovnika. Ovde se govori, da jedan minister pod drugim jamu kopa, osobito pako čujem, da su strijele na popečitelja unutarnjih poslova naperene,[7] koji se na Schwarzenberga oslanja. Koliko je u toj stvari istina, sam Bog nek zna.

Zagrebački biskup doisto će postati u prvom konsistoriju metropolita[8]; istom će prilikom valpovački distrikt utjelovljen biti biskupiji đakovačkoj.[9] *Nuntius apostolicus* prilikom umještenja metropolite zagrebačkog glavom će u Zagreb dojti ter će odande u Senj, iz Senja u Trst, iz Trsta u Dalmaciju. Lako da ću i ja s njim. To Vam je, što se uma i srca tiče, osobiti muž. Uslijed posljednjeg njegovog pohoda izdala je Njeg. Svetost na one biskupe, koje je pohodio, vrlo lijep list, a na moju malenkost osim tog lista još posebni, gdi me o osobitoj svojoj ljubavi uvjerava. Oba ću lista ovih dana u našem »Katoličkom Zagrebačkom Listu« obnarodovati dati.[10]

Molim lijepo pozdravite mi najuljudnije Vašeg Preuzvišenog gosp. strica,[11] Vašu Presvijetlu suprugu, Vašu milu djecu. Ja Vas pako neizbrojeno put u duhu ljubeći ostajem uvijek Vaš vjerni prijatelj

U Badenu 20. kol. 1851.

Josip Juraj Strossmayer
biskup.

Mislim, da ću najbolje učiniti, ako list u Senj pošaljem.

*Adresa (spolja):* Presvijetlome gospodinu Metelu Ožegoviću, ministerijalnom savjetniku u Senju (Zeng) *in Kroatien,* u dvoru biskupskom.

*Original u arhivu Jugoslavenske akademije; spisi Ožegovićevi.*

[1] Stari dvorac Bela u varaždinskoj županiji. Novi dvorac Belu kupio je Metel Ožegović tek 1858.

[2] Naime u Beču, kuda se Strossmayer iz Badena navraćao.

[3] U Schönbrunnu 16. aug.

[4] Podmaršal grof Ivan Coronini imenovan je 16. aug. guvernerom Temeškog Banata i srpske Vojvodine sa sjedištem u Temišvaru. Docnije hrvatski ban, dok je general Mayerhoffer premješten.

[5] Up. gore str. 31, bilj. 1.

[6] Up. gore str. 32, bilj. 3.

[7] Dr. Aleksandar Bach (od 28. jula 1849.).

[8] Car Franjo Josip uzdigao je zagrebačku biskupiju na nadbiskupiju još 12. aug. 1850. Ali papa Pio IX. potvrdio je to carsko rješenje tek 11. dec. 1852. Zašto se stvar tako odugovlačila, pokazao sam u članku »Kako je postala zagrebačka nadbiskupija« u Božićnom broju zagrebačkih »Novosti« 1932.

[9] To se nije zbilo.

[10] »Zagreb. Katol. List« 1855., 293/4; up. gore str. 179—181

[11] Senjski biskup Mirko Ožegović.

100.

## Strossmayer grofu Thunu.

Beč, 4. sept. 1851.

Excellentissime domine comes, c. r. minister cultus et instructionis!

Quoniam spes certa sit, iuxta clem. Suae sacr. Mtis propositionem sedem episcopalem Zagrabiensem ad metropoleos honorem in hierarchico ecclesiae ordine propediem elevatum iri, hinc infrascriptus Exc. Vestrae intermediationem penes Suam sacr. Mtem interpellat, quatenus efficeretur, ut eadem occasione summo Suae Sanctitatis Pont. Nostri Pii IX, ad quem idem iuxta sacros canones spectat, iudicio alia quoque quaestio, cum priori indivulse connexa, decideretur, ex qua quidem decisione non minus atque ex priori utilitatis commodive in ecclesiam Dei et civitatem redundaturum dubio vacat.

Est autem quaestio hoc, de districtu sic dicto Valpoviensi duodecim paraeciis constante, in praesentia rerum ad dioecesim Quinqueecclesiarum spectante, nunc autem dioecesi Diakoviensi in Slavonia incorporando. Pro qua incorporatione pugnant sequentia:

Primo, districtus hicce totus in Slavonia situs est nec nisi magno administrationis ecclesiasticae incommodo, ne dicam, damno fieri posset, ut cum metropolitica archiepiscopi Zagrabiensis iurisdictio ad totam reliquam Slavoniam extendenda sit, haec sola Slavoniae particella ab hac iurisdictione exempta, iuribus metropolitae Strigoniensis, quibus adusque ceu dioecesis Quinqueecclesiarum pars suberat, porro, quoque obnoxia maneat.

Secundo, districtus hicce in proxima sedis episcopalis Diakoviensis vicinia situs, eiusque fideles nonnisi linguam Slavonicam loquentes, longe facilius, commodius et fructuosius per episcopum Diakoviensem administrabuntur et regentur, quam per episcopum Quinqueecclesiarum in Hungaria existentem, vastissimam utique dioecesim intra ipsos Hungariae limites habentem, atque, ut plerumque fit, linguam Sclavonicam ignorantem. Idem applicari potest ad scholas elementares episcoporum gubernio, uti fas est, subiiciendas, quae in Slavonia nonnula peculiaria sibi vendicabunt et longe maiori cum fructu per intraneam, quam extraneam iurisdictionem ecclesiasticam procurabuntur.

Tertio, districtus hicce adeo dioecesi Diakoviensi, ut ita dicam, inclavatus, ut episcopus Diakoviensis Essekino, quae principalis est Slavoniae civitas, in septemtrionali dioecesis Diakoviensis parte sita, versus meridiem, Diakovam ad sedem suam proficiscendo, per dioecesim alienam, id est Quinqueecclesiarum, transire debeat. Et illud nunc singulare obtinet, ut dimidia unius eiusdemque oppidi pars ad Quinqueecclesiarum, altera autem dimidia ad Diakoviensem dioecesim spectet, cuius anomaliae atque adeo confusionis illud consectarium est, ut nonnullorum dierum festorum, con-

suetudinum item ecclesiasticarum discrepantia populo fideli offensioni sit et scandalo.

Quarto, in moderno statu saepe saepius accidit, sit causantes Slavoniae incolae ad dioecesim Quinqueecclesiarum spectantes nec aliam quam Slavonicam linguam loquentes, coram dioecesano et metropolitico foro suo nanciscatur in rebus spiritualibus iudices, linguam suam aut plane non, aut saltim imperfecte callentes, quod malum devitaretur, si haec etiam Slavoniae pars ad dioecesim Diakoviensem pertineret, in qua ceu primo foro, uti et in Zagrabiensi ceu metropolitico haberet iudices ecclesiasticos suae gentis et sui labii.

Demum Quinto, Slavonia mutatis per recentiorem catastrophen rerum adiunctis, distinctam prorsus ab Hungaria nacta est politicam administrationem, quod vehementer suadet, ut tota distinctam quoque nanciscatur ecclesiasticam administrationem.

Opportunitas autem quaestionis huius nunc temporis decidendae est quam maxima, cum episcopatus Quinqueeclesiarum, cuius iurisdictio ad dictam Slavoniae partem extenditur, in praesentia vacet.

Haec alto Exc. Vestrae obtutui substernendo precesque meas iterando sum etc.

Viennae 4. septembris 1851.

Josephus Georgius Strossmayer
episcopus etc.

*Koncept, pisan čitav rukom Strossmayerovom, u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

*Iz elencha spisâ bečkoga ministarstva vjera i prosvjete kao da izlazi, da Strossmayer na ovaj prijedlog nije nikad primio pismena rješenja.*

101.

## Strossmayer postaje apostolskim administratorom rimokatolika u kneževini Srbiji.

1.

### Dekret Sv. Zbora „de Propaganda Fide".

Rim, 23. sept. 1851.

Decretum S. Congregationis de Propaganda Fide.

Jam pridem relatum fuerat Sacrae Congregationi de Propaganda Fide, fideles catholicos in civitate et dioecesi Bellogradensi eique canonice unita dioecesi Semendriensi existentes speciali aliqua indigere apostolicae sedis

providentia, propterea quod spiritualibus ipsorum indigentiis satisfieri non possit ab episcopo titulari ecclesiarum illarum, attentis peculiaribus quibusdam rerum ac temporis illius circumstantiis, qua de re de consilio et sententia Sacrae ipsius Congregationis Sanctissimus dominus Papa Gregorius XVI, rev. patrem Josephum Mariam Molajoni, episcopum Nicopolitanum et apostolicum administratorem Valachiensem, deputavit ad arbitrium Sanctae Sedis cum facultatibus necessariis et opportunis, ut curam gereret fidelium inibi sub ditione principis Bellogradiensis existentium.

Porro quum diuturni temporis experientia deinceps constiterit, providentiam illam optato effectui assequendo minus parem fuisse, nec posse administratorem apostolicum Valachiensem propter locorum distantiam satis consulere necessitatibus praedictorum fidelium: ex nuperrima autem rev. patris dom. Michaelis Viale Prelà, archiepiscopi Carthaginensis et apostolici Nuncii apud imp. et reg. Majestatem Francisci Josephi Austriae imperatoris, relatione compertum fuerit multo melius provideri posse curae fidelium in Serbia existentium, siquidem haec extraordinaria iurisdictio tribueretur episcopo Bosseniensi et Sirmiensi in Hungaria. Hinc est, quod Sacra Congregatio impetrandas iudicavit a Sanctissimo domino nostro Papa Pio IX pro hodierno episcopo Bosseniensi facultates opportunas et necessarias ad effectum, ut suscipiat curam et administrationem supradictorum fidelium tamquam Administrator Apostolicus ad beneplacitum Sanctae Sedis.

Hanc vero Sacrae Congregationis sententiam referente infrascripto secretario in audientia diei 17. Augusti anno 1851. in omnibus benigne approbavit iussitque praesens edi decretum et executioni mandari contrariis quibuscumque non obstantibus.

Datum Romae ex aedibus dictae Sacrae Congregationis de Propaganda Fide die 23. Sept. 1851.

(L. S.) I. Ph. Card. Fransoni Praef.

Al. Barnabò a Secretis.

Concordat cum originali, Viennae die 8. Octobris 1851.

(L. S.) † M(ichael) archiepiscopus Carthag.
Nuncius apostolicus.

2.

**Nuncij Viale Prelà biskupu Strossmayeru.**

Beč, 7. okt. 1851.

Illustrissime ac reverendissime domine!

Quum Sanctae Sedi miserrimum catholicorum in Serbia degentium statum retulissem et remedia, quibus spiritualibus ipsorum necessitatibus occurri possit, indicassem, Sanctissimus Dominus Noster meam relationem Sacrae Congrega-

tionis de Propaganda Fide examini et iudicio tradendam indixit. Quum autem Sacra Congregatio ea quae a me proposita fuerant adprobasset, Summus Pontifex eadem apostolica sua auctoritate sancire dignatus est simulque iussit expediri Decretum, quo Illustrissimae ac Reverendissimae dominationi Tuae opportunae et necessariae traduntur facultates ad effectum, ut suscipiat curam et administrationem supradictorum fidelium tamquam Administrator Apostolicus ad beneplacitum Sanctae Sedis.

Huius decreti authenticam copiam hisce meis litteris adiectam ad dominationem Tuam illustrissimam et reverendissimam mitto, causam religionis illis in regionibus mihi optime perspectae charitati et zelo illustrissimae dominationi Tuae toto ex corde commendans.

Meum erit ea, quae a Sancta Sede Apostolica constituta sunt, illustrissimo Nicopolitano episcopo, qui usque nunc illorum fidelium curam gerebat et imperiali-regio gubernio notificare.

Interim peculiaris observantiae sensibus permaneo illustrissimae ac reverendissimae dominationis Tuae

Viennae die 7. Octobris 1851.

obsequentissimus servus

† M(ichael) archiepiscopus Carthaginensis, Nuncius apostolicus.

Illustrissimo ac Reverendissimo Domino Domino

Josepho Georgio Strossmayer

episcopo Diakovensi et Sirmiensi

Diakovam.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

*Pripis spolja:* Primljeno 12. listopada 1851.

102.

## Josip Hammer-Purgstall Strossmayeru.

Beč, 12. Okt. 1851.

Hochwürdigster Hochverehrtester Herr Bischof!

Unendlich geschmeichelt war ich durch den Empfang Hochdero gütigen Schreibens vom 18. v. Mts. Nur hätte ich gewünscht, dass selbes keine so bedauerliche Nachricht wie jene von der Erkrankung E. bisch. Gnaden enthalten hätte. Möge es dem Himmel gefallen, dass Hochdieselben in gegenwärtiger Stunde sich bereits wieder des vollsten Wohlseins erfreuen und dass dem glücklich überstandenen Leiden niemals wieder ein zweites folge.

Ich habe mich noch vor der Abreise des Herrn Nuntius nach Pest zu demselben verfügt, um mit ihm die Angelegenheit der bosnischen Franziskaner

zu besprechen. Seine Exc. versicherte mir, dass er bereits einmal in der Sache nach Rom geschrieben habe und dass er dies abermals zu tun entschlossen sei, um der Kongregation der Propaganda den Anwurf wegen der bei uns erziehenden jenseitigen Kleriker zu machen. Der Herr Nuntius ist der Meinung, dass letztere nicht mehr, wie es einst geschehen ist, an verschiedenen theologischen Lehranstalten Ungarns, sondern nur an e i n e m Orte ihre Ausbildung erhalten sollten. Seine Exc. ist von der Überzeugung durchdrungen, dass dieser eine und geeignetste Ort D i a k o v a r wäre und zwar schon darum, weil die jungen Männer sich dort unter der so gediegenen Leitung E. Hochwürden befinden würden. Nur glaubt der Herr Nuntius, dass jene Kleriker nicht mit den anderen Seminaristen gemeinschaftlich sondern für sich allein in einem kleinen Kloster oder Hause unterzubringen wären, damit schon von vorne herein ihre Erziehung klösterlich eingerichtet werden könnte, was bei den anderen Seminaristen natürlich nicht nötig ist.

Diese Ansicht scheint jedenfalls sehr viel für sich zu haben. Seine Exc. hofft, dass man in Rom die Sache annehmbar finden und somit vor Allem das bewusste gegen die bosnischen Franziskaner bestehende Verbot aufheben werde.

Während wir nun von dort einer Antwort entgegen zu sehen haben, dürften E. bisch. Gnaden vielleicht geneigt sein, uns wissen zu lassen, ob in Diakovar ein kleines Kloster zu obigem Zwecke disponibel oder aber ein passendes Privathaus anzukaufen wäre, und in diesem Falle, wie hoch ein solches zu stehen käme. Die Geldmittel zum ersten Ankauf sowohl als auch zum späteren Unterhalte des Hauses und seiner künftigen Bewohner werden sich mit Gottes Hilfe finden.

Von dem an Seine Majestät den Kaiser gerichteten Gesuche des Pater Nedić kann so lange kein Gebrauch gemacht werden, bis nicht die Hauptfragen in Rom gelöst sind.

Einstweilen können wir nur wünschen, dass sich die Franziskaner in Bosnien so vorsichtig und reserviert als möglich benehmen; der übermütige Renegat Omer Paša glaubt sie nun für gefährlich halten zu sollen, während er ihnen noch vor kurzem alles Lob spendete und Vertrauen schenkte; ihre Lage gebietet Klugheit.

Indem ich mich schliesslich in die frommen Gebete E. H. empfehle, bitte ich zugleich die Widmung der tiefen Verehrung zu genehmigen, womit ich verharre E. bisch. Gnaden ganz ergebendster Diener

Wien, den 12. Okt. 1851.

H a m m e r
Sektionsrat.[1]

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

[1] U ministarstvu inostranih djela. Hammer je čuveni pisac djela »Geschichte der Türkei« (10 vol.) i tolikih drugih turkoloških studija.

103.

## Prijedlog ministra grofa Thuna u ministarskom savjetu.

Beč, 17. okt. 1851.

Vortrag

des Kultusministers Leo Grafen Thun, vom 17. Oktober 1851, womit zur a. h. Kenntniss gebracht wird, dass, da der Bischof von Nikopolis und apostolischer Administrator der Wallachei wegen der zu grossen Entfernung nicht im Stande ist, für die Bedürfnisse der bisher unter seiner Jurisdiktion gestandenen katholischen Bevölkerung in Serbien genügend zu sorgen, nach einer Eröffnung des päpstlichen Nuntius der Bischof von Diakovar zum apostolischen Administrator von Serbien *ad beneplacitum Sanctae Sedis* ernannt worden sei, und dass das Ministerium des Äusseren hiernach auch bereits das Entsprechende an den Konsul in Belgrad erlassen habe.

Erledigung nach dem vorgelegten Resolutionsentwurfe am 24. Oktober 1851.

Dient zur Wissenschaft.

Wien den 17. November 1851.

Franz Joseph.

*Original u drž. arhivu u Beču; M. R. 1851. Nr. 3556.*

104.

## Strossmayer knezu Aleksandru Karađorđeviću.

Đakovo, 20. okt. 1851.

Ваша Светлости!

Дочим Римска апостолска Столица мени духовну бригу жителья римокатоличких у Краљевини Српској станујућих поверити благоизволи, за прву си дужност сматрам то исто Вашој Светлости до благохотног знања доставити.

Радујем се, што по тому у ужи сојуз[1] са славјанском Владом српском ступити срећа ми достаде; у грудих бо мојих она иста крв славјанска тече, која и у грудих јуначког народа српског.

Примите благохотно, Светли Књаже, писмени наклон ови, кога би жељно без отезања у особи[2] учинио, да ми здравље не мало поремећено допушћа; но што сада извршити болест ми не дозвољује, то ћу — ако Бог да — првом приликом, кад ми могуће буде, са радости учинити. Засад само нек ми допуштено буде нуз указање високог штовања и предубоког почитања Вашој Светлости препоручити мало стадо духовној бризи мојој поверено, да их под милостиво окриље примити благоизволите, који су временитог свога благостања ради благом владању Вашем поверили се.

У осталом велецењеној благохотности изручујући се с најодличнијим штовањем остајем Ваше Светлости

У Ђакову дне 20./8. октобра 1851.

Препонизни слуга

Josip Juraj
biskup.[3]

Њиховој Светлости Господару Александру Петровићу Карађорђевићу, Кнезу Србије.

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

[1] savez.
[2] lično
[3] Vlastoručni paraf biskupov sa strane.

105.

## Strossmayer srpskoj vladi.

Đakovo, 20. okt. 1851.

Високо Правитељство!

По духовној области Цркве католичке у Риму дне 23. септембра л. т. поверена ми је духовна брига житеља римо-католичких у Кнежевини Српској обитавајућих, што с овим Високом Правитељству до благохотног знања ставити чест имам.

Радост коју осећам, што сам по том ступио у ужи сојуз с јуначким народом српским и мудром владом његовом, желио би махом у особи изјавити, ну ми болест, која ме већ дуље времена тишти, засад запреке пружа; ал тек што ми могуће буде, нећу пропустит да то не учиним. Засад само нек ми дозвољено буде, Високом Правитељству препоручити мало стадо, духовној бризи мојој поверено. Примите га под окриље своје, да тамо где материјалног благостања ползе[1] ужива, и у душевном и свественом[2] обзиру[3] искуси, да му је Влада и отац и мајка.

У осталом (i t. d. kao u prediućem pismu).

У Ђакову дне 20./8. октобра 1851.

Препонизни слуга

Josip Juraj
biskup.

Високом Правитељству Кнежевине Српске у Београду.

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

[1] korist.
[2] savjestan (gewissenhaft).
[3] pogledu.

106.

## Strossmayer generalnom konzulu Radosavljeviću.

Đakovo, 20. okt. 1851.

Visokoblagorodni gospodine c. kr. potpukovniče i generalkonzule!

Dočim sam po apostolskoj Stolici Rimskoj namjesnikom biskupija Beogradske i Smederevačke naimenovan te tako mi žitelja rimo-katoličkih u Srbiji duhovna briga izručena, ne mogah propustiti, da to isto kako Vami tako i Svijetlom Knjazu srpskom, visokom Praviteljstvu i katoličkom misionaru O. Tiburtiju Tkalčecu ne obznanim.[1]

Pisma ovdje priključena Vami upravljam s najuljudnijom molbom, da bi ista onima, kojih se tiču, uručiti blagoizvolili. U ostalom Vašem zakrilju preporučujući žiteljstvo rimo-katoličko u Srbiji, otsada već stado moje, s najodličnijim štovanjem ostajem Vašeg Visokoblagorođa

U Đakovu dne 20. listopada 1851.

na službu pripravan

[Josip Juraj Strossmayer
biskup].

Slavnom c. kr. austrijskom generalkonzulatu za Knjaževinu Srpsku u Beogradu.

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

[1] Prvi misionar u Beogradu bio je Čeh Karlo B. Mařik (od 1845. do 1847.). Njega je naslijedio Hrvat franjevac P. Tiburcije Tkalčec (1847—1853). Tada je u Beogradu bilo oko 1000 katol. duša. Misija je bila podvrgnuta nikopoljskom biskupu (u Bugarskoj) i administratoru Vlaške i Srbije Josipu Malajoniju.

107.

## Strossmayer misionaru Fra Tkalčecu.

Đakovo, 20. okt. 1851.

Multum venerande Pater!

Sanctissimus dominus noster Papa Pius IX, audita propositione Sacrae Congregationis de Propaganda Fide, apostolica sua auctoritate dignatus est mihi concredere spiritualem curam fidelium in Principatu Serbiae degentium simulque iussit expediri Decretum, quo mihi opportunae et necessariae traduntur facultates ad effectum, ut suscipiam administrationem supradictorum fidelium tamquam administrator apostolicus ad beneplacitum Sanctae Sedis.

Ego qua talis igitur omnes facultates et privilegia, quibus in hac sua missione Paternitas Vestra hucdum instructa erat, confirmo, ut iis in posterum

quoque ad maiorem Dei gloriam, fidelium vero eiatum salutem, uti possit ac valeat.

De cetero autem Paternitas Vestra de tempore in tempus cointelligenter cum caes. regio Austriaco consulatu Belgradensi et eiusdem via mihi relationes praestabit meque de fidelium suae missionis necessitatibus certiorem reddet, quibus nunc omnibus et singulis, usque dum eos visitavero, paternam peramanter impertior benedictionem.

Datum Diakovae die 20. Octobris 1851.

addictus in Christo

[Josephus Georgius
episcopus].

M[ultum] V[enerando] Patri Tiburtio Tkalčec Ord. S. Franc. Prov. Capistr. missionario Belgradi.

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

108.

## Generalni konzul Radosavljević Strossmayeru.

Beograd, 21. okt. 1851.

Hochwürdigster Herr!

Nachdem ich von S[r] Durchlaucht dem Fürsten Ministerpräsidenten mit hohem Reskripte vom 14. d. Mts. über Euer Hochwürden Ernennung zum apostolischen Administrator von Serbien *ad beneplacitum Sanctae Sedis* mit der Weisung verständigt wurde, mich in Angelegenheiten des katholischen Kultus mit E. H. ins Einvernehmen zu setzen, so gebe ich mir die Ehre E. H. zur geneigten Mitwirkung bei der innern Ausstattung der nunmehr ausgebauten katholischen Kapelle mit dem Ersuchen einzuladen, vorläufig den Patron der Kapelle gefälligst bestimmen zu wollen.

Indem ich diese Gelegenheit ergreife um E. H. zu Hochderselben Ernennung, in welcher die hiesige katholische Gemeinde eine feste Stütze freudigst erblickt, meine aufrichtigen Glückwünsche darzubringen, vereine ich hiebei die Bitte, den Ausdruck meiner unbegrentzen Hochacthung und Ergebenheit genehmigen zu wollen.

Belgrad am 21. Oktober 1851.

von Radosavljević
Generalkonsul Oberstlieutenant.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

109.

## Strossmayer Fra Andriji Kujundžiću.

Đakovo, 29. okt. 1851.

Visokopoštovani Otac-državniče!

Što sam ja glede stvari one, o kojoj mi 1. rujna t. g. iz Kreševa pisaste,[1] činio i dosad opravio, kazat će Vam poslani bivši k meni Vaš čovjek, O. Martin Nedić definitor. Niti išta drugo ovom prilikom pisati Vam imam, van da Vam se zahvaljujem, što ste poslanog od mene svećenika moga Matu Topalovića, profesora bogoslovije, kako mi se isti dosta nakazivati ne mogaše, onako bratinski primili. Drugo bi mi to bilo, da je on tamo i sam po sebi bio išao, jer bi u takom Vašem činu onu ljubav smatrao, koja kano baština slavjanskih naših praotaca naprama svakom, a osobito stranom gostu, treba da se nigda kod naroda našeg ne ugasi. Počem ste ga pako kano od mene poslanog tako dočekali, u istinu ste po tom i mene poštivati hotjeli.

Želim dakle, da bi se ove moje riječi putem okružnice Vaše svakom i pojedinom od braće Vaše misnika, kud je rečeni profesor Topalović prošao, do znanja dostavile i da uopće svi osvjedočeni budete o mojoj iskrenoj i dobroj volji, kako prema bosanskom kršćanluku ukupno, tako i prema Vama osobno, koji u toj čestici vinograda Gospodnjeg tako trudno i utješno poslujete.

Šaljući Vam moj biskupski blagoslov, ostajem i t. d.

U Đakovu dne 29. listopada 1851.

[Josip Juraj Strossmayer
biskup].

Visokopoštovanom O. Andriji Kujundžiću, državniku Bosne Srebrne u Kreševu.

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu. Br. 1106.*

[1] Ovo pismo nisam našao.

110.

## Strossmayer nunciju Viale Prelà.

Đakovo, 31. okt. 1851.

Excellentissime domine archiepiscope et Nuncie apostolice, domine pater mi gratiosissime, dilectissime!

Illam Suae Sanctitatis Summi Pontificis Pii IX de consilio Sacrae Congregationis de Propaganda Fide provisionem, qua tenuitas mea in dioecesium Belogradiensis et Semendriensis canonice unitarum apostolicum admini-

stratorem ad beneplacitum Sanctae Sedis constituitur, cum reverentia et gaudio excepi, tum quia in summis deliciis habeo iussa Sanctae Sedis exequi et vota explere, tum quia et ipse spem foveo fore, ut exinde nonnihil utilitatis et commodi in fideles catholicos in Servia degentes redundet, dummodo Jesus Christus confirmet servum suum in proposito sancto et laboribus eius benedicendo utatur eo in dispensandis misericordiarum suarum thesauris.

Cupiissem ego mox a percepto hoc nuncio Belogradum excurrere ad indigentias Ecclesiae illius penitius cognoscendas et fideles in fide et pietate confirmandos, sed infirmitate impeditus idem in primum ver distuli. Fuit interim nuperrime hic Diakovae Pater Belogradensis missionarius et de statu catholicorum in illis regionibus interrogatus, retulit quiddam, quod utpote fidei et saluti fidelium summopere periculosum, nullo pacto tolerari potest.[1] Lege quippe civili in haereditariis Austriae ditionibus cautum est, ut ad vota matrimonialia transire cupientes, non prius ad benedictionem sacerdotalem admittantur, quam facultatem nubendi a respectiva politica iurisdictione sua acceperint. Lex haec etiam ad subditos Austriae in Servia agentes extenditur, at qui facultas eiusmodi ab iisdem difficillime et nonnisi post longissimum tempus impetrari potest, unde difficultate hac deterriti et longioris morae taedio capti, pessimo sane omine plerique eorum ad Graecos schismaticos convolant et ab schismaticis sacerdotibus in ecclesia schismatica copulantur, hanc quasi gratiam verius autem scelestam infidelitatis mercedem datis reversalibus de nascitura sobole aeque in schismatica ecclesia undis baptismalibus abluenda redimentes. Huic autem facillime obviari posset, si gubernium Austriacum consuli suo Belogradi constituto ius tribueret, cunctis suis subditis catholicis in Servia existentibus dictam facultatem impertiendi. Ego eiusmodi propositionem hodierno die gubernio Austriaco, in specie autem ministerio negotiorum externorum feci, quod ipsum Excellentiae Vestrae cum iis humillimis precibus significo, ut propositionem meam penes gubernium Austriacum potenti suo patrocinio succolare dignaretur. Alioquin enim, si gubernium Austriacum in vota mea non concederet, muneris mei esset, ad praevertendum a fidelibus curae meae concreditis perversitatis periculum iubere, ut benedictionem sacerdotalem absque dicta facultate ad essentiam matrimonii utique non spectante impertiatur sacerdos sub mea iurisdictione positus.

His in osculo manus paternae filiali cum reverentia et devotione maneo Exc. V. filius in Christo

Diakovae die 31. Octobris 1851.

Josephus Georgius
episcopus.

Excellentissimo ac reverendissimo domino Michaeli Viale Prelà, archiepiscopo Carthaginensi et Nuncio apostolico Viennae.

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

[1] U dijecez. arkivu đakovačkom ima ova priznanica Oca Tkalčeca: »Recognitio. Infrasertus hisce cum gratiarum actione fide digne testor, quinquaginta florenos C. M. ab illustrissimo domino episcopo Diakovari etc., una administratore apostolico Serbiae, titulo doni pro instruenda capella Belgradi me rite percepisse. Diakovarini die 25. Octobris 1851. P. Tiburtius Tkalčec, missionarius apostolicus Belgradi in Serbia.«

III.

## Strossmayer ministarstvu inostranih djela.

Đakovo, 1. nov. 1851.

Excelsum ministerium negotiorum externorum!

Visum fuit Sanctae Sedi me dioecesium Belogradensis et Semendriensis canonice unitarum apostolicum administratorem ad beneplacitum Sanctae Sedis constituere, quod ipsum officii mei esse duco ad notitiam Excelsi Ministerii, utpote iure protectionis catholicorum in illis regionibus gaudentis perferre.

Firmiter spero hanc Sanctae Sedis provisionem catholicis in Serviae principatu degentibus atque hoc ipso Austriae etiam utilem proficuamque evasuram, quidquid enim rem catholicam in illis regionibus promovet, id hoc ipso e re Austriae est. Dignetur itaque Exc. Ministerium novellum hunc gregem meum et me validae protectionis suae praesidio tutari, hoc magis, quod a felici novae huius meae missionis effectu iuxta omnem verisimilitudinem dependeat, anne gubernium ecclesiae catholicae in Bosnia in praesentia rerum admodum mancum, mihi per Sanctam Sedem concedendum sit, quod uti respectu ecclesiae ita etiam respectu Austriae summi momenti foret.

A tempore meae in administratorem apostolicum nominationis venit Diakovam missionarius Belogradensis et retulit, saepe numero fieri, ut fideles catholici Austriae subditi in Servia degentes difficultatem nubendi a respectiva iurisdictione sua politica obtinendi absterriti, aut longioris morae, qua eiusmodi facultas exspectari debet, taedio capti, in ecclesia graeci non uniti ritus copulentur et quod huius rei consequens est, soboles eorum in ecclesia schismaticorum sacris nudis abluantur, manifesto id quidem, uti per se patet, fidei catholicae detrimento. Huic autem facile obviari posset, si Exc. Min. consuli Belogradensi ius tribueret, omnibus subditis Austriacis in Servia agentibus, dum ad vota nuptialia transire cupiunt, eiusmodi nubendi facultatem tribuere. Quod ut facere dignaretur, vi muneris mei apostolici pericula perversitatis a fidelibus antevertendi, iterum iterumque rogo.

His me gratiis etc.

Diakovae die 1. Novembris 1851.

Josephus Georgius Strossmayer
episcopus.

Excelso c. r. ministerio negotiorum externorum.

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

112.

## Strossmayer generalnom konzulu Radosavljeviću.

Đakovo, 8. nov. 1851.

Velemožni gospodine!

Radujem se i ja, što mi je Promisao božja i mudrost glavara crkve moje, povjerivši mi malašno jednovjeraca mojih u Srbiji stado, priliku pružila, svetoj stvari sile svoje posvetiti, a po tomu i interese, kako se zacijelo nadam, uzv. vlade i svoje i srpske promicati. Radujem se također, da mi po tom sreća u dio pade, u bliže odnošenje stupiti s mužem, kojeg srce za sve, što je dobro i plemenito, vruće kuca, s mužem, koga zbog rijetkih njegovih uma i srca darova vele štujem i ljubim, a to jest s Vama, velemožni moj gospodine i prijatelju.

Šta se crkvice beogradske tiče scijenim, da ste od oca misionara onomad ovd bivšeg razumjeli, da sam sva ona odobrio i potvrdio, koja su u to ime dosle naređena bila. Poslao sam po istom misionaru za potporu 50 fr. u srebru.

Želja je moja bila odmah novo to stado svoje pohoditi i u vjeri i kreposti potvrditi, ali budući da mi to bolest ne dopusti, odgodio sam pohod taj do proljeća. Na svaki pako način za dužnost ću držati, došašće svoje u Beograd Vami obznaniti.

Vrlo bi me obvezali, ako bi mi obznanili, kakvi je utisak naimenovanje moje na srpsku vladu učinilo.

Sad lijepo pozdravljajući Vašu velecijenjenu obitelj, i Vašoj dobrohotnosti se preporučujući i t. d.

U Đakovu dne 8. studenoga 1851.

[Josip Juraj Strossmayer
biskup].

Velemožnom gosp. Radosavljeviću c. kr. potpukovniku i generalkonzulu u Beogradu.

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

113.

## Strossmayer Metelu Ožegoviću.

Osijek, 12. nov. 1851.

Presvijetli gospodine, mili moj velecijenjeni prijatelju!

Ja drage volje na naznačenu svrhu 50 for. u srebru opredjelujem, pače ako biste opazili, da bi dobar uspjeh od tog zavisio, da se još malo novca žrtvuje, a Vi izvolite još 50 for. u srebru u moje ime potrošiti.

*

Andrija mi veli, da je on one novce, o kojima ste sa mnom govorili, odmah u Zagrebu položio i da će Vam o tom uskoro pisati. Ovdje se — košto sam Vam u posljednjem pismu javio — razni glasovi raznose. Molim za moje i mlogih utješenja, ako štogod izvjesnog saznadete, obznanite nam. Jučer sam s Rubidom i s Kontićem razgovarao. Oba Vas lijepo pozdravljaju. Oba su vrlo čestiti. Što se Rubide tiče napose, vjerujte dragi prijatelju, to je prava dragocjenost, i što se razuma i što se čestitosti duše tiče. On po svojima sposobnostima zaslužuje ne samo ovo, neg i mlogo više mjesto. Molim Vas, opazna na to učinite dobrom prilikom Bana. Ovdje mu Pejačević *et consortes* svakojake zapreke čine i sigurno da mu o glavi čine (!) Pejačević — rekoh — *et consortes*, koji su zakleti Bana i naše narodne stvari neprijatelji. Ti ljudi svakom prilikom strašne pogrde na Bana bacaju, a Ban ih odlikuje!!!

S Bogom! Moj najuljudniji pozdrav presvijetloj gospođi supruzi i dječici. S najvećom ljubavlju i štovanjem Presvijetlosti Vaše vjerni prijatelj i štovatelj

U Osijeku dne 12. nov. 1851.

Josip Juraj Strossmayer
biskup.

Drago mi je, što su fratri bosanski veseli. Što god se njima čini gore, to je u našem interesu. Sutra vraćam se u Đakovo.

*Adresa (spolja):* Von Essek. An Se Hochgeboren dem Herrn Metell von Ožegović, Beisitzer bei dem k. k. Kassationshofe in Wien, Innere Stadt, Blutgasse.

*Poštanski žig: Essegg 13/11, Wien 16. Nov.*

*Original u arhivu Jugoslavenske akademije; spisi Ožegovićevi.*

## 114.

## Strossmayer svima dekanatima svoje biskupije

Đakovo, 20. nov. 1851.

Mnogo mi je do toga stalo, a i svakom ljubitelju narodnosti i narodne izobraženosti puno na srcu ležati mora, da svećenstvo u svakom obziru bude svjetlost naroda svoga, iz kojega je i ono proizišlo, i da bude svog puka naučitelj ne samo u vjerozakonskom smislu, nego također i u čistoći narodnoga jezika. Ovo se postići može, ako svećenstvo krasni naš i milozvučni jezik narodni potpunoma poznavalo bude. Poznavanje pako jezika crpi se iz knjiga klasičnim perom napisanih. Takove su među ostalim knjige, koje su nedavno ugledale iznova svjetlost i koje ne samo čistoćom i uzvišenošću jezika našeg, nego također i pobožnošću i vjerozakonskim duhom, koji iz njih siva, toplo se svakom preporučiti mogu; naime:

a) »Uzdasi Mandalijene pokornice« i »Pjesni razlike« duhovne djeloispravne od D. Ignacija Gjorgjia, opata melitenskoga, po 50 kr. srebra.

b) »Saltijer« iliti pjesni Davidove od istog D. Ignacija Gjorgjia, po 1 f. 30 kr. srebra.

c) »Kristiada« od Palmotića, koja će ovih dana svjetlost ugledati; cijena će joj otprilike biti kao i »Saltijeru«.

Napokon priključujem ovdje poziv k pretplati na »Rječnik srpski« (jugoslavenski), koji u Beču izdaje Vuk Stef. Karadžić, muž u jeziku narodnom doista najuputniji. Rječnik ovi drugo je veoma umnoženo izdanje prvog onog rječnika, koga je isti spisatelj god. 1818. u Beču izdao, a u kojemu će biti blizu dvadeset hiljada nanovo sakupljenih riječi, kojih u onome prvom nema. Cijena mu je 6 for. srebra u bankami iliti 15 srebrnih cvancika. Djelo ovo najtoplije preporučujem svećenstvu, koje će ga tako kao i ona najprvo navedena djela dobiti moći u pisarnici dijecezanskoj, gdje će, sviju [djela] znatan broj nabavljen, prodavati se.

Dano u Đakovu, dne 20. studenoga 1851.

[Josip Juraj
biskup].

*Koncept u dijecez. arhivu u Đakovu.*

**Prilog.**

СРПСКИ РЈЕЧНИК.

У Бечу у штампарији Јерменскога манастира штампа се наново СРПСКИ РЈЕЧНИК, у којему ће бити близу двадесет хиљада наново скупљенијех ријечи, којијех у ономе првоме нема. Оне ријечи што су наштампане у првоме рјечнику 1818. године, ја сам у Беч донио у глави, па сам их послије писао колико сам се могао опоменути; ове пак што се сад наново додају купио сам за тридесет и неколике године по различнијем крајевима народа нашега. Као што су у ономе прећашњему рјечнику код различнијех ријечи описивани обичаји и мисли народа нашега, код имена гдјекојијех мјеста и знатнијех људи додаване народне приповиједке, тако је исто и у овоме сад не само код ријечи које су наново скупљене, него је код гдјекојијех и онијех прећашњијех додавано којешта. Осим тога код многијех прећашњијех ријечи додавана су још и друга значења и примјери, а код многијех и прећашњијех и новијех различне граматичне биљеге. И ове нове ријечи биће преведене на Њемачки и на Латински језик као и оне прећашње. Књига ће ова бити преко 55 табака велика, на много већој хартији него што је први рјечник штампан; четрдесет табака већ је наштампано, и до свршетка ове године биће све готово. Цијена је за прену-

меранте у царству Аустријскоме 6 форинти у новцима од хартије који данас иду мјесто сребра, за пренумеранте из Србије и из Црне горе и из осталијех земаља гдје иду новци сребрни 5 форинти или 15 цванцика, а за пренумеранте из Русије 4 рубље у сребру; а књиге ћу ја о своме трошку послати пренумерантима на све стране. Вријеме пренумерације трајаће до свршетка мјесеца Декемврија ове године; до тога времена што ко скупи пренумеранта нека ми пошље новце и имена заједно, додавши на писму: auf der Landstrasse am Heumarkt Nr. 517, in Wien (за пренумеранте из Србије најлакше ће и најпоузданије бити да пошаљу новце и имена у Биоград Г. Јовану Гавриловићу, начелнику у попечитељству финансије). Имена пренумеранта биће наштампана, и за то молим да би ми се послала разговијетно написана.

Ни у којој дојакошњој књизи нема оволико о нашијем народностима, или управо рећи о цијеломе животу народа нашега, колико у овој што ће бити; за то она не ће бити од потребе само за књижевнике и за писаре и остале чиновнике, који послове своје писањем извршују, него ће бити достојна да је има и чита и често пречитава сваки човјек који жели познати народ наш, а особито сваки наш свештеник и учитељ (истина да међу нашијем свештеницима и учитељима има мало људи богатијех и да ће многоме бити тешко дати 6 форинти или 15 цванцика за ову књигу; али сваки у своме мјесту може наћи неколико људи да ове новце у друштву саставе, па књигу могу сви читати, а најпослије нека остане црквена и школска, за свагдашњега свештеника и учитеља: да речемо да је тешко наћи и 6 људи да даду по 1 форинту, а и 12 да даду по по форинте, али 60 људи да даду по 6 крајцара јамачно може наћи ласно сваки и парох и учитељ); а и саме забаве ради читаће је сваки Србин и свака Српкиња колико и каку другу књигу. Који зна по што је сад хартија и како је скупа штампа, а уз то још кад помисли да ће ово бити највећа књига у нашој дојакошњој књижевности, онај ниједан не ће рећи да је ова књига скупа. А и што новце напријед иштем, нико се по правди не може поплашити и за то не пренумерирати кад чује да је више од двије трећине књиге већ наштампано: баш и да ја умрем за ова неколика мјесеца, она би се опет наштампала и пренумерантима разаслала. Пошто вријеме пренумерације прође и књига изиђе на свијет, онда ће бити скупља, а како народ наш живи растркан на далеко, многима ће бити тешко и добити је, јер се оволика и од оволике цијене књига не ће моћи на срећу разашиљати којекоме да се продаје.

Свима од господе скупитеља ја уз овај оглас не ћу моћи писати, већ сваки коме га пошљем нека зна да га молим да би се потрудио скупити ми пренумеранта што је више могуће и до назначенога рока послати ми новце и имена њихова, а и другога свакога којему овога огласа ја и не пошаљем него би му откуда с друге стране дошао у руке

или би га читао у какијем новинама, молим да би ми ову љубав учинио колико буде могуће. Ко пошље новце за 10 књига, послаћу му за знак захвалности једанаесту на поклон.

У Бечу 17. Септемврија 1851.

Вук Стеф. Караџић.

115.

## Fra Andrija Kujundžić i Fra Lovro Karaula Strossmayeru.

Kreševo, 1. dec. 1851.

Presvijetli gospodine!

Onomadne vrativši se odotuda amo zdravo po milosti Božjoj naš poslanik O. Martin Nedić i iskazavši nam sve, što je vidio, čuo i lično iskusio o blaženoj duši Vašoj i svećenstva Vašoj svetoj vlasti potčinjenoga, o iskrenoj odanosti za promicanjem i napretkom stvari katoličke među nami jednovjernom i jednokrvnom braćom Vašom, šta smo ino mogli pomisliti, van iz dubina srca zavapiti onu staru našu poslovicu: Nije brata što ne rodi majka; nije lijeka, van majčina mlijeka. Tako je, Presvijetli gospodine! Mi i naši stari od četiri stotine godina zapamtili smo mnogovrsna poduzeća inostranaca odičena naslovom »Za korist vjere« i svakad iskusili smo, da i tuđa ruka ne češe svraba. Sad je sve inačije u naših srcih; oni Vaš pod brojem 1106 medotočni list,[1] oni novčeni iz 130 for. sr. sastojeći potpor, ona neumorna pismena i sopstvena Vaša pri Dvoru bečkome i rimskome za nas posredovanja jesu nedvoumna svjedočanstva, da svoj radi za svoga, jesu novi temeljni početak sretnije naše budućnosti, jesu i bit će jezgra crkvene povjesne ove države redovničke.

Jedno je, što nam trn u srce zabada i ljutu ranu zadaje: Vaše — kako čujemo — slabo i hrljudavo tjelesno zdravlje. No uzdajemo se čvrsto u nedospitnu dobrotu Božju, da ne će odbaciti sveudiljne molbe naše za Vaše ovidanje i molbe naše mnogobrojne mladeži, koja po odlasku od nas velevrijednoga g. Topalovića, premda istrzana čekanjem svoga tamo prelaska, ipak o drugome ne misli van o Đakovu, o drugome ne zbori van o Đakovu, za drugim ne uzdiše van za viđenjem te zemlje od obećanja. Tko bi sad zdvojio o važnosti molitvica uz ovake želje prislonjenih? Zvijezda naša spasonosna bit će, kad čujemo glas: biskup naš zdravo je!

Mi, koji dublje motrimo snagu posredovanja Nuncija bečkoga i Vašeg presvijetlog gospodstva, o dobru uspjehu ne bi imali dvojiti, ali da istinu rečemo: znajući vještinu neprijatelja, koji Rimsku Propagandu prisentaju, dvojimo ter iz daleka kujemo načine, s kojim bi potpaljeni duh mladeži u slučaju nepovoljnome utažili.

Od dne 9. do 13. studenoga u nas nečuvene kiše se proliješe. Rijeke i potoci iz svojih jažva izletivši sve mostove i mlinice oboriše; u Fojnici turskih do 25 kuća i drugih zgrada i zidanija oboriše tako, da im se sad ni za temelj ne zna. Kršćanskim kućama ni najmanje štete nije bilo, isto tako ni ovdje u Kreševu. Ovi povodnji uzrok su, što nit smo se mogli prija s Nedićem sastati, niti na vrijeme na Vaš sjajni list odgovoriti, što sad s dužnim naklonom čineći i s kolinâ sveti blagoslov proseći imenujemo se Vašeg presvijetlog gospodstva

U Kreševu, 1. prosinca 1851.

ponizni u Isukrstu sluge

Fra Andrija Kujundžić, provincijal.
Fra Lovro Karaula, čuvaoc.

*Original pisan čitav rukom fra Lovre Karaule u dijecez. arhivu u Đakovu.*

*Pripis spolja:* primljeno 17. prosinca 1851. Br. 1303 sjednica XXXVIII. dne 23. prosinca 1851.

[1] Pismo Strossmayerovo O. Kujundžiću od 29. okt. 1851. up. gore str. 192.

## 116.

## Strossmayer grofu Thunu.

Đakovo, 12. febr. 1852.

Euere Excellenz!

Für die Ernennung meines Domprobsten[1] zum Ehrenbischof von Risano, die E. E. zu verdanken ist, erstatte ich hiemit meinen innigsten Dank. Mir und den alten Herrn haben E. E. dadurch eine grosse Freude verursacht. Gott segne Ihr Wirken.

Zugleich bin ich so frei die Aufmerksamkeit E. E. auf einen andern Gegenstand zu lenken. Wie ich vermute, haben E. E. meine Schrift über die Einverleibung des Valpoer Distriktes in Slavonien in die Diakovoer Diözese dem Fürst-Primas mitgeteilt. Dieser schickte die Schrift an das Fünfkirchner Konsistorium, dieses aber an die Pfarrgeistlichkeit gedachten Distriktes. Diese unterzog in einer geheimen Sitzung meine Schrift einer scharfen Kritik und verfasste eine sehr lange Gegenschrift, in der angeblich die Nichtigkeit meiner Gründe für die Einverleibung klar und gründlich nachgewiesen wird. Von dieser Schrift wird ein Exemplar an S[e] k. k. apost. Mt., das zweite an den Römischen Stuhl, das dritte endlich an den Fürst-Primas gesendet werden. Ich will das rücksichtslose, ja indezente eines solchen Verfahrens von Seite des Primas nicht erwähnen. Um die bischöfliche Auktorität zu schonen, hätte man die genannte Schrift ohne meiner Unterschrift der Pfarrgeistlichkeit mitteilen können. Nachdem übrigens meine Schrift mit meiner eigenen Unterschrift der

Kritik der Geistlichkeit unterzogen worden ist, so erheischt es meine bischöfliche Würde und die Wichtigkeit des Gegenstandes einerseits, anderseits aber die Billigkeit, dass die Gegenschrift der Pfarrgeistlichkeit mir zur Äusserung mitgeteilt werde. Ich muss indessen wünschen, dass der Domherr Simor[2] auf diese Angelegenheit keinen Einfluss nehme, denn wiewohl ein vortrefflicher und sehr fähiger Mann, ist er doch zu viel Magyare, als dass er in dieser Sache unparteiisch sein könnte. Mein Gewissen drängt mich indessen meine innigste Überzeugung auszusprechen, dass mein Domherr Matić der tauglichste für die Verwaltung der Fünfkirchner Diözese wäre. Der Girk[3] spricht nicht illyrisch, was doch unumgänglich notwendig wäre. Mein Domherr spricht die notwendigen Sprachen und steht gewiss in wissenschaftlicher und administrativer Bildung höher, als der Girk, dessen Mitschüler er ist. Die sehr grosse Anzahl der Illyrier in der Fünfkirchner Diözese hat noch nie einen Bischof gehabt, der im Stande gewesen wäre, ihnen das Wort Gottes in ihrer Muttersprache vorzutragen. Denn das mechanische Herablesen einiger von fremder Hand geschriebenen Zeilen, das dann und wann der Primas tat,[4] halte ich für keine Predigt, sondern vielmehr für eine Mystifikation und Herabsetzung des göttlichen Amtes. Ich rate überdies E. E. die Fünfkirchner Diözese ja recht bald besetzen zu lassen, weil die gegenwärtige Verwaltung gewiss sehr mangelhaft ist. In Valpo, dem ausgezeichnetsten Orte des erwähnten Distriktes, fungiert ein Kaplan, der als Honvéd verwundet war und aus seinem früheren Betragen kein Geheimnis macht. Illyrischen Gemeinden ganz magyarische Pfarrer und Lehrer zu geben, ist schon seit Jahren und Jahren an der Tagesordnung. Ich mache mich erbötig, falls es E. E. wünschen, dies zu beweisen.

E. E. werden mich und mein Kapitel zur ewigen Dankbarkeit verpflichten, wenn Sie unser Bittgesuch hinsichtlich der Entschädigung des Seminars und des Kapitels einiger Rücksicht würdigen. Der Magistrat der Stadt Essegg hat mich neulich gebeten, bei E. E. um die Realisierung eines Obergymnasiums in Essegg einzuschreiten.[5] Ich halte diese Bitte für gerecht und hoffe zuversichtlich, dass E. E. der Essegger Stadt, sobald es übrigens die Umstände erlauben werden, ein Obergymnasium geben werden.

Hiemit meinen Dank wiederholend, verharre etc.

Diakovo den 12. Februar 1852.

Joseph Georg Strossmayer
Bischof.

*Prijepis u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

[1] Karla Pavić.

[2] Ivan (János) Simor, docnije ostrogonski nadbiskup, bio je tada otsječni savjetnik (Sektionsrat) u bečkom ministarstvu vjera i prosvjete.

[3] Kanonik pečujski i administrator biskupije, u kojoj tada još nije bio imenovan biskup.

[4] O trogonski nadbiskup Scitovszky bio je prije toga pečujski biskup.

[5] Od jula 1848. do konca 1849. franjevačka gimnazija u Osijeku bila je zatvorena, jer je služila u vojne svrhe. God. 1850. reorganizovane su sve gimnazije u Austriji, te su imale mjesto šest, osam razreda. U Osijeku je to provedeno tek u jesen 1853.

117.

## Fra Martin Nedić Strossmayeru.

Sarajevo, 19. febr. 1852.

Illustrissime domine!

In epistola die 24. Jan. a. c. ad V. Ill. exarata dixi: timemus, ne vaferrimus homo singulos nostrum astu et dolo circumveniat et in periculum coniiciat, et utinam vera non prophetassem!

Etenim cum initio mensis currentis misit ille (Omer Paša) ad omnes districtus suos commissarios homines e statu militari deditque ipsis in commissis edictum suum de colligendis armis omnium subditorum, id est solum christianorum utriusque ritus. Hi commissarii iuxta datam sibi instructionem, venientes ad tribunalia districtuum, suos lictores et satellites citissime exmiserunt ad singulos pagos et citarunt ad tribunalia binos seniores homines ex quovis pago, ad omnes curatores animarum utriusque ritus. Postquam citati omnes ad tribunalia comparuissent ipsisque edictum de armis colligendis communicatum fuisset, omnes sacerdotes et ex quovis pago unus senior ut obsides detenti sunt penes tribunalia, alter senior seu decurio pagi cum satellitibus debuit ire ad suum pagum et arma colligere ac deferre ad tribunal. Quantus vigor, quantave barbaries ac insolentia a satellitibus fiebat dum hoc negotium perficiebant, paucis nequit describi; miseros christianos ligabant, verberabant et torquebant variis modis, ut plura arma ad medium protrahant, quam reipsa habent. Nostri conventus superior imo ipse Provincialis ut obses octo diebus penes tribunal detinebatur, donec omnia arma collecta ac adlata fuere. In aliquibus districtibus parochi dum inopinate detenti fuerunt, satellitibus citissime domos nostras penetrantes cistas, armaria et cubilia confrigebant ac omnia sus deque in domibus agebant ac ipsa sacra vasa prophanabant, in capellis ac altaribus. Te bone Deus! Natio nostra muhamedanismo addicta, sultano perpetuo rebellis exstitit; christiani autem semper fidelissimi et a 400 prope annis in hoc unice aequales fuerunt, quod utrique arma habere et deferre potuerunt, et modo illis arma relicta, christianis autem adempta, ubi tamen ne minime quidem iudicia alicuius conspirationis aut rebellionis detecta sunt. Quis huius tragediae promotor? Cultus Europeus, homo renegatus, extirpator christianismi et propagator muhamedanismi in nostra gente et natione! Ob quem finem autem ille facit haec? Mea opinione non ob alium, quam ut suam fidelitatem quasi Sublimi Portae testatam faciat ac si christianos erga eandem perfidos detexisset, item ut persequendo christianos nostris connationalibus circumcisis testatum faciat, se esse verum asseclam Muhamedis, nam cum iuxta eorum ritum non soleat orare, ieiunare, adorare, vult haec omnia supplere persequendo christianos et eorum pastores. Et an non evidentissima persecutio nostra est, dum modo nos contra tot immunitates nostras et protectionales litteras Sultanorum, non modo armis (quae in hac deserta et inculta regione omnino deferre oportet) nos privavit,

sed insuper cum promiscua plebe ad tribunalia trahi et ad carceres publicos coniici curat (uti id peractum audimus cum parocho Tolissano, Jajcensi et Kotorensi) vesanus homo. In pluribus locis apud nos curator animarum non habet socium, dum ergo ille unus ut obses decem vel pluribus diebus penes tribunalia ob collectionem armorum detinebatur, quot infirmi sine sacramentis mortui, quot festis populus catholicus Sacro carebat, quot proles natae praecoci morte sine baptismate sublatae fuerunt!

Sed et inveteratum odium huius persecutoris nostri erga Austriam videtur esse plurimum in causa, quod ille sit inimicus nominis christiani, nam altercationes multae inter illum et Illustr. dominum consulem observantur, quilibet zelat pro suo imperio et imperante, sed et hic zelus et illae altercationes nocent plurimum rei christianae, pro exemplo sumatur illa fabulla de agno et lupo, quando non agnus, sed eius parens turbidam aquam lupo reddidit etc.

Die 17. men. ian. miser Jukić hic Saraëvii ad publicos carceres coniectus. Ego heri veni, ut accedam belliducem et rogem pro eo. Has noctu scribo, quia circa meridiem posta consulatus discedet; alia autem occasione litteras expedire non possem, quia litteras nostras ubique illius agentes intercipiunt et aperiunt. Hodie ergo intendo accedere praesentiam belliducis, plurimum in negotio Jukićii, sed praevideo, quod mea supplicatio nullum effectum habebit, quia (ut fatear Vestrae Illustritati) alii fratres inconsiderate et imprudentissime, ne dicam iniquissime se gesserunt, porrigendo belliduci scriptum, vigore cuius ad salvandum quasi totum corpus, solum Jukić consignarunt arbitrio belliducis condemnandum et ille nunc asserit, Jukićium sententia fratrum condemnatum, quamvis fratres id timore gravissimo perculsi fecerint. Ab aliquot diebus non unus, sed duo excubitores milites stant ad portam carceris Jukićii, qui nec per fenestram sinunt ullum cum illo discurrere; plura de Jukićii captivitate et afflictione dolor cordis et lacrimae oculorum non permittunt scribere.

In deterioribus adhuc carceribus hic detinentur 14 sacerdotes non unitorum, duo autem illorum his diebus in carcere mortui sunt, quotidie autem plures et plures christiani utriusque ritus ligati adducuntur ac in carceres coniiciuntur. Quid ultro?

Prae merore et dolore animi ut minus sapiens iam alloquor Te, Illustrissime domine! Tui sumus; si Tui sumus, age pro nobis ubi scis et potes. Nos, natio nostra, res catholica in Bosna praeter Deum neminem adiutorem, neminem rectorem habet, non habet supremum pastorem sui gregis amantem, qui tantarum miseriarum relationem ad dicasteria faceret. Nuperrime provicarius noster apostolicus edidit circulares, in quibus praecipit curatoribus animarum ac toti populo, ut preces fundant pro Sacra Congregatione de Propaganda Fide, pro eiusdem Congregationis rectore cardinali Franzonio, minime autem invidit illi indicere preces pro avertendo tanto periculo, quod actu praemit rem

christianam in Bosnia. Pater coelestis, tua potentia illuminet sensus et corda nostra!

Epistolam clar. domini Topalović de 16. jan. et die 29. eiusdem mensis percepi. Ego pridem scripsissem, sed nunc non solum flumen, sed muri Chinenses nos disterminant et ideo communicatio pro nobis hic existentibus est difficilima et periculosissima hoc tempore; potens autem est Deus monstra convertere in bonum. Salutor illos, qui me in epistola Topalovićii salutabant. Ves. Illustritatem etc.

Saraëvii die 19. Februarii 1852.

P. M. Nedić.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

118.

## Strossmayer Fra Andriji Kujundžiću.

Đakovo, 20. febr. 1852.

Visokočasni državniče!

Još oko polovice mjeseca siječnja t. g. dao sam pisati O. Martinu Nediću, bivšem Vašem ovd kod mene poslaniku, ter istomu moju želju očitovati, neka Vam izjavi, da sam Vaš na moj pod br. 1106 pisan Vam list,[1] dne 1. pros. pr. godine iz Kreševa na me upravljeni odgovor s veseljem primio[2] i da ću, ako bi što glede Vaše stvari priopćit Vam imao, to u svoje vrijeme bezodvlačno učiniti. Od ono doba, kako je spomenuti Vaš bivši ovdje poslanik moj ovaj putem ces. kralj. konzularske pošte poslan mu nalog dobiti mogao, stigoše mi od njeg samog već dvije, nekoje stranom radosne, a stranom i žalosne vijesti u sebi sadržavajuće poslanice.

Ja ispunjujem najprije navedenim načinom do znanja Vam stavljeno obećanje i poleg izjave osobitog mog priznanja nad usrdnim Vašim za moje zdravlje učašćem za dokaz neprestanog mog za duhovni napredak tamošnje naše jednokrvne i jednovjerne braće, kano i za procvjetanje Vašem mudrom upravljanju povjerivše se Srebrnobosanske toli slavne negda redovničke države, prilažem ovd u otpisu, i to pod '/., izvadak iz pisanog dne 28. pros. proš. god. Preuzvišenom g. poslaniku apostolskom u Beču lista,[3] u koliko se tiče Vaše s Vašim poslanikom usmeno ugovorene stvari, a pod .// na istu stvar potežući se dobiveni odgovor od popečiteljskog savjetnika Hammera,[4] kano u tom poslu po visokoj našoj carskoj vladi između mene i Preuzvišenog g. apostolskog poslanika određenog svog posrednika. Iz priloga ovih vidit ćete, što se odovud čini; nu i ja sve većma uviđam, da Vaša u spomenutom na me dopisu od 1. pros. pr. g. izražena slutnja, kano da ima u Rimu, a možda i drugdje, ne malo lukavih protivnika, koji nastoje sve naše namjere uništiti, nije sasvim bez temelja. Međutim ništa zato. Svaka dobra stvar ima svojih zapreka i tegota, al čim su

veće iste protivštine i smetnje, tim postojanije treba na preduzetom dobrom putu izdržati, i Bog će dati pa će sve dobro biti. Ja svaki dan očekujem posljedak novog ovog po Preuzv. g. bečkom Nunciju učinjenog koraka, i ma kako glasio, zapustiti ne ću, da Vam ga ne objavim. Ovo Vam pako priopćujem kako za dokaz — košto gor spomenuh — mojeg za Vas nastojanja, tako i zato, da saznavši što ja radim, i Vi tamo shodna sredstva poprimite, ovo da se stvar u Rimu povoljno riješi, a ovo da mladež svoju tim lakše umiriti možete.

Prelazim sad na gor navedene vijesti, koje mi fra Martinove knjige donesoše. U prvoj mi javlja, da ste nekoje ugovore učinili glede zakupljenja zemljišta za nov jedan u Posavini samostan.[5] Meni je to tim draže, i tim prije nadam se, da će Vam to poduzeće za rukom pojti, što saznajem, da Vam je i mogući seraskjer Omer-Paša pri Sjajnoj Porti svoje posredovanje obećao. Što budem u stanju za isplatu toga zemljišta od svoje strane doprinijeti, učinit ću drage volje.

U drugoj svojoj poslanici javlja mi fra Martin, da je Jukić zatvoren.[6] Ja se nadam, da će to biti uslijed spletaka nekojih tamošnjim katolikom, a osobito misnikom neprijateljskih ljudi. Ne mogu bo misliti, da bi se bio Jukić u kakove stvari upustio, kojimi bi dužnu svoju prema zapovijedima svog Cara pokornost i vjernost narušio, tim manje, što mi je kako iz riječi, tako i iz djela njegovih dovoljno poznano njegovo neograničeno naprama carskim naredbama i ljudma, a imenito naprama uzvišenoj osobi seraskjerovoj, pouzdanje i odanje. Molimo se dakle ukupno Bogu, da sve zlokobne namjere neprijateljske uništi i pod svoju obrambu uzme svekolike, proti kojim pakao svoj jed riga i svoje mreže pruža!

Napokon javljam Vam, da sam hvala Bogu ozdravio, što stranom i Vašim molitvam zahvaliti imadem, kojim dakle molitvam i nadalje izručujući se ter u Vama svekolike Vas i braću redovnike i sve Vaše vjerne ovčice u duhu grleći i svima biskupski blagoslov podjeljujući ostajem

U Đakovu dne 20. veljače 1852.

[Josip Juraj Strossmayer
biskup].

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

[1] Up. gore pismo od 29. okt. 1851. str. 192,
[2] Up. gore pismo od 1. dec. 1851. str. 199.
[3] Ovo pismo nisam našao.
[4] Gl. gore br. 102, str. 186.
[5] Tolisa nedaleko od ušća Bosne u Savu.
[6] Fra Jukića zatvorio je Omer paša 17. jan. 1852., inače sve dotle njegov osobiti prijatelj. Omer paša je govorio, da je to učinio zbog toga, što je Fra Jukić utajio neke novce, koje je trebao da podijeli narodu kao potporu. Ali pravi je razlog bio ono, što je Strossmayeru pisao Fra Martin Medić iz Sarajeva 19. febr. (up. gore str. 202—203).

119.

## Strossmayer nunciju Viale Prelà.

Đakovo, 29. febr. 1852.

Excellentissime domine archiepiscope Nuncie apostolice, Pater in Christo gratiosissime aestimatissime!

Ex adiecto hicce fidedigna litterarum, quas ad me R. P. Martinus Nedić dedit copia, convincetur Exc. V., quam tristis quamve periculi plena sit catholicorum in Bosnia sors. Historia confirmat, apostatas summos semper fuisse nominis christiani osores et si potestate gaudebant persecutores. Vereor proinde, quod in litteris deploratur, initium saltem sit dolorum. In visceribus igitur Christi Exc. Vestram oro atque obtestor, ut potenti suo influxu tum Romae apud Suam Sanctitatem, tum Viennae apud S. sacr. Mtem uti velit ad periculum miseris ac derelictis catholicis in Bosnia impendens amoliendum.

Tum aliis multis tum hac potissimum occasione sentitur magnopere defectus episcopi, qui pro ovibus suis vocem extollat et murum semet fortem pro domo Israel praebeat. Quoties tituli episcopi Bosnensis, quem indignus gero, reminiscor atque una ad miserandam rei catholicae in Bosnia sortem reflecto, toties praecordia mihi moventur et doloris lacrymae prorumpunt.

Illud quod litterae memorant, per vicarium Bosnensem praeces pro Congregatione de Propaganda Fide praescriptus esse, vehementer approbo de ingentibus enim sacrae huius Congregationis meritis plane convictus sum, sed doleret mihi, si huic praescripto conatus nostri alumnorum Bosnensium educationem hisce in partibus procurandi ansam praebuisset, quod nonnisi tunc locum habere posset, si suspiciosis hominibus successisset, persuadere sacram Congregationem, intentionem nostram in diminutionem auctoritatis eiusdem dirigi, cum tamen nil velimus, nisi sanctis eiusdem Congregationis finibus inservire. Quin imo eius sum humillimae persuasionis e re summopere in modernis adiunctis esse, ut mihi ceu vicino titulumque episcopi Bosnensis utique gerenti, supremae pastoralis sollicitudinis ministerium in Bosnia concrederetur. Neque id auctoritati et potestati sacrae Congregationis quidquam derogaret, cum ego qua Bosnensis episcopus in eadem subordinationis correlatione erga sacram Congregationem manere possem, in qua hucusque apostolici vicarii in Bosnia erant. Eo iam ventum est in Bosnia, ut afflictis rei catholicae rebus remedium cito quaeri debeat, procrastinatio omnis rem desperatam reddet.

Caeterum quantum ad modernam persecutionis procellam dissipandam libenter ad nutum Suae Sanctitatis iter in Bosniam ,quamquam id periculo haud vacet, susciperem.

His in osculo etc.

[Diakovae] ultimo februarii 1852.

Josephus Georgius Strossmayer
episcopus.

*Prijepis u dijecez. arhivu u Đakovu.*

120.

## Banska vlada Strossmayeru.

Zagreb, 1. apr. 1852.

Presvijetli gospodine!

Za tekuću prestupnu godinu 1852. izišao je u Zagrebu u tiskarni Županovoj »Opći zagrebački koledar«, urednikom A. T. Brlićem i izdavateljem Lavoslavom Županom, u kojem koledaru se više takovih stvari nalazi, koje ne samo što nisu kadre ni srce ni um naroda izobraziti, dapače baš su plod takovih načela, koja očevidno smjeraju tamo, da u narodu probude gnjev i preziranje svećenstva, a po tom istoga također vjerozakona, kao i dvoumnosti o vjerozakonskih načela i istina o budućem životu, o stvaranju i svrhi svijeta i t. d. Naročito se na 18. listu očito dvoji o kakvoj budućnosti[1], na str. 21. i 23.[2] nasrće se bezobzirno i posprdno na svećenički stalež i sv. ispovijed, u raspravi »Kozmička razmatranja«[3] takova se sanjarska umstvovanja o postanku i propasti svijeta tvrde, koja — kao u sebi, osobito za puk, baš ništa ili za duševnu ili za materijalnu njegovu korist poučnog ne pružaju — tako zlovoljnomu i bezbožnomu čovjeku služiti mogu vrlim sredstvom za uzdrmati vjeru u puku, a i u nesmotrenoj još mladeži, koja takove zabavne knjige rado čita, dok pod lukavim napominjanjem Boga i Sv. Pisma goli materijalizam ustanovljuju, i po tom sav pozitivni na božanskom objavljenju utemeljeni vjerozakon uništujućim sljediteljstvom ravni tečaj otvaraju, kamo i sav skoro duh ovoga »Općeg zagrebačkog koledara« smjerati vidi se.

Izdane su dakle shodne naredbe, da se isti koledar, kako kod izdatelja, tako i u drugih knjigarah, i gdjegod bi se našao, oduzme, izdatelj pako i zajedno tiskar Župan strogo ukori s tim dodatkom, da nepovoljne posljedice očekivati i sebi pripisivati ima, kad bi se usudio jošte ma koju knjižicu sličnog sadržaja natiskati.

Nadalje budući da bi opaženo, da su se nekoji tiskari usudili knjige vjerozakonskoga sadržaja bez dozvoljenja duhovne oblasti tiskati, stoga izdana je, pozivno na ovdješnji također Vam priopćeni otpis pod 22. rujna pr. g., opetovana naredba, da se ima svim tiskarom strogo i pod najvećom kaznom zabraniti bez dozvoljenja duhovne oblasti ne samo tiskati nove u vjerozakonske stvari zasijecajuće knjige, već i samo pretiskati slična već izdana djela.

To isto priopćuje Vam se znanja i ravnanja radi.

U Zagrebu 1. travnja 1852.

Mjesto svijetlog bana podban

Benko Lentulay.

*Original u dijecez. arhivu u Đakovu.*

[1] U članku Ivana Filipovića »Slavonske pripovijetke i pričice« I. Smrt i siromak.

[2] U istom članku II. Turski car i fratarski kuhač.

[3] Članak »Kozmička razmatranja« sastoji se od dva dijela: I. Postanak svijeta i II. Propast svijeta (str. 66—76). To je bio prijevod Ivana Filipovića iz knjige »Geschichte des Weltalls der Erde und ihrer Bewohner. Ein Kosmos fürs Volk von C. Giebel. Leipzig 1851« — kako Filipović sam kaže u bilješci odmah na str. 66.

121.

## Strossmayer banskoj vladi.

Đakovo, 21. apr. 1852.

Uzvišena c. kr. banska vlado!

Primivši veleštovani dopis uzv. c. kr. banske vlade od 1. travnja g. t. veoma sam ražalošćen bio, tim većma, što se urednik »Općeg zagrebačkog koledara za god. 1852.« sada u mojoj službi nalazi. Nisam uzmanjkao strogo ga radi toga nesmotrenog djela ukoriti, a on pokajan priklopljeno ovdje izjavljenje izdade, koje sam odmah u ovozemne službene novine i u »Katolički list« da se utiska poslao. Nadam se, da će to posljednja lakoumnost i prestupljenje Andrije T. Brlića biti. Mislim bo, da će se u napredak od svakog takovog postupka čuvati i paziti te svako svoje djelovanje sa razboritošću započeti i dokončati, inače bo u mojoj službi biti ne može; tko bo meni služiti misli, mora biti vjeran Bogu, vjeran Caru mome.

Ujedno sam sredstvom okružnice mom svećenstvu nalog dao, da svu moguću pozornost na to obrati, da se ova knjiga svagdje i od svakoga oduzme i uništiti. Koji u ostalom i t. d.

U Đakovu dne 21. travnja 1852.

Josip Juraj Strossmayer
biskup.

*Koncept u dijecez. arhivu u Đakovu.*

### Prilozi.

1.

*Izjava Andrije Torkvata Brlića.*

Đakovo, 21. apr. 1852.

Očitovanje.

Ja doli potpisani, slijedeći nagon srca svoga i osvjedočenje svoje, pred cijelim narodom s ovim ispovijedam i priznajem, da sam vjerni sin svete majke

crkve, da sveti nauk njezin za božanstvenu istinu držim, na kojoj se jedino kako vječita tako i vremenita sreća narodâ osnivati ima, bez koje ne može biti ni govora o pravom napretku i pravoj prosvjeti narodâ. Odobravam dakle sve, što crkva odobrava, osuđujem sve, što crkva osuđuje, sve svoje misli i govore, sva svoja pisma i čine njezinom neporušivom sudu sad za vazda podlažem.

Izjašnjenje ovo zato činim, jerbo su se, ne toliko po zloj namjeri, koliko po nepažljivosti u knjigu »Opći koledar zagrebački za prestupnu godinu 1852.«, po meni uređivanu, potkrala neka, koja bi u stanju bila u dvojbu dovesti ovo moje gore izrečeno osvjedočenje, koja s ovim opozivam i osuđujem, moleći one, koji bi se štijenjem rečene knjige možebiti smutili, da mi oproste i da u duhu bratimske ljubavi po smislu ovog mog osvjedočenja sva sumnjiva mjesta »Općega zagrebačkog koledara za god. 1852.« poprave.

U Đakovu 21. travnja 1852.

Andrija Torkvato Brlić.

*»Zagrebački katolički list« od 1. maja 1852. str. 144 i »Narodne Novine« od 1. maja 1852., str. 266.*

2.

*Okružnica na sve dekanate.*

Đakovo, 21. apr. 1852.

Za tekuću prestupnu godinu 1852. izišao je u Zagrebu »Opći zagrebački koledar«, u kojem se više takovih stvari nalazi, koje smjeraju tamo, da u narodu probude gnjev i preziranje svećenstva i vjerozakona, kao i dvoumnosti o vjerozakonskih istina o budućem životu, o stvaranju i svrhi svijeta i t. d. Čega radi pozivam ovim svekoliko svećenstvo biskupije ove, da na isti koledar pazi i gdje god ga našlo ili opazilo bude, oduzme ga i uništi.

Dano u Đakovu dne 21. travnja 1852.

[Josip Juraj
biskup].

*Koncept u dijecez. arhivu u Đakovu.*

122.

## Strossmayerova zaklada osječkoj gimnaziji.

Đakovo, 3. maja 1852.

Josip Juraj Strossmayer božjom i apostolske Stolice milošću biskupija bosansko-đakovačke i srijemske zakonito sjedinjenih biskup, biskupije Beograd-

ske i Smederevačke namjesnik apostolski, Njihovog ces. kralj. apostolskog Veličanstva začasni kapelan, slob. umjetnosti i mudroljublja, kako također i sv. bogoslovja doktor, otsjeka bogoslovnog na sveučilištu bečkom član zborni: Dajemo ovim do znanja svakomu komu se pristoji, kako mi na korist c. kr. Višega Gimnaziuma u slobodnom kraljevskom gradu Osijeku ustanovit se imajućeg,[1] vječitu zakladu činimo od 5.000 for. srebra, velimo pet hiljada forinti u srebru, na tu svrhu smjerajuću, da se iz kamata glavnice ove, za porabu istog učilišta potrebiti ustroji fizikalni nabavljaju dotle, dokle isto učilište sa svim u toj struci potrebitim proviđeno uzbude. A potom da se od istih kamata katiheti, to jest učitelju nauka kršćansko-katoličanskoga na tom učilištu, potpora daje; ako li bi pako ovom učitelju od druge strane dovoljno proviđeno bilo, tada bi se imale rečene kamate na stipendija za siromaške učenike u istom zavodu učeće se razdijeliti, s tom opaskom, da razdjeljenje istih kamata nami i našima u stolici biskupskoj nasljednikom pripada i uopće, da biskupi đakovački vazda kano raspolagatelji zaklade ove smatrani budu, kojima će osječko gradsko poglavarstvo samo predloge činiti, na koji bi se način novci iz kamata proističući upotrebljavali, mi pako i nasljednici naši odlučimo, kako se raspolagat i kako se upotrebljivat imaju. Skrb glede ukamaćenja zaklade ove preporučujemo prečasnom Kaptolu stolne crkve naše, koji će svom biskupu račune vrhu iste predlagati. Ova čineći, naređujući i odlučujući, zakladni list ovi vlastoručnim potpisom i službenog našeg pečata pritisnućem tvrdimo i potvrđujemo. Dano u Đakovu dne 3. svibnja, godine Spasenja 1852.

Josip Juraj Strossmayer
biskup.

In fidem Copiae

Georgius Tordinac
Cancell. dioec. Director et Consist. assessor.

*Ovjerovljen prijepis u arhivu bivše gimnazije u Osijeku.*

[1] Up. gore str. 203, bilj. 5.

123.

## Ministarstvo inostranih djela Strossmayeru.

Beč, 21. maja 1852.

Laut der schätzbaren Zuschrift vom 23. v. Mts. beabsichtigen E. H. in Ihrer Eigenschaft eines apostolischen Administrators von Serbien im Laufe des gegenwärtigen Monates eine kanonische Visitationsreise nach jenem Fürstentume zu unternehmen.[1]

Hochdieselben wünschten bei Hochdero Ankunft daselbst auf eine der bischöflichen Würde entsprechende Weise empfangen zu werden. Dieser

Wunsch ist umsomehr auch jener der kais. Regierung selbst, als Österreich diejenige Macht ist, unter deren traktatmässigen Schutze die katholische Mission in Serbien steht.

Nachdem daher das Ministerium des Äussern nicht säumte den kais. Generalkonsul in Belgrad von der Sache in Kenntnis zu setzen, hat dieser unter dem 9. l. Mts. den in Abschrift hier beifolgenden Bericht erstattet, aus welchem zu entnehmen ist, dass alle unter den dortigen Verhältnissen überhaupt tunlichen Einleitungen getroffen worden sind, um E. H. einen angemessenen Empfang zu bereiten.

Wien den 21. Mai 1852.

Für den Minister des Äussern der Unterstaatssekretär

Werner.

## Prilog I.

Abschrift eines Berichtes des k. Generalkonsuls in Belgrad, von Radosavljević, an den Minister des Äussern, dd° Belgrad 9. Mai 1852.

In Befolgung der h. Weisung vom 4. l. Mts. habe ich die Ehre E. E. ehrfurchtsvoll zu berichten, dass ich bereits beim Fürsten von Serbien und dem hierortigen Metropoliten in freundschaftlichen Privatbesprechungen dahin gewirkt habe, dass der Herr Bischof von Diakovar und apostolischer Administrator für Serbien, dessen hierortige Ankunft, seiner mir gemachten direkten Eröffnung zufolge, am 22. l. Mts. erfolgen soll, auf einer seiner kirchlichen Würde entsprechende Weise empfangen werde.

Hiebei hat jedoch der Fürst noch ohne einer von mir gemachten Andeutung sich dahin ausgesprochen, dass die Begrüssung seiner Ankunft mit Glockengeläute aus dem Grunde nicht erfolgen könnte, weil auch griechisch-nichtunierten Bischöfen ein derart feierlicher Empfang nie bereitet werde.

Im übrigen halte ich mich überzeugt, dass dem hohen Gaste allseitig auszeichnende Aufmerksamkeit gezollt werden wird, sowie ich mir auch zur angenehmsten Pflicht rechnen werde, ihm bei der Ankunft und während seines hierländigen Aufenthaltes meine und der katholischen Gemeinde tiefste Verehrung an den Tag zu legen.

Geruhen E. E. etc. [von Radosavljević.]

*Original, odnosno prijepis, u dijecez. arhivu u Đakovu.*

## Prilog II.

*Biskup Strossmayer u Beogradu.*

(22. i 23. maja 1852.)

Belgrad, 23. Mai. Nachdem der Herr Bischof und apostolische Vikar für Serbien, Strossmayer, gestern Morgens von dem hiesigen österr.

*

Generalkonsul von Radosavljević und seinem Vizekanzler [Franz] Soretić in Semlin begrüsst worden, begab sich derselbe nach dem bei dem hochw. Semliner Probste[2] eingenommenen Mittagsmahle auf dem nachmittags um ½3 Uhr über Belgrad nach Pančova führenden Dampfboote von einer zahlreichen geistlichen Suite umgeben, worunter auch der Platzmajor aus Semlin und der Herr Generalkonsulatsvizekanzler [Soretić] zu sehen waren, im grossen geistlichen Ornate nach Belgrad, wo er am Landungsplatze von dem Herrn Generalkonsul und dem Kanzler Zurhaleg erwartet, bewillkommt wurde und sich in das österr. Generalkonsulat begeben hat. Nach eingenommenen landesüblichen Dolcezza (slatko) und Wasser, wurder der hohe Gast mit seiner Begleitung vom Herrn Generalkonsul von Radosavljević dem Fürsten vorgestellt, machte einen Besuch dem Paša,[3] dem hiesigen Metropoliten,[4] Generale Knićanin und kehrte mit dem letzten Dampfboote wieder nach Semlin zurück.

Mit dem heutigen Frühdampfboote kam er wieder hierorts an, wurde von den in prächtiger Konsularuniformen seiner harrenden Konsulatsbeamten, ihren Chef an der Spitze, freundlich begrüsst, nahm sein Absteigquartier im Generalkonsulate und hielt um 9 Uhr in der neu erbauten Konsulatskapelle, welche er kurz zuvor[5] feierlich eingeweiht hatte, den solennen Gottesdienst ab, zu welchem sich nebst einigen serbischen hohen Staatsbeamten eine zahlreiche Menge Katholiken, sowie auch andere Glaubensbekenner eingefunden hatten. Nach Beendigung des Hochamtes wurde die Firmung vorgenommen und am Schlusse derselben hielt der Herr Bischof eine kurze aber gehaltvolle Anrede in deutscher und serbischer Sprache, welche sowohl durch ihren erbaulichen, wahrhaft christlichen Inhalt, als auch durch die Schönheit der Sprache in beiden Mundarten auf die zahlreichen Anwesenden einen unverkennbaren Eindruck von Rührung hervorbrachte.

Nach beendigter heiliger Zeremonie begab sich Se bischöfl. Gnaden bei herausgetragenem Kreuze, gefolgt von fünf Prälaten und mehreren Personen, dem Generalkonsul und seinen Beamten, in sein Absteigquartier, empfing hierauf von einer Deputation der hiesigen katholischen Gemeinde ihre Glückwünsche und nahm ihre Anliegen und Wünsche, jeden Einzelnen den Zutritt zu sich gestattend, den Tag hindurch entgegen. Bei der ihm zu Ehren von Seite des Herrn Generalkonsuls gegebenen Tafel nahmen Se Exc. der hiesige Zivil und Militärgouverneur Huršid-paša, der fürstlich serbische Interimsminister des Äussern, Herr Alexander Janković, nebst vielen andern Gästen, fröhlichen Anteil. Den ganzen Nachmittag hindurch nahm Se Hochwürden die Visiten mehrerer der höchsten serbischen Primaten entgegen.

Abends kehrten die hohen Gäste, begleitet vom Herrn Generalkonsulatschef und seinen Beamten, wieder nach Semlin zurück, vo am Landungsplatze in Semlin unter herzlichen Umarmungen Abschied genommen wurde.

Soviel man aus den Gesichtszügen dieses allgemein verehrten, mit besondern Geistesgaben ausgestatteten jungen geistlichen Fürsten entnehmen

konnte, kehrte derselbe, mit seiner Mission zufriedengestellt, fröhlich fort und liess ein gutes Andenken in Belgrad zurück.

*»Agramer Zeitung« od 2. juna 1852. Tadašnje beogradske »Srpske Novine« nemaju začudo ni riječi.*

[1] Strossmayer bio je 19. i 20. maja u Mitrovici, 22. prije podne u Zemunu, a 22. popodne u Beogradu. Iz Zemuna krenuo je 24. u Karlovce, a onda u Petrovaradin. Pismo bečkoga ministarstva inostranih djela dakle nije više Strossmayera zateklo u Đakovu. Tom je prilikom Strossmayer bio prvi put u Beogradu službeno, kao administrator beogradsko-smederevske biskupije, ali privatno bio je u Beogradu, prateći onamo bečkoga nuncija Viale-Prelà, već 3. jula 1851. Up. o tom na kraju knjige Dodatak II.

[2] Stjepan Zsitvay (župnik zemunski od 1847. do 1872.)

[3] Huršid-paša.

[4] Petar Jovanović.

[5] Toga dana (23. maja).

124.

## Ministarstvo inostranih djela Strossmayeru.

Beč, 13. juna 1852.

Hochwürdigster Herr Bischof!

Das kais. Ministerium des Äussern hat nicht ermangelt den von E. bisch. Gn. in Ihrer schätz. Zuschrift vom 1. November v. J. gestellten Antrag, dass zur Vermeidung von Verzögerungen und der daraus entstehenden unliebsamen Konsequenzen, der kais. Konsularbehörde zu Belgrad die Ermächtigung erteilt werden möge, den österreichischen Untertanen, die sich in Serbien verehelichen wollen, den Ehekonsens zu erteilen, einer genauern Erwägung zu unterziehen, sieht sich aber mit Bedauern in dem Falle, nach gepflogener Einvernehmung des kais. Ministeriums des Innern, nicht für die Gewährung jener Ermächtigung bestimmen zu können.

Die Erteilung der politischen Ehekonsense setzt nemlich nicht allein die Kenntniss aller diesfalls bestehenden Vorschriften nach den verschiedenen Kronländern der Monarchie, sondern vorzüglich auch die genaue Bekanntschaft mit den persönlichen und pekuniären Verhältnissen der Ehewerber voraus, was in beiden Beziehungen nur von den heimatlichen Behörden der bezüglichen Parteien, nicht aber von einer im Auslande exponierten Konsularbehörde zu erwarten ist, welche leicht in ihrer Unkenntniss der Subsistenzmittel der Ehewerber zur Beförderung ehelicher Verbindungen die Hand bieten könnte, aus denen lediglich ebenso für den Staatsverband bedenkliche, als für die Gemeinden, denen die Armenversorgung obliegt, lästige Proletarierfamilien hervorgehen würden.

Es kann demnach von der bestehenden Vorschrift, dass das österr. Generalkonsulat nicht selbst den Ehekonsens zu erteilen, sondern lediglich die

Gesuche der österreichischen in Serbien sich verehelichen wollenden Staatsbürger, wenn sie von ihrer Heimatsbehörde die Erlaubnis zu einer Ehelichung bedürfen, an letztere mit seinem Gutachten einzubegleiten hat, nicht Umgang genommen werden, sondern es muss bis zum Erscheinen eines eben in der Verhandlung stehenden allgemeinen Gesetzes bei der Bestimmung des § 44 der von S[r] Mt. genehmigten Instruktion vom 7. April 1850 für die politischen Verwaltungsbehörden in Nieder und Oberösterreich, Salzburg, Tirol mit Vorarlberg, Kärnten, Krain, Steiermark, Görz, Gradiska, Istrien und Triest, Böhmen, Mähren und Schlesien zu verbleiben, nach welcher sich in grösseren Städten an die bisherigen Vorschriften, auf dem Lande aber an den Grundsatz zu halten ist, dass in der Regel die Erteilung des Ehekonsenses (an die bisher zu dessen Einhaltung verpflichtet gewesenen Personen) von Seite der Gemeinde, welcher der Bräutigam angehört, genügt und über den von der Gemeinde verweigerten Ehekonsens der Bezirkshauptmann in erster Instanz entscheidet.

Was jedoch die durch die obenzitierte Instruktion nicht berührten Kronländer betrifft, so ist zu bemerken, dass die galizischen Ehewerber nur eines obrigkeitlichen Ehemeldzettels, die Bewohner der Lombardei und Venedigs, sowie Ungarns und der mit Ungarn früher verbunden gewesenen Länder gar keines eigentlichen Ehekonsenses bedürften und noch bedürfen.

Nach diesen Andeutungen ist auch das kais. Generalkonsulat zu Belgrad angewiesen worden, sich in vorkommenden Fällen zu benehmen.

Empfangen etc.

Wien den 13. Juni 1852.

Für den Minister des Äussern der Unterstaatssekretär

Werner.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

125.

## Strossmayer ministarstvu inostranih djela.

Đakovo, 17. juna 1852.

Hohes k. k. Ministerium!

Unter heutigen *dato* habe ich die h. v. Note des h. k. k. Ministeriums der äusseren Angelegenheiten von 13. l. M. erhalten, woraus ich ersehen konnte, dass es dem h. k. k. Ministerium unmöglich sei, das löbl. k. k. Generalkonsulat in Belgrad zu ermächtigen, den Katholiken in Serbien die sich alldort verehelichen wollen, den Ehekonsens zu erteilen.

Um aber dennoch jene unliebsamen Konsequenzen zu verhindern, welche daraus entstehen, wenn solchen Individuen die Ehelichung entzogen wird, indem sich solche in der griechisch-nicht-unierten Kirche kopulieren und ihre aus solcher Ehe erzeugten Kinder in derselben taufen lassen, erlaube ich mir

Ein h. k. k. Ministerium inständigst zu bitten, geruhe hochdasselbe gnädigst anzuordnen, dass das löbl. k. k. Generalkonsulat darüber wache und ein jedes Attentat solcher Art den katholischen Einwohnern, welche meistens kaiserlich-österreichische Untertanen sind, strengstens verboten werde.

Indem ich mich etc.

Đakovo am 17. Juni 1852.

[Joseph Georg Strossmayer
Bischof].

An Ein hohes k. k. Ministerium der äussern Angelegenheiten in Wien.

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

126.

## Strossmayer na dekanat petrovaradinski i mitrovački.

Đakovo, 20. juna 1852.

Budući da će Njeg. ces. kr. apost. Veličanstvo, premilostivi naš vladaoc Franjo Josip I., na putovanju svom kroz Vojvodinu srpsku i Tamiški Banat dne 15. srpnja g. t. u Petrovaradin i Karlovce, 16. pako iz Petrovaradina u Zemun stići, toga radi s ovim naređujem, da dotični župnici mjesta ovih, koja će toli sretna biti premilostivo carsko lice ugledati, došašće Njeg. Veličanstva prije već s prodikaonice puku svomu navijeste i sve ono od svoje strane učiniti ne propuste, da bi doček čim svečaniji postao. Navlastito pako crkve najljepše se uresiti imaju, u koje će Njeg. Veličanstvo pristupiti. Za obavljenje tom prigodom crkvenog obreda odredio sam izaslati prečasnu gg. kanonike Josipa Matića i Ivana Rastovića, kojima se sve iz okolice ove duhovništvo u crkvenom ruhu pridružiti i u crkvi pred Njeg. Veličanstvom propisane retke i molitve ispjevati ima, po kojima će se Njeg. Veličanstvu blagoslov s monstrancijom podijeliti.

Dano u Đakovu 20. lipnja 1852.

[Josip Juraj
biskup].

**Prilog.**

*Duhovni stol đakovački banu Jelačiću.*

Đakovo, 17. aug. 1852.

Preuzvišeni gospodine Bane!

Poleg službenog izvješća arciđakona gornjeg Srijema, čine se u Brodskoj regimenti, a i u podžupaniji vukovarskoj naredbe, da najljepše djevojke i momci prigodom dolaska Njeg. ces. kr. apost. Veličanstva u Zagreb, iz svakog sela tamo otišavši pokažu se, pjevaju i igraju.

Premda svakom vjernom podaniku najvećma na srcu ležati mora, da se vladaoc čim svečanije dočeka, ništa ne manje naredbu ovu kano ćudorednosti opasnu Stol ovaj podnipošto odobriti ne može, da se naime mladići i djevojke bez ikakvog nadziranja od strane svojih roditelja na daleki put od 40 i više milja otpravljaju. Šta bi oni činili, koji takove naredbe daju, kad bi se njihova djeca bez njihova nadziranja i protiv njihove volje poslala na tako dalek put? Ili možebit nemaju prostaci isto čuvstvo prema svojoj djeci, jer su prostaci? Ovo ne može biti volja Njeg. Veličanstva, komu doista ćudorednost pučanstva na srcu leži. Običaje pako i nošnju Slavonije moći će Njeg. Veličanstvo onda viditi, kada u Slavoniju — kako se tvrdo nadamo — dođe i nas vjerne svoje pribitnošću svojom usrećiti blagoizvolilo bude.

Toga radi Stol ovaj duhovni s ovim se utiče Vašoj Preuzvišenosti, promicatelju svakog dobra u puku, da bi gore spomenutu naredbu, od kog mu drago ona proistekla, ukinuti i mladež i tako već prostijemu vladanju sklonu, od kvarenja, koje bi iz takvog bez nadziranja putovanja proisteći moglo, sačuvati blagoizvolila, koji u ostalom milosti izručeni s najvećim strahopočitanjem ostajemo. Dano iz sjednice Stola duhovnoga u Đakovu dne 17. kolovoza 1852. držane.

U odsuću Presv. g. biskupa dijecezanskoga Vaše Preuzvišenosti najponizniji sluga

Karlo Pavić.

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

127.

## Fra Andrija Kujundžić Strossmayeru.

Kreševo, 22. jula 1852.

Presvijetli gospodine!

Vrativši se sretno otuda amo naš brat Martin Nedić ovih dana, pritrka i do mene ovdje ter mi usmeno izjavi okolnosti stanja Vašega dragocjenoga zdravlja, koje željah znati, i suviše izruči mi oni novčani potpor od 240 fl. srebra, koga prirodna podašnost Vašega presv. gospodstva za napredak svete stvari katoličke u ovim stranama šalje, za popraviti prehudu štetu, učinjenu prigodom pogora u Sarajevu trima našim ondašnjim kućama redovničkim.[1] Ja ne budući podoban pristojno izjaviti Vašoj Presvijetlosti dužnu harnost sinovsku inačije, samo ovo velim na ime sve braće i sinova ove države: Bože, Sveta Mati Bogorodice i Sveti Oče Franćeško, udilite od sviju nas dio zdravlja našemu biskupu i učinite, da kako smo od nekoliko vremena Vašom milošću i nutranjom među sobom pohlepnošću jedan sa drugijem skopčani, da se tako što prija i tjelesno približamo. O, kakvim i kolikim plodim urodili bi naši trudi za vjeru svetu pod upravom tako vrućoželjnog vrhovnog pastira! Nu barem naše

potomstvo čitat će u zapisnicih ove države, kako Vaše presvijetlo Gospodstvo u svakoj šteti, udesom nanesenoj, naknadu pružati i svaku ranu izliječiti jest nastojalo.

Ja sam izvijestio Vašu Presvijetlost o svih stvarih, koje titrasmo[2] na svrhi mjeseca travnja t. g. u državnome skupu našemu. Što na sva odgovara naš general od reda, vidjeti možete iz prepisa njegova lista ovdje priloženog, koga kad uporedite s našom molbenicom u Rim poslanom, s radošću razumjet ćete, da u Rimu malo po malo pristaju zaprike, koliko za uzmložanje samostana u Bosni, toliko za zavod sjemeništa u Đakovu. Vaša pomnja neka bude prigodom Vašeg povratka s toplica[3] u Beču ispitati, kako naše rečene dvije stvari stoje kod popečiteljstva i kod Nuncija, i od ovoga što prija želim od Vas primiti izvješće. Ja danas izdajem zapovijed, da se građe za samostane odlučene udilj započimlju s otajnošću koliko je moguće većom, jerbo da se pročuje, mogli bi nas neprijatelji smesti. Istina je, da troškova zadovoljnih nemamo, nu uzdamo se, da će prijateljska vrućoželjnost dobročinioca pribaviti ovoj stvari svetoj.

Sad drugo mi ne ostaje, van da od sve braće moje sinovski pozdrav izručim, za Vaše zdravlje sveudilj Boga molim i biskupski blagoslov proseći, imam čast i t. d.

U Kreševu na 22. srpnja 1852.

Fra Andrija Kujundžić
državnik bosanski.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

**Prilog.**

*General franjevačkoga reda Fra Andriji Kujundžiću.*

Rim, 24. juna 1852.

Molto reverendo padre!

Ricevo il suo foglio del 2 p. p. Maggio con l' atto della teste celebrata Congregazione ed insieme i fogli risguardanti le deliberazioni prese da' Padri di cotessa Provincia in seguito all' Enciclica del Padre rev. Ministro Generale. Ho molto a lodarmi dello zelo della P[aternità] V[ostra] manifestato in simile contingenza, siccome di tutti gli altri Padri di cotessa Provincia; e la pace e concordia con che si procede alle elezioni de' nuovi superiori della Provincia mi assicura che tanto la P[aternità] V[ostra] che i Padri del suo Definitorio sono veramente intesi non solo a consolidare lo squilibrato governo della Provincia, ma eziandio a farla rifiorire nell' osservanza e nelle scienze. Io me ne compiaccio sinceramente e la esorto a voler continuare l' opera incominciata, onde, se sia possibile, si compia entro il periodo del suo governo; sempre però operando con matura deliberazione e col consiglio de' Padri della Provincia, e specialmente col consenso del Provicario apostolico. Questa curia approva la deliberazione presa da' Padri di ridurre quattro parrocchie citate

nel suo rapporto a conventi formali, onde le necessarie facoltà alla P[aternità] V[ostra] per disporre tutto quanto è necessario onde ridurre le suddette parrocchie a conventi formali, che dovranno essere per quanto le circostanze de' luoghi il comportano montati a vita comune e le famiglie composte di religiosi esemplari, onde i giovani apprandano da essi il tenore del vivere: in seguito poi la medesima curia si riserva di darne formale decreto per l' apertura, volendo in tanto che la Provincia stessa ne faccia formale petizione appoggiata anche dal Provicario apostolico alla Sagra Congregazione di Propaganda, siccome fece stabilire lo studentato a Djakovo, che così la S. Congregazione stessa dopo aver inteso il parere di questa curia ne otterrà dal Santo Padre il decreto di apertura. — — — —

Roma Araceli li 24. Giugno 1852.

Affettissimo servo vero

Fr. Anton. M. da Rignano D. G.

*Prijepis u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

[1] Veliki požar u Sarajevu desio se 23. i 24. maja 1852.
[2] t. j. tretirasmo (raspravismo).
[3] Iz Karlovih Vari (Karlsbad).

128.

## Strossmayer slavonskim dekanatima.

Đakovo, 11. sept. 1852.

Okružnica na dekanat đakovački, osječki, kopanički, brodski, vinkovački, tovarnički i posavački.

Budući da se sretni čas približava, u koji ćemo najvišim pohodom Njeg. c. kr. apost. Veličanstva, najmilostivijega našeg zemljovladara, obradovani na susret mu poistekavši ushićeno uskliknuti moći: »Dobro nam došao«, toga radi ne može mi se na ino, nego da nekoje naputke mom svećenstvu, koje se je vazda vjernošću i odanošću prema Caru svomu sjajno odlikovalo, glede što svečanijega dočeka Njeg. Veličanstva izdam.

Svaki župnik ili župe upravitelj imat će radosni za nas ovi događaj puku svomu u crkvi navijestiti i župljane svoje pozvati, da se u najvećem broju u narodnom svečanom odijelu uz narodnu gudbu i pjevanje sakupi na ono mjesto, kuda će Njeg. Veličanstvo doći ili proći.

U svima crkvama kuda Njeg. Veličanstvo prolazilo bude, imaju sva zvona zvoniti. Svećenstvo će se imati pri dolasku ili prolasku Njeg. apost. Veličanstva na mjestima, gdje su župne crkve uz put ili pako na prolaznim postajama, u svečanom crkvenom ruhu obučeno, na čelu puka svoga postavljati i uz zvonenje zvona, razvijanje crkvenih i cehovskih zastava, pucanje topova i klikovanje naroda na susret ići Njeg. Veličanstvu i pokloniti mu se.

Svuda, gdje god Njeg. Veličanstvo siđe i na najvišem putu svomu crkve posjeti, sipat će svečano obučene djevojčice cvijeće na put.

Crkve na putu, kuda će Njeg. Veličanstvo prolaziti i u koje će unići, imaju najsvečanije iskićene biti i na svima oltarima svijeće goriti.

Pred velikim oltarom ima se klecalo i stolica za Njeg. Veličanstvo postaviti, gdje će Njeg. apost. Veličanstvo, ako bi se dulje zadržati blagoizvolilo, pod pjevanjem zahvalne pjesme »Tebe Boga hvalimo« mjesto uzeti.

Ovom prigodom jošte opomenuti za shodno nalazim, da se kod nijedne prilike ne smije na Njeg. Veličanstvo govor upravljati bez naročitog previšnjeg dozvoljenja Njeg. Veličanstva.

Cijelog vremena najvišeg putovanja Njeg. Veličanstva u našim stranama imat će župno svećenstvo svake nedjelje s pukom poslije velike mise izmoliti tri Očenaša i tri Zdrave Marije, da Gospodin Bog zemljovladaru sretan put podijeli i da ga anđeo božji prati na svima putovima njegovima.

Ova dok momu svećenstvu točnog ravnanja radi propisujem, želim, da se isto lojalnošću i odanošću svojom prema Njeg. Veličanstvu čim sjajnije odlikuje i nastoji sa svom snagom sve naredbe političke vlasti u toj struci podupirati i od svoje strane također što bolje moguće uspjehu svečanosti ove doprinijeti.

Dano u Đakovu dne 11. rujna 1852.

Josip Juraj
biskup.

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

129.

## Provincijal Fra Andrija Kujundžić daje punomoć Fra Marjanu Šunjiću i Fra Martinu Nediću.

Kreševo, 12. sept. 1852.

Frater Andreas Kujundžić Ord. Min. de Observantia concinnator, lector theologus, iam secretarius et definitor ac in hac Observanti Provincia Bosnae Argentinae iterato Minister Provincialis humilisque in Domino servus.

Dilectis nobis plurimum in Christo Jesu admodum reverendo Patri Mariano Šunjić, exministro provinciali et Martino Nedić, actuali definitori Provinciae, salutem et pacem in Domino sempiternam.

Quandoquidem regularis Provincia nostra Bosnensis, cui ferme solae divina dispositione et Sanctae Sedis apostolicae auctoritate credita est iam ab antiquo cura conservandae et propagandae religionis catholicae in hac regione, gravibus ac multis agitata procellis et ad tria tandem monasteria redacta, ultimis hisce annis divina miseratione aspirante ab externis internisque calamitatibus respirare caepit ita, ut ob auctum fidelium numerum patres eiusdem Provinciae, considerantes in hoc etiam imperio optimis Sublimis Portae intentionibus, conformiter tolerantiam religiosam ampliari, deliberare caeperint de

aliquo novo conventu et seminario cum respectivis ecclesiis erigendis. Quae res capiti ordini rev. Patri Ministro generali nostro tantopere placuit, ut in litteris suis de dato 24. iunii a. c. (utique cum scitu Sacrae Congregationis de Propaganda Fide) mihi commendaverit, ut operi manum quantocius admoveam.

Cum praeterea absumptis communi incendio Sarajevii nostris etiam tribus separatis domibus ad erigendam novam ecclesiam formalem cum regulari residentia amplissimum et sine ulla clausula restrictiva insolitum indultum a speciali gratia eiusdem Sublimis Portae opera optimi gubernatoris Veli Paša[1] iam emanaverit et pro supradictis emanaturum speremus, cum denique hisce operibus, incremento religionis et publico veri Dei cultui destinatis, quantacumque parsimonia et simplicitas adhibita fuerit, vulgo nota pauperies populi et status nostri minime possit sufficere, eapropter Vos supranominatos, de quorum probitate, dexteritate et fidelitate ac zelo convicti sumus, vigore praesentium nostra auctoritate cum salutaris obedientiae merito, ad partes caesareo-apostolicas ablegamus et mittimus pro colligendo pio et charitativo subsidio sive in aere parato sive in rebus ad ornamentum et suppelectilem ecclesiarum spectantibus.

Confidimus autem in divina providentia et piissimo sensu religionis ac benigna erga hanc Provinciam commiseratione omnium illorum virorum, qui sunt ornamento status ecclesiastici, civilis et religiosi, ad quos hospites et oratores accesseritis, quod a nemine vacui remittemini; simul vobis commendamus, ut nomina benefactorum speciali elencho cum respectivis symbolis summa cura notetis nobisque referatis.

Proficiscamini in pace, gratia Dei et angeli eius vos ducant reducantque incolumes ad laudem et gloriam Domini nostri Jesu Christi, quem pro omnibus generosis benefactoribus assiduis precibus, ut largissimum retributorem, in praesenti et futura vita exorare non cessabimus. Valete.

Datum Kreševii in Bosna die 12. septembris 1852.

Paratissimus in Christo

Pater Andreas Kujundžić

(L. S.) Minister Provincialis.

*Ovjerovljeni savremeni prijepis u arhivu ministarstva vjera i prosvjete u Beču.*

[1] Omer pašu naslijedio je na proljeće 1852. kao carski namjesnik u Bosni Giridli Velijjudin paša.

130.

## Strossmayer Fra Andriji Kujundžiću.

Đakovo, 13. sept. 1852.

Mnogopoštovani Oče!

Vaše sam velecijenjeno pismo od 22. srpnja o. g. primio u Karlovih Varih u Češkoj i pročitavši ga puno sam se razveselio razumivši, što u Rimu pomalo

prestaju zapreke, braneće da se zavod sjemenišni za mladež Vašu u Đakovu podigne.

Ja sam povrativši se iz toplica sve moguće korake glede tog u Beču učinio; vlada je pripravna na tu svrhu od svoje strane potpore pružati, a Nuncio apostolski posve je priklonut stvari našoj i očekuje svaki čas iz Rima prijatnu za vaše pitomce naredbu i odobrenje spomenutog zavoda u Đakovu. Ništa drugo dakle ne ostaje, nego da mladež pripravljate, da čim iz Rima dozvoljenje stigne, istu amo dostavite; a što se mene tiče, ja ne ću uzmanjkati, sve što uzmogu i što je za tu svrhu potrebno, pripraviti i prirediti.

Njih. ces. kralj. apost. Veličanstvo, naš premilostivi vladar, stići će 19. dojdućeg mjeseca listopada u Đakovo, gdje ću sreću imati u mom ga dvoru dočekati i ručkom ga podvoriti. Želja bi moja bila, a i Vaš interes iziskuje, da pošaljete dvije tri li osobe reda vašega, da mu se kod mene poklone. Dobro bi bilo, da među tima osobama bude fra Marjan Šunjić, koji bi se s njim u franceskom i njemačkom jeziku porazgovoriti mogao. Govor, s kojim ćete Cara pozdraviti, ima biti u latinskom jeziku, ali kratak, koga ćete za vremena amo poslati, da ga mogu jošte u Osijeku carskom general-ađutantu grofu Grünne-u priopćiti.[1] Svaki bo govor, koji se na Cara drži, mora se prije za rasuđenje predati i dopuštenje iskati, da se takovi reći smije. Nadajući se, da ćete deputate amo pred Cara poslati, koje ću ja tada pred carsko lice privesti, Vas i svukoliku braću pozdravljajući i t. d.

U Đakovu dne 13. rujna 1852.

[Josip Juraj Strossmayer
biskup].

Mnogopoštovanom O. Andriji Kujundžiću, državniku reda Sv. Franje Bosne Srebrne u Kreševu.

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu. Koncept nema obične signature Strossmayerove, da se odašalje (»expediatur«). Budući da je malo potom plan o putovanju carskom bio preinačen, pa Franjo Josip nije došao u Đakovo, po svoj prilici to pismo nije ni ekspedirano.*

[1] Grof Karlo Grünne, carev lični Generaladjutant, tada u carevoj pratnji.

131.

## Biskup Strossmayer austr. ministarstvu inostranih djela.

Đakovo, 19. oktobra 1852.

Excelsum caes.-reg. ministerium externorum negotiorum!

Patres ordinis Sancti Francisci Provinciae Bosnae Argentinae, Marianum Šunjić exministrum provincialem et Martinum Nedić actualem definitorem, a sua religiosa superioritate in caesareo-regio apostolicae Maiestatis ditiones

missos, ut obtenta altissimo loco benignissima facultate, pia oblata pro extruendo ad conservandam et propagandam religionem catholicam in Bosnia summopere necessario novo conventu ac seminario colligerent, ac insuper penes excelsum caes.-reg. regimen de educando Diakovae in seminario suae provinciae clero agenda agerent; qui Viennam peregrinantur; excelso caesareo-regio ministerio externorum negotiorum quam impensissime commendare sustineo, humillime supplicando, quatenus piis eorumdem votis gratiose deferre dignaretur, eo magis, quo maior ex implemento eorum utilitas in ipsam quoque rempublicam caes.-reg. redundet.

In reliquo etc.

Diakovae die 19. Octobris 1852.

Josephus Georgius
episcopus.

Excelso c. r. ministerio externorum negotiorum Viennae.

*Original u drž. arhivu u Beču; Staatskanzlei, Provinzen, Kroatien-Slavonien fasc. 1753—1858.*

*Ima i koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

132.

## Otvoreno pismo biskupa Strossmayera.

Đakovo, 19. okt. 1852.

Patentales.

Josephus Georgius etc. lecturis salutem a Domino sempiternam.

Dilecti nobis in Christo admodum reverendus Pater Marianus Šunjić, ex-minister provincialis et Martinus Nedić, actualis definitor provinciae Bosnae Argentinae, a superioritate sua religiosa in partes caes.-regias ablegati et missi, ut altissimo loco benignissime obtenta facultate, pro erigendo in Bosnia perquam necessario novo conventu et seminario cum respectivis ecclesiis, pia et charitativa subsidia sive in aere parato sive in rebus ad ornamentum et suppellectilem ecclesiarum spectantibus colligant, petierunt a nobis commendatorias litteras. Nos proinde firma spe freti, religiosis hisce patribus a Sua sacr. caes. regia apost. Mte facultatem symbolas in praeattactum finem colligendi concessum iri, conservationem et propagationem religionis catholicae in ea regione summopere desiderantes, erectionemve novi conventus et seminarii in Bosnia aptissimum esse medium ad obtinendum finem hunc saluberrimum reputantes, memoratos patres provinciae Bosnae Argentinae omnibus item et singulis cuiuscunque gradus, honoris, dignitatis et praeeminentiae, ad quos eos venire contigerit impensissime commendamus, per viscera misericordiae

Dei obsecrantes, quatenus pro sancto hoc fine proque sustentatione et propagatione religionis catholicae in Bosnia pia oblata conferant et conferenda disponant, magnam aliquando in coelis recepturi mercedem.

Datum in residentia nostra episcopali Diakovae die 19. Octobris 1852.

[Josephus Georgius Strossmayer
episcopus Bosnensis etc.].

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

133.

## Strossmayer nunciju Viale Prelà.

Đakovo, 20. okt. 1852.

Excellentissime domine archiepiscope et nuncie apostolice!

Provincialis Bosnensis significavit mihi, novissime gratia Sanctissimi Domini nostri factum esse, ut potestas fieret Bosnensibus, iuventutem suam ecclesiasticam apud me educandi. Quod idem influxui Exc. Vestrae deberi gratissimi agnoscimus debitasque Exc. Vestrae grates rependimus. Vilitas in specie mea opus hoc pium ecclesiae Dei certi multum profuturum, porro quoque commendat Exc. Vestrae.

Aliud est, quod intuitu ecclesiae Bosnensis urgente conscientia observare debeo, praesentem vicarium apostoli cum pro munere hocce cum fructu obeundo minus aptum esse. Est ille vir, meo iudicio minus habens ac praeterea lingua populi ignarus, quo fit ius ad concionem dicere, nesciat, quod piissimus populus Bosnensis verbo suorum episcoporum ab antiquis asuetus, aegerrime fert. Quod iudicium parochorum de eodem sit, introspicere dignabitur Exc. Vestra ex adnexa scriptura sub ·/.[1]

Atque ideo attentionem Exc. Vestrae defigo in seniorem ex duobus his religiosis Bosnensibus, qui semet coram Exc. Vestra sistent, nomine Marianum Šušnjić. Vir hic singularis eruditionis et pietatis unicus ex familia Bosnensi par esset oneri episcopalis ministerii in Bosnia cum utilitate ferrendo. Existimo autem absolute necessarium esse, ut vicarius apostolicus in Bosnia veri nominis episcopus sit, nam praesens vicarius, quamquam omnia episcopalia et fors etiam ultra affectat, episcopus tamen nos est. Magna messis in Bosnia est, operarii autem pauci; oremus Dominum messis, ut mittat operarios in vineam suam. In genere hos duos fratres religiosos et intentiones ipsorum gratiae et favori Exc. Vestrae quo possum impensis suis commendo.

Praeconisatio episcopi Zagrabiensis necdum secuta est. Si Exc. Vestra putat esse consultum, dignetur Romam significare, quod hoc optimorum apud nos animos magno moerore afficiat. Nunc dum Zagrabiae fuissem, conventum fuit inter episcopum Zagrabiensem et me, ut primo vere Romam

proficiscamur et ad pedes Suae Sanctitatis provoluti, animum nostrum in paternum eius sinum effundamus. Sed episcopus Zagrabiensis conditionem apposuit, si praeconisatio secuta fuerit, ne secus ex itinere meo occasio sumatur dicendi, quod sollicitationis gratia Romam ierim. En ergo ardentissimum votum nostrum hac saltim vice in auras diffusum.

Lex illa, qua status ecclesiasticus in Confinio militari, militari iudicio subditur, pessimam in clerum fecit impressionem et pessimas sequelas habebit, nam status militaris caeteroquin insolescens hoc animosior effectus, optimos quosque sacerdotes, recte fors ob strenuam sui officii executionem ad iudicium poenamque vocabit. Ceterum ex parte huiatium episcoporum moderata contra hanc legis dispositionem repraesentatio ad Suam sacr. Mtem dirigetur.

His ego confirmor in antiqua mea persuasione nullam dari ecclesiae libertatem, quae sarta tecta et contra quasvis temporum procellas tuta sit, nisi eam, quae in concordata cum Sancta Sede fundatur. Denique sicut in omnibus aliis ita etiam hac in re nulliunde salus, nisi a centro unitatis. Ibi omnis nostra et totius ecclesiae fortitudo, ibi libertas, ibi gloria. Omnium nostrum spes ibi defixae sunt.

His filiali cum fiducia in sinum Exc. Vestrae profusis, salutem tenerrimam ex parte genitorum et sororis[2] meae Exc. Vestrae dico, et paternam dexteram exosculor etc.

Diakovae die 20. Octobris 1852.

[Josephus Georgius Strossmayer].

*Koncept u dijecez. arhivu u Đakovu.*

[1] Sada ga nema.

[2] Magdalena Kubić (rođ. 1828. u Osijeku), koju su biskupovi roditelji pokćerili. Docnije (1855) udala se za kapetana baruna Đuru Unukića.

## 134.

## Strossmayer caru Franji Josipu I. u stvari bosanskih Franjevaca.

Đakovo, 20. okt. 1852.

Sacratissima caes. regia et apost. Mtas, domine domine clementissime et benignissime!

Iam ab antiquo asuevit clerus populusque catholicus Bosnensis uti in malis suis remedium, ita in necessitatibus suis auxilium ab augustissimis Mtis Vestrae sacratissimae praedecessoribus implorare. Nec frustra; nam quod non obstante teterrima persecutionis procella et summa temporum iniquitate Ecclesia Christi adhucdum in Bosnia persistat, praeter Eius auxilium, cuius imperio venti et mare obediunt, in acceptis abs dubio debetur illimitatae benignitati et liberalitati august. Austriae caesarum.

Augustissime Caesar! In Mte Vestra sacr. exortum est splendidissimum Ecclesiae Dei sydus, cuius fulgor ultra vastissimos imperii Austriaci fines in totum terrarum orbem, qua catholicus est, iamiam penetravit. Quid mirum igitur, oculos Bosnensium Austriae vicinorum in sydus hoc converti, quo propitio firmissime sperent, malis ac miseriis suis tandem aliquando finem impositum iri.

Inpraesentiarum igitur orant atque obtestantur sacr. Mtem Vestram, ut clericis suis, sublatis iam nunc Romae impedimentis, in ditionibus sacr. Mtis Vestrae educandis necessaria hunc in finem stipendia assignentur, utque liceat iis pias pro erigendo Sarajevii seminario et conventu symbolas in ditionibus Austriacis colligere. Utroque hoc summis eorum succurreretur indigentiis. Nam quantum ad primum, messis quidem in Bosnia multa, operarii autem pauci et iam pridem suspirant catholici Bosnenses ad Dominum messis, ut mittat operarios in vineam suam. Quantum autem ad secundum, augetur in dies catholicorum in Bosnia numerus, sed catholici magno suo incommodo, quin damno dispersi sunt. Colligi eos et coadunari oportet, quod nonnisi novis claustris errectis fiet, nam circa haec congregari solent miseri catholici, uti apes circa alvearia. Duum viros itaque sacerdotes ex religiosa Bosnensi familia ad sacr. Mtis Vestrae Thronum supliciter hoc nomine accessuros, iterum iterumque sacr. Mti Vestrae commendo. Dum id facio antiqui iuris quo praesules Diakovenses alias Bosnenses gaudebant officium, magis adhuc vicinitatis debitum exequor. In horum fidem has meas patentes propria manu scriptas et subscriptas ac episcopali sigillo munitas extrado litteras. His me ac gregem meum altissimis c. r. gratiis quam impensissime commendando in homagiali submissione, sum sacr. c. r. et apost. Mtis Vestrae fidelissimus subditus et capellanus

Diakovae die 20. Octobris 1852.

Josephus Georgius Strossmayer

(L. S.) episcopus Bosnensis seu Diak.

*Original u arhivu ministarstva vjera i prosvjete u Beču.*

135.

## Biskup Strossmayer grofu Buol-Schauensteinu.

Đakovo, 20. okt. 1852.

Euere Excellenz!

Die Väter aus dem Orden des heil. Franziskus in Bosnien haben sich um die Erhaltung und Verbreitung der katholischen Religion in jener, unter dem Joche des Muhamedanismus durch vier Jahrhunderte seufzenden Provinz unsterbliche Verdienste gesammelt. Sie besassen einstens viele Klöster, in denen die Träger und Verbreiter der Lehre Christi wohnten, aber nach so vielen im

Druck und Elend verflossenen Jahren schmolzen sie auf drei zusammen. Diese Zahl ist zu gering, um darin so viele als erforderlich ist Zöglinge erziehen zu können. Dies in Anbetracht genommen, erbaten sie sich von ihrer Regierung die Erlaubnis, noch ein Kloster und Seminarium erbauen zu dürfen. Die Erlaubnis haben sie nun in Händen, aber arm wie sie sind, können sie nicht ohne fremde Hilfe zum Baue schreiten. Wohin sollten sie sich also wenden, als an die katholische Regierung des allerglorreichsten Kaisers und apostolischen Königs. Deshalb wurden vom bosnischen Provinzial der Franziskaner zwei Ordensgeistliche ausgesendet, um bei Seiner kais. königl. apost. Mt. die allergnädigste Erlaubnis anzuflehen, in der österreichischen Monarchie fromme Spenden für den benannten Zweck sammeln zu dürfen.

Diese ausgesendeten Priester sind P. Marjan Šunjić, Exprovinzial der bosnischen Provinz und P. Martin Nedić, zeitweiliger Definitor derselben Provinz, zwei ausgezeichnete Männer, welche ich Eurer Excellenz mächtigem Schutze und hoher Gnade inständigst zu empfehlen die Ehre habe. Insbesondere was den Ersteren anbelangt, dieser ist ein Mann, welcher der hohen kais. Regierung und allerhöchstem Herscherhause Österreichs mit Leib und Seele ergeben ist, seltene Gelehrsamkeit besitzt und mehrere orientalische und occidentalische Sprachen, darunter die französische und italienische vollkommen spricht, darum meines Erachtens, zum Bischof und apostolischen Vikar in Bosnien vor allen andern anempfohlen zu werden verdient, wofür ich ihn auch Eurer Excellenz insbesondere empfehle, denn solch ein Mann würde als geistlicher Vorgesetzte in Bosnien der hohen kais.-königl. österr. Regierung die erspriesslichsten Dienste leisten.

Ferner wage ich auch der hohen Gnade und mächtigem Schutze Euerer Excellenz untertänigst anzuempfehlen das Gesuch der bosnischen Ordenspriester in betreff der Erziehung ihrer Jugend in meinem Seminar zu Diakovar, auf dass sie jener Wohltaten, die sie von Seite der österreichischen Regierung bereits genossen haben, abermals teilhaftig werden, nachdem alle Hindernisse von Rom aus beseitigt worden sind.

Indem ich etc.

Diakovar am 20. Oktober 1852.

Joseph Georg Strossmayer
Bischof.

*Original u drž. arhivu u Beču; prilog predidućem spisu od 19. okt. 1852.*

*Ima sačuvan i koncept u dijecez. arhivu u Đakovu.*

*Takovo pismo, od riječi do riječi, poslao je Strossmayer i ministru unutrašnjih djela Dru. Aleksandru Bachu (ibidem).*

136.

## Molba Fra Marjana Šunjića i Fra Martina Nedića caru Franji Josipu I.

Đakovo, 20. okt. 1852.

Sacratissima caes.-regia et apost. Maiestas, domine domine clementissime!

Quod religio catholica in Bosnia iniquissimis etiam temporibus sit conservata ac modo quoque non solum in sua puritate conservetur verum maiora, Deo benedicente, indies capiat incrementa, id merito tribuitur tum caeteris divinae Providentiae donis, tum praeprimis ingenitae pietati augustae prosapiae, cuius decus est sacratissima Mts Vestra, ac nominatim id in acceptis referimus studio gloriosae memoriae avi sui Josephi II imperatoris, cuius provido consilio factum est, ut anno 1785. ex illis pecuniis, quae pro perenni sacrorum locorum conservatione in Palaestina deserviunt, pro educando clero iuniore Bosnensi clementissime destinaretur summa capitalis 107.700 flor., quae deposita in argentea moneta apud Status inferioris Austriae, reddebat annuum interusurium, computatum 4 a centum, 4308 fl. M. C.[1]

Atque hoc praecipue modo factum est, ut et religio catholica, pluribus magisque excultis operariis aucta, laetior reflorescerat et tota communitas nostra religiosae Provinciae una cum caeteris Bosniae fidelibus intimo grati propensissimique animi affecta augustae caesareo-regiae familiae suae devinciretur. Affectus hi purissimi gratique in aevum animi sensa tanto magis in nobis augentur, quanto magis et videmus et sentimus, sacr. Mtem Vestram speciali cura et affectu nostram etiam religiosam societatem nec non miseram catholicam complecti plebem ita, ut efficacis protectionis optati tamdiu effectus sese iam manifestare luculentius incipiant.

Persuasa intime societas religiosa nostrae antiquae Provinciae Bosnensis de hoc paterno erga se affectu et alta gratia clem. Mtis Vestrae, nos hic devotissime subscriptos oratores destinavit, ut primo quidem nomine tam religiosae Provinciae, quam totius populi catholici Bosnensis sacr. Mti Vestrae cum profundo summeque reverenti homagio devotissima grati iugiter et perenniter obstricti animi sensa, cum depromere nesciamus, saltem velut indice significemus; dein vero ut animati insigni Eiusdem sacr. Mtis Vestrae erga nos benevolentia, sequentia humillime efflagitare pergamus:

1°. Ut clerus nostrae Provinciae iunior ad normam a Ministro generali ordinis nostri recens Roma missam ad seminarium Diakovariense gratia sacr. Mtis Vestrae receptus declaretur simulque pro eius intertentione necessarii sumptus designentur et subministrentur. Hoc ut enixe praeprimis expetamus noster Minister provincialis, missis post nostrum discessum litteris, nos monuit simulque laetum significavit nuntium: decisum scilicet Romae esse et convenisse inter Sacram Congregationem de Propaganda Fide ac nostrum Ministrum ge-

*

neralem, ut nostri studentes Diakovarini sub nostra domestica disciplina educentur.[2]

2°. Cessante a multis annis flagello pestis ac ideo etiam crescente indies numero fidelium in Bosnia, Provincia nostra, iniuria temporum ad tres exiguos conventus redacta, non iam habet prae angustia quo necessarios in opus ministerii adolescentes recipiat vel deficientes collocet religiosos. Gravis haec novi alicuius conventus et seminarii in ipsa Provincia erigendi necessitas capiti Ordinis nostri Ministro generali incitamento fuit, ut provincialem Bosniae moneret, quatenus manum operi quo ocyus admoveret. Huius prima cura fuit, ut de necessariis ad id mediis cogitaret nosque cum obedientialibus suis litteris ad felicissimas sacr. Mtis Vestrae ditiones pro colligendo charitativo subsidio destinaret, uti patet ex adiuncta hic copia earundem litterarum.[3] Quibus addimus etiam litteras commendatitias illustr. ac rev. d. episcopi Bosnensis seu Diakovariensis,[4] qui ob magis sibi notas perspectasque necessitates tam spirituales quam temporales catholicorum Bosnensium, pro suo tenerrimo religionis zelo sortem nostram sibi cordi vehementer ducit. Ac prout confratres nostri distinctae iam custodiae Hercegoviensis instituta per Italiam collecta potiti votis, pares evaserunt novo ibidem conventui et ecclesiae aedificandae, ita nostram pariter Provinciam par spes alit fore, ut generosa sacr. Mtis Vestrae aliorumque piorum benefactorum ope novum aliquod pro religione in Bosnia surgat monumentum. Quapropter rogamus et petimus humillime, ut sacr. Mtas Vestra pro suo apostolico in rem catholicam zelo cum aliquantula stipe facultatem nobis etiam concedere dignetur, sollicitandi pietatem eorum quoque virorum, a quibus maior spes obtinendae opis affulget.

3°. Ut sacr. Mtas Vestra, cuius immortale nomen in fastis ecclesiae catholicae velut stella fulgida claro semper splendebit fulgore, tantis suis in sacram Sedem Apostolicam et universalem Christi Ecclesiam meritis, hoc etiam superaddere et porro efficaciter curare dignetur, ut Provincia nostra populusque catholicus Bosnensis, post tot saeculorum squalorem, benignissimo Suo apud optimum Sultanum nostrum interventu et valido intercedente patrocinio laetius respirare et reapse participes fieri possimus eorum omnium, quae a Sublimi Porta salubri consilio ac optima intentione pro alevianda sorte omnium subditorum provide quidem et humanissime sunt constituta, sed subalternorum vel negligentia ac ignorantia vel, quod plerumque usuvenit, odio nominis christiani ex intentis remediis venena evadunt. Plurium nostrum, Caesar Augustissime, oculi, spes, vota in Te sunt intenta, ita ut Te sospite nullum arbitremur malum, cui potentissimo Tuo patrocinio et prolixa in nos alta imperiali benevolentia non possit melius consuli. Ad nos autem quod adtinet, id unum nostrarum maxime erit partium, ut in augustis Missae sacrificiis et quotidianis nostris precibus pro sacr. Mtis Vestrae incolumi sospitate et felicissimo longaevoque regimine vota ferventissima facere nunquam intermittamus gratamque memoriam beneficiorum a sacr. Mte Vestra partim iam

praestitorum, partim adhuc nobis clementissime praestandorum, omnium cordibus imprimere satagamus.

Haec dum sublimi Mtis Vestrae sacratissimae Throno profundo cum homagio devotissime substernimus, filiali cum fiducia nos subscribendi honore gaudemus.

Diakovarini die 20. Octobris 1852.

Sacratissimae caes. reg. et apost. Mtis Vestrae servorum infimi

P. Marianus Šunjić, exprovincialis Provinciae Bosnensis.

P. Martinus Nedić, eiusdem Provinciae definitor.

*Original u arhivu ministarstva vjera i prosvjete u Beču.*

*Spolja:* Ad Suam sacr. caes. regiam et apost. Mtem, dominum dominum clementissimum Franciscum Josephum I. humillima instantia ut intus.

*Carska signatura:* Marianus Šunjić, Exprovinzial und Martinus Nedić, Definitor der Bosnischen Provinz, bitten um die Bewilligung: a) den jüngern Klerus ihrer Provinz zur Ausbildung in das Seminar zu Diakovar senden zu dürfen; b) eines Beitrages zur Errichtung eines Klosters oder Seminars in Bosnien.

An Meinem Minister für Kultus und Unterricht.

Wien den 19. November 1852.

Franz Joseph.

*Pripis unutri:* Praes. 20. November 1852.

[1] Up. čitav tekst rješenja cara Josipa II. od 10. jan. 1785.; štampan je u mojoj »Korespondenciji Račkі-Strossmayer« knj. II. str. 347.

[2] 2. sept. 1852. (Jelenić o. c. 402).

[3] Up. punomoć de dato Kreševo 12. sept. 1852.

[4] Up. pismo Strossmayerovo caru Franji Josipu od 20. okt. 1852.

137.

## Nuncij Viale Prelà Strossmayeru.

Beč, 22. okt. 1852.

Illustrissime ac reverendissime domine,

Maximam mihi laetitiam attulerunt litterae dominationis Tuae ill. ac rev., die 11. h. m. ad me datae, quum ex iisdem perceperim, alumnos Ord. S. Francisci Provinciae Bosniensis in seminario Diakovensi fore educandos.

Iam mea officia apud caes. reg. negotiorum externorum ministerium praestiti, ut quo citius fieri possit, summae ad hoc opus necessariae assignentur. Attamen fateri debeo pecuniarias expensas a seminarii rectore computatas pro singulorum religiosorum Bosnensium annua substentatione nimis fortasse graves esse, Ita etiam caes. reg. Ministerium censet. Compertum mihi est, hic Viennae in quadam religiosa familia pro unoquoque religioso viro, qui omnia a conventus administratione recipit, tam in victu quam in vestibus, quin ullas necessarias expensas ipsemet sustinere debeat, solummodo summam ducentorum flor. C. M. requiri. Putarem itaque, expensas ad religiosorum Bosnensium sustentationem necessarias mature perpendendas esse, ut omnibus difficultatibus, quae a Ministerio caes. reg. negot. exter. in pecuniarum assignatione fiant, tuto respondere valeam.

Interim peculiaris etc.

† M [i c h a e l] archiep. Carthag. etc.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

## 138.

## Strossmayer Metelu Ožegoviću.

O s i j e k, 9. n o v. 1852.

Presvijetli moj gospodine i prijatelju!

Najprvo Vam odgovaram na Vaše velecijenjeno pismo. Sve, što ste učinili, potpuno odobravam. Samo se po sebi razumije, da Vas za svog punomoćenika u stvari *Witwen und Waisenfond*-a potvrđujem i sve odobravam, što Vi odobrite.[1] Dobro ste učinili, što ste siromaku Stanojeviću 150 fr. poslali; međutim je on i od ovud toliko dobio i vrhu ovog posljednjeg dobića imam potvrdu, ne pako vrhu prvoga.

O našem Svijetlom Banu i ovdi se svašta glasa.[2] Jedni vele, da će u Beč, drugi da će u Bern. Jedni vele, da će na mjesto njega k nama Clam-Gallas,[3] a drugi Schlick.[4] Za nas bi izgubiće Bana jako velik udarac bio. Bog bi dakle dragi dao, da se užasni ti glasovi ne obistine. U meni Ban posjeduje velikog prijatelja i štovatelja, premda nisam sa *Generalkommandom* zagrebačkom zadovoljan. Molim, ako je — košto se čuje — u Beču, pozdravite ga od mene i pišite mi, ako što se novijeg zbije.

Sad Vas još jedno molim. Vi ćete se sjećati, da smo u Beču bivši razgovarali o procesu, kojeg je moj Kaptol naprama Gorjuppu[5] izgubio. Kaptol bi rad *causam renovare* pa je mene umolio, da Vas molim, da im na ruci budete, to jest naznačite način, kojim bi najbolje svoju svrhu dostigli. U koliko se ja sjećam, Vi ste nam pripovijedali, da je isti slučaj iz Sedmograda drukčije kod kasacionalnog sudišta riješen bio. Kako bismo mogli do tog rješenja u autentičnoj formi doći?

Što se mog zdravlja tiče, to je opet jako poremećeno; evo me u Osijeku, gdi se liječim. Hvala Bogu bolje mi je.

Molim izručite moj najuljudniji pozdrav milostivoj grofici i krasnoj Vašoj dječici. Bog Vas sve blagoslovio. Pozdravite i našeg Stjepana.[6] S otim s najvećom ljubavlju i štovanjem ostajem Vaše Presvijetlosti najiskreniji prijatelj i štovatelj

U Osijeku 9. nov. 1852.

Josip Juraj Strossmayer
biskup.

*Original u arhivu Jugoslav. akademije; spisi Ožegovićevi.*

[1] O tom fondu gl. gore str. 229, bilj. 1.

[2] Još 4. nov. 1851. izjavio je komandant zagrebačkoga žandarskoga puka, potpukovnik Vojnović, u Beču svome šefu podmaršalu Kempenu (ministru policije i žandarmerije), »über die Erbärmlichkeit der Banalregierung und die Ohnmacht des Banus (Jelačić)« (Kempen, Tagebuch 230). Početkom oktobra 1852. putovao je car Franjo Josip Hrvatskom u stalnoj pratnji bana Jelačića: 2. okt. Varaždin, 2., 3. i 4. Zagreb, 5. Karlovac, 6. i 7. Rijeka, 8. Pordenone kod generala Radetzkoga, pa natrag na Rijeku (13. okt.), otkud je 14. krenuo preko Postojne i Ljubljane u Beč (u Schönbrunn stigao 15. okt.). Car bio je veoma nezadovoljan s ovim putem, jer je Hrvatsku našao suviše narodnom. Kempen bilježi u svoj dnevnik pod 15. okt. 1852., da lični ađutant carev, general grof Grünne, »über die administrativen Verhältnisse Kroatiens die Achseln zuckte«, dok mu je sam car kazao: »Es war höchste Zeit, dass ich nach Hause ging«, te izrazio želju »in dem Beamtenstande aufräumen zu wollen« (Kempen o. c. 264). Kad je ovo carsko raspoloženje probilo u javnost, nastalo je ono govorkanje, o kojem piše Strossmayer Ožegoviću.

[3] Podmaršal Eduard Clam-Gallas (* 1805. † 1891.). Poznat docnije po nesrećnom držanju kod Magente i Solferina (1859).

[4] Grof Franjo Schlick (* 1789. † 1862.), general kavalerije.

[5] Gorjupp, veliki trgovac i novčar u Osijeku (up. gore str. 81, bilj. 8).

[6] Stjepan Pejaković (gl. gore str. 63, bilj. 4).

## 139.

## Ministarstvo inostranih djela ministarstvu vjera i prosvjete.

Beč, 13. nov. 1852.

Note.

Die aus Bosnien dahier eingetroffenen zwei Franziskanerpatres, Marjan Šunjić und Martin Nedić, haben dem kais. Ministerium des Äussern die beifolgenden Schreiben des Herrn Bischof von Diakovar überbracht, welcher sie in Absicht auf eine herbeizuführende günstige Erledigung derjenigen Angelegenheiten empfiehlt, wegen welcher sie von ihrer vorgesetzten geistlichen Behörde hieher gesendet worden sind.

Diese Angelegenheiten betreffen:

1tens die Ausbildung einer Anzahl bosnischer Franziskanerkleriker im Seminario zu Diakovar, und

2tens die Einleitung einer Sammlung milder Beiträge zum Bau eines neuen Franziskanerklosters und Seminars in der besagten türkischen Nachbarprovinz.

Hinsichtlich des ersten Gegenstandes kann man sich nur auf die hierseitige Note vom 28. v. Mts beziehen, womit man bereits dem löblichen kais. Kultusministerium anheimstellte, die geeigneten Veranlassungen baldgefälligst treffen zu wollen, damit der für die Ausbildung des jüngeren bosnischen Klerus vorhandene Josephinische Fond derzeit wieder seiner Widmung gemäss verwendet werde.

Was den zweiten Punkt anbelangt, so kann das Ministerium des Äussern auf seinem Standpunkte aus den vorwaltenden religiös-politischen Rücksichten sich im Allgemeinen nicht anders als dafür aussprechen, dass die a. h. Genehmigung für die Ordinariate in den kais. Staaten zur Veranstaltung einer Sammlung milder Spenden zu dem in Rede stehenden Baue eingeholt werde.

Hiebei erlaubt man sich nur darauf aufmerksam zu machen, dass die Sammelgelder auf amtlichem Wege, welcher in ähnlichen Fällen gewöhnlich eingeschlagen zu werden pflegt, nach Bosnien zu leiten wären, dass die betreffenden kais. Konsularorgane die ordnungsmässige Verwendung dieser Gelder auf entsprechende Weise zu überwachen hätten und dass die zur Verfügung stehenden Summen vom Generalkonsulate in Sarajevo erst dann auszufolgen wären, wenn man dafür Bürgschaft hätte, dass jenes Bauunternehmen wirklich zu Stande kommt.

In letzter Beziehung erwähnt der Herr Bischof von Diakovar in dem zweiten seiner obigen Schreiben, dass die Franziskaner die Bewilligung der osmanischen Regierung zur beabsichteten Bauführung bereits in Händen hätten. Nach den von den beiden Patres im Ministerium des Äussern gegebenen Aufklärungen, besitzen sie jedoch noch nicht eine schriftliche Ausfertigung der jenseitigen Autoritäten über die von der Pforte erteilte Bewilligung zum Bau, wiewohl ihnen bereits vom Statthalter sowohl als auch vom Munizipalconseil in Sarajevo die diesfällige Eröffnung mündlich gemacht wurde.

Mit vorstehenden Bemerkungen überlasst man dem löblichen kais. Kultusministerium die Angelegenheit ad 2) im Einvernehmen mit dem Ministerium des Innern einer weiteren geneigten Erwägung zu unterziehen. Über den zu fassenden Beschluss erbittet man sich aber sodann eine gütige Mitteilung bei Rückleitung der Kommunikate.

Wien den 13. November 1852.

Für den Minister des Äussern der
Unterstaatssekretär

Werner.

*Original u arhivu ministarstva vjera i prosvjete u Beču.*

*Pripis:* Express-Note ans Ministerium des Äussern de dato 19/11 1852.

140.

## Fra Marjan Šunjić i Fra Martin Nedić ministarstvu vjera i prosvjete.

Beč, 15. nov. 1852.

Excelsum caes. reg. Ministerium Cultus, domini domini benignissimi, colendissimi!

Dum lumen salvificae religionis catholicae, accedente per artes et scholas populares cultura christiana in locis etiam remotissimis Asiae, Africae et Americae, ubi paucis ante lustris densa ignorantiae incubabat caligo, generosis piae Europae subsidiis laetius indies explendescere conspicimus, sola fere Bosnia, quae ad centrum cultae Europae sita maxima sui parte catholicis imperii Austriaci provinciis est cincta, a quadringentis prope annis ipsa fere Mongolia barbarior remanet. Christiani tam duro tamque diuturno iugo pressi, iis omnibus pergunt esse destituti subsidiis, quibus vel dirutas ecclesias reparare, vel scholas erigere et arte humaniores colere, vel saltem apta aedificia pro frequentandis divinis et catechesi valerent extruere, ut a pluviis et aëris intemperie possent esse tuti. Haec adeo crevit miseria, ut catholici, qui in Bosnia (seclusa Hercegovina) ad centum viginti millia iam nunc censentur, non nisi quinque formales easque tam exiguas habeant ecclesias, ut nulla quingentis, duae vero ne 300 quidem hominibus sint capiendo. Muhamedanorum porro et graece religionis asseclarum barbaries et ignorantia iam est in proverbio, ut adeo intra omnes fere conveniat: quidquid clarioris luminis, quidquid solidioris et salubrioris est doctrinae in Bosnia, id se ad tria recepisse nostra monasteria religiosa et inde in plebem diffundi reliquosque propagari, sed non sine gravi lucta cum continuis impedimentis et indigentiis.

Inter alias complures causas tam deplorandi status huius nobilis Provinciae et quod populus ille, cuiusvis culturae caeteroquin capacissimus, abiectus adeo iaceat merito et illud est referendum, quod Bosnia, spatio non aliquot annorum, sed plurium iam saeculorum, a tota fere christiana Europa sibi ipsi et phanatico Muhamedanorum arbitrio relicta manserit, quin ad hanc usque diem constans et fixum aliquod subsidium pecuniarium ex ulla Europae parte in publicum usum populi catholici Bosnensis fuerit destinatum et impensum. Quid itaque mirum, si nec templa nec schola erigi, nec populus a squalore adhuc sublevari potuit?

His quidem ultimis annis in sex locis, scilicet Fojnicae, Kreševii, Tolisae, in Livno, Varcar et Dolac penes Travnik, superiores Provinciae omnibus intensis viribus scholas pro populo erigi curarunt, quae a numerosa pube, etiam schismatica, avide frequentari caeperunt, docentibus religiosis a Provincia ad id muneris destinatis, sed et has brevi collabi oportebit, nisi aliunde subventum fuerit, eo quod Provincia religiosa viribus exhausta, una cum populo ad incitas his postremis praesertim temporibus redacta, necessariis elementis maneat destituta, quibus vel novas erigere vel has etiam posset rite conservare.

Status iste faciesque rerum adhuc squalidior esset, nisi divina Provi-

dentia rei catholicae melius consuluisset per gloriosae memoriae Josephi II Austriae imperatoris clementissimam dispositionem, per quam Provinciae nostrae oblata fuit occasio clerum iuniorem magno numero collocandi et gratuito necessariis scientiis excolendi in ipsis felicissimae Austriae ditionibus; quin tamen vel novelli hinc reduces sacerdotes, vel reliqui in Bosnia patres religiosi, ullo materiali extero subsidio adiuti unquam fuissent, ut per scholas populares rite institutas depressam popularium suorum sortem sublevare possent.

Tot millia catholicorum quoquoversus per Bosniam sparsorum et quotidiano pabulo spirituali indigentium, humiles suos oculos convertunt in vicinam catholicam et splendidissimis iuvenis Monarchae sui virtutibus inclytam terque felicem Austriam, a qua tantum auxilii se putat sperare posse, quantum servata proportione et caeteris paribus reliquae missiones percipiunt in aliis remotioribus orbis partibus.

Quapropter nos infrascripti humillimi nomine eiusdem populi oratores, legitima auctoritate ablegati, postquam iam sacr. caes. reg. et apost. Mti quo par est homagio supplicavimus — primum pro tradendo annuo censu memoratae fundationis ill. d. episcopo Bosnensi seu Diakovariensi in sustentationem nostri cleri iunioris, deinde ut nobis facultas fierit instituendae collectae (secreto tamen ob rationes politicas) pro erigendo novo in Bosnia conventu, seminario ac ecclesia — eodem tempore et occasione supplicandum duximus Excelso caes. reg. Ministerio Cultus et Instructionis publicae, quantenus pro suo religionis et civilis culturae christianae promovendae zelo, sortem populi Bosnensis benigno compassionis oculo respicere et aliquod annuum fixum subsidium (saltem 1500 fl.) generosa pietate destinare et medio praelaudati episcopi Diakovariensis ad Bosniam quotannis curare benignissime dignaretur submittendo, idque nominatim pro erigendis scholis, comparandis libris et pube christiana in litteris ac bonis moribus instituendo. Nostri autem officii et strictae obligationis erit efficere, ut quidquid collatum fuerit, id totum in mox dictos fines exclusive et fideliter convertatur, utque eadem pubes Bosnensis de hoc magnanimae Austriae singulari beneficio edocta, puras ac innocentes manus suas cum piis suspiriis ante altare Domini pro suis generosis benefactoribus sublevare continuo meminerit.

Dum has nostras enixas preces populique tam numerosi vel tacita suspiria excelso Ministerio accepta fore in Domino confidimus, profundissima cum reverentia et filiali cum fiducia nos devote subscribimus

Viennae, die S. Leopoldo Austriae patrono dicata 1852.

humillimi et clientum infimi

Fr. Marianus Šunjić, exprovincialis Bosniae.

Fr. Martinus Nedić, definitor Provinciae.

*Original (pisan rukom fra M. Šunjića) u arhivu ministarstva vjera i prosvjete u Beču.*

*Pripis:* Praes. 25. November 1852.

141.

## Nuncij Viale Prelà Strossmayeru.

Beč, 19. nov. 1852.

Illustrissime ac reverendissime domine,

Pergratum mihi est ill. ac rev. dominationi Tuae nuntiare, imp. ac reg. Gubernium id consilii cepisse, ut fundatio pro clericis Ord. S. Francisci in Bosnia a Josepho II. facta, in memoratum usum impendatur. Itaque dominatio Tua ill. ac rev. cum ipsis patribus Franciscanis debet rem pertractare relate ad sustentationem clericorum Franciscanorum in suo seminario dioecesano.

Ad caetera omnia quod attinet, de quibus dominatio Tua ill. ac rev. elapso mense ad me scripsit, eadem Sacrae Congregationi de Propaganda Fide subiicere non omittam. Et quum mihi relatum fuerit, eam esse mentem ill. dominationis Tuae, ut se anno proximo in Bosniam conferat, idipsum eidem Sacrae Congregationi indicabo; cum haec occasio opportuna mihi summopere videatur ad visitationem quandam in iis missionibus instituendam, ut malis quae nunc subsistunt occurratur.

Dominationem Tuam ill. ac rev. precor, ut epistolam hisce meis litteris adiectam ad provicarium apost. Bosniensem transmittendam curare dignetur. Interim peculiaris etc.

Viennae die 19. Novembris 1852.

† M[ichael], archiep. Carthag. etc.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

142.

## Ministarstvo inostranih djela gen. konzulu Atanaskoviću.

Beč, 3. dec. 1852.

Wohlgeborner Herr!

In Erledigung des Berichtes vom 4. Oktober wird E. Wohlgeb. Nachstehendes bekannt gegeben:

Es sind unlängst zwei Franziskanerpatres aus Bosnien, mit Namen Marjan Šunjić und Martin Nedić, hier erschienen; sie überbrachten dem Ministerium des Äusseren ein Schreiben des H. Bischofs von Diakovar, der sie in Absicht auf eine herbeizuführende günstige Erledigung derjenigen Angelegenheiten empfahl, wegen welcher sie von ihrer vorgesetzten geistlichen Behörde hieher gesendet worden sind.

Die erste dieser Angelegenheiten betrifft die Ausbildung einer Anzahl bosnischer Franziskanerkleriker im Seminar zu Diakovar.

Da das von der Kongregation der Propaganda zu Rom im Jahre 1841. erlassene Verbot, wonach die jenseitigen Kleriker nicht mehr wie früher die geistlichen Bildungsanstalten in Ungarn besuchen durften, heute wieder aufgehoben ist, so hat das Ministerium des Äussern nicht Anstand genommen, sich mit jenem des Kultus zu dem Ende in das Einvernehmen zu setzen, damit auch der für die Erziehung des jüngeren bosnischen Klerus vorhandene Josephinische Stiftungsfond nunmehr wieder, seiner ursprünglichen Widmung gemäss, verwendet und demnach, mit Hinblick auf das obige Anliegen der jenseitigen Franziskaner, aus dem ungar. Religionsfonde, welchem er bisher einverleibt war, an den kroatischen behufs der jeweiligen Verabfolgung der entfallenden Interessen an den Bischof von Diakovar übertragen werde.

Das Kultusministerium hat hiernach bereits die erforderlichen Einleitungen getroffen, so dass in Kurzem bei 20 bosnische Kleriker in das für sie bestimmte Institut zu Diakovar werden eintreten können.

Die anderen, durch jene zwei geistlichen Delegierten vorgetragenen Bitten gehen dahin, dass in den kais. Staaten eine Sammlung milder Beiträge zum Bau eines neuen Franziskanerklosters und Seminars in Bosnien veranstaltet, zur dortigen Förderung der kathol. Sache überhaupt aber und des Schulwesens insbesondere, eine jährliche Subvention den jenseitigen Franziskanerkonventen a. g. bewilliget werden mögen.

Über diese Bitten sind die Verhandlungen noch im Zuge, deren Ausgang man E. Wohlgeb. seiner Zeit gleichfalls mitteilen wird.

Die genannten beiden Patres, welche auch von Sr. k. k. Mt. in einer Audienz a. g. empfangen wurden, kehren einstweilen nach Diakovar zurück, um ihre daselbst erwarteten Kleriker in das Seminarium einzuführen.

Empfangen etc.

Für den Minister des Äussern der Unterstaatssekretär

Wien den 3. Dezember 1852.

Werner.

An Seine des kais. Gen. Konsuls Herrn Atanasković Wohlgeboren. Sarajevo.

*Pripis:* Praes. (u Sarajevu) 17. Dezember 1852.

Nachdem dem Provinzial Andreas Kujundžić persönlich und mündlich die Mitteilung des Vorliegenden Reskripts am 22. Dezember gemacht worden — ad acta.

*Original u arhivu bivšega austrijskoga konsulata u Sarajevu; bos. herc. muzej u Sarajevu.*

143.

## Podban Benko Lentulay Strossmayeru.

Zagreb, 4. dec. 1852.

Ces. kralj. banska vlada.

Presvijetli gospodine!

Poslije kako je kongregacija Propagande u Rimu sada opet ukinula onu svoju godine 1841. izdanu prepovijed, po glasu koje ne bijaše već slobodno bosanskim klerikom iz reda Sv. Franje košto prije polaziti austrijska duhovna učilišta, te pošto je time privolila na to, da se isti klerici izobraze u đakovačkom sjemeništu, stoga nema sad već zapreka, da se dohoci tako zvane komisarijatske zaklade ne bi obratili na svoje previšnje određeno opredjeljenje.

Zaklada ova sastoji zasada iz glavnica 12.528 for. 50¾ kr. b[ečke] v[rijednosti] i 112.731 fr. 27 kr. srebra, zatim iz aktivnoga duga po prilici od 40.000 fr. b. v., što ga ima tražiti od ugarske matice vjerozakonske, koja je dosada u smislu naredbe od 11. ožujka 1788. br. 3068 ovom zakladom upravljala. U prespomenutu svrhu je od potrebe, da se ta zaklada odijeli od ugarske matice vjerozakonske te se uz svoje previšnje određeno opredjeljenje preda pod upravljanje hrvatsko-slavonske matice vjerozakonske. Što se tiče načina, kojim bi se ovo odjeljenje poduzelo, to je c. kr. namjesništvo ugarsko od vis. c. k. ministarstva bogoštovlja i nauka primilo nalog, da ima u tom predlog svoj podnijeti, te čim bude ovaj odobren, slijedit će u tom dalje priopćenje.

Da ipak iza toga ne bude zapreka, da se dohoci ove zaklade polag posvećenja svojega upotrijebe, to je vis. c. k. ministarstvo bogoštovlja i nauka zajedno pozvalo c. k. namjesništvo ugarsko, da bez odvlake hrv. slav. matici vjerozakonskoj dostavi od upravne godine 1852., t. j. od 1. studenoga 1851. počevši, zaostale i u buduće istekavše kamate gorespomenutih glavnica, sastojeće u godišnjih 357 fr. b. v. i 4593 fr. 6²/₄ kr. sr., ukupno u 11.840 fr. 15¾ kr. b. v.

C. k. hrv. slav. zem. fin. ravnateljstvo pozivlje se zajedno odavle, da ima kamate te komisarijatske zaklade na račun hrvatsko-slavonske matice vjerozakonske primiti, a zatim bez odvlake Vašoj Presvijetlosti za uzdržavanje u đakovačko sjemenište primiti imajuće se bosanske pitomce iz reda Sv. Franje uz prijemnicu isplatiti dati, a Vaša Presvijetlost položit će koncem upravne godine amo dokaznicami proviđeni račun vrhu kako potrošenih tih kamata.

To isto stavlja se Vašoj Presvijetlosti do znanja uslijed otpisa vis. c. k. ministarstva bogoštovlja i nauka od 16. stud. o. g. za rješenje svoje vis. c. k. ministarstvu unutrašnjih poslova pod 18. rujna 1851. podnesene pretstavke s tim pozivom, da u pogledu previšnjemu posvećenju primjernoga upotrebljenja ovih dohodaka spomenute zaklade u sporazumljenju s provincijalom bosan-

skoga reda Sv. Franje, tako što se tiče broja kako i troškova za uzdržavanje u đakovačko sjemenište primiti imajućih se bosanskih pitomaca, predlog svoj što prije amo podnesete, da se odavle vis. c. k. ministarstvu odobrenja radi podnese.

U Zagrebu 4. prosinca 1852.

Mjesto svijetlog bana podban:
Benko Lentulay.

Presv. g. biskupu đakovačkom J. Strossmayeru.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

144.

## Društvo sv. Mohora Strossmayeru.

Celovec, 9. dec. 1852.

Euere bischöfliche Gnaden!

Das hohe und bedeutungsvolle Kaiserwort: »*Unitis viribus*« in seinem schönsten und edelsten Sinne erfassend, hat sich, aufgemuntert durch den h. w. Fürstbischof von Lavant und in Verehrung des in letzter Willensmeinung ausgesprochenen Wunsches des seligen Bischofes von Triest, des hochverdienten Kirchenfürsten Matthaeus Raunicher, eine Anzahl Menschenfreunde und Freunde der slovenischen Nation in der südlichen Steiermark, in Kärnten, Krain und im österreichischen Küstenlande in dem Bestreben geeiniget, zur Förderung unseres heiligen Glaubens, zur Weckung frommer religiöser Gesinnung, zur Begründung und Befestigung der Sittlichkeit und somit zur Bildung frommer, gottergebener Christen und Staatsbürger durch Herausgabe und Verbreitung guter Bücher unter dem slovenischen Landvolke nach Kräften beizutragen.

Der in tiefster Hochachtung gefertigte Ausschuss hält es für seine heilige Pflicht, am Schlusse des ersten Jahres seiner Wirksamkeit E. bisch. Gnaden die Erstlingsfrüchte seiner Bemühungen in der Anlage zu unterbreiten und ergebenst zu bitten, Hochdieselben wollen dieses als ein Zeichen seiner vorzüglichen Verehrung huldreich und in Gnaden aufzunehmen, darin einen Beweis des redlichen Strebens und der echtkirchlichen Richtung dieses Vereines zu ersehen und demselben Hochdero Gewogenheit und geneigte Teilnahme zuzuwenden die Güte haben.

Klagenfurt am 9. Dezember 1852.

S. Rudmaš, k. k. Schulrat und prov. Volksschulinspektor. — Karl Robida, k. k. Gymn. Prof. — Ant. Janežić, L[ehrer] der slov. Spr. — And. Einšpieler, Katechet u. prov. Lehrer der slov. Sprache.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

*Spolja ima pripis biskupske kancelarije:* »Društvu S. Mohora poslao je Presvijetli g. biskup 40 for. srebra 19. lipnja 1853.«

145.

## Strossmayerov dar osječkoj gimnazijskoj biblioteci.

Đakovo, 11. dec. 1852.

»Presvijetli g. biskup đakovački, Josip Juraj Strossmayer, da knjižnicu osječke gimnazije, još dosad slabu i malenu, brojem knjiga raznog sadržaja umloža, dostojao se knjižnici gimnazijalnoj razna djela — uz izvješće na poglavarstvo kr. sl. grada Osijeka iz te svrhe poslano — velikodušno pokloniti kako slidi (Br. 3257/1852):

Slavno gradsko poglavarstvo!

U prilogu ovdje šaljem popis onih knjiga, koje sam za c. kr. veći gimnazij osječki kupio i ujedno dvije još zaostavše knjige. Dočim tako gimnazijalnoj knjižnici temelj stavljam te rečene knjige svekolike istom učilištu poklanjam, želim, da mladež, koja se iz njih izobražavala bude, plodom stostrukim svestranih nauka urodi i korisna bude vjerozakonu i domovini. Ljubavi se preporučujući ostajem slavnoga poglavarstva

U Đakovu dne 11. prosinca 1852.

iskreni štovatelj

Josip Juraj
biskup.

Knjige su ove skupa sa inventarom dne 23. siječnja 1853. gimnazijalnom upraviteljstvu izručene i od istog primljene. Dne pako 26. veljače i. g. prenesene su iste knjige iz kuće parohijalne, gdje su ležale, u knjižnicu gimnazijalnu, koja se za ovo vrijeme u samostanu OO. Franciskana nalazi, budući da u zdanju gimnazijalnom shodno uređeno mjesto za knjižnicu još se nije nahodilo.«

*»Povjesnica c. k. osječke gimnazije«, započeta školske godine 1851/2, rukopis u arhivu nekadašnje gimnazije osječke.*

146.

## Strossmayer banskoj vladi.

Đakovo, 12. dec. 1852.

Uzvišena c. k. banska vlado!

Dočim svećenstvo reda Sv. Franje države bosanske i ja — komu ne manje napredak vjere Isusove u Bosni na srcu leži — jedva dočekasmo, da Kongregacija Propagande u Rimu sada opet ukine onu svoju zabranu, po glasu koje ne bijaše slobodno bosanskim klerikom iz reda Sv. Franje austrijska duhovna učilišta polaziti; dočim također i previsoka c. k. vlada i Njeg. c. k. apost. Veličanstvo, preblagi naš vladar, milostivo dozvoli, da se dohoci tako zvane komi-

sarijatske zaklade na svoje opredjeljenje obrati želeći punomoćnici države bosanske, mnogo poštovani naime O. Marjan Šunjić, koji se sada u Zagrebu bavi, i O. Martin Nedić, ovdje u Đakovu zadržavajući se (koji su od svog državnika u to ime posve opunovlašćeni), da pitomci reda Sv. Franje države bosanske čim prije dionicim postanu blagostanja ovoga, učiniše ugovor sa mnom, poleg kojeg ja 18 pitomaca i dva misnika države bosanske u moje sjemenište primam pod tim uvjetom, da se za svaku osobu 240 for. a. v. na godinu platiti ima. Ugovor ovi jurve je priopćen vis. c. k. ministarstvu bogoštovlja, a također i državniku reda Sv. Franje u Bosnu poslan, i mladež amo pozvana, da čim prije nauke započne.

Budući dakle da će pitomci bosanski s misnika dvojicom već do Nove godine amo u Đakovo stići, toga radi u sljedstvu visokoštovanog dopisa uzvišene c. k. banske vlade od 4. t. mj. istu najuljudnije zamoliti čast imam, da bi ona po visokom c. k. ministarstvu naznačene kamate od glavnica zaklade za uzdržavanje pitomaca bosanskih, 11.840 fr. 15¼ kr. b. vr. čineći, što skorije amo poslati blagoizvolila, da se tako još prije dolaska rečene mladeži za namještenje i uzdržavanje iste potrebita u sjemeništu ovomu namaknuti mogu; poznato bo je, u kakvom se oskudnom stanju sjemenište moje nalazi.

U ostalom i t. d.

U Đakovu dne 12. prosinca 1852.

[Josip Juraj Strossmayer
biskup].

*Koncept u dijecez. arhivu u Đakovu.*

147.

## Strossmayer svima dekanatima svoje biskupije.

Đakovo, 7. jan. 1853.

Redovnici Sv. Franje u Bosni, smatrajući kano neophodnu za uzdržanje i raširenje vjere katoličanske u onoj državi potrebоću, da se još jedan samostan i sjemenište za othranjivanje duhovne mladeži tamo podigne, izmoliše od svoje vlade dopuštenje rečeni zavod podići. Budući pako da im u tu svrhu potrebiti troškovi manjkaju, koje i onako veoma ugnjeteni tamošnji kršćani doprinašati ne mogu, obratiše se amo pouzdano moleći, da im ovostrana braća svećenici u pomoći budu, ništa drugo ne tražeći, nego da bi što veći broj svetih misa na njihovu odluku besplatno primili i štili, za koje bi oni primljene novce na zidanje spomenutog samostana i sjemeništa obratiti mogli.

Uslijed čega pozivam ovim svekoliko svećenstvo biskupije moje uopće i svakog pojedinog napose, da koliko moguće svaki spasonosno djelo ovo pripomogne te što veći broj svetih misa na odluku redovnika bosanskih besplatno

na sebe primi i štije. Svaki dakle pojedini neka na priklopljenoj po g. podarciđakonu hartiji svoje ime upiše i broj misa, koje će besplatno štiti, zabilježi; podarciđakoni pako neka popis ovaj čim prije amo dostave, što kada učinjeno bude, tada će se svakom pojedinom odovud naznačiti, na koju će odluku rečene mise čitati imati.

Milostinja ova, koju braći vašoj, pod jarmom neprijatelja kršćanskog imena već četiri stoljeća tugujućoj, učinite, plaćom će vam uroditi stostrukom, koju će vam sviju nas Otac nebeski podijeliti. Milostinja bo množinu grijeha pokriva.

Dano u Đakovu dne 7. siječnja 1853.

[Josip Juraj Strossmayer
biskup].

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

148.

## Nuncij Viale Prelà Strossmayeru.

Beč, 13. jan. 1853.

Illustrissime ac reverendissime domine!

Hisce meis litteris adiectam summam duomilleseptingentorum vigintiquatuor (2724) flor. C. M. ad ill. et rev. dominationem Tuam mitto, Te deprecans, ill. domine, ut securiori et aptiori medio in aequivalenti pecunia una cum hic adiecta mea epistola ad rev. Patrem Andream Karačić, provicarium apost. Bosnensem, transmittendam curare digneris.

Accepi litteras ill. ac rev. dominationis Tuae, die 3. mensis currentis ad hanc Nuntiaturam apost. datas,[1] quibus adiecta erat quietantia P. missionarii Belgradensis[2] super perceptis a Sacra Congregatione de Propaganda Fide, titulo annuae pensionis, 57 fl. 50 kr. C. M.

Ill. ac rev. dominationem Tuam precor, ut de transmissione pecuniarum ad provicarium apost. Bosnensem me certiorem suo tempore faciat atque interim peculiaris observantiae sensibus permaneo etc.

Viennae die 13. Januarii 1853.

† M[ichael], archiepiscopus Carthag. etc.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

[1] Koncept ovoga pisma nisam našao.
[2] P. Tiburcije Tkalčec.

149.

## Podban Benko Lentulay Strossmayeru.

Zagreb, 21. jan. 1853.

C. k. banska vlada.

Presvijetli gospodine!

Vis. c. k. ministarstvo bogoštovlja i nauka, po glasu otpisa svojega od 13. o. mj., nije shodnim pronašlo onaj predlog Vaše Presvijetlosti, da bi se u đakovačko sjemenište primilo dvadeset osoba iz bosanske provincije reda Sv. Franje, računajući svake godine na glavu po 240 fr. sr. iz dohodaka komisarijatske zaklade, jerbo se već samo ta potrepština godišnjih 12.000 fr. b(ečke) vr(ijednosti) iz godišnjih dohodaka ove zaklade, u 11.840 fr. 15¼ kr. sastojećih, namiriti ne bi mogla, dočim previšnje rješenje od godine 1785., kojim su dohoci ove zaklade, opredijeljeni za odgojivanje bosanske duhovne mladeži, naročito ustanovljuje, da se ima to osoblje u dotično sjemenište samo u onom razmjerju šiljati, u kojem bi dohoci zaklade dostatni bili. Konačna odluka ne može se o tom već stoga izdati, što nije vis. c. k. ministarstvu podnesen ugovor, što ga je Vaša Presvijetlost sklopila s opunovlaštenicima provincijala bosanskoga reda Sv. Franje.

U sljedstvu dakle uvodno spomenutoga vis. ministarskoga otpisa i u savezu s dopisom od 12. pros. pr. g., imam Vašu Presvijetlost o tom ubavijestiti i s naputkom na vis. ministarski otpis od 16. stud. pr. g. odavle pod 4. pros. pr. g. priopćeni pozvati, da u tom noviji svoj predlog uz priopćenje napomenutoga izvornoga ugovora amo podnese, otkale će se vis. c. k. ministarstvu propisanim načinom podastrijeti.

U Zagrebu 21. siječnja 1853.

Mjesto svijetlog bana podban:
Benko Lentulay.

Presv. g. Josipu Strossmayeru, biskupu đakovačkomu.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

150.

## Ugovor između Strossmayera i Fra M. Šunjića.

Đakovo, 1. febr. 1853.

In nomine Domini!

Humillime infrascriptus vigore praesentium fidem facio omnesque ad quos pertinet certiores reddo, quod iam die 18. Decembris 1852. ex una parte

inter ill. et rev. dom. Josephum Strossmayer, episcopum Bosnensem seu Diacovensem et Sirmiensem, ex altera vero parte inter me meumque socium P. Martinum Nedić (tunc quidem praesentem, sed nunc iam in Bosnia commorantem), qui plena facultate negotia Provinciae in caesareis partibus tractandi a nostro ministro provinciali instructi sumus, in eo libere conventum fuerit, ut clerus iunior religiosus Bosnensis ad normam a rev. Patre nostro Generali, de consilio Sacrae Congregationis Propagandae Fide praescriptam, habito praevie sacr. caes. regiae et apost. Mtis. benignissimo consensu, ad seminarium episcopale Diakovarini, studiis operam navaturus, recipiatur ea conditione, ut titulo hospitii, victus et necessarii quotidiani servitii pro singulo individuo communi casae eiusdem seminarii pendantur in annum 240 fl. C. M. ex annuo censu illius fundi, qui a gloriosae memoriae Imperatore Josepho II pro educatione iunioris cleri religiosi provinciae Bosnensis destinatus fuit.

Nos igitur innixi benignissimae dispositioni exc. ministerii Cultus dd° 16. Novembris 1852, qua demandatum fuit, ut ex praedicto fundo, Buda Zagrabiam transferendo, 11.840 fl. v[ien.] v[al.] velut totalis census annuus eiusdem summae capitalis, et quidem incipiendo a 1. Novembris 1852. illico sine mora in praedictum finem eidem ill. ac rev. dom. episcopo Diakovensi transmittatur, et habito gratioso eiusdem consensu duximus scribendum ministro provinciali Bosnensi, ut absque mora, quo totus studiorum annuus cursus pro nostris clericis perderetur, illos quanto ocyus ad praedictum seminarium mittat cum praescripto ab ipso generali sacerdotum numero, et quidem in ea proportione, cui ex praedicto pacto praefatus census sufficiat.

Itaque iam nunc novemdecim sumus Bosnenses religiosi in hoc episcopali seminario iam a 14. Januarii a. c., quibus omnia necessaria tam in victu, quam in apparatu et suppellectili cubiculorum aliisque rebus, idem ill. dominus ex propria cassa generosa benevolentia suppeditat.

Ac proinde ex destinata annua summa 11.840 fl. v. v. intra 19 individua per 240 fl. C. M. dividenda, in annum superessent 176 fl. C. M., quibus si addantur viceni menstrui floreni a singulo individuo, computando a 1. Novembris 1852. usque 14. ianuarii a. c., scilicet 924 fl. C. M., prodit summa circiter 1100 fl. C. M., quae nescio an sufficere possit sarciendis primis extraordinariis expensis pro reformandis cubiculis, comparandis novis lectis, lectisterniis, sellis, scamnis, coturnis, petasis, libris etc., a quibus singulis suo tempore exc. caes. reg. ministerio fidelis reddetur ratio. Confidimus autem, quod ad tenorem benignissimi praedicti rescripti dd° 16. Novembris exc. caes.-reg. ministerii Cultus totus annuus census praedictus quotannis ex integro sit medio eiusdem ill. dom. episcopi huic nostrae communitati religiosae mittendus, a qua in fine cuiuslibet anni tota expensarum ratio via ordinaria eidem exc. caes. reg. ministerio reddetur.

In quorum omnium testimonium et fidem nomine delegatarii ministri

*

provincialis Bosnensis et socii mei absentis debita cum reverentia me humiliter subscribo.

Datum Diakovae die 1. mensis Februarii anno Domini 1853.

Ita est: Fr. Marianus Šunjić, exprovincialis et delegatus provinciae religiosae Bosnae Argentinae.

Ita est: Josephus Georgius Strossmayer, episcopus Bosnensis seu Diakoviensis et Syrmiensis.

*Prijepis u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

151.

## Grad Osijek Strossmayeru.

Osijek, 1. febr. 1853.

Presvijetli gospodine biskupe!

Presvijetlost Vaša blagoizvolila je ne samo glavnicu od 5.000 fr. sr. snagom zakladnog lista na korist c. kr. višeg gimnazijuma u Osijeku ustanoviti se imajućega kod preč. Kaptola položiti, već i mnogobrojne knjige u vrijednosti od 1.000 fr. sr. za c. kr. viši gimnazij osječki kupiti, pokloniti te istoj učilišnoj knjižnici temelj staviti.

Dočim za ovaj za izobražavanje ovdašnje gimnazijalne mladeži toli koristonosni i velikodušni dar od strane ovogradskog građanstva sa ushićenjem i osobitom zahvalnošću prema Presvijetlosti Vašoj kao mnogozasluženom o podignuću u gradu ovome višeg gimnazijuma darovatelju, primljeni, opetovano poniznu i iskrenu zahvalnost u ime cijelog grada izražavati čest imam, ujedno si slobodu uzimam Presvijetlost Vašu u dužnoj poniznosti moliti, da bi blagouvaživši tu okolnost, što bi se opet — ako visoko dozvoljenje za podignuće više gimnazije skoro ne stigne — jedna školska godina poradi priprava, koje su čas prije od potrebe, propustila i što je grad ovaj već nabavljanje potrebitih fizikalnih sprava iz dozvoljenih u istu svrhu 500 for. sr. naredio, visoko rješenje za podignuće višeg gimnazijuma u Osijeku moćnim uplivom svojim isposlovati blagoizvolila.

U ostalom i t. d.

U Osijeku dne 1. veljače 1853.

Baltazar Čalogović
načelnik.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

152.

## Strossmayer banskoj vladi u Zagrebu.

Đakovo, 3. febr. 1853.

Uzvišena c. k. banska vlado!

Na veleštovani dopis uzv. c. k. banska vlade od 21. siječnja g. t., kojim ista visoka oblast od mene noviji predlog u obziru primanja duhovne mladeži bosanske u moje sjemenište i izvorni ugovor s opunovlaštenicima bosanskoga provincijala učinjen, zahtijevati je blagoizvolila, odgovoriti čest imam, da sam jurve zahtijevani ugovor s predlogom — za uspješiti stvar — uprav vis. c. k. ministarstvu bogoštovlja podnio, što dočim uzv. c. k. banskoj vladi javljam, ujedno ju najuljudnije umoljavam, da i od svoje strane poslanje novca uskoriti dostoji se.

U ostalom i t. d.

U Đakovu 3. veljače 1853.

[Josip Juraj Strossmayer
biskup].

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

153.

## Strossmayer ministarstvu vjera i nastave.

Đakovo, 3. febr. 1853.

Excelsum caes. reg. Ministerium Cultus et publicae Instructionis!

Hisce honorem habeo petitam medio Banalis consilii scriptam me inter et patres Franciscanos Bosnenses conventionem, scopo negotii accelerandi, immediate exc. ministerio substernendi. Ratio cur id prius factum non sit, est, quod de quantitate pensionis annuae a singillativis provinciae Bosnicae alumnis seminario meo praestandae, me inter et exc. ministerium exter. negotiorum, mediante inclyta Nunciatura Viennensi, tractari coeptum et nonnisi cum eo desitum sit, quod patribus Bosnensibus eotum Viennae agentibus utrinque vivae vocis ministerio declaratum sit, summam totalem annuae intertentionis clericorum Bosnensium ad episcopum Diakovensem mittendam fore, quocum circa summam pecuniae a singillativis clericis suis seminario dependendae privatim convenire possint. Per se autem intelligitur, quod ex rationibus subin exc. ministerio praestandis, tota res in claro posita fuisset.

Haec ratio etiam est, quod non expectatis, quas tamen proxime adventuras sperabam, pecuniis, auctor fuerim patribus Bosnensibus, ut alumnos suos mox Diakovam pro continuandis huius anni scholastici studiis mittant, ne secus integer annus perditum eat. In huius sequelam venere reipsa 16

clerici et tres patres, quibus omnia necessaria ex meo marsupio praestantur et praestabuntur eousque, quousque dictae pecuniae non adfuerint. Conventio quam hicce adnecto,[1] initio nonnisi oralis erat, nunc primum in scriptum redacta. Dum igitur hisce postulato exc. ministerii Cultus reverenter satisfacio, sequentes adhuc adnecto reflexiones:

Non obstante hac scripta conventione, liberum relinquo exc. ministerio Cultus, quidquid hoc sub obtutu visum fuerit, determinandi. Ego, quaecunque dispositiones ab exc. ministerio venerint, eas libenter adoptabo et in effectum deducam. Animadverto tamen, quod circa lectum, lectisternia, vestes etc. novorum alumnorum speciales rationes reddi possint, circa victum tamen, qui meis iuxta ac novis hisce alumnis communis est, praeter communes rationes, rationes speciales reddi non possint.

Haec est prima; secunda autem mea reflexio est:

Dum ego in id contendebam, ut clero Bosnensi possibilitas procuretur in ditionibus Austriacis studiis vacandi, nihil aliud intendebam, quam ut afflicto ecclesiae catholicae in Bosnia statui quo melius consulatur; utque Suae sacr. Mti, augustissimo domino meo, occasio praebeatur catholicos Bosnenses novis beneficiis sibi devinciendi abundantioresque divinae misericordiae benedictiones sibi emerendi. Data est clero Bosnensi desiderata facultas. Essentiale est, ut hac facultate quam optime utatur; minus essentiale est, in quo id Austriaco instituto, in qua provincia aut urbe fiat. Hoc a sapienti inclyti gubernii Austriaci Consilio et determinatione pendet. Possunt clerici Bosnenses studiis suis incumbere Zagrabiae sub providi ac sapientis archiepiscopi Zagrabiensis inspectione; faceret etiam id fortasse aliquid ad augendum novae ecclesiasticae metropoleos decorem; possunt Brodii in Slavonia, loco ad rippam Savi sito, Bosniae vicino, ubi insigne adest claustrum, insignis ecclesia, utrumque ob penuriam sacerdotum provinciae Capistranae paene desolatum; possunt Segniae aut denique, quod fors optimum consultissimumve foret, possunt Viennae, ubi insigne adest claustrum, adest scientiarum universitas, adest maxima sedulae inspectionis opportunitas. Quodsi tamen exc. ministerium Cultus et incl. gubernium Austriacum eius porro fuerint mentis, ut clerici Bosnenses pro futuro quoque in meo seminario maneant studiisque operam navent, tunc absolute necessarium esse iudico, ut futura mox aestate in loco peropportuno, ecclesiae seminariali contiguo, claustrum correspondens aedificetur, in quo regularis clerus Bosnensis separatim a clero meo vivat, separatim disciplinam regularem suam foveat, separatim oeconomiam suam ducat, separatim dotationales pecunias suas administret, separatim convictu suo utatur, ut adeo nihil ei sit cum clero meo communis, praeter meam inspectionem et praelectiones. H o c  a b s o l u t e  n e c e s s a r i u m  e s t. Atque ideo rogo exc. ministerium Cultus, dignaretur mihi suam mentem hoc obtutu quo ocyus significare, quo sic in tempore planum et sumptum proiectum dicti claustri exc. ministerio pro ratihabitione substernere possim. Essent enim in hoc casu quaedam materialia brumalibus hisce adhuc mensibus apparanda.

His me solitis gratiis et favoribus exc. ministerii quam impensissime commendando sum etc.

Diakovae die 3. Februarii 1853.

[Josephus Georgius Strossmayer
episcopus].

Excelso caes. reg. ministerio Cultus et publicae Instructionis Viennae.

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

[1] Gl. gore str. 242—244, br. 150.

154.

## Nuncij Viale Prelà Strossmayeru.

Beč, 9. febr. 1853.

Illustrissime ac reverendissime domine!

Magnam mihi consolationem attulerunt litterae dominationis Tuae ill. ac rev., die 19. proxime elapsi mensis Januarii ad me datae, quippe quae me certiorem faciebant, sexdecim clericos Bosnienses cum tribus Patribus disciplinae monasticae invigilaturis Diakovam appulisse. Pro hoc gratissimo nuntio gratias quamplurimas habeas, ill. ac rev. domine, et mihi opus non est, religiosam Franciscanorum familiam, quae paternae Tuae sollicitudini concredita ad vineam Domini suo tempore colendam crescit, Tibi commendare.

Zagrabiensem dioecesim ad metropoleos honorem erectam fuisse valde sum gavisus et pro exequutione apostolicarum erectionis bullarum, quae mihi commissa est, ut gratiosissimis novi archiepiscopi invitationibus morem geram, Zagrabiam me conferam. Qua de re eo magis gaudeo, quod certus sum me dominationem Tuam ill. ac rev. in nova archiepiscopali sede visurum Tibique iterum iterumque testificaturum, ill. domine, quantum sinceris observantiae et charitatis sensibus sim et permaneam etc.

Viennae die 9. Februarii 1853.

† M[ichael], archiep. Carthag. etc.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

155.

## Banska vlada Strossmayeru.

Zagreb, 10. febr. 1853.

C. k. banska vlada.

Presvijetli gospodine!

Nastavno na ovdješnji otpis od 17. dec. pr. g. stavlja se Vašoj Presvijetlosti shodnoga ravnanja radi do znanja, da su po glasu dopisa c. kr. hrv. slav. zem. fin. ravnateljstva od 9. siječnja o. g. kamate komisarijatske zaklade za odgojivanje bosanskih klerika iz reda Sv. Franje za vrijeme od 1. stud. 1851. do konca listopada 1852. u iznesku od 11.840 fr. 15¼ kr. b. vr. ili 4736 for. 6 kr. sr., nakladnim (!) putom iz Budima stigli i da je zato napomenuto c. k. zem. fin. ravnateljstvo izdalo shodnu naredbu, da se isti iznesak u ovdješnjoj c. k. glavnoj zem. pjeneznici u matici vjerozakonskoj u prijetak stavi, a preko c. k. zbirne pjeneznice osječke Vašoj Presvijetlosti uz namiru i svojevremeno polaganje računa isplati.

U Zagrebu 10. veljače 1853.

Mjesto svijetlog bana podban:
Benko Lentulay.

Presvijetlom gosp. Josipu Jurju Strossmayeru biskupu đakovačkom u Đakovu.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

156.

## Strossmayer banu Jelačiću.

Đakovo, 22. febr. 1853.

Preuzvišeni gospodine Bane!

Pero ne može opisati, kojom žalošću napuni srce moje primljena noćas vijest o grozovitom atentatu proti Njeg. c. kr. apost. Veličanstvu, premilostivom našem vladaru, pokušanom. Bogu svemogućem hvala, da je nesreću neizmjernu odvratio. Ja sam odmah naredbu učinio, da se u cijeloj biskupiji mojoj dojduće nedjelje opća zahvalnost Ocu nebeskomu toga radi prikaže i puk shodno izvijesti o grdobi toga čina, te se naznače zlobne i bijesne težnje revolucionarnih zabluđenika i t. d. Bog uzdržo i krijepio Cara našega premilostivog, Franju Josipa I., na mnoga ljeta!!!

Ovo su izrazi vjernog podložnika, s kojimi nepokretan do groba ostaje. Vami se i t. d.

U Đakovu dne 22. veljače 1853.

Josip Juraj Strossmayer
biskup.

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

157.

## Strossmayer svima dekanatima.

Đakovo, 22. febr. 1853.

Noćas u tri sata stiže amo od svijetloga Bana stafetalni list od 18. t. mj., u komu se veoma tužna vijest, putem telegrafičkim iz Beča u Zagreb prispjevša, priopćuje: »Njeg. c. k. apost. Veličanstvo bijaše danas[1] poslije podne u pol jedan sat, šetajući se na bastaji blizu »Koruških vrati« u Beču, od neke osobe[2] iznenada napadnuto i bodežnim nožem otraga u zatiljku ranjeno. Poleg izreke liječnika rana nije pogibeljna. Ubojica je odmah u činu po sprovađajućem Njeg. Veličanstvo krilnom pobočniku[3] uhvaćen. Grad je radi toga grozovitog atentata u najvećoj razjarenosti i sve klase svoje najdublje osjećanje u tome posvjedočavaju.«

Bog, koji očevidno nad vladarom našim milostivim bdi, i blagocjeni svima nam život njegov štiti, oslobodi Njeg. Veličanstvo od očevidne pogibelji, čega radi svi koliki vjerni podložnici dužni smo za oslobođenje od smrtne pogibelji Cara našega skrušenim i pobožnim srcem Ocu nebeskomu zahvaliti. I zato s ovim naređujem, da župno svećenstvo cijele biskupije u iduću nedjelu odmah,[4] navijestivši prije puku pravovjernom pismo ovo, s pukom pet Očenaša i pet Zdravih Marija s molitvom za zemlje vladaoca izmoli, u sv. misi molitvu za zahvalnost uvrsti, poslije sv. mise pako svečano »Tebe Boga hvalimo« skupa s propisanimi molitvami ispjeva i tako skupa s pukom svojim na tolikoj božjoj milosti, koja je najmiliji nam život spasila, zahvali. Obdržavati se imajuću zahvalnost ovu za vremena militarskim i civilnim oblastim župnik obznaniti dužan je.

Poziva se također s ovim župno svećenstvo, da u isto doba, poslije naviještene riječi božje u crkvi, a i drukčije svakom prigodom u ovom grozovitom činu naznači i otkrije strašni plod zlobnih i bijesnih težnja onih bezbožnih zabludenika, koji zabacivši Boga, vjeru i zakon, i hlepteći za silom i blagom tuđim, neprestano tamo djeluju, da javni poredak i mir naruše i zakoniti društveni život upropaste, dok se naravno u svoju paklenu svrhu služe zajedno obećanjima, koja neuki puk lako zavesti mogu, naime lažljivim obećanjem ukidanja sadašnjih daća državnih i t. d.

Dano u Đakovu dne 22. veljače 1853.

Josip Juraj
biskup.

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

[1] 18. febr. 1853.
[2] Madžar, 22-godišnji krojački kalfa iz Stolnog Biograda, János Libényi (vješan već 26. febr.).
[3] Grof O' Donell (pomogao mu je mesar Ettenreich).
[4] 27. febr.

158.

## Ministarstvo inostranih djela ministarstvu vjera i prosvjete.

Beč, 18. marta 1853.

Note.

Infolge der schätzbaren Note vom 19. November v. J. wurde dem Herrn Bischof von Diakovar und dem kais. Generalkonsul in Sarajevo behufs weiterer Verständigung der bosnischen Franziskaner eröffnet:

Die kais. Regierung verkenne nicht die Rücksichtswürdigkeit der von Pater Marjan Šunjić und Pater Martin Nedić während ihres Aufenthaltes dahier vorgebrachten Bitte, dass in den kais. Staaten eine Sammlung milder Beiträge zum Bau eines neuen Franziskanerklosters und Seminars in Bosnien eingeleitet werden möge; doch seien die Ministerien des Kultus und des Äussern der Ansicht, dass die a. h. Genehmigung zur Veranstaltung einer solchen Sammlung erst dann werde eingeholt werden können, wenn die bosnischen Franziskaner sich mit der schriftlichen Bewilligung der Pforte zum beabsichtigten Bau des neuen Klosters und Seminars auszuweisen vermögen werden.

Aus den anruhenden Berichten des Herrn Atanasković ist zu ersehen, dass die von Obigem in Kenntniss gesetzten Franziskaner den Gouverneur von Bosnien Huršid-Paša und den dortigen ausserordentlichen Pfortenkommissär Kiamil-Paša um die Bewilligung zur Erbauung eines neuen Klosters und Seminars, sowie zur Herstellung einiger schon bestehender Gotteshäuser baten. Diese Bitte wurde von den beiden Pašen nicht ungünstig aufgenommen und als bald darauf der Ingenieur Esref Efendi, ein vom Generalkonsul sehr vorteilhaft geschilderter Mann, zur Beaugenscheinigung der Lokalitäten für die betreffenden Bauführungen ausgesendet wurde, erblickten die Franziskaner in diesem Umstande bereits ein sicheres Zeichen, dass die von ihnen nachgesuchte Bewilligung nicht ausbleiben werde. Der Pater Provinzial richtete daher an Herrn Atanasković eine Eingabe, worin er das Ersuchen stellte, dass die fragliche Sammlung in den österr. Staaten mittlerweile eingeleitet werden wolle, damit bei dem zu erwartenden Einlangen jener Baubewilligung sofort Hand ans Werk gelegt werden könne. Auch erneuerte er die von den zwei Ablegaten, Šunjić und Nedić, in Wien vorgetragene Bitte, wegen einer den jenseitigen Franziskanerkonventen zur Förderung des dortigen Schul und Erziehungswesens a. g. zu bewilligenden jährlichen Unterstützung, etwa im Betrage von 1500 fl. Der Generalkonsul hat aus den von ihm angegebenen Gründen nicht Anstand genommen, diese Bitten des Provinzials zu befürworten. Kurz darauf meldete er mit seinem unter den Allegaten befindlichen Berichte vom 23. v. Mts, dass der Ingenieur Esref-Efendi über die vorgenommenen Vermessungen der gedachten Lokalitäten einen Rapport ganz zu Gunsten der Franziskaner erstattete und das diesen von Kiamil-Paša schon

infolge dessen erlaubt wurde, einstweilen bis zum Empfang der bestimmten Bewilligung die nötigen Baumaterialien vorzubereiten. Seitdem ist der letzte der vorliegenden Berichte des Herrn Atanasković vom 4. l. Mts eingegangen, laut welchem die Franziskaner von Huršid und Kiamil-Paša wirklich bereits neue Ausfertigungen, womit ihnen die Erbauung oder Herstellung ebenso vieler Wohn und Gotteshäuser bewilligt wird, erhalten und dem kais. Generalkonsulate zur Einsichtnahme vorgewiesen haben.

Es steht sonach nichts mehr im Wege, dass nun die a. h. Genehmigung zu der im Kaiserstaate für besagten Zweck einzuleitenden Sammlung eingeholt werde.

Was die von den Franziskanern zur Förderung des christlichen Schul- und Erziehungswesens in Bosnien nachgesuchte jährliche Subvention anbelangt, so hat das löbliche kais. Ministerium in der geschätzten Note vom 26. November v. J. über die diesfalls von den zwei geistlichen Delegierten Šunjić und Nedić eingereichte Eingabe, welche samt ihrem damaligen a. h. bezeichneten Hofgesuche im Anbuge zurückgestellt wird, bemerkt, dass Hochdemselben kein Fond bekannt sei, welcher zur Leistung einer solchen Unterstützung in Anspruch genommen werden könnte.

Man unterliess nicht jene beiden Patres noch während ihres hiesigen Aufenthaltes auf die in dieser Geldfrage obwaltenden Schwierigkeiten aufmerksam zu machen. Sie übersahen dieselben keineswegs, stellten aber bei jener Gelegenheit die Frage, ob es nicht vielleicht tunlich wäre, den bosnischen Konventen die erbetene Beihilfe aus den Sammelgeldern des Generalkommissariates für die heil. Lande zuzuwenden, da diese Konvente und jene der *Terra Santa* einem und demselben Orden angehören und dem nämlichen Zwecke — im weiteren Sinne der Aufrechthaltung der katholischen Religion im Oriente — sich widmen.

Man hat sich hierüber mit dem Fürst-Erzbischofe von Wien, als Protektor des benannten Generalkommissariats, in das Einvernehmen gesetzt. Derselbe erwiderte jedoch in seinem anverwahrten Schreiben, dass sosehr er und das Generalkommissariat die Subventionierung der bosnischen Franziskaner wünschenswert finden, die Zuweisung einer Unterstützung aus den Sammelgeldern dieses Generalkommissariats für die angegebenen Zwecke in Bosnien deshalb nicht tunlich wäre, weil diese Sammelgelder nach dem bestehenden Statuten ausschliesslich nur für die kathol. Missionen in Palästina, Syrien, Zypern und Ägypten verwendet werden dürfen. Am Schlusse seines Schreibens fügte übrigens der Herr Erzbischof hinzu, dass nach seinem Dafürhalten der orientalische Missions- und Sklavenredemptionsfond zunächts berufen sein würden, den bosnischen Franziskanern die in Rede stehende Beihilfe zu gewähren.

Diese Ansicht ist ohne Zweifel eine ganz richtige. Nach den von dem löblichen kais. Ministerium bei wiederholten Anlässen gefälligst abgegebenen Äusserungen sind aber die erwähnten zwei Fonde bereits so sehr überbürdet,

dass sie unmöglich noch weiter belastet werden könnten. Hiernach erklärt sich auch die bezügliche Bemerkung in der zitierten Note des löbl. kais. Ministeriums vom 26. Nov. v. J., und dennoch sind für eine Subventionierung der bosnischen Franziskanerkonvente zu viele Gründe vorhanden, als dass das kais. Ministerum des Äussern sich auf seinem Standpunkte für eine Ablehnung der diesfälligen Bitte auszusprechen vermöchte.

Betrachten wir die Interessen, welche Österreich als kathol. Nachbarmacht der Türkei, insbesondere in Bosnien zu verfolgen hat, wo seine traktatmässige Berufung zum Schutze des kathol. Kultus eine doppelt wichtige Bedeutung erhält, so kann es uns nicht entgehen, wie sehr diese Bitte der jenseitigen Franziskanerklöster berücksichtigt zu werden verdienen. F. M. L. Graf Leiningen, welcher in neuester Zeit mit einer ausserordentlichen Mission nach Konstantinopel abgesendet war, hatte unter den andern ihm zur Verhandlung mit der Pforte aufgetragenen Angelegenheiten namentlich auch die bedrängte Lage der Christen in Bosnien und der Hercegowina zur Sprache zu bringen gehabt. Durch die Vorstellungen die er der türk. Regierung machte, bewirkte er, dass sie uns feierliche Versicherungen bezüglich einer humanen und gerechten Behandlung jener christlichen Bevölkerungen erteilte. Für uns sind diese Zusicherungen in religiös-politischer Hinsicht nicht minder wichtig, als sie für die christlichen Bewohner der gedachten osman. Grenzprovinzen, und zwar insbesondere für die kathol. Rajas, von hohem Werte sind, die seit jeher fest auf den Schutz Österreichs vertrauten. Unserer Interzession in Konstantinopel werden nun die praktischen Wirkungen zu folgen haben. Die Aufgabe der kais. Regierung wird es sein, den Raja's zur Erlangung alles dessen behilflich zu sein, was sie von der Pforte billigermassen ansprechen können. Was aber der Kaiserstaat dabei aus sich selbst für sie zu tun vermag, daran darf er es um so weniger fehlen lassen. D i e s ist der Gesichtspunkt unter welchen die Frage wegen der den bosnischen Franziskanern zu gewährenden Unterstützung vom Ministerium des Äussern aufgefasst zu werden hat.

Sehr zu beachten ist hiebei noch der Umstand, dass Frankreich, dessen Bestrebungen zur Erringung eines möglicht ausgedehnten Protektorats über die Christen im Oriente bekannt sind, seit Kurzem auch in Sarajevo einen Vizekonsul aufstellte, welcher laut des beifolgenden Auszuges aus einem Berichte des Herrn Atanasković gleich anfänglich den dortigen Christen offen mitteilte, dass seine Sendung vorzüglich die Verbesserung ihres Schicksals zum Zwecke habe. Es ist vorauszusehen, dass wenn die Bitte der Franziskaner um die Bewilligung jener Subvention österreichischerseits unerfüllt bliebe, der französische Vizekonsul ihnen desto eifriger Anerbieten machen würde, was er zu tun um so eher in der Lage wäre, als der Lyoner Missionsverein über sehr bedeutende Geldmittel verfügt.

Werden alle diese Verhältnisse in Erwägung gezogen, so scheint dem Ministerium des Äussern, dass nichts anderes erübrige, als dass die fragliche

Subvention jähr. 1500 fl., nachdem sie derzeit aus einer anderen Quelle nicht herbeigeschafft werden kann, vor der Hand aus den Finanzen verabfolgt werde. Es dürfte übrigens dieselbe vorläufig nur auf 3 Jahre zu bewilligen sein, da sich bis dahin die Umstände in der einen oder anderen Beziehung geändert haben können.

Mit diesen Bemerkungen erlaubt man sich Hochdasselbe zu ersuchen, in der Sache mit dem Finanzministerium das weitere Einvernehmen beliebig zu pflegen und demselben gegenwärtige Auseinandersetzung zur geneigten Würdigung angelegentlich zu empfehlen, da man bei den wichtigen Motiven, welche dem vorstehenden Antrage zu Grunde liegen, auf dessen Realisierung entschiedenen Wert legen muss. Nach Empfang der zu hoffenden Beistimmung des gedachten *Départements,* welches man vorläufig in Kürze von dieser eingeleiteten Verhandlung in Kenntnis setzt, kann man es nur dem löbl. kais. Ministerium anheim geben, über den Gegenstand ebenso wie über die anderen Punkten, welche sich in dem obigen Hofgesuche der zwei geistlichen Delegierten aufgenommen finden, a. u. Vortrag zu erstatten.

Der erste dieser Punkte, nemlich die Bitte der bosnischen Franziskaner, ihren jüngeren Klerus zur Ausbildung in das Seminar nach Diakovar senden zu dürfen, ist bereits tatsächlich zu ihren Gunsten entschieden.

Was ferner das Ansuchen der jenseitigen Franziskanerkonvente betrifft, dass der hiesige Hof ihnen und der ganzen kathol. Bevölkerung Bosniens seinen Schutz gewähren und sich für sie bei der Pforte kräftig verwenden möge, so haben die christlichen Bewohnerschaften Bosniens, sowohl als der Hercegovina, eben jetzt wieder durch den erwähnten speziellen Auftrag, welcher dem Grafen Leiningen bei seiner Sendung nach Konstantinopel erteilt worden, einen neuen sprechenden Beweis erhalten, welches werktätige Interesse der Kaiserstaat an ihrem Schicksale nehme. Die kais. Regierung wird darauf halten, dass die von der Pforte dem Grafen Leiningen erteilten Zusicherungen zur Wahrheit werden. Nicht ohne Befriedigung hat einstweilen das Ministerium des Äussern aus einem Berichte des Generalkonsuls in Sarajevo ersehen, dass auf Anordnung Kiamil-Paša's, dessen Sendung nach Bosnien gleichfalls als eine Folge der stattgehabten Einschreitungen der kais. Internunziatur zu betrachten ist, im Organismus des bosnischen Verwaltungsrates kürzlich schon eine Veränderung zu Gunsten der Katholiken vorgenommen wurde, indem diesem Conseil nun nicht bloss wie bisher ein christlicher Beisitzer griechisch-nicht-unierter Religion, sondern auch ein anderer aus der kathol. Geistlichkeit zugewiesen ist.

Schliesslich erlaubt man sich noch beizufügen, dass nachdem Österreich zum Schutze des kathol. Kultus und seiner Anhänger im osman. Reiche traktatmässig berufen ist, nachdem wir auf diese Grundlage gestützt in solchen Kultusangelegenheiten stets offiziell bei der Pforte eingeschritten sind, und nachdem sie uns auch in dieser Form jene neuesten Zusicherungen erteilte, es nicht nötig erscheint, die Sammlung für das neue bosnische Franziskaner-

kloster und Seminar im geheimen, wei dies die zwei geistlichen Delegierten beantragen zu sollen meinten, einleiten zu lassen. Alle bisherigen Sammlungen für ähnliche Zwecke in der Türkei haben offen stattgefunden und es würde auch überhaupt schwer sein, eine solche Veranstaltung in der Art zu treffen, dass sie nicht Publizität erlangen sollte.

Über die zu gewärtigende a. h. Entschliessung auf die beabsichtigte Vortragserstattung des löbl. kais. Ministeriums, sieht man seiner Zeit einer gütigen Eröffnung bei Rückleitung der in die hierortige Registratur gehörigen Kommunikate in Dienstfreundschaft entgegen.

Wien den 18. März 1853.

Graf Buol.

*Original u arhivu ministarstva vjera i prosvjete u Beču.*

*Pripis:* Praes. 20. März 1853.

159.

## Banska vlada Strossmayeru.

C. k. banska vlada.

Zagreb, 20. marta 1853.

Presvijetli gospodine!

Uslijed dopisa Vaše Presvijetlosti od 12. o. mj. pozvano je opetno (!) odavle c. k. zem. fin. ravnateljstvo, da c. k. poreznom uredu u Đakovu svojim putem podijeli shodan i uspješan nalog, da ima naznačenim već načinom isplatiti kako godišnju potporu od šest hiljada for. (6000 fr.) za đakovačko sjemenište duhovne mladeži, tako i godišnje kamate od četiri hiljade sedam sto trideset i šest fr. (4736 fr. 6 kr. sr.) komisarijatske zaklade za odgojivanje bosanskih klerika.

U Zagrebu 20. ožujka 1853.

Mjesto svijetloga bana podban:
Benko Lentulay.

Presv. g. biskupu đakovačkomu Josipu Strossmayeru.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

160.

## Strossmayer svome Kaptolu.

Đakovo, 31. marta 1853.

Venerabile capitulum, fratres in Christo aestimatissimi!

Satis gratiarum Deo optimo maximo vix unquam agere possumus pro eo munere, quo Suam sacr. Mtem, aug. imperatorem ac regem nostrum apostolicum,

Franciscum Josephum, omnipotentis brachii sui clypeo contra perditissimi hominis ictus defensum, salvum et incolumem praestitit. Hinc praeter ea, quae adusque in gratiarum actionem Deo praestitimus, hisce dispono, ut quotannis vita comite Suae sacr. Mtis, die 18. Februarii in cathedrali nostra ecclesia sacrum solenne celebretur in gratiarum actionem Deo pro salvo praestito clem. domino imperatore ac rege nostro apostolico Francisco Josepho I., quod sacrum aut episcopus aut eo impedito prima in Capitulo dignitas celebrabit. Sub eodem declaro, quod eodem hoc titulo donem quinque millia fl. C. M. in consummationem monasterii huiatis Sororum misericordiae, ex quibus iam bis mille quadringenti floreni soluti habentur, reliquum autem pro exigentia necessitatis succesive ex cassa mea exolvetur. Volo autem, ut nulli praeter me et Capitulum super his pecuniis rationes reddantur. Futuras autem monasterii huius, ut quotannis die 18. Februarii sub sacro in monasteriali sua capella celebrando Deo pro salute imperatoris assiduis suis precibus gratias agant.

Diakovae die 31. Martii 1853.

Josephus Georgius
episcopus.

Venerabili Capitulo cathedralis ecclesiae Bosnensis seu Diakovensis.

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

161.

## Gen. konzul Radosavljević Strossmayeru.

Beograd, 11. apr. 1853.

Hochwürdigster Herr Bischof!

Wenn schon ich auf die Erzielung des freien katholischen Kultus allhier seit Jahren mein vorzügliches Augenmerk richtete und, wie es E. H. nicht unbekannt, manchen Erfolg zu erringen so glücklich war, so muss ich doch gestehen, dass mich dieser Gedanke vorzüglich in der jüngsten Zeit ganz besonders in Anspruch nahm; ich muss bemerken, dass ich bei der vor kurzem stattgefundenen Mission meines braven Kanzlers Soretić nach Wien, denselben auf das Nachdrücklichste beauftragte, in dieser Angelegenheit geeigneten Orts warmes Wort zu sprechen.

Während sich nun Kanzler Soretić der ihm erteilten Auftrage mit lobenswertem Eifer zu meiner vollen Zufriedenheit entledigte, war ich eifrigst bestrebt, bei dem neuen fürstlich serbischen Minister des Äussern, Herrn Aleksa Simić, den schon oft der freien katholischen Religionsausübung seitens der fürstlich serbischen Regierung durchzusetzen.

Mit Hindeutung auf die jüngsten Errungenschaften in Konstantinopel und die grössere Toleranz der fanatischen Muselmänner [den] hier lebenden

Serben [gegenüber], mit Hinblick auf die eben damals erfolgte dunkel gebliebene Sendung meines Kanzlers Soretić nach Wien und nach vielen andern eindringlichen Vorstellungen ist es mir gelungen, den Simić dahin zu bringen, dass er mir die Zusicherung machte, diesen meinen energischen Vorstellungen volle Würdigung zu tragen und solche ungesäumt dem Senate befürwortend zur Entscheidung vorzulegen.

Dieser günstige Erfolg veranlasste mich sofort mit mehreren der einflussreichsten Senatoren Rücksprache zu pflegen und ihre starren Ansichten bekämpfend, sie für die Sache zu gewinnen.

Die mir heute gemachte Mitteilung des Predstavnik Herrn Simić, dass im Senate beschlossen wurde, den allhier lebenden Katholiken einen eigenen Friedhof anzuweisen, die Einsegnung der Toten und Begleitung derselben zur letzten Ruhestätte vom katholischen Geistlichen nach dem christlich-katholischen Ritus zu gestatten und die öffentliche Ausspendung des heil. Sakramentes der letzten Ohlung einzuräumen, sprechen deutlich dafür, dass meine Bemühungen nicht fruchtlos gewesen.[1]

Indem ich E. H. von diesen erfreulichen Konzessionen der fürstlich serbischen Regierung ehrerbietigst die Anzeige mache, bitte ich die erneuerte Versicherung genehmigen zu wollen, dass ich im Vereine mit meinem mich redlich unterstützenden Kanzler die Interessen der röm.-kath. Kirche zu wahren und zu mehren eifrigst bestrebt bin.

Genehmigen etc.

Belgrad am 11. April 1853.

v. Radosavljević
Generalkonsul Oberstlieutenant.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

[1] O katoličkoj crkvi u Srbiji toga vremena up. Wagner, Povijest katoličke crkve u Srbiji u 19. vijeku (od 1800. do konkordata 1914. godine). »Bogoslovska Smotra« XXI (1933) br. 1.

## 162.

## Pretstavka ministra vjera i prosvjete, grofa Leona Thuna, caru Franji Josipu u stvari bosanskih Franjevaca.

Beč, 13. aprila 1853.

Allergnädigster Herr!

In dem ehrerbietigst beiliegenden der a. h. Bezeichnung gewürdigten Gesuche, bitten die von dem Pater-Provinzial der bosnischen Franziskaner nach Österreich gesendeten Franziskanerpriester Marjan Šušnjić und Martin Nedić:

1) um die a. h. Bewilligung den jüngeren Klerus ihrer Provinz zur Ausbildung in das Seminar zu Diakovar senden zu dürfen;

2) um einen a. gn. Beitrag, dann um die Bewilligung einer Sammlung zur Errichtung eines Klosters und eines Seminars; endlich

3) bitten sie E. Mt. um a. h. Dero Schutz und kräftige Verwendung bei dem Sultan, dass die von demselben allen osmanischen Untertanen gewährte Gleichberechtigung auch ihrer Ordensprovinz und der katholischen Bevölkerung Bosniens unverkürzt zu Teil werde. In dem weiter anliegenden unmittelbar hierorts überreichten Gesuche, aus welchem nebstbei hervorgeht, dass die von ihnen beabsichtigte Sammlung zur Errichtung eines neuen Klosters und Seminars und einer neuen Kirche, wegen politischer Verhältnisse geheim stattfinden soll, bitten sie um eine jährliche fixe Unterstützung von wenigstens 1500 fl. zur Errichtung von Schulen, Ankauf von Büchern und zur Erziehung der christlichen Jugend.

Was nun die erstgestellte Bitte betrifft, so ist diesem Anliegen, laut des ehrerbietigst anliegenden Aktes Nr. 4722 de 1852, bereits willfahrt worden, indem die Erträgnisse des von weiland Sr Mt. dem Kaiser Josef II gewidmeten sogenannten Kommissariatsfondes zur Erziehung der bosnischen Franziskanerzöglinge in dem Seminar zu Diakovar angewiesen worden sind.

Hinsichtlich des zweiten Punktes der Bitte, hat das Ministerium des Äussern in seiner anliegenden Zuschrift vom 13. November v. J. die Ansicht ausgesprochen, dass im Allgemeinen wichtige religiöse und politische Rücksichten vorhanden seien, welche die Einholung der a. h. Genehmigung E. Mt. zur Veranstaltung einer Sammlung milder Beiträge zu dem projektierten Baue rechtfertigen dürften.

Ich habe hierauf dem Ministerium des Äussern erwidert, dass ich diese Ansicht vollkommen teile, allein glaube, dass der Zeitpunkt eines Einschreitens bei E. Mt. erst dann vorhanden sein dürfte, wenn sich diese Franziskaner mit der schriftlichen Ausfertigung der ihnen von der Pforte erteilten Bewilligung zum Baue des neuen Klosters und Seminares auszuweisen vermögen werden.

Was die von denselben gestellte Bitte um eine jährliche fixe Unterstützung von 1500 fl. zu Schutzwerken für die bosnische christliche Jugend betrifft, so habe ich dem Ministerium des Äussern bemerkt, dass mir kein Fond bekannt ist, welcher zu dieser Unterstützung berufen wäre oder dazu in Anspruch genommen werden könnte.

Endlich habe ich die Art und Weise, wie der letztgestellten Bitte der Franziskaner in ihrem Majestätsgesuche willfahrt werden könne, der Beurteilung des Ministeriums des Äussern überlassen. Mit der ehrerbietigst angeschlossenen Zuschrift vom 18. März d. J. hat nun das Ministerium des Äussern mehrere Berichte des Generalkonsulates in Sarajevo mitgeteilt, aus welchen, insbesonders aus dem letzten vom 4. März d. J. hervorgeht, dass die bosnischen Franziskaner auf ihre Bitte um die Bewilligung zur Erbauung eines neuen Klosters und Seminars, sowie zur Herstellung einiger schon bestehender Gotteshäuser von Seite der türkischen Regierung wirklich neue Ausfertigungen erhielten, mit welchem ihnen die Erbauung und die Herstellung eben so vieler

Wohn- und Gotteshäuser als sie ansuchten bewilligt wird, daher nach der Ansicht des Ministeriums des Äussern nichts mehr im Wege stehen dürfte, dass E. Mt. um die a. h. Genehmigung zu der im Kaiserstaate für besagten Zweck einzuleitenden Sammlung gebeten werden. Hiebei hat dasselbe bemerkt, dass nachdem Österreich zum Schutze des katholischen Kultus und seiner Anhänger im osmanischen Reiche traktatmässig berufen ist, nachdem auf diese Grundlage gestützt in solchen Kultusangelegenheiten stets offiziell bei der Pforte eingeschritten worden ist und nachdem sie auch in dieser Form jene neuesten Zusicherungen erteilt hat, es nicht nötig erscheine, die Sammlung für das neue bosnische Franziskanerkloster und Seminar in Geheimen, wie dies die zwei delegierten Franziskaner beantragen zu sollen meinten, einleiten zu lassen. Was die von den Franziskanern zur Förderung des christlichen Schul- und Erziehungswesens in Bosnien nachgesuchte jährliche Subvention anbelangt, so hat das Ministerium des Äussern obige beiden Priester noch während ihres hiesigen Aufenthaltes auf die in dieser Geldfrage obwaltenden Schwierigkeiten aufmerksam gemacht.

Dieselben übersahen diese keineswegs, stellten aber bei jener Gelegenheit die Frage, ob es nicht tunlich wäre, den bosnischen Konventen die erbetene Beihilfe aus den Sammelgeldern des Generalkommissariates für die heiligen Lande zuzuwenden.

Das Ministerium des Äussern hat sich hierüber mit dem Fürst-Erzbischofe von Wien, als Protektor des benannten Generalkomissariates, in das Einvernehmen gesetzt, worauf aber derselbe in seinem der vorliegenden Note beiliegenden Schreiben erwiderte, dass so sehr er und das Generalkommissariat die Unterstützung der bosnischen Franziskaner wünschenswert finden, die Zuweisung derselben aus den Sammelgeldern des Generalkommissariates für die angegebenen Zwecke deshalb nicht tunlich sei, weil diese Sammelgelder nach den bestehenden Statuten ausschliesslich nur für die katholischen Missionen in Palaestina, Syrien, Zypern und Ägypten verwendet werden dürfen.

Am Schlusse seines Schreibens fügte der Fürst-Erzbischof hiezu, dass nach seinem Dafürhalten der orientalische Missions und der Sklavenredemptionsfond zunächst berufen sein würden, den bosnischen Franziskaneren die in Rede stehende Beihülfe zu gewähren.

Diese Ansicht findet das Ministerium des Äussern als eine ganz richtige, allein bei den, bei wiederholten Anlässen abgegebenen Äusserungen, dass die beiden Fonde dermal mit Unterstützungen so sehr überbürdet sind, dass sie unmöglich noch weiter belastet werden könnten, als nicht ausführbar. Dennoch sind aber nach der Ansicht des genannten Ministeriums zu wichtige Gründe vorhanden, als dass eine Unterstützung der bosnischen Franziskaner von Seite der Regierung E. Mt. abzuhelfen angezeigt wäre und es scheine demnach dem Ministerium des Äussern, dass nichts anderes erübrige, als dass die fragliche Subvention jährlicher 1500 fl., nachdem sie derzeit aus einer andern Quelle nicht herbeigeschafft werden kann, aus den Finanzen verabfolgt werde.

Es dürfte übrigens dieselbe vorläufig nur auf drei Jahre zu bewilligen sein, da sich bis dahin die Umstände in der einen oder anderen Beziehung geändert haben können. Was endlich das Ansuchen der jenseitigen Franziskanerkonvente betrifft, dass E. Mt. ihnen und der ganzen katholischen Bevölkerung Bosniens Allerhöchst Ihren Schutz gewähren und sich für sie bei der Pforte zu verwenden geruhen mögen, so haben nach dem Bemerken des Ministeriums des Äussern die christlichen Bewohnerschaften Bosniens sowohl als der Hercegovina eben jetzt wieder durch den erwähnten speziellen Auftrag, welcher dem Grafen Leiningen bei seiner Sendung nach Konstantinopel erteilt wurde, einen neuen sprechenden Beweis erhalten, welches wohltätige Interesse E. Mt. an ihrem Schicksale nehmen.

Nicht ohne Befriedigung war aus einem Berichte des Generalkonsuls in Sarajevo zu entnehmen, dass auf Anordnung Kiamil-Paša's dessen Sendung nach Bosnien gleichfalls als eine Folge der stattgehabten Einschreitungen der kaiserlichen Internuntiatur zu betrachten ist, im Organismus des bosnischen Verwaltungsrates kürzlich schon eine Veränderung zu Gunsten der Katholiken vorgenommen wurde, indem diesem Conseil nun nicht blos wie bisher ein christlicher Beisitzer griechisch-nicht-unierter Religion, sondern auch ein anderer aus der katholischen Geistlichkeit zugewiesen ist.

In der Berücksichtigung, dass die zwei Bitten der bosnischen Franziskaner, den jüngeren Klerus in Diakovar zu erziehen und um den a. h. Schutz für sich und die katholischen Bewohner Bosniens, bereits ihre Gewährung fanden, handelt es sich dermalen nur noch um die Würdigung und die Begutachtung jener zwei Gesuchspunkte, welche die Bewilligung einer Sammlung im Kaiserreiche zur Errichtung eines Klosters und eines Seminars in Bosnien und die Gewährung einer jährlichen Unterstützung von 1500 fl. zur Errichtung von Schulen, zum Ankauf von Büchern und zur Erziehung der christlichen Jugend zum Gegenstande haben.

Für die Gewährung dieser beiden Gesuchspunkte sprechen so triftig die von dem Ministerium des Äussern auseinandergesetzten Gründe, dass ich dieselben bei E. Mt. nur aufs Wärmste unterstützen kann, zumal es von dem höchsten kirchlich-politischen Interesse ist, die Franziskaner in Bosnien in die Lage zu setzen, bei einer fremden Regierung nicht das anzusuchen, was sie von Österreich als katholischer Schutzmacht mit allem Grund zu erwarten haben. Nun sind aber, wie das Ministerium des Äussern ganz richtig bemerkt und E. Mt. aus den ehrerbietigst beiliegenden Voranschlägen a. gn. zu entnehmen geruhen wollen, sowohl der Sklavenredemptionsfond als auch der orientalische Missionsfond dermal ausser Stande, neue jährliche Subventionen bestreiten zu können; es könnte ihnen daher die angesuchte jährliche Unterstützung vorläufig auf drei Jahre nur aus dem Staatsschatze bewilligt werden. Bei den wichtigen Motiven, welche diesem Antrage zu Grunde liegen und von welchen, wie aus der Note des Ministeriums des Äussern hervorgeht, das

Finanzministerium bereits Kenntnis hat, dürften sich E. Mt. a. gn. bestimmt finden, hiezu die Bewilligung um so mehr zu erteilen, als auch die katholische Geistlichkeit der Hercegovina aus dem Staatsschatze unterstützt wird.

Wien am 13. April 1853.

Thun.

*Carsko rješenje:* Zur Errichtung von Schulen und zur Erziehung der christlichen Jugend bewillige Ich den Franziskanern in Bosnien auf die Dauer von drei Jahren eine jährliche Unterstützung von Eintausend fünfhundert Gulden C. M. aus dem Staatsschatze und gestatte, dass zur Errichtung eines Klosters und eines Seminars in Bosnien, Sammlungen durch die Ordinariate eingeleitet werden.

Wien den 22. April 1853.

Franz Joseph.

*Original u arhivu ministarstva vjera i prosvjete u Beču.*

*Ispod svoga potpisa dopisao je sam car svojom rukom:* Erhalten den 22. April 1853.

*Pripis spolja:* Praes. den 23. April 1853. *(vraćeno u ministarstvo vjera i prosvjete).*

*Dalje:* Express-Note ans Finanzministerium de dato 30. Juni 1853.

163.

## Strossmayer ministarstvu inostranih djela.

Đakovo, 14. maja 1853.

Excelsum caesareo-regium ministerium!

Gratiosam excelsi caesareo-regii ministerii dd^to^ 6. Maii a. c. mihi factam significationem, quod catholici Bosnenses coram altissimo caes.-reg. apost. Mt. throno gratiarum abundantiam invenerint, subsidiisque pro erigendis scholis et intertentione scholasticae iuventutis locupletati sint, summa cum gratitudine percepi festinoque tam exc. caes.-reg. ministerio, quam etiam medio huius Suae sacrat. caes.-reg. apost. Mti munificentissimo et clementissimo fidei catholicae patrono ac succolatori, devotissimas enixissimasque pendere grates. Deus ter optimus centuplum retribuat altissimo solio caes.-reg. serenissimaeque dynastiae Austriacae! Hae sunt pientissimae preces meae, haec vota quoti-

diana cunctorum catholicorum Bosnensium, quae Suae Sacrat. Mti data occasione pandi humillime insto.

Haec dum etc.

Diakovae die 14. Maii 1853.

Josephus Georgius Strossmayer
episcopus.

Excelso c. r. ministerio externorum negotiorum Viennae.

*Original u drž. arhivu u Beču; Staatskanzlei, Provinzen, Kroatien-Slavonien fasc. 1753—1858.*

164.

## Banska vlada Strossmayeru.

Zagreb, 30. maja 1853.

C. k. banska vlada.

Presvijetli gospodine!

U pretstavki Vaše Presvijetlosti od 3. veljače o. g., neposredno vis. c. k. ministarstvu bogoštovlja i nauka podnesenoj i odanle priopćenoj, od najveće je važnosti po Vašoj Presvijetlosti zametnuto pitanje glede budućega namještenja bosanskih klerika iz reda Sv. Franje.

Predlaže Vaša Presvijetlost, da bi za slučaj, ako bi se upitni klerici i nadalje za nauk u đakovačkom sjemeništu ostavili, neophodno potrebito bilo, da se za nje sagradi posebni stan.

Za podignuće ove zgrade nužni bi bili znatniji troškovi, za kojih namirenje — uz uredno svoje opredjeljenje ne bi dostatni bili dohoci iste za uzdržavanje bosanskih klerika opredijeljene komisariatske zaklade, a previšnje propisana štednja državnoga blaga ne dopušta, da bi se ti troškovi državnomu blagu nametnuli.

Pošto bi ipak za namještenje bosanskih klerika u svakom obziru najshodnije mjesto bilo Đakovo, te pošto je i želja c. k. ove banske vlade zavod taj pod mudrim nadziranjem Vaše Presvijetlosti i nadalje uzdržati, to se Vaša Presvijetlost time pozivlje, da što prije amo izvijestiti izvoli, da li ne bi moguće bilo, koju već gotovu zgradu u Đakovu pronaći, koja bi se s manjimi troškovi mogla najmiti i prirediti za stan bosanskih klerika, ili da li ne bi moguće bilo ini izvor, možda unutar granica biskupije đakovačke pronaći, otkale bi se stranom bar namirili troškovi za podignuće nove zgrade potrebiti.

U Zagrebu 30. svibnja 1853.

Mjesto svijetlog bana podban:
Benko Lentulay.

Presv. g. biskupu đakovačkom Josipu Strossmayeru u Đakovu.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

165.

## Strossmayer dekanatima svoje biskupije.

Đakovo, 31. maja 1853.

Okružnica na sve dekanate.

Njeg. c. k. apost. Veličanstvo blagoizvolilo je previšnjim rješenjem od 22. travnja g. t. premil. dozvoliti, da se po cijeloj carevini dobrovoljni prinesci za podignuće samostana i sjemeništa u Bosni sabiru, a i od svoje strane lijepom je svotom u pomoć priteći izvolilo.

Premda je svećenstvo biskupije moje većom stranom u tu svrhu znatno jurve doprinijelo, ništa ne manje ipak ovim ga opetovano pozivam, da, ako mu je iole moguće, osobito oni, koji je prije pomoć ustegao, sada štogod na sveto ovo djelo i sam prinese, a i župljane svoje da isto učine pozove, prineske pako putem podarcidakonalnim amo dostavi.

Dano iz sjednice Duhovnoga stola u Đakovu dne 31. svibnja 1853. držane.

Josip Juraj
biskup.

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

166.

## Okružna molba Fra Marjana Šunjića u stvari izgradnje novoga samostana i seminara.

[Krajem maja 1853].

Augustissimus Austriae imperator, Franciscus Josephus I, peculiari divinae gratiae munere ad festiva populorum et catholicae ecclesiae gaudia ac solatia natus, divinitusque praedestinatus tristi plebis Bosnensis sorte pie commotus, praeter alia insignia eidem iam praestita beneficia, recenti benignissima dispositione sub dato 22. Aprilis a. c. etiam indulsit, ut in felicissimis imperii sui provinciis ac regnis per zelo insignes ecclesiarum praesules pietas fidelium opportune excitetur ad conferenda charitativa subsidia pro novis in Bosnia ecclesiis et conventibus erigendis.

Ut vero eminentissimi, celsissimi, excellentissimi et illustrissimi domini principes et praesules ecclesiarum cum suo quique venerabili clero ac populo rei gravitatem et sanctitatem scopi clarius perspiciant deque suorum Bosnensium in Christo fratrum miseranda conditione certiores reddantur, infrascriptus ad suam sacr. caes. regiam et apost. Mtem nomine religiosae Provinciae ablegatus humillimus orator, ex multis haec pauca commemoranda e re esse duxit. Bosnia, catholicum olim regnum, intra hos, quos nunc habet fines

numerabat olim plurimas diversis in locis ecclesias ac praeterea 30 circiter monasteria Ordinis Sancti Francisci, Provinciae nuncupatae Bosnae Argentinae. Everso per Turcas regno, catholicorum alii deleti alii ad vicinam Dalmatiam, Croatiam, Slavoniam, Hungariam dilapsi, alii denique muhamedani effecti fuere. Paucae reliquiae ferreo pressae iugo religiosorum dictae Provinciae invicta constantia, et opera divina roborante gratia avitae religioni fideles in hanc diem perseverarunt ita quidem, ut in sola Bosnia cum Ducatu Sancti Sabbae, alias Hercegovina, plura catholicorum numerentur millia, quam in omnibus caeteris collective sumptis provinciis othomanicis in Europa. In Bosnia namque centum viginti millia et in Hercegovina quinquaginta millia censentur catholicorum, quorum omnium spiritualem gerunt curam soli eiusdem Provinciae religiosi, sub uno nunc in Hercegovina distincto vicario et altero in Bosnia provicario apostolico.

Rationes politicae permoverunt Muhamedem II victorem Bosniae, ut proprio autographo religiosos Franciscanos eorumque ecclesias immunes esse iuberet. Autographum hoc in conventu Fojnicensi solicita cura servatum,[1] quamvis magna etiamnum reverentia a gubernatoribus suscipiatur, religiosis tamen diu quietis esse non licuit. Ex tot conventibus tres tantummodo fanatismo moslemico supervixere. Commotis saepius procellis, christiani cum religiosis superstites sylvas, loca abdita et inhospita, antraque petere et ibidem sacris operari divinisque interesse consueverunt. Imo nunc etiam in longe plurimis Bosniae locis et parochiis, brumali praesertim rigore, populus stabula boum et caulas pecorum pro templis, praesepia habet pro altaribus, vel in coemeteriis sub dio omni aëris intemperiei expositus, genuumtenus subinde nivibus immersus, vel luto infixus sub divinis haerere cogitur. Pro tanto fidelium numero non extant nisi tres ecclesiae, coniunctae totidem monasteriis ad latera oppidorum Fojnicae, Sutiskae et Kreševii cum una ecclesiola in districtu Jajce et altera in oppidulo Vareš. Omnes hae ecclesiae simul sumptae non sunt capiendis bis mille fidelibus, reliquis centum octodecim millibus ad stabula — ut dictum — vel nuda coemeteria pro divino cultu relegatis. Suapte hinc sequitur de turribus, campanis, organis aliisque ecclesiarum ornamentis ne sermonem quidem hic loci fieri posse, neque de his populum adhuc cogitare religiososque Provinciae.

Patebat haec olim Provincia late per Hungariam ac ipsam Austriam sub eodem praesenti suo nomine; estque una ex antiquissimis in catalogo Provinciarum Ordinis Seraphici recensita et fuit pars integrans florentis nunc Provinciae Sancti Johannis a Capistrano usque ad annum 1757., quo anno postquam etiam episcopus Bosnensis ob ingrevescentes persecutiones sedem Diakovarinum in Slavoniam transtulisset et simultanea administratio ob vexationes sinistrasque Turcarum suspiciones impossibilis evasisset, provincia Bosnensis mansit sibi soli relicta, retento quidem prisco Argentinae nomine, sed ad tria solum monasteria redacta. Nec tamen illa destitit pro conservanda in populo fideli religione catholica et indigenis efformare novitios

eosque magnam partem pro sublimioribus studiis ad exteras Provincias et cumprimis ad ditiones quoque Austriacas de benignissimo indultu imperiali mittere. Tali insigni beneficio ager hic dominicus plures magisque excultos in partibus Austriacis acquisivis operarios, verum hi reduces ad Bosniam de conservandis inter mille pericula et tribulationes saltem residuis tribus conventibus tamquam unicis religionis catholicae et christianae culturae nidis, maxime soliciti, et vel privatas suas in parochiis aedes reparare absque praevie caro empta facultate ad recentiora usque tempora prohibiti; nulla praeterea vel admodum tenui eaque rara ope et materiali extero subsidio adiuti, nec quidem cogitare potuerunt vel de novis, in solamen fidelium ecclesiis erigendis vel de scholis, quo parvuli pro catechesi convenire possent, aperiendis. His quidem ultimis annis opera Patris Provincialis eiusque definitori adhibita omni virium contentione, in sex locis, nimirum Fojnicae, Kreševii, Tolisae, in Livno, Varcar et primo catholicorum oppido prope Travnik in Dolac scholae populares sunt erectae iamque a copiosa pube non modo catholica, verum graeci etiam ritus frequentari coeperant, mox tamen et collabi, necessariis utpote ad subsistendum destitutae subsidiis.

Haec facies est Bosniae a 400 annis fanatico infidelium arbitrio, et sibi fere soli a tota christiana Europa usque recentiora tempora derelictae! Et tamen Bosnia est velut in centro et sinu cultae Europae, maxima sui parte catholicis cincta provinciis.

Hae aliaeque nostrae publica fama vulgo iam notae calamitates afflixerunt tenerrimum cor communis omnium fidelium Patris summi Pontificis Pii IX, qui reapse nihil etiam intermisit, quo Bosniae melius posset consuli. Iamque immortales divinae miserationi sint grates laudesque sereniores Bosniam etiam collustrare incipiunt soles. Quandoquidem imperator Turcarum, gravi rationum pondere nostrisque permotus precibus, iussit recentissime novem distincta decreta (Ferman) tradi religiosis Bosnensibus cum facultate totidem ecclesias et quatuor novos conventus aedificandi. Ortum est praeterea, ut vobis omnibus sic et nobis fulgidissimum laetiorisque spei plenum sidus in sacr. persona aug. imperatoris Francisci Josephi I afflictos Bosniae christianos clementissima protectione sua complectentis. Habet insuper nunc Bosnia catholica in em. cardinali Sanctae Sedis apostolicae Nuntio adhuc Viennensi et splendida Sancti Senatus Romani gemma, Patrem sui apprime solicitum et illustre patrocinium ac denique immediatum in omnibus opitulatorem et consolatorem praesulem ornatissimum ecclesiae Bosnensis seu Diakovariensis, qui sub faustissimis caes. reg. Aulae Viennensis auspiciis clerum nostrum iuniorem ad suum seminarium solicita sua coadunatum opera paterna prorsus cura fovere nosque copiosis cumulare pergit beneficiis. Demum certa spes Bosniae affulget fore, ut ad altissimum ac benignissimum sacr. caes. reg. et apostol. Mtis nutum, tam generosa obtineat ex Austriacis ditionibus sive in aere parato sive in sacra suppellectili subsidia quam par est, expectare a Vestra, eminentissimi, celsissimi, excellentissimi et illustrissimi domini principes et

praesules ecclesiarum vestrique venerabilis cleri et populi pia ac liberali erga tam miseros vestros in Christo filios fratresque commiseratione et charitate. Has ut benignissimus omnium bonorum retributor constanti sua gratia et perenni vobis rependat gloria, grata semper et devota intercedet Bosnia una mecum, qui omni qua par est reverentia et humillitate me nomine Provinciae subscribendi honorem habeo.

Filiorum in Christo minimus

Fr. Marianus Šunjić,
exminister provincialis et ablegatus
provinciae Bosnensis.

*Savremeni prijepis u arhivu ministarstva vjera i prosvjete u Beču.*

*Budući da je taj spis predan ministarstvu 2. juna 1853., može se datirati krajem maja i. g. Potom je ministarstvo razaslalo dopise na sva nadleštva u Austriji 16. juna 1853. s pozivom, da poduprU sabiranje u navedenu svrhu.*

[1] Gl. Fabianić, Firmani inediti dei sultani di Constantinopoli ai conventi francescani di Bosnia e di Erzegovina. Firenze 1884, str. 41—43.

167.

## Strossmayer banskoj vladi.

Đakovo, 11. juna 1853.

Uzvišena c. k. banska vlado!

Na veleštovani dopis uzv. c. k. banske vlade od 30. svibnja g. t. istu uzv. c. k. bansku vladu izvijestiti čest imam, da zasada, dočim za građenje zdanja za bosanske klerike u Đakovu nikakvog izvora unutar granica biskupije ove naznačiti ne mogu, a niti za to shodne zgrade ovdje nema, pri sadašnjem, da naime rečeni bosanski pitomci u mom sjemeništu dotle stan imaju, dokle moguće ne uzbude za njih posebni stan sagraditi. To pako izvesti bi se moglo, ako bi: 1. porez, koga svake godine plaćati moram, za dvije godine otpušten bio, jer i tako — ne znam iz kojega uzroka — dvaput više plaćam nego Preuzv. gosp. nadbiskup zagrebački, premda dotacija njegova moju visoko nadilazi. Ako li to ne bi moguće bilo, a ono: 2. mogao bi se stan za duhovnu mladež bosansku u Đakovu podići, kada bi se kamate za vrijeme ovo, otkada se mladež bosanska u ovim stranama othranjivala nije, od komisarijatske zaklade Bosancim pripadajuće, koje kuda su dospile ne znam, na tu svrhu obratile.

U ostalom i t. d.

U Đakovu dne 11. lipnja 1853.

[Josip Juraj Strossmayer
biskup].

Uzvišenoj c. k. banskoj vladi u Zagrebu.

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

168.

## Gen. konzul Radosavljević Strossmayeru.

Beograd, 18. juna 1853.

Hochwürdigster Herr Bischof!

Im Verfolge meines ehrerbietigsten Berichtes vom 11. April l. J. nehme ich mir die Freiheit E. H. Nachstehendes zur hochgeneigten Kenntnisnahme zu bringen.

Für die mir von der fürstlich serbischen Regierung mündlich zugesicherte Gestattung der freien Ausübung des röm.-kath. Kultus in Serbien, habe ich derselben einstweilen den Dank und die Anerkennung unserer h. kais. Regierung bekannt gegeben, zugleich aber den lebhaften Wunsch ausgesprochen, dass dieser Zusicherung die ehetunliche offizielle Mitteilung an das Generalkonsulat nachfolgen möge.

Bei jeder schicklichen Gelegenheit diese Angelegenheit eifrigst betreibend, nahm ich auch gestern Anlass dieselbe dem fürstlich serbischen Predstavnik und Minister des Äussern, bei Gelegenheit einer Unterredung, erneuert ins Gedächtnis zu bringen, wobei er mich wiederholt versicherte, dass es keinen Zweifel unterliegt, dass die mir bereits bekannt gegebenen Freiheiten der röm.-kath. Kirche seitens der fürstlichen Regierung eingeräumt werden.

Die Ursache der mir diesfalls noch nicht zugekommenen offiziellen Mitteilung sei der Umstand, dass man nicht übereingekommen, in welcher Art und Weise dieses Zugeständnis der fürstlichen Regierung an die Katholiken allhier dem Volke kundgemacht werden soll.

Der eigentliche Grund dieser Verzögerung der Verlautbarung und respektive Intimation des Generalkonsulates soll, wie mir aus einer sehr verlässlichen Quelle mitgeteilt wird, der Umstand sein, dass bei Gelegenheit einer neuerlichen Beratung dieses Gegenstandes in dem Sinne sich beinahe sämtliche Senatsmitglieder dafür erklärten, man solle der katholischen Kirche in Serbien alle jene Freiheiten und Immunitäten zusichern und durch einen *Ukaz* normieren, welcher sich dieselbe in dem Fürstentume Wallachei seit so vielen Jahren erfreut.

Bei dieser Gelegenheit hat ein Senatsmitglied den Antrag gestellt, man möge allhier auf Regierungskosten den Katholiken ein eigenes Gotteshaus bauen und einen katholischen Seelsorger in der Weise bestellen und dotieren, wie die griechisch-nicht-unierten Geistlichen.

Es würde sonach die röm. kath. Gemeinde ihren Pfarrer allhier gleich jenem der gr. n. un. Gemeinde erhalten müssen und würde derselbe nur partielle Bezahlung von der fürst. serbischen Regierung selbst beziehen.

Auch dieser Antrag soll günstig aufgenommen worden sein, jedoch mit dem Beifügen, dass er noch einmal an die Tagesordnung kommen soll, wobei überhaupt die sämtlichen Freiheiten in der Ausübung des röm. kath. Kultus

zusammengefasst werden müssen, um darnach den definitiven Senatsbeschluss in die Gesetzeskraft erwachsen zu lassen.

Die nunmehr bald zu gewärtigende offizielle Mitteilung über diese etwas verzögerte Angelegenheit werde ich ungesäumt E. H. zur hochgeneigten Kenntnisnahme zu bringen bestrebt sein.

Genehmigen etc.

Belgrad am 18. Juni 1853.

v. Radosavljević
Generalkonsul Oberstlieutenant.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

169.

## Ministarstvo inostranih djela Strossmayeru.

Beč, 18. juna 1853.

Hochwürdigster Bischof,

Mit Beziehung auf die hierortige Zuschrift vom 6. v. Mts. beehrt man sich Ew. bisch. Gnaden nachstehendes zu eröffnen:

Laut einer Note des Finanzministeriums vom 10. v. (praes. 5. l.) Mts, wäre es dessen Absicht, die von der Gnade Sr k. k. apost. Mt. den Franziskanern in Bosnien zur Errichtung von Schulen und zur Erziehung der christlichen Jugend auf die Dauer von drei Jahren bewilligte Unterstützung jährlicher 1500 fl., durch Vermittlung des Handelsministeriums und des kais. Generalkonsulates in Sarajevo an den Vorstand der Franziskaner in halbjährigen dekursiven Raten verabfolgen zu lassen.

Der eben hier anwesende Exprovinzial dieser Ordensgeistlichen, Pater Marjan Šunjić, hat jedoch dem Ministerium des Äussern die abschriftlich anruhende Eingabe überreicht, worin er im Namen seiner Ordensbrüder bittet, dass die in Rede stehende Unterstützung, wie auch die vorkommenden Sammelgelder jeweilig Ew. bisch. Gnaden übermacht werden, damit diese Beträge von Hochdenselben jedesmal mit den erforderlichen Weisungen behufs der entsprechenden Anwendung nach ihrer ausdrücklichen Widmung dem jenseitigen Provinzial und dessen Definitorium gegen Empfangsbestättigung zugestellt werden.

Das Ministerium des Äussern könnte seinerseits in einer derartigen Modalität, abgesehen davon, dass sie ihren nächsten Zweck erfüllen würde, ein Mittel mehr erblicken, um zwischen den bosnischen Franziskanern und dem Ordinariate zu Diakovar, wo bereits die Bildungsanstalt für ihre Kleriker unter der gediegenen Leitung E. bisch. Gn. in's Leben getreten ist, eine immer festere Verbindung zu begründen, wie eine solche unseren Interessen sowohl als jenen der Religion vollkommen entsprechen würde.

Man wäre sonach bereit, dem obigen Ansinnen des Pater Šunjić gemäss die weiteren Anträge bei dem Finanzministerium zu stellen, indem man hierbei etwa nur noch darauf hindeuten würde, dass die Quittungen, welche der Pater Provinzial Ew. bisch. Gnaden über den Empfang der betreffenden Summe auszustellen hätte, allzeit vom kais. Generalkonsulate in Sarajevo zu legalisieren wären und dass es diesem Konsularamte auch zur Pflicht gemacht zu werden hätte, die gehörige Anwendung der fraglichen Gelder seitens der gedachten Franziskaner auf angemessene Weise zu kontrolieren.

Bevor man jedoch in solchem Sinne dem Finanzministerium eine Mitteilung macht, erlaubt man sich E. bisch. Gnaden zu ersuchen, gefälligst anher bekannt zu geben, ob Hochdieselben geneigt wären, sich der Mühewaltung, welche mit der beantragten Übernahme und Versendung der erwähnten Gelder verbunden wäre, zu unterziehen. Empfangen etc.

Wien den 18. Junius 1853.

Für den Minister des Äussern der Unterstaatssekretär

W e r n e r.

S^r^ bischöflichen Gnaden dem hochwürdigsten Herrn Bischof von Diakovar etc. J. Strossmayer. Diakovar.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

**Prilog.**

*Fra Marjan Šunjić ministarstvu inostranih djela.*

B e č, 11. j u n a 1853.

Excelsum caes. reg. Ministerium, domini domini benignissimi colendissimi!

Quanta Vobis, Excell. et illustr. domini, eximiae magni imperii columnae, gratiarum actio, quanta intimi animi devotio ac filialis debeatur pietas ex parte religiosae provinciae populique Bosnensis, ipsa vestrorum in nos beneficiorum declarat magnitudo, prolixa Vestra et perquam benigna in nos voluntas iam etiam in multis vota spemque nostram superavit. Splendebit profecto semper gratissima Vestri memoria in annalibus Bosniae eritque in benedictione apud populum, qui nunc primum insigni sacratissimae caes. reg. Mtis apostolicae et Vestro beneficio non modo novis sperat donari ecclesiis, verum scholis etiam pro parvulis in fide et bonis moribus mature formandis. Et quandoquidem excelsum ministerium in hunc finem benignissime resolvit 1500 fl. C. M., infrascriptus humillimus nomine eiusdem Provinciae delegatus, supplicat enixeque orat, rem ita ab excelso ministerio gratiose disponi, ut praedicta summa, sicut et aliae collectae immediate semper tradantur ill. dom. episcopo Bosnensi seu Diakovariensi, qui cum interna nostrae Provinciae magis perspecta habeat nostrique paternam sane curam gerat, omnia id genus

subsidia transmittet opportune cum necessariis instructionibus P[atri] Provinciali Bosnensi eiusque definitorio seu consultoribus, erga recepisse, ut communi consilio a proportione localis necessitatis ex aequo dividantur, et quod pro scholis destinatum est, in hunc exclusive finem illico converti incipiat.

Dum haec grati in aevum animi Bosnensium sensa ab exc. ministerio aequi bonique consultum iri spero, in profundissima reverentia et perenni gratiarum actione persevero

Viennae die 11. Junii 1853.

humillimus et devinctissimus servus

Fra Marianus Šunjić,
exprovincialis provinciae Bosnae Argentinae.

*Prijepis u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

170.

## Otac Tiburcije Tkalčec Strossmayeru.

Beograd, 30. juna 1853.

Illustrissime ac reverendissime domine Praesul!

Quamvis mihi ut subalterno individuo semper gratae sint et esse debeant praecelsi antistitis litterae, ultimae tamen ad me de 18. iunii a. c. datae haud faustum in me provocavere animi sensum, quum adeo improvise et peremptorie, et nulla fundata causa mediante, officio meo (quod in adaptatione ad praesentem parochiae normam, sic semper optabilem, tam innumeris laboribus studiisque haud contemnendis constitit) me motum intellexerim. Sit mihi idcirco venia deliberanti in tam gravi examine, cum respectu tradendae ecclesiae et adiunctorum mihi morandum esse iuste censeam, quoniam de re et fundo benifico orientalium missionum et caesarei ministerii et em. Nuntiaturae apostolicae nutui non minus subdita et hinc gratiose semper fota agatur atque insuper nulla etiam hucadusque linguae Gallicae et Italicae necessitas illuceat.

Non suppono ergo hoc sub obtutu, Illustritatem Vestram episcopalem merito posse succensere: si respectu mei ad provinciam meam suscipiendi redditus mihi omnino praevie aliorum meorum quoque superiorum sententiam praestolandam esse, summa cum humilitate significandum putaverim. In reliquo etc.

Belgradi die 30. Junii 1853.

P. Tiburtius Tkalčec.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

171.

## Banska vlada Strossmayeru.

Zagreb, 1. jula 1853.

C. k. banska vlada.

Presvijetli gospodine!

Nastavno na ovdješnji otpis od 10. svibnja o. g., kojim je Vašoj Presvijetlosti do znanja stavljeno bilo previšnje rješenje od 22. travnja o. g., da je Njeg. c. k. apost. Veličanstvo dostojalo premilostivo dozvoliti, da se dobrovoljni prinesci za podignuće samostana i sjemeništa u Bosni sabirati mogu, priopćuje se Vašoj Presvijetlosti jedan litografirani istisak na svu gg. nadbiskupe i biskupe upravljen, na sabiranje dobrovoljnih prinesaka u gore napomenutu svrhu odnoseće se molbenice eksprovincijala reda Sv. Franje u Bosni, Oca Marjana Šunjića, što je vis. c. k. ministarstvo bogoštovlja i nauka otpisom od 16. lipnja o. g. amo dostavilo.[1]

U Zagrebu 1. srpnja 1853.

Mjesto svijetlog bana podban:
Benko Lentulay.

Presvijetlomu gosp. biskupu đakovačkomu Josipu Strossmayeru u Đakovu.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

[1] Gl. gore akt datiran „krajem maja 1853", 262—265, br. 166.

172.

## Strossmayer ministarstvu inostranih djela.

Beč, 1. Jula 1853.

Hochlöbliches k. k. Ministerium der äusseren Angelegenheiten!

Auf die sehr geehrte Zuschrift vom 18. Juni 1853. habe ich die Ehre Nachstehendes zu erwidern, dass ich die von Seiner k. k. apostolischen Majestät gnädigst bewilligten 1500 fl. zur Errichtung der Volksschulen in Bosnien und zur Erziehung der christlichen Jugend sehr gerne in Empfang nehmen und an den Franziskanerprovinzial und dessen Definitorium jedesmal werde gelangen lassen. Auch finde ich dabei zu bemerken, dass die weiteren diesfälligen Anträge Eines k. k. Ministeriums der äusseren Angelegenheiten, über die Empfangsbestättigung und Kontrollierung der gewissenhaften Ver-

wendung der besagten Gelder von Seite des k. k. Generalkonsulates in Sarajevo, gewiss sehr weise und billig sind.

Übrigens mit ganz ausgezeichneter etc.

Wien den 1. Juli 1853.

Joseph Georg Strossmayer
Bischof.

*Original (čitav pisan rukom Strossmayerovom) u drž. arhivu u Beču; Staatskanzlei, Provinzen, Kroatien-Slavonien fasc. 1753—1858.*

*Ima i Strossmayerov koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

173.

## Strossmayer Metelu Ožegoviću.

[Karlovy Vary], 13. jula 1853.

Presvijetli gospodine i velecijenjeni prijatelju!

Ja sam prije odlaska mog iz Beča s Mešutarom[1] od (!) zagrebačke prepoštije govorio i on mi savjetova, da prije konačno primljene sadašnjeg prepošta[2] ostavke nikakih koraka ne činim. Obećo je, da će primljenje (!) rečene ostavke ovamo obznaniti. Ele po njegovom računu zbit će se to istom s mojim povratkom u Beč.

Voda mi ovdašnja, hvala Bogu, dobro čini; usta su mi sasvim ozdravila. Mislim ovdje se baviti do konca ovoga miseca. U ostalom mil. groficu i Vašu krasnu dječicu lijepo pozdravljajući ostajem iskreno Vas počitivajući i ljubeći, Presvijetlosti Vaše vjerni prijatelj

13. jula 1853.

Josip Juraj Strossmayer
biskup.

*Adresa (spolja):* Presvitlom gospodinu Metelu Ožegoviću, vrhovnog c. kr. kasacionalnog suda prisjedniku u Beču.

*Original u arhivu Jugoslav. akademije; spisi Ožegovićevi.*

[1] Mešutar (Slovenac) bio je tada referent u ministarstvu vjera i prosvjete u Beču.

[2] Naslovni biskup Josip Schrott. On se zbog ličnih nekih neprilika odrekao 14. juna 1853. svih časti i položaja i pošao u mir. Umr'o je 6. sept. 1856. u Čavošu u Banatu.

174.

## Strossmayerov zamjenik Matić Tiburciju Tkalčecu.

Đakovo, 22. jula 1853.

Multum venerande pater!

Ill. ac rev. dom. praesul et episcopatus Belgradensis ac Semendriensis vicarius apostolicus, Carolobadenis dd° 15. curr. disponere dignatus est, ut Paternitas Vestra domino Ioanni Énekes, velut suo successori, cuncta ad curam animarum Belgradi spectantia indilate ac sine ulla tergiversatione resignet, ordinem divinorum eidem exhibeat et illico ab administratione recedat; omnis enim spiritualis iurisdictio Paternitatis Vestrae Belgradi necnon intra limites principatus Serbiae finem habet. Si vero Paternitas Vestra appellatae suae fructum effectumque praestolari vult, id libere poterit seu Belgradi, in domo tamen aliqua privata (hospitio suo successori dom. Énekes mox cum huius illuc adventu resignato) seu, quod convenientius esset, Semlini in residentia Patrum Franciscanorum.

Haec pro congrua notitia et directione Paternitati Vestrae hisce significantur.

Datum Diakovae die 22. Julii 1853.

Nomine absentis ill. ac. rev. dom. vicarii apostolici

[Carolus Matić].

M[ultum] V[enerando] P[atri] Tiburtio Tkalčec Ord. S. Franc. Prov. S. Ioan. Capristr. presbytero Belgradi.

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

*Istoga dana javio je kanonik Matić ovu promjenu i austrijskom generalnom konzulatu u Beogradu (ibidem).*

175.

## Strossmayer Metelu Ožegoviću.

[Karlovy Vary], 24. jula 1853.

Presvijetli gospodine, velecijenjeni prijatelju!

Ostavka Schrotta 14. ovog mjeseca primljena je. Ja sam već zagrebačkom [nad]biskupu u tom poslu piso, a Vas ovim lijepo molim, da bi izvolili Banu o tom pisati.

Ja koncem ovoga mjeseca svršujem kuru. Drugog sam augusta božjom pomoći u Beču. Nadam se, da ću Vas u povoljnom zdravlju najti i Vas i Vašu

veleštovanu obitelj, koju srdačno pozdravljam. U ostalom Vas bratimski ljubeći ostajem Vaš najvjerniji prijatelj

24. jula 1853.

Strossmayer
biskup.

*Original u arhivu Jugoslavenske akademije; spisi Ožegovićevi.*

176.

## Strossmayer Metelu Ožegoviću.

Beč, 3. aug. 1853.

Presvijetli moj gospodine i prijatelju!

Neizmjerno bi mi drago bilo s Vama se u Maueru[1] sastati i svojski porazgovoriti, jerbo Vam iskreno ispovijedam, da se s Vama na ovom svijetu najradije sastajem, budući da su duše naše i osvjedočenja naša i namjere naše jedne. Ali mi sad nije moguće, jer sam se u Pragu razladio pa kašljem i bojim se, da još gore ne bude. Malo bo mi treba, a borme rad bi da me Bog dragi još koju godinicu ovd uzdrži, da bar glavnije stvari, koje u duši i namjeri mojoj leže, ispunim. Molim Vas dakle lijepo, da bi Vi blagoizvolili amo dojti, i to preksutra, to jest u petak, jerbo ja u subotu odlazim u Peštu. Ako bi Vam sutra moguće bilo mene pohoditi, drago će mi biti. Dojdite, molim Vas, da se porazgovorimo.

Pozdravljam najuljudnije mil. groficu. Drago mi je vrlo, da je njezino zdravlje bolje. Bog će dati ter će nam taj dragi kamen sasvim ozdraviti. Pozdravljam malog Vašeg[2] i šaljem mu iz sveg srca svoj biskupski blagoslov. Vas pako nebrojeno puta u duhu ljubeći ostajem Vaš najvjerniji prijatelj

8. aug. 1853. kod Mačakera.[3]

Strossmayer
biskup.

*Original u arhivu Jugoslavenske akademije; spisi Ožegovićevi.*

[1] Mauer, zaselak kod Beča (danas dio Beča).
[2] Ljudevit.
[3] To je „Hotel Matschakerlhof" kod Grabena u unutrašnjem gradu Beču.

177.

## Strossmayer gradu Osijeku.

Đakovo, 17. aug. 1853.

Slavno poglavarstvo!

Za postići jednoć od mladeži školske plodove općekorisne potrebito je, da se ista othranjuje tako, kako će u ljubavi prema Bogu i vjerozakonu svomu

i u vjernosti prema vladaru od Boga si danom sveudilj napredovati i nepomična ostati. Što da se tim laglje u srcih nježne mladeži usadi i da ova neprestano dužnosti ove pred očima uzdrži, za najshodnije smatram, da se u dvorani učilišta, gdje se mladež sakuplja, postavi prije svega slika Spasitelja propetoga, koja će vazda opominjati na dobročinstva božja i na dužnosti prema Bogu i vjerozakonu, a onda lice prem. Cara i vladara, koje će u mladeži uzbuđivati sve to veću ljubav i vjernost prema Njeg. c. kr. apost. Veličanstvu i prema miloj domovini.

Ne dvojim, da se u dvorani gimnazije osječke nalazi slika Spasitelja propetog. Nu jer mi je znano, da tamo nema slike Njeg. Veličanstva prem. Cara našega, stoga evo poklanjam gimnaziji krasnu sliku njegovu, te ujedno sl. poglavarstvo uljudno pozivam, da istu sakupljenoj mladeži učećoj se predati blagoizvoli i pročitavši joj ovo moje pismo, nju ozbiljno opomene, da nikad ne zaboravi na dužnosti, koje Bogu i vjerozakonu svomu te vladaru i domovini svojoj cijelog svog života ukazivati ima, da tako na korist svoje domovine, na radost svog vladara, na sreću općinstva ovdje živući, u vječitu blaženu domovinu jednoć prispije, gdje će plaću svojih trudova primiti.

Dano u Đakovu dne 17. kolovoza 1853.

Josip Juraj
biskup.

Slavnom poglavarstvu sl. i kr. grada u Osijeku.

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

*Na to se zahvalio novi gradski načelnik osječki, Vjekoslav Schmidt, dne 19. aug. 1853. biskupu Strossmayeru na daru i obećao, da će njegovu želju zadovoljiti (original, ibidem).*

178.

## Misionar Ivan Énekes Strossmayeru.

Beograd, 17. aug. 1853.

Presvijetli i prečasni gospodine biskupe!

Kako god mi je vrlo žao bilo, što naišavši u Đakovo ne mogah imati sreću Presvijetlost Vašu viditi i moj ponizni naklon učiniti, toliko sam se većma obradovao i veselio, da će mi čest i poštenje u dio pasti u Slankamenu u biskupskoj vizitaciji, da Vas u svetu desnicu poljubim i da se za milostivo podijeljene putne troškove, koji 47 for. u srebru iznose, umiljeno zahvalim.

Čuvši pak prekjučer, da mi je i to utješenje zasada oduzeto, radi toga ne smijem kasniti bar pismom dužnu zahvalnost Presvijetlosti Vašoj ukazati i o stanju ovdašnjih crkvenih stvari prepokorno izvijestiti Vas. Uspomena Vaše tolike milosti i blagodarnosti ne će mi nigda iz pameti iščeznuti, nego

ću se uvijek najzahvalnijim srcem spominjati i nastojati, da pravednoj želji i zaktivanju (!) Presvijetlosti Vaše u svakom obziru potpuno odgovorim.

Ja sam 27. pr. mj. amo došao i moj prethodnik [mi je] bez svakog prigovora protokole, inventar crkvenih stvari s računom crkvenim ustupio i predao, koji u Zemunu i sad prebiva, premda je, kako sam reče, od Oca provincijala, koji je glavom nekoliko dana prije mog došašća ovdi bio, u Ilok određen bio. Da je apeliro, tvrdokorno taji. Došavši amo nisam ni Oca, pače ni crkvenog poslužitelja zateko. Bio sam dakle prinuždeu na slavu božju, da mi crkva božja debelim prahom zasuta ne stoji, posljednje i najniže crkvene službe izvršivati. Dobro je još i sreća velika, kad i poslužitelja kod sv. oltara imam, da samo sv. misu govoriti mogu, i to trsim se koje molbami, koje mitom, sad ikonami — kojima sam kao da sam zno, da će mi za veliku ovdi hasnu i pomoć biti, obilno proviđen — sad i novcima djecu k sebi primamljivati, da kod sv. mise služe i na nauk dolaze. Na toliko je ovdje sve zanemareno i zapušteno bilo!

Ali revnim i velikodušnim posredovanjem sl. generalkonzulata austrijskog, koje o poboljšanju stanja sv. crkve i moga vlastitog marljivo nastoji, naročito da katolička općina sastankom i ugovorom jednodušnim, koji će se došaste nedjelje držati, svako dosadašnje pomanjkanje i falingu digne, sve u bolji red metne i kako je već obećala, da će prostraniji i svećeniku pristaliji stan na opći trošak najmiti, u njem učionica na moj predlog ustrojiti, tako ću mladež u mojim rukama imati, od koje prve dvije nedjelje baš nijedno dijete na podnevnu službu i na nauk nije bilo došlo. Glede ustrojenja shodnijeg stana svećeničkog gospodin generalkonzul pokaza osobitu velikodušnost, da će i on pomoćnicu ruku pružati i što morebit od općinskog troška rad rečenog stana falilo bude, nadoplaćati. U obziru toga usuđujem se Presvijetlost Vašu preponizno zamoliti, da bi blagoizvolili sl. generalkonzulatu austrijskom za nagradu nastojanja i nižih osoba njegovih laskavi i pohvalni dopis poslati, da dičnim listom Vašim većma nastoje oko poboljšanja mog dosta bijednog i hudog staleža, budući da ne samo sv. crkva, nego i ja sam svake sam službe lišen, nemajući koji bi mi samo čašu vode donio, jer i sluga treba i svoj stan i hranu, što mi zasada nije moguće učiniti.

Budući da je Njihovo Veličanstvo, naš najmilostiviji cesar, ovdi ujedno velike ove crkve dobročinitelj, zato pokorno prosim Presvijetlost Vašu, da se udostojite od mene uvedeni običaj, molitvu cesara pod sv. misom, bar svake nedjelje i praznika, odobriti i nadalje dopustiti, da se i puk na molitvu za cesara i na zahvalnost pobudi.

U ostalom čestitkujući Presvijetlosti Vašoj sretan povratak i dobar za tako svima skupocino i žuđeno zdravlje Vaše uspjeh, radi upotrebljenih ilidža, preporučujem se i t. d.

U Beogradu dne 17. kolovoza 1853.

Ivan Nep. Énekes
misionar.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

179.

## Strossmayer misionaru Ivanu Énekesu.

Đakovo, 5. sept. 1853.

Mnogočasni gospodine!

Na dopis Vaš od 17. kolovoza g. t., u kojemu izvješćujete mi o stanju Vašem i opštine katoličke beogradske te odobrenje molite uvedenog po Vami običaja molitvu za Njeg. c. k. apost. Veličanstva Franju Josipa I. pod Svetom misom pridavati, čin ovaj Vaš odobravam i od svoje također strane naređujem, da rečenu molitvu onako pod Svetom misom uzimate, kano što bi uzimati imali, da duhovnu službu u biskupiji mojoj bosansko-đakovačkoj i srijemskoj obavljate. Što se tiče stana za Vas i službenika Vašeg, obraćam se ovom prilikom na sl. c. k. generalkonzulat, moleći ga, da od svoje strane u pomoć priteče. Ujedno ne pomanjkavam pohvaliti u istom dopisu revnost sl. generalkonzulata, ne propustivši također istu do visokog znanja kako ministarstva, tako i nuncijature prinijeti.

Dano u Đakovu dne 5. rujna 1853.

[Josip Juraj
biskup].

Mnogočasnomu gosp. Ivanu Énekesu, apostol. misionaru u Beogradu.

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

180.

## Strossmayer gen. konzulatu u Beogradu.

Đakovo, 5. sept. 1853.

Slavni c. k. generalkonzulat!

Dok sam u ovo najposljednje vrijeme iz dostavljenog mi od misionara katoličkog u Beogradu izvješća razumjeti sreću imao, kolikom revnošću sl. c. k. generalkonzulat o promicanju blagostanja, kako opštine katoličke tako i svećenika Ivana Énekeša nastoji, ne mogu propustiti, da srdačno sl. c. kr. generalkonzulatu i svima pojedinim osobam istoga ne zahvalim te ne preporučim i nadalje crkvu katoličku i njenog svećenika možnoj obrambi sl. c. k. generalkonzulata ujedno moleći, da bi isti o tomu nastojati blagoizvolio, da rečeni i za se i za poslužitelja svoga, bez koga biti ne može, shodniji stan dobiti može. U ostalom nisam uzmanjkao hvalevrijednu revnost sl. c. k. generalkonzulata u obziru promicanja stvari katoličke visokomu mjestu i svetoj rimskoj stolici

svojim putem do znanja prinijeti. Velecijenjenom prijateljstvu toplo preporučen i t. d.

U Đakovu dne 5. rujna 1853.

[Josip Juraj Strossmayer
biskup].

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

181.

## Hammer-Purgstall Strossmayeru.

Beč, 5. sept. 1853.

Hochwürdigster Hochverehrtester Herr Bischof!

Generalkonsul Atanasković hat seinen letzten Berichten zufolge das bewusste Schreiben des Pater Šunjić wegen des österr. Schutzverhältnisses der bosnischen Franziskaner dem dortigen Provinzial sogleich zugesendet; welche Antwort hierauf an den Generalkonsul gelangt, ist uns bis jetzt noch nicht bekannt.

In einem Berichte vom 14. v. Mts. weist Atanasković darauf hin, dass es wünschenswert wäre, wenn »Pater Marjan Šunjić als ein gutgesinnter rechtlicher Mann, der einen grossen und wohlverdienten Einfluss auf den bosnischen Klerus ausübt, seine Rückkehr dahin beschleunigen wollte«. Dieser Priester ist in der Tat so brav, dass man ihn allerwärts besitzen möchte.

Der Generalkonsul schreibt ferners, Pater Laurentius Karaula habe sich an den französischen Vizekonsul Wiett gewendet, damit durch seine Dazwischenkunft und jene seiner Regierung, Bosnien einen Bischof und apost. Vikar erhalte.

Da E. Hochw. bereits Schritte getan haben um als Bischof von Bosnien wieder in den vollen Besitz Ihrer Rechte *ab antiquo* zu gelangen, so kann ich nicht umhin Hochdenselben die vorstehende Notiz samt den übrigen Nachrichten vertraulich mitzuteilen, damit E. Hochw. nach Ihrem erlauchten Ermessen vorgehen können. Genehmigen etc.

Wien den 5. Sept. 1853.

Hammer
Hof- und Ministerialrat.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

182.

## Gen. vikar crkve kaločke Ivan Nehiba Strossmayeru.

Kaloča, 7. sept. 1853.

Illustrissime ac reverendissime domine episcope, domine singulariter colendissime!

Pater Marianus Šunjić, exprovincialis et ablegatus provinciae Bosnensis, in recursu suo ad Suam Exc. archiepiscopalem[1] dd° 20. Augusti a. c., directo pro intentionibus quibusdam Missarum in favorem Ordinis S. Francisci provinciae Bosnensis, per clerum archidioecesis Colocensis gratis absolvendis, cum eo supplex factus est, quatenus de effectu sui petiti Illustritas Vestra informaretur. Cuius in sequelam eidem Illustritati Vestrae hisce significandi honorem habeo, quod clerus huius archidioeceseos erga provocationem Suae Exc. archiepiscopalis 1010 Missas ad intentionem generalem dictae provinciae Bosnensis absolvendas in se assumserit.

Caeterum etc.

Colocae die 7. Sept. 1853.

Joannes Nehiba
vic. generalis archiepiscopalis.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

[1] Grof Franjo Nádasdy.

183.

## Gen. konzul Radosavljević Strossmayeru.

Beograd, 14. Sept. 1853.

Hochwürdigster Herr Bischof!

Die fürst. serbische Regierung hat schon zu wiederholten Malen versprochen, die freie Ausübung des röm. kath. Kultus in Serbien gestatten zu wollen, hielt aber stets mit der definitiven Entscheidung hierüber zurück.

Der in neuester Zeit hier gewesene kais. russische Staats- und Botschaftsrat, Herr von Fonton, hatte nicht unterlassen über meine Verwendung der fürst. serbischen Regierung zu raten, die freie Ausübung des röm. kath. Kultus gesetzlich zu gestatten.

Dies wurde nun auch in der gestrigen Senatssitzung zu Gunsten des röm. kath. Kultus entschieden, was ich hiemit E. H. vorläufig zur Kenntnis zu bringen mich beeile, da ich hoffentlich binnen kürzester Zeit Hochdenselben die

diesfällige Intimation der fürst. serbischen Regierung mitzuteilen die Ehre haben werde.

Genehmigen etc.

Belgrad am 14. September 1853.

v. Radosavljević
Gen. Konsul Oberstlieutenant.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

184.

## Banska vlada Strossmayeru.

Zagreb, 20. sept. 1853.

Presvijetli gospodine!

Iz ovdje u prepisu privitog otpisa vis. c. kr. ministarstva bogoštovlja i nauka od 6. rujna o. g. ubavijestit će se Vaša Presvijetlost, kakovo isto vis. c. kr. ministarstvo zahtijeva izvješće i odnosno mnijenje u pogledu prava naseljivanja sljedbenika augsburškoga i helvetičkoga vjeroispovijedanja u Hrvatskoj i Slavoniji, i odnosno na već naseljene, glede prava podignuća crkva i učiona.

Budući da je ovo pitanje s obzirom na opstojavše okolnosti i odnošenja ovih kraljevina od osobite važnosti, to je c. kr. ova banska vlada za shodno pronašla u tom pogledu prije saslušati mnijenje Vaše Presvijetlosti, koje se ipak ovdje tim prije očekuje, budući da isto vis. ministarstvo izvješće bez odvlake zahtijeva.

U Zagrebu 20. rujna 1853.

Mjesto svijetlog bana podban:
Benko Lentulaj.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

185.

## Grad Osijek Strossmayeru.

Osijek, 24. sept. 1853.

Presvijetli gospodine biskupe!

Uslijed cijenjenog dopisa od 17. kol. t. g., u savezu podnesene Presvijetlosti Vašoj zahvalnice, službeno javljam, da sam dne 17. rujna t. g. gore hvaljeni dopis, otišavši s g. g. starješinom Baltazarom Čalogovićem i bilježnikom Ilijom Penjićem u gimnazijalni dom, mladeži školskoj, potlam kako sam istu na ljubav i vjernost prema Njeg. c. kr. apost. Veličanstvu i prema miloj domovini kratkim

govorom obodrio, proglasiti učinio i sliku Njeg. c. kr. apost. Veličanstva, u gimnazijalnoj dvorani već prije izmetnutu,[1] učećoj mladeži predao.

Iz sjednice dne 24. rujna 1853. u Osijeku držane.

Vjekoslav Schmidt
načelnik.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

[1] Nekorektno upotrebljena riječ za njemačko: „ausgestellt" (= izloženu).

186.

## Ministarstvo inostranih djela Strossmayeru.

Beč, 15. sept. 1853.

Hochwürdiger Wohlgeborner Herr Bischof!

Der Exprovinzial der bosnischen Franziskaner, Pater Marjan Šunjić, hatte während seines letzten Aufenthalts dahier dem Ministerium des Innern eine Eingabe überreicht, worin er den Ingenieur Ešref Efendi als denjenigen türkischen Militär bezeichnete, welchen die Franziskaner es vorzugsweise zu verdanken haben, dass sie über ihr Ansuchen in kurzer Zeit neun Fermans zur Erbauung von eben so vielen Gotteshäusern erhielten.[1] Pater Šunjić deutete darauf hin, dass es wünschenwert und zur Aneiferung für Andere zu ähnlichen lobenswerten Wirken dienlich wäre, wenn die kais. Regierung dem Ešref einen Beweis ihrer Anerkennung, und zwar in der Art gewahren wollte, dass ihm durch ihre Einflussnahme in Konstantinopel eine sein Schicksal verbessernde Beförderung verschafft würde.

Nachdem auch der hierwegen einvernommene Generalkonsul Atanasković in Sarajevo den Antrag des Pater Šunjić unterstützte, verfehlte man nicht dem kais. Internuntius in Konstantinopel zu empfehlen, sich für jenes wackere Individuum geeigneten Orts zu verwenden, um ihm eine solche Beförderung zu erwirken.

Freiherr von Bruck hat nun laut Anzeige vom 25. v. Mts. nicht gesäumt, sich in dieser Absicht an den osmanischen Minister des Äussern zu wenden, von welchem ihm die Versicherung erteilt wurde, dass dem Ešref-Effendi das gewünschte Avancement ehestens gewährt werden würde.

Indem man daher denselben hievon unter Einem durch H. Atanasković verständigen lässt, erlaubt man sich zugleich E. Hochw. zu ersuchen, auch den genannten Exprovinzial, welcher derzeit noch in Diakovar verweilen dürfte, davon gefälligst in Kenntnis zu setzen.

Empfangen etc.

Wien den 15. September 1853.

Für den Minister des Äussern der Unterstaatssekretär
Werner.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

[1] Za četiri samostana i pet župskih crkvi.

187.

## Ostrogonski nadbiskup Scitovszki Strossmayeru.

Ostrogon, 27. sept. 1853.

Illustrissime ac reverendissime domine episcope!

Nexu mearum dd° 5. Sept. a. c. ad Illustritatem Vestram datarum litterarum hisce continuative significo, per clerum meum archidioecesanum ad generalem intentionem Ordinis S. Francisci provinciae Bosnensis rursum 4226 celebrandorum Missae sacrificiorum obligationem assumptam esse.

Praesentibus igitur Illustritatem Vestram fraterne requiro, ut hoc ipsum concernenti provinciae Ordinis S. Francisci Bosnensi significare dignetur.

Caetera etc.

Strigonii die 27. Sept. 1853.

Joannes Card. archiepiscopus-primas.

Illustr. dno. eppo Diakovarensi.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

188.

## Gen. konzul Radosavljević Strossmayeru.

Beograd, 30. sept. 1853.

Hochwürdigster Herr Bischof!

Mit Beziehung auf meinen Bericht vom 11. April l. J. habe ich die Ehre E. H. anruhend in Übersetzung und *in originali* das von der fürst. serbischen Regierung erlassene Gesetz bezüglich der freien Ausübung des kath. Kultus in Serbien ehrerbietigst vorzulegen.

Genehmigen etc.

Belgrad am 30. September 1853.

v. Radosavljević
Gen. Konsul Oberstlieutenant.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

**Prilog.**

Александер Карађорђевић,
Књаз Српски,
са согласјем Совета,

Узимајући у призрење, да је у Београду умножењем народонаселења за неколико последњих година и число последователя разних

христијанских вероисповедања умножило се, и желећи показати колико нам на срцу лежи олакшати и обезбедити овим људма уживање њихових религиозних потреба, саобразно духу столећа и напретку времена у ком живимо, као и примерима које налазимо у поступању високих Дворова, господствујућег и покровитељствујућег, нашли смо за добро определити следујуће:

1. Слободно упражњавање вероисповедања по определенијама, која ће се нарочито у смотрењу том издати, установљава се за последователе свију припознатих христијанских, православну восточну цркву не последујућих, вероисповедања.

2. Чим се число последователя једног од поменутих христијанских вероисповедања узвиси до тог степена, да они могу образовати за себе једно обштество[1] и да могу уздржавати свога духовног пастира и једну капелу или цркву, они ће се тога ради обратити к Правителъству земаљском за нужно дозвољење.

3. Свагда при давању оваког дозвољења извршителна власт прописат ће установљеним начином условја и правила, која ће се у смотрењу овом набљудавати.[2]

У Београду 9. септемврија 1853.

(М. П.) Александер Карађорђевић
Књаз Српски.

Претседатељ Совета, генералмајор, кавалер
(М. П.) Стефан Стефановић.

Књажевски претставник и попечитељ Иностраних дела, полковник, кавалер
Алекса Симић.

Први секретар Совета, кавалер
Јаков Живановић.

*„Српске Новине" од 24. сепш. (= 6. окш.) 1853. бр. 108.*

[1] općinu.
[2] čuvati (vršiti).

189.

## Strossmayer nadbiskupu Hauliku.

Đakovo, 1. okt. 1853.

Excellentissime, illustrissime ac reverendissime domine archiepiscope et metropolita, domine gratiosissime!

Excelsum regimen Banale sub 20. Septembris a. c. expetiit a me opinionem intuitu iuris immigrationis Protestantium ad nostras oras, seu quod idem

est, utrum ad Croatiam et Slavoniam Protestantes, in specie Augustanae ac Helveticae confessionis asseclae, admittendi essent, et relate ad eos, qui hic loci iam domicilium fixerunt, quid sentiam intuitu iuris aedificandi templa scholasque.

Quamvis ego nullo pacto in id consentire potero, ut Protestantes ad nostras partes admittantur, et hoc quidem tanto minus, quod per multiplicationem religiosarum confessionum, difficultates in administranda cum sacra tum etiam profana republica tanto graviores exoriantur omnisque generis confusionibus campus aperiatur, sed nec mihi consultum videtur, in id annuere, ut ii qui iam hicce existunt, templa scholasque plures erigant; nihilominus antequam opinionem meam excelso c. r. Banali regimini exhibeam, intermittere non potui, quin Excellentiam Vestram pro sapientissimo consilio demisse exorem, quatenus mihi sensa sua in hoc merito quantocyus gratiose manifestare dignaretur, ut hac modalitate conformiter cum Excellentia Vestra, quae sine dubio ab eodem regimine ad opinionem hoc in merito dandam provocata est, agere possim.

In reliquo etc.

Diacovae die 1ª Octobris 1853.

[J. G. Strossmayer].

Exmo, illmo ac rssmo d. Georgio Haulik, archiepiscopo et metropolitae Zagrabiae.

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

190.

## Misionar Ivan Énekes Strossmayeru.

Beograd, 10. okt. 1853.

Illustrissime ac reverendissime domine episcope et vicarie apostolice, domine Praesul gratiosissime!

Ad gratiosam Ill. Vestrae provocationem ddº 1. curr.[1] humillime respondendi honorem habeo, quod triplex exemplar resolutionum ministerii Serbici, quibus liberum religionis catholicae exercitium sancitum, Ill. Vestrae ab anonymo 20. circiter praeterlapsi mensis submissum est, cuius rei auctor fuit dom. Popović, redactor novalium Belgradensium,[2] qui directis ad dom. Matthaeum Topalović litteris desiderium suum Ill. Vestrae gratificandi expressit, quas resolutiones incl. gen. consulatus noster 27. praecedentis officiose perceptas, altefatae Illustritati adornata etiam harum resolutionum in linguam Germanicam versione demisse substravit. Ego autem mox postquam intellexissem fatas resolutiones typis procusas esse, in typographia aliquot harum copias emere volui, ast adhibita omni licet possibili cura et diligentia

similem copiam obtinendi et quamvis ad rationes consilii Serbici 480 exemplaria, per omnia loca totius principatus circulariter publicanda impressa fuerint, nullum tamen in praedicta typographia pretio prostat, ideoque cum maxima mea displicentia nec tunc neque modo habeo fortunam in hoc passu Ill. Vestrae famulandi, cum ipse praelaudatus consulatus unum solum modo idque incompletum exemplum memoratarum resolutionum habeat.

In reliquo etc.

Belgradi die 10. Octobris 1853.

Ioannes Nep. Énekes
missionarius apostolicus.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

[1] *U pismu od 1. okt. Strossmayer je pisao misionaru Énekesu — među ostalim — ovo:* „Typis procusas nuperrimas resolutiones ministerii Serbici, quibus liberum religionis exercitium catholicis conceditur, percepi. Ast quoniam unum harum exemplar lacerum, usui deservire nequeat, provoco hisce Dominationem Vestram, ut mihi quantocyus cuiuslibet resolutionis unum exemplar transponat." *(Koncept u dijecez. arhivu u Đakovu.)*

[2] Miloš Popović, urednik i izdavač „Srpskih Novina".

191.

## Ostrogonski nadbiskup Scitovszki Strossmayeru.

Ostrogon, 13. okt. 1853.

Illustrissime ac reverendissime domine episcope!

Reflexe ad meam dd° 5. Sept. a. c. item dd° 27. Sept. a. c. Illustritati Vestrae praestitam relationem continuative significandum habeo, quod clerus meus dioecesanus ad generalem intentionem Ordinis S. Francisci Prov. Bosnensis rursum 1360 celebrandorum sacr. Missae sacrificiorum obligationem in se assumpserit, — — —[1]

Taliter clerus archidioecesis meae iuxta annunciationem primam 1211, secundam 4226 et hanc tertiam 1360 — universim 6797 — sacra assumpsit absolvenda.

Cuius in nexu Illustr. Vestram fraterne requiro, ut idipsum concernenti provinciae Ordinis S. Francisci Bosnensi notificare dignetur. Caetera etc.

Strigonii die 13. Octobris 1853.

Ioannes Card. Archiepiscopus-primas.

Illmo d. eppo. Diakovariensi.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

[1] Nanizane su pojedine župe po arhiđakonatima i broj preuzetih misa.

192.

## Ministarstvo inostranih djela Strossmayeru.

Beč, 14. okt. 1853.

Hochwürdigster Herr Bischof,

Mit Beziehung auf das schätzbare Dienstschreiben vom 1. Juli l. J. beehrt man sich E. bisch. Gnaden bekannt zu geben, dass laut Note des Finanzministeriums vom 1. d. Mts. nunmehr die gewünschte Einleitung getroffen worden ist, welcher zufolge die den bosnischen Franziskanern von Sr kais. apost. Mt. auf drei Jahre a. g. bewilligten Unterstützung von 1.500 fl. zur Errichtung von Schulen und zur Erziehung der christlichen Jugend, durch die Sammlungskasse in Essegg in halbjährigen dekursiven Raten zu Hochdero Händen gegen eine vom kais. Generalkonsulate in Sarajevo zu vidierenden Quittung des jenseitigen Provinzials auszuzahlen hat.

Empfangen etc.

Wien den 14. Oktober 1853.

Für den Minister des Äussern der Unterstaatssekretär

Werner.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

193.

## Strossmayer nunciju Viale Prelà.

Đakovo, 20. okt. 1853.

Eminentissime ac reverendissime domine cardinalis, archiepiscope ac pronuncie apostolice, domine ac pater in Christo gratiosissime!

Quas regimen principatus Serbici intuitu liberi exercitii catholici Cultus in Serbia novissime edidit resolutiones, eas ab incl. c. r. generali consulatu Belgradensi mecum communitas, in origine ac authenticis versionibus Em. Vestrae in septem frustis demisse substernendi gratiam habeo.

In reliquo etc.

Diakovae die 20. Octobris 1853.

Josephus Georgius Strossmayer

episcopus.

Eminentissimo ac reverendissimo domino Michaeli Viale Prelà, sanctae Romanae ecclesiae cardinali, archiepiscopo Carthaginensi et pronuntio apostolico, Viennae.

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

194.

## Ministarstvo inostranih djela Strossmayeru.

Beč, 21. okt. 1853.

Hochwürdigster Herr Bischof,

Im Nachhange zu der hierortigen Zuschrift vom 14. d. Mts. beehrt man sich E. bisch. Gnade bekannt zu geben, dass ausser den von der Sammlungskasse in Essegg zu Hochdero Händen auszuzahlenden Raten der den bosnischen Franziskanern von Sr k. k. apost. Mt. auf drei Jahre a. g. bewilligten Unterstützung von 1500 fl., laut Note des Kultusministeriums vom 6. l. Mts., die bei demselben eingehenden zur Errichtung eines Klosters und eines Seminars in Bosnien bestimmten Sammelgelder, Hochdenselben gleichfalls und zwar durch die k. k. Banalregierung in Agram werden übermacht werden.

Empfangen etc.

Wien den 21. Okt. 1853.

Für den Minister des Äussern der Unterstaatssekretär

Werner.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

195.

## Banska vlada Strossmayeru.

Zagreb, 22. okt. 1853.

C. k. banska vlada.

Presvijetli gospodine!

Njeg. c. k. apost. Veličanstvo prev. rješenjem od 22. travnja o. g. dostojalo je franciskanom u Bosni premil. dozvoliti iz državne blagajne godišnju potporu od 1500 fr. sr. kroz tri godine u svrhu utemeljenja učiona i odgojivanja kršćanske mladeži u Bosni.

Uslijed vis. c. k. ministarstvu bogoštovlja i nauka podnesene molbe eksprovincijala Marjana Šunjića, da bi se upitna potpora, kao i u smislu ovdješnjega otpisa od 10. svibnja o. g., za podignuće samostana i sjemeništa u Bosni sabrani dobrovoljni prinesci svakovremenomu gospodinu biskupu đakovačkomu dostavljali, koji će ih redovnomu provincijalu u Bosni uz namiru poslati, i pošto je Vaša Presvijetlost polag svojega datog očitovanja na to sasvim pristala, stoga je ovozemno c. k. zem. financ. ravnateljstvo svojim putem shodnu naredbu primilo te je pod 7. listopada o. g. c. k. zbirnoj pjeneznici osječkoj podijelilo nalog, da ima gore spomenutu previšnje dozvoljenu godišnju potporu od hiljadu i petstotina (1500) for. sr. kroz tri godine

počamši od 22. travnja o. g. kao dana odnosnog prev. rješenja u polgodišnjih naplatnih rocih svakovremenomu g. biskupu đakovačkomu i bosanskomu, sada dakle Vašoj Presvijetlosti, uz po c. k. glavnom konzulatu u Sarajevu protubilježenu namiru isplatiti iz komorske zaklade na račun vis. c. k. ministarstva bogoštovlja i nauka.

Što se Vašoj Presvijetlosti uslijed otpisa vis. c. k. ministarstva bogoštovlja i nauka od 6. listopada o. g. shodnog ravnanja radi do znanja stavlja s tim dodatkom, da će se također u cijeloj carevini sabrani prinesci za podignuće samostana i sjemeništa u Bosni Vašoj Presvijetlosti odavle dostavljati.

U Zagrebu 22. listopada 1853.

Mjesto svijetlog bana podban:
Benko Lentulay.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

196.

## Ministarstvo inostranih djela Strossmayeru.

Beč, 24. oktobra 1853.

An Bischof Strossmayer in Diakovar.

Wien, 24. okt. 1853.

In der anverwahrten Eingabe[1] bittet der Herr Bischof Barišić in Mostar, dass ihm von der kais. Regierung eine Beisteuer zur Erbauung eines eigenen Schulhauses daselbst bewilligt werden möge, da die bisher im bischöflichen Wohngebäude als Schule benützte Räumlichkeit bei der stets steigenden Zahl der zum Unterrichte sich meldenden Kinder den Bedürfnissen nicht mehr genüge und die Mitglieder der dortigen kathol. Gemeinde zu arm seien, um den projektierten Umbau aus eigenen Mitteln bestreiten zu können.

Die Bitte des Herrn Bischofs wird von dem kais. Vizekonsul für die Hercegovina in dem weiters mitfolgenden Berichte von 30. v. Mts.[2] unterstützt, wobei derselbe noch beantragt, dass unserseits ausser der erwähnten Beisteuer zu der in Rede stehenden Bausicherung auch eine jährliche Unterstützung für die neue Anstalt und den Unterhalt der zwei Franziskaner, welche man aus dem Kloster von Široki Brig als Lehrer an selber verwenden möchte, ausgeworfen werden sollten.

Hierüber findet man vorläufig Nachstehendes zu bemerken.

Der Grund, auf welchem das neue Schulhaus erbaut werden soll, ist ein Eigentum des besagten Klosters zu Široki Brig in der Hercegovina. Zwei geistliche desselben Konventes sollen es ferner auch sein, welche man als Lehrer an jener Schule anstellen will.

Dem Ministerium des Äussern scheint es nun wünschenswert, vor Allem näheren Aufschluss darüber zu erhalten, zu welcher Ordensprovinz das gedachte Franziskanerkloster gehöre und ob namentlich zwischen demselben und der bosnisch-argentinischen Provinz ein Nexus bestehe; denn solle dies der Fall sein, so dürfte wohl der Antrag gestellt werden können, dass die bosnische Franziskanerprovinz, welcher von Seiner k. k. Mt. erst kürzlich eine Subvention jährlicher 1500 fl. zur Förderung von Schulzwecken allergnädigst bewilligt wurde, auch der Anstalt in Mostar einen verhältnismässigen Beitrag zukommen lasse.

Man erlaubt sich demnach Euer etc. ergebenst zu ersuchen, dem Ministerium des Äussern die gewünschte Auskunft, etwa nach beliebiger Einvernehmung des Pater Exprovinzials der bosnischen Franziskaner, Marjan Šunjić, gefälligst zu verschaffen und jedenfalls Hochdero erlauchtete Ansicht über die Bitte Monsignors Barišić und die einschlägigen Anträge des Vizekonsuls Vuletić, bei Rückleitung der Kommunikate, geneigtenst anher bekannt geben zu wollen.

Empfangen etc.

*Koncept u drž. arhivu u Beču; Staatskanzlei, Provinzen, Kroatien-Slavonien fasc. 1753—1858.*

*Ekspedirani original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

[1] dd^to^ 14. v. Mts (sada ga nema).
[2] Sada ga nema.

197.

## Fra Filip Pašalić Strossmayeru.

[Beč, prije 2. nov. 1853].

Illustrissime ac reverendissime domine praesul!

Fateor iam pridem ill. dominationi Vestrae tam vi strictae obligationis, quam etiam ex respectu debitae gratitudinis a me scribendum fuisse; nullumque dubium est, quin id lubens fecissem, si non ultimam rei, quam terminandam suscepi, decisionem expectandam iudicassem.

Diu sub iudice lis fuit, an debitum pro neo-erecto Constantinopoli instituto publico ex aerario solvendum sit, nec ne?[1]

Tandem excell. dno aerarii praefecto, ardua rei pecuniariae adiuncta allegante, ad piorum charitatem rem relegari oportere iudicarunt. Brevi ad omnes imperii provincias intimatio collectae expedietur Praevideo fore, ut exiguus fructus referatur, praesertim si patroni magnanimi, qui rem tam ecclesiae Dei utilem sedulo promovere fervideque commendare satagant, defuerint.

peragraturus quasdam ditiones opem et auxilium imploraturus piorum bene-

Ego, sciente et adprobante exc. ministerio Cultus, hinc postridie discedam factorum, omnem quippe lapidem me movere oportet, ut quantocius gravi liberemur onere.

Haec sunt, quae communicanda habui ill. Vestrae dominationi. Caeterum dum me altis favoribus paternisque affectibus demisissime commendarem, devoto in s. pastoralis annuli osculo permaneo etc.

P. Philippus Pašalić.

*Original (nedatovan) u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

[1] P. Filip Pašalić kupio je 1853. u Galati stari jezuitski samostan Sv. Đurđa od apost. vikara Hilaro-a za 83.333 for. i načinio od njega gostinjac za naše ljude. Da isplati tu svotu, tražio je onda potpore na sve strane.

198.

## Strossmayer caru Franji Josipu.

Đakovo, 2. nov. 1853.

Sacratissima caes. reg. et apost. Mtas., domine domine clementissime benignissime!

Innumera, quibus profusissima Mtis Vestrae sacr. liberalitas adusque Bosnenses catholicos cumulare dignata est beneficia, prout eos aeterna gratitudine et tenerrima pietate sacr. Mtis Vestrae personae et augustissimo Throno Austriaco devinctos tenent, ita eosdem firmissimae fiduciae sensu animatos continuo provocant ad novas potentissimi huius patrocinii opes in necessitatibus suis exquirendas, efflagitandas, exorandas.

Accidit eos recentiori tempore insignem Constantinopoli ecclesiam cum adiacente domo subin forsitan cum ingenti utilitate in hospitale pro subditis Austriacis convertenda emisse. Fecit id Pater Philippus Pašalić, provinciae Bosnensis alumnus, vir insignis pietatis, rerum gerendarum dexteritatis, erga sacr. Mtem Vestram adhaesionis, praesentium patentalium exhibitor, qui cum uno adhuc socio presbytero in dicta ecclesia sanctissima religionis nostrae mysteria catholicis, utplurimum monarchiae Austriacae subditis, dispensare consuevit. Accidit idem nunc summa cum reverentia august. Mtis Vestrae Thronum ea humillima cum prece, quatenus sibi fine exolvendae dictae ecclesiae et domus intra vastissimos imperii Austriaci fines pias colligere symbolas per sacr. Mtis Vestrae clementiam liceret. Et quoniam sciret indignitatem meam ratione indubie habita prisci sedis huius episcopalis in ecclesiam Bosniae iuris, in multis iam canalem exstitisse vere regiae sacr. Mtis Vestrae in Bosnenses munificentiae, ideo per me etiam commendari sacr. Mti Vestrae voluit. Precibus eiusdem dum praesentibus litteris annuerem, humillimis precibus iterum iterumque sacr. Mtem Vestram exoro, ut hunc gressum meum ceu tesseram

infinitae erga Mtem Vestram sacr. reverentiae, pietatis, adhaesionis et fidelitatis ceu argumentum illimitatae in sanctos ecclesiae catholicae fines propensionis benignissime interpretari dignaretur.[1]

De caetero etc.

Diakovae 2. Novembris 1853.

Josephus Georgius Strossmayer.

*Koncept, čitav pisan rukom biskupovom, u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

[1] Austrijska je vlada dala P. Pašaliću beskamatni zajam od 30.000 for. Zavod Pašalićev ipak je 1879. zbog prevelikoga duga propao.

199.

## Strossmayer Fra Marjanu Šunjiću.

Đakovo, 9. nov. 1853.

Admodum reverende Pater exminister provincialis!

Ab exc. caes. regio ministerio exter. negotiorum dd° 24. Octobris a. c. officiose provocatus, ut habita cum praeattacta Paternitate Vestra cointelligentia super eo, utrum conventus in Široki Brig ad provinciam Bosnae Argentinae spectet et utrum inter eum et hanc provinciam nexus aliquis intercedat, opinionem meam depromam, an et quid vicario apostolico in Hercegovina ex eiectata per S^m^ sacr. Mtem caes. reg. apost. summa pro subsidio erigendarum scholarum in Bosnia pro erigenda schola in Mostar dari possit.

Quapropter isthic in advoluto omnia mecum communicata ab exc. praelaudato ministerio scripta, utpote officiosas ministerii litteras, viceconsulatus caes. reg. in Mostar ad ministerium directum scriptum recommendatorium, item recursum episcopi Barišić ad eundem viceconsulatum et exc. ministerium praeattactae Paternitati Vestrae transpono, ea cum provocatione, velit mihi quantocyus, penes remissionem communicatorum, suam intuitu huius petitionis opinionem manifestare.

In reliquo etc.

Diacovae die 9. Novembris 1853.

[Josephus Georgius Strossmayer
episcopus].

A. R. P. Mariano Šunjić, prov. Bosnae Argentinae exministro provinciali, Fojnicae.

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

200.

## Nuncij Viale Prelà Strossmayeru.

Beč, 10. nov. 1853.

Illustrissime ac reverendissime domine,

Accepi litteras dominationis Tuae ill. ac rev. die 20. proxime elapsi mensis Octobris ad me datas, quibus resolutiones a regimine principatus Serbici intuitu liberi exercitii catholici cultus in Serbia novissime editae erant adiectae. Easdem resolutiones ad notitiam S. Congregationis de Propaganda Fide iam detuli et statim ac responsa super iisdem Roma ad me pervenerint, eadem dominationis Tuae ill. ac rev. communicare non omittam.

Meo quidem iudicio non poterit ill. ac rev. dominatio Tua, quin reclamationes ad gubernium Serbicum dirigat contra nonnulla ex iis, quae ab eodem gubernio statuta sunt, quaeque aperte contra ecclesiae leges et iura adversantia primo oculi obtutu dignoscuntur.

Interim etc.

Viennae die 10. Novembris 1853.

M[ichael] Card. Carthag.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

201.

## Strossmayer ministarstvu inostranih djela.

Đakovo, 10. novembra 1853.

Excelsum c. r. ministerium!

Informationes de profectu in studiis et moribus clericorum religiosorum ordinis Sancti Francisci provinciae Bosnae Argentinae, in seminario meo domestico, tum philosophiae cum etiam theologiae studentium, pro anno scholastico 185⅔ gratioso excelsi c. r. ministerii obtutui isthic in advoluto substernendi honorem habeo.

In reliquo etc.

Diacovae die 10. Novembris 1853.

Josephus Georgius Strossmayer
episcopus.

Excelso c. r. ministerio externorum negotiorum Viennae.

**Prilog I.**

de profectu in studiis et moribus clericorum religiosorum Ord. S. Francisci Diacovariensis et Syrmiensis educatorum et philosophiae in ejate lyceo

**Auditores philosophiae**

| Numerus serialis | Nomen et cognomen; aetas; religio | Natio, locus natalis, comitatus vel regimen; circulus aut provincia | Pater, mater vel tutor, eiusque conditio et habitatio | An stipendiatus aut instituti cuiuspiam alumnus |
|---|---|---|---|---|
| 1. | Fr. Antonius Androšević, annorum 18, rom. cath. | Bosnita, Dolac, circulus Travnikensis in Bosnia. | Mater Anna, vidua, Dolac. | Alumnus provinciae Bosnae Argen. |
| 2. | Fr. Antonius Bojčetić, annorum 18, rom. cath. | Bosnita, Jajce, circulus Jajcensis in Bosnia. | Mater Agatha, vidua, Jajce. | » |
| 3. | Fr. Franciscus Grabovac, annorum 20, rom. cath. | Bosnita, Grabovica, circulus Duvnensis in Hercegovina. | Pater Jacobus, agricola, Golinjevo. | » |
| 4. | Fr. Stephanus Martić, annorum 19, rom. cath. | Bosnita, Malo Selo, circulus Skopljensis in Bosnia. | Mater Rosalia, vidua, Skoplje. | » |
| 5. | Fr. Hieronymus Mihaljević, annorum 17, rom. cath. | Bosnita, Golinjevo, circulus Livnensis in Bosnia. | Pater Josephus, agricola, Golinjevo. | » |
| 6. | Fr. Ioannes Mihaljević, annorum 18, rom. cath. | Bosnita, Zagoričane, circulus Livnensis in Bosnia. | Pater Ioannes, agricola, Livno. | » |
| 7. | Fr. Marianus Milićević, annorum 18, rom. cath. | Bosnita, Rogale, circulus Fojnicensis in Bosnia. | Tutor Marianus Jakovljević, Prov. Bos. Arg. ex-provinc., Fojnicae. | » |
| 8. | Fr. Franciscus Momčinović, annorum 18, rom. cath. | Bosnita, Kreševo, circulus Fojnicensis in Bosnia. | Pater Franciscus, faber fer., Kreševo. | » |
| 9. | Fr. Augustinus Užarević, annorum 19, rom. cath. | Bosnita, Užare, circulus Banjalukensis in Bosnia. | Pater Georgius, agricola, Ivanjska. | » |
| 10. | Fr. Laurentius Vidić, annorum 18, rom. cath. | Bosnita, Fojnica, circulus Fojnicensis in Bosnia. | Mater Lucia, vidua, Fojnica. | » |

Signatum Diakovarini 23. Julii 1853.

Josephus Matić,
abbas, lector et canonicus,
lycei episcopalis prodirector.

Franciscus Šagovac,
theologiae moralis et pastoralis
professor p. o. doctrinae
religionis supplens.

*Informatio*

provinciae Bosnae Argentinae in Seminario cleri iunioris dioecesis Bosnensis seu episcopali studentium pro semestri 1° et 2° anni scolastici 1852/3.

**anni primi.**

| Quimestri primo | | | | | Quimestri altero | | | | | Observationes |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Morum | Classis e studiis, et quidem ex: | | | | Morum | Classis e studiis, et quidem ex: | | | | |
| | Doctrina religionis | Psyhologia emp. et logica pura | Mathesi | Historia universali | | Doctrina religionis | Logica appl. et metaphysica pura | Geometria | Historia universali | |
| Classis primae | Classis primae | Classis primae | Classis primae | Classis primae | Classis primae | Classis primae | Classis primae | Classis primae | Classis primae | |
| " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | |
| " | " | Eminens | " | " | " | Eminens | Eminens | " | " | |
| " | " | Classis primae | " | " | " | Classis primae | Classis primae | " | " | |
| " | " | Eminens | " | " | " | " | " | " | " | |
| " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | |
| " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | |
| " | " | " | Eminens | " | " | Eminens | Eminens | Eminens | Eminens | |
| " | " | " | " | " | " | Classis primae | " | " | " | |
| " | " | Classis primae | Classis primae | " | " | " | Classis primae | Classis primae | Classis primae | |

Georgius Streit,
philosophiae theoreticae et practicae necnon historiae universalis professor.

Philippus Molnar,
physicae, oeconomiae ruralis, matheseos, geometriae et historiae universalis professor.

**Prilog II.**

de profectu in studiis et moribus clericorum religiosorum ordinis Sancti Bosnensis seu Diacovariensis et Syrmiensis educatorum et theologiae

**Auditores theologiae**

| Numerus serialis | Nomen et cognomen, aetas, religio | Natio, locus natalis, comitatus vel regimen, circulus, provincia | Pater, mater vel tutor, quisque conditio et habitatio | An stipendiatus aut instituti cuiuspiam alumnus |
|---|---|---|---|---|
| 1. | Franciscus Maračić, annorum 19, rom. cath. | Bosnita, Slapnica, circulus Visočensis in Bosnia. | Pater Ioannes, agricola, Slapnica. | Alumnus provinciae Bosnae Argentinae. |
| 2. | Philippus Poljaković, annorum 20, rom. cath. | Bosnita, Vareš, circulus Visočensis in Bosnia. | Mater Maria, vidua, Vareš. | " |
| 3. | Petrus Tepeluk, annorum 19, rom. cath. | Bosnita, Domaljevac, circulus Gradačensis in Bosnia. | Mater Clara, vidua, Domaljevac. | " |
| 4. | Ioannes Terzić, annorum 19, rom. cath. | Bosnita, Aljinić, circulus Visočensis in Bosnia. | Pater Elias, agricola, Aljinić. | " |
| 5. | Josephus Divković, annorum 21, rom. cath. | Bosnita, Tisovac, circulus Tuzlensis in Bosnia. | Tutor Stephanus Mikić, parochus, Tolisa. | " |
| 6. | Blasius Dominković, annorum 21, rom. cath. | Bosnita, Tolisa, circulus Gradačensis in Bosnia. | Pater Ioannes, agricola, Tolisa. | " |

Signatum Diakovae die 6ª Octobris 1853.

Josephus Matić,
abbas, lector et canonicus,
lycei episcopalis prodirector.

Antonius Jakševac,
studii biblici profesor p. o.

*Original u drž. arhivu u Beču; Staatskanzlei, Provinzen, Kroatien-Slavonien fasc. 1753—1858.*

*Informatio*

Francisci provinciae Bosnae Argentinae in Seminario cleri iunioris dioecesis in ejate lyceo episcopali studentium, pro anno scholastico 1852/3.

**anni I et III.**

| Classis morum | Classis studiorum: Ex introductione in libros sacros antiqui foederis | Ex archeologia biblica | Ex lingua hebraica et exegesis | Ex historia ecclesiastica | Ex theologia dogmatica | Ex theologia morali | Observationes |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Classis primae | Classis primae | Classis primae | Classis primae | Classis primae | — | — | |
| " | " | " | " | " | — | — | |
| " | " | " | " | " | — | — | |
| " | " | " | " | " | — | — | |
| " | — | — | — | — | Classis primae | Eminens | |
| " | — | — | — | — | " | Classis primae | |

Franciscus Šagovac,
theologiae moralis et pastoralis item paedagogiae subl. professor p. o.

Mathias Mihaljević,
canonicus theologus et theologiae dogmaticae professor.

202.

## Fra Andrija Kujundžić Strossmayeru.

Kreševo, 28. nov. 1853.

Illustrissime ac reverendissime Praesul!

Ill. dom. consul generalis Suae sacr. caes. reg. Mtis, Saraëvii residens, in suis officiosis litteris die 4. curr. mensis ad me datis, mihi communicavit gratiosos ordines exc. ministerii exter. negotiorum, vigore quorum ordinatur tam illud subsidium, quod sacr. Sua Mts. pro scholis hic erigendis ac iuventute educanda benigno-gratiose resolvere dignata est, quam etiam illud, quod ex gratuitis oblationibus in subsidium aedificandarum ecclesiarum obventurum speratur, medio ill. dominationis Vestrae erga quietantiam ab eodem consule generali revidendam huc mittendum esse. Ego quidem non dubito ab ill. dominatione Vestra eam diligentiam adhibendam, ut mittendae summae sive medio nostri parochi Tolisensis sive medio postae laudati dom. consulis secure ad me perveniant. Verum quia ego eiusmodi rerum imperitus invenior, ideo humillime supplico dominationem vestram ill., ut mihi formulam memoratae quietantiae submittere dignetur, ne quid ab invito committatur, quod oculos excel. ministrorum offendere posset.

Nuper significavit mihi Pater Blasius, benignitate et studio Emin. dom. cardinalis primatis non spernandam summam sacrorum celebrandorum in subsidium novarum ecclesiarum nostrorum per archidioecesim Strigoniensem distributam esse, quapropter eidem Eminentissimo benefactori in epistola die 23. huius exarata gratias egi, cuius etiam epistolae exemplar, ne quid lateret ill. dominationem Vestram, his adnexum mitto. Adiungo quoque unum exemplar Schematismi novae nuper a nostra provincia prorsus separatae custodiae Hercegovinae, e cuius lectione tam dominationi Vestrae, quam excel. ministerio facile patere poterit, vicariatum et custodiam dictam nullum nexum cum Bosniae provincia habere, prout nec in civilibus habet.

Haec dum pro muneris mei ratione ill. dominationi Vestrae nota facio etc.

Kreševii in Bosnia die 28. Novembris 1853.

Fra Andreas Kujundžić
minister provincialis.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

### Prilog.

*Fra Andrija Kujundžić ostrogonskom nadbiskupu Scitovszkomu.*

Kreševo, 23. nov. 1853.

Eminentissime princeps cardinalis, celsissime archipraesul primas!

Omnem spem et expectationem huius meae provinciae religiosae non modo superavit, sed in admirationem plane nos abripuit insignis vereque

apostolica Eminentiae Vestrae erga afflictam hanc missionem Bosnensem charitas suique venerabilis et exemplaris cleri generosa liberalitas. Significavit namque nobis ill. et optimus praesul, episcopus Diakovariensis: ternis vicibus ab Eminentia Vestra sibi benigne scriptum fuisse, ratione distributionis per archidioecesim primatialem sacrorum, ad generalem huius Bosnensis provinciae intentionem gratuito ex pura charitate in subsidium ecclesiarum aedificandarum celebrandorum conformiter supplici libello, quem dilectus frater noster Marianus Šunjić, tamquam legitimus huius provinciae ablegatus, nomine eiusdem provinciae Vestrae Eminentiae humiliter substravit. Et quidem significatum est nobis, prima vice distributa fuisse sacra 1211, secunda vice 4226 et tandem 1360, universim itaque 6797. Hoc sane luculenter indicat, quam praeclaro exemplo et quanto fervore Emin. Vestra suo ven. clero causam nostram commendaverit. Haec res, Princeps eminentissime, tanto gratior nunc nobis accidit, qua et praesenti necessitati et conscientiis nostris et intentionibus fidelium satisfactum magna ex parte videamus. Iugis tanti beneficii et grata memoria manebit profecto in cordibus nostrorum fidelium et annalibus provinciae, dabimus quoque operam, ut pius populus ad nova, Deo auspice, templa confluens, fervidas pro tantis benefactoribus preces ad coelestem fundere Patrem nunquam intermittat.

Hoc unum adhuc suppliciter oro, ut qua liberali charitate Emin. Vestra causam nostrae missionariae provinciae complexa est, pari paternae benevolentiae sensu hanc ex imo omnium nostrum corde profectam grati in aevum animi nostri significationem benignissime excipere nosque alto suo patrocinio fovere dignetur etc.

Datum Kreševii die 23. Novembris 1853.

Fra Andreas Kujundžić
minister provincialis.

*Prijepis u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

## 203.

## Bavarski vojvoda Maksimilijan Strossmayeru.

München, 29. nov. 1853.

Hochwürdiger Herr!

Ich habe mit lebhafter Teilnahme aus Ihrer geehrten Zuschrift vom 5. d. ersehen, welchen verdienstlichen Eifer Sie für den wohltätigen Verein für die Witwen und Waisen der im jüngsten Bürgerkriege gebliebenen südslavischen und romanischen Grenz- und Nationalwehrmänner betätigen. Je mehr ich dieses Unternehmen der Barmherzigkeit und der christlichen Nächstenliebe würdige, desto inniger ist mein Bedauern, dass die vielen Wohltätigkeitsanstalten

und frommen Vereine, so wie ein alles Mass übersteigender Andrang von Unterstützungsansprüchen in meinen nächsten Vaterlande meine beschränkten hiefür disponiblen Fonds so erschöpfen, dass ich mich an dem vorerwähnten Unternehmen nicht beteiligen kann. Auch bitte ich Sie, Hochwürdiger Herr, überzeugt zu sein, dass meine Tochter Elisabet[1] ebenso aufrichtig bedauert, in ihren gegenwärtig noch bestehenden Verhältnissen ihre warme Teilnahme auf die von Ihnen ihr angedeutete Weise ebenfalls nicht betätigen zu können.

Indem ich etc.

München den 29. November 1853.

Maximilian.

*Original u arhivu Jugoslav. akademije; Strossmayerova korespondencija.*

[1] Krajem augusta 1853. zaručio se u Ischlu car Franjo Josip s bavarskom princezom Jelisavetom, kćerkom bavarskoga vojvode (Herzog) Maksimilijana. Svatovi održani su u Beču 24. apr. 1854.

## 204.

## Strossmayer banskoj vladi.

Đakovo, 9. dec. 1853.

Uzvišena c. k. banska vlado!

Uslijed veleštovanog poziva uzv. c. k. banske vlade od 20. rujna t. g., da mnijenje svoje u pogledu prava naseljivanja sljedbenika augsburškoga i helvetičkoga vjeroispovijedanja u Hrvatskoj i Slavoniji, i odnosno — glede već naseljenih — prava podignuća crkvi i učiona očitujem, istoj uzv. c. k. banskoj vladi ovim odgovoriti čest imam, da je upitni predmet mnogo važniji, nego da bi se o njemu odlučno i naprečac naredba izdati mogla.

Što se moga u tom predmetu mnijenja tiče, ja ću ovo samo u sporazumljenju s Preuzv. g. nadbiskupom kano metropolitanom i s ostalimi domovine naše biskupima izreći. Međutim ipak, budući da me je opetno pod 1. t. mj. uzv. c. k. banska vlada pozvati blagoizvolila, osobno mnijenje moje uzv. c. k. banskoj vladi ovim podnijeti čest imam.

Kakva bi korist za Hrvatsku i Slavoniju otuda proistekla, ako bi se protestanti amo primili, uviditi ne mogu, jer ako bi od potrebe bilo u ovu krunovinu naselbine uvađati, moglo bi to biti bez da se protestanti primaju, žitelje katoličkog vjeroispovijedanja prizvavši. Suprotivno pako iz uvedenja protestanata u ove kraljevine mnoge bi se nepogode kako u državnoj, tako i u crkvenoj administraciji poroditi mogle. U državnom obziru uzmnožavanje vjerozakonskih sljedba mnogo doprinaša neredu, razdoru, prevratu. Osobiti pako živalj prevrata jest protestantizam, tako da je veliki jedan diplomat (Guizot), koji je sam protestant bio, jednoć rekao, da je prvi prevratnik

(révolutionnaire) bio Luther, što će svatko lako dokučiti, ako promisli, da onaj, koji je jaram božjeg auktoriteta zbacio, božje slovo privatnoj osudi pojedinih ljudi podvrgo, dosljedno lako i jaram svjetskog auktoriteta zbaciti i slovo svjetskih zakona osudi pojedinih državljana podvrći obećaje. U crkvenom obziru, što bi iz prijeća protestanata sljedovalo, lako svaki dokučiti može, koji je iskusio, kolike neprilike prouzrokuje samo jedan različiti vjerozakon. Već je Sv. Grgur Papa Veliki rekao: »*Quaelibet nova religio primo vult recipi, dein aequipari, tandem dominari.*« Što bi indi slijedilo, kad bi se u ove pokrajine protestanti primili, kojih je načelo nijekanje, suprotivno dakle duhu katoličkomu, bez koga ove kraljevine, bez koga Austrija ne može svoju Bogom si podijeljenu zadaću riješiti.

Što se pako tiče podignuća nove učione i crkve u reformatskoj filijalnoj opštini Tordincih, koja je prije zakona od god. 1791., naime § 14. čl. XXVI., postojala, napomenuti moram, da se u rečenom zakonu veli: »*Praeterea illae aliquot in inferiori Slavonia possessiones partim Augustanae, partim Helveticae confessioni addictae, ultro etiam non modo nulla ratione molestentur, sed et in libero religionis exercitio ea, qua nunc perfruuntur ratione, ultro relinquantur*«, dakle pri starom ostati ima, niti joj podignuće nove učione i crkve ide. Ovo bo toliko bi značilo, koliko novu reformatsku župu podići.

Ova dok predbježno uzv. c. k. banskoj vladi izjaviti čest imam, s najodličnijim i t. d.

U Đakovu dne 9. prosinca 1853.

[Josip Juraj Strossmayer
biskup].

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

[1] Dne 1. dec. 1853. pisao je podban Benko Lentulay Strossmayeru: „Vidim se prisiljenim Vašu Presv. opetno najuljudnije pozvati, da izvoli što prije amo podnijeti pod 20. rujna o. g. zaiskano mnijenje u pogledu naseljivanja sljedbenika augsburškoga i helvetičkoga vjeroispovijedanja u Hrvatskoj i Slavoniji." *(Orig. u dijecez. arhivu u Đakovu.)*

205.

## Strossmayer ministarstvu inostranih djela.

Đakovo, 10. dec. 1853.

Excelsum caesareo-regium ministerium!

In obsequium benigno-gratiosae excelsi c. r. ministerii dd° 24. Octobris a. c. ad me factae provocationis, posteaquam ad cointelligentiam cum Patre Mariano Šunjić exministro provinciali, qui actu in Bosnia moratur, memet posuissem et ab illo isthic demisse adnexum responsum cum Schematismo custodiae Hercegoviensis ad excelsum c. r. ministerium directo percepissem, humilime referendi honorem habeo,[1] quod:

1°) Custodia Hercegovinensis eiusque vicariatus apostolicus a provincia Bosnae Argentinae prorsus separati habeantur nec ullus nexus inter praefatam custodiam prout etiam dictum vicariatum apostolicum et provinciam Bosnae Argentinae intercedat;

2°) quod mea vili opinione, clementissime resolutum a sua sacratissima c. r. et apost. Mte subsidium scholasticum pro Bosnensi provincia stricte sumpta impetratum sit, adeoque Hercegovinensibus nil exinde competat, eo minus, cum nec Bosnenses participaverint sive ex collecta per Hercegovinenses in Italia facta, sive ex annuo subsidio, quod Propaganda Lugdunensis episcopo Barišić mittere consuevit.

Interim tamen, cum alti c. r. regiminis interesse plurimum exposcat, ut Hercegovinensium quoque simpathiam quo magis sibi lucretur, insuper ad pium finem ab episcopo Barišić subsidium expetitur preces huius penes remissionem communicatorum altis gratiis excelsi c. r. ministerii,[2] quam impensissime commendare sustineo, humillime rogando, quatenus ei quoque pro neo-erecta schola in Široki Brig aliquam stipem gratiose adplacidare dignaretur, eo[3] quidem magis, quod mea sententia eo enitendum sit, ut post fata praesentis vicarii apostolici Hercegovinensi nova haec custodia cum vicariatu Bosnensi, prout non pridem erat, postliminio coniungatur, ut sic restituto prisco episcopi Diacovensis in has partes iure, iurisdictio eiusdem episcopi Diacovensis ad totam Bosnam et Hercegovinam extendatur, in quem finem multum conducent abs dubio beneficia Suae Sacratissimae Maiestatis et c. r. gubernii Austriaci.

In reliquo etc.

Diakovae die 10. Decembris 1853.

Josephus Georgius Strossmayer
episcopus.

Excelso c. r. ministerio externorum negotiorum Vienna.

*Original u drž. arhivu u Beču; Staatskanzlei, Provinzen, Kroatien-Slavonien fasc. 1753—1858.*

*Ima i koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

[1] Prileži: Schematismus missionariae neoerectae custodiae Hercegovinensis fratrum minorum regularis observantiae, sollicitudine adm. rev. pat. fr. Angeli Kraljević custodis provincialis eiusdem, impressus pro anno domini MDCCCLIII. Rachusii (s. a.), okrenut na str. 9—10, gdje je otštampan dekret, kojim je Propaganda 6. febr. 1844. osnovala zasebnu hercegovačku franjevačku kustodiju.

[2] Ovaj prilog sada fali.

[3] Odavde (od „eo quidem") do kraja („Austriaci") u konceptu đakovačkom pripisao je sam Strossmayer čitav tekst svojom rukom.

206.

## Strossmayer banskoj vladi

Đakovo, 10. dec. 1853.

Uzvišena c. k. banska vlado!

Premda je uzv. c. k. banska vlada visokoštov. dopisom svojim od 20. ožujka g. t. obznaniti mi blagoizvolila, da je sl. c. k. zem. financ. ravnateljstvo pozvano, da c. k. poreznom uredu u Đakovu svojim putem podijeli shodan i uspješan nalog, da ima isplaćivati godišnje kamate od 4736 for. 6 kr. sr. komisarijatske zaklade za odgojivanje bosanskih klerika, ništa ne manje ipak porezni ured u Đakovu za god. 1852/3 takav naputak primio nije, pače mu je od zbirne blagajne osječke zabranjeno spomenute kamate nadalje isplaćivati, kako to uzv. c. k. banska vlada iz priloženog u vjerodostojnom prepisu dopisa iste zbirne blagajne, na ovdašnji c. k. porezni ured upravljenoga, bistrije doznati može. Čega radi najuljudnije čest imam umoliti uzv. c. k. bansku vladu, da bi ona čim prije moguće shodnu glede isplaćivanja rečenih kamata naredbu izdati blagoizvolila, da se nuždi klerika bosanskih doskočiti i potrebita plaćanja raznih svagdanjih potreboća činiti mogu.

U ostalom i t. d.

U Đakovu dne 10. prosinca 1853.

Josip Juraj Strossmayer
biskup.

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

207.

## Fra Andrija Karačić Strossmayeru.

Fojnica, 18. dec. 1853.

Illustrissime ac reverendissime domine!

Redux e visitatione canonica huius vicariatus apostolici, tamen afflicta valetudine a magnis laboribus distentus et fere ab iisdem destructus non potui cicius scribere ad Vestram dominationem, utinam summam pecuniae mihi transmittere dignaretur, capta secura occasione, quam dignatus est transponere Vestrae Illustritati excel. dom. Nuntius apost. Viennensis, de qua mentionem fecit mihi in epistola de 10. Februarii anni spirantis. Ea propter rogatur Vestra dominatio ill., ut dignetur dictam summam commutare in aureos austr. et tempore oportuniori mittam aliquem ex meis fidis pro receptione eiusdem pecuniae.

Hac occasione non intermitto adprecari Vestrae Illustritati futura proxime festa Natalitia prospera et felicia ad multos annos,tam quod animam quam quoad corpus, et dum hoc cordicitus exopto, maneo etc.

Fojnicae die 18. Decembris 1853.

Fra Andreas Karačić
provicarius apostolicus Bosnensis.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

208.

## Zahvala bosanskih Franjevaca caru Franji Josipu.

Brestovsko (kod Fojnice), 26. dec. 1853.

Sacratissima Caes. Reg. et Apost. Majestas!

Ille supremus rex regum et dominus dominantium, cuius benignissima dispositione Maiestas Vestra Sacratissima sceptra validissimi et prisca gloria inclyti imperii Austriaci tenet, piissimam suam erga afflictos Bosniae etiam christianos misericordiam ostendisse videtur per id, quod praenobile, generosum omnique sublimiore virtute conspicuum cor Vestrae Apost. Mtis. singulari quoque propensione ac commiseratione erga nos Bosnensis religiosos nostraeque curae a Sancta Sede Apostolica creditum populum a multis saeculis squallore tabescentem repleverit. Intra breve auspicatissimi imperii sui tempus pluribus Bosnia Vestrae Mtis. Sacr. beneficiis pergit cumulari, quam a saeculis id contigerit. Serium, efficax et potentissimum Sacr. Mtis. Vestrae apud bonum nostrum Sultanum in nostri gratiam interpositum patrocinium feret, speramus suo tempore optimos fructus.

Pergit iam Bosnia templis scholisque ornari, quorum neutrum fieri posset sine insignibus beneficiis Mtis V. Sacrat., quae ut exemplo generoso amplissimi imperii subditos ad uberiores pro Bosnia conferendas symbolas animaret, ter mille florenos ex privato suo, uti accepimus, tam gratiose et liberaliter dignata est ad id tribuere simulque disponere, ut ubique ecclesiarum capsulae in hunc finem inducantur; praeterquam quod iam prius pro scholis in Bosnia annuos 1500 fl. C. M. eadem Sacrat. Mts. caes. reg. apostolica liberalissime destinare sit dignata.

Et quid non potest provincia Bosnensis a tanto et tali principe sperare, qui mihi suo ad Vestram Sacrat. Mtem. ablegato in illa memorabili semper pro Bosnia audientia die 3. Junii 1853. gratias in persona pro praeteritis agenti beneficiis, propria sponte et clementissimo animo haec verba dixit: »Anche in avvenire rivolgetevi a me con fiducia in tutti vostri bisogni.« Haec tam magnanimi principis tam prompta et benigna in nos propensio, caetera omnia superat beneficia.

Tantis itaque cum sit religiosa provncia populusque catholicus Bosnensis Vestrae Sacrat. caes. reg. et apost. Maiestati obstrictus titulis cumque ego ad

praesens, qua recens denominatus commissarius visitator genralis in hac provincia una cum ministro provinciali hanc repraesentem, officii nostri praeprimis duximus, ut communis subscriptione nomine omnium gratissimos nostros in aevum et devinctissimos Vestrae Sacrat. Maiestati contestemur animos.

Maiestas Vestra apost. benevolo et sagaci suo obtutu plus in cordibus nostris deteget filialis amoris, affectuosae devotionis et sublimium suarum virtutum sincerae venerationis, quam calamo adumbrare sciamus.

Nostri porro semper officii erit, ut pro tam adorabilis tamque amabilis principis et clementissimi protectoris ac benefactoris nostri inaestimabili salute, longa prosperaque semper vita, felicissimo regimine et tandem perenni in coelis gloria continuas cum fideli populo fundamus preces.

Prostrati demum humillime ad pedes Sacrat. Mtis. Vestrae cum profundissimo homagio nos subscribendi honorem habemus. Sacrat. Mtis. V. caes. reg. et apost.

Bristovsko die 26. Dec. 1853.

Humillimi, devotissimi et devinctissimi servi

Fr. Andreas Kujundžić, minister provinc.

Praedictus ablegatus Fr. Marianus Šunjić,
nunc commissarius ex parte ministri generalis in provincia Bosnae Argentinae.

*Original u drž. arhivu u Beču; prilog Strossmayerovu pismu od 25. febr. 1854.*

209.

## Strossmayer freiburškom nadbiskupu Hermanu Vikariju.[1]

Đakovo, 7. jan. 1854.

Excellentissime ac reverendissime domine archiepiscope et metropolita, domine gratiosissime!

Etiam nos sumus quantulacunque pars sanctae haereditatis illius, quam Unigenitus Dei Filius, sanguinis sui pretio, Patri suo eterno acquisivit; etiam nos sumus soboles tenerrimae matris illius, quae pro ratione divinae foecunditatis suae novos continuo ubique terrarum et gentium generat filios eiusdem fidei, spei et caritatis vinculo arctissime inter se connexos, communis semper et gaudii et doloris participes. Quidni igitur etiam nos condolere oporteat, cum iura paternae haereditatis ab alienis usurpari, cum auctoritatem divinam violari, cum illam ecclesiam impugnari cernimus, in cuius sinum effusae sunt omnes amoris et misericordiae divinae divititae, quibus in acceptis debetur, quidquid sanctum in coelis, quidquid bonum et laudabile est in terris.

Ad sanctissimas igitur officii nostri partes pertinere existimamus, Tibi Excellentissime archiepiscope, pro re omnino divina pugnanti et iniquissima quaeque

propter iustitiam patienti, intimam nostram adhaesionem, reverentiam, compassionem manifestare. Non timemus nos equidem causae, quam Tu tam fortiter tamque sapienter defendis. Nam 18 saeculorum historia docet, pro eadem pugnasse et vicisse unum semper idemque fuisse et Dominum ex infinitae sapientiae suae thesauris ventos ac tempestates concitare solitum fuisse tunc, cum ruinas domus suae reparare atque novo miraculo confirmare statuit, nullas unquam potestates contra Ecclesiam sponsam suam praevalituras. Certum igitur habemus, Te tanta grandaevitate donatum et in hanc temporum nostrorum iniquitatem ideo tantum a Deo reservatum esse, ut virtutum Tuarum splendore tota qua late patet collustretur Ecclesia, ut collapsi alibi etiam hinc inde muri domus Israel de novo restaurentur et contra quoscumque inimicorum assultus tuti praestentur, ut inveteratis quibusdam huius mundi malis — quod utinam eveniret — in illa tandem auctoritate remedium inveniatur, quae summa est, quia Ejus et ab Eo est, qui Deus est de Deo, lumen de lumine, Deus verus de Deo vero, ut denique corona gloriae, quae Tibi in immortalitatis sedibus paratur, novis gemmis illustrior pretiosiorve reddatur. Tibi itaque magis congratulandum, quam compatiendum censemus. Quod autem magis doleamus est, sapientiam huius saeculi inaudita reliquisse ea, quae episcopatus, Te duce, ad pacem constabiliendam in medium protulit, cum tamen eorum veritatem et iustitiam simplicissima etiam intelligentiae vis assequatur; quod magis doleamus est, evenire potuisse, ut existimetur principi et patriae serviri, si mortales aperte provocentur ad fidem Deo et Ecclesiae frangendam; quod magis doleamus est, inveniri potuisse quosdam, etiamsi paucos, degeneres filios, qui in matris suae viscera saevirent et sacramenti sui immemores, arma semet iniustitiae et iniquitatis praeberent, quem tamen dolorem mitigat conspectus tantorum sacerdotum, qui gloriae sibi ducunt pro nomine Christi contumeliam pati. Caeterum in tesseram illimitatae reverentiae et amoris nostri erga Te, Excellentissime archiepiscope, indesinenter nos orabimus pro Te proque universo grege Tuo, ut Dominus sit consolatio vestra, fortitudo vestra et auxilium vestrum, ut acceleretur momentum illud, quo Dominus e somno excitatus imperet mari et ventis, ut resideant, ut denique praedives in miserationibus suis Dominus etiam inimicorum nostrorum recordetur et coecis visum, surdis auditum, omnibus sanitatem restituat.

His novitus reverentiam et amorem contestando, sumus Excellentiae Tuae

Diakovae in Slavonia die 7. Januarii 1854. infimi servi

Josephus Georgius Strossmayer
episcopus Bosnensis seu Diakovarensis et Sirmiensis.

*Prijepis u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

[1] Nadbiskup Hermann von Vicari došao je zbog pitanja slobode katoličke crkve u žestok spor s vladom u Badenu (Freiburg). Nadbiskup i njegovi privrženici bili su (u dec. 1853.) čak bačeni za neko vrijeme u zatvor, dok su se neki mlakonje pokorili naređenjima vlade. Spor je najposlije svršio kompromisom (28. juna 1859.) između vlade i nadbiskupa, ali se sada digao protiv nadbiskupa badenski sabor, tako da su i dalje trajali zategnuti odnosi.

210.

## Bosanski Franjevci ministarstvu inostranih djela.

Fojnica, 7. jan. 1854.

Excelsum caes. reg. Ministerium!

Domini benignissimi, colendissimi!

Quamvis augustissimus imperator Franciscus Josephus pro ingenita sui nobilissimi cordis pietate misertus nostrae religiosae provinciae populique Bosnensis, proprio motu nostram causam clementissime suscipere nosque altissimo suo favore et insignibus beneficiis fovere ac cumulare sponte sua pergat, pro comperto tamen habemus, Vos etiam Excellentissimos, Illustrissimos et Magnificos dominos, auspicatissimo omine in partes regiminis adscitos, hanc optimi principis prolixam in nos benignissimamque voluntatem partiri et cum augusto imperatore communem habere.

Non solum namque Vos ad omnia sua vota Bosnia catholica pro nos propensosque est experta, verum etiam me, qui prius ablegati, nunc autem munere commissarii visitatoris generalis eiusdem provinciae fungor, quidam e Vestri corona suis sapientissimis consiliis pro feliciore suscepti negotii successu benigne adiuvarunt ita, ut haec provincia Vobis perenniter sit obstricta.

Quare tam mei, quam actualis huius provinciae rectoris provincialis praecipui est officii, ut communi subscriptione omnium religiosorum ac populi etiam catholici nomine, tantis viris pro tantis beneficiis et speciali erga nos benevolentia immortales agamus gratias, simulque Vobis supplicemus, ut pari, qua nos fovetis gratia, hanc devinctissimi Vobis omnium nostrum animi contestationem excipere dignemini.

Magna porro spe recreamur fore, ut religio et divinus cultus in Bosnia egregia opera Vestra tunc potissimum refloreat, quum Bosnia quoque ex illis piis fundationibus et annuis collectis, qua pro Terra Sancta, Africa etc. fiunt, a proportione in singulos annos participare coeperit.

Nos vero cum fideli populo orationi instantes erimus, ut rex coelestis porro quoque sapientissima Vestra semper dirigat consilia, quibus vigor et firmitas accedat fidei ac religioni; robur accrescat splendorque imperio, populis subditis pax et animorum tranquillitas; Vobis vero paretur et illustre in annalibus nomen et perennis in coelis gloria.

Haec dum Vobis toto corde precari semper pergimus, in profundissima veneratione et iugi gratitudine emorimur.

Excelsi caes. reg. ministerii

Datum in conventu nostro Sancti Spiritus Fojnicae die 7. Jan. 1854.

Humillimi ac devotissimi servi

Fra Marianus Šunjić,
exprovincialis et nomine ministri generalis
commissarius visitator in Bosnia.

Fra Andreas Kujundžić,
minister provincialis Bosnensis.

*Original u drž. arhivu u Beču; prilog pismu biskupa Strossmayera od 25. febr. 1854.*

211.

## Strossmayer ministarstvu inostranih djela.

Đakovo, 25. febr. 1854.

Excelsum caes. reg. ministerium!

Insignia, quibus catholici Bosnae Argentinae a Sua Sacratissima caes. reg. apost. Maiestate per excelsum caes. reg. ministerium cumulati sunt beneficia recolentes religiosi sacerdotes provinciae Bosnensis, scriptis isthic[1] demisse advolutis tum erga Suam Sacr. Mtem., cum etiam erga excelsum caes. reg. ministerium, devotissimam suam gratitudinem exhibent.

Quas dum scripturas exc. caes. reg. ministerio substernendi honorem habeo, una humillime supplico, quatenus excel. caes. reg. ministerium illam ad se directam Bosnensium religiosorum scripturam benevolo animo suscipere, aliam vero ad altissimas Suae Sacr. Mtis. manus gratiose tradere dignaretur.

In reliquo etc.

Diakovae die 25. Februarii 1854.

Josephus Georgius Strossmayer
episcopus.

Excelso c. r. ministerio externorum negotiorum Viennae.

*Original u drž. arhivu u Beču; Staatskanzlei, Provinzen, Kroatien-Slavonien fasc. 1753—1858.*

[1] Priložene su obje mo'be od 26. dec. 1853. (Bristovsko) i od 7. jan. 1854. (Fojnica).

212.

## Ministarstvo inostranih djela ministarstvu vjera i prosvjete.

Beč, 13. marta 1854.

Note.

Mit Beziehung auf die geschätzte Mitteilung vom 6. Okt. v. J. und die darin zitierte Note des Finanzministeriums vom 1. dess. Mts., in deren Sinne man nicht ermangelte geeignete Erlässe an den Herrn Bischof von Diakovar und den kais. Generalkonsul in Sarajevo zu richten, beehrt man sich dem löbl. kais. Kultusministerium zwei von dem genannten Bischofe mit der anverwahrten Zuschrift vom 25. v. Mts. anher übermittelte Dankschreiben der Franziskaner in Bosnien für die ihnen zu Gunsten des kathol. Kultus und des Erziehungswesens daselbst in letzterer Zeit von Sr k. k. apost. Mt. a. g. bewilligten Unterstützungen mit dem ergebendsten Ersuchen zu übermachen, die Kommunikate nach beliebig gewonnener Einsicht im Wege des Finanzministeriums gefälligst hieher zurückleiten zu wollen.

Wien am 13. März 1854.

Für den Minister des Äussern der Unterstaatssekretär

Werner.

An das löbl. kais. Kultusministerium.

*Pripis:* Präs. den 15. März 1854.

*Original u arhivu ministarstva vjera i prosvjete u Beču.*

213.

## Grof Thun caru Franji Josipu.

Beč, 21. marta 1854.

Allergnädigster Herr!

Mit der a. h. Entschliessung vom 22. April v. J. geruhten E. Mt. zur Errichtung von Schulen und zur Erziehung der christlichen Jugend den Franziskanern in Bosnien auf die Dauer von drei Jahren eine jährliche Unterstützung von 1500 fl. aus dem Staatsschatze zu bewilligen und a. g. zu gestatten, dass zur Errichtung eines Klosters und eines Seminars in Bosnien Sammlungen durch die Ordinariate eingeleitet werden.

Die von dieser a. h. Gnade in die Kenntnis gesetzten Franziskaner in Bosnien nehmen hieraus Anlass in dem ehrerbietigst anliegenden von dem Ministerium des Äussern mitgeteilten Schreiben E. Mt. die Gefühle ihres ehrerbietigsten Dankes für diese Wohltaten auszusprechen.

Ich erlaube mir dieses Schreiben mit dem a. u. Antrage vorzulegen, dass E. Mt. diesen Ausdruck des ehrerbietigsten Dankes zur wohlgefälligen Wissenschaft zu nehmen geruhen wollten.

Wien am 21. März 1854.

Thun.

*Carsko rješenje:* Ich habe den Inhalt des vorliegenden Dankschreibens wohlgefällig zur Wissenschaft genommen.

Wien den 31. März 1854.

Franz Joseph.

*Pod svojim potpisom car je svojom rukom pripisao:* Erhalten den 31. März 1854.

*Pripis spolja:* Praes. den 1. April 1854.

*Original u arhivu ministarstva vjera i prosvjete u Beču.*

214.

## Strossmayer dekanatima svoje biskupije.

Đakovo, 28. marta 1854.

Okružnica na sve dekanate.

Njeg. c. k. apost. Veličanstvo, na predlog vis. c. k. ministarstva izvanjskih djela, dostojalo je previšnjim rješenjem od 15. veljače o. g. premilostivo dozvoliti sabiranje dobrovoljnih prinesaka u cijeloj carevini na korist po bosanskimi franciškani u Carigradu novo podignutog hospicija.

Čega radi uslijed otpisa vis. c. k. ministarstva bogoštovlja i nauka od 4. o. mj. poziva se ovim svećenstvo biskupije ove, da za velekorisnu i spasonosnu svrhu svoju dobrovoljne prineske sabirati i koliko u stanju bude i samo podijeliti te iste što prije putem podarciđakonalnim amo dostaviti ne propusti.

Dano iz sjednice Duhovnoga stola u Đakovu dne 28. ožujka 1854. držane.

Josip Juraj
biskup.

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

215.

## Ministarstvo inostranih djela Strossmayeru.

Beč, 13. aprila 1854.

An den Bischof Strossmayer in Diakovar.

Wien den 13. April 1854.

Das Ministerium des Äussern hat nicht ermangelt, die von Euerer etc. mit der schätzbaren Zuschrift vom 25. Februar d. J. hiehergeleiteten, an Se Mt. den Kaiser gerichteten beiden Schreiben der PP. Franziskaner in Bosnien, worin dieselben für die ihnen zu Gunsten des katholischen Kultus und Erziehungswesens daselbst Allergnädigst gewährten Unterstützungen ihren Dank aussprechen, dem Ministerium für Kultus und Unterricht zu dem Ende mitzuteilen, um diese Dankesbezeugungen zur ah. Kenntnis zu bringen.

Das gedachte Ministerium hat nun mit Note vom 3. d. Mts. hieher eröffnet, dass es jenem Ansinnen bereits entsprochen habe und dass Se Mt. mittelst a. h. Entschliessung vom 31. März d. J. den Inhalt gedachter Schreiben wohlgefällig zur a. h. Wissenschaft zu nehmen geruhten.

Man beehrt sich Euere etc. zu ersuchen, die erwähnten Ordenspriester hievon gefälligst in Kenntnis setzen zu wollen und benützt zugleich diese Gelegenheit um etc.

*Koncept u drž. arhivu u Beču; Staatskanzlei, Provinzen, Kroatien-Slavonien fasc. 1753—1858.*

216.

## Bosanski Franjevci Strossmayeru.

Kreševo, 1. maja 1854.

Presvijetli gospodine, svih nas prebrižni pastiru i premilostivi oče!

Priložene ovdje dužne zahvalnice na preuzvišenu i presvijetlu gospodu biskupe, naše preblagodatne dobročinitelje, šaljemo preko ruku Vašega presv. gospodstva s tom čvrstom nadom, da će one — premda u niskoći naše neumitnosti složene — po Vašem razaslanju svagdi biti prijatnije, nego da bi ji mi svojesobno rašiljali. Najumniji bo učitelj, iskušenje, osvjedočilo nas je, da sva naša prošasta i najmlohavija pokušanja pravcem Vašeg presv. gospodstva uporavljena, dostigavahu vazda veliku i od nas često i nepredviđenu zadaću. Blago ovakoj odvječadi pod okriljem takog blagooštroumnog odvjetnika!

Premda je naš veleštovani starina državnik štokad na ime sve provincije sinovsku harnost Vašem presv. gospodstvu izjavio, ipak mi ostali, u našem redovničkom kapitulu sabrani, ne možemo srcu odoliti, niti ovu prigodu propustiti, brez da opet s općenim potpisim ne ponovimo i našu sinovsku naklo-

nitost i iskrenu harnost prema Vašemu presv. gospodstvu, koji biste prvi početnik i jedini pravi povod sve one velike i sretne promjene, koja se dogodi u mislih o našoj nevoljnoj i ozloglašenoj provinciji, ne samo kod zastupnika Svete Stolice, Nuncija bečkoga i drugih po Austriji biskupa, nego i na najvišim mjestim koliko u Beču, toliko i u Rimu. Mi smo svi čvrsto uvjereni, da ste Vi ona blaga zornica zvijezda, koju vječna Providnost postavi na to mjesto za našu tavnost razjasniti i omračenu našu provinciju u svijetlijem luču i blaženu licu svijetu pretstaviti. Vi nami poravnaste staze i otvoriste vrata do najviših mjesta. Vi skloniste previsoki carski dvor za našu mladež ne samo primiti tamo, da pod Vašim blagim nadzorjem na buduću izvrsniju službu božiju zrije, nego još za općene prinose bijednoj Bosni dopustiti. Vi najskraj istinito sami prignuste tolike biskupe za ovdje u novim svetim građami nami toliko znatnu pomoć milosrdno pružiti, i toliki broj misa primiti. Ovo krupno dobročinstvo duboko zasijeca u srca redovnika i cijelog puka bosanskoga i njihovog iskrenog bogoljupstva za svoje dobročinitelje. Osobiti primjer dao je onomadne minuli mali Uskrs i ujedno s istim slučivši se po svoj Bosni slavljeni Jurjev danak, na koji u sve tri naše crkve po prija naviščene obavljaše se svečano službe božije, namijenjene jedino za lijepo zdravlje i blago upokojenje poglavito Vašega presv. gospodstva i svih biskupa austrijskih, dobročinitelja neumrlih, naroda bosanskoga, uz koje službe svete opetovano naložene osebne na tu svrhu molitvice s velikim bogoljupstvom jesu prigovorene.

Zato ne nalazeći mi podobnih riječi za izjasniti naša nutarnja ćućenja od harnosti prema Vašem presv. gospodstvu, molimo, da ih Vi isti u svetohraništu naših sinovskih srdaca i iskrenih molitvica, koje na tu svrhu činimo, s onom blagom dobrotom Vašom čitate, s kojom nas sve ovdje umiljato u cjelivanju pastirskoga prstena potpisane gledate.

Pisano u Kreševu u samostanu Sv. Kate iz državnog kapitula dne 1. svibnja 1854.

Fr. Marjan Šunjić, komisar i pretsjednik kapitula.
Fr. Martin Nedić, državnik na novo izabrani.
Fra Andrija Kujundžić, državnik prijašnji.
Fra Ivan Kljaić, eksprovincijal.
Fra Lovro Karaula, bivši čuvaoc.
Fra Andrija Glavadanović, bivši definitor.
Fra Mijo Kutleša, sadanji definitor.
Fra Mato Čondrić, sadašnji definitor.
Fra Ivo Juričić, definitor provinciae.
Fra Petar Čičak, definitor provinciae.
Fra Blaž Josić, gvardijan đakovački.
Fra Anto Tuzlančić, sadanji definitor.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

*Pripis:* primlj. 5./6. 1854.

## Prilog.

*Bosanski franjevci javljaju Strossmayeru svoju zahvalu ugarskom episkopatu.*

Kreševo, 1. maja 1854.

Illustrissime ac reverendissime domine, domine patrone benignissime gratiosissime!

Supplices preces, quas anno priore Illustritati Vestrae, qua ablegatus ad Suam sacr. caes. reg. apost. Mtem nomine huius religiosae provinciae humiliter porrexi eo fine, ut Ill. Vestra ven. suum clerum benigne provocare dignaretur ad suscipienda gratuito aliquot onera missarum, quarum exstans in provincia eleemosyna in aedificationem novarum ecclesiarum converti posset; hac — inquam — preces quam benigno quamque tenero commiserationis erga nos plebemque nostram affectu ab Ill. Vestra suoque ven. clero sint susceptae, indicat abundanter ipse numerus distributarum gratuito in sua dioecesi missarum, scilicet[1] prouti nobis ill. optimusque praesul et patronus noster, episcopus Bosnensis seu Diakovarensis, significavit.

Insigne hoc, praeter alias collectas, Illtis Vestrae suique ven. cleri beneficium et magis adhuc tenerrimus animus apostolica flagrans charitate erga hanc miseram plebem Bosnensem, intima nostra commovet viscera et postulat a me, qua nunc commissario generali et praeside capituli in hac provincia, ut communibus patrum capitularium votis, et subscriptione nomine totius provinciae populique huius fidelis Ill-ti Vestrae totique suo ven. clero gratias, quas possumus agamus maximas, gratissimam sui memoriam cum symbola annalibus huius provinciae inseramus, utque pro vestri incolumi et longaeva vita ac uberrima aeternaque in coelis remuneratione devotas cum fideli populo preces fundere iugiter pergamus.

Dum hoc testandi grati animi officio laetissime perfungimur, in profundissima reverentia filiali obsequis et devoto pastoralis annuli osculo emorimur.

Datum in conventu nostro Kreševiensi ex capitulo provinciali die 1. maii 1854. Illtis Vestrae humillimi et devinctissimi servi ac filii

Fr. Marianus Šunjić, commissarius generalis et praeses capituli.
Fr. Andreas Kujundžić, minister provincialis.
Fr. Ioannes Kljaić, exminister provincialis et definitor provinciae.
Fr. Laurentius Karaula, custos provinciae.
Fr. Andreas Glavadanović, definitor provinciae.
Fr. Martinus Nedić, definitor provinciae
Fr. Ioannes Juričić, definitor provinciae.
Fr. Matthaeus Čondrić, guardianus.

Eadem gratissimi et devotissimi animi sensa renovant patres novi definitorii, scilicet:

Fra Martinus Nedić, recens electus minister provincialis.
Fr. Petrus Čičak, definitor provinciae.

Fr. Michael Kutleša, definitor provinciae.
Fr. Martinus Čondrić, definitor provinciae.
Fr. Antonius Tuzlančić, definitor provinciae.

*Spolja:* Copia generalis formulae gratiarum actoriae ad EE. et Ill. praesules Hungariae a patribus provinciae Bosnensis pro privata notitia ill. dom. episcopi Diakovarensis.

*Prijepis u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

[1] Ovdje je u predlošku ostavljena oveća praznina, u kojoj je bio u ekspediranim originalima označen broj misa u pojedinim ugarskim biskupijama, koji je bio — razumije se — različit.

217.

## Strossmayer grofu Petru Pejačeviću.

Presvijetli gospodine!

Pokle sam iz dopisa uzv. c. kr. hrv. slav. namjesničkog pretsjedništva od 25. t. mj., štafetalno meni dostavljenoga, razumio, da se je Preuzv. gosp. c. kr. ministru unutarnjih posala[1] iz nekojih razloga uzvidilo, ponudu moju pod 13. o. mj. u obziru novog državnog zajma učinjenu ne primiti, ja potaknut željom, za korist domovine po mogućnosti svojoj doprinijeti, potpisujem na državni zajam 40.000 for. sr., i to kano vlastelin dobara biskupskih 35.000 for., a kano građanin osječki 5.000 fr. sr.; što dočim Vašoj Presvijetlosti do znanja stavljam, ujedno molim, da bi ovo višem mjestu priopćiti blagoizvolila.

Koji u ostalom i t. d.

U Đakovu dne 27. kolovoza 1854.

Josip Juraj Strossmayer
biskup.

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

[1] Dr. Aleksandar Bach. Dopisa sada nema u đakov. arhivu.

218.

## Ostrogonski nadbiskup Scitovszky Strossmayeru.

Ostrogon, 30. aug. 1854.

Illustrissime ac reverendissime domine episcope!

Superioribus annis plures pl. t. dominis ordinariis ceteroque clero inferiore, partim scriptotenus, partim oraliter suum coram me manifestarunt desiderium, ut generalis cleri Hungariae Schematismus ad normam illius, qui anno

1843. typis procusus est, rursum edatur. Decennio igitur a tempore editi talis Schematismi evoluto, ipse quoque perspicio utilitatem novae editionis. Antequam tamen manum oponi admoveri disponerem, e ne fore existimo cunctorum cointeressatorum dominorum praelatorum mentem circa hoc opus modumque ferendarum typi expensarum praevie expetere. Quod dum praesentibus effectuandi honorem habeo, me aestimatissimis affectibus commendo ac singulari cum cultu persito etc.

Strigonii die 30. Augusti 1854.

Ioannes Card. archiepiscopus.

Illmo dno episcopo Diakovarensi.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

219.

## Strossmayer Metelu Ožegoviću.

Đakovo, 17. sept. 1854.

Presvijetli gospodine i prijatelju!

Evo Vam ukratko nekoliko riječi pišem, ukratko velim, jerbo po mom povratku odmah sam dobio groznicu, poslije tog *Scharlach* sa ospicama, a potom strašne neke čirove *mit täglichen Wundfieber*. A sad, dočim sam se od nekoliko dana podigo i oporavljati se počeo, evo opet derne groznice, koja me muči; možete si dakle misliti, kako sam oslabljen. Najprvo dakle pozdravite mi lijepo groficu, Vašu krasnu suprugu; Bog joj dao potpuno zdravlje i sto godina skupa s Vama života! Pozdravite i Vašu lijepu i dobru djecu; da Bog da, da ih božja ruka vazda na stazi ovoga života pratila i oda zla branila!

Predmet, o kom Vam osobito pisati imadoh, jest: Čuli ste, dakako iz novina, da je biskup otoka Veglije umro.[1] Meni bi jako drago bilo, ako bi to visoko dostojanstvo dostići mogo Vencel Soić.[2] Ja sam u tom obziru piso već ministru prosvjete, Mešutaru, Simoru, a i preuzvišenomu stricu Vašemu. Ništ mi dakle drugo ne ostaje, nego da ga i Vašoj milosti preporučim. Vi bi možebit izmeđ ostalih za njega i to učiniti mogli, da bi ga Svijetlom banu našem preporučili.

Sad mi zdravstvujte. Grli i ljubi Vas u duhu Vaš vjerni prijatelj i štovatelj

U Đakovu 17. sept. 1854.

Strossmayer
biskup.

*Original u arhivu Jugoslav. akademije; spisi Ožegovićevi.*

[1] Krčki biskup Bartol Bozanić († 23. aug. 1854.).

[2] Biskup je postao Josip Vitezić (1855—1877).

220.

## Nadbiskup Haulik Strossmayeru.

Zagreb, 22. sept. 1854.

Illustrissime ac reverendissime domine episcope, domine peculiari veneratione colendissime!

Sua Eminentia d. cardinalis archiepiscopus et Primas Hungariae, Ioannes Scitovszky, data sub 30. aug. a. c. ad me officiosa provocatione exquirit sensa mea, intuitu edendi generalis Schematismi cleri Hungariae ad normam illius, qui anno 1843. typis procusus est.

Non dubito, quin Illustritas Vestra reverendissima eadem provocationem perceperit.

Ego Suae Em. rescribere intendo, quod postquam regna Croatiae et Slavoniae e respectu politicae aeque ac ecclesiasticae administrationis a regno Hungariae separata sunt atque metropolitica Croatico-Slavonica provincia, virtute Bullae pontificiae mense Decembri 1852. editae, ab omni dependentia a quacunque alia ecclesiastica iurisdictione exempta et nonnisi immediate Sanctae Sedi apostolicae subiecta est, non me videre rationem, cur haec provincia ecclesiastica generali Hungariae Schematismo inferatur.

Itaque num Illustritas Vestra eiusdem hac in re sit sententiae vel aliqua eatenus reflectenda occurrant, fraterna cum fiducia oro, ut me ocius informare dignetur.

Pro sapientia quippe sua perspiciet Illas. Vestra pluribus ex obtutibus perquam desiderabile esse, ut in huius praesertim generis quaestionibus cuncti ad provinciam Croatico-Slavonicam pertinentes praesules eadem foveamus sensa, eandem etiam teneamus normam agendi.

Queis pretiosissimis fraternis affectibus porro commendatus etc.

Zagrabiae die 22. Septembris 1854.

Georgius
archiepiscopus Zagrabiensis.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

221.

## Ostrogonski nadbiskup Scitovszky Strossmayeru.

Ostrogon, 3. okt. 1854.

Illustrissime ac reverendissime domine episcope!

Probe constat Ill. Vestrae, qualiter gloriose regnans summus Pontifex pro tenerrima qua in Matrem Dei fertur pietate sua, postquam iam antea universi catholici episcopatus mentem de immaculata eiusdem Beatissimae

Virginis conceptione consuluisset, novissime ex omnibus orbis partibus aliquos praesules evocaverit super quaestione isthac deliberaturos atque si Omnipotenti placuerit, novum honorem addituros eidem Virgini, a qua potentissimum in arduis rebus nostris speratur auxilium. Huic sanctissimi domini nostri benignissimae invitationi delaturus, ipse quoque circa 20. diem mensis currentis Romam proficisci intendo, ut de Hungaricae ecclesiae avita fide testimonium perhibeam. Quod ut mihi securius facere liceat, Illtem Vestram praesentibus fraterne requiro, ut mihi convictionem suam individualem circa hanc piam ecclesiae fidem — instar dogmatis enunciandam — cleri item et fidelis populi sensum, qui se per preces, cantica, ecclesiarum patrocinia, aras et statuas cultui Immaculatae conceptae Virginis erectas manifestat, intra brevissimum quod possibile est tempus per Strigonium adaperire dignetur.

In reliquo etc.

Ioannes Card., archiepiscopus.

Illmo d. episcopo Diakovarensi.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

222.

## Strossmayer nadbiskupu Scitovszkomu.

Đakovo, 9. okt. 1854.

Eminentissime ac reverendissime etc.!

In nexu aestimatissimarum dd° 30. Augusti a. c. ad me directarum literarum Em. Vestrae de edendo generali cleri Hungariae Schematismo, quaestionem ponenti, illa qua par est humanitate notificandi honorem habeo, nullus dubito editionem praefati Schematismi perobtabilem esse. In illam tamen sententiam, quo clerus dioeceseos meae generico cleri Hungariae comprehendatur nomine, nullo possum abire pacto, enim vero regnum Slavoniae recentissimis cumprimis temporibus tum respectu politicae, cum ecclesiasticae quoque administrationis a regno Hungariae plene separatum per se pro se provinciam efficit atque ideo cum regno Hungariae neutiquam confundi potest; in editionem iccirco suprafati Schematismi, cui clerus dioecesis meae quoque qua Hungariae clerus inferatur vel ideo etiam consentire nequeo, quandoquidem perfrequens Schematismi talis officiosus quoque usus confusioni etiam ansam praeberet.

His quam humanissime etc.

Diakovae die 9. Octobris 1854.

Josephus Georgius Strossmayer
episcopus.

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

223.

## Strossmayer nadbiskupu Hauliku.

Đakovo, 9. okt. 1854.

Excellentissime, illustrissime ac reverendissime etc.!

Quod Exc. Vestra gratiosis suis dd° 22. Sept. a. c. ad me directis litteris sollicitius ex me sciscitari dignabatur, id serie praesentium eo promptius significatum festino, quo evidentius est, attactam per Exc. Vestram Suae Em. cardinalis archiepiscopi et principis Primatis, Ioannis Scitovszky, intuitu edendi generalis cleri Hungariae Schematismi provocationem ad me quoque sub dd° 30. Aug. a. c. directam fuisse.

Sapienti Exc. Vestrae suo plane loco et tempore factae praecautioni eo lubentius adiungo votum meum, quo magis compertum tenerem, hac multis abusibus obviatum iri.

Sub hodierno itaque in sensu factae per Exc. Vestram provocationis Suae Em. negativam meam adaperiri mentem.

Queis Exc. Vestrae etc.[1]

Diakovae die 9. Octobris 1854.

Josephus Georgius Strossmayer
episcopus etc.

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

[1] Uzvišenje biskupije zagrebačke na nadbiskupiju (11. dec. 1852.) izvršeno je samo poslije skršena potajnoga otpora madžarskoga klera. U Ostrogonu i u Kaloči smatralo se to neustavnim i osvetničkim aktom bečke reakcije poslije revolucije 1848./49., i zato prolazna značaja. S tim u vezi ostrogonski se nadbiskup, kao „Primas regni Hungariae", smatrao još i dalje vrhovnim metropolitom nove nadbiskupije zagrebačke (dakle onako kao nadbiskupije kaločke i jegarske), iako toga kanonsko pravo nije dopuštalo. Ovo je svoje mišljenje ostrogonski nadbiskup jasno ispoljavao na taj način, da je i dalje slao pozive na zagrebačkoga nadbiskupa i njegove biskupe sufragane, da dođu na konferencije u Ostrogon ili da mu dadu svoja mišljenja o različitim crkvenim pitanjima i t. d. Kad je nadbiskup Ivan Scitovszky pozvao (3. okt. 1854.) nadbiskupa Haulika i njegove biskupe sufragane, da mu dadu svoje mišljenje o izdavanju novoga šematizma cjelokupnoga ugarskoga klera, onda je to Hauliku dojadilo, te je taj poziv, u skladu sa svojim sufraganima, odbio s motivacijom, da hrvatsko-slavonska crkva od 11. dec. 1852. nema više nikakih daljih veza s ugarskom crkvom, jer je tako isto nezavisna od nje, kao što su Hrvatska i Slavonija politički nezavisne od Ugarske. Ali nadbiskup Haulik potužio se (14. apr. 1855.) i caru Franji Josipu, tražeći, da se respektuje crkvena nezavisnost Hrvatske i Slavonije u smislu papinske bule. U isto vrijeme obratio se u toj stvari i na ministra grofa Thuna s istom motivacijom. Na poziv ministrov nadbiskup Scitovszky dao je onda očitovanje (31. maja 1855.), u kojem je branio, ali s neispravnim i nedovoljnim razlozima, svoje tobožnje primacijalno pravo na nadbiskupiju zagrebačku. Odmah poslije toga (3. juna 1855.) Scitovszky se obratio i na cara Franju Josipa s istim razlozima. Sada je po carevu naređenju pitanje uzeto u raspravu u krilu bečke vlade; rezultat je bio, da je grof Thun stavio caru prijedlog, da odbije zahtjeve ostrogonskoga nadbiskupa kao pravno potpuno neosnovane, što je Franjo Josip i učinio rješenjem od 5. sept. 1855. Nadbiskup Scitovszky nije dalje apelirao na Svetu Stolicu, i tako je tek od toga vremena dalje zagrebačka nadbiskupija stekla potpuno priznanje i u Ugarskoj, i mir od strane nadbiskupa ostrogonskoga. Spisi o toj zanimljivoj i politički važnoj parnici čuvaju se u arhivu ministarstva vjera i prosvjete u Beču, a publikovat ću ih na drugom mjestu.

224.

## Strossmayer nadbiskupu Haulíku.

Đakovo, 10. okt. 1854.

Excellentissime, illustrissime ac reverendissime domine archiepiscope, domine benignissime!

Sua Eminentia cardinalis, archiepiscopus et princeps Primas, Ioannes Scitovszky, dd° 3. Oct. a. c. significat mihi, se 20. m. c. Romam, fine stabiliendi Dogmatis circa Immaculatam B. M. Virginis conceptionem petituram; quocirca quid ipsas in merito hoc sentirem, quaeve individualis mea in praeattacto merito esset convictio, scire desiderat.

Cum ad evidentiam usque constaret, per ecclesiae Zagrabiensis ad sedem metropolitanam elevationem, ecclesiam Diakovensem iurisdictioni spirituali praelaudatae ecclesiae metropolitanae immediate subiectam esse, non video, eccur Sua Em. suprafatum ad me direxerit quaesitum? Quocirca, antequam hoc in negotio et si secus plenissimam de enuntiando mentionato Dogmate possiderem convictionem, Suae Em. quidquam notitiae darem, praevium Exc. Vestrae maturum quam reverentissime flagito consilium.

Dum haec Exc. Vestrae etc.

Diakovae die 10. Octobris 1854.

Josephus Georgius Strossmayer
episcopus etc.

Exc. illustr. ac. rev. d. Georgio Haulik de Várallya, archiepiscopo Zagrabiensi etc., domino benignissimo, Zagrabiae.

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

225.

## Fra Martić Nedić Strossmayeru.

Sutjeska, 30. nov. 1854.

Presvitli gospodine biskupe, premilostivi odvitniče!

Premda sam 11. o. mj. piso Vašem presvitlom gospodstvu izime ređenja dvojice klerika naših i mislio sam čekati odgovor, ali kao što sam i onda napomenuo, radi sporog osobito zimnog doba hodanja konzulove pošte pribojavam se, da s dolaskom tamo mladići ne zakasne. Zato ji na vrime šaljem s opravom do Vašeg presvitlog gospodstva s punim ufanjem, da ću biti uslišan i da ćete, samo ako slabo zdravlje Vaše ne pomete Vas, podiliti im svete redove, Ako tude ne mognu primiti svetih redova, a ono im će reda biti otići u Pečuh.

Marjanu još ništa od Propagande ne stiže.[1] Mi se živi iskopasmo čekajući iz Rima instrukciju radi njegova dostojanstva. Karačić sa svom pomnjom samo kupi globe, da gdi koja para ne ostane na dugu, kao što se je eto požurio i za dokopati se oniju 3609 for. 40 kr. sr., koje Propaganda Lionska misionim bosanskim poslala je; dakle dobročinstvo i milostinja Propagande Lionske za Bosnu otići će s Karačićem u njegovu domovinu Ercegovinu, a Bosna nek se drži zubim za vitar!

Ponavljajući opet molbu moju, da se dostojite mladićim, koji s ovim pismom pristupe Vam, podiliti svete redove i proseći pastirski blagoslov, usuđujem se potpisati i t. d.

U Sudiskoj na 30. stud. 1854.

O. Martin Nedić, državnik.

*Spolja:* Od državnika države Srebrno-bosanske *(potom adresa Strossmayerova).*

*Pripis đak. kanc.:* primih 5/12. 1854.

[1] P. Marjan Šunjić imenovan je 13. nov. 1854. biskupom panadskim i apost. vikarom u Bosni. Posvetio ga je Strossmayer u Đakovu 18. febr. 1855.

226.

## Strossmayer ministarstvu inostranih djela.

Đakovo, 5. dec. 1854.

Excelsum caes. reg. ministerium negotiorum externorum!

Adnexas sub '/.[1] scripturas eo fine submittendi honorem habeo, ut inde de profectu in studiis et moribus iuventutis ecclesiasticae Bosnensis excelsum ministerium semet convincere dignetur. Ego cum progressu iuventutis dictae plene contentus sum, speroque fore, ut eadem in patriam suam redux, altissimis intentionibus tum Dei et Ecclesiae cum etiam Suae Sacrat. caes. reg. Mtis., clementissimi patroni sui et excelsi gubernii Austriaci, ad amussim respondeat.

Gratissimum quoque mihi accidit eadem occasione ad notitiam perferre excelsi ministerii nominationem Romae factam Patris Mariani Šunjić in episcopum et vicarium apostolicum Bosnensem, viri non minus pietate ac eruditione insignis. Unicus hic fere inter suos est, qui tantis ecclesiae Bosnensis vulneribus medendis par sit, utpote qui cum laudabili zelo domus Dei, insignem prudentiam et rerum gerendarum dexteritatem coniungat, quive disciplinae ecclesiasticae rigorem et altioris dignitatis auctoritatem, humilitatis, modestiae mansuetudinis et charitatis christianae suavitate temperandi, omnibus omnia futurus sit.

Nuntium hocce excelso ministerio pergratum fore nullus dubito, quia idem vir praeclarus Suae Sacrat. caes. reg. Mti. totique augustissimae domui et gubernio Austriaco addictissimus est.

Hisce memet pretiosissimis gratiis et favoribus etc.

Diakovae die 5. Decembris 1854.

Josephus Georgius Strossmayer
episcopus etc.

Excelso c. r. ministerio negotiorum externorum.

*Original u drž. arhivu u Beču; Staatskanzlei, Provinzen, Kroatien-Slavonien fasc. 1753—1858.*

[1] Priložena su dva iskaza o napretku bosanskih klerika u đakovačkom liceju i seminariju. Prvi se tiče „slušača filozofije druge godine" (auditores philosophiae anni secundi). Ima ih svega osam, te su isti oni mladići, koji se navode u identičnom iskazu godine 1853, osim Marjana Milićevića i Lovre Vidića. Drugi se iskaz tiče slušača teologije II. i IV. godine, one iste šestorice, koji su 1853. učili bogosloviju I. i III. godine. Redovi su kod ovih mladića u glavnom isti kao i godine 1852./3. Zato i ne donosim ponovo ova dva iskaza.

227.

## Nikola Schandru ministru Kempenu.[1]

Beč, 13. dec. 1854.

Bischof Strossmayer in Diakovar wird bezüglich seiner politischen Gesinnung als ein Opfer seiner Umgebung geschildert.

Er soll wohl Panslave sein, liebt aber die ihm aufgedrungene Umgebung nicht, mit welcher er nur deshalb menagiert, weil man ihm bei jeder Gelegenheit androht, seine moralischen Fehltritte zu enthüllen. Er lebt aus eben derselben Ursache in grosser Abhängigkeit von seinem Vater, einem ganz gemeinen, liederlichen Manne, der auf den Gütern des Bischofs heillos wirtschaftet. Der ihm zur Seite stehende Domherr Sukić soll, als Strossmayer zum Bischofe ernannt wurde, wutentbrannt gewesen sein und ausgerufen haben, dass er noch Bischof werden müsse, wenn er nur fünf Jahre leben sollte. Sukić wird als der gefährlichste Feind Strossmayers geschildert, der es mit ihm nicht gut meint.[2]

Wien am 13. Dezember 1854.

*Original u drž. arhivu u Beču; Informationsbureau 1854 Nr. 6822.*

*Ima* i Ivić, Građa II, 245.

[1] Rittmeister des 5. Böhmischen Chevauxlegers-Regiments, Nikolaus Schandru, bio je tada policijski komesar u Zemunu. Denuncijantski svoj izvještaj slao je svome vrhovnome šefu u Beč, ministru policije FML Ivanu barunu (Freiherr) Kempen-u von Fichtenstamm (od 1849.—1859.), a taj onda pretsjedniku vlade grofu Buol-Schauensteinu. Kempen nije volio Strossmayera; u svojem dnevniku s. d. 28. aprila 1856. kaže o njemu ovako: „Nachmittags besuchte mich Graf Peter Pejacsevics; er steht als Obergespan des Esseger Komitats fortan im Hader mit dem intriganten Bischof Strossmayer von Diakovar (Mayr, Das Tagebuch des Polizeiminister Kempen von 1848 bis 1859. Wien 1931, 396)"

[2] Koliko je to prosta laž, najbolje pokazuje govor Adama Sukića, kojim je 1850. pozdravio u Osijeku, gdje je tada bio župnik gornjogradski, novoposvećenog biskupa Strossmayera (up. gore str. 126).

228.

## Strossmayer vojnoj komandi u Zagrebu.

Đakovo, 23. dec. 1854.

Excelsum caes. reg. gubernium militare!

Patres Franciscani Bosnenses, prout ex adclusis hicce eorumdem dd° 24. Octobris a. c. supplicibus litteris[1] videre est, percuperent Tolisae ecclesiam et domum parochialem aedificare, sed vero in quaenam obstacula in merito hoc impegerint, ipsi mentionati Patres litteris suis sufficienter vocent. Interim, cum coeptum hoc eorumdem dilationem gloriae Dei respiciat, non possum intermittere, quin eorumdem precibus meas quoque adiungerem, exoraremque humillime, ut exc. caes. reg. gubernium militare supplices quaestionatorum Franciscanorum litteras gratiose exaudire exorataqe inibi ligna eidem condonare dignaretur. Hanc gratiam spero eos eo a fortiori obtenturos esse, quo magis certum teneam, fideles hos Jesu Christi asseclas sincerosque exc. caes. reg. gubernii fautores nullibi prius, in egestate hac religionaria auxiliatricem manum experturos esse.

De cetero etc.

Diakovae die 23. Decembris 1854.

Josephus Georgius Strossmayer
episcopus etc.

Excelso caes. reg. gubernio militari Zagrabiae.

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

[1] Sada nema priloga.

229.

## Strossmayer gen. konzulu Radosavljeviću.

Đakovo, 30. dec. 1854.

Presvijetli i visokorodni gospodine c. k. pukovniče i generalkonzule!

U koliko mi je s jedne strane veoma žao, što, koje po Vašem cijenjenom dopisu od 24. t. mj. i. g., koje po usmenom iskazivanju poslanog od Vas

generalkonzularskog vicekancelara, g. pl. Vranyczanyja, moj tamošnji svještenik Ivan Énekes nije se na tom važnom al ujedno i ne lakom mjestu tako vladao, a imenito naprama Vama, kano postavljenom tamo zastupniku istog Njeg. Veličanstva, kako također i uopće naprama sl. c. k. generalkonzularskom uredu tako ponašao, košto sam ja od njega očekivao i nadao se, a i njegova je kano katoličkog svještenika svestrana dužnost sa sobom donašala i zahtijevala; u toliko s druge strane ne mogu Vam zadosta zahvalan biti, što ste ljubav i dobrotu imali, pa ste prije mene o svemu izvijestiti izvoljeli, nego ste se s pravednom svojom tužbom na uzvišeno c. k. popečiteljstvo obratili i tako spomenutom svećeniku sreću smeli, koju ipak rad svojih ostalih u obavljanju crkvene službe pokazanih sposobnosti i ovoj biskupiji mojoj kroz toliko godina učinjenih zasluga vrijedno je da postigne i dobije.

Zahvaljujuć Vam još jedanput na toj Vašoj ustrplivosti i ljubavi, hitam Vam objaviti, da sam istog svještenika otud premjestio i za administratora parokije Klakarevačke (kod Broda) naimenovao, te da će on tamo u Biogradu samo dotle još ostati, dok mu nasljednik imenom Edmund Bočkor, dosada kapelan u Rumi, tamo ne stigne, komu po dobivenom naputku kako dotične zapisnice tako i ostale stvari, koje god su njegovoj brigi i čuvanju povjerene bile, predati i povjeriti ima.

Kako god se nadam, da ćete se po dobroti svojoj s ovim mojim korakom u pogledu nanesene Vam od strane rečenog svještenika uvrede, u koliko Vam to ostali obziri dopuštaju, zadovoljiti, tako Vas ovim preuljudno umoljavam, da novom svještenika, od kog sudim i mislim da u podoban nepovoljan i neprijatan položaj ni Vas ni mene stavljati ne će, svoje obrane i zaštite, a skupa i općepoznate blagonaklonosti ne uskratite i ne odreknete.

Kojom prilikom opet se služim, da Vam i na iskazanom tolikom Vašem trudu i revnosti u branjenju katoličke stvari zasluženu svoju zahvalnost i priznanje izjavim i istu stvar Vašoj daljoj brigi izručujući, molim Vas, da ovim osvjedočenje primiti blagoizvolite i t. d.

U Đakovu 30. prosinca 1854.

Josip Juraj Strossmayer
biskup.

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

230.

## Strossmayer misionaru Ivanu Énekesu.

Đakovo, 30. dec. 1854.

Admodum reverende domine missionarie apostolice!

Cum pro vacante parochia Klakarensi recurrerit et alias etiam non una vice desiderium manifestaverit quantocius e praesenti statione abeundi, votis

praeat. dom. Vestrae delaturus, una simul in recognitionem praestitorum in isto quoque loco in dioecesim et ecclesiam meritorum, Eandem in qualitatė administratoris ad praedictam parochiam Klakarensem dispono cum eo, ut dispositum in sui locum cooperatorem Edmundum Bočkor adexpectet, eidem res omnes suae curae et custodiae concreditas consignet ac oportunam quoad omne inibi in cultu divino observari solitos ritus et consuetudines informationem fraterna cum charitate dare non intermittat; debitis denique tum ill. dom. c. r. colonello et generali consuli reliquisque penes incl. istum generalem caes. r.. consulatum constitutis officialibus, tum aliis cunctis, quibus id expedire noverit humanitatis officiis et obsequiis exhibitis, ad novam suam destinationem properet, solito suo zelo et dexteritate curae animarum in dicta parochia praefutura.

Diacovae die 30. Decembris 1854.

Josephus Georgius
episcopus.

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

231.

## Strossmayer Edmundu Bočkoru.

Đakovo, 30. dec. 1854.

Reverende domine cooperator!

Adiunctis ita exposcentibus praeattactam dom. Vestram Belgradum dispono, eiatibus catholicis sacrosanctae religionis nostrae spiritualia servitia et opera qua par est promptitudine, dexteritate ac decentia praestituram. Quare mox a perceptis his indilate ad novam suam destinationem in qualitate missionarii apostolici inibi, respective curatoris animarum catholicarum in principatu Serbico existentium, sese conferat.

Prout hac sui illuc transpositione inde a die incoepti sui novi muneris omnium beneficiorum et commodorum eiati catholico sacerdoti unde demum competentium particeps efficietur, ita ab Eadem expecto et spero fore, ut gravissimi sui novi officii partes omnes quam diligentissime et zelosissime obeat, ut erga omnes in genere se humanum ac affabilem erga incl. caes. reg. Austriaci generalis consulatus officium autem eiusque tum primariam tum secundarias personas et officiales, in specie reverentem semper et in cunctis iustis eorum petitis obsequiosum ac deferentem exhibeat; omnem vel umbram cuiuscumque vel a procul saltim politicum colorem habentis controversiae seu publice seu privatim solicite devitet; sed et in ipsis iure religiosis seu publice in ecclesia seu in privata institutione aut conversatione habendis sermonibus et discursibus nonnisi eas expressiones, ea seligere et adhibere studeat ac satagat verba, quae docere sine offensione aedificare sine exacerbatione et compromissione ullius possint ac valeant.

Cultum quidem divinum eo per omnia ordine et usu ten[e]bit, prout ibi iam introductus et a me approbatus est, et quem cum suo illuc adventu a praecessore suo in novo isthoc officio diligenter exquiret et sibi notabit, quod sermones sacros tamen attinet operam adhibebit, ut quacumque lingua iidem sermones habeantur, diligenter elaborati, una cum evangeliorum perlectione ultra dimidium horae non protrahantur.

Quia porro iuxta altissimam resolutionem ad expensas caes. reg. aerarii nostri quater per annum debebit ad Majdanpek[1] excurrere, ibi degentibus catholicis sanctae religionis nostrae mysteria dispensaturus, per tempus absentiae suae expetet singulis vicibus cum debita eatenus cum illo cointelligentia a rev. dom. praeposito et parocho Semlinensi, quoad hoc isthinc quoque edocto et inviato, unum e suis cooperatoribus, cui semper necessariam dabit instructionem, qualiter is per idem tempus Belgradi praescripto modo et recepto usu cultum divinum peragere debeat. Prout in genere obligationis suae esse noverit a praedicto rev. dom. praeposito eiusque fratribus cooperatoribus in cunctis vel minime dubiis casibus, qui moram non paterentur consilium et informationen modeste expetere, graviora autem negotia meo iudicio praevie substernere et alias etiam de tempore in tempus super statu catholicae inibi causae necessarias mihi submittere relationes.

In reliquo oportunam praeat. dominationis Vestrae et necessariam iurisdictionem eo modo eoque extensione, quam adusque dom. Énekes habuit, hisce cum paterna benedictione impertior ac tribuo.

Diakovae die 30. Decembris 1854.

Josephus Georgius
episcopus etc.

R. D. Edmundo Bočkor, cooperatori, Rumae.

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

[1] Stari rudnik bakra nedaleko od Donjega Milanovca (na Dunavu) u Srbiji.

232.

## Strossmayer Stjepanu Zsitvayju.

Đakovo, 30. dec. 1854.

Reverendissime domine!

Necessitate ea emergente, ut constitutus a me Belgradi sacerdos ad Majdanpek plus una vice per annum excurrat, eiatibus fidelibus catholicis salvifica religionis nostrae solatia et respectiva spiritualia servitia praestiturus, ne per id tempus catholicis Belgradensibus copia ullius spiritualis subsidii deesset, praeat. dominationem Vestram hisce praeveniendam et inviandam esse censui, quatenus singulis vicibus, quod quidem quater fieri oportebit, praevie ac oportune eatenus a Belgradensi missionario apostolico requisita, unum e suis confratribus et cooperatoribus illuc mittere velit, in absentia dicti missionarii

functiones sacras peracturum. In quantum autem haud praevidendi casus eodem tempore tertii in parochia Semlinensi sacerdotis exposcerent praesentiam, non dubito forent rev. dominatio Vestra tale subsidium a patribus residentiae Semlinensibus obtineat modo eosdem de positiva mea hoc in puncto voluntate ac mente debite edoceat.

Dum una hisce notifico in locum Ioannis Ékenes, in administratorem parochiae Klakarensis a me nominati, Edmundum Bočkor, cooperatorem adusque Rumensem, Belgradum dispositum ac relate ad praeattactam quaestionem congruis ordinibus provisum haberi, eundem novum Belgradensem sacerdotem rev. dom. in Vestrae fraternae charitati, notae discretioni, maturis denique consiliis quam impensissime ac in Domino commendo, ut taliter in critico illo loco causam ecclesiae catholicae sustinendo et partes catholici pastoris obeundo dubius nefors quid in hoc vel illo casu moram haud admittente agere debeat, mox habeat ad quem cum fiducia pro necessaria instructione confugiat et recurrat.

Datum Diakovae die 30. Dec. 1854.

Josephus Georgius
episcopus etc.

Rdissimo domino Stephano Zsitvay, praeposito consistoriali et parocho Semlini.

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

233.

## Biskup Marjan Šunjić dobiva godišnju potporu.

Beč, 26. apr. 1855.

Vortrag des Ministers des Äussern und des Hauses, Grafen von Buol-Schauenstein, vom 26. April 1855., über den Antrag des Kultusministeriums, dass dem darum eingeschrittenen neuen Bischofe und apostolischen Vikar in Bosnien, Marjan Šunjić, eine Subvention jährl. 600 fl. aus dem Sklavenredemptionsfonde zugewendet werde.

Nachdem E. Mt. mit Rücksicht auf das von Österreich in den osmanischen Ländern traktatmässig geübte Schutzrecht über den katholischen Kultus bereits der Mehrzahl der dortigen katholischen Bischöfe, wegen der Unzulänglichkeit der ihnen von der Propaganda zufliessenden Gehalte, jährliche Subventionen a. g. zu bewilligen geruhten, so glaubt der Minister Graf Buol dem obigen Antrage des Kultusministeriums auf Bewilligung von 600 fl. jährlich um so mehr beitreten zu sollen, als Bischof Šunjić mit einem achtbaren

Charakter eine bewährte Anhänglichkeit und aufrichtige Hingebung für den a. h. Hof und die österreichischen Interessen verbindet.

Nur was die Art der Anweisung dieser Subvention anbelangt, wäre der Minister Graf Buol der unvorgreiflichen Ansicht, dass zur Vermeidung nachträglicher Vorstellungen und Bitten von Seite der anderen Missionsbischöfe, welche von Österreich nur mit 400 fl. subventioniert sind, ein gleicher Betrag in patenter Weise zugewiesen, der Rest von 200 fl. aber jeweilig unter einer anderen Form und auf konfidentiellen Wege zugehen gemacht zu werden hätte, wie solches auch mit der Zulage von 200 fl. geschieht, welche dem Bischofe von Pulati in Albanien, Paul Dodmassei, zu seiner schon früher bezogenen Subvention von 400 fl. mit der a. h. Entschliessung vom 4. September v. J. zuerkannt wurde.

*Carsko rješenje.* Ich bewillige dem katholischen Bischofe von Bosnien, Marjan Šunjić, aus dem Sklavenredemptionsfonde eine Subvention von jährlich sechshundert Gulden, und ist ihm diese in der von Ihnen beantragten Weise auszufolgen. Sie haben hievon Meinen Kultusminister zu verständigen.

Wien, 30. April 1855.

Franz Joseph.

*Original u drž. arhivu u Beču; Ministerkonferenzkanzlei Nr. 1220 ex 1855.*

234.

## Gen. konzul Radosavljević Strossmayeru.

Beograd, 21. juna 1855.

Hochwürdigster Herr Bischof!

Meinen fortwährenden Bestrebungen und eifrigen Betreibungen ist es endlich gelungen, die serbischen Minister für die vollständige Freiheit des katholischen Kultus zu gewinnen. Der bisherige Interimsminister der Äussern, Herr Marković, hatte nun den vom serbischen Ministerium und dem Fürsten approbierten Vorschlag dem Senate vorzutragen, auf dass ihn derselbe zur Gesetzeskraft erhebe. Nach mehrfachen Sitzungen und nach vielfältigen heftigen Debatten wurde nun gestern der ministerielle Vorschlag, wie mir der obengenannte Herr Minister Marković eröffnet, durchgesetzt und angenommen. Das diesfällige Gesetz, was demnächst kundgemacht wird, werde ich ungesäumt E. bisch. Gn. zu übermachen die Ehre haben.[1]

Es soll in derselben Sitzung weiters entschieden worden sein, den Bau einer katholischen Kirche nebst angemessener Wohnung für den katholischen Priester auf Regierungskosten sogleich in Angriff zu nehmen, um den Bau ehemöglichst herzustellen. Dem von E. bisch. Gn. zu wählenden Priester sollen

600 fl. C. M. in Silber nebst Wohnung und den übrigen Pfarrgebühren zuerkannt worden sein, jedoch mit der Bemerkung, dass derselbe, unbeschadet seiner Abhängigkeit von dem Diözesanbischof zu Diakovar, die serbische Untertanschaft annehmen solle. Der Senat hat hiebei gleichzeitig beschlossen, keinen der Franziskaner aus Bosnien, welche türkische Untertanen sind, nach Serbien zu berufen, wie dies anfänglich infolge der französischen Einflüsterungen beschlossen und eifrigst angestrebt wurde.[2]

Dieser günstige Umschwung der Ansichten des Senats scheint dadurch schnell herbeigeführt worden zu sein, dass der am 20. d. Mts. auf kurze Zeit hier auf Besuch gewesene Grossvezir Ali-Paša geäussert habe, in Wien durch Se Eminenz den Herrn Kardinal Viale Prelà und den Herrn Bischof Marjan Šunjić erwirkt zu haben, dass kein anderer katholischer Priester als ein bosnischer Franziskaner nach Serbien geschickt werde.

Diese unaufgeforderte Verwendung des Ali-Paša zu Gunsten eines bosnischen Ordensbruders der P. P. Franziskaner erregte beim Senat Misstrauen und machte ihn von seiner früheren Ansicht bezüglich dessen schnell abzugehen.

Genehmigen etc.

Belgrad am 21. Juni 1855.

v. Radosavljević
Generalkonsul, Oberst.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

[1] Taj je zakon, datiran 28./16. juna 1855., glasio:

„1°, da se za rim.-kat. crkvu ustupi plac blizu delijske česme, na kome je nekada bila kuća kneza Sime Markovića;

2°, da se o državnom trošku napravi jedna crkva i stan za rim.-kat. sveštenika, i

3e, da se na izdržavanje rim.-kat. sveštenika iz državne kase izdaje godišnje 300 talira dotle, dok opština toliko ne ojača, da može svog sveštenika izdržavati, i

4°, da se u dogovoru s upravom varoši odredi mesto za groblje."

Gl. Nestorović, Konkordat između Srbije i Vatikana. Beograd 1902, 7. Up. i Nova-ković, Katolička crkva u Srbiji. Pisma vladike J. J. Strossmayera iz 1881.—85. Beograd 1907, 52.

[2] O tom gl. Stranjaković, Vlada ustavobranitelja 1842—1853. Beograd 1932, str. 316—319.

## 235.

## Strossmayer kardinalu Franzoniju.

Đakovo, 9. jula 1855.

Eminentissime Princeps Sac. Rom. Eccl. Cardinalis!

Postulat a me Eminentia Vestra litteris de dato 5. Maii a. c., ut indicem, quot alumnos religiosos ex Hercegovina ad seminarium meum recipere possim, intertenendos ex fundo a Josepho II. imperatore in educationem religiosorum Bosnensium destinato. Quam in rem ideo nonnihil tardius respondeo, quod

cupierim praevie in eodem obiecto sententiam experiri vicarii Bosnensis, eotum Viennae in negotiis Provinciae suae agentis, quod cum nuper in reditu eius evenerit, nunc iam postulato Em. Vestrae sequentibus reverenter satisfacio:

Primo. Clericos ego Bosnenses ideo saltem ad interim ad seminarium meum recepi, quia nuspiam hic Diakovae reperiri potuit locus, in quo iidem distinctim a clero meo, uti Sacra Congregatio decernit, fini suo convenienter educarentur. Feci id ex speciali charitate, qua complector provinciam Bosnensem, cuius titulum episcopalem gero, et motus gravissima eiusdem provinciae necessitate, cuius tam numerosi alumni ab Austria iam exclusi, ab Italia etiam excludi coeperant.

Secundo. Seminarium meum indies et angustius evadit, quo et ego plures clericos, auctis dioecesis meae indigentiis recipio, et provincia Bosnensis plures huc mittere cogitur. Quare dum vicarius Bosnensis huc pro consecratione accessisset, exposui eidem, me iam amplius clericos Bosnenses in seminario meo retinere non posse, tum ob disparitatem disciplinae, ad mentem Sacrae Congregationis, tum praecipue angustiam mei seminarii, quamvis eosdem clericos tum ob profectum in studiis, tum ob morum probitatem et laetissimam spem ex ipsis pro vinea Domini conceptam diligam ut pupillam oculi mei.

Tertio. Cum tamen idem vicarius apostolicus Bosnensis ardentissime desideraret, ut clerus Bosnensis porro quoque hic loci, sub mea vigilantia et cura educaretur, promptum memet exhibui ad cedenda duo aedificia cum sufficienti spatio, ex quibus faciliori negotio et levioribus expensis distinctum seminarium pro clero Bosnensi errigi possit, modo accedat consensus Suae Sacr. Mtis. et procurentur necessarii in aedificationem sumptus. Utrumque hoc eidem vicario apostolico recens Viennae promissum est quidem, ast quando resolutio emanabit, incertum est, ut adeo hoc etiam anno non sine gravi meorum clericorum incommodo, clericos Bosnenses numero viginti cum duobus patribus in eodem seminario me retinere oporteat. Quapropter nullum absolute possum amplius recipere ad seminarium meum sive ex Hercegovina sive ex provincia Bosnensi, quae cum hoc anno decem adhuc professos pro altioribus studiis exmittendos habeat, et ipsa iam cogitur quaeritare distinctum pro illis locum, in specie in conventu Zagrabiensi, quocum iam initae sunt conventiones intuitu sustentationis iuventutis Bosnensis. Vicarii proinde Bosnensis exemplum, iudicio meo, imitari deberet etiam vicarius Hercegoviensis et talia quaerere pro educatione cleri sui media, quae sine praeiudicio tam vastae et copiosae missionis Bosnensis reperiri tanto quidem facilius possent, quanto ex rationibus Propagandae Lugdunensis certius constat, vicario Hercegoviensi, quotannis ab eadem Propaganda 5000 fl. mitti praeter subsidia alibi acquisita, cum e contrario provincia Bosnensis, his praesertim tribus ultimis lustris non solum nihil talis perceperit, sed provicarium etiam apostolicum integro septennio gratuitu, uti audio, sustentare debuerit.

Quarto. Quod superius de loci defectu et incommodis innui, idem dicendum de insuffientia fundi indeque resultantis census pro sustentatione

plurium, quam ad summum viginti duo clericorum Bosnensium aliunde succursum non fuerit, et si nonnullos saltem suorum ad Italiam pro gratuita educatione, prout id fieri solebat, mittere non potuerit, tunc equidem et ipsa impar evadet providendis tam copioso populo necessariis sacrorum ministris. Quod ne eveniat laudabili conatu vicarius apostolicus Bosnensis unitis viribus et concordibus animis cum patribus suae provinciae constanter adlaborant. Esset igitur desiderandum, ut vicarius apostolicus Hercegovinae distinctum aliquem fundum pro educando suo clero acquirere studeat.

Quinto. Humili meo iudicio censeo, magnum emolumentum in ipsam Hercegovensem missionem redundaturum, si illi pauci utique patres denuo cum corpore antiquae suae matris provinciae unirentur et communi novitiatu, communi disciplina ac studiis homogeneum denuo corpus efficerent; non secus, si ita prout divisi actu sunt, in una domo educarentur, facile fieri posset, ut summo religionis damno, antiquae rivalitates et contentiones inter illos reviviscant.

Haec dum ad honorificentissimas litteras responsi, quantum saltem possibile etc.

Diakovae in Slavonia die 9. Julii 1855.

Josephus Georgius Strossmayer
episcopus etc.

Eminentissimo Principi S. R. E. Cardinali Franzoni.

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

**Prilog.**

*Strossmayer bečkom nunciju.*

Đakovo, 14. jula 1855.

Eminentissime domine Princeps, S. R. Ecclesiae Cardinalis, Archiepiscope et Pronuntie apostolice, Pater in Christo gratiosissime!

Hisce honorem mihi summo Em. Vestrae mittendi primo litteras apertas ad Em. dom. praefectum de Propaganda Fide cum iis devotissimis precibus, quatenus inspectis earumdem tenoribus et approbatis easdem sub honorificentissimo sigillo suo ad destinationem suam promovere et succolare dignaretur; secundo copias tum litterarum in obiecto rei catholicae in Serbia a caes. reg. ministerio negotiorum externorum perceptarum, tum responsi mei ad easdem. Quantum ad posterius, existimo, modo per me proposito optime in praesentibus rerum adiunctis rei catholicae consultum iri et difficultatibus obviari posse. Hisce in devotissimo etc.

Diakovae die 14. Julii 1855.

Josephus Georgius Strossmayer
episcopus etc.

*Prijepis u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

236.

## Gen. konzul Radosavljević grofu Buolu.

Beograd, 12. sept. 1855.

Euere Excellenz!

Der apostolische Vikar von Belgrad und Semendria, Bischof Strossmayer aus Diakovar, ist heute mit einer geistlichen Suite hierorts eingetroffen, um das heil. Sakrament der Firmung in der hiesigen katholischen Gemeinde auszuteilen. Am Landungsplatze wurde derselbe serbischerseits von fürstlichen Ehrenadjutanten, Titularmajor Magazinović, von mir, den Konsulatskanzler und einer zahlreichen Deputation der hiesigen katholischen Gemeinde ehrerbietig begrüsst.

Nach Beendigung der heil. Messe und der vollendeten Firmung, wobei er eine kurze aber gediegene Rede hielt, stattete der Herr Bischof dem Fürsten Karađorđević, dem Paša, dem serbischen Metropoliten, dem Predstavnik, Senatspräsidenten und dem Justiz- und Kultuschef, Herrn Marković, Besuche ab und wurde überall mit besonderer Auszeichnung und Zuvorkommenheit empfangen.

Nach genommenen Mittagsmahle bei mir, welchem auch der Predstavnik Simić, Justiz- und Kultuschef Marković und der serbische Polizeipräfekt Magazinović beigezogen wurden, empfing der hochwürdigste Bischof Gegenbesuche vom Fürsten, dem Metropoliten und einiger andern ausgezeichneten Personen.

Nachmittags 6 Uhr kehrte der hohe Kirchendignitär vom serbischen Stadtpräfekten, mir und meinen Kanzlern begleitet, sichtlich vergnügt über den ihm gewordenen Empfang wieder nach Semlin zurück und wird morgen seine Reise weiter nach Syrmien fortsetzen.

Indem ich E. E. hievon gehorsamsten Bericht erstatte, bitte ich bei diesem Anlasse den Ausdruck meiner tiefsten Ehrfurcht und Ergebenheit genehmigen zu geruhen.

Am 12. September 1855.

[Radosavljević].

*Koncept u drž. arhivu u Beču; Gesandschaft Belgrad 1855. Takav isti izvještaj upravljen je i na baruna Kollera.*

*Ima* i Ivić, Arhivska građa III., 103—104.

237.

## Strossmayer caru Franji Josipu.

Đakovo, 4. jan. 1856.

Eure k. k. Apostolische Majestät!

In tiefster Ehrfurcht werfe ich mich zu den Füssen E. Mt. und bitte demütigst um huldvolles Gehör in einer Angelegenheit, die mir leider zur

Quelle unsäglicher Betrübnis geworden ist. Der Glaube indessen an die Gerechtigkeit Gottes und E. Mt., das Bewusstsein meiner Unschuld und die lehrreiche Erfahrung, dass alles was seiner äussern Stellung wie seinem innern Werte nach irgendwie höher in der Welt steht, stets den giftigen Pfeilen niedriger Seelen ausgesetzt war, tröstet mich einigermassen und erhält mich aufrecht.

Es ist vor beiläufig vier Monaten von einem entlassenen Beamten, Namens Anton Ruhwald, eine Anklage schmälichster Art gegen die hiesige herrschaftliche Verwaltung und zum Teil auch gegen meine Person, wie auch gegen meinen alten Vater, E. Mt. übergeben worden. In meinen priesterlichen Gewissen kann ich E. Mt. versichern, dass auch nicht ein Wort an der ganzen Anklage wahr sei; dass vielmehr das Ganze ein offenbares Lügengewebe sei, listig ersonnen, um einen durch den Urteilsspruch erster Instanz bereits konstatierten Kassabetrug, bestehend in 2.400 fl., zu bemänteln.

Ich werde dies des Weitern und Ausführlicheren in einer Schrift an den Justizminister besprechen und begründen mit dem Ersuchen, es seiner Zeit E. Mt. zu unterbreiten. Hier sei es mir gnädigst gegönnt nur im Allgemeinen dasjenige anzuführen, was meines Bedünkens zu meiner Rechtfertigung notwendig ist; denn es wäre unvernünftig und unbescheiden, jene überaus kostbare Zeit, die dem Glücke der Millionen geweiht ist, mehr als unumgänglich notwendig in Anspruch zu nehmen.

Zur Charakterisierung der ganzen Anklage genügt es zubemerken, dass der Kläger Anton Ruhwald ein äusserst gefährliches und verworfenes Geschöpf sei, ein Bösewicht der verruchtesten Tat fähig; ein Mensch der eines — *anno* 1850 in der Fürst-Lippeischen Herrschaft Darda — an einen beurlaubten Soldaten verübten Mordes wegen bereits in der Haft zu Essek sitzt; ein Wüterich, der später in der Heineischen Herrschaft zu Orahovica auf einen Menschen geschossen und ihn bedeutend verwundet hat; der auch hier voriges Jahr einen Mordversuch an einen mit Urlaub sich bei den Seinigen aufhaltenden Soldaten, bei Gelegenheit eines attentierten Raubes, mit einer Hacke und mit einem Gewehre machte.

E. Mt. werden mir huldvollst erlauben, diese wahrheitsgetreue auf Dokumente basierte Schilderung des Klägers Ruhwald mit folgenden Bemerkungen zu begleiten.

1. Die hiesige Herrschaft hat zu seiner Verhaftung nichts beigetragen. Die göttliche Gerechtigkeit, deren Strahlen oft auf eine eigentümliche Art und Weise in die tiefsten Geheimnisse der menschlichen Bosheit eindringen, fügte es, dass die Anklage und die infolgedessen mit absichtlicher Agitation darüber geführte Untersuchung, den Menschen Veranlassung gaben, gegen den Mörder aufzustehen und ihre Zeugnisse gegen ihn der Staatsanwaltschaft zu Essek übergeben.

2. Merkwürdig ist es, wie ein Mann des Betruges von 2.400 fl. — bei der hiesigen Behörde bereits überwiesenen — von derselben Behörde einen

Pass nach Wien erlangen konnte, nachdem das Gesetz dies ausdrücklich nur durch die entsprechende Kautionserlegung bedingt sein lässt. Noch merkwürdiger ist es, wie die hierländischen polizeilichen Organe — die sehr häufig sehen und hören, was nie geschah und nie gesagt wurde — es trotz der Gefährlichkeit und der grössten Unwürdigkeit dieses Menschen, geschehen sein liessen, dass er vor das geheiligte Antlitz E. Mt. zugelassen wurde!

3. Die hiesige Herrschaft wurde zur Aufnahme eines so gefährlichen Menschen in ihre Dienste durch die sehr sträfliche Schwäche der Herrschaften, bei denen er früher gedient, verleitet, die ihm bei seiner Entlassung ziemlich gute Zeugnisse erteilten. Die Herrschaft tat dies indessen mit der notwendigen Vorsicht und stellte ihn ohne irgend eine bindende Bedingung nur zeitweilig, probehalber, an und entliess ihn alsogleich, als sie sich von seiner Schlechtigkeit und Gefährlichkeit überzeugte.

4. Sein Betrug liegt offenbar am Tage; die Beanspruchung einer bedeutenden Entschädigung entbehrt alles Grundes und die gegen die Herrschaft geschleuderten Beschuldigungen sind Verläumdungen, aus dem Grunde eines durch und durch verderbten Gemütes und böswilligen Einflüsterungen entnommen.

5. Die Verwaltung der hiesigen Herrschaft ist die unmittelbarste und selbständigste, die es je gegeben hat, indem ich dieselbe in allen ihren Zweigen persönlich leite; sie ist die mildeste, humanste und gerechteste, indem kein Gesuch, keine Bitte — und deren gab es hunderte und hunderte — wenn sie nur irgendwie billig war, abgewiesen wurde, indem Jedem ohne Unterschied, dem armen wie dem reichen, dem unangesehenen wie dem angesehenen, stets meine Türe und auch mein Herz mit derselben Bereitwilligkeit und Herablassung offen stand. Dass dabei aber alle ungerechten und kecken Angriffe der herrschaftlichen Rechte mit Entschiedenheit zurückgewiesen wurden, versteht sich von selbst bei einer Verwaltung, die ihre Gebahrung durch höhere kirchliche und staatliche Rücksichten begrenzt sieht. Wie milde ich übrigens selbst mit einem Schuldigen zu verfahren gewohnt bin, leuchtet auch daraus hervor, dass ich dem in Rede stehenden bösen Menschen im letzten Augenblicke die Verzeihung aller Unbilden, die er mir und meinem alten Vater angetan, und die straflose Nachlassung des bedeutenden Betruges angedeihen liess unter der einzigen Bedingung, dass er seine offenbaren Verläumdungen, wie es ohnedies seine Pflicht wäre, zurücknehme. Er zog es vor, den Einflüsterungen der bösen Mächte zu folgen und hat daher die Folgen davon sich selbst zuzuschreiben.

Die Verwaltung der Herrschaft ist ferner — wie ich es zuversichtlich behaupten kann — die entsprechendste und erfolgreichste, indem nach der Verwüstung und Verwahrlosung — die der Unstern der letzten Zeiten und die Verblendung der Menschen, wie allenthalben, so auch hier herbeigeführt hatten — so Vieles und so Bedeutendes für die Verbesserung der Herrschaft in jeder Beziehung in den schwierigsten Umständen geschehen, wie gewiss in fünfzig

Jahren nicht bewerkstelliget wurde. Zeuge davon sind die restaurierte bischöfliche Residenz, die Haus- und die Tier-, Obst-, Wein- und Zwetschkengärten, die in der besten Ordnung, die kanalisierten Wiesen, die herrschaftlichen Gebäude, teils neu errichtet, teils verbessert. Zeuge davon sind der bischöfliche Marstall, die Schweizerei, die herrschaftlichen Zuge, im besten Zustande. Zeuge davon sind das neu eingerichtete Gestüt, die Schaf- und Viehzucht, die zwar noch in den ersten Anfängen sind, aber doch so, dass der gute Erfolg mit Gottes Hilfe ein gesicherter genannt zu werden verdient. Auch für die Wälder ist Vieles geschehen; auf die Höhe indessen der modernen Forstwissenschaft wird sich die Verwaltung in dieser Beziehung hierlands nur dann allmählich erheben können, wenn die Servituten, die wie ein Fluch auf den Wäldern lasten, abgeschafft werden, und wenn die Forstgesetzgebung — wie es von einer so erleuchteten Regierung, wie die E. Mt. ist, mit vollen Rechte in Bälde zu gewähren — stets den Forsten Slavoniens jene Aufmerksamkeit schenkt, wie es die hohe Wichtigkeit für Gegenwart und Zukunft erheischt.

6. Die Untersuchung über diese Klage wurde mit einer solchen Rücksichtslosigkeit geführt, dass es offenbar war, wie die Fäden derselben in unsicherer Hand sich befänden und der Untersuchungsrichter, bewusst oder unbewusst, sich zum Werkzeuge hingegeben habe jener Menschen, die ihre höhere soziale und vielleicht auch ämtliche Stellung dazu missbrauchen, um alles was die Tugend und Religion ehrwürdiges bietet, zu befehden, jenen Menschen, denen ich wahrlich nie eine Veranlassung zur Feindschaft gegeben habe, die aber in ihrer Nichtigkeit mir meinen Glaubens- und Berufseifer, meine höhere Bildung, meine so oft bewährte und so oft öffentlich ausgesprochene Treue und Hingebung für meinen Herrn und Kaiser und für das a. h. Kaiserhaus, meinen unbedingten Gehorsam gegen das Gesetz, meine Liebe endlich zu dem Volke, dem ich in geistiger Beziehung vorstehe und zu der Sprache in der ich die Geheimnisse der göttlichen Wahrheit zu verkünden habe, zu einem unverzeilichen Verbrechen anrechnen. Jetzt erst nachdem die Unwürdigkeit ihres Werkzeuges durch die Verhaltung des Klägers Ruhwald offen am Tage liegt, stehen sie beschämt und verblüfft da. Die Schrift, die ich in dieser Beziehung an den Justizminister senden werde, wird die notwendigen Belege zu alldem oberwähnten enthalten.

---

Diese traurigen Vorkommnisse drängen mich indessen E. Mt. in tiefster Demut um die Erlaubnis zu bitten, bei dieser Gelegenheit noch einiges zu erwähnen.

Es ist zu meinen Ohren gekommen, dass man sich nicht gescheut hatte, selbst meine Treue und Hingebung für E. Mt. zu verdächtigen und mich, ich weiss nicht welcher schiefen politischen Tendenzen zu beschuldigen. Darauf erwidere ich ehrfurchtsvollst folgendes:

Es gibt zweifelsohne viele Bischöfe in der österreichischen Monarchie, die mich an Tugend und Frömmigkeit, an Eifer und Gelehrsamkeit weit über-

treffen; ja ich will gerne mich in dieser Beziehung den letzten nennen. Es gibt aber gewiss keinen, der mich an Treue und Hingebung für E. Mt. übertreffen würde. Seit meinen ersten Pastoralansprachen, die gedruckt in lateinischer und illyrischer Sprache erschienen sind, und die beredtesten und zärtlichsten Ausdrücke meiner Treuen, meiner Hingebung, meiner Ehrfurcht und Liebe gegen E. Mt. enthalten; es vergeht keine Veranlassung ohne mich in dieser Beziehung auf der Höhe jener Pflichterfüllung zu finden, die mir mein Glaube, mein Gewissen, meine hohe Sendung und meine innigstgefühlte Dankbarkeit so eindringlich bezeichnen. Gleich beim Antritte der Dioecesanverwaltung verordnete ich, dass in einer jeden heil. Messe die Kollekta für E. Mt. und für den Frieden gebetet werde. Die Kleriker im Seminar, sowohl Franziskaner als auch meine Dioecesanen, beten auf meine Anordnung zweimal des Tages für das Wohl E. Mt. Dem hiesigen Frauenkloster, das mit Hilfe Gottes im Laufe dieser Jahres seine Tätigkeit beginnen wird, machte ich eine eigene Schenkung von 5000 fl., damit an einem bestimmten Tage, eine heil. Messe mit einem gemeinschaftlichen Gebete für E. Mt. gelesen werde. Dem Esseker Gymnasium wurde von mir, nebst eine Fundation von 5000 fl. und einer kleinen Bibliothek, auch das Bild E. Mt. geschenkt, so auch dem Seminar, auf dass der Jugend nebst dem heiligen Zeichen des Kreuzes, diesem Symbol ihrer religiösen Pflichten, auch das erhabene Bild E. Mt. als Symbol ihrer bürgerlichen Verpflichtungen stets vor den Augen schwebe. Nie wird eine Pfarre kanonisch visitiert ohne sowohl in der Kirche als auch in der Schule den Erwachsenen, wie den Kindern, nebst den Pflichten die sie gegen Gott, auch diejenigen, die sie gegen E. Mt. zu erfüllen haben, in Erinnerung zu bringen. Bei einem jeden Ereignisse das E. Mt. oder irgend ein durchlauchtigstes Mitglied der a. h. kais. Familie berührt, wird ein solenner Gottesdienst gehalten und angeordnet. Ich füge dem ehrerbietigst zwei Dokumente bei, das eine kleine Anrede, die ich bei meinem Tische vor zahlreichen Gästen den 2. Dezember vorigen Jahres hielt; das zweite eine Encyklika, die ich unlängst an meine Geistlichkeit erliess. Die Sprache, die E. Mt. darin finden, führte ich sehr oft öffentlich und ich würde mir eher die Zunge aus dem Munde mit meiner eigenen Hand ausreissen, als je ein Wort fallen lassen, dass meiner Pflicht und Treue in dieser Beziehung nicht entspräche. Was aber meiner Verpflichtung gegenüber der Kirche und dem Staate anbelangt, so bemühte ich mich alles Ernstes bisher mit der Gnade Gottes als Bischof auf der Höhe meiner göttlichen Sendung zu verharren und als Bürger bei jeder Aufforderung des Staates in der vordersten Reihe zu erscheinen. Durch meine Bemühungen wurde das hiesige Seminar nach dem Umsturze der letzten Jahre von seinem Untergange gerettet; überdies wurden 20.000 von mir bereits bei dem hiesigen Kapitel erlegt zur Errichtung eines Knabenseminars und andere 10.000 Gulden zur Verbesserung der Dotation des hiesigen Klosters der grauen Schwestern, ausser den Kosten des Baues, die sich vielleicht höher als 20.000 Gulden belaufen, und ausser den oberwähnten 5.000 fl. Fünf tausend Gulden

gab ich schon aus für die Vorbereitung zum Baue einer neuen Kathedrale, der ich das namhafte Kapital meiner fünfjährigen Entschädigungsrenten, das einmal 100.000 Gulden übersteigen dürfte, prädestiniert habe. Für das Esseker Gymnasium machte ich eine Fundation von 5.000 fl., dem Jelačić-Invalieden-fonde widmete ich 2.000 fl., der Votivkirche in Wien 2.000 fl. Beim Staats-anlehen beteiligte ich mich mit 46.000 fl. Bei alldem rufe ich aus dem Innersten meiner Seele aus: *servus inutilis sum; quod facere debui feci,* und würde sehr gerne über derlei Taten so lange als möglich geschwiegen haben, wenn mich nicht zum Sprechen zwänge das unwürdige Gebahren jener Menschen, die so leichtsinnig den Ruf des geistlichen Standes bei jeder Gelegenheit angreifen, im fremden Auge den unbedeutendsten Splitter, in ihrem eigenen aber den grössten Balken nicht bemerkend. Wenn ich ferner mitwirkte, dass den bosnischen Franziskanern der Zutritt nach Österreich gestattet und ihnen hier eine bleibende Stätte gesichert werde und wenn ich mich der sehr schweren Last der Verwaltung der Dioecesen Belgrad und Semendrien willig unterzog, so geschah dies zwar vorzüglich um unserer heil. Religion und der Kirche zu dienen, das politische Motiv indessen, den wohlbegründeten Einfluss meines Vaterlandes in jenen Gegenden zu erweitern, wirkte auf meine Bestimmung mit.

Eine schiefe politische Richtung ist so weit von mir und der mir unterstehenden Geistlichkeit entfernet, wie der Himmel von der Erde. Wo die Handlungen alle ihre tiefste Wurzel im Glauben ihr Ziel in der Hoffnung und ihr Motiv in der christlichen Liebe besitzen, da ist eine schiefe politische Richtung unmöglich und wiewohl es auch bei uns überspannte Köpfe geben mag, so bin ich doch fest überzeugt, dass diejenigen Vorwürfe, die man unserer Nation sehr häufig macht, ihren Grund keineswegs in der Wirklichkeit, sondern entweder in der Unkenntnis unserer Zustände oder aber in einer ungerechten feindseligen Gesinnung haben.

Ich habe einmal bei einer feierlichen Gelegenheit in Agram folgende Worte gesprochen, die einen allgemeinen und sehr mächtigen Widerhall gefunden haben und die noch heutigen Tages meine Überzeugung bilden: *Nonne gens nos sumus, quae qua fidei firmitate Deo suo, eadem profecto fidelitatis constantia Caesari suo adhaereat? Nonne gens nos sumus, quae partam hoc respectu ab antenatis gloriam, sancta quadam religione integram illibatamque usque in praesentem diem conservavimus et conservabimus semper? Nonne gens nos sumus, quae mille et ultro vicibus fortunas et carissima pignora nostra, pectora et brachia nostra, vitam et sanguinem nostrum ad augustissimi Throni caraeque Patriae aram lubentes immolavimus et immolabimus semper?* Das ist unsere Nation immer gewesen und ich hoffe zu Gott, dass sie diesen edlen Gesinnungen nie untreu werden wird.

Was mich insbesondere anbelangt, so gestehe ich, dass ich die Sprache, in der ich predige, ganz besonders liebe und kultiviere, aber ich glaube, dass es im höchsten Grade wünschenswert sei, wenn Menschen gründlichen Wissens

und hochherziger Gesinnung die Bildung einer Sprache fördern und auf die Erscheinungen der Literatur Einfluss zu nehmen trachten, in der Absicht, sie in einer Zeit bedenklicher Kontagiositäten von gefährlichen Verirrungen frei zu erhalten.

Ich glaube, dass sie in ihrer diesfälligen Bestrebung animiert, nicht aber durch ungerechtfertigte Verdächtigungen entmutigt werden müssten, um so mehr, da die Sprache und Gesittung eines Volkes in innigster wechselseitiger Beziehung stehen und die Literatur eines Volkes der getreueste und charakteristischeste Reflex seiner geistigen Richtung ist. Fern ist aber von mir jede Ausschliesslichkeit, die dem Geiste des Christentums so sehr widerspricht und ich habe dafür gesorgt, dass die deutsche Sprache und Literatur in meinem Seminar vorgetragen und einem jeden jungen Geistlichen volle Gelegenheit geboten werde, dieselbe gründlich zu erlernen. Und doch habe ich mich schon gegen den Vorwurf rechtfertigen müssen, als wenn ich die deutsche Sprache, die nie vor mir im Seminar gelehrt wurde, aus dem Unterrichte verbannt hätte; und doch befinde ich mich trotz alldem obangeführten schon seit mehreren Jahren gleichsam in einem beständigen Belagerungszustande des Angriffes bald von der einen, bald von der anderen Seite gewärtig. Es ist dies nur dadurch erklärbar, dass es hier Menschen höherer Stellung und mächtigeren Einflusses gibt, die anstatt ihren Beruf im Wohltun und in der gewissenhafter Förderung alles Guten und Ehrlichen zu suchen, ihr leichtfertiges Vergnügen vielmehr darin finden, andere Menschen zu kränken, ihnen zu schaden und Verlegenheiten zu bereiten, ihre Ehre anzugreifen, ihr Ansehen zu untergraben. Gott verzeihe ihnen, den sie wissen wahrlich nicht, was sie tun! Würden sie jener ernsten Auffassung der Dinge fähig sein und sie in ihrem inneren Zusammenhange betrachten, so würden sie gewiss mit Schaudern vor jenem Abgrunde zurückschrecken, den sie sich selbst bereiten, indem sie in einer Zeit, die ohnedies viele Elemente der Ungebundenheit in sich birgt, jene Auktorität untergraben, die auch dann dem Menschen heilig und ehrwürdig sein muss, wenn ihr Träger ein ungewöhnlich schwacher und gebrechlicher Mann ist; sie würden einsehen, dass es mehr als Leichtsinn sei, zu lachen und sich zu freuen, wenn des Nachbarn Haus brennt. Mein Leitstern indessen bleibt bei alldem mein Glaube, mein Schild die christliche Geduld, meine Rache die Liebe und das Gebet, mein Trost die Ruhe meines Gewissens, meine Hoffnung der Himmel, mein Grundsatz jenen bei jeder Gelegenheit wohlzutun, die mir übles wollen, meine Sehnsucht das Grab, das die armen Sterblichen der Schelsucht und Missgunst der Menschen auf ewig entzieht.

Was meinen alten Vater, einen beinahe 70-jährigen Greis anbelangt, der ganz besonders zur Zielscheibe verläumderischer Denuntinationen auserkoren zu sein scheint, so bin ich gewiss, dass er niemanden eine reelle Veranlassung dazu gegeben habe. Der Grund zu so einen unlöblichen Verfahren liegt ausser der Absicht, mich auf diese Weise am allerempfindlichsten zu kränken, im Folgenden. In den hierortigen Verwaltungsapparate wurde es zur Maxime

gemacht, alle diejenigen, die sich anno 1848 und 1849 unseligen Andenkens im Sinne der Rebellen mehr oder weniger in Essek hervorgetan haben, zum Gegenstande persönlicher Fürsorge; diejenigen aber die damals ihr Gut und Blut für den geheiligten Thron E. Mt. zu opfern bereit waren, zum Gegenstande geheimer und offener Verfolgung zu machen. Daher kommt es, dass gerade Männer, die anno 1848 ihr Amt in kritischesten Momente eidbrüchig verliessen und Dienste bei dem Rebellen nahmen; andere wieder die im Namen der Rebellenregierung über Hab und Gut, über Leben und Tod der getreuen Bürger zu Gericht sassen, gegenwärtig die höchsten Funktionen in der Stadt Essek versehen und nun denselben Bürgern in Namen E. Mt. Recht sprechen. Die natürlichste Folge davon sind persönliche Gehässigkeiten und Verfolgungen, die in der unseligsten politischen Vergangenheit ihren Grund haben. Mein alter Vater, wiewohl des Schreibens und des Lesens unkundig, zeichnete sich mit der ihm ganz eigentümlichen Festigkeit seines Charakters anno 48 und 49 durch exemplarische Treue gegen seinem legitimen Herrscher aus, musste deshalb in der Flucht mit vielen andern sein Heil suchen und seine bedeutende Habe zum Behufe der Konfiszierung beschreiben lassen. Er teilt daher gegenwärtig mit vielen andern das Loos, sich dies zum Unverdienst angerechnet und böswillig angefeindet zu sehen. Gegenüber dem hiesigen Untersuchungsrichter, der mit Hintansetzung aller Billigkeit und aller gesetzlichen Normen die gemeinen Leute hier zu zweideutigen Zeugnissen gegen meinen alten Vater im strengsten Sinne des Wortes zwang, sprach ich den gesetzlichen Wunsch aus, dass mir alle Akten, die sich auf meine Person, auf die Verwaltung der Herrschaft und auf meinen alten Vater beziehen, zum Behufe der Rechtfertigung mitgeteilt werden. Meinem Wunsche wollte man nicht willfahren, wiewohl das Gesetz dies keinem Angeklagten, selbst dem nicht, den die finstern Räume eines Kerkers bergen, verweigert. Ich werde diesen Wunsch gegenüber dem Justizminister erneuern und bin überzeugt, dass man ihn erfüllen wird; dann werden aber auch — dessen bin ich gewiss — alle Verläumdungen in ihr Nichts zurückfallen.

Ist es mir aber gelungen mich mittelst dieser Schrift vor E. Mt. zu rechtfertigen, so rechne ich dies zum glücklichsten Schritte meines Lebens und zeichne mich mit unbegrenzter Treue und Hingebung E. Mt. getreuester Untertan und Kaplan

Diakovo den 4. Jänner 1856.

Joseph Georg Strossmayer
Bischof.

*Kopija u arhivu Jugoslav. akad. u Zagrebu; spisi Strossmayerovi.*

238.

## Strossmayer Metelu Ožegoviću.

Đakovo, 18. febr. 1856.

Presvijetli gospodine i najmiliji moj prijatelju!

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Ja ću poslije Uskrsa doći na konferencije,[1] a možebit da će i Vaš stric, što — ako bude — molim, da gledate, da opet zajedno budemo u kvartiru. Pozdravite ga lijepo, kad mu uspišete.

Sad bi Vam još moro nešto o nuždi i nevolji svojoj besjediti, kako me je naime ludi grof Pejačević *et consortes* kod Cara osvadio, al bi to na dugo išlo, pa se bojim da Vam ne dosadim. Ja sam u tom i o tom poslu i Caru i *Justizministeru* piso. Ponet ću pisma, da Vam ih pročitam. Zasad iščem od *Justizministera*, da mi se svi spisi na tužbu spadajući priopće, da ih oprovrgnem.

S ljubavlju i počitanjem Vaš vječiti prijatelj

18/2 1856.

Strossmayer
biskup.

N. B. Evo Vam ipak šaljem što sam na Cara piso.[2] Ako kod ministra *iustitiae* dobru riječ reći možete, da mi se akta priopće, uvijek ću Vam zahvalan biti.

*Original u arhivu Jugoslav. akademije; korespondencija Ožegovićeva.*

[1] U aprilu 1856. sastao se čitav episkopat carevine Austrije u Beču na konferenciju, da vijeća o detaljnim ustanovama konkordata od 18. aug. 1855.

[2] Up. predidući spis.

239.

## Strossmayer Metelu Ožegoviću.

Đakovo, 26. febr. 1856.

Velecijenjeni moj prijatelju!

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Molim oprostite, ako sam Vam s mojim pismom na Cara dosadio. U njem ćete opaziti težnju, sumnju onu, koja se na naš narod sa svih strana sada baca, odbiti. Ovdje Vam stvari, otkad je Rubido otišo, jako naopako idu. Stranka Caru i domovini, a osobito kukavnom narodu našem neprijateljska, kormilo u ruci ima i ravna ga tako, da je sve domorodno progonjeno, osumnjičeno i po mogućnosti obeščašćeno. Na čelu te partaje stoje Pejačević Petar i Prandau sa cijelom skoro našom aristokracijom, a sa žalošću opaziti moram,

da im također i Ban *partim directe, partim indirecte* na ruku ide, premda su oni samo izlično[1] njegovi prijatelji; u istinu pako taki neprijatelji, da bi ga u kapi vode, da mogu, utopili. Ja Bana ne dokučujem. Međuto, ja dok živio budem, osvjedočenju svome vazda vjeran ostajem, vazda na stazi poštenja, čestitosti, umjerenosti i odvažnosti. Vazda ću sebe, a u koliko mi moguće uzbude, i narod svoj braniti, u Boga se ufati i dobro činiti. Kad se sastanemo, mlogo ću Vam imati pripovijedati. S Bogom i t. d.

26/2 1856.

Strossmayer
biskup.

*Original u arhivu Jugoslav. akademije; korespondencija Ožegovićeva.*

[1] prividno.

## 240.

## Strossmayer Metelu Ožegoviću.

Đakovo, 5. marta 1856.

Velecijenjeni moj prijatelju!

Vaše milo pismo jučer sam primio. Hvala Vam lijepa na Vašoj ljubavi, brizi i prijaznosti. Ja ću u Beč rado doći u utorak poslije prve nedilje po Uskrsu.[1] Od tog dakle dana molim da mi konak kod »Kralja ugarskoga« najmite, koji nek sastoji od tri sobe; jednoj za me, a drugoj za mog kanonika, a trećoj maloj za mog *Kammerdienera.* Drago bi mi jako bilo, da Vaš stric, kojem moje preduboko počitanje molim izručite, u Beč dojde.

Što se tiče denuncijacije prot meni i spahiluku učinjene, ja sam s naredbama *Justizministera* posve zadovoljan i nemam ništ od Rušnova prositi. Ništ drugo ne želim, neg da pravda i istina sudi, a valjda će to i biti. Virujte, da nema u cijelom carstvu spahiluka, u kom bi se više dobročinstva činilo, neg ovd. Pejačevića i njegove osvete se ja nimalo ne bojim. *Mens conscia recti famae mendacia ridet.*

Zbilja: on eto dolazi u Beč sa Schmidtom *(nobile par fratrum!)* i sa Atanasijevićem, i to kano deputirci od strane varoši, da se nekaki znatni kapital, kog zagrebačko Namjesništvo rukovodi, varoši osječkoj predade u svrhu građenja jednog *Findel oder Waisenhauses.* Za Boga, ako imate kakog upliva kod *Justizministera,* kažite mu, da je u sadanjih okolnostih neizmjerno pogibeljno predati te novce varoši, jerbo naša aristokracija uopće, *in specie* pako Pejačević, puni su duga, tako da *Capitulumu* našemu niti dotične interese plaćati ne mogu, na veliku štetu seminarskog fonda *deficientium etc.* Oni dakle namjeravaju te novce za se *per Empfang nehmen.* Molim Vas prepriječite to i pišite o tom i u Zagreb. *Ohnedies ist der ostensible Zweck der*

*Errichtung eines Findelhauses in Essek — meines Dafürhaltens — eine Absurdität. Essek und Slavonien bedarf eines grossartigen Spitals, versorgt durch graue Schwestern, keineswegs aber eines Findelhauses.* Razgovarat ćemo o tom, kad dojdem u Beč. Ja ću pisati o tom Kraussu *Reichsratu.* Međutim će on rado i klevetati skupa sa svojim Schmidtom, koji je Kossuthov činovnik bio, ostavivši varoš u najkritičnije vrijeme, a sada je po uplivu Pejačevića i po slabosti našeg Bana opet *Bürgermeister.*[2] Molim pozdravite i t. d.

5/3 1856.

Strossmayer
biskup.

*Original u arhivu Jugoslav. akademije; korespondencija Ožegovićeva.*

[1] 1. aprila.

[2] Alois Schmidt, osječki Nijemac, bio je 1848/49 privrženik Madžara.

241.

## Nadbiskup Haulik Strossmayeru.

Zagreb, 11. marta 1856.

Illustrissime ac reverendissime domine episcope, domine in Christo frater singulariter colendissime!

Vere admirabilis est Deus in dispositionibus suis et incomprehensibiles sunt viae eius! Ego de magnalibus huiusmodi, quae nunc ex inexhausta Suae Mtis sacr. benignitate mihi obtigerunt, fateor, nunquam serio vel cogitari.[1] Quamvis enim Emin. Pro-Nuncius noster in familiari mecum discursu iteratis vicibus purpurae mentionem fecerit, haec tamen eius verba ego semper ad effluvia nobilis ipsius cordis gratiosumque eius erga me affectum referebam; rem in effectum aliquando abituram, tenuitatis meae apprime conscius nunquam existimavi. Illtem Vestram, quam pariter fraterno eoque tenero semper erga me affectu ferri expertus sum, in hac mei vere immerita erectione sinceram capere solatii partem, plene mihi persuadeo, proque novo hoc Suae Illtis. pretiosae erga me voluntatis documento, maximas ago gratias. Spe firma eaque iucundissima teneor, me paucos post dies fraterno Illtis Vestrae amplexu perfruiturum, qui iisdem fraternis affectibus et amicis favoribus porro maiorem in modum commendatus, distincto cum cultu persisto etc.

Zagrabiae 11. Mart. 1856.

Georgius
archiepiscopus zagrab.

*Original, pisan čitav rukom Haulikovom, u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

[1] Po prijedlogu cara Franje Josipa Sveta je Stolica postavila nadbiskupa Haulika za kardinala u junu 1856. To je bila demonstracija protiv madžarskih težnja za podvrgnućem zagrebačke nadbiskupije ostrogonskom primasu (up. gore str. 316, bilj. 1).

242.

## Strossmayer Metelu Ožegoviću.

Đakovo, 13. apr. 1856.

Najmiliji moj prijatelju!

Sa zahvalnošću primih knjigu »*Archiv*« i spise na naš rimski zavod spadajuće. Na poklonu Vam pako najuljudnije zahvaljujem. Ja sam Virozsila negda u Pešti slušo.[1] Ove dvije knjige šaljem Vam natrag. »*Köhlerglauben*« ne dopada mi se; mnijem bo, da nije onom temeljitošću pisana, kojom bi se najnoviji neprijatelji vjere i zakona oprovrgavati imali. Drugu pako od Nicola[2] želio bi imati u francuskom originalu, jerbo razumijem dobro francuski, pa volim francuske knjige u izvoru čitati, jerbo zajedno i predmet učim i jezik. Pozdrav i t. d.

13. apr. 1856. Strossmayer.

*Original u arhivu Jugoslav. akademije; korespondencija Ožegovićeva.*

[1] Antun Virozsil (* 1792 † 1868) bio je profesor peštanskoga universiteta od 1832 do 1862 na pravnom fakultetu. Napisao je još i danas korisno djelo „Jus publicum regni Hungariae", u šest knjiga, Pešta 1850—1854 (njem. prijevod u tri sveske, Pešta 1865—1866).

[2] Nicol (1768—1851) francuski fizik.

243.

## Strossmayer i urbarijalna renta.

Beč, 10. maja 1856.

Vortrag des k. k. Ministers des Innern dd° 10. Mai 1856. über das Gesuch des Djakovarer Bischofs Josef Georg Strossmayer um Erfolgung der ihm gebührenden Urbarialrentenrückstände.

Der Bittsteller machte geltend, dass die Einkünfte seines Bistums durch die Aufhebung des Urbarialverbandes so geschmälert wurden, dass sie kaum zur Deckung des Haushaltes, vielweniger zur Verbesserung des Wirtschaftsbetriebes hinreichen und dass durch die Zeichnung und Erlegung von 46.000 fl. CM zum Nationalanleihen, die ganze Barschaft des Bittstellers erschöpft worden sei.

Das Aversionalentschädigungskapital für die zum Bistume Djakovar gehörigen 1649 6/8 Bauern- und 404 Häusler-ansässigkeiten, wurde mit 445.095 fl. ermittelt, woran die jährliche Rente mit 22.254 fl. 45 kr. entfällt.

Die seit 1. Mai 1848 bis dahin 1856 verfallenen Renten betragen demnach 178.038 fl.

Hievon gebührt dem am 7. Dezember 1849 in den Genuss der bischöflichen Einkünfte getretenen Bittsteller auf die Zeit vom 7. Dezember 1849 bis 1. Mai 1856 die entfallende Tangente von 142.430 fl.

Die k. k. kroatisch-slavonische Grundentlastungslandeskommission, welche bestätiget, dass der Entgang der Urbarialeinkünfte der gesamten Geistlichkeit in Kroatien und Slavonien sehr drückend falle, daher auch dem Bittsteller nicht minder fühlbar sei, beantragt für denselben eine Abschlagszahlung per 80.000 fl. in Grundentlastungsobligationen mit Coupons.

Der Herr Minister des Innern[1] tritt diesem Antrage mit der Modifikation bei, dass mit Hinblick auf die ähnlichen früher beantragten und a. gn. genehmigten Gnadenakte, diese Abschlagszahlung auf 86.000 fl. um so mehr erhöht werde, als diese Summe einer 60%-gen Abschlagszahlung, welche 85.458 fl. betragen würde, beinahe gleichkommt.

Der Herr Minister des Innern bittet demnach um die a. gn. Bewilligung dieser Abschlagszahlung per 86.000 fl. in Grundentlastungsobligationen mit Coupons für den Bischof Strossmayer.

**Andrásffy.**

*Erledigung nach dem vorliegenden Entwurfe am 13. Mai 1856:*

Ich bewillige dass dem Bischofe von Diakovar, Joseph Georg Strossmayer, eine Abschlagszahlung auf die verfallenen Renten der Urbarialentschädigung im Betrage von achtzig sechs tausend Gulden (86.000 fl.) in Grundentlastungsschuldverschreibungen mit Coupons erfolgt werde.

Laxenburg, 7. Juni 1856.

Franz Joseph.

*Original u drž. arhivu u Beču; Ministerkonferenzkanzlei 1856.*

[1] Dr. Aleksandar Ba h.

## 244.

## Zakladnica biskupa Strossmayera.

Beč, 14. juna 1856.

Nos Josephus Georgius Strossmayer, Dei et Apostolicae Sedis gratia dioecesium Bosnensis seu Djakovensis et Syrmiensis canonice unitarum episcopus, probe in Domino expendentes: reditus beneficiorum ecclesiasticorum, quum sint pretia peccatorum, lacrymae fidelium et patrimonium pauperum, in ecclesiae pauperumque necessitates expendi debere, quo sic illud, quod ex ecclesiae sinu derivatur, peculium sacrum suo quodammodo iure ad fontem suum redeat, pietatis et sanctitatis christianae fines, quos ecclesia nunquam non intendit promovendo pauperumque, quos eadem benigna mater semper in visceribus suis

portat, indigentiis succurrendo, cupientes porro salutarem hancce doctrinam hinc inde iam paene obsoletam dilectissimo clero nostro efficaciter in memoriam revocare et operis eidem, quod hac in re imitetur, pro apostolici muneris nostri debito, praebere exemplum; toto tandem cordis nostri affectu desiderantes pro viribus et commoda et decora promovere illius sanctae haereditatis, quam sibi Pater Eternus Unigeniti sui sanguine acquisitam nostrae curae ac sollicitudini concredidit, id autem est, illius dioecesis, quae nos ipsos utero suo portavit, Christo genuit, materno suo sinu fovit et uberibus suis lactavit, quae nos in prima adolescentia a saeculi huius perversitate exemptos in dilecta tabernacula sua recepit et coelestis doctrinae pane in virum fortem enutrivit, quae nos denique per manuum suarum impositionem in patrem credentium et subin in plantarii sui cultorem evexit, donec tandem nullis plane nostris meritis, sed sola miserationis divinae dignatione sponsus eiusdem et supremus pastor evaderemus. Haec igitur omnia, prout oportuit, considerantes, sequentia disponimus:

P r i m o. Ecclesia cathedralis cum sit omnium aliarum dioeceseos ecclesiarum mater et magistra, has omnes uti cultus divini maiestate, ita et amplitudinis suae mensura et operis sui artificio et ornamentorum suorum venustate superest, oportet. Ecclesia nostra cathedralis interna externaque sui facie iniquitatis et angustiae illius temporis, cui originem suam debet, vestigia gerens, fini suo amplius non respondet, verum desiderio sui renovationem desiderat, ut augustius evadat Sanctissimae Trinitatis habitaculum, magnificentius mysteriorum Novi Foederis sacrarium, amplius miserationis et gratiarum divinarum populo Dei promptuarium, dissertius veritatis catholicae praeconium, insignius denique artis christianae omne in aevum monumentum. Senserunt id dignissimi praedecessores nostri, ex quorum liberalitate et munificentia notabile iam hunc in finem capitale conflatum est. Eorum igitur vestigiis Nos insistentes, hisce quinquaginta millia flor. (50.000 fl.) in sic dictis urbarialis recompensationis obligationibus (Urbarial - Entschädigungs - Schuldenverschreibungen, zemljišnorasteretne zadužnice) legamus in augmentum aeris, fabricae novae ecclesiae cathedralis destinati.[1]

S e c u n d o. Ea, quae sacrosanctum Concilium Tridentinum de seminariis puerorum in qualibet dioecesi errigendis sapientissime constituit, temporis nostri rationibus plane congruunt.

Praecipuus saeculi nostri morbus est, superbia spiritus et effroenis terrenorum cupiditas, quae incuriam eternorum, fidei neglectum et malesanum religionis dogmata pravis desideriis suis conformandi studium et indifferentismum peperit. Ut hic morbus plene curetur, illa apostolici zeli constantiae, fortitudinis et eloquentiae miracula renovari oporteret, quae olim mundum idolorum servituti erreptum, suave christianae legis iugum subire fecerunt. Speratur a seminariis puerorum, ut hanc mundo lucem et hunc terrae salem praebeant. Hinc est communis ille episcoporum, quos Spiritus Sanctus posuit regere ecclesiam Dei conatus efficiendi, ut ii, qui ad altaris ministerium praeparantur, a

tenellis iam unguiculis a peccatorum consortio et venenatis saeculi huius contagiis abstracti, in ipso sanctae ecclesiae sinu ad eas sublimes virtutes, quarum exempla populis subinpraebeant informentur et in iis veritatibus divinis, quarum mysteria gregi Christi olim exponant, erudiantur. Tanta ecquidem est verbi divini virtus et efficacitas, ut montes transferre, ossibus aridis vitam indere et mortuos suscitare possit; ast quanta sapientiae et eloquentiae vi opus est, ut verbum divinum iuxta nativum vigorem suum eam, quae secundum carnem est, sapientiam confundat, ut errorum et praeiudiciorum tenebras dissipet, ut malorum radices e cordibus evellat, et animum ad plenam sui abnegationem et ardua quaeque obfirmet.

A seminariis puerorum bene ordinatis exspectatur, ut coenacula sacra evadant Spiritu Sancti plena, ex quibus viri prodeant, de quibus iure dicatur, in omnem terram exivit sonus eorum et in fines orbis terrae verba eorum, in credentium confirmationem, in pusillorum corroborationem, in infirmorum medelam, in errantium correctionem, in moestorum consolationem, in perversorum confusionem, in omnium denique, quos Deus vocavit et praedestinavit, salutem et prosperitatem.

In errectionem igitur seminarii puerorum legamus triginta millia flor. (30.000 fr.) et quidem viginti millia in nationalis mutui *(narodnog zajma obveznicah, National-Anlehens-Obligationen)* et decem millia in urbarialis compensationis obligationibus.

T e r t i o. Claustrum sororum misericordiae, Deo opitulante iam paene ad consummationem deductum, proxime ab illis pacis angelis et charitatis victimis inhabitari incipiet, quae ita infirmitatibus et vulneribus corporis medendis inserviunt, ut una quam saepissime longe periculosiores animi infirmitates et vulnera curent, quae pubem femellam in iis, quae scitu necessaria et utilia sunt, ita instituunt, ut in cognatorum suorum sinum reduces, aut uxores et matres subin effectae, christiana sua in omnibus vivendi ratione plurimum conferant, ad spiritum Christi in familiis regenerandum, ex quo ille naturali suo cursu totius societatis intima pervadat, uti id primis aerae christianae saeculis factum est.

In augmentum igitur dotis monasterii huius assignamus decem millia flor. (10.000 fr.) in nationalis mutui obligationibus.

Q u a r t o. Iustum et aequum est, ut sacerdotes sub diei et aestus pondere in cura animarum deficientes et ad quietem recedere cupientes, habeant quo caput reclinent; hinc in meliorem fundi deficientium sacerdotum dotationem legamus decem millia flor. (10.000 fr.) in urbarialis compensationis obligationibus.

Q u i n t o. Fundo dioecesano in extraordinarias cleri dioecesani necessitates destinato donamus quinque millia flor. (5.000 fr.) in urbarialis compensationis obligationibus.

Sexto. Fundo ex quo novitiis sacerdotibus ad curam animarum exituris libri necessarii comparentur, muneri damus quinque millia flor. (5.000 fr.) in urbarialis compensationis obligationibus.

Septimo. In subsidium iis capellanis, qui in miserioribus stationibus constituti, tenuem admodum dotem habent, assignamus quinque millia flor. (5.000 fr.) in urbarialis compensationis obligationibus.

Octavo. Mille florenos (1.000 fr.) in urbarialis compensationis obligationibus legamus pro uno sacro solemni die nominationis nostrae in diem 19. Novembris incidente in ecclesia cathedrali Diakovae legendo, ut Deus O. M. gratiae suae praesidio nobis in regimine dioecesis adesse dignaretur. Post mortem nostram intentio sit, pro refrigerio animae nostrae.

Has summas ven. Capitulum Diakovense administrabit sub episcopi directione et inspectione, quin cuiquam secus ullo sub praetextu in haec semet ingerere integrum sit.

In maius horum robur et firmitatem litteras hasce fundationales propria nostra manu subscriptas et officioso sigillo nostro munitas in archivio capitulari ad perpetuam rei memoriam asservari disponimus.

Datum Vindobonae die 14. mensis Junii anno reparatae Salutis 1856.

L. S.

Josephus Georgius Strossmayer
episcopus Bosnensis seu Diakovensis et Syrmiensis.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

*Pripis:* primlj. 22/7 1856.

[1] Često se čuje, da je Strossmayer mislio prenijeti sjedište svoje biskupije u Osijek i ondje sagraditi novu katedralu. Ali o tome nigdje u spisima nema traga; očito je docnija izmišljotina Osječana.

245.

## Fra Martin Nedić Strossmayeru.

[Sutjeska, krajem jula 1856].

Presvijetli gospodine biskupe!

Želja moja najveća bijaše za viditi se s Vama posli mog povratka iz Rima, al došav u Đakovo, ne sastadoh Vas ondi, što mi je mnogo žao bilo. Nu mnogo ogorčenije i ožalošćenije srce je moje postalo doznav, da je jur i treći klerik naš u cvitu svoje mlađane dobi uvenuo i iščeznuo iz broja živih; dvojica pako da su kao već stupili na očevidnu smrtnu pogibelj, i ostali svi dotle zlo izgledaju, da su priličniji mrtvima nego živim ljudima. Ja sam propitao i doznao poglavitije uzroke toga njihovog tužnog stanja. Prijatna dakle bi prigoda, da s Vama prozborim i da se pobrinemo za drukčije okrenuti s othra-

njenjem naše mladeži; al budući da to nausnice ne mogosmo učiniti, evo s ovim pismom se k Vama kao ljubeznom i brižljivom našem ocu obraćam, i molim, da ako je (kao što jest i od šta nimalo ne sumnjim) ona čista i prava ljubav pri Vama prema našoj mladeži, ovoj državi i katoličanstvu bosanskom, da — rekoh — svu snagu uložite za poboljšati stanje naše mladeži; po nas bo su nepribolne rane, koje dobismo izgubljenjem tolikih mladića baveći se u sjemeništu đakovskom.

Na moju pako pamet stanje mladeži naše jedinim ovim načinom more se poboljšati, to jest, da Vi, Presvitli gospodine, isposlujete kod vis. ces. vlade, neka se pola naših mladića razdili po samostanim država redovničkih u tim stranama, kao što sam ja lani u sporazumnjenju nekojih državnika bio namistio, čemu — kao što mi je sad poznato — niti će se Propaganda niti general reda suprotiviti. Drugi dio mladeži mogo bi ostati tude u Đakovu, i ovo neka bude dok se dogotovi zgrada određena za naše mladeži u Đakovu. Ako li Vi, Presvitli gospodine, nalazite za prijatno, da ja pišem svrhu toga vis. vladi, što prija molim od tog me obznanite, i ja ću to odmah učiniti. Drukčije: bilo u Italiju slati bilo ovdi mladež zadržati i s njom se patiti; jedno od dvoga moramo odabrati, a za došastu godinu ne možemo ih u Đakovo mnogo trpati i kao na očite smrti pogibelj ih stavljati.

I cjelujući Vam pastirski prsten i t. d.

O. Martin Nedić
državnik.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

*Spolja:* Ex offo. A ministro provinciali provinciae Bosnensis. *(Adresa Strossmayerova).* Urgentissime. Per Brod—Vrpolje.

*Udaren je poštanski žig:* »Brood 2. Aug.«, »Werpolie 3. Aug.« i »Diakovar 3/8.« Ima i žig austrijske konzularne pošte Sarajevo—Brod, ali bez datuma.

*Pripis:* primlj. 3/8 1856.

*Prema tome sam ovo pismo datirao.*

*Drugi pripis:* Tajnik (sc. Strossmayerov) javio po nalogu Presvijetlog, da se državnik (O. Martin Nedić) sam na visoku vladu (bečku) obrati 14/8 1856.

246.

## Fra Martin Nedić Strossmayeru.

Sarajevo, 6. aug. 1856.

Illustrissime domine Praesul!

Die 26. Julii ex Derbend[1] comparuit Saraëvium uxor occisi illius Hasaniae.[2] Mox causa decisa fuit ita nempe, ut communitas religiosorum conventus

Sudiskensis pro redimendis a sententia mortis duobus sacerdotibus, P. Nicolao Šokčević et P. Luca Kovačević, pendat litrum quingentorum aureorum Cremniciensium, qui illico consignati fuerunt uxori occisi Hasaniae. Die 2. h. m. ego comparui Saraëvium, ubi debeo convenire cum maiore iudice (vulgo *mulla)* de summa ipsi pendenda, ideo ut conficiat documentum et sigillo roboret (Constantinopolim utique mittendum), qualiter nempe lis composuita fuerit intra actorem et reos, pro quo documento insaciabilis *mulla* nunc a me petit centum aureos Cremnicienses. Et si hoc quoque persolveremus, tamen non liberabuntur nostri infelices confratres. Intentio enim tribunalis Turcarum est, illos plures annos carcere, fama, inedia macerare, donec moriantur hi duo, sicuti et ille tertius iam mortuus est. Ergo hucadusque amisimus totum fere quidquid habuimus, nam post commissum fatalem casum in Plehan hucadusque communitas religiosa damnum 900 aureorum passa est, insuper amisit ex tribus unum sacerdotem et certe amittet et hos duos, qui adhuc in carceribus detinentur.

Haec expono Vestrae Illti, ut pateat qualiter non solum criminibus obnoxia individua, sed etiam innocua apud nos gravissimis et antehac inauditis poenis plectantur. De reliquo in his arduis circumstantiis et gravissima adflictione cordis mei pastoralem benedictionem enixe efflagito etc.

In Sarajevo die 6. Aug. 1856.

P. Martinus Nedić
minist. provincialis.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

*Na leđima:* primlj. 16/8 1856.

Sub Nro 783 repraesentatum ad ministerialem consiliarium Hammer Viennam.

[1] Derventa.
[2] Up. niže Nedićevo pismo od 12. aug. 1856

## 247.

## Fra Martin Nedić Strossmayeru.

Sutjeska, 12. aug. 1856.

Illustrissime domine episcope, patrone benignissime!

Ergo relatio mea, quam circa 20. Jan. a. c. adornavi et in qua sincere et candide exposui, qualiter ille infaustissimus casus in Plehan contigerit,[1] quod nempe Turcae Derbentenses impedire conantes, ne ecclesia catholicorum iuxta benignam resolutionem Sultani et desiderium religiosorum in Plehan aedificetur, instigaverint quemdam malae famae Hasaniam, ut religiosos in Plehan agrediatur et adminus unum ex ipsis occidat. Et reipsa adgressus est Hasania armatus religiosos, sed in lucta ipse occisus mansit. Relatio — inquam — super

hoc a me adornata ac ad ill. dominationem Vestram missa, tum (uti credo) ad altissimum locum promota, quantum mihi videtur exiguam, vel nullam plane fidem habuit; nam si habuisset, probabilius melior exitus secutus fuisset pro tribus illis religiosis et quattuor catholicis, qui facinus commiserunt, ac demum tota communitas religiosorum ad incitas non fuisset redacta. Et unde quaeso hoc, quod nunc religiosi et catholici tam nece in carcere, quam longe graviora mulcta pecuniaria plectantur, quam alias unquam temporibus jeničarorum plectebantur.

Et quemadmodum iam exposui, Turcae oppidi Derbend (praesertim noti tres principilli) primaria et principalis infausti eventus causa exstiterunt et tamen nec ad iudicium tracti fuerunt, sed omnino immunes manserunt. Religiosi vero duo, Pater nempe Nicolaus [Šokčević] et Pater Lucas [Kovačević] contra iniquum vitae adgressorem Hasaniam[2] sese defendendo, limites inculpatae tutelae transgressi quidem, adgressorem occiderunt, mox capti, praeclusi ac poenae talionis subiecti fuerunt. Tertius vero religiosus, Pater Jacobus [Džojić], qui utique absens ad necem Hasaniae nihil contulit, sed superveniens in timore ex perplexitate ad coelandum facinus consensit, ut cadaver occisi igni tradatur; et existimans se innocentem declaratum iri, ex conventu Sudiskensi, a dom. generali consule Atanasković vocatus, Saraevium comparuit; interim eandem sententiam cum illis duobus carceris nempe et talionis iudicio et dom. generalis consulis et tribunalis Turcici meruit. Unde sola reminiscentia iniquae (prouti ipse Pater Jacobus in vivis asserebat) sententiae, ipsi in carcere quinto mense in flore iuventutis praecocem mortem attulit.[3]

Sed nec Patri Jacobi mors neque diuturna octo mensium illorum duorum religiosorum et quattuor catholicorum praeclusio iudices et adversarios nostros quidpiam placabiores et aequiores reddidit. Tandem ergo poena talionis mutata fuit in mulctam pecuniariam dictatumque est, ut communitas religiosorum litrum 500 aureorum Austriacorum uxori occisi Hasaniae pendat. Et haec sententia lata ac exemptioni data fuit, quin communitas religiosorum de ipsa praevie certior facta fuisset. Verum disponente dom. vezirio, agens catholicorum Saraëvii, Pater Gregorius Martić, 250 aureos ex aerario imperiali, alios vero 250 aureos a quodam mercatore mutuo levavit ac die 31. Julii coram *medžilis* uxori occisi Hasaniae consignavit. Tum ab eodem agente ego accepi nuntium, ut Saraëvium compaream, portans mecum necessariam summam aureorum ad debitum solvendum. Itaque in tam arctis circumstantiis et in defectu paratae pecuniae, ego illam eleemosynam, quam pientissimi benefactores pro aedificandis novis ecclesiis in Bosna contulerunt, Saraëvium portavi et mercatori debitam summam restitui. Tum 50 aureos debui dare *mullae* (iudici Saraënsi) pro documento conficiendo super litro persoluto. Item scribae iudicis dedi 6 aureos, aliae autem expensae erant minoris momenti. Cum vero non habuerim adhuc 250 aureos aerario restituendos, rogavi vezirum, ut nobis moram aliquam concedat, donec divendamus aut terrena ad conventum pertinentia aut preciosissimas antiquitates nostras per saecula conservatas, cruces nempe aliquot et calices maiores.

At horum omnium pro communitate religiosorum tristissimum est, quod tanta summa persoluta necdum dimittantur religiosi, verum ultro praeclusi maneant, et prouti mihi ipse generalis consul, dom. Atanasković, dixit, in plures annos manebunt, nam poena talionis (ut ait ille) non carceris persoluta est.

Notum autem sit Vestrae ill. dominationi, quod a die 5. Nov. a. pr., quo infaustissimus casus accidit, praeter memoratam mulctam communitas huius conventus Sudiskensis in 350 et ultro aureis damnificata sit, et ubi est damnum, tertius sacerdos, Pater Jacobus, amissus? Fateor ergo, ill. dom. episcope, quod prope addacti simus deserere hanc lacrymarum vallem, infelicissimam Bosnam, et dillabi in dispensionem gentium. Saepe saepius recogito, cui bono nuperrime 10.000 fl. C. M. per sacr. caes. reg. apost. Mte benignissime resoluta ad erigendum novum conventum pro Bosnensibus Djakovae, cum hos, qui a tot saeculis sunt in Bosna, et ex quibus pubes religiosa Djakovam mittenda est, cogamur nunc deserere?

Unicum ergo est, quod in his angustiis enixe flagito, velit nempe ill. dominatio Vestra pro innata sibi erga nos benignitate apud exc. caes. reg. ministerium agere, ut quantocius Pater Nicolaus et Pater Lucas Saraëvio vel Constantinopolim (si nollunt illos dimittere ad respectivam communitatem) vel alio quocumque transferantur, quia hoc solum facto in eos communitas religiosorum non debebit tantas expensas facere. De reliquo etc.

Sudiskae 12. Aug. 1856.

P. Martinus Nedić
ministr. provincialis.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

*Spolja pripis:* primlj. 21/8 1856. Br. 783.

[1] To se pismo nije našlo.
[2] Mula Sali Hasanija iz Sarajeva.
[3] Gl. o tome događaju „Serafinski perivoj" 1908, str. 61.

248.

## Strossmayer Josipu Hammer-Purgstallu.

[Đakovo, poslije 21. aug. 1856].[1]

Euer Hochgeborn!

Ich nehme mir hiemit die Freiheit im vollen Vertrauen Ihnen den Brief *in origine* mitzuteilen, den mir neulich der Pater-Provinzial der bosnischen Provinz[2] gesandt hat. Es erhellt aus demselben, nach meiner Ansicht, dass die türkische Justiz mittelst einer sophistischen Deutung, der leider auch der österreichische Generalkonsul[3] beizupflichten scheint, einen Weg gefunden hat, eine bedeutende Geldsumme zum Behufe des Loskaufes von der armen Provinz

zu expressen und zugleich die unglücklichen Verhafteten in dem Kerker zu behalten und zum Tode zu martern, wie dies mit dem Einen schon geschehen ist.

Ich muss gestehen, dass mir das Benehmen des österreichischen Generalkonsuls in dieser ganzen Angelegenheit sehr aufgefallen sei. Die katholische Sache in Bosnien unterstützen, heisst ebensoviel als den Einfluss Österreichs fördern; *e contrario:* Alles was die katholische Sache in Bosnien drückt und sie in den Hintergrund schiebt, schwächt und mindert zugleich den österreichischen Einfluss. Der Repräsentant Österreichs in Bosnien müsste daher ein Mann sein, dem das katholische Interesse unendlich am Herzen liegt; nicht aber ein solcher, der sich insgeheim freuet, wenn die katholische Geistlichkeit und die katholische Kirche in eine Verlegenheit gerät. Ich bin fest überzeugt, wenn die zwei Geistlichen im Kerker, wie es den Anschein hat, verschmachten, dass dies dem österreichischen Einflusse sehr schaden wird, denn die Feinde Österreichs, deren Werk ohne dies eine solche Behandlung der Katholiken ist, sagen dann: Sehet, die Katholiken stehen unter der Protektion Österreichs und was nützt ihnen diese Protektion? *etc. etc.* Ausserdem wird den Katholiken vordemonstriert, dass man sie bloss deshalb so schlecht behandelt, weil sie den Schutz Österreichs in Anspruch nehmen.

Ich hielt es als kath. Bischof und als Patriot für meine Pflicht, mich Ihnen gegenüber über diese Angelegenheit unumwunden auszusprechen und höflichst zu bitten, die armen unglücklichen Franziskaner Ihres mächtigen Schutzes zu würdigen. Ich bitte zugleich die Güte zu haben mir diesen Originalbrief seiner Zeit zurückzusenden.

Genehmigen etc.

Joseph Georg Strossmayer
Bischof.

*Koncept pisan čitav rukom Strossmayerovom u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

[1] Datiranje izlazi iz Nedićeva pisma od 12. aug., primljeno u Đakovu 21. aug.
[2] O. Martin Nedić. Priložena bila su oba pisma Nedićeva.
[3] Dimitrije Atanasković.

## 249.

## Strossmayer svome kleru.

Đakovo, 22. aug. 1856.

Carissimi in Christo filii!

Sensa gratitudinis, quae ex incidenti factarum per me fundationum depromsistis, grato excepi animo. Estote convicti, me tenerrimo constantissimoque charitatis affectu erga Vos omnes gregemque curae meae divinitus

creditum ferri. Illi dies mihi inter omnes vitae meae dies gratissimi sunt et erunt, quibus mihi charitatem hanc opere specialius contesturi datur. Spero Vos praecepti illius, quo fructus beneficiorum ecclesiasticorum condignam sustentationem nostram excedentes, in fines religionis et pietatis promovendos impendere iubemur, memores futuros in dispositionibus Vestris tum inter vivos, tum mortis causa factis. Felicem me reputo, quod in hac re exemplum memet Vobis praebere possim. Testamentis Vestris, dilectissimi, imprimis intendite omnique studio agite, ut sacris canonibus apprime respondeant, nam testamenta publica sunt documenta, quibus fidem et convictionem nostram spiritum quo toto vitae tempore agebamur, manifestum reddimus, in aedificationem fidelium et infidelium, nostrique et totius ordinis sacerdotalis decus et honorem, si ecclesiae menti respondeant; in scandalum omnium totiusque status sacerdotalis opprobrium, si carnis et sanguinis atque ad ea corruptionis nostrae vestigia praeseferant. Testamenta sacerdotum ex novioris legis praescripto per viros seculares tractantur. Cogitate, quantum vel ex hac causa scandalo augmenti accedat, si suspectas personas substantiae nostrae haeredes scribimus. Nemo iam est, qui vulnus nostrum charitatis fraternae pallio obtegat et abscondat, quin imo criticis illud observationibus magis exulceratur magisque patulum fit. Agite Vos, qui meliori spiritu animati estis, ut una sit omnium mens unusque animus. Ecclesia cathedralis, claustrum sororum misericordiae educationi pubis femellae et infirmorum sublevamini destinatum, fundus deficientium, imprimis autem seminarium puerorum, charitatem Vestram vestramque munificentiam satis provocant. Ceterum hac de re specialius et quidem ad omnes proximius loquar. Nunc nihil aliud restat, quam ut Vobis ex toto corde meo episcopalem benedictionem meam in pignus amoris mei impertiar.

Djakovae die 22. Augusti 1856.

Josephus Georgius

episcopus.

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

250.

## Strossmayer Ivanu Kukuljeviću.

[Đakovo], 25. okt. 1856.

Velecijenjeni moj prijatelju!

Na poslanom krasnom djelcu Vašem,[1] koje slučajno malo kasnije dobih, budi Vam iskrena zahvalnost. Ako Vas ovo moje pismo gdjegod na putovanju Vašem najde, a Vi slobodno na moj račun kupite, ako kake znamenite starine

ili na crkveni život ili na umjetnost ili na književnost našu odnoseće se najdete.[2] S Bogom! Bog Vas pratio i blagoslovio! Vaš iskreni prijatelj

25. oktobera 1856.

Strossmayer
biskup.

*Original u arhivu Jugoslav. akademije; spisi Kukuljevićevi.*

[1] Prvostolna crkva zagrebačka, opisana s gledišta povjesnice, umjetnosti i starina. Zagreb 1856.

[2] Kukuljević obašao je 1856. čitavo dalmatinsko i arbanaško primorje do ostrva Krfa, onda Brindisi, Napulj, Montecassino, Rim, Sienu, Firencu, Bolognu, Ferraru, Padovu, Veneciju, Udine, Trst i Ljubljanu. Putovanje trajalo je svega pet mjeseci (od aug do decembra). Gl. njegovo: Izvješće o putovanju kroz Dalmaciju u Napulj i Rim, s osobitim obzirom na slavensku književnost, umjetnost i starine (Arkiv za povjesnicu jugoslavensku. Knj. IV, Zagreb 1857, str. 305–392).

[3] Strossmayer je u tu svrhu pomogao novcem Kukuljevića već 1853. Piše mu iz Đakova 1. jula ovako: „Velecijenjeni prijatelju! Novce, koje od mene dobiste, upotrijebite kako najbolje znate. Sve što š njima uradite odobravam unaprijed, jerbo sam uvjeren, da Vam stvar dobra tako isto na srcu leži ko i meni. U ostalom i t. d. Vaš stari prijatelj Str. biskup" (original u arhivu Jugoslav. akad.; spisi Kukuljevićevi). Međuto Kukuljević je tek u jesen 1854. krenuo na put u hrvatsko primorje i sjevernu Dalmaciju.

251.

## Nuncij De Luca austrijskom episkopatu.

Beč, 1. nov. 1856.

Eminentissimis, celsissimis, excellentissimis, illustrissimis ac reverendissimis, dominis cardinalibus, archiepiscopis et episcopis universae imperialis ac regiae Austriacae ditionis salutem in Domino.

Amplissimum aeque ac impeditissimum munus apostolici nuntii apud aug. Austriae imperatorem et regem apost., quo eximia in me sanctissimi in Christo Patris et Domini Pii Papae IX voluntate honestatus sum, iam obiturus, nihil potius habui quam hasce litteras obsequii et observantiae meae testes ad Vos, em., cel. exc., ill. ac rev. domini, mittere et in ipso officii mei initio animi mei sensus Vobis aperire. Me quidem non latet opus quamprime arduum suscipere, cui expediendo providendoque nimium impares vires meas sentio.

Enimvero si umquam alias huiusmodi officium eximiam solertiam, vigilantiam et prudentiam iure merito expostulat, ut omnes eius partes pie, naviter et fructuose adimpleri queant, nunc vero ad immensum maiori impensiorique cura geratur oportet.

Communia totius catholici orbis vota ex novissima et sane inter alias memorabili conventione praeterito anno inter Summum Romanae Sedis Pontificem et apost. imperatorem et regem inita,[1] uberes et sane saluberrimos fructus avidissime expectant atque sperant. Homo etenim non novit, quot et quantae calamitates in christianam aeque ac in civilem rempublicam ubique redundarint

acerbissimis illis iam anteactis temporibus, quibus catholicae ecclesiae libertate conculcata eiusque legibus summa iniuria vel neglectis vel ignoratis, mores proh dolor, ubique in deterius prolapsi et monstruosa quaedam opinandi, scribendi vivendique licentia sensim serpere et indies latius manere non destitit. Hinc evenerat, ut nostrae religionis hostes eiusdem sanctissima dogmata et saluberrima praecepta calumniis appetere et tamquam civilis societatis bono vel inutilia vel etiam exitialia traducere ausi fuerint. Omnia igitur incomposita, perturbata et veluti molli languore solutu iacebant.

Ast misericordiarum et luminum Pater omnipotenti sua dextera Franciscum Josephum I, imperatorem et regem apost. excitavit, qui sapientiam aemulari contendens, operatus est bonum et rectum et verum coram Domino Deo suo (*II Paral, XXXI, 20*) ideoque collatis consiliis cum Sanctissimo Domino Pio Papa IX omnia quae ad religionem spectant rite componere studuit; et volens requirere Deum suum in toto corde suo *(ibid. 21)*, Deo quae Dei sunt bene et recte et vere reddere sategit. Inita quin etiam pacta et conventas conditiones integras inviolatasque se fidelissime, prout Caesarem decet, servaturum solemniter et iterata vice spopondit. Ex quo non dubia effulget spes fore, ut in vastissimis Austriacae ditionis regionibus Dei honor et cultus magis indies augeatur, fidei integritas ac debita ecclesiae obedientia servetur, sacra omnia ex praecepto SS. Canonum administrentur, in clero sacra disciplina vividiori eniteat luce, reviviscat et in populo morum honestas et vitiorum pestis propulsetur.

Verum ut tam magna, tam utilis et salutaris res communibus bonorum votis plene respondeat et mutua inter sacerdotium et imperium concordia et fiducia foveatur et firmetur, Vos omnes, praeclarissimi Austriacae ditionis antistites, curas cogitationesque vestras ad id conversuros satis spero et confido atque ea omnia praestituros, quae ad hunc optatissimum finem assequendum conducere valeant. Iam Vos omnes providentissimo Beatissimi Patris summi Pontificis et aug. ac vere apost. imperatoris et regis consilio in amplissimo conventu congregatos, collatis consiliis et conspirantibus animis mature et sapienter cuncta statuisse novi, quae ad ecclesiae et civilis societatis rationes prospiciendas earumque bonum provehendum aptissima Vobis in Domino visa sunt. Verum profecto conspicio et fateor mihimet ipsi non exiguas sanctissimi aeque ac gravissimi operis partes impositas esse, et rationem officii mei postulare, ut ego Vobiscum, amplissimi patres, animo et labore ad optatum assequendum exitum connitar, quod quidem non parum trepidationis mihi ingerit. Oh, si religio, doctrina, zelus, rerum agendarum experientia caeteraeque mihi praesto essent virtutes, quibus eximie praefulget Em. et sane tot nominibus ill. meus antecessor, in cuius locum immeritissime suffectus sum! Ast non ideo animo prorsus deficiendum. Clementissimum laminum et misericordiarum Patrem Deum optimum maximum maiori quo potero pietatis studio humiliter et indesinenter exorabo, ut Ipse infirmitati meae vires tribuat atque hoc auspicatissime iam incoeptum concordiae opus ecclesiam inter et imperium coelesti sua ope perficiat. Sanctissima etiam Virgo Maria sine labe originali concepta, quae Mater Dei et nostra est,

praesentissimo patrocinio suo votis nostris sospitatrix aderit. Quantum vero in me erit, nullus labor, nulla molestia a tanti momenti negotio prosequendo me revocabit neque deterrebit, immo consilium et operam in id conferre satagam, ut cuncta ad iustitiae normam et novissimae conventionis praescripta suaviter et firmiter, sedato aeque ac continenti nisu gradatim componantur. Hac ratione cunctorum animi, uti sperare iuvat, ad obedientiam ecclesiae eiusque Pontificibus divino et canonico iure debitam pedetentim deflectentur et suavissimo Christi iugo lubenter assuescent.

Vos interim omnes, praeclarissimi antistites, qui divinae gloriae zelo semper incensi ac de vestra deque animarum fidei Vestrae commissarum salute vehementer estis solliciti, quique proprii muneris partes tam pie, scienter naviterque impletis, Vos inquam exposco, ut Vestris studiis, curis et benevolo animo mea consilia et actiones in hoc gravissimo opere pertractando adiuvare velitis, adeo ut ea omnia, quae communi opera et labore assequenda contendimus, integra atque inviolata firmari servarique communi itidem gaudio perspiciamus. Meum idcirco erit Vos Vestramque in me, quam spero, benevolentiam officiorum atque obsequii vicissitudine quam largissime remunerare et me paratissimum exhibere ad ea omnia praestanda, quae in mea posita sunt potestate, ut votis reverendissimorum Austriaci imperii antistitum plene et impensissime obsecundem.

Excipiatis denique, peto et rogo, comiter et humaniter primum hoc summae observantiae meae testimonium, dum Vobis, em., cels., exc., ill. ac rev. domini, cuncta a Summo bonorum omnium Datore fausta et prospera ex corde adprecor.

Vindobonae die 1. Novembris 1856.

Ant. Xav. de Luca
archiepiscopus Targensis, nuntius apost.

Illmo et Revmo Domino Domino Jos. Georgio Strossmayer, episcopo Diakovensi et Sirmiensi.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

*Spolja pripis:* primlj. 28. II. 1856.

252.

## Strossmayer nunciju De Luca.

[Đakovo], 1. dec. 1856.

Excellentissime domine archiepiscope, penes c. r. aulam Vindobonensem nuntie apostolice!

Humanissimis Exc. Vestrae litteris mirum in modum nuper creatus, sequentia respondeo: nihil mihi antiquius esse, quam firmissime semper adhaerere

Cathedrae Petri, ad quam propter potiorem eius principalitatem omnem convenire necesse est ecclesiam; nihil mihi potius, quam filialis semper devotionis, reverentiae, pietatis et obedientiae documeta edere erga Eum, qui communis est omnium credentium Pater, supremus gregis Dominici pastor, Iesu Christi his in terris vicarius et infallibile totius orbis oraculum.

His sensibus animatus cum sim, sanctae mihi instar obligationis semper erit, dignissimum Suae Sanctitatis nostris in terris repraesentantem debite venerari, pie eidem obsequi, sanctos eius conatus in fines ecclesiae promovendos succollare, in necessitatibus quibusvis confidenter ad Eundem recurrere, nihilque intentati reliquere, quominus unitis viribus illa bonorum semina, quae per conventionem cum Sancta Sede initam ubertim iacta sunt,[1] in laetissimam segetem in agro Dominico excrescant.

Dignetur Exc. Vestra haec mea sensa aequi bonique consulere meque gratia et patrocinio dignum habere, quibus etc.

1. Decembris 1856.

Josephus Georgius Strossmayer
episcopus.

Excellentissimo, illustrissimo ac reverendissimo domino Ant. Xav. de Luca, archiepiscopo Tarsensis et nuntio apostolico, Viennae.

*Koncept, čitav pisan rukom Strossmayerovom, u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

[1] Konkordat, sklopljen između Svete Stolice i carevine Austrije, 18. aug. 1855.

253.

## Strossmayerov zapis o kapeli u vojnoj školi u Kamenici.

Đakovo, 1. dec. 1856.

Nos Josephus Georgius Strossmayer, Dei et Apostolicae Sedis gratia dioecesium Bosnensis seu Djakovensis et Sirmiensis canonice unitarum episcopus, episcopatuum Belgradensis et Semendriensis in principatu Serbiae administrator apostolicus, Suae Sacratissimae caesareo-regiae apostolicae Maiestatis capellanus ad honores, et artium liberalium et philosophiae ac sanctissimae theologiae doctor, facultatis theologicae ad universitatem Vindobonensem membrum collegiatum, hisce omnibus ad quos pertinet notum reddimus, quod anno domini 1856, die vero 19. mensis Octobris, ad Syrmium excurrentes Kamenicium appulerimus et subsequa die hora decima capellam eiatis instituti militaris, honoribus beatae Catharinae Virginis et Martyris dicatam, in magna distinctiorum militarium et civilium personarum populique frequentia et inter festivos tormentorum et scloporum fragores, solemniter benedixerimus et primum Missae sacrificium in eadem celebraverimus, divinam bonitatem enixim deprecantes, ut be-

nedictionis suae ubertatem effundat, ante omnia in aug. imperatorem et regem apost., Franciscum Josephum I, gratiosissimum sane et magnificentissimum instituti ipsius authorem, dein vero in omnes, qui unquam in eodem, altissimae intentionis conformiter educationis atque adeo futurae suae felicitatis et prosperitatis fundamenta iacient. Post haec autem brevem sermonem habuimus ad alumnos, quos divinae clementiae et caesareae gratiae munere primitias instituti esse contigit, exhortantes eosdem in Domino, ut assiduitate et probitate sua tanto beneficio respondere pergant, indefessam formicae sedulitatem et ingeniosum apis fervorem aemulando ac iugi memoria retinendo, eos nonnisi servos, iuxta parabolam evangelicam, laude et praemio dignos haberi, qui talento concredito foenerantur, damnato eo, qui pecuniam revertenti Domino sine usura reddit. Toti denique in id incubuimus, ut iuventutem convincamus, primas ac praecipuas partes in gravissimo educationis negotio Deo deberi, sine quo frustranea est contentio quaevis, animum humanum agro comparantes, in quo nobilissima semina frustra sunt, nisi solis calore et pluviae humiditate ad frugem deducantur; vitam vero hominis religione destituti, navigio, quod in medio tempestatis et fluctuum turbine gubernatore carens in interitum praecipitatur, ad exemplum illius navis, in qua apostoli interiissent, nisi clamoribus eorum Dominus excitatus, salvasset eos. Tandem octuaginta circiter iuvenes, instituti alumnos, signo Sanctae Crucis signantes et Sacro Confirmationis Chrismate ungentes fidei et virtutis christianae servitio in perpetuum devovimus, qui omnes glorioso Francisci Josephi nomine insigniti sunt, eo quod ex speciali gratia Ipsusmet augustissimus patrinum eorumdem agere dignatus sit.

In horum omnium robur et fidei dignitatem has litteras, in archivo saepelaudati instituti asservandas, propria manu nostra subscripsimus et sigillo nostro episcopali munivimus.

Dabamus in residentia nostra Djakovae anno Domini 1856 die prima mensis Decembris.

Josephus Georgius
episcopus.

*Koncept, čitav pisan rukom Strossmayerovom, u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

254.

## Strossmayer Metelu Ožegoviću.

Đakovo, 15. dec. 1856.

Presvijetli gospodine i velecijenjeni prijatelju moj!

— — — — — — — — — — — — — — — —

Ja sam, hvala Bogu, dost zdrav, a želio bi i Banu zdravlje; baš čitam ovih dana s radošću iz novina, da je bolje. Bože daj!

Ja sam ovih dana veliku radost doživio, naime otvorio se ovd samostan »sivih sestara«. Početak je doduše težak, ali dobar i krepka volja s božjom pomoći učiniti može, da procvate taj zavod lijepo i da krasni plod donese. Proljećem zidat će se samostan za bosanske fratre, koji će me sigurno koštati 30 hiljada for. Ali neka! Nek siromašni fratri imaju sklonište i othranilište svoje ovd. Za njih je to dobro, a dobro je i za nas.

Kako stoje naše željezne ceste? Od neizmjerne važnosti bi bilo, kad bi se slavonsko i hrvatsko [gospodarsko] društvo sjedinilo, ali moram iskreno ispoviditi, da nisam Szécsena[1] sklona na to našo. Sjedinjenje to zato bi bilo po mom mnijenju od velike važnosti, jer bi sjedinjenimi silami možebit prodrijeti mogli, da se željezna cesta produlji do mora kod Rijeke, Kraljevice, Bakra ili Senja, pa da ne ide sve na Trst, što bi za nas vrlo krivo i grbavo bilo. Za Trst je Bruck, za Rijeku ili Kraljevicu Bach. Kad bi se mi složili, onda bi možebit reusirati mogli za leđi Bacha prot Brucku.

S osobitim počitanjem i t. d.

U Đakovu 15/12 1856.

Josip Juraj Strossmayer
biskup.

*Original u arhivu Jugoslav. akad.; korespondencija Ožegovićeva.*

[1] Grof Antun Szécsen (* 1819 † 1896), savjetnik bečkoga dvora kao madžarski „staro-konzervativac".

255.

## Ministarstvo vjera i prosvjete ministarstvu inostranih djela.

Beč, 30. jan. 1857.

Der apostolische Vikar der Franziskaner in Bosnien, welchem bekanntlich mit der a. h. Entschliessung von Schulen und zur Erziehung der christlichen Jugend auf die Dauer von drei Jahren eine jährliche Unterstützung von 1.500 fl. C. M. aus dem Staatsschatze a. g. bewilligt worden ist, hat mit dem anverwahrten an Se k. k. apost. Mt. gerichteten und von dem Bischofe von Diakovar unterstützten a. h. signierten Gesuche um die a. g. fernere Erfolglassung dieser Unterstützung gebeten.

Man gibt sich die Ehre das löbl. k. k. Ministerium zu ersuchen, über diese Bitte die schätzbare Wohlmeinung im Wege des Finanzministeriums anher gefälligst eröffnen zu wollen, damit man sodann den a. u. Vortrag erstatten könne.

Wien am 30. Jänner 1857.

Für den Minister der Unterstaatssekretär
Helfert.

An das löbl. k. k. Ministerium des Äussern.

*Original u arhivu ministarstva vjera i prosvjete u Beču.*

256.

## Ministarstvo inostranih djela ministarstvu financija.

Beč, 7. febr. 1857.

Note.

Mit der anverwahrten Note hat das Kultusministerium das anliegende an S^e^ k. k. apost. Mt. gerichtete und von dem Bischofe von Diakovar unterstützte a. h. signierte Gesuch des apostolischen Vikars in Bosnien anher geleitet.

Das löbl. k. k. Finanzministerium beliebe aus dem Inhalte dieses Gesuches zu entnehmen, dass der gedachte apost. Vikar sich an die Gnade S^r^ Mt. mit der Bitte wendet, dass die mit der a. h. Entschliessung vom 22. April 1853. den Franziskanern in Bosnien zur Errichtung von Schulen und zur Erziehung der christlichen Jugend auf die nunmehr bereits abgelaufene Dauer von drei Jahren a. g. bewilligte jährl. Unterstützung von 1500 fl. C. M. aus dem Staatsschatze nicht nur für einen neuen Zeitabschnitt und im bisherigen Masse gewährt, sondern deren Betrag wo möglich noch erhöht und selbe für die Folge in eine bleibende Subvention ungewandelt werden möge.

Da die Gründe welche S^e^ Mt. im Jahre 1853 veranlassten den bosnischen Franziskanern zu dem erwähnten Zwecke eine Unterstützung aus dem kais. Ärar zufliessen zu lassen, auch gegenwärtig noch in ungeschmälerter Kraft fortbestehen, so glaubt man sich hierorts zu Gunsten der Erneuerung der Subvention auf die Dauer von weiteren drei Jahren aussprechen zu sollen, wogegen nach hierortigen Erachten für eine Umwandlung derselben in eine bleibende oder für eine Erhöhung der jährl. Quote derzeit ein zureichender Anhaltspunkt nicht vorliegen würde.

Man beehrt sich diese Bemerkungen dem löbl. k. k. Finanzministerium mit dem dienstfreundlichen Ersuchen bekannt zu geben, selbe unter Anschluss der Kommunikate und begleitet von Hochdessen eigener erleuchteten Wohlmeinung dem Kultusministerium gefälligst mitteilen zu wollen.

Wien den 7. Februar 1857.

Für den Minister des Äussern der Unterstaatssekretär

Werner.

An das löbliche k. k. Finanzministerium.

*Original u arhivu Ministarstva vjera i prosvjete u Beču.*

257.

## Ministarstvo financija ministarstvu vjera i prosvjete.

Beč, 20. febr. 1857.

Im Anschlusse beehrt man sich die Note des Ministeriums des Äussern über die von dem Bischofe in Diakovar unterstützte Eingabe des apostolischen

Vikars in Bosnien um fernere Gewährung der mit der a. h. Entschliessung vom 22. April 1853 den Franziskanern in Bosnien zur Errichtung von Schulen und zur Erziehung der christlichen Jugend auf die Dauer von drei Jahren a. gn. bewilligten jährlichen Unterstützung von 1500 fl., beziehungsweise Erhöhung und Umwandlung derselben in eine bleibende Subvention, mit dem Bemerken zu übermitteln, dass man sich dem Antrage auf a. gn. Bewilligung der bisherigen Unterstützung auf weitere drei Jahre unter Voraussetzung der Nachweisung ihrer zweckmässigen Verwendung anschliesst, jedoch ebenfalls weder eine dauernde Zusage noch eine Erhöhung des Unterstützungsbetrages für geraten hielte.

Wien am 20. Februar 1857.

Für den Finanzminister
Ruestefer (?).

An das löbliche k. k. Ministerium für Kultus und Unterricht.

*Original u arhivu ministarstva vjera i prosvjete u Beču.*

*Pripis:* Praes. den 23. Februar 1857.

258.

## Namjesničko vijeće Strossmayeru.

Zagreb, 8. apr. 1857.

Euer Hochwürden!

Mit der hierortigen Zuschrift vom 18. Feber 1856 sind E. bisch. H. w. ersucht worden, über die für das Esseker Gymnasium errichtete Katecheten und Stipendienstiftung per 5000 fr. nach den diesfalls unter Einem gemachten Andeutungen einen ordnungsmässigen Stiftbrief verfassen lassen, und denselben im Entwurfe nebst den auf die bewirkte Sicherstellung des Stiftungskapitals Bezug habenden Daten anher mitteilen zu wollen.

Nachem E. bisch. H. w. mit der geschätzten Zuschrift vom 19. März d. J. lediglich nur eine Abschrift der über die Errichtung der fräglichen Stiftung von E. bisch. H. w. ausgestellten Urkunde anher mitgeteilt haben und bezüglich der Acceptation dieser Stiftung und der Angelobung der pünktlichen Erfüllung der Stiftungsbestimmungen nichts vorliegt, so beehrt man sich das Ersuchen um die obige gefällige Verfügung zu erneuern und gleichzeitig zwei Exemplare von Stiftbriefen, wovon der eine vom Agramer Metropolitankapitel und der andere von der Seminärsvorstehung über einige von S[r] Eminenz dem Kardinalerzbischof von Haulik errichtete Stiftung ausgefertiget würde, E. bisch. H. w. zur gefälligen Einsicht und Benützung

bei der zu veranlassenden Stiftsbrieferrichtung gegen seinerzeitigen gefälligen Rückschluss zu übermitteln.

Agram den 8. April 1857.

Für den Ban der k. k. Vizepräsident
Gallensperg.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

259.

## Pretstavka grofa Thuna caru Franji Josipu.

Beč, 9. aprila 1857.

Allergnädigster Herr!

Mit der a. h. Entschliessung vom 22. April 1853 haben E. Mt. den Franziskanern in Bosnien zur Errichtung von Schulen und zur Erziehung der christlichen Jugend auf die Dauer von drei Jahren eine jährliche Unterstützung von 1500 fl. C. M. aus dem Staatsschatze a. g. zu bewilligen geruht.

Mit dem anverwahrten von dem Bischofe von Diakovar unterstützte mit der a. h. Signatur vom 16. Jänner l. J. an mich herabgelangten Gesuche, bittet nun der apostolische Vikar der Franziskaner in Bosnien, dass diese a. gn. Unterstützung, deren Dauer bereits abgelaufen, nicht nur für einen neuen Zeitabschnitt und im bisherigen Ausmasse gewährt, sondern deren Betrag wo möglich noch erhöht und für die Folge in eine bleibende Subvention umgewandelt werden möchte.

Das Ministerium des Äussern und das Finanzministerium sprechen sich laut der Anlagen einstimmig für die Erneuerung der Subvention auf die Dauer von weiteren drei Jahren aus, da die Gründe, aus welchen im Jahre 1853 diese Unterstützung a. gn. bewilligt worden ist, auch gegenwärtig noch in ungeschmälerter Kraft fortbestehen, für eine Umwandlung dieser Unterstützung in eine bleibende oder für eine Erhöhung der jährlichen Quote sei aber dermalen ein zureichender Anhaltspunkt nicht vorhanden.

In Übereinstimmung mit diesen beiden Ministerien erlaube ich mir hiernach den a. u. Antrag zu stellen, dass E. Mt. den Franziskanern in Bosnien den mit der a. h. Entschliessung vom 22. April 1853 zur Errichtung von Schulen und zur Erziehung der christlichen Jugend a. g. bewilligten Unterstützungsbetrag jährlicher Eintausend fünfhundert Gulden C. M. aus dem Staatsschatze auf weitere drei Jahre vom Tage der a. h. Entschliessung angefangen gegen Nachweisung der zweckmässigen Verwendung a. gn. zu bewilligen geruhen.

Wien am 9. April 1857.

Thun.

*Carsko rješenje:* Aus Gnade genehmige Ich diesen Antrag.
Wien 18. April 1857.

Franz Joseph.

*Original u arhivu ministarstva vjera i prosvjete u Beču.*

*Carev pripis:* Erhalten am 18. April 1857.

260.

## Strossmayer Ivanu Kukuljeviću.

Đakovo, 22. apr. 1857.

Velecijenjeni prijatelju!

Oprostite, što Vam na Vaš list od 14. ožujka t. g. tako kasno odgovaram. Razastro sam se na mnogo strana te biva, da mi novčane sile manjkaju, a s druge strane bi me srce bolilo, da ništ ne učinim za toli plemenite svrhe, što ih Vaš rečeni list napominje. Kad dakle oklijevanjem nije do gotovog novca doći, evo Vam šaljem 1000 fr. u državnih obveznicah. Upotrijebite ih, prijatelju mili, kako najbolje znadete, i zasad se tim zadovoljite. Ako Bog da života i zdravlja, budite uvjereni, da ću ja i u buduće rado štogod učiniti za književnost našu, osobito staru, koja je — po mom barem slabom sudu — onim tijekom tekla, koji naravi našeg naroda sasvim odgovara; u kojoj sveta vjera, temeljni taj stup svake ljudske izobraženosti, ono uvažavanje nahodi, koje joj kano najkrasnijem daru božjem pripada.

Ako mislite, da bi se tim novcem trebalo to djelo o bogatstvu i uboštvu[1] odmah tiskati, a Vi to i učinite, a za druge stare skupocjenosti pobrinut ćemo se, ako Bog da, kako rekoh, boljih vremena.

Uostalom i t. d. Vaš stari prijatelj

U Đakovu 22. travnja 1857.

Strossmayer
biskup.

*Original u arhivu Jugoslav. akad. u Zagrebu; spisi Kukuljevićevi.*

[1] Jerolim Kavanjin, Bogatstvo i uboštvo. Zagreb 1861 (up. niže pismo Ivana Kukuljevića Strossmayeru od 11. sept. 1859, bilj. 3).

261.

## Ministarstvo inostranih djela Strossmayeru.

Beč, 5. maja 1857.

Hochwürdigster Herr Bischof!

Seine k. k. apost. Mt. haben über einen vom Kultusministerium im Einvernehmen mit jenem des Äussern erstatteten Vortrag mit a. h. Entschliessung

vom 18. vor. Mts. den Franziskanern in Bosnien den mit der a. h. Resolution vom 22. April 1853 zur Errichtung von Schulen und zur Erziehung der christlichen Jugend auf die Dauer von drei Jahren huldreichst gewährten Unterstützungsbetrag von jährlichen Eintausend fünfhundert Guld. C. Mze. aus dem Staatsschatze auf weitere drei Jahre vom Tage der a. h. Entschliessung angefangen, a. g. zu bewilligen geruht.

Man beehrt sich E. bisch. Gn. hievon mit dem Bemerken zu verständigen, dass wegen Flüssigmachung des besagten Unterstützungsbetrages in der bisher befolgten Weise zu Hochdero Händen bereits das geeignete bei dem Finanzministerium eingeleitet worden ist und dass an den kais. Generalkonsulatsverweser zu Sarajevo unter einem die erforderliche Intimation abgefertigt wird.

Empfangen etc.

Wien den 5. Mai 1857.

Für den Minister des Äussern der Unterstaatssekretär

Werner.

An S$^{e}$ des Hochwürdigsten Bischofs, Herrn Strossmayer bischöfliche Gnaden, Diakovar.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

*Pripis đakovačke bisk. kancelarije:* primlj. 10./5. 1857. Significatum episcopo Panadensi et vicario apostolico in Bosnia (i. e. Mariano Šunjić) 29. Maii.

262.

## Ministarstvo inostranih djela Strossmayeru.

Beč, 5. maja 1857.

An den Bischof Strossmayer zu Diakovár.

*(Kao gore u br. 261.)*

Empfangen etc.

*Koncept u drž. arhivu u Beču; Staatskanzlei, Provinzen, Kroatien-Slavonien pak. 1753—1858.*

*S konceptom pisma na biskupa Strossmayera povezan je i koncept pisma upravitelju generalnoga konsulata u Sarajevu, Franji Soretiću. Prva je alineja ista kao i u Strossmayerovu pismu, a onda dolazi ovaj tekst:*

Man verfehlt nicht, Euer etc. von Vorstehendem mit dem Bemerken in Kenntnis zu setzen, dass wegen Flüssigmachung des besagten Unterstützungsbeitrages unter den bisherigen Modalitäten zu Händen des Bischofs von Diakovar bereits das Erforderliche bei dem kais. Finanzministerium eingeleitet worden ist.

Zugleich werden Euer etc. beauftragt, den apostolischen Vikar in Bosnien von dem Inhalte gegenwärtigen Erlasses in angemessener Weise zu verständigen und die zweckmässige Verwendung der betreffenden Gelder seitens der bosnischen Franziskaner nach wie vor in den Generalkonsulate in der hierortigen Weisung vom 24. Dezember 1853 bezeichneten unaufsichtigen Art zu kontrolieren.

Empfangen etc.

263.

## Strossmayer namjesničkom vijeću u Zagrebu.

[Đakovo], 4. juna 1857.

Excelsum c. r. consilium locumtenentiale!

Ad aestimatissimas de dato 8. Aprilis a. c. litteras ordinariatus hicce respondendi honorem habet.

Originales litterae, stigmate suo provisae, quibus episcopus quinque mille flor. in commodum gymnasii Essekinensis deputat donatque, penes Capitulum huias asservantur. Duplicem copiam harum originalium, per idem Capitulum authenticatam, hicce subiungit ordinariatus putatque hoc modo postulato, quod intra iusti et aequi limites semet continet, omnino satisfieri. Nam quid ad essentiam fundationalium litterarum aliud spectet, quam clara expressio, primo, summae capitalis in certum finem destinatae; secundo, finis in quem eadem summa destinatur, parum secus refert, quo id stylo quave forma fiat. Putat autem ordinariatus utrumque supra memoratum momentum in litteris, quarum copiae adnectuntur, tanta claritate expressum haberi, quanta saltem in scriptis humanis possibilis est.

Quod autem ad illam observationem exc. Consilii attinet, quod Capituli acceptatio et de rite et sancte implendo fundationis fine sponsio desit, reflectitur:

Ex iuris canonici et constitutionis ecclesiasticae principiis Capitulum est organum episcopi, eidem ex toto subiectum. Episcopus non habet quod roget aut requirat Capitulum, ut hoc vel illud faciat, acceptet et spondeat, sed habet, quod mandet et disponat et Capitulum in omnibus, que iuri canonico et statutis Capituli per episcopum utique approbatis contraria non sunt, iussis stare et episcopi voluntatem exequi debet. Capitulum vi muneris sui administrat omnes fundationes dioecesanas sub episcopi inspectione et directione; episcopus itaque fundationem faciens, non habet quod acceptationem et sponsionem petat, sed habet quod disponat; acceptatio et sponsio per se subintelligitur in corpore, quod disponentis mandatis et iussis totum subest, ceteroquin episcopus acceptationem et sponsionem exquirens, agnosceret, eandem nonum quam denegari posse seu quod idem est, agnosceret, iussis et dispositionibus suis

nonumquam ex parte Capituli contrairi posse, quid iuxta ius canonicum absurdum est, cum uti supradictum est, in qualibet dioecesi una nonnisi sit iurisdictio et auctoritas, episcopalis nempe, cui omnes reliquae subesse debent. Modum in dispositionibus suis Capitulo intimandis, quilibet episcopus suum habere potest, essentia semper eadem manet. Sic, verbi gratia potest episcopus fundationem facere intendens Capitulum ad se convocare et nonnisi vivae vocis ministerio disponenda disponere, quin metuere debeat, iussa sua unquam irrita evasura, nam Capitulum corpus est physicae quodammodo immortalitatis privilegio donatum, in quo nunquam omnes simul emoriuntur, sed pluralitas semper vivit, officiorum, traditionum et laborum Capituli continuus haeres; praeterea quidquid episcopus disponit, mox protocollo capitulari per extensum infertur moxque executioni mandari incipit. Haec ideo uberius adduxit ordinariatus hicce, ut exc. Consilium convincat, sibi impossibile esse in re quaesita acceptionem et sponsionem Capituli exquirere. Ceterum dubium non est, copias litterarum submissas scopo desiderato ad amusim respondere.

4. junii 1857.

J. G. Strossmayer
episcopus.

*Koncept, čitav pisan rukom Strossmayerovom, u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

264.

## Ministarstvo inostranih djela ministarstvu vjera i prosvjete.

Beč, 28. juna 1857.

Nota.

Über das an den kais. Generalkonsulatsverweser in Sarajevo infolge der schätzbaren Note vom 22. April d. J. ergangenen Reskript, hat derselbe laut des angeschlossenen Berichtes vom 17. d. Mts. nicht verfehlt, den apost. Vikar in Bosnien, Bischof Šunjić, von der a. h. Entschliessung vom 18. April d. J. zu verständigen, womit Se k. k. apost. Mt. den bosnischen Franziskanern den mit a. h. Resolution vom 22. April 1853 zur Errichtung von Schulen und zur Erziehung der christlichen Jugend auf die Dauer von drei Jahren huldreich gewährten Unterstützungsbeitrag jährl. 1500 fl. aus dem Staatsschatze auf weitere drei Jahre a. g. zu bewilligen geruht haben.

Der gedachte apost. Vikar hat hierauf in der Zuschrift, welche dem obzitierten Berichte beiliegt, an Herrn Soretić das Ersuchen gestellt, das hierneben anverwahrte Dankschreiben an Se Mt. den Kaiser gelangen zu machen.

Indem man sich erlaubt dieses letztere dem löbl. kais. Ministerium zur beliebigen weiteren Verfügung zu übermitteln, bittet man zugleich um nachmalige gefällige Rückstellung der Allegate.

Wien den 28. Juni 1857.

Für den Minister des Äussern der Unterstaatssekretär
Werner.

An das löbl. Kultusministerium.

*Original u arhivu ministarstva vjera i prosvjete u Beču. Priloga nema.*

*Pripis:* Praes. den 1. Juli 1857.

265.

## Strossmayer gen. konzulu Radosavljeviću.

Đakovo, 30. juna 1857.

Auf die von E. H. an mich mittelst des Herrn Generalkonsulatskanzlers v. Vranyczany, gestellten Anfragen, nehme ich mir die Freiheit zu erwidern:

Gegenwärtig wird für Se k. k. apost. Mt., u. gn. H. und K., zweimal in einer jeden heil. Messe, sowohl in Belgrad in der Konsulatskapelle, als auch in der mir unterstehenden Diakovarer Diözese gebeten, und zwar das erste Mal in jenem Teile der Messe, in dem das grösste und anbetungswürdigste Geheimniss unserer heil. Religion, die Wandlung nämlich und das Opfer, verrichtet werden und den man in der Kirchensprache »*canon*« nennt. Das zweite Mal in den Gebeten, die man »*Kollekten*« nennt. Das erste ist jeder kath. Priester, kraft eines apostolischen Privilegiums, für seinen Souverain zu tun verpflichtet, wo immer übrigens sein Aufenthalt sein mag. Das zweite geschieht Kraft einer Diözesanverordnung, die ich erlassen habe. Nach der Anordnung der kath. Kirche geschieht das Erste, wie die ganze übrige mystische Handlung, in einer Sprache, die nur dem fungierenden Priester vernehmbar ist; das Zweite aber wird auch vom Volke vernommen und in Hochämtern auch gesungen. Das Erste wird also auch dann, wann die serbische Regierung eine eigene Kirche für den katholischen Gottesdienst gebaut haben wird, in Belgrad so lange geschehen müssen, als der dort pastorierende Priester ein österreichischer Untertan sein wird, was hoffentlich immer statthaben dürfte, da die Diözese Belgrad und Semendrien in der jüngst erflossenen Zirkumskriptionsbulle der Agramer Metropolie aufgenommen erscheint und daher die Katholiken Serbiens für immerwährende Zeiten der Metropolitanjurisdiktion des Agramer Erzbischof unterworfen bleiben, was zur natürlichen Folge ihre Unterstellung unter die Diözesanjurisdiktion des Djakovoer Bischofs hat. Das Zweite wird nur so lange stattfinden, als der kathol. Gottesdienst in der Konsulatskapelle verrichtet wird; später wird es unterbleiben, damit man nicht jenem Verdachte

Raum gebe, dem sich vielfach der orientalische Ritus, namentlich aber jener, der seine Ritualbücher von Russland bezog, ausgesetzt hat.

Was die Konsulate anderer katholischen Mächte anbelangt, so liegt unbestreitbar in ihrem katholischen Charakter die Befugnis, von den kathol. Priester zu fordern, dass bei gewissen festlichen Gelegenheiten auf ihre Intention, ein feierlicher Gottesdienst abgehalten werde. Weil ich indessen Österreich, als die Schutzmacht der Katholiken in der Europäischen Türkei anerkenne und weil ich überzeugt bin, dass sich dieses Recht Österreichs in der Geschichte, in den Tatsachen und vielleicht auch in politischen Sanktionen gründet, und weil überdies die Katholiken Serbiens und Bosniens durch positive kirchenrechtliche Verhältnisse an einige der Bischöfe Österreichs, an den Erzbischof von Agram und den Bischof von Djakovo, auf immer gewiesen sind, so werde ich meinem Priester in Belgrad die Anweisung erteilen, sich in derlei Angelegenheiten immer ins Einvernehmen mit dem Repräsentanten Österreichs zu setzen.

Was endlich die Frage anbelangt, ob es dem katholischen Priester erlaubt sei, für den Fürsten von Serbien ein Kirchengebet zu verrichten, so unterliegt dies, vom katholischen Standpunkte, wohl keiner Schwierigkeit. Unbedingt ist das Gebot des Evangeliums für die Fürsten und Vorgesetzten zu beten und die katholische Kirche tut dies überall, insbesonders auch da, wo der Landesfürst kein Katholik ist. Es ist überdies eine heilige Pflicht seine Erkenntlichkeit für empfangene Wohltaten durch Liebe und Anhänglichkeit, die sich im Gebete äussern, zu beweisen. Ich werde daher meinen Priester in Belgrad den Auftrag geben, bei sich ergebenden derlei Gelegenheiten einen feierlichen Gottesdienst zu halten, nach demselben aber mit dem Volke vor dem Allerheiligsten das im *Ciborium* ausgestellt wird, fünf Vater-Unser und fünf Ave Maria für das Wohl des Fürsten zu beten.

Übrigens etc.

Djakovo den 30. Juni 1857.

Joseph Georg Strossmayer
Bischof.

*Koncept, čitav pisan rukom Strossmayerovom, u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

**Prilog.**

*Grof Buol-Schauenstein Radosavljeviću.*

Beč, 21. marta 1857.

Wohlgeborner Herr!

Auf die in E. W. Berichte vom 5. vorigen Mts. gestellten Anfragen hinsichtlich der Abhaltung von Kirchengebeten von Seite des apostolischen

Missionärs zu Belgrad in den dortigen katholischen Kapellen, sehe ich mich in dem Falle Nachstehendes zu Ihrer Richtschnur zu erwidern.

Was die erste Ihrer Fragen anlangt, so kann von einer Verpflichtung des apostolischen Missionärs in der unter österreichischen Schutze stehenden k. k. Generalkonsulatskapelle an bestimmten Tagen für einen fremden Souverain laut zu beten, durchaus keine Rede sein, da ein derartiger Anspruch, welcher einem Eingriffe in das österreichische Schutzrecht gleichkäme, ohne besondere Bewilligung des Schutzherrn oder seines offiziellen Vertreters, einer fremden Macht nicht eingeräumt zu werden vermag.

Dagegen unterliegt es keinem Anstande, dass dieselben eine solche Bewilligung (wie Sie dies bei Gelegenheit des Napoleonsfestes im vorigen Jahre auch wirklich getan haben[1]) in jenen Fällen erteilen, in welchen die österreichische Generalkonsularskapelle, als das einzige in Belgrad befindliche katholische Gotteshaus, von dem Konsulate einer anderen katholischen Macht dazu benützt würde, um an bestimmten festlichen Tagen einen feierlichen Gottesdiest darin abhalten zu lassen.

In Ansehung Ihrer zweiten Anfrage ist zu bemerken, dass die Gebetsformel für den Kaiser von Österreich nur in denjenigen katholischen Gotteshäusern im Oriente üblich ist, welche unter dem besonderen Schutze Österreichs stehen. Da dies auf die von der serbischen Regierung gebaute katholische Kapelle vor der Hand keine Anwendung findet, so dürfte jene Gebetsformel für Se Mt. den Kaiser solange unterbleiben können, bis etwa die fragliche neue Kapelle unter den Schutz der kais. Regierung gestellt würde.

Dass letzteres in der Tat geschehe oder wenigstens verhütet werde, dass ein solches Schutzrecht nicht in die Hände einer andern Macht, und namentlich nicht in jene Frankreichs gelange, schien mir übrigens von entschiedener Wichtigkeit, und E. W. wollen daher dieses Ziel sorgfälltig im Auge behalten und sich die Erwägung und umsichtige Benützung der Mittel und Wege, wie selbes zu erreichen wäre, angelegen sein lassen.

Was endlich den von E. W. aufgeworfenen Zweifel betrifft, ob es dem apostolischen Missionär als katholischen Priester erlaubt wäre, für den akatholischen Fürsten von Serbien ein Kirchengebet zu verrichten, so ist dies ein Punkt, dessen Entscheidung lediglich in der Kompetenz der kirchlichen Autorität liegt.

Dieselben wollen daher hierüber vor Allem die Ansicht des Herrn Bischofs von Diakovar, als des Diözesanbischofs des mehrgenannten Missionärs einholen und dessen bezügliche Äusserungen anher bekannt geben. Jedenfalls schiene es wünschenswert, dass hiebei eine Einrichtung getroffen werden könnte, durch welche der serbische Landesherr, der mit der Erbauung der Kapelle dem katholischen Kultus einen wesentlichen und dankbar anzuerkennenden Dienst erwies, weder verletzt noch bei ihm und unter der serbischen Bevölkerung, sei

es gegen Österreich, sei es gegen die katholische Religion, irgend ein Misstrauen oder Übelwollen erweckt würde.

Empfangen etc.

Wien am 21. März 1857.

Graf von Buol.

Sr des Herrn v. Radosavljević Wohlgeborn, Belgrad.

*Prijepis u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

[1] Dne 8. maja 1855. pisao je apost. misionar Edmund Bocskor iz Beograda Strossmayeru među ostalim administrativnim stvarima, i ovo: „Ad requisitionem non tantum caesareo Gallici generalis consuli locumtenentis cancellarii, Reneaux, verum etiam ad requisitionem caesareo Austriaci generalis consuli, septima Maii gratiarum actorium sacrum cum „Te Deum" pro felici Gallici caesaris Napoleonis eliberatione e manu siccarii Deo omnipotenti obtuli, gratiosissimam quoad hunc actum Illustritatis Vestrae ratihabitionem praesupponendo." *(Original, ibidem).*

266.

## Grof Leo Thun caru Franji Josipu.

Beč, 7. jula 1857.

Allergnädigster Herr!

Mit der a. h. Entschliessung vom 18. April l. J. haben E. Mt. den Franziskanern in Bosnien den mit der a. h. Entschliessung vom 22. April 1853 zur Errichtung von Schulen und zur Erziehung der christlichen Jugend a. gn. bewilligten Unterstützungsbetrag jährlicher 1500 fl. C. M. aus dem Staatsschatze auf weitere drei Jahre huldvollst zu bewilligen geruht.

Der apostolische Vikar in Bosnien, Bischof Marjan Šunjić, welcher von dieser a. h. Entschliessung durch den kaiserlichen Generalkonsulatsverweser in Sarajevo verständigt worden ist, hat sich veranlasst gefunden, E. Mt. für diese neuerliche Huld und Gnade in dem anverwahrten, im Wege des Ministeriums des Äussern anher gelangten Schreiben, seinen ehrerbietigsten Dank auszusprechen. Ich erlaube mir dieses Schreiben mit dem a. u. Antrage zu unterbreiten, dass E. Mt. diesen Ausdruck seines Dankes wohlgefällig zur Wissenschaft zu nehmen geruhen wollen.

Wien am 7. Juli 1857.

Thun.

*Carsko rješenje:* Ich nehme diesen Dankesausdruck wohlgefällig zur Kenntnis.

Laxemburg den 15. Juli 1857.

Franz Joseph.

*Original u arhivu ministarstva vjera i prosvjete u Beču. Priloga nema.*

## 267.

## Strossmayer c. kr. namjesničkom vijeću.

Đakovo, 25. aug. 1857.

Excelso c. r. consilio locumtenentiali Croatico-Slavonico Zagrabiae.

Iuxta isthic adnexam scripturam P. Philippi Kunić, cleri religiosi provinciae Bosnae Argentinae Diakovae in episcopali lyceo studentis guardiani,[1] comparanda veniunt diversa supellectilia pro seminario neoerecto eiusdem cleri religiosi nec non pannus emendus pro vestitu. Quapropter hisce nomine cleri huius religiosi humanissime requiro exc. c. r. consilium locumtenentiale, quatenus e fundo commissariatico necessarias hunc in finem summas quantocius eidem assignare dispositionemque facere dignaretur, ut hae isthic, quo prius possibile, leventur. Secum enim iuventus provinciae Bosnae Argentinae seminarium suum iamiam fini suo proximum inhabitare non posset.

Praeterea[2] rogo exc. consilium locumtenentiale, ut deinceps pecuniae commissariaticae non per me leventur, sed quoniam a mense Novembri clerus Bosnensis hicce distinctum suum seminarium inhabitaturus distinctamque suam oeconomiam domesticam ducturus sit, ut eaedem pecuniae per guardianum immediate leventur, qui utique rationes suas exc. consilio praestabit. Idem igitur prorsum est, an dictus guardianus ex manibus meis aut imediate ex manibus huiatis officii contributionalis suas pecunias percipiat. Declarare autem debeo, quod ego nullo pacto pecunias hasce levare velim ab eo momento, quo dicti Bosnenses fratres suum distinctum seminarium inhabitaturi sunt, quod — uti dixi — mense proximo Novembri eveniat.

In reliquo etc.

Diakovae die 25. Augusti 1857.

Josephus Georgius Strossmayer
episcopus etc.

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

[1] Sada ga nema.

[2] Odavde do kraja („eveniat") koncept je nastavio sam Strossmayer svojom rukom.

## 268.

## Strossmayer dobiva zaostale neke prihode.

Beč, 28. aug. 1857.

Vortrag des Ministers des Innern, Freiherrn von Bach, vom 28. August 1857, über das a. h. bezeichnete Gesuch... des Bischofs von Diakovar, Joseph Georg Strossmayer, um Erfolgung des Urbarialrentenrestes.

Aus den Verhandlungsakten ergibt sich nachstehender Sachverhalt:

*(Caeteris exmissis)*

3. Für die zur Bistumsherrschaft Diakovar gehörig gewesenen 1649$^{6}/_{8}$ Bauernansässigkeiten ist das Aversionalentschädigungskapital per 445.095 fl. ermittelt worden, wovon die jährliche Rente 22.254 fl. 15 kr. beträgt.

Die seit 1. Mai 1848 bis dahin 1857 verfallenen Renten belaufen sich demnach auf die Summe von 200.292 fl. 45 kr. Von dieser Summe entfällt auf den Bischof Strossmayer, welcher am 7. Dez. 1849 in die Temporalien des Bistums eingeführt wurde, die für die Zeit vom 7. Dez. 1849 bis 1. Mai 1857 entfallende Tangente im Betrage von 164.785 fl. 9 kr. Da derselbe jedoch laut a. h. Entschliessung vom 7. Juni 1856 eine Abschlagszahlung von 86.000 fl. bereits erhalten hat, so gebührt ihm hieran noch der Betrag von 78.685 fl. 9 kr.

Im Grunde dieses Sachverhaltes muss der Minister des Innern den obigen Anträgen, mit denen sich auch das Kultusministerium einverstanden erklärt, insoferne dieselben auf die Rücksichtswürdigkeit der Bittsteller abzielen, vollkommen beistimmen ...

*Carsko rješenje:* A. E. Ich bewillige, dass ... dem Diakovarer Bischofe, Joseph Georg Strossmayer, ebenfalls der Rest der bis Ende April d. J. verfallenen Renten, jedoch in runden Beträgen, und zwar ... im Betrage von 78.650 fl. in Grundentlastungsschuldverschreibungen mit Coupons erfolgt werde.

Wien den 26. Sept. 1857.

Franz Joseph.

*Original u drž. arhivu u Beču; Ministerkonferenzkanzlei Nr. 3455 ex 1857.*

## 269.

## Grof Nádasdy o denuncijaciji Antuna Ruhwalda protiv biskupa Strossmayera.

Beč, 20. sept. 1857.

Vortrag des Justizministers Grafen Nádasdy vom 20. Sept. 1857 über das a. h. bezeichnete Gesuch des ehemaligen herrschaftlichen Försters Anton Ruhwald in betreff seiner Ansprüche an die bischöfliche Herrschaft Diakovar.

Anton Ruhwald bittet im obigen Gesuche um die Vorhaltung der Herrschaft Diakovar zur Ausfolgung seines rückständigen Gehaltes von 600 fl. und um die Bezahlung eines Betrages von 1000 fl. als Entschädigung für den ihm durch die widerrechtliche Dienstesentlassung zugefügten Schaden, sowie um Zurückstellung seiner Früchte und einer Barschaft von 10 fl., welche auf

Ansuchen der Herrschaft wegen angeblicher Gegenforderungen gerichtlich in Beschlag genommen worden sind. Ausserdem enthält das Gesuch mehrfache Beschuldigungen gegen die Herrschaft, *respective* den angeblich mit der ökonomischen Leitung beauftragten Johann Strossmayer, Vater des Bischofs Josef Georg Strossmayer. Obwohl nun diese offenbar nur auf Gehässigkeit beruhenden Anschuldigungen mit den zivilrechtlichen Ansprüchen des Bittsteller, worauf sich die a. h. Signatur allein bezieht, in keinem unmittelbaren Zusammenhange stehen, hat der Bezirksvorsteher Karl Czékus, ohne höheren Orts dazu beauftragt zu sein, seine Erhebungen über die zivilrechtlichen Ansprüche des Bittstellers auch auf all jene gehässigten Anschuldigungen ausgedehnt, wodurch nicht nur der Abschluss der Erhebungen sich unnötigerweise verzögerte, sondern auch das schon seit früher bestehende Zerwürfnis zwischen dem Bezirksamte einer und dem Bischofe sowie der dortigen Geistlichkeit andererseits, nur noch gesteigert wurde, so dass sich der Bischof veranlasst sah, in der vorliegenden *»ab Imperatore«* bezeichneten Majestätseingabe gegen das Vorgehen des Bezirksvorstehers Einsprache zu erheben. Über diese Eingabe und die gepflogenen Erhebungen wurde Czékus von jeder weiteren Einflussnahme in diese Angelegenheit entfernt und eine weitere eindringliche Untersuchung seines diesfälligen Benehmens angeordnet, deren Resultat weiter unten angeführt werden wird.

Indem der vortragende Justizminister sofort Seite 9—20, die von Seite des Försters Ruhwald gegen die Herrschaft Diakovar und den Vater des Bischofs Strossmayer angeführten Beschuldigungen, sowie die vom gedachten Bischof gegen Ruhwald gemachten Angaben und die hierüber gepflogenen gerichtlichen Verhandlungen umständlich anführt, geht derselbe Seite 20 auf das eigentliche a. h. bezeichnete *Petitum* über und bemerkt, dass sich in keiner Beziehung etwas zu Gunsten des Bittstellers Anton Ruhwald verfügen lässt. Er wurde nämlich nur probeweise in den Dienst aufgenommen und konnte somit, wenn er den Anforderungen der Herrschaft nicht entsprochen hat, von dieser nach Belieben wieder entlassen werden. Dass aber die Herrschaft hinreichenden Grund hatte ihn nicht länger im Dienste zu behalten, dürfte auch, abgesehen von den übrigen zu seinem Nachteile angeführten Umständen, schon im Hinblick auf die von der Herrschaft beigebrachten Äusserungen seiner früherer Dienstgeber, nämlich des Freiherrn von Prandau und der Herrschaft Orahovica, wohl kaum einen Zweifel unterliegen, da er in derselben als ein sehr bedenkliches Individuum geschildert wird, wobei namentlich die Verwaltung der Herrschaft Orahovica bemerkt, dass er wegen verschiedenartigen Betrügereien und wegen seines, besonders durch beständige Verdächtigung der Mitbeamten an den Tag gelegten unverträglichen Sinnes, aus dem Dienste entlassen werden musste. Seine Entlassung stellt sich demnach keineswegs als widerrechtlich dar und eben so wenig kann die Vorenthaltung seines Jahresgehaltes als unrechtmässig bezeichnet werden, da er auf Erfolgung desselben nur dann einen Anspruch machen könnte, wenn ihm durchaus nichts zur Last

fallen würde und wenn er insbesondere nachgewiesen hätte, dass er alle eingehobenen Gelder auch gehörig in Abfuhr gebracht habe, was aber bei dem Widerspruche der Herrschaft und da er die angeblich an Johann Strossmayer geleistete Zahlung von 2.400 fl. bisher nicht nachzuweisen vermochte, allerdings noch sehr in Frage gestellt ist und die richterliche Entscheidung abzuwarten kommt.

Auf eine Konventionalstrafe von 1000 fl. kann aber der Bittsteller schon deshalb keinen Anspruch machen, weil er nicht nachweist, ja nicht einmal behauptet, dass eine solche Strafe ausdrücklich bedungen worden. Es erübrigt daher nichts als ihn bezüglich seiner Bitte in betreff des Jahresgehaltes und der Konventionalstrafe auf den Rechtsweg zu weisen. Was schliesslich die angesuchte Freigebung des mit Beschlag belegten Vermögens betrifft, so steht diese Angelegenheit mit dem gegenwärtig beim Komitatsgerichte in Essek anhängigen Rechtsstreite, wegen des von der Herrschaft *titulo* nicht geleisteter Geldabfuhren von Ruhwald angesprochenen Betrages von 2493 fl. 28 kr., im innigsten Zusammenhange, daher der Gesuchssteller mit seiner diesfälligen Bitte nur auf diesen Rechtsstreit verwiesen werden kann.

Was die Angabe des Bischofs betrifft, er habe erst nachträglich erfahren, dass Ruhwald als Mörder in Untersuchung gestanden, hat sich herausgestellt, dass Ruhwald bloss wegen des Verbrechens des Todschlages in Untersuchung gestanden, weil er im Jahre 1850 als herrschaftlicher Jäger in Darda, auf den Insassen Johann Lang sein Gewehr abgefeuert hatte, wodurch Lang im Schenkel derart verletzt wurde, dass er, weil ihm die ärtzliche Hilfe nicht rechtzeitig geleistet werden konnte, an Verblutung gestorben ist. Der mit der Erhebung des Verfalles betraute vormalige Stadthauptmann in Essek, Johann Neumayer, hat diese Angelegenheit ganz auf sich beruhen lassen und erst im Jahre 1855 gelangte die Anzeige hievon an das Komitatsgericht. Ruhwald wurde sofort wegen Todschlages in Anklagezustand versetzt, das weitere Strafverfahren jedoch in folge Beschlusses des Komitatsgerichtes zu Fünfkirchen de do. 19. Jänner l. J. aufgelassen, weil die dem Beschuldigten zur Last gelegte Handlung sich — im Hinblick auf die im Jahre 1850 wirksamen ungarischen Gesetze — bloss als eine Übertretung darstellt, die nach §§ 531 und 532 Strafgesetz als bereits durch Verjährung erloschen angesehen werden muss. Ob dem Bittsteller Ruhwald noch sonst welche strafbare Handlungen zur Last fallen, ist aus den Vorlagen nicht mit Bestimmtheit zu entnehmen und wird sich erst aus dem Berichte herausstellen, mit dessen Erstattung das Banaltafelpräsidium das Komitatsgericht in Essek zu beauftragen beabsichtigt.

Die vom Bittsteller Ruhwald dem Johann Strossmayer (Vater des Bischofs) zur Last gelegten strafbaren Handlungen, haben sich teils nicht bewährt, teils ist darüber schon längst im gerichtlichen Wege abgesprochen worden. Das Erstere (»nicht bewährt«) gilt namentlich von der angeblich tötlichen Misshandlung der Magdalena Galovac; das Letztere (»bereits erledigt«) aber von der Beschädigung des Michael Zimmermann und von der

Vorschubleistung bei einen Diebstahle; im ersteren dieser beiden Fälle wurde Johann Strossmayer laut Beilagen Elench Nr. 58 vom ehemaligen Stadtmagistrate in Essek am 8. April 1831 wegen Mangel an Beweisen freigesprochen, im letzteren dagegen unteren 3. Dez. 1834 schuldig befunden und zu einmonatlichen Arreste verurteilt, welcher jedoch später in eine Geldstrafe von 30 fl. umgewandelt worden ist.

Was das Vorgehen des Bezirksvorstehers Czékus anbelangt, so wird ihm ausser der nicht notwendigen Ausdehnung der Erhebungen auf sämtliche Beschwerdepunkte, die übrigens nach der Versicherung des Banaltafelpräsidiums keineswegs in einer unlauteren Absicht, sondern bloss in der Unbehilflichkeit dieses Bezirksvorstehers und auch in der Furcht vor einer allfälligen Denuntiation des beschwerdesüchtigen Ruhwalds, ihren Grund hat, auch ein leidenschaftliches und willkürliches Benehmen zur Last gelegt. In dieser Beziehung wird in den Eingaben des Bischofs Strossmayer insbesondere hervorgehoben, dass die Zeugen in Punitovci unter fortwährenden Drohungen vernommen und ein Zeuge (Peter Malošević) sogar misshandelt worden sei, dass sofort der Bezirksvorsteher auch den Pfarrer zu Punitovci zu solchen Angaben zu verleiten gesucht habe und dass er mehrere Protokolle, nach der Hand, willkürlich abgeändert und einige sogar unterschlagen haben soll.

In wie weit diese Angaben gegründet sind, ist aus den Vorlagen nicht zu entnehmen, weil das Banaltafelpräsidium die in dieser Richtung schon unterm 27. Februar v. J. aufgetragenen Erhebungen dem Zeitpunkte vorbehalten hat, bis die diesem a. u. Vortrage beigeschlossenen, die Beschwerde des Ruhwald betreffenden Akten wieder zurückgelangt sein werden. Obschon nun diese Beschuldigungen grösstenteils nur in dem bereits in dem (Beilage 9 reproduzierten) a. u. Vortrage des Ministers des Innern geschilderten Zwiespalte zwischen dem bischöflichen Ordinariate in Diakovar und dem dortigen Bezirksamte ihren Grund haben dürften, so muss das Vorgehen des Bezirksvorstehers Czékus doch einer strengen Untersuchung unterzogen werden, weil jene Beschuldigungen, sofern sie gegründet sind, sich als eine grobe Verletzung der Dienstpflicht darstellen, die in keinem Falle ungeahndet gelassen werden kann.

Der Herr Justizminister behält sich daher vor, in dieser Beziehung die geeignete Weisung an das Banaltafelpräsidium zu erlassen und erlaubt sich in Bezug auf die im oberwähnten a. u. Vortrag des Ministers des Innern vom 16. Juni 1856 in Aussicht gestellte Entfernung des Bezirksvorstehers Czékus von Diakovar a. u. beizufügen, dass Czékus schon zu Ende des vorigen Jahres in gleicher Eigenschaft nach Daruvar übersetzt und die dadurch erledigte Bezirksvorstehersstelle in Diakovar dem Bezirksamtsadjunkten in Rann, Telemach von Corner, verliehen wurde, welcher ein geborner Krainer ist und alle Eigenschaften besitzt, die erwarten lassen, dass die früher eingetretenen Reibungen zwischen der Geistlichkeit und dem Bezirksamte nunmehr sich nicht mehr erneueren werden.

Die Eingaben des Bischofs Strossmayer enthalten auch die Bitte um Mitteilung der auf die Beschwerden des Anton Ruhwald bezüglichen Erhebungen um sich den verschiedenen Beschuldigungen gegenüber rechtfertigen zu können. Obschon diese Bitte nun als behoben angesehen werden dürfte, so steht doch nichts entgegen, dass dem Bischofe — wie vom Banaltafelpräsidium beantragt wird — die Einsicht der Akten bei dem Komitatsgerichte in Essek gestattet werde, zumal dieselben auch solche Beschuldigungen enthalten, welche dem Bischofe, bezüglich seinem Vater, Anlass geben könnten, gegen Anton Ruhwald die gerichtliche Amtshandlung in Anspruch zu nehmen.

Der übrige Inhalt der an E. Mt. gerichteten Eingabe des Bischofs Strossmayer bezieht sich auf die Verwaltung seines Bistums und seine angeblich mehrseitig in Zweifel gezogene politische Gesinnung. Da dieser Gegenstand ausser dem Wirkungskreise des Justizministers liegt, glaubt Graf Nádasdy die Würdigung der diesfälligen Eröterungen lediglich dem a. h. Ermessen E. Mt. überlassen zu müssen.

Der Herr Justizminister schliesst sodann mit der a. u. Bitte: E. Mt. geruhe den vorliegenden a. u. Vortrag zur a. h. Kenntnis zu nehmen und zu genehmigen, dass Anton Ruhwald mit seiner Bitte in betreff seines Jahresgehaltes und der angesprochenen Konventionalstrafe auf den Rechtsweg, mit jener um Freigebung seines sequestrierten Vermögens aber auf den gegenwärtig beim Komitatsgerichte in Essek anhängigen Rechtsstreit wegen den von der Herrschaft angesprochenen 2493 fl. 28 kr. verwiesen werde, wovon auch der Bischof Strossmayer in Erledigung seiner vorliegenden Eingabe zu verständigen sein wird.

Erledigung nach dem vorgelegten Resolutionsentwurfe.

Am 28. Sept. 1857.

*Carsko rješenje:* Ich nehme diesen Vortrag zur Kenntnis und überlasse Ihnen das Gesuch des Anton Ruhwald und jenes des Diakovarer Bischofs auf die beantragte Weise zu erledigen.

Wien den 4. November 1857.

Franz Joseph.

*Original u drž. arhivu u Beču; Ministerkonferenzkanzlei 1857.*

*U arhivu ministarstva pravde u Beču čuvaju se svi ostali spisi, koji se tiču ove prljave afere. Mislim, da je dovoljan ovaj spis (pored pretstavke biskupa Strossmayera od 4. jan. 1856.), da osvijetli stvar.*

270.

## Strossmayer gen. konzulu Radosavljeviću.

Đakovo, 30. okt. 1857.

Euer Hochgeboren, Herr k. k. Oberst und Generalkonsul!

Euer Hochgeboren haben mir neulich, als ich in Majdanpek die kanonische Visitation hielt, so viele und so wesentliche Dienste geleistet, dass ich es für meine angenehmste Pflicht halte, E. H. dafür meinen innigsten Dank abzustatten. Gott der Allmächtige möge Ihnen und Ihren lieben Angehörigen tausendfach all das Gute entgelten, was Sie in Ihrer hohen und einflussreichen Stellung für die katholische Sache getan haben und noch tun werden.

Genehmigen Sie übrigens nebst dem Gefühle meiner Dankbarkeit auch jenes meiner vorzüglichsten Hochachtung mit der ich zu geharren die Ehre habe. E. H. untertänigster Diener

Diakovar, am 30. Okt. 1857.

Joseph Georg Strossmayer
Bischof.

*Original u drž. arhivu u Beču; Gesandshaft Belgrad 1857.*

271.

## Strossmayer đakovačkom Kaptolu.

Đakovo, 31. okt. 1857.

Venerabile Capitulum, fratres in Christo dilecti!

Dum nuper Viennae morabar, manifestavit mihi desiderium suum praecessor meus Exc. dom. Josephus Kuković, post obitum suum in crypta episcoporum Diakovensium requiescendi et diem felicis resurrectionis operiendi. Desiderium hoc viri optimi ac de me optime meriti, cum gaudio excepi, spopondique nos, quiqui superstites erimus, ea facturos ad funeris solemnitatem, quae eius dignitas, quaeve noster erga eundem, qua nostrum olim patrem et episcopum amor et filialis pietas deposcit. Idem Excellentissimus mille florenos C. M. in funeris sui expensas destinavit. Tercenti ex his cadent ven. Capitulo, reliqui septingenti mihi immanuabuntur in praedictum finem expendendi.

Dum haec ad notitiam ven. Capituli deferrem, cum solito etc.

[Diakovae] ultimo Octobris 1857.

Josephus Georgius
episcopus.

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

272.

## FML Kempen Strossmayeru.

Beč, 3. nov. 1857.

Infolge der mündlichen und der vom 15. v. Mts. datierten schriftlichen Anregung E. bisch. Gnaden, haben Se k. k. apost. Mt. der Kaiser, über meine a. u. Fürbitte, einen Beitrag von achthundert Gulden zur Erbauung eines Gotteshauses in Majdanpek oder zu Schulzwecken für die dortige katholische Jugend, a. g. zu widmen geruht.

Ich beeile mich E. bisch. Gn. diese Summe in der Anlage zu übermitteln und benütze diese angenehme Veranlassung, um Hochdieselben wiederholt meiner ausgezeichnete Hochachtung und Verehrung zu versichern.

Wien am 3. November 1857.

Kempen, FML.

An Se bisch. Gnaden den Herrn röm. kath. Bischof von Sirmien und Diakovár, k. k. titular Hofkaplan etc. Josef Georg Strossmayer, Diakovar.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

273.

## Strossmayer Metelu Ožegoviću.

Đakovo, 23. nov. 1857.

Illustrissime domine, velecijenjeni prijatelju!

Iz priklopljenog ovd pisma[1] vidit ćete, u kaku je nezgodu upao moj fiškal Mirko Hrvat.[2] Ja mnijem, da nije u toliko kriv, u koliko ga Banski stol odsudi. Odsudio ga je naimre na *silentium* cijele jedne godine. On je apelirao na Vrhovno kasacionalno sudište u Beču.[3] Kad bi se kazna po Banskom stolu izrečena po Vrhovnom sudištu potvrdila, više bi tu štete i nezgode bilo za spahiluk nego za otsuđenoga istog, jerbo tečajem te godine ne bi mogo spahiluk u vrlo važnim poslima zastupati.

Zato Vas ja lijepo molim, da ako se po zakonih može, da mu u pomoći kod Vrhovnog sudišta budete. U ostalom presvijetloj gospoji supruzi dobro zdravlje i svima Vama božji blagoslov iskreno želeći ostajem s potpunim štovanjem i ljubavlju Vaš štovatelj i prijatelj

U Đakovu dne 23. stud. 1857.

Strossmayer,
biskup.

*Original u arhivu Jugoslavenske akademije; Spisi Ožegovićevi.*

[1] Sada ga više nema.

[2] Biskup je napisao Horváth.

[3] Tada, u vrijeme apsolutizma (1852—1862), jedino za čitavo carstvo.

274.

## Banski stol Strossmayeru.

Zagreb, 2. dec. 1857.

K. k. Banaltafelpräsidium.

Se k. k. apost. Mt. haben mit a. h. Entschliessung vom 4. Nov. l. J. a. gn. zu genehmigen geruht, dass Anton Ruhwald mit seiner Bitte in betreff des Jahresgehaltes und der angesprochenen Konventionalstrafe auf den Rechtsweg und mit jener um Freigebung seines sequestrierten Vermögens, auf den gegenwärtig bei dem k. k. Komitatsgerichte zu Essegg anhängigen Rechtsstreite, wegen der von der bischöflichen Herrschaft Diakovo angesprochenen 2493 fl. 28 kr., verwiesen werde.

Infolge h. Erlasses des k. k. Ministeriums der Justiz vom 19. v. Mts. werden E. Hw. das angeschlossene Majestätsgesuch *de praes.* 17. Feber 1856,[1] sowie das bei dem k. k. Justizministerium eingebrachte Gesuch *de praes.* 17. Feb. 1856[2] zurückgestellt und Ihnen zugleich eröffnet, dass es Ihnen unbenommen bleibe, die in dieser Angelegenheit aufgelaufenen Untersuchungsakten bei dem k. k. Komitatsgerichte Essegg einzusehen.

Agram am 2. Dezember 1857.

Rušnov.

An den hochwürdigsten Herrn Bischof Georg Strossmayer.

*Ovjerovljeni prijepis od bečkoga c. kr. bilježnika Dr. Karla Edm. Langera (dd° Wien am 8. April 1858) u prezidijalnom arhivu bivše hrv. slav. dalm. zemaljske vlade u Zagrebu.*

[1] To je Strossmayerov spis od 4. jan. 1856. (gl. gore str. 329—336).
[2] Taj spis nisam našao.

275.

## Strossmayer caru Franji Josipu.

[Đakovo, 23. dec. 1857].

Sacratissima caes. reg. Maiestas!

Dignabatur Mtas Vestra sacratissima benignum indultum, muneri 10 mille fl. iunctum, dedisse, ut seminarium clero iuniori Bosnensi educando destinatum, hicce Diakovae erigatur. Infrascriptus homagiali cum submissione referendi honorem habet, aedes praedictas iamiam consummatas propediem fini suo tradendas fore. Institutum hoc inter infinita alia perenne erit gloriae, munificentiae et pietatis Mtis Vestrae sacr., preconium non tantum in nostris, sed et in exteris oris. Nostrum autem erit omnium sine intermissione preces ad misericordiae dominicae sinum fundere, ut inde quarumvis gratiarum munera in Mtem V.

sacr. uberrime deriventur. Ex duobus hicce adnexis documentis unum fundamentali lapidi impositum est, alterum autem ius in dictas aedes asserit iis, ad quos pertinet.

Dum hoc debitae gratitudinis et reverentiae erga Mtem V. sacr. officium exequi meditaretur infrascriptus, pervenit ad eundem laetum nuntium, ex inexhausto liberalitatis Mtis V. sacr. thesauro communitati catholicae in Majdanpek 800 fl. muneri datos esse, in fines aut ecclesiae aut scholae, prout adiuncta deposcent. Sanctum erit infrascripto curare, ut novum hosce caelareae munificentiae donum quo ocius destinationi suae tradatur, utque prout omnes, ita hi etiam in Serbiae principatu degentes dioecesani sui, uti boni christiani, ita etiam fidelissimi Mtis Vestrae sacr. subditi semper maneant semperque fidelitatis suae in Mtem V. documenta edant. Caeterum infrascripto in deliciis semper est, semet nominare fidelissimum, piissimum et obdientissimum Mtis V. sacr. etc.

Josephus Georgius Strossmayer
episcopus.

*Koncept, čitav pisan rukom Strossmayerovom, u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

276.

## Strossmayer biskupu Šunjiću

Đakovo, 23. dec. 1857.

Illustrissime ac reverendissime domine vicarie apostolice et episcope!

Aedes clero iuniori Bosnensi educando destinatae iamiam consumatae fini suo inserviunt, quod ad gratam Illtis Vestrae et fratrum suorum notitiam hisce perfero.

Adnecto hicce pariter bina documenta, quorum unum exhibet, quid fundamentali lapidi dictarum aedium impositum sit. Secundum autem, quomodo ego dictas aedes in ius et proprietatem Illtis Vestrae et fratrum Bosniensium in perpetuum transcribam.[1]

Caeterum commendo me etc.

Diakovae 23. Decembris 1857.

Josephus Georgius
episcopus.

*Takova ista pisma upravio je Strossmayer 23. dec. 1857. još i Nunciju u Beč, ministru grofu Buol-Schauensteinu i nadbiskupu zagrebačkom Hauliku.*

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

[1] Gl. niže u aktu ministarstva inostranih dje'a od 7. jan. 1858. Prilozi.

277.

## Strossmayer prezidiju namjesničkoga vijeća u Zagrebu.

Đakovo, 23. dec. 1857.

Hochlöbliches k. k. Statthaltereipräsidium!

Der Unterzeichnete nimmt sich hiemit die Freiheit hochachtungsvoll anzuzeigen, dass das hiesige Seminär für die geistliche bosnische Jugend bereits vollendet und von den Betreffenden bezogen sei. Der Unterzeichnete hat insoferne von den ursprünglichen Plane abweichen müssen, als nach dem Urteile des Architektes die dazu bestimmten herrschaftlichen Gebäude sich als durchaus untauglich erwiesen. Es musste also ein neuer Platz angekauft und das Gebäude vom Grund aus neu aufgeführt werden. Das ganze Gebäude samt dem Hausplatze kostet 43.315 fl. Das (beiliegende) Dokument A samt sechs Beilagen enthält den Originalkontrakt mit dem Architekten, die summarische Rechnung und fünf Originalquittungen. Die Originalquittungen stellen eine dokumentierte Rechnung vor über jene 10.000 fl., welche Se k. k. apost. Mt. zu diesem Baue allergnädigst zu bewilligen geruhten. Was die Auslagen die der Gefertigte zu diesem Behufe gemacht hat, anbelangt, so genügen die summarisch angegebenen Ziffern. Es wird noch der Plan des besagten Gebäudes unter B und zwei Dokumente unter C u D beigefügt. Das Dokument unter C ist der Inhalt dessen, was in den Grundstein hinterlegt wurde; das Dokument D ist der Inhalt eines Briefes an den apost. Vikär von Bosnien, Bischof Marjan Šunjić.

Mit ausgezeichneter Hochachtung etc.

Đakovo 23. Dez. 1857.

Joseph Georg Strossmayer
Bischof.

*Koncept, čitav pisan rukom Strossmayerovom, u dijecezanskom arhivu u Đakovu. Priloga nema.*

278.

## Ministarstvo inostranih djela ministarstvu vjera i prosvjete.

Beč, 7. jan. 1858.

Note.

Man beehrt sich dem löblichen k. k. Kultusministerium das hier samt Allegaten angeschlossene Schreiben vom 23. v. M. zu übermitteln, mit welchem der H. Bischof Strossmayer anzeigt, dass das für das Seminarium des jüngeren bosnischen Klerus bestimmte neue Gebäude in Diakovar vollendet und bereits von den betreffenden Klerikern bezogen worden ist.

Diesem Schreiben liegen Abschriften bei, sowohl des Dokuments, welches in den Grundstein hinterlegt, als der Urkunde, durch welche das Gebäude seiner Bestimmung übergeben wurde.

Das Zustandekommen dieses für die Förderung des katholischen Kultus in der türkischen Nachbarprovinz, dessen Beschützerin die österreichische Regierung ist, sehr erspriesslichen Unternehmen, ist nebst der grossmütigen Beihilfe Sr Mt. des Kaisers, welcher zu demselben die Summe von 10.000 fr. aus dem Staatsschatze a. g. bewilligt hat, dem apostolischen Eifer und den reichlichen Spenden des Herrn Bischofs von Diakovar zu verdanken.

Das Ministerium des Äussern glaubt daher, dass es angemessen sein dürfte, diesem Prälaten hiefür die verdiente Anerkennung auszusprechen, und zwar umsomehr, als derselbe in dem sub a) beiliegenden Dokumente die Munifizenz Sr Mt. des Kaisers glänzend hervorhebt, dagegen in lobenswürdiger Bescheidenheit alles das, was er seinerseits getan, völlig in den Schatten stellt.

Man ersucht das löbl. k. Kultusministerium bei Rückleitung der Kommunikate den in der Sache beliebig gefassten Beschluss anher mitteilen zu wollen.

Wien am 7. Jänner 1858.

Für den Minister des Äussern der Unterstaatssekretär:

Werner.

An das löbl. k. k. Kultusministerium.

## Prilozi.

1.

*Biskup Strossmayer ministru inostranih djela.*

Đakovo, 23. dec. 1857.

Eure Excellenz!

Ich nehme mir hiemit die Freiheit anzuzeigen, dass das Seminarium für die bosnische geistliche Jugend hier in Đakovo bereits vollendet sei; die Betreffenden haben es dieser Tage bezogen. Ich füge hiezu zwei Dokumente; das erste ist in den Grundstein hinterlegt worden, das zweite ist das Übergabsinstrument.[1]

Indem ich dies etc.

Đakovo am 23. Dezember 1857.

Joseph Georg Strossmayer
Bischof.

Seiner des Herrn k. k. Ministers der äusseren Angelegenheiten Excellenz in Wien.

2.

*Isprava stavljena u temeljni kamen.*

Đakovo, 1. sept. 1857.

Anno reparatae salutis millesimo octingentisimo quinquagesimo septimo, Calendis Septembris, sedente in cathedra Petri sanctissimo domino domino Pio Nono, pontifice maximo, sceptrum imperii Austriaci tenente gloriosissimo imperatore Francisco Josepho primo.

Augustissimi imperatores Austriae et reges apostolici pro insigni suo in rem christianam studio, nunquam non semet fautores, protectores et benefactores christianorum in Turcia Europaea degentium exhibuere. Inter omnes catholici Bosnae Argentinae, singulari quodam modo protectricem vicinae Austriae manum quavis data occasione experti sunt. Gloriosae memoriae imperator Josephus II^dus^ specialem fundationem, quam »Commissariaticam« vocant, clero iuniori Bosnensi educando in perpetua tempora addixit, unde factum, ut clerici Bosnenses partim in Hungaria, in diversis Fratrum Franciscanorum claustris, partim in Italia instituerentur et in sacerdotes formarentur. Interim haec distractio et divisio unioni et animorum consensioni, quae clerum unius eiusdemque vocationis et regionis animare debet, non respondebat. Dissidiis internis inde ortis evenit, ut aditus clero Bosnensi ad fontes institutionis et educationis suae in Austria longiori tempore praecluderetur et clerus populusve Bosnensis spirituali suo patre, id est vicario suo apostolico episcopali potestate insignito, diutius orbatus viveret, rebus christianis utique in peius de die in diem vergentibus, donec tandem, agente imprimis episcopo Bosnensi seu Diakovensi Josepho Georgio utraque summa potestas et spiritualis Romae et temporalis Viennae benigne annuerent, ut et orbitati supra memoratae finis tandem imponeretur et ostium Austriae fratribus Bosnensibus tamdiu reclusum, reseraretur. Inde fit, ut sub auspiciis viri optimi et piissimi Marjani Šunjić, vicarii apostolici et episcopi, res catholicae in Bosnia in dies laetiora capiant incrementa, utque iuvenes religiosi provinciae Bosnae Argentinae sufficienti numero in operarios agri dominici in seminario cleri iunioris Diakovae efformarentur. Unum saltem ad horum omnium complementum defuisse videtur: aedes quippe distinctae, in quibus clerus Bosnensis sub propria sua disciplina viveret, prout id et iussis Suae Sanctitatis Summi Pontificis Pii IX, priscis item aeque ac novis fratrum Bosnensium votis respondebat. Defectui huic, per aedium, quibus hodierna die fundamentalis lapis ponitur, erectionem occurritur. Qua in re praecipua laus et gloria debetur Suae Sacratissimae caes. regiae et apost. Mti Francisco Josepho I, qui non tantum aedificationi huic in terris sui iuris clementer consensit, sed et decem mille florenos hunc in finem ex aerario suo liberaliter resolvit, quo equidem insigni beneficio, novo gratitudinis vinculo clerum populumve catholicum Bosnensem in eternum sibi devinxit. Reliqua curis et impendiis praesulis Josephi Georgii facta sunt, qui hoc quantulumcunque meritum suum oculos hominum tam latere vult, quam

latet imus harum aedium lapis idque solum desiderat, ut fratres Bosnenses preces nonnunquam ad misericordiae divinae sinum pro remissione peccatorum suorum fundant. Det Deus, in cuius gloriam aedes hae erectae sunt, ut operarii coenaculo hocce in agrum dominicum missi, vere sint sal terrae, animas ab omni corruptionis labe praeservans, et lux mundi, veritatis, iustitiae et pietatis radiis praefulgens omnibus, qui in domo Dei sunt.

3.

*Isprava o predaji bosanskoga seminarija.*

Aedes seminarii pro clero Bosnensi, Deo opitulante, consummatae sunt nihilque obest amplius, quominus destinationi suae tradantur. Nos igitur infrascripti tenore praesentium notum reddimus universis ad quos pertinet, quod aedes praedictas, quantum in nobis est, clero iuniori Bosnensi educando in perpetuum addicamus, nulli unquam integrum esse volentes fratres Bosnenses in iuris huius exercitio turbare. Quodsi tamen iidem fratres, quacunque demum de causa hoc iure uti vel nollent vel non possent, tunc aedes hae redibunt in ius et proprietatem episcopi Diakovensis, qui iisdem in fines dioeceseos suae libere utetur, iis decem mille florenis, qui ex aerario publico hunc in finem impensi sunt, cum gratitudine restitutis, si secus eorumdem venia obtineri nequierit. Fratres interim Bosnenses, hac quoque, occasione iterum iterumque monitos volumus, ut memores sint, hoc tantum beneficium post Deum clementiae et liberalitati augustissimi imperatoris et regis apostolici Francisci Josephi I potissimum deberi; suum proinde totiusque gregis catholici Bosnensis esse sine intermissione orare, ut regia plane in se liberalitas, quibusvis gratiarum divinarum muneribus compensata semper maneat. Quantum ad nos, caritate nos animatos adusque erga fratres Bosnenses exhibuimus, cuius ardorem nihil unquam exstinguet in nobis. Volumus autem, ut iidem fratres, par pari reddentes, nos piis suffragiis suis non excludant. Commune interim omnium nostrum votum, communis oratio sit, ut Dominus novello huic vineae suae plantario Spiritus sancti numen et dignum destinatione sua incrementum tribuat.

Datum in solita residentia nostra Diakovae die 26. Novembris anno Domini 1857.

[Josephus Georgius
episcopus].

*Original, odnosno prijepisi, u arhivu ministarstva vjera i prosvjete u Beču.*

[1] Još ljeti 1856. počelo se u Đakovu gradnjom seminara za bosansku franjevačku mladež. Kad je pred zimu 1857. bio dogotovljen, onda su se 10. dec. — kano na dan Prijenosa Loretske kuće Bl. Dj. Marije — preselili Bošnjaci u novi svoj dom. Toga je dana u 10 sati prije podne biskup Strossmayer blagoslovio novi dom i tom prilikom održao bosanskoj franjevačkoj mladeži govor, našto se jedan od mladića bosanskih zahvalio.

279.

## Aleksandar Helfert banu Jelačiću.

Beč, 18. jan. 1858.

Ministerium des Kultus und Unterrichts.

Hochgeborner Graf!

Unter Beziehung auf den hierortigen Erlass vom 13. d. Mt., mit welchem von der kroat. slav. Statthalterei die Äusserung über die von dem Bischofe Strossmayer angezeigte Vollendung und Übergabe des bosnischen Seminargebäudes in Diakovar abverlangt wurde, ersuche ich E. E., bei der Würdigung der diesfälligen Verdienstlichkeit des Bischofs Strossmayer auch die Verdienste, die derselbe durch die von ihm aus eigenen Mitteln gegründeten, speziell aufzuführenden Stiftungen für die Kirche und das allgemeine Beste sich erworben hat, würdigen und mir die schätzbare Wohlmeinung über die Art und Weise einer öffentlichen Anerkennung derselben gefälligst eröffnen zu wollen.

Genehmigen etc.

Wien am 18. Jänner 1858.

Für den Minister der Unterstaatssekretär
Helfert.

An Se des Herren Banus von Kroatien und Slavonien, k. k. Gouverneurs von Dalmatien und Fiume, Feldzeugmeisters etc. Joseph Grafen Jelačić de Bužim Excellenz.

*Original u prezidijalnom arhivu bivše hrv. slav. dalm. zem. vlade u Zagrebu.*

280.

## Prezidij hrv.-slav. namjesničkog vijeća grofu Petru Pejačeviću.

Zagreb, 26. jan. 1858.

An Se des Herrn k. k. Komitatsvorstandes, Statthaltereirates, Peter Grafen Pejačević von Veröcze, in Essek.

Hochgeborner Graf!

Der Herr Bischof von Diakovar, Josef Georg Strossmayer, hat — so viel bekannt ist — eine Stiftung für das Esseker Gymnasium in dem Betrage von 5.000 fl., dann zur Dotierung des Katecheten an der Präparandie und an der Mädchenschule, und des vierten Lehrers an der Hauptschule zu Diakovar

eine Stiftung von 10.000 fl. errichtet, und zur Errichtung eines Knabenseminärs daselbst 30.000 fl. erlegt.

Überdies soll der benannte Prälat den Baufond der Kathedralkirche zu Diakovar mit 60.000 fl. bedacht, den Defizientenfond mit 10.000 fl., den Fond zur besseren Dotierung der Kapläne ebenfalls mit 5.000 fl., vermehrt und endlich zum Bau des Seminärgebäudes für die bosnischen Franziskanerkleriker, wofür Se k. k. apost. Mt. 10.000 fl. aus dem Staatsschatze a. g. bewilligt haben, aus eigenen Mitteln noch einen Betrag von 30—40.000 fl. verwendet haben.

Bezüglich der erstbenannten drei Stiftungen sind Verhandlungen bei der hiesigen Statthalterei vorgekommen und daraus das Nähere hier bekannt. In betreff der weiteren ersuche ich E. H., mir auf Grund der allenfalls zu Gebote stehenden Anhaltspunkte die tunliche Aufklärung, wie auch darüber zu erstatten, ob das Seminärbäude für die bosnischen Kleriker wirklich in der Art erbaut ist, dass mit Grund angenommen werden könne, es sei dafür — nebst den aus dem Staatsschatze erfolgten 10.000 fl. — noch ein Betrag von 30—40.000 fl. verwendet worden.

Hiebei wollen E. H. die Verdienste, die sich der Herr Bischof von Diakovar, Joseph Georg Strossmayer, um die Kirche und das allgemeine Beste, sowohl durch die namhaften Spenden aus eigenen Mitteln, wie auch in anderer Weise erworben hat, würdigen und näher beleuchten.

Genehmigen etc.

[Agram] am 26. Jänner 1858.

N[ikolaus] Melinčević.

*Koncept u prezidijalnom arhivu bivše hrv. slav. dalm. zem. vlade u Zagrebu.*

*Pripis:* Expediert 27/1 *statim.*

281.

## Grof Petar Pejačević namjesničkom vijeću u Zagrebu.

Osijek, 21. febr. 1858.

Hohes k. k. Statthaltereipräsidium!

Nachdem der Herr Bischof von Diakovar, Joseph Georg Strossmayer, die Verwaltung der von ihm gemachten frommen und Humanitätsstiftungen zum grössten Teile dem Diakovarer Domkapitel übertragen hat, so habe ich, um dem h. Erlasse vom 26. v. Mts. möglichst genau entsprechen zu können, mir ein Verzeichniss der vom Domkapitel administrierten Fundationen verschafft. Indem ich diese, von dem Herrn Dompropste, Weihbischofe Pavić, zusammen gestellte Übersicht dem h. k. k. Statthaltereipräsidium über-

sende, erlaube ich mir zur Aufklärung einzelner Posten einige Bemerkungen beizufügen.

Die Stiftung unter Post 1,3 und 12 sind inhaltlich des hohen Präsidialerlasses von 26. v. Mts. der h. Statthalterei aus ämtlichen Verhandlungen bekannt.

Die Schulstiftung unter Post Nr. 12 ursprünglich mit 10.000 fr. dotiert, ist von dem Herrn Fundator auf 11.150 fr. erhöht worden, damit die bemessenen Gehalte des Lehrers und Katecheten durch die entfallenden l. f. Abgaben nicht geschmälert werden.

Der Stiftung unter Post Nr. 2, 5, 7 und 8 geschieht in dem h. Präsidialerlasse vom 26. v. Mts. Erwähnung.

Die Fundation unter Post 4 mit 10.000 fr. ist zur Vermehrung einer bereits früher bestandenen, von den Vorgängern des Herrn Bischofs gemachten frommen Stiftung zur Erhaltung eines den barmherzigen Schwestern zur Obsorge übergebenen vereinigten Krankenhauses und weiblichen Erziehungsinstitutes bestimmt.

Das Schwesternhaus ist im vor. Jahre zur Errichtung gelangt und es hat der Herr Bischof Strossmayer an Bau und Einrichtungskosten aus eigenen Mitteln bereits über 50.000 fr. beigetragen.

Das in dem Schwesternhause eingerichtete Hospital ist für 20 Kranke bestimmt.

Die laut Post Nr. 10 dem im vor. J. ins Leben getretenen Esseker Frauenwohltätigkeitsvereine gewidmeten 1000 fr. sind in einer Grundentlastungsobligation dem Domkapitel übergeben, welches die Interessen der Vereinskassa abführt.

Der Bau des Seminargebäudes für die bosnischen Franziskanerkleriker, zu welchen S^e^ k. k. apost. Mt. 10.000 fr. aus dem Staatsschatze a. g. bewilligt haben, ist zu Gänze vollendet und hat laut eingesehener Baurechnung 42.315 fr. gekostet. Die abgängigen 32.315 fr. hat Herr Bischof Strossmayer aus eigenen Mitteln gespendet. So viel mir bekannt ist, hat der genannte Prälat an grösseren Wohltätigkeitsakten noch weiter vollzogen und an namhafteren Beträgen gespendet:

| | |
|---|---|
| a) für die Votivkirche in Wien . . . . . | 2.000 fr. |
| b) für den Ban-Jelačić-Invalidenfond . . . . . | 2.500 fr. |
| c) zur Errichtung einer Kapelle am Diakovarer Friedhof . | 1.000 fr. |
| d) für das illyrische Kollegiatkapitel und Hospitium S. Hieronymi in Rom . . . . . | 4.000 fr. |
| Hiezu gerechnet die Beiträge zum Baue des bosnischen Klerikerseminars . . . . . | 32.315 fr. |
| die Bau- und Einrichtungskosten des Barmherzigen-Schwesternhauses . . . . . | 50.000 fr. |

die aus der beigeschlossenen Konsignation ersichtlichen Stiftungen . . . . . 134.150 fr.

summieren sich die frommen und Humanitätsakte des Herrn Bischofs auf 225.965 fr.

Die Grösse der Verdienste des Herrn Bischofs von Diakovar um die Kirche und das allgemeine Beste ergibt sich von selbst aus der Grossartigkeit der hier ziffermässig dargestellten aufopfernden Werktätigkeit für kirchliche, Schul- und Humanitätszwecke.

Die bereits auf 140.000 fr. angewachsenen Opfer für kirchliche Zwecke, worunter ich auch die Baukosten des bosnischen Seminars zähle, sind offenbar noch nicht zum Abschlusse gelangt, denn so viel mir bekannt ist, hat sich der Herr Bischof zur Aufgabe gestellt, den Dombau, zu dessen Fonde er bereits 50.000 fr. beigetragen hat, in nächster Zeit in Angriff zu nehmen und es ist kaum zu zweifeln, dass dieses grossartige Werk bei der evidenten Unzulänglichkeit des bisher vorhandenen Baufondes fortan sich der ausgedehntesten Unterstützung seinerseits erfreuen wird.

Durch die mit grosser Munifizenz geförderte Errichtung des bosnischen Seminars hat er nicht allein um die katholische Kirche sich wesentliche Verdienste erworben, sondern gleichzeitig den Sympathien unter den bosnischen Glaubensgenossen für den Kaiserstaat, dem sie so grosse Wohltat verdanken, einen mächtigen Aufschwung verliehen.

Neben den, mehr als 20.000 fr. die er zur Förderung der Schulzwecke dem Esseker Gymnasium, der Bibliothek und der Diakovarer Hauptschule gewidmet hat, hat er auch für Zwecke der Jugenderziehung der weiblichen Erziehungsanstalt in dem Kloster der barmh. Schwestern zu Diakovar beigetragen. Ich habe in dieser Beziehung zu bemerken, dass bereits jetzt nach kaum einjährigen Bestande der Anstalt, an deren Ausdehnung und Vervollkommung von dem Herrn Bischofe unausgesetzt gearbeitet wird, weit über 100 Schülerinen, darunter ein grosser Teil im unentgeltlichen Pensionate, daselbst in der Erziehung sind und dies mit wahrhaft christlicher Toleranz ohne Unterschied des Religionsbekenntnisses.

Die Munifizenz des Herrn Bischofes Strossmayer für kirchliche, Schul- und Wohltätigkeitszwecke erscheint um so hervorragender, wenn in Erwägung gezogen wird, dass er erst seit wenigen Jahren sich im Nutzgenusse der bischöflichen Präbende befinde, und bis auf die neueste Zeit rücksichtlich seiner Einkünfte den Rückwirkungen der Umgestaltung der Urbarialverhältnisse in hohem Grade ausgesetzt war.

Essek am 21. Februar 1858.

Der k. k. Komitatsvorstand

Pejacsevich.

**Prilog.**

Consignatio fundationum piarum per illustrissimum dominum episcopum Diacovensem, Josephum Georgium Strossmayer, factarum:

| | | |
|---|---|---|
| 1. | Die 3ª Maii 1852. pro caes. reg. gymnasio Essekinensi scopo procurandorum instrumentorum physicalium . . . . | 5.000 fl. |
| 2. | Die 1ª Augusti 1857. pro fabrica ecclesiae cathedralis Diakovensis . . . . . | 50.000 fl. |
| 3. | e. d. pro erigendo Diakovae seminario puerorum . . . | 30.000 fl. |
| 4. | e. d. pro hospitali misericordiae Diakovensium . . . . | 10.000 fl. |
| 5. | e. d. pro fundo »Deficientium sacerdotum« . . . . . | 10.000 fl. |
| 6. | e. d. pro fundo cassae dioecesanae . . . . . | 5.000 fl. |
| 7. | e. d. pro procurandis novitiis sacerdotibus necessariis libris . | 5.000 fl. |
| 8. | e. d. pro fundo misere dotatorum capellanorum . . . . | 5.000 fl. |
| 9. | e. d. titulo celebrandi annue unius sacri pro felici dioeceseos regimine vita comite, post mortem vero pro refrigerio animae ipsius fundatoris . . . . . | 1.000 fl. |
| 10. | Die 19ª Martii 1857. societati dominarum Essekinensium (Frauenverein) pro sublevandis pauperibus . . . . . | 1.000 fl. |
| 11. | Die 1ª Januarii 1858. pro 24 sacris votivis . . . . . | 1.000 fl. |
| 12. | e. d. in subsidium capitalis scholae Diakovensis magistri quarti et catechetarum penes eandem scholam . . . . . | 11.150 fl. |

*Summa: 134.150 fl.*

Capitulum Bosnense seu Diacovense praedeductorum omnium capitalium fundationalium sibi resignatorum curam et administrationem, iuxta mentem illustr. domini fundatoris, suscepit.

Datum Diakovae die 19. Februarii 1858.

(L. S.)

De voluntate venerabilis Capituli:
Carolus Pavić
praepositus Capituli Diakovensis.

*Original u arhivu ministarstva vjera i prosvjete u Beču.*

282.

## Conrad grofu Leonu Thunu.

Zagreb, 5. marta 1858.

Euere Excellenz!

Mit Beziehung auf den hohen Erlass vom 18. Jänner l. J. und im Nachhange zum Berichte vom 21. Februar l. J., mit welchem über den

vollendeten Bau des Seminargebäudes zu Diakovar für die geistliche Jugend des Franziskanerordens in Bosnien die ausführliche Anzeige erstattet worden ist, habe ich die Ehre E. E. eine Nachweisung über die Verdienste des Diakovarer Bischofs Josef Georg Strossmayer, die er sich durch verschiedene zu kirchlichen und öffentlichen Zwecken in bedeutenden Summen gewidmete Geschenke und Stiftungen um Staat und Kirche erworben hat, im Anschlusse zu unterbreiten.

Wie daraus E. E. hochgeneigt ersehen werden wolle, hat der genannte Prälat nicht nur für den Bau des gedachten Seminariums für bosnische Franziskaner, zu welchen Se k. k. apost. Mt. den Betrag von 10.000 fl. aus Staatsmitteln allergnädigst bewilligt haben, den namhaften Betrag von 32.315 fr. gespendet, sondern es hat derselbe überdies zu Kirchen-, Unterrichts- und anderen öffentlichen Zwecken Stiftungen im Gesamtbetrage von 134.150 fr. gegründet und ausser der namhaften Dotation, mit welcher er den bereits bestandenen, von seinen Vorgängern gegründeten Fond zur Errichtung eines den barmherzigen Schwestern zur Obsorge übergebenen Krankenhauses und weiblichen Erziehungsinstitutes vermehrt hat, auch die Bau- und Einrichtungskosten dieser beiden vereinigten Anstalten mit 50.000 fr. aus eigenen Mitteln bestritten. Überdies hat sich derselbe bei Bildung des Fondes für die Votivkirche in Wien mit 2.000 fr. beteiligt und den Ban-Jelačić-Invalidenfond mit 2.500 fr. bedacht, dann für die Errichtung einer Kapelle am Diakovarer Friedhofe 1.000 fr. gespendet und dem illyrischen Kollegialkapitel und Hospitium Sti Hieronymi in Rom 4.000 fl.; mithin im ganzen 225.965 fr. zu frommen, kirchlichen und öffentlichen Zwecken gewidmet.

Wenn erwogen wird, dass der genannte Bischof erst kurze Zeit im Genusse des bischöflichen Benefiziums sich befindet und dass eben in dieser Zeitperiode die Einkünfte des Bistums durch den allgemeinen Umschwung der Verhältnisse gelitten und namentlich den Rückwirkungen der Umstaltung der Urbarialverhältnisse ausgesetzt waren, so lässt sich aus der vorangeführten Darstellung die Grösse der von ihm gebrachten Opfer ermessen.

Es kann nicht übersehen werden, dass derselbe die Errichtung des oberwähnten Seminariums für Bosnien im echt christlichen und patriotischen Geiste aufgefasst und durch seine mit so grossen Opfern betätigte Mitwirkung zur Herstellung dieses Institutes, der Verbreitung und Befestigung des christlichen Glaubens in Bosnien, neue Kraft zu verleihen sich bemüht hat.

Ebenso sind die bedeutenden Spenden und Stiftungen, welche er zu Zwecken des Kultus und Unterrichts gewidmet hat und die besondere Liebe und Sorgfalt, welche er der Jugenderziehung im Allgemeinen, namentlich aber der weiblichen Erziehungsanstalt der barmherzigen Schwestern in Diakovar angedeihen lässt, die nach einem kaum einjährigen Bestande bereits im schönsten Aufblühen begriffen ist, indem bereits über 100 Schülerinen zum Teil im unentgeltlichen Pensionate daselbst Erziehung erhalten, ein sprechender Beweis seines patriotischen, humanen und echt apostolischen Sinnes, der ihr

*

grosse Opfer nicht scheuen lässt, wenn es gilt den christlichen Bedürfnissen seiner Diözesanen möglichst wirksam abzuhelfen.

In Anbetracht dieser vielfältigen um Staat und Kirche gleich grossen Verdienste und der ausgezeichneten Eigenschaften dieses von seltenem Glaubenseifer erfüllten Mannes, halte ich denselben einer besondern a. h. Anerkennung und Auszeichnung würdig und erlaube mit in Hinblick auf die hohe Kirchenwürde, die derselbe bekleidet, mich dafür auszusprechen, dass E. E. sich bewogen finden dürften, die vorangeführte Verdienste dieses Prälaten zur a. h. Kenntnis zu bringen und die Verleihung der Geheimenratswürde für den Bischof hochgeneigt zu erwirken.

Agram am 5. März 1858.

Für den Ban
Conrad.

An Se des k. k. Herrn Ministers für Kultus und Unterricht, wirklichen geheimen Rates etc. etc. Leo Grafen von Thun Excellenz.

*Original u arhivu ministarstva vjera i prosvjete u Beču.*

*Koncept u prezidijalnom arhivu bivše hrv.-slav.-dalm. zem. vlade u Zagrebu (potpisao ga Nikola Melinčević).*

283.

## Grof Leon Thun caru Franji Josipu.

Beč, 19. marta 1858.

Allergnädigster Herr!

Mit der a. h. Entschliessung vom 12. Mai 1856 haben E. Mt. die Widmung eines für das Bistum Diakovar entbehrlich gewordenen Fruchtmagazins zur Unterbringung eines Seminars für die bosnischen Franziskanerzöglinge allergnädigst zu genehmigen und zur diesfälligen Umgestaltung des Gebäudes 10.000 fl. aus dem Staatsschatze al. gn. zu bewilligen geruht.

Da das alte herrschaftliche Gebäude, welches zu diesem Zwecke benützt werden sollte, sich hiezu nach der Ansicht des Architekten minder tauglich erwies, so hat der Bischof Strossmayer einen neuen Platz angekauft und das Gebäude mit einem Kostenaufwande von 42.315 fl. von Grund aus neu aufgeführt.

Dasselbe steht nunmehr vollendet da und ist bereits auch von den bosnischen Klerikern bezogen.

Die von dem Bischofe diesfalls unter Anderen auch an das Ministerium des Äussern erstattete Anzeige, ist von diesem Ministerium an das treugehorsamste Kultusministerium mit dem Bemerken geleitet worden, dass — nachdem das Zustandekommen dieses für die Förderung des katholischen Kultus in der

türkischen Nachbarprovinz so sehr erspriesslichen Unternehmens, nebst der grossmütigen Beihilfe E. Mt. dem apostolischen Eifer und den reichlichen Spenden des Bischofs Strossmayer zu verdanken sei, dem Bischofe hiefür eine Anerkennung erteilt werden möchte.

Wie aus dem ehrerbietigst anverwahrten Berichte des Statthaltereipräsidiums in Agram hervorgeht, hat der Bischof Strossmayer nicht allein für den Bau des gedachten Seminars den namhaften Betrag von 32.315 fl. gespendet, sondern überdies zu Kirchen-Unterrichts- und anderen öffentlichen Zwecken Stiftungen im Gesamtbetrage von 134.150 fl. gemacht, die Bau und Einrichtungskosten für das Krankenhaus und Erziehungsinstitut der barmherzigen Schwestern in Diakovar mit 50.000 fl. aus eigenen Mitteln bestritten und nebst anderen milden und patriotischen Beiträgen im Ganzen 225.965 fl. zu frommen, kirchlichen und öffentlichen Zwecken gewidmet.

Diese grossmütigen Spenden geben einen sprechenden Beweis des patriotischen, humanen und echt apostolischen Wirkens dieses Kirchenfürsten und erscheinen um so beachtenswürdiger als er erst kurze Zeit im Genusse des bischöflichen Benefiziums sich befindet und in dieser Zeitperiode rücksichtlich seiner Einkünfte den Rückwirkungen der Urbarialumgestaltungen in hohem Grade ausgesetzt war.

Diese Betrachtung und die ausgezeichneten Eigenschaften dieses von seltenem Glaubenseifer und treuer Anhänglichkeit an den a. h. Thron innigst beseelten Kirchenfürsten bestimmen mich, dem Antrage des Ministeriums des Äussern wegen einer besonderen a. h. Anerkennung der Verdienste desselben beizutreten.

Ich erlaube mir daher, einverständlich mit dem Statthaltereipräsidium, E. Mt. a. u. zu bitten, dem Bischofe von Diakovar, Joseph Georg Strossmayer, die Würde eines wirklichen geheimen Rates mit Nachsicht der Taxe allergnädigst verleihen zu wollen.

Wien am 19. März 1858.

Thun.

*Original u arhivu ministarstva vjera i prosvjete u Beču.*

## 284.

## Strossmayer Metelu Ožegoviću.

Đakovo, 29. marta 1858.

Illustrissime domine, amice aestimatissime!

Nuper causam mei fiscalis ad supremum forum promotam commendavi; nunc autem in praeclaro Illustritatis Vestrae in me affectu confisus, longe graviorem causam domini Müller, proprietarii Cernek, sursum promotam quam impensissime commendo. Series mihi rei prorsus ignota est; ast illud cum

certitudine scio, dominum Müller, utpote virum pium et conscientiosum, nullius imposturae capacem esse. Si ergo fraus et dolus intervenit, ille certe ex parte altera intervenire debuit. Subest res haec altiori adhuc considerationi. Dom. Müller est Helveta et quidem Helveta catholicus, qui occasione ultimorum in Helvetia motuum confessorem semet veritatis et iustitiae praebuit. Causa Helvetarum catholica plures analogias cum nostra re habet; si iam nunc Müller condemnaretur vel in suspicionem fraudis alicuius induceretur, mox victrix factio id in iniustitiae suae favorem et bonae causae ignominiam interpretaretur. Scio alioquin, quod dum de iure et iustitia agitur, omnes alii respectus silere debeant; ast quantum salvis hisce fieri potest, causam hanc denuo Illustritati Vestrae commendo rogans una, ut si fors alterum ex nostratibus referentem in hac causa fore contingeret, Illustritas Vestra eum in favorem personae et causae flectere dignaretur.

Commendo una amicum meum Soić.[1] Ille certe se gratum et Suae Excellentiae et Vestrae Illustritati exhibebit. E re foret, si idem in episcopum consecrari possit. Supersedeo pluribus, nam cor meum tristitia repletum est ob iacturam dilectissimae matris meae 23. huius funus factae.[2] Illud nonnisi me consolatur, quod sperem me sic uno intercessore penes thronum divinae gratiae ditiorem redditum esse. Meam venerationem rogo dici Illustrissimae coniugi. Ceterum cum peculiaris amoris et venerationis cultu persevero Illustritatis Vestrae humillimus et addictissimus amicus

29. Martii 1858.

Josephus Georgius Strossmayer
episcopus.

*Original u arhivu Jugoslav. akademije; Spisi Ožegovićevi.*

[1] Radilo se o tome, da Većeslav Soić bude biskup pomoćnik »cum iure successionis« starcu senjskom biskupu Mirku Ožegoviću, što se onda i zbilo.

[2] Biskupova mati, Ana rođ. Erdeljac, umrla je u Đakovu 21. marta 1858., gdje je i sahranjena.

285.

## Strossmayer postaje tajni savjetnik.

Beč, 29. marta 1858.

Vortrag des Kultusministers vom 22. März 1858 wegen Verleihung der Geheimenratswürde an den Bischof von Diakovar, Joseph Georg Strossmayer.

Mit a. h. Entschliessung von 12. Mai 1856 haben E. Mt. die Widmung eines für das Bistum Diakovar entbehrlich gewordenen Fruchtmagazins zur Unterbringung der bosnische Franziskanerseminaristen zu genehmigen geruht *(dalje kao gore br. 283. od 19. marta 1858.)*.

Erledigung laut Entwurf am 24. März 1858.

1. A. E. auf den Vortrag.

2. A. h. Kabinettsschreiben an den Minister des k. Hauses und des Äussern:

Ich verleihe dem Bischofe von Diakovar, Dr. Joseph Georg Strossmayer, die Würde eines geheimen Rates mit Nachsicht der Taxe.

Zu 1.: und erlasse hierwegen das Erforderliche an Meinen Minister des k. Hauses und des Äussern.

Zu 2.: wornach Sie das Erforderliche zu verfügen haben.

Wien, den 29. März 1858.

Franz Joseph.

*Original u drž. arhivu u Beču; Ministerkonferenzkanzlei.*

*Službenu vijest o tome odlikovanju donijele su službene zagrebačke »Narodne Novine« tek 30. apr. (br. 98), ali bez specijalnog članka.*

286.

## Direktor Miessl-Treuenstadt Strossmayeru.

Beč, 30. marta 1858.

Seiner Excellenz Herrn [Joseph] Georg[1] Strossmayer, Sr k. k. apost. Mt. wirklichem geheimen Rate, Bischofe von Diakovar, apost. Vikar der Diözesen von Belgrad und Semendria. Diakovar.

Nachdem Se k. k. apost. Mt. mit a. h. Handschreiben vom 29. März d. J. Hochdenselben die Geheimeratswürde zu verleihen geruht haben, nach den bestehenden Vorschriften jedoch die a. h. Ernennungen zu dieser Würde erst nach abgelegtem Geheimenratseide in volle Wirkung treten, so hat die gefertigte Direktion die Ehre, E. E. auf diesen Umstand mit dem Beisatze aufmerksam zu machen, dass Hochdieselben wegen Ablegung dieses Diensteides entweder selbst oder durch einen Bestellten das geeignete Ansinnen an das Ministerium des kais. Hauses und des Äussern zu stellen hätten.

Ferner wollen Hochdieselben das im Namen Sr k. k. apost. Mt. auszufertigende Hofdekret gegen Entrichtung der in der anliegenden Tax-Note näher bezeichneten Gebühren hieramts beheben.

Endlich werden E. E. noch geziemend ersucht, Hochdero etwaige Wohnung in Wien, sowie jede eintretende Veränderung derselben, ferner Hochdero allfällige Ankunft dahier oder Abreise aus dieser k. k. Haupt- und Residenzstadt dem k. k. Obersthofmarschallamte schriftlich anzuzeigen, damit

dasselbe die den in Wien anwesenden Herrn geheimen Räten zuzustellenden Hofansagen und Einladungen auch Hochdenselben zukommen lassen könne.

Wien den 30. März 1858.

F[ranz] von Miessl - Treuenstadt
Registratursdirektor im Ministerium des kais.
Hauses und des Äussern.

**Prilog.**

Tax-Nota

über neunzehn Stück Dukaten, welche für das dem Herrn k. k. wirklichen geheimen Rate Herrn Georg Strossmayer, Bischof von Diakovar, im Namen S[r] k. k. apost. Mt. auszufertigende Hofdekret an die Registratursdirektion des kais. Ministeriums des kaiserl. Hauses und der auswärtigen Angelegenheiten zu entrichten kommen.

Wien den 30. März 1850.

*Originali u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

[1] Griješkom dvorske kancelarije izostalo glavno ime Josef (Josip).

287.

## Juraj Hetschko ban. zamjeniku Šokčeviću.

Beč, 9. aprila 1858.

Euerer Excellenz

huldreicher Weisung Folge leistend ermangle ich nicht, die Hochdenenselben mündlich vorgetragene Ruhwald-Czékus'sche Angelegenheit, wegen welcher S[e] Excellenz der hochwürdigste Herr Bischof von Diakovo und Syrmien, Josef Georg Strossmayer, sich mittelst Eingabe von 13. Februar 1856 unmittelbar bei Allerhöchst S[r] Mt. dem Kaiser beschwerte, und um deren streng unparteische Untersuchung bat, in Folgendem zu resumieren, und die hierin von höheren dringendsten Rücksichten angezeigte Vorkehrung E. E. erleuchteterem Ermessen ehrfurchtsvollst anheimzustellen.

Ein gewisser Anton Ruhwald, gewesener Forstbeamter bei der bischöflichen Herrschaft Diakovar, wurde im Jahre 1855 wegen entdeckten Malversationen seines Dienstes entlassen und gleichzeitig angewiesen, über seine biszeitige Verwaltung Rechnung zu legen und die schon bekannten ansehnlicheren Summen unterschlagener herrschaftlicher Gelder zu ersetzen. Weil sich jedoch im Laufe der hieraus entsponnenen ämtlichen Verhandlungen zufällig offenbarte, dass er nebenbei auch eines an einem beurlaubten k. k. Soldaten verübten Mordes schuldig wäre, wurde er sofort auf gerichtliche Verfügung zur Haft gebracht.

Ungeachtet so schwerer ihm zu Schuld fallender Verbrechen, fand er dennoch zum Teil höheren Ständen angehörige Schutzpatrone, welche Mittel und Wege besassen, ihn nicht allein auf den freien Fuss zu versetzen, sondern ihn auch mit einem Passe und Geld zur Reise nach Wien zu versehen, wo derselbe ungefähr im Monate September oder Oktober 1855 eine schändlich verläumderische Schrift wider die bischöfliche Herrschaftsverwaltung zu Diakovar, zum Teil auch gegen Se E. den Herrn Bischof selbst und seinen alten Herrn Vater, a. h. Sr. Mt. überreichte.

Die hierüber sowohl, wie auch über die aus Anlass dieser Schmähschrift von Sr. E. dem Herrn Bischofe von Strossmayer Sr. Mt. und dem h. Justizministerium übergebene instruierten Eingaben, auf a. h. Befehl von dem h. Justizministerium angeordneten Erhebungen, wurden zwar durch Umtriebe der Verfangenen, namentlich aber durch pflichtvergessene Bosheit des mit der ersten Voruntersuchung betrauten damaligen Vorstandes bei dem gemischten Bezirksamte zu Diakovar, Karl Czékus, über zwei Jahre lang verzogen, stellten nichtsdestoweniger zuletzt über allen Zweifel heraus, dass die Ruhwaldische Denuntiation durchwegs falsch und verläumderisch befunden und der Denuntiant der wohlverdienten gesetzlichen Züchtigung nur durch böswillige Rabulisterei des ersten Untersuchungsrichters Czékus bisher entzogen worden wäre, was sofort auch a. h. Sr. Mt. in einem a.-u. Vortrage des h. Justizministeriums angezeigt wurde.

Geraume Zeit darnach hatte das Banaltafelpräsidium mittelst der beigeschlossenen Zuschrift dd° Agram 2. Dezember 1857, in welcher sich auf eine mit der a. h. Entschliessung Sr. Mt. des Kaisers enflossenen a. g. Genehmigung, so wie auf einen h. Erlass des k. k. Ministeriums der Justiz vom 19. November vorigen Jahres berufen wird, Sr. E. dem Herrn Bischofe seine, in Folge der Ruhwaldischen Denuntiation überreichten Originaleingaben an a. h. Se. Mt. den Kaiser *de praesentato* 17. Februar 1856 und an das k. k. Justizministerium *de eodem praesentato* mit dem Beifügen zurückgestellt, dass es Hochdemselben unbenommen bleibe, die in dieser Angelegenheit aufgelaufenen Untersuchungsakten bei dem k. k. Komitatsgerichte Essegg einzusehen.

Diese Akteneinsicht wurde nichtsdestoweniger, als Se. E. der Herr Bischof um dieselbe schriftlich ansuchte, unter dem Vorgeben zu gestatten abgelehnt, weil die Akten inzwischen von dem h. Justizministerium reklamiert und dahin auch bereits zurückgeschickt worden wären, wiewohl sich's heute noch selbst hier an Ort und Stelle leicht dartun liesse, dass diese Akten erst mehrere Wochen nach der soeben besprochenen Zurückweisung ihrer Einsichtsnahme beim h. Justizministerium eingetroffen seien, dass solche diesem nach auch bei sonst gutem Willen in der Zwischenzeit vor ihrer Anherosendung selbst mehrmals als bloss einmal hätten mit aller Bequemlichkeit durchgesehen und nach Bedarf auch kopiert werden können.

Was Se. E. der Herr Bischof selbst von dieser Verweigerung der Akteneinsicht, so wie von dem dafür vorgeschütztem Grunde zu denken Ursache

habe, wie unwürdig Hochderselbe durch die frech insultierende Weise diesfälliger Vorerhebungen in seinen heiligsten Gefühlen und Gerechtsamen als liebender Sohn, Staatsbürger und Kirchenfürst gekränkt und verletzt worden sei und wie sehr ihm schon in diesen Beziehungen daran liege von den fräglichen Akten genauere Kenntnis zu erhalten, geruhen E. E. aus Hochdessen eigenem abschriftlich beigelegten Schreiben huldreichst zu entnehmen.

Geruhen E. E. noch ferners gn. Einsicht zu nehmen, von dem zuliegenden Schreiben an Se. E. den k. k. Herrn Reichsrat Philipp Freiherrn von Krauss vom Februar oder März 1856 und sich daraus zu überzeugen, dass die Genesis und die Elemente dieser Ruhwaldischen Denuntiation einer bei weitem tieferen und gefährlicheren Natur seien, als man sonst einer Denuntiation des auf seinen Schlechtigkeiten betretenen Dieners und gemeinen Verbrechers gegen seinen auf Ordnung und Richtigkeit haltenden Dienstherrn, auf den ersten Anblick beizulegen geneigt wäre und dass die Tendenz ihrer im Hintergrunde versteckt lauernden Urheber, welche sich des Ruhwalds lediglich als eines ihren verborgenen Zwecken zusagenden Werkzeuges bedienten, nichts Geringeres im Schilde führte, als den hochherzigen Kirchenfürsten und sein Haus beim Volke zu verunglimpfen, solchergestalt auch die Erfolge seiner aufopferndsten Bestrebungen zur religiösen und sittlichen Heranziehung und Veredlung der Volksgesinnung zur Erregung und Herstellung der in den Jahren 1848 und 1849 so sehr gefährdeten traditionellen Pietät dieses Volkes für Kaiser und sein durchlauchtigstes Kaiserhaus, in Vorhinein zu vereiteln.

Fügt man dazu noch die Tatsache, dass derselbe bereits im Jahre 1848, als damaliger k. k. Hofkaplan und Direktor am Augustineum, wegen seiner unbegrenzten Anhänglichkeit und Hingebung für das durchlauchtigste Kaiserhaus und die in einem solchen Sinne und Geiste an die Verführten und Irrgläubigen bei vorkommenden Gelegenheiten gerichteten Belehrungen und Abmahnungen bei den aufrührerischen Machthabern verraten, von diesen zum schmählichsten Tode verdammt, nach deren damaligen Redeweise „Strick und Nagel für ihn bereit gesetzt worden" war und dass dieser damalige Verrat, bei dessen Begründung nebenbei auch seine hohe Intelligenz und hinreissende Beredsamkeit unter den ihm zu Last gelegten Verschuldigungen als Motive angeführt worden waren, in einer eigentümlichen Wechselbeziehung mit der Anstiftung der Ruhwaldischen Denuntiation zu stehen scheine, dürften es E. E. nicht zu verkennen geruhen, dass vorliegend ein durchgreifendes Einschreiten und gründliche Erforschung der angedeuteten Vorgänge nicht allein von der allgemeinen Gerechtigkeit, sondern auch von höheren Staatsrücksichten dringend angezeigt und in dieser Beziehung vor allem an der höchsten Zeit wäre, Se. E. dem hw. Herrn Bischofe die Durchsicht der betreffenden Untersuchungsakten ohne weiteren Verzug zu ermöglichen und ihn dadurch in den Stand zu setzen, nicht allein seine Erinnerungen und die allfälligen Gegenbeweise, wo sie nötig sein möchten, vorzubereiten und zu rechter Zeit einzubringen, sondern auch die damit ungebührlich vermengten Zivilrechtspunkte auszuscheiden und in geeigneten Wegen weiter zu verfolgen und auszutragen.

Dieselben Akten wurden von dem h. Ministerium des Innern nur wenige Tage vor E. E. erster Reise nach Agram an die dortländige k. k. Statthalterei mit dem Auftrage geschickt, das von dem Justizministerium wider den Vorstand bei dem gemischten Bezirksamte zu Daruvar, Karl Czékus, verhängte Disziplinarverfahren einzuleiten, mit dessen Vollziehung dürfte sich jedoch der Herr Präsidentensstellvertreter, k. k. Hofrat von Conrad, aus Anlass einer in der Zwischenzeit (wie ich anzunehmen Grund habe) ihm von Sr. E. dem Herrn Bischofe diesfalls zugegangenen vertraulichen Eröffnung bewogen gefunden haben, E. E. Ankuft zu Agram abzuwarten.

Mit dem Vertrauen Sr. E. des Herrn Bischofs von Strossmayer in dieser Angelegenheit beehrt, und zur Führung offener Sprache an massgebenden höheren Orten über die hierbei unterlaufenen betrübenden Umstände angewiesen und ermächtigt, wage ich es daher bei der hierin am Verzuge haftenden Gefahr E. E. untertänigst zu bitten, bei Hochdero Ankunft zu Agram das in Bezug auf die ehemögliche Durchsicht der fraglichen Akten durch Se. E. den Herrn Bischof zu verfügen die Gnade haben zu wollen.

Ich unterlasse es nicht von der gegenwärtigen E. E. überreichten Bitte unter Einem auch Se. E. den Herrn Bischof von Strossmayer in Kenntnis zu setzen und die erforderlichen weiteren Vorkehrungen Hochdessen Erachten anheimzustellen.

Genehmigen etc. Euerer Excellenz untertänigsten Diener

Wien am 9. April 1858

Georg Hetschko.

An Se. des k. k. wirklichen Herrn geheimen Rates, Feldmarschall-lieutenats, Stellvertreter des Ban's und obersten Capitains in Kroatien und Slavonien, dann Gouverneurs und Kommandierenden Generalen in Kroatien, Slavonien und Dalmatien, Inhaber des Militärverdienstkreuzes, Ritter des kaiserlich russischen Sct. Annenordens in Brillanten II. Classe etc. etc. Joseph von Šokčević Excellenz.

## Prilozi.

1.

*Strossmayer okružnom savjetniku Kraussu.*

[Đakovo, febr. ili mart 1856.]

Euere Excellenz!

Vor Allem muss ich um Verzeichung bitten, dass ich schon wieder lästig werde; der Grund aber hiezu liegt in der unbegrenzten Hochachtung, die ich gegen E. E. hege und in jenem Vertrauen, dessen Sie mich bis nun würdig hielten und dessen Bewusstsein mir zur grössten Freude und Troste gereicht.

Es hat sich hier eine Sippschaft gebildet, unter der Anführung des Grafen Peter Pejačević und des Baron Prandau, die sich alle mögliche Mühe gibt, um

dem Bischofe Verlegenheiten zu bereiten, ihn zu kränken, seine Autorität eben nach Möglichkeit zu untergraben. Neuestens hat sie sich eines entlassenen diesherrschaftlichen Beamtens bedient, um die niedrigsten und schwärzesten Verläumdungen gegen meine Person, gegen die hiesige herrschaftliche Verwaltung und gegen meinen alten Vater zu schleudern. Auf Vermittlung des Komitatsvorstandes Peter Pejačević wurde ihm zu diesem Behufe gesetzwidrig ein Pass ausgestellt, Empfehlungsbriefe nach Wien gegeben und ihm eine Audienz bei Sr. k. k. apost. Mt. erwirkt. Ich bin so frei, hier ein *pro memoria,* das ich in dieser Angelegenheit an Se. Mt. schikte, zu übersenden.

Wenn mich E. E. fragen, warum denn diese Männer feindselig gegen mich gesinnt sind, so finde ich nichts anderes zu antworten, als: weil ich, wie *anno* 48 und 49, so auch heutigen Tages ein treuer Untertan Sr. Mt. und ein warmer Patriot in jenem Sinne bin, dass ich Oesterreich, so wie's nun dasteht, gross und mächtig zu sehen wünsche.

Diese Männer aber waren *anno* 48 und 49 die eifrigsten Anhänger und Förderer der rebellischen Tendenzen und Gott gebe, dass ich mich täusche, auch heutigen Tages benützen sie ihre Stellung und ihre Mittel zu separatistischen Zwecken. Der Einzige in Slavonien, der ein Damm gegen derlei unlöbliche Unternehmungen heute oder morgen sein könnte, ist der Bischof; daher die Feindschaft. Meine Überzeugung steht in dieser Beziehung fest, wiewohl den oberwähnten Männern in ihrer gegenwärtigen Stellung die Polizei und die Gendarmerie zu Gebote steht, so zwar, dass sie nur zu bezeichnen brauchen Individuen, die ihnen unlieb sind, um sie zu verschwärzen. Ich habe indessen gegen die Verläumdungen, die durch das Werkzeug dieser bösen Menschen vorgebracht wurden, nur zu bemerken, dass der entlassene Beamte ein Mörder sei und deshalb schon im Kerker in Essegg sitze, wiewohl sich der Herr Obergespan alle erdenkliche Mühe gegeben hat, die sogenannte Verführung geltend zu machen und ihn von der Haft zu befreien. Die Denuntiation des entlassenen Beamten hat dadurch ihre Wichtigkeit verloren, was aber in dieser ganzen Angelegenheit für mich von höchsten Belange ist, ist die Untersuchung, die durch den Einfluss des Grafen Pejačević auf eine so empörende und niederträchtige Weise darüber geführt wurde, dass es gewiss von grosser Wichtigkeit für die Justizpflege in Oesterreich ist, dass deren Geheimnisse gelichtet werden. Ich habe deshalb eine Schrift an Se. E. den Justizminister gesendet und bitte E. E. in aller Untertänigkeit Ihren hohen Einfluss dahin zu verwenden, dass mir alle notwendigen Akten zu meiner und meines alten Vaters Verteidigung mitgeteilt werden.

Genehmigen etc

Strossmayer,
Bischof.

2.

*Strossmayer (vjerojatno) Karlu Hetschko.*

Đakovo, 22. jan. 1858.

Auszug aus einem Schreiben S. E. des hochwürdigsten Herrn Bischofs Joseph Georg Strossmayer, ddo. Diakovar, 22. Jänner 1858.

Die Schriften in der Ruhwaldischen Denuntiation, die Sie mir zurückgesendet haben, habe ich gestern erhalten und schicke sie heute, der Aufforderung des Essegger Komitatsgerichtspräsidiums gemäss, an das Banaltafelpräsidium. Ich füge hier bei sowohl die zwei Zuschriften, die ich in dieser Beziehung vom Komitatsgerichtspräsidium erhielt, als auch meine Antwort sowohl an dasselbe, als auch an das Banaltafelpräsidium. Eines kurzen Schreibens an das Komitatsgerichtspräsidium, in dem ich die Akten zur Einsicht begehrte, Abschrift, kann ich nirgends finden. Der Inhalt ist aber: ich begehrte die Akten zur Inspizierung und berief mich auf das bezügliche Schreiben des Banaltafelpräsidiums. Aus diesen Schriften ersehen Sie, dass ich die Schriften, die sich auf Ruhwaldische Denuntiationen beziehen, zur Einsicht nicht bekam. Sie wurden mir deshalb nicht gegeben, weil sie bereits zurückgesendet wurden. Ich darf nicht sagen, dass dies *mala fide* geschah; aber aufrichtig gestehen muss ich, dass ich gleich anfangs ahnte, ja es fast für gewiss hielt, dass man mir die Akten unter was immer für einem Vorwande denegieren werde. Ich sagte oben, dass ich nicht sagen darf, dass dies *mala fide* geschehen sei, denn der Präsident des essegger Komitatsgerichtes scheint ein rechtlicher Mann zu sein, aber er gedenkt nächstens nach der Vollendung seiner Dienstjahre in die Pension zu gehen; will sich daher mit niemanden verfeinden. Er hängt von einigen hohen, aber auch zugleich sehr anrüchigen Persönlichkeiten gänzlich ab, so zwar, dass er dasjenige, was er kraft seines Charakters nicht täte, tut, oder wenigstens geschehen lässt, aus Indulgenz gegen andere. Es ist also möglich, ja sogar wahrscheinlich, dass eine böswillige Kombination darin liegt, dass ich die Akten zur Einsicht nicht bekam.

Ein Ereignis, zu dessen Kenntnis mich ein hierorts allgemein verbreitetes Gerücht brachte, ist gewiss mit der Ruhwaldischen Angelegenheit, oder besser gesagt, mit der neuen Wendung dieser Angelegenheit in Verbindung. Dieses Ereignis ist folgendes: Man erzählt sich, dass der Herr Czékus vor einigen 10 oder 12 Tagen von Daruvar, wo er gegenwärtig stationiert ist, nach Essegg reisend, einem gemeinen Manne, der von der Mahlung von Esseg heimkehrend den Wagen voll Mehlsäcke hatte, begegnet sei; der gemeine Mann konnte seiner Last und des schlechten Weges wegen nicht ausweichen; es kam zu einem Wortwechsel und endlich, was dem Charakter des Czékus vollkommen entspricht, zu Tätlichkeiten. Es sagt nun die eine Version, dass der gemeine Mann vom Czékus erschossen sei, eine andere aber, dass er ihn bedeutend durchgeprügelt habe. Das Letztere scheint wahrscheinlicher.

Dem sei indessen, wie ihm wolle, gewiss ist, dass der Czékus vor einigen 10 oder 12 Tagen in Essegg war. Wenn man nun bedenkt, dass Daruvar von Essegg zwei Tagreisen, jetzt vielleicht auch drei Tagreisen entfernt sei; wenn man den schlechten Weg und das schlechte Wetter in Anschlag bringt; wenn man bedenkt, dass Czékus in einem anderen Komitat fungiert, so kann man sich wirklich nichts anderes denken, als dass den Czékus sehr wichtige Angelegenheiten nach Essegg beriefen.

Es ist mehr als wahrscheinlich, dass die neue Wendung der Ruhwaldischen Angelegenheit seinen Freunden und Gönnern Veranlassung gab, ihn nach Essegg zu zitieren, um sich mit ihm zu beraten.

Der Ruhwald, der nahe bei Diakovar in Gorjan wohnt, kommt auch häufiger als gewöhnlich nach Diakovar. Dies kombinierend, kann ich nicht umhin zu denken, dass neue Intriguen, neue Anschläge bereitet werden.

Was nun Ihre Frage anbelangt, ob den nicht hier unter den bekannten Persönlichkeiten jemand wäre, dem die Sache mit Beruhigung anvertraut werden könnte, so antworte ich: ich kenne niemanden; und mein Glaube an die menschliche Gerechtigkeit ist so gering, dass ich es für eine Ausnahme halte, wenn jemand sich ganz und gar und ohne alle Rücksicht der Gerechtigkeit widmet.

Ich hätte gerne die Akten alle gelesen, hätte gerne dasjenige, was mir abgeht, kopiert; hätte dann in einem ausführlichen *pro memoria* alles resumiert und refutiert, dass über die ganze Angelegenheit niemand, der es redlich meint, mehr in Zweifel hätte verbleiben können. Meine Hauptabsicht wäre dabei gewesen, jeden Schatten, den man auf mich, auf mein Tun und Lassen, auf mein Haus und auf jene, die mir lieb und teuer sein müssen, in böswilligster Absicht warf, zu entfernen, und zwar dort zu entfernen wo, man mir in meinen Lebensaufgaben entweder nützlich oder schädlich sein kann. Ich weiss zwar sehr gut, dass eine ungewöhnliche Mannhaftigkeit und ein ganz besonderer Mut dazu gehört, falsche Beurteilungen geduldig zu ertragen, der sich besonders für denjenigen ziemt, der ein Schüler dessen ist, den die Hölle samt allen, was die Welt Böses bietet, auf eine wahrhaft satanische Weise verfolgte, verläumdete, endlich nach vielen Leiden totschlug und noch heut zu Tage verfolgt, verläumdet und ans Kreuz schlägt.

Aber wenn man unverdienter Weise eine höhere Stellung einnimmt und wenn man den Beruf hat, viel Gutes zu tun, und wenn man in dieser Beziehung auf die Hilfe und Unterstützung anderer gewiesen ist, so ist man wohl sich selbst, seiner Stellung und all dem Guten, das man zu tun verpflichtet ist, schuldig, seinen Namen, seinen Ruf zu verteidigen.

Wenn dies indessen, wie es Fälle öfters gibt, wo die Bosheit siegt, unmöglich ist, so ist man an Gott und sein Gewissen gewiesen und tut so viel Gutes, als man in den gegebenen Umständen tun kann.

Dies ist der Gesichtspunkt von dem aus ich die Angelegenheit betrachte. Ich hoffe und wünsche nichts von der Welt, nur leid wäre es mir, wenn man mir zu lieb der Sache, die ich zu vertreten habe, zu Leibe ginge. Ich kann

also in dieser Beziehung keinen Vorschlag machen und sehe den höheren Anordnungen mit voller Beruhigung entgegen. So viel ich mich erinnern kann, haben in dieser Angelegenheit folgende Abnormitäten statt gefunden.

Czékus hat die ganze Inquisition auf eine solche Weise betrieben, dass er es offenbar auf eine Prostituierung meines Hauses und meines Charakters absah. Es wurde diese geheim sein sollende Inquisition so publik betrieben, dass sie ein Monat hindurch ein öffentliches Geheimniss bildete; dass jedes Kind davon sprach; dass man öffentlich sich davon unterhielt, wie der Bischof abgesetzt und in ein Kloster gebracht werden wird. Gesetzt nun, es wäre der Bischof wirklich ein böser Mensch, so frage ich, liegt es im Interesse des Staates, im Interesse alles dessen, was einer jeden Gesellschaft hoch und heilig sein soll, einen Kirchenfürsten so zu behandeln, ihn und mit ihm sein heiliges Amt so der öffentlichen Verachtung Preis zu geben?

Wenn mir die Akten zu gebote stünden, so würde ich daraus auf eine unwiderlagbare Art und Weise, diese böswillige Absicht des Czékus erweisen.

Aber auch so ist sie mir vollständig erweisbar. Czékus hat mit ganz untergeordneten Beamten, in einem Pfarrhofe, fast den ganzen Ort auffordern lassen zu bezeugen, dass mein alter Vater ein Pferdedieb sei. Ihrer drei waren dabei, deren jeder in einem aparten Zimmer dies tat. Dabei wurden von Seite des Czékus die fürchterlichsten Flüche nicht gespart, um Zeugnisse zu entlocken. Einer dieser Menschen wurde, weil er sein Zeugnis zurückrief, ins Gesicht geschlagen, mit Kerker bestraft. Ich habe diesen Menschen durch zwei Domherrn prüfen lassen und er hat alles gestanden, unter anderem auch das, dass man sich bei dem Ausfragen solcher Ausdrücke bediente, die er durchaus nicht verstand, um nur eine verdächtigende Zeugschaft herauszubringen.

Der Czékus hat von demselben Pfarrer schriftlich ein Zeugnis gegen meinen Vater in solcher Weise abgefordert, dass offenbar eine offene Provokation darin lag, ein falsches Zeugnis zu geben. Es liegt dieser saubere Brief den Akten bei.

Dies und noch vieles andere liegt den höheren Autoritäten vor, was Stoff zu einer Erhebung bilden würde. Hinsichtlich des Ruhwald ist unbegreiflich, wie er trotz eines an einem Soldaten verübten Mordes hat entlassen und auf freien Fuss gestellt werden können.

Das Gericht zu Essegg und das Gericht zu Siklós, wie kann es dies verantworten? Stoff genug und auch wichtig genug, um erhoben zu werden.

Unter Anderem hat der Czékus an die Stadt Essegg geschrieben, dass mein Vater einen Mord, ich weiss nicht wann, begangen hätte; auch fand sich ein schlechtes *Sujet* in Essegg, das diese furchtbare Verläumdung dem Czékus hinterbracht; die Stadt, deren Magistrat der schlechteste von der Welt ist, hat auch eine Erhebung darüber gepflogen.

Als ich davon unterrichtet wurde, veranlasste ich meinen Vater gegen den Verläumder beim Essegger Komitatsgerichte einzuschreiten und eine strenge gerichtliche Untersuchung über den ganzen Vorfall zu begehren.

Dieses Gericht, das den Ruhwald wie auf einem telegrafischen Wege nach Siklós expedierte, um ihn dort auf freien Fuss stellen zu lassen, hat noch heutigen Tages in der Angelegenheit meines Vaters nichts getan.

Ein Mann wird des Mordes beschuldiget, der Verläumder geht zum Untersuchungsrichter und macht, durch denselben wahrscheinlich animiert, eine solche furchtbare Denuntiation; der Verläumdete ersucht das Gericht einzuschreiten, eine Untersuchung zu pflegen etc. und das Gericht tut nichts. Nichts um einen angeblich verübten Mord zu konstatieren; nichts um die Ehre eines so furchtbar verläumdeten Mannes zu retten; nichts um einen so öffentlichen Verläumder zu bestrafen. Stoff genug den höheren Autoritäten, um über eine so absurde Prozedur nachzudenken und Nachforschungen zu pflegen.

Ich ende, weil ich jedesmal, als ich an diese furchtbar ernste Sache denke, in eine Aufregung gerate. Gott wird mich gewiss wegen jener Leiden, die ich damals, so viel es in meinen geringen Kräften lag, geduldig ertrug, berücksichtigen und mir in meinen Unternehmungen seinen Beistand nicht entziehen.

Was die Beilage anbelangt, die ich meinem Majestätsgesuche beifügte, so scheint in den Daten ein Widerspruch, der aber nur so zu lösen ist, dass mein Rundschreiben an die Geistlichkeit, wie dies zu geschehen pflegt, viel früher, als es publiziert wurde, fertig war. So geschah es wahrscheinlich, dass ich in meinem früheren Majestätsgesuche auf ein anscheinlich späteres Dokument mich berief.

Bei meiner damaligen Aufregung ist mir das nicht zu verdenken und ist auf die obbezeichnete Weise zu interpretieren. Ich durfte daher bei so bewandten Umständen nichts daran ändern.

So viel über diese unliebsame Angelegenheit, die ich, leider, bis zu meinem Grabe nicht werde vergessen können.

*Original, odnosno prijepisi priloga, u prezidijalnom arhivu bivše hrv.-slav.-dalm. zem. vlade u Zagrebu.*

288.

## Banski zamjenik Josip Šokčević Strossmayeru.

Zagreb, 19. apr. 1858.

Euer bischöfliche Hochwürden!

Herr Georg Hetschko hat sich an mich mit einem Schreiben dd° Wien am 9. l. M. mit dem Ersuchen gewendet, Euer etc. die baldige Durchsicht der auf die Ruhwald-Czékus'sche Anlegelenheit bezugnehmenden Verhandlungsakten zu ermöglichen.

Es gereicht mir nun zum besonderen Vergnügen, Euer etc. mitteilen zu können, dass die gewünschten Untersuchungsakten schon untern 23. März l. J. an die Komitatsbehörde Požega von der hiesigen Personalienlandeskommission

abgesendet wurden, woselbst sie von Euer etc., gestützt auf einen mir von Herrn Hetschko übermachten Erlass des Banaltafelpräsidiums von 2. Dezember 1857, ohne weiterer Bewilligung eingesehen werden können.

Genehmigen etc.

Šokčević FML.[1]

*Koncept u prezidijalnom arhivu bivše hrv.-slav.-dalm. zem. vlade u Zagrebu.*

[1] Budući da je do marta 1858. bolest bana Jelačića toliko napredovala, da nije više mogao da vrši banske poslove, imenovan je 13. marta njegovim zamjenikom i komandantom hrv.-slav. armije podmaršal Josip Šokčević. Carsko rješenje, upravljeno na dra. Aleksandra Bacha, glasilo je: „Ich ernenne den FML Joseph Šokčević zum Stellvertreter des bis zur Herstellung seiner Gesundheit beurlaubten FZM Grafen Jelačić in seinen Eigenschaften als Banus, Obersten Capitain, Gouverneur und Kommandierenden General in Kroatien und Slavonien, Gouverneur von Fiume, dann den FML Emil Kušević (Kussevich) von Samobor zum Adlatus des Kommandierenden Generals in Kroatien und Slavonien, wovon Ich Ihnen anmit Kenntnis gebe. Wien am 13. März 1858. Franz Joseph." *(Drž. arhiv u Beču, Konferenzkanzlei).*

## 289.

## Strossmayer postaje počasni doktor teologije peštanskoga universiteta.

Pešta, 15. maja 1858.

Nos praeses-decanus ceterique doctores facultatis theologicae caes. regiae scientiarum universitatis Hungaricae tenore praesentium memoriae commendamus significantes, quibus expedit universis, quod Nos excell. ac rever. dominum Josephum Georgium Strossmayer, Bosniensem et Sirmiensem episcopum, S. C. R. et A. M. Act. Int.[1] Status consiliarium, artium liberalium, philosophiae et theologiae doctorem, in extremis imperii Austriaci oris fidei defensorem et Europeae culturae baiulum, in collegium nostrum cooptare desideraverimus cooptatumque albo nostrorum collegiatorum doctorum motu proprio per acclamationem inseruerimus, tribuentes Eidem ius sessionis ac voti tam activi, quam passivi in cunctis conventibus nostris ac ceterorum iurium omnium et privilegiorum, quae de lege et consuetudine doctoribus collegiatis competunt, participem facientes atque tali modo collegam nostrum nominaverimus et pronunciaverimus, prout praesentium per vigorem nominamus et pronunciamus. In cuius fidem hasce subscriptas ac maiore facultatis sigillo munitas extradedimus litteras.

Pesthini e consessu facultatis theologicae caes. regiae scientiarum universitatis Pestiensis celebrato die decima quinta Maii anni millesimi octingentesimi quinquagesimi octavi.

Samuel Markfi O. S. B.,[2] studii biblici Novi Foederis professor, facultatis theologicae senior et pro tempore director. L. S.

Franciscus Loppussny, dioeceseos Neosoliensis[3] presbyter, sanctissimae theologiae doctor, dogmaticae professor, facultatis theologicae praeses et decanus.

*Prijepis u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

[1] Sacrae caesareo-regiae et apostolicae Maiestatis actualis intimus status consiliarius.
[2] Ordinis Sancti Benedicti.
[3] Banska Bistrica (Besztercebánya, Neusohl).

290.

## Dekan Franjo Loppussny Strossmayeru.

Pešta, 8. juna 1858.

Excellentissime, illustrissime ac reverendissime domine episcope et actualis intime status consiliarie, domine mihi vere gratiosissime!

Fatiscente in sublimi Bosniensi huicque canonice unita Sirmiensi cathedra, Excellentiae Vestrae dignissimo decessore, magnae molis erat ad extremas hos imperii oras — ubi a multis inde seculis lux Evangelii cum contiguis tenebris Corani et cultura Europeo-Austriaca cum barbarie Ottomanico-Asiatica varia fortuna dimicare pergit — talem antistitem designare, qui praegrandis vocationis suae pondus et perspiciendo sit, et humeris suis supportantem aedificet, hostiles etiam insultus ab extra reppellat; qui denique, cherubini instar, non tantum flammeo zeli et versatili scientiae gladio paradisum ecclesiae ac imperii defendat, sed lucis quoque evangelicae et culturae Europeae radios ultra ipsos Austriae fines baiulet ac protendat.

Extimam hanc eamque periculi plenam ecclesiastico-civilem vigiliam et speculam ab apostolico terrae principe et sanctissimo domino nostro nutu altiore, faustissimoque omine Exc. Vestrae creditam fuisse, eventus ipse perspicue commonstrat. Exantlatos indubie labores praemiare, apostolici muneris sudores mitigare et insignia Exc. Vestrae de Deo et religione, principe et patria, merita publico quodam documento attestari voluit Sua Mtas sacratissima, dum Eandem summo honoris politici gradu augere et actualem intimum status sui consiliarium clementissime nominare decrevit.

Eodem hoc motivo etiam caes. reg. facultas theologica Pestinensis, dolenter alioquin ferens, rutilantem coronam fulgentissimo quippe et mira eruditionis suae aurora iam olim palestram nostram irradiante unione desti-

tutam, perfecto praetio hactenus caruisse — defectum hunc complere et Exc. Vestram in sessione sua die 15. mensis Maii a. l., asservata communi suffragio ac exultante acclamatione, albo doctorum suorum inferre hocque ipsum in perpetuam rei gestae memoriam solemni diplomate roborare decrevit.

Dum igitur pro iure et incumbente mihi gratiosissimo hac vice munere, iussu facultatis apparatum diploma cum illis devotis praecibus, quatenus illud gratiose suscipere dignaretur, in advoluto reverenter praesentarem; imo de pectore fluentia vota promere sustineo, ut divina misericordia pro sanctae matris ecclesiae catholicae exaltatione et imperii Austriacae gloria Exc. Vestrae regimen spirituale quam maxime diuturnum et fortunatissimum efficiat! Qui in reliquo etc.

Pestini 8. Junii 1858.

devotissimus usque ad cineres cultor

Franciscus Loppussny

facult. theolog. praeses et decanus.

*Prijepis u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

291.

## Strossmayer dekanu Loppussnyju.

[Đakovo], 1. jula 1858.

a)

Spectabilis ac clarissime vir, inclytae facultatis theologicae praeses et decane, domine singulari aestimio ac veneratione dignissime!

Intime mihi conscius sum, quantulaecumque eruditionis sacrae atque adeo meliori fortunae meae fundamenta in celeberrima universitate Pestinensi iacta fuisse. Inclyta igitur facultas theologica proprii sui meriti opus coronasse iure dici potest, dum me nuper insigni sane benevolentiae suae in personam meam actu doctorum suorum albo inseruit. Meum erit, in gratiarum actionem inclytae facultati theologicae amorem amore, benevolentiam benevolentia quavis data occasione rependere, atque novo hocce authoritatis et honoris, quem maximi facio incremento, in sublimis vocationis meae in genere, ita in specie in ipsius inclytae facultatis, cuius iam nunc membrum sum, proventum pro re nata uti.

Spectabilem ac clarissimam dominationem Vestram perhumane requiro, ut horum meorum sensuum interpretem penes inclytam facultatem agere meque collegialibus eiusdem affectibus porro quoque commendare velit. De cetero etc.

1. Julii 1858.

devinctissimus collega et frater in Christo

Josephus Georgius Strossmayer

episcopus.

b)

Carissime frater et amice!

Summo cum solatio excepi meam in doctorem collegiatum nominationem et probe scio, me id honoris prisco et probato amicitiae vestrae affectui in me potissimum debere. Gratias summas ago et cupio, ut mihi occasio praebeatur gratum memet et utilem praestandi. 100 fl. C. M. mitto pro arbitrio amicitiae Vestrae distribuendos inter eos, qui ex hoc incidenti fatigii quidquam habuere. Proxima vice cum Pestinum venero, personaliter uti amicitiae Vestrae, ita quoque cooperatoribus in mei distinctionem gratias referam.

De cetero etc. amicus, frater in Christo

Josephus Georgius Strossmayer
episcopus.

*Oba koncepta, napisana rukom Strossmayerovom, u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

292.

## Strossmayer i bosanski katolici.

10. jula, 1. i 23. aug. 1858.

U augsburškoj »Allgemeine Zeitung« — tada jedan od najuglednijih listova Evrope — u broju od 17. jula 1858. izišao je na str. 3215 dopis »Von der bosnischen Grenze, 10. Juli.« U tom dopisu rečeno je i ovo: »Die neuesten halboffiziellen französisch-bulgarischen Blätter aus Konstatinopel strotzen von Beschwerden gegen die angeblich übermütig gewordenen Christen in Bosnien im allgemeinen und gegen die nichtunierten Bischöfe insbesondere. Auch der katholische Bischof von Diakovar in Österreichisch-Slavonien und für Türkisch-Kroatien, Dr. Strossmayer, wird denunziert, dass er mit den ihm untergeordneten Franziskanermönchen die dortigen Christen gegen die Türken förmlich aufwiegle. Diese gestern hier hörbar gewordenen kecken Signale aus dem »Goldenen Horn«, haben nicht verfehlt in allen gesellschaftlichen Kreisen den betrübendsten Eindruck zu machen. Die katholischen Kirchengemeinden in Bosnien erfreuen sich bekanntlich seit Jahrhunderten des kräftigsten Schutzes des österreichischen Kaiserhauses und von Seite der österreichischen katholischen Vereine werden alljährlich Bilder, Kirchengeräte und Gelder zur Ausschmückung und zum Ausbau der zu Ruinen gewordenen Gotteshäuser nach Türkisch-Kroatien versendet.« Poslije toga pričaju se različiti događaji u krajevima oko Une i Vrbasa, mahom žešći ili slabiji sukobi s Turcima.

Na ovo poslao je Strossmayer preko svoje biskupske kancelarije redakciji »Augsb. Allg. Ztg.« ovaj ispravak (1. aug. 1858.):

Löbliche Redaktion!

Nach der Notiz, die Ihr geehrtes Blatt vom 17. Juli l. J. Nr. 198, Sonnabend »von der boschnischen Grenze« bringt, soll unter anderen Beschwerden, von denen angeblich die französich-bulgarischen (?) Blätter Konstantinopels strotzen, auch jene gegen den Bischof von Djakovo, Dr. Strossmayer, vorkommen, dass er mit den ihm untergeordneten Franziskanermönchen die bosnischen Christen gegen die Türken förmlich aufwiegle.

Es braucht wohl kaum bemerkt zu werden, dass eine solche Zumutung, sie möge nun wirklich in den französischen oder bulgarischen Blättern Konstantinopels vorkommen, oder aber eine böswillige Erfindung eines Korrespondenten sein, eine grobe Verläumdung sei. So wie es einerseits eine wahrhaft monströse Pflichtvergessenheit wäre, wenn ein katholischer Bischof, seines hohen Berufes uneingedenk, sich einer Handlungsweise schuldig machen würde, die Spuren einer Aufwieglung an sich trüge; ebenso gehört es gewiss zu den gefährlichsten Symptomen unserer vielfach kränkelnden Zeit, sich kein Gewissen daraus zu machen, sein Mütchen an dem Heiligen zu kühlen, und das Ehrwürdigste, ohne allen Grund, der Verdächtigung öffentlich preiszugeben. Der Ausdruck »Bischof in Österreichisch-Slavonien und für Türkisch-Kroatien« ist der unrichtigste von der Welt. Österreichisch-Slavonien setzt ein Türkisch-Slavonien voraus und jedes Kind weiss, dass der Bischof von Djakovo keine Jurisdiktion in Türkisch Kroatien ausübt und dass es keine Franziskanermönche in Bosnien gibt, die seiner Jurisdiktion unterstünden. Wahr ist es allerdings, dass der Name des Bischofs von Djakovo unter den Katholiken von Bosnien wohl bekannt sei, weil er neuester Zeit ein Seminar für die bosnische geistliche Jugend erbaut hat; weil die Kleriker von Bosnien wirklich seit einigen Jahren ihren Unterricht und ihre Erziehung unter seiner Aufsicht in Djakovo geniessen; weil endlich dieser Bischof bei jeder Gelegenheit die katholische Sache in Bosnien nach Kräften schützt und fördert. Darin aber eine Veranlassung zur Verdächtigung suchen, heisst eben soviel, als in niedriger Denkungsweise sich gegen einen heiligen Beruf, gegen eine lobenswerte Bestrebung, gegen eine hohe Persönlichkeit und gegen einen allgemein anerkannten hochherzigen Charakter gröblich versündigen.

Die Kleriker von Bosnien werden in Djakovo gemeinschaftlich mit dem Klerus der Diöcese in jener Wahrheit unterrichtet, die Gott zur unversiegbaren Quelle jeder sittlichen Kraft und jedes höheren Lebens den Völkern verliehen hat und zum Wesen eines christlich durchbildeten Charakters gehört: Abscheu vor jeder Gewalttat und demütiger Gehorsam, jener Gehorsam, der die Gesetze der legitimen menschlichen Autorität dort einzuzeichnen weiss, wo Gott selbst sein Gesetz eingezeichnet hat, in die Tafeln nemlich des Gewissens. Unter einer solchen Leitung zu Männern und zu Verkündern der göttlichen Wahrheit herangereift, werden diese jungen Leute gewiss so fest stehen, dass sie der Wirbelwind der Empörung nie ergreifen, nie wankend machen wird. Sie werden gewiss eher mit ihrem eigenen Blute den Boden der Kirche düngen, als je eine Veran-

lassung zum Blutvergiessen bieten. Dasjenige, was der Bischof von Djakovo für die katholische Sache in Bosnien geleistet hat und annoch leistet, verdient wahrhaft nicht den Lohn der Schmähung und Verdächtigung, sondern des Dankes und der Anerkennung, besonders, wenn man bedenkt, dass das katholische Element eines der lebensfähigsten im Orient sei, an das sich die besten Hoffnungen für die Zukunft mit Recht knüpfen. Übrigens hat der Bischof von Djakovo gerade zu jener Zeit, als die obige Verdächtigung in die Welt geschleudert wurde, einen eigenhändigen Befehl an die Vorstandschaft des bosnischen Seminars erlassen, nach welchem den Klerikern so lange der Ferialübertritt nach Bosnien verwehrt wurde, bis die dortigen Verhältnisse sich nicht ruhiger gestalten und einen gefahrlosen Uebertritt ermöglichen. Von der Gerechtigkeitsliebe der Redaktion erwartet man, dass sie diesen Zeilen in den Spalten Ihres Blattes Raum gönnen wird.«

Ali redakcija nije htjela da ovaj ispravak štampa, a jer je list izlazio van granica Austrije, nije ga Strossmayer ničim mogao na to primorati. Međutim je »Triester Zeitung« u broju od 21. jula 1858. br. 16. preštampao onaj članak iz augsburškog lista, a nato je Strossmayer poslao taj isti ispravak redakciji »Triester Zeitunga« s molbom, da ga ona uvrsti u svoj list, što se i zbilo 23. aug. 1858. Jedino je posljednja stavka: »Von der Gerechtigkeitsliebe — gönnen wird« izostavljena.

*Koncept, čitav pisan rukom Strossmayerovom, u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

293.

## Strossmayer ministarstvu inostranih djela.

Đakovo, 1. aug. 1858.

Hohes k. k. Ministerium der äusseren Angelegenheiten!

Aus der hier beigebogenen Abschrift eines Artikels der »Allgemeinen Zeitung«,[1] geruhe Ein hohes k. k. Ministerium ersehen, in welcher Art und Weise mich angeblich die französischen Blätter Konstantinopels verläumden. Sowohl meine kirchliche als auch staatsbürgerliche Stellung, meine Pflichten gegen die heilige Religion sowohl, als auch gegen den Staat, fordern es gebieterisch, dass ich jeden Verdacht einer Aufwiegelung fern von mir halte. Ich bitte daher inständigst, Ein h. k. k. Ministerium möge sich durch die löbl. k. k. Gesandtschaft in Konstantinopel die Überzeugung verschaffen, ob wirklich französische Zeitungen eine solche Verläumdung gegen mich ausgesprochen haben und wenn dies der Fall sein sollte, auf die Revozierung und Bestrafung der schuldig befundenen dringen, da zu einer solchen Handlungsweise nicht nur kein reeler, sondern gewiss auch kein scheinbarer Grund vorhanden war. Falls aber die französischen Blätter keine solche Verdächtigung ausgesprochen haben sollen, so bitte ich mich davon benachrichtigen zu wollen, damit ich

gegen den eben so kecken als boshaften Erfinder einer solchen Verdächtigung die entsprechenden Mittel ergreifen könne.

In der Zuversicht der Gewährung meiner untertänigen Bitte, verharre ich etc.

Djakovo, 1. August 1858.

J. G. Strossmayer
Bischof

*Koncept, čitav pisan rukom Strossmayerovom, u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

[1] Gl. gore članak od 10. jula, 1. i 23. aug. 1858. (br. 292).

294.

## Strossmayer brani hrvatski vjerozakonski fond.[1]

Beč, 15. aug. 1858.

Gründe die dafür streiten, dass Kroatien und Slavonien auch nach dem Jahre 1848 in dem Mitgenusse des ungarisch-kroatischen Religionsfondes eben so zu belassen sei, wie es vordem war.

Es ist durchaus kein vernünftiger Grund vorzufinden, warum die Trennung des Religionsfondes beider Länder vorzunehmen wäre; eine Trennung, die zum Zwecke hätte, Kroatien und Slavonien von dem Mitgenusse an dem ungarischen Religionsfonde auszuschliessen.

Wenn man sagt: „Kroatien und Slavonien haben sich von dem Mutterlande Ungarn getrennt, müssen daher die Folgen dieser Trennung sich gefallen lassen", so ist dies das Unrichtigste von der Welt.

Es ist wohl nach beendigter Revolution vom Jahre 1848 dem ganzen Reiche eine neue Verfassung gegeben worden, die ihren Ursprung dem allerhöchsten Willen und den Zeitbedürfnissen zu verdanken hat. Wer würde es aber wagen, diese notwendigen und heilsamen Veränderungen im Reiche, mit Hinblick auf den in Rede stehenden Fall, eine freiwillige oder gar erzwungene Trennung Kroatiens und Slavoniens von Ungarn zu nennen? Es kann, nach der Ansicht des Gefertigten, hiebei von gar keiner, am allerwenigsten aber von einer freiwilligen oder erzwungenen Trennung, deren Folgen man sich gefallen lassen müsse, die Rede sein. Nichts wurde im Reiche nach den Jahren 1848 getrennt; es wurde im Gegenteile Alles mit neuen Banden aneinander und zu einer gemeinsamen Einheit verbunden, worin das Ganze, sowohl wie jeder einzelne Teil, die Bürgschaft seiner Kraft und seines Wohles findet. Dass die infolge der neuen Verfassung notwendig erachteten politischen Einteilungen des Reiches auf derlei von früher her bestandene Verhältnisse keinen Einfluss

auszuüben im Stande sind, erhellt augenfällig aus dem neugeschaffenen Kronlande Vojvodovina. Bedeutende Liegenschaften des ungarischen Religionsfondes befinden sich in diesem Kronlande, insbesonders aber in der Diözese Csanád. Hätte nun die Kreierung eines neuen Kronlandes eine solche Bedeutung, dass der Religionsfondesanteil, der in demselben zufällig liegt, von jenem des übrigen Landes gänzlich getrennt und dahin durchaus nicht gehörig erscheint, so müsste das übrige Ungarn auf den besagten Anteil verzichten; derselbe müsste der Csanáder und der Diakovoer Diözese, inwiefern nemlich auch diese in die Vojvodschaft fällt, als ausschliessliches Eigentum anheimfallen. Dies hält man für ein Absurdum. Warum soll man also das Verhältnis Kroatiens und Slavoniens hinsichtlich seiner Trennung von Ungarn als Kronland und hinsichtlich des Religionsfonds nach anderem Massstabe beurteilen?

Ausser dem obangeführten unwiderlegbaren Grunde, stehen für das gute Recht Kroatiens und Slavoniens auf den Mitgenuss des gesamten ungarisch-kroatischen Religionsfonds noch folgende Betrachtungen ein.

Der Religionsfond, insofern man ihn nur auf Kroatien und Slavonien beschränkt, betrachtet, hat die grösste Einbusse erlitten durch die Errichtung der Militärgrenze. Sehr bedeutende Güter des Religionsfonds kamen nemlich innerhalb der Grenzlinie zu liegen, gingen infolgedessen für die kirchlichen Bedürfnisse verloren, ohne eine Entschädigung irgendwie oder irgendwo gefunden zu haben. Nun frage man sich, ob es recht und billig sei, dass die Errichtung der Militärgrenze Kroatien und Slavonien ausschliesslich zum Nachteil gereiche? Die Errichtung der Militärgrenze hat sehr wesentliche Dienste dem ganzen österreichischen Staate, ja ganz Europa erwiesen, indem es der Pest und den wütenden Anfällen der türkischen Horden Einhalt gebot. Das Land der Militärgrenze das sein Hab und Gut, sein Blut und Leben der Verteidigung so wesentlichen Interessen willig opferte, verdient Dank, Anerkennung und jede mögliche Berücksichtigung. Nimmt man aber den Grundsatz, der hier bekämpft wird, an, so gereicht die Errichtung der Grenze, die einen grossen Teil des Religionsfonds, der in Kroatien und Slavonien lag, verschlang, einzig und allein diesen Ländern zu Schaden, was doch offenbar eine schreiende Ungerechtigkeit wäre.

Auch andere Verluste hat der kroatisch-slavonische Religionsfond erlitten, die diesen Ländern durchaus zur Last nicht gelegt werden können; wohl aber der früher bestandenen Verwaltung, an der Kroaten und Slavonier einen so geringfügigen Anteil nahmen, dass er diesbezüglich für „nichts geltend" angenommen werden kann. Der kroatisch-slavonische Religionsfond hat nicht nur keine Entschädigung erhalten für die Verluste, die er in der Militärgrenze erlitt, sondern die ungarische Verwaltung entschädigte sogar einige jener weltlichen Herrschaften, die durch die Errichtung der Militärgrenze zu Schaden kamen, mit Gütern des Religionsfonds, die in Zivil-Kroatien lagen. Es ist eine Tatsache, die nicht geläugnet werden kann. Warum sollen nun diese Willkürlichkeiten, oder wie man sie sonst immer benamen will, der ungarischen Verwaltung, einzig und allein Kroatien und Slavonien zum Nachteile gereichen?

Der Gefertigte fügt diesen Gründen noch eine Betrachtung bei, die den Staatsschatz berührt. Die unumgänglichen kirchlichen Bedürfnisse eines Landes müssen befriedigt werden; reicht dazu der betreffende Religionsfond nicht aus, so muss der Staatsschatz in Anspruch genommen werden. Es ist dies in Kroatien und Slavonien der Fall, wo die kirchlichen Bedürfnisse sich sehr zahlreich erweisen, der Religionsfond aber durch die obberührten Umstände zur Unbedeutenheit herabgesunken ist. Die Trennung des kroatisch-slavonischen Religionsfonds, unbegründet und ungerecht an und für sich, erweist sich zugleich ungerecht und schädlich auch für den Staatsschatz, indem dieselbe bedeutende Ausfälle dem Staatsschatze aufbürdet, die bei Belassung der bis 1848 bestandenen Solidarität des ungarisch-kroatischen Religionsfonds aus gemeinschaftlichen Revenuen zu decken wären.

Endlich bemerkt der Gefertigte, dass schon im Jahre 1856 eine ähnliche ausführlichere aber, und mit entsprechenden Belegen versehene Denkschrift, von allen Bischöfen Kroatiens und Slavoniens unterfertigt, verfasst und an das hohe Ministerium für Kultus und Unterricht gerichtet wurde. Es soll aber, leider, diese Denkschrift durch die Nachlässigkeit der Expedition an ihre Bestimmung nicht gelangt sein. Diese ganze Angelegenheit ist in einer Sitzung des ungarischen Episkopates anno 1856 besprochen und nach Geltendmachung der obangeführten und anderer ähnlichen Gründe von gesamten Bischöfen Ungarns zu Gunsten Kroatiens und Slavoniens entschieden worden.

Wien den 15ten August 1858.

Joseph Georg,
Bischof.

*Prijepis u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

[1] Taj je spis Strossmayer lično predao ministru vjera i prosvjete, grofu Thunu.

295.

## Strossmayer ministarstvu inostranih djela.

[Đakovo], 28. sept. 1858.

Hohes k. k. Ministerium der äussern Angelegenheiten!

In Beantwortung der hochgeehrten Zuschrift vom 14. Sept. d. J. fühle ich mich angenehmst verpflichtet, Einen h. Ministerium der äussern Angelegenheiten meinen innigstgefühlten Dank auszusprechen für die gnädige Teilnahme in der Angelegenheit des verläumderischen Zeitungsartikels, dem die Absicht zu Grunde lag, mich und meine Stellung, und vielleicht auch die h. Regierung zu kompromitieren. Ich gedenke diesen Gegenstand in Augsburg weiter zu betreiben, weil ich der Überzeugung lebe, dass es bei den so häufig vorkommenden monströsen Ausschreitungen der Presse nicht gut sei, derlei Fälle mit

Stillschweigen zu übergehen, da dies dem Bösen, der Bosheit und der Animosität nur zum Vorteil dienen würde. Ich bitte daher Ein h. Ministerium der äussern Angelegenheiten, dem k. k. Gesandten in München den Auftrag gefälligst erteilen zu wollen, meinem Rechtsfreunde in dieser Beziehung die notwendige Unterstützung angedeihen zu lassen.

Übrigens mit ausgezeichnete etc.

28. Sept. 1858.

Strossmayer
Bischof.

*Koncept, čitav pisan rukom Strossmayerovom, u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

296.

## Strossmayer prima otštetu za neke izgubljene prihode.

Beč, 28. dec. 1858.

Vortrag des Finanzministers dd. 28. Dez. 1858 wegen Flüssigmachung eines Zehentäquivalentes jährlicher 1200 Fr. W. W. zu Gunsten des Diakovarer Bischofs Josef Georg Strossmayer.

Der genannte Bischof ist schon unterm 17. März 1854 im Wege der Esseker Finanzbezirksdirektion eingeschritten, dass ihm von Seite des Kameralärars das Äquivalent jährlicher 1200 fl. W. W., welches seine Vorfahren im Bistume bei dem Salzamte in Essek für den ursprünglich von ihnen genossenen, in der Folge aber und zwar nach der Reokkupation Slavoniens für das Ärar reserviesten Zehent bezogen haben, flüssig gemacht und dass dieses Äquivalent von Wiener Währung auf Konventionsmünze konvertiert werde.

Die über dieses Gesuch eingeleitenden Erhebungen haben zwar die urkundliche, rechtliche Genesis des fraglichen Äquivalentes nicht festzustellen vermocht, weil die bezüglichen Akten bereits im J. 1781 in Verstoss geraten waren, die Nachforschungen im Archive des Bistums aber ohne Erfolg blieben.

Nichts destoweniger ist aus den Verlangen glaubwürdig und deutlich zu entnehmen, dass der in Rede stehende Zehent für das Bistum Syrmien im Jahre 1697 gestiftet und das dem jeweiligen Bischofe von Bosnien und Syrmien seit der Vereinigung beider Diözesen [1773] für diesem früher genossenen, später aber inkamerierten und veräusserten Zehent ein Äquivalent jährlicher 1200 fr. aus dem Kameralärar angewiesen worden ist.

Diese Anweisungen haben vom J. 1729 ununterbrochen an sämtliche bosnische und syrmische Bischöfe bis Ende Dezember 1847, und zwar ohne irgend eine spezielle Belastung, stattgefunden.

Das Kultusministerium, dessen Wohlmeinung über das vorliegende Gesuch des Bischofes Strossmayer eingeholt wurde, hebt hervor, dass der Bischof, obwohl derselbe in seinem Dotationseinkommen bedeutend zurückgesetzt worden ist, dennoch mehr als 160.000 fr. für Schulen, kirchliche und wohltätige Anstalten gewidmet hat und überdies, zur Ergänzung des in Gemässheit der a. h. Entschliessung vom 6. Nov. 1857 zu bildenden Seminarialfondes, 90.000 fr. in Grundentlastungsobligationen beitragen muss.

Da sich auch sämtliche hierüber einvernommenen Behörden, namentlich die Finanzprokuraturen zu Agram und Wien, für die Flüssigmachung des fraglichen Äquivalentes aussprechen und nur der Meinung sind, dass die Erlangung dieses Bezuges im Sinne des a. h. Reskriptes vom 12. Sept. 1753 in *via gratiae* a. h. Ortes zu erwircken ist, so nimmt auch der Finanzminister keinen Anstand auf Gewährung der a. g. Ermächtigung zur Flüssigmachung des fraglichen Äquivalentes vom 29. Sept. 1850, als dem Tage der Installation des Bischofes Strossmayer angefangen, a. u. einzuraten.

Dagegen glaubt der Finanzminister, einverständlich mit dem Kultusministerium, sich gegen die gebetene Konvertierung dieses Äquivalentes von 1.200 fr. W. W. auf 1.200 fl. C. M. aussprechen zu sollen, und zwar: 1$^{tens}$, weil eine solche Erhöhung kraft des Finanzpatentes vom 1. August 1812, welches auch in Ungarn zur Wirksamkeit gelangt ist, unzulässig sei, und 2$^{tens}$, weil die Gewährung dieser Bitte leicht Anlass zu Exemplifikationen geben würde. Er erlaubt sich demnach den diesfalls verfassten a. h. Resolutinosentwurf E. Mt. zur a. h. Schlussfassung a. u. vorzulegen.

[Wien], 1. Jänner.

Paulkovich.

Erledigung nach dem vorgelegten R. E. am 2. Jänner 1859.

Carsko rješenje. A. E. Aus Gnade gestatte Ich, dass dem Diakovarer Bischof Josef Georg Strossmayer das hier erwähnte Zehentäquivalent jährlicher 1200 fr. W. W. mit fünfhundertvier Gulden Öst. N. vom 29. Sept. 1850 angefangen aus dem Kameralärar erfolgt werde.

Wien, 4. Jänner 1859.

Franz Joseph.

*Original u drž. arhivu u Beču; Kabinettskanz.*

## 297.

## Strossmayer Metelu Ožegoviću

[Đakovo], 14. jan. 1859.

Presvijetli gospodine, velecijenjeni prijatelju!

Vaš pretposljednji list doista sam dobio; odgovor sam odgodio, dok mi bude moguće jedan egzemplar Vama poslati djela Kanavelićevog, koje se mo-

jim troškom tiska u Osijeku, pa evo nezgode, ni danas ga poslati ne mogu.[1] Dovršeno je doduše, ali ga još zbog nekih osobitih razloga u bijeli svijet rasposlati ne mogu. Hvala Vam lijepa, što ste za me platili kod *Kunstvereina;* ja ću sa zahvalnošću prvim proljećem, kad u Beč prispijem, povratiti dug. Uslijed Vašeg gore pomenutog pisma piso sam ja, ali ne *Kultusministru* — košto željaste — jerbo šam mislio, da bi to bezuspješno bilo, nego Nunciju, kojega se te stvari tiču, koji prepriječiti ima, da se ne daju biskupijama biskupi, koji jezika biskupije ne poznaju. Ja sam vruće preporučio onoga, kog Vi preporučujete i kog i ja kano vrijednog i učenog muža poznajem. Piso sam također i Šokčeviću u ime Vašeg rođaka. Vaš rođak je doista — košto sam se ubavijestio — dobar, pošten i radin mladić. Ele, ta naša velika militarska gospoda malo ili nimalo ne haju za preporuku i dobro vladanje, nego što im okolica kaže.

Ja namjeravam prije Uskrsa u Rim. Vidit ćemo se dakle, ako Bog da, u proljeće. Drago mi je jako bilo čuti, da je naš Venceslaus Soić svoj cilj dostigo.[2] Bit će to velika olakšica i za vrijednog starca, komu, molim, moj preduboki naklon i iskreno štovanje izručiti. Čito sam ovih dana u »Katol. Listu«, kako je svečano ustoličen.[3]

Rački u Rimu neumorno radi. Baš je božja milost htjela, da tako vrijedan, tako pomnjiv, tako revan i raden muž k Svetom Jeri dojde. Ako itko, to je on u stanju podići taj zavod i pobuditi u narodu oduševljenost za nj.

Molim moj osobiti naklon gospođi grofici i pozdrav Vašoj djeci izručiti. Bog ih blagoslovio. Tečajem ove nove godine svako Vam dobro želim i da još neizbrojene godine na korist domovine i na veselje sviju Vaših štovatelja i prijatelja doživite. U ostalom sa osobitim počitanjem i ljubavlju ostajem Vaš vjerni prijatelj i štovatelj

Strossmayer
biskup.

Baš je sad ovde Ambroz Vranyczany pa mi pripovijeda, da je siroma Ban jako zlo i da nije nikakog ufanja, da će dugo. U slučaju njegove smrti, veli se, da će mu nasljednikom biti Coronini.

Đakovo, 14. I. 1859.

*Original u arhivu Jugoslav. akademije; Spisi Ožegovićevi.*

[1] Petar Kanavel(ov)ić (* 1637 † 1719 na Korčuli), Sveti Ivan biskup trogirski i kralj Koloman. Pjesan. U Osijeku kod Drag. Lehmanna 1858. Troškom preuzv. g. biskupa Josipa Strossmayera.

[2] Gl. gore str. 390, bilj. 1.

[3] „Katolički List" 1859, str. 5—6 (dopis iz Senja od 21. dec. 1858).

298.

## Strossmayer Ivanu Kukuljeviću.

[Đakovo], 8. marta 1859.

Velecijenjeni prijatelju!

Hvala Vam lijepa na »Leptiru«.[1] Molim Vas još mi deset egzemplara pošaljite, a Ambroz Vranyczany ima od mene nalog, moje dugove isplatiti.

Drago će mi biti, ako djelo mojim troškom, a Vašim nastojanjem štampano, što prije svjetlost svijeta ugleda.[2]

Krivo ste uvjereni, što mislite, da mi spisi poslani povoljni nisu. Jedno mi je samo žao, što nevješt talijanskom jeziku štiti ih ne mogu. Ako me posjetili budete, uvjerit ćete se, da ćete najprijaznije primljeni biti.

Ja se spravljam put Rima pa me plaše oblaci, koji se na političkom obzorju podigoše.[3] Ele bilo kako bilo, ja poslije dvije nedjelje u ime božje odoh. Nakan sam našem narodnom zavodu u Rimu pokloniti 20 hiljada for., što ću u Rimu učiniti.[4] Nema u nas oduševljenosti prave, a sila bi dost bilo.

Još bi Vas jedno zamolio, al dvojim, da bi mi pomoći mogli. Arhimandrit Grujić pisa mi ovih dana, da je posto administratorom Gornjokarlovačke eparhije, a želio bi postati vladikom.[5] Čovjek je to vrlo izobražen. Ja scijenim, da je jedan od najizobraženijih srpskih muževa. Svakako bi naša narodna stvar njegovim podignućem na vladičku čest mlogo dobila. Znam, da mu naš banski namjesnik[6] nije privržen i da će mu — ako se to za vremena ne prepriječi — na put stati. Ja ću istom gospodinu u to ime pisati, al bi dobro bilo, kad bi i naši ljudi u Zagrebu neposredno i posredno gledali izbiti Šokčeviću pretsude iz glave, koje o Grujiću goji. Eto Vam moje prošnje. Ako možete štogod pomoći, Bog Vam i duša Vam! Ak ne možete, a ono ovim nije stvari odmoženo.

Uostalom i t. d. Vaš iskreni prijatelj

8. marta 1859.

Strossmayer
biskup

*Original u arhivu Jugoslav. akademije; spisi Kukuljevićevi.*

[1] „Leptir. Zabavnik za godinu 1859." Zagreb 1859. Izdavao ga je Ljudevit Vukotinović.

[2] To je Kavanjinovo „Bogatstvo i uboštvo" (up gore pismo Strossmayerovo Kukuljeviću od 22. apr. 1857, bilj. 1).

[3] Uoči talijansko-francusko-austrijskoga rata od 1859.

[4] Up. niže Strossmayerov zakladni list za zavod Sv. Jeronima u Rimu od 1. maja 1859.

[5] Nikanor Grujić (* 1810 † 1887), arhimandrit manastira Krušedola od 1850. do 1861. Administratorom gornjo-karlovačke (plaščanske) eparhije postao je po smrti episkopa Sergija Kaćanskoga († 13. jan. 1859). Ali naslijedio ga je Petar Jovanović još iste godine 1859., dok je Nikanor Grujić postao pakračkim episkopom tek 1864. po smrti episkopa Stefana Kragujevića. O tome priča sam Nikanor Grujić u svojoj „Autobiografiji" (Srem. Karlovci 1907, str. 95—100).

[6] Za bolesnoga bana Jelačića, FML Josip Šokčević, docnije ban.

299.

## Strossmayer banskom zamjeniku Šokčeviću.

Đakovo, 22. marta 1859.

Euere Excellenz!

Ich nehme mir hiemit die Freiheit, mich bittlich an E. E. in einer Angelegenheit zu wenden, die meinem Herzen sehr nahe steht. Es ist dies das baldige Zustandekommen eines Waisenhauses in Essek, dem zur Grundlage die Kohlhoffer-Huttlerische Stiftung dienen wird.[1]

Mein bisheriger Einfluss in dieser Beziehung bezweckte wesentlich erstens: die Beschleunigung der Realisierung dieses ohnehin durch die Ungunst der Verhältnisse zu weit hinausgeschobenen Institutes; zweitens: die genaue Einhaltung der Bestimmungen der frommen Stifter. Beides machte mir meine Stellung, mein Beruf und das kanonische Recht zur Pflicht. Ich glaube, dass S[e] k. k. apost. Mt. und die h. Regierung meine Einflussnahme für legitim und den Gegenstand meiner Bitten und Wünsche für gerecht und entsprechend gefunden haben. So viel mir erinnerlich ist, ist höchsten Ortes entschieden, dass je eher zur Realisierung dieser Stiftung geschritten werde; dass der katholische Charakter dieser Stiftung zu bewahren sei; dass insofern die innere Stadt keine hinreichende Räumlichkeit zum Behufe der Errichtung dieses frommen Instituts aufweisen könnte, dieses Institut in der oberen Stadt zu errichten sei.

Ich glaube nun, dass dieser letzte Punkt, inwiefern er sich nämlich auf die Wahl eines geeigneten freien Platzes in der oberen Stadt bezieht, vielleicht einiger Schwierigkeit unterliegen und somit die endgiltige Schlussfassung in dieser sehr wichtigen Angelegenheit aufschieben dürfte. Es hat in dieser Beziehung schon eine Kommission, an der auch ich Teil nahm, gearbeitet und jenen Platz in der oberen Stadt auf dem einst eine Kaserne stand,[2] für den geeignetsten befunden, den ich anfänglich für einen solchen bezeichnete. Aber die Sache muss, wie gesagt, auf Schwierigkeiten gestossen sein und da mir unendlich daran gelegen sein muss, dass dieses Institut je eher zu Stande gebracht werde und dass es an jenem Platze zu stehen komme, wo es voraussichtlich am besten und erspriesslichsten wirken wird, so bin ich so frei in dieser Beziehung einiges zu bemerken.

Dass der obbenannte Platz zum Behufe der Errichtung eines Waisenhauses wirklich der geeignetste in jeder Beziehung sei, glaube ich als ausgemacht und allgemein anerkannt annehmen zu dürfen. Er befindet sich in der Mitte der Stadt, er ist von allen Seiten frei, er ist gesund, besitzt ein sehr gutes Wasser. Was mir aber den Platz besonders beliebt macht, ist die

unmittelbare Nähe der h. Rochuskapelle. Vom religiös-moralischen Standpunkte muss ich wünschen, dass auf dem leeren Raume nächst der besagten Kapelle kein heterogenes, vielmehr, dass ein homogenes Institut entstehe. Ersteres würde die Andacht stören, das Zweite dieselbe fördern. Überdies ist Oberstadt Essek so unglücklich, keine entsprechende, keine genügende Pfarrkirche zu besitzen, was Schuld trägt, dass viele, besonders aus entfernteren Punkten, zum grossen Nachteile ihrer religiös-moralischen Ausbildung, den Gottesdienst sehr oft vernachlässigen. Entsteht nun das oftgenannte Institut in der Nähe der Kapelle, so wird der Priester des Institutes dem Gottesdienste und der Verkündigung der göttlichen Lehre jeden Sonn- und Feiertag in derselben obliegen, zum Frommen nicht nur der Institutszöglinge, sondern zugleich zum Frommen der nahewohnenden Gläubigen. Ein Grund, der auf der Waagschale der staatlichen Interessen von höchster Wichtigkeit ist, weil der Staat seine hehre Aufgabe um so leichter, sicherer und vollständiger lösen kann, je religiöser, je moralischer seine Angehörigen sind. Es wäre wirklich Schade, wenn das Institut an irgend einem Rand der Stadt zu liegen käme, weil dadurch nicht nur die priesterliche, ärztliche und ökonomische Versorgung leiden müsste, sondern auch, weil dadurch für alle Zukunft die Möglichkeit abgeschnitten wäre, das Institut zu pädagogischen Zwecken zu benützen und doch existiert kaum im ganzen Reiche eine Stadt, die in dieser letzten Beziehung schlechter und mangelhafter versorgt wäre, besonders wenn man Rücksicht nimmt auf die ungemein wichtige Erziehung der Mädchen.

Ich halte — wie ich oben bemerkt habe — dies alles für ausgemacht und vermute, dass das einzige Hindernis vielleicht bieten dürfte das verwickelte Eingentumsverhältnis des besagten Platzes. Es soll sich nämlich in das Eigentum dieses Platzes das h. Aerar und die Stadt teilen. Ich glaube indessen, dass bei sonst so überwiegenden Gründen für diesen Platz dies kaum ein ernstes Hindernis bilden dürfte. Die Stadt verzichtet auf ihren Anteil zu Gunsten des Instituts, warum sollte das h. Aerar dies auch nicht tun zu Gunsten so wichtiger Zwecke? Se k. k. apost. Mt. haben für die Kathedralen Venedigs, Mailands, Wiens für jede zu 50 tausend Gulden aus dem Staatsschatze bewilligt; warum sollte das h. Aerar zu Gunsten des Weisenhauses Esseks auf seinen ohnedies kaum bedeutenden Anteil nicht verzichten? Die Stiftung Kohlhoffer und Huttler ist mit der Länge der Zeit so herangewachsen, dass sie einen Teil ihres Kapitalsbetrages zum Behufe der Errichtung eines Landesspitals in Essek herleihen kann, wie dies schon höheren Ortes vorgesorgt wurde, dies aber macht die in Frage stehende Verzichtleistung des Aerars auf seinen Anteil noch gerechter, noch billiger.

Meine inständigste Bitte an E. E. geht nun dahin, erstens: die Erledigung dieses so wichtigen Gegenstandes beschleunigen; zweitens: meinen untertänigsten Wunsche hinsichtlich des Platzes, wo das Institut gebaut werden soll, eine gnädige Unterstützung angedeihen zu wollen. Falls aber in dieser letzten Beziehung unvorgesehene Schwierigkeiten auftauchen sollten, so bitte

ich untertänigst, vor der definitiven Schlussfassung mir die Schwierigkeiten, zum Behufe der Erläuterung bekannt geben zu wollen.

Übrigens etc.

Diakovo am 22. März 1859.

Joseph Georg Strossmayer
Bischof.

*Original u prezidijalnom arhivu bivše hrv.-slav.-dalm. zem. vlade u Zagrebu.*

[1] Ova je zaklada osnovana još 1785. No kako je njome sve do 1850. upravljalo ugar. namjesničko vijeće (t. j. ugarska zem. vlada), a grad Osijek tek mu je 1848. podnio osnovu za osnutak sirotišta, koja je za onih burnih godina nekud bila nestala, morale su poslije 1850. hrvatska banska vlada i hrvatsko namjesničko vijeće to pitanje obnoviti, što je stim teže bilo, jer se Osječani sami nisu mogli složiti glede mjesta, gdje da se podigne sirotište. S tim je u vezi i ovaj akt Strossmayerov. Pitanje riješeno je tek 1867., a gradnjom započelo se 1868.; zavod je onda otvoren 1870. Sagrađen je ondje, gdje je predlagao Strossmayer i gdje stoji i danas (kod crkvice Sv. Roka u gornjem gradu Osijeku). O tom up. Cuvaj, Građa za povijest školstva kraljevina Hrvatske i Slavonije Sv. V. Zagreb 1910², str. 173—178.

[2] U drugoj polovini XVIII st. i dalje bila je na tome mjestu konjička kasarna. Vjerojatno je, da je ovdje bio kao "stražmeštar" Strossmayerov pradjed Paul Strassmayer, kad je iz Linca došao u Osijek, negdje oko 1750. Biskup, dabome, o tom nije ništa ni slutio. Up. Dodatak I.

300.

## Zaklada Strossmayerova za kolegij Sv. Jeronima u Rimu.

Rim, 1. maja 1859.

Romae divina illa cathedra veritatis est, ad quam propter potiorem eius principalitatem omnem convenire necesse est Ecclesiam. Romae firmissima illa petra est, Domini ipsius manu posita, cui inconcussum Ecclesiae innititur aedificium, cuive inniti oportet omne illud, quod ad divinum gratiae et salutis ordinem pertinet, imo vero omne illud, quod his in terris firmitatis, stabilitatis et prosperitatis vim possideat. Romae denique sancta illa haereditas est, quam Unigenitus Dei filius sanguinis sui pretio acquisivit et locupletissimis amoris et misericordiae divinae thesauris ea lege ditavit, ut ex ea participent omnes gentes ea, quae veritatis et salutis sunt.

Quae cum ita sint, quid mirum, quod omnes gentes catholicae a priscis ad nostra usque tempora nihil antiquius, nihil sanctius habuerint, quam illa amoris, reverentiae, pietatis et obedientiae vincula, quibus eas fides divina S. Sedi Apostolicae religat, in dies arctiora et firmiora reddere. Hinc sunt sacrae illae ex toto terrarum orbe ad limina SS. Apostolorum Petri et Pauli peregrinationes, hinc continua illa ad communem omnium credentium pastorem et patrem seu in ancipiti seu in adverso rerum statu refugia, hinc denique varia illa diversarum gentium et nationum in urbe Romana instituta et collegia.

Gens nostra Croatico-Slavonica, cum Dalmatis et Bosnensibus huiusmodi institutum in urbe Romana possidet gratia et beneficio eorum, qui cum supremae in Ecclesia potestatis iure, amoris quoque divini Jesu Christi in omnes gentes haeredes et vicarii redditi sunt. Intelligimus Congregationem, Ecclesiam et Capitulum S. Hieronymi Illyricorum de Urbe, munificentiae et liberalitati immortalis memoriae Sixti V. Summi Pontificis debitum. Quod igitur gentes aliae grandibus sane sacrificiis aut moliuntur primum, aut iam in opus deduxerunt, id nobis divini muneris gratia iamiam praesto est; institutum nempe in urbe sacra, quod originariae suae destinationi plenius addictum, atque cooperatione et symbolis nostris adiutum, inque eum perfectionis gradum, qui indigentiis gentis nostrae respondeat, provectum, insigne plane erit medium, eorum bonorum genti nostrae procurandorum, quae in arctiori cum S. Sede Apostolica unione uberrimum fontem habent. Institutum hocce eo maioris pro nobis momenti est, quod fatali rerum eventu altera gentis nostrae pars ab unitatis catholicae, ac proinde a vitae ipsius et salutis fonte rescissa, a zelo et fervore catholicorum episcoporum, in unione cum S. Sede, salutem et suam ad sinum S. Matris Ecclesiae revocationem expectet. Forsitan inter ea, quae in amoris et misericordiae divinae thesauris parantur, gentis nostrae, qua Ecclesia extorris est, convertendae media, etiam institutum hocce numeratar. Quidquid sit, nobis certum et indubitatum est, instituto huic summum inesse momentum, dummodo Spiritu Ecclesiae animetur et perficiatur; ac inprimis si eidem additum fuerit collegium iuvenum, qui Romae in disciplinis philosophicis et theologicis, imo vero nonnuli eorum, si fieri potest, in ipsis artibus liberalibus instructi domumque reduces, spiritum vere catholicum, quem in ipso sui fonte ubertim hauserunt, quaquaversum diffundant. In horum omnium sequelam, convictionem nostram opere testari, nostraeque in urbe sacra commorationis qualecunque monumentum relinquere volentes, viginti millia florenorum (20.000 fl.) in duabus chartis, inscriptis: Grundentlastungs-Schuldverschreibung — Zadužnica zemljišno-rasteretna Nr. 378 et 380, singulam a decem mille, 10,000 fl., Capitulo S. Hieronymi Illyricorum de Urbe, in augmentum dotis, quae adusque vere misera erat, hisce in perpetua tempora donamus, sequentibus sub conditionibus:

1. Viri in Capitulares S. Hieronymi eligendi sint Ecclesiae et S. Sedi toto cordis affectu dediti et spiritu vere sacerdotali imbuti; sint praeterea ex Croatia, Slavonia, Dalmatia aut Bosnia oriundi, parentibus slavo-illyricis nati, linguae slavo-illyricae perfecte gnari, cum sincero gentis suae amore, intemeratam erga principem suum fidelitatem coniungentes. Quem in finem omnino necessum est, ut in Canonicorum horum electionem episcopi harum provinciarum influant, nam secus penes optimam intentionem eorum, qui canonicos eligunt, evenire potest, imo vero quandoque evenisse tristis experientia docet, ut sacerdotes vagi et moribus dissoluti, simulatione et malis artibus Capitulo intrusi, pessima sua conversatione sibi et Capitulo suo ac eo ipso toti genti maculam inusserint. Cum gaudio intelleximus inclytam Congregationem S. Hieronymi ius quatuor ex canonicis praesentandi in respectivos episcopos transtulisse. Desiderandum esset, ut idem quoad reliquos quoque duos fiat, quo in casu nobis nostrisque in sede

nostra episcopali successoribus ius hosce duos canonicos praesentandi tributum libenter videremus. In genere summa cautione opus est, ut canonici dotibus supraexpositis exasse instructi sint; nam ad eos pertinebit, hicce loci iis ex gente nostra, qui aut perpetuo Romae morantur, aut limina SS. Apostolorum visitandi gratia ad tempus Romae agunt, verbum vitae annunciare, sacramentum poenitentiae administrare, sicque mores et actiones suas conformare, ut Ecclesiae utilitati, instituto et genti honori sint. Si autem instituto, quod summopere optandum est, collegium additum fuerit, tunc ad Canonicos potissimum spectabit, iuvenum, qui in maximam Ecclesiae et patriae spem educabuntur, directio et institutio. Quantopere igitur necessarium, ut canonici hi virtutum sacerdotalium splendore refulgentes vere speculum sint, in quo iuvenes, quid sibi agendum et imitandum sit, videant, ut sublimi vocationi suae respondeant.

2. Census annuus huius summae ex aequo inter omnes canonicos sine ulla exceptione aut praerogativa distribuetur.

3. Beneficium huius dotis nostrae de regula nonnisi iis obtinget canonicis, qui consensu et approbatione respectivorum episcoporum electi sunt, reliquis ad hoc nostro aut nostrorum in episcopatu nostro successorum indultu opus erit.

4. Speramus et desideramus, ut institutum hocce perenne maneat. Quia tamen eventus humani saepe in hominis potestate non sunt, fierique potest, ut iniquitas temporum contra optimam etiam intentionem prevaleat; hinc si institutum hocce aut penitus cessare, aut a fine suo in Bulla Sixti V. Summi Pontifici „Sapientiam Sanctorum" de dato Kalend. Augusti 1589. et in hac nostra scriptura expresso desciscere contigerit, tunc capitale hocce viginti millium florenorum nobis aut nostris in sede episcopali Bosnensi seu Diacovensi et Syrmiensi successoribus restituetur, in praedictarum dioecesium emolumentum convertendum.

5. Uti in genere institutum hocce, ita in specie hancce nostram fundationem Inclyti Gubernii Austriaci tutelae et protectioni impensius commendamus. Penes autem optimam Suae Sanctitatis Summi Pontificis nostri Pii IX. in omnes gentes, ac proinde in nostram quoque voluntatem et propensionem nihil dubitamus, institutum hocce et fundationem hancce paterna protectione inclyti gubernii pontificii nullo non tempore gavisuram.

In horum omnium robur et firmamentum hasce litteras proprio nostro pugno scripsimus et subscripsimus atque sigillo nostro officioso munivimus.

Datum Romae 1. Maji anno D. 1859.

Josephus Georgius Strossmayer,
Episcopus Bosnensis seu Diacovensis et Syrmiensis.
L. S.

*Vlastoručni koncept s potpisom Strossmayerovim u dijecezanskom arhivu u Đakovu s natpisom:* Copia litterarum fundationalium.

*»Katol. List« 1859, str. 165—166. Između publikovana primjerka i koncepta ima nekih stilističkih inače neznatnih razlika.*

## 301.

## Strossmayer hrvatskom namjesništvu o smrti bana Jelačića.

Đakovo, 21. maja 1859.

An das hohe k. k. kroatisch-slavonische Statthaltereipräsidium in Agram.

Euere Excellenz, k. k. Herr Feldmarschallieutenant und Banstellvertreter!

Die von E. E. mir zugekommene telegraphische Depesche vom 20. d. M., welche mir die Kunde gibt von dem um Mitternacht erfolgten Hinscheiden Sr Exc. unseres vielgeliebten Banus, Josef Grafen Jelačić, k. k. Feldzeugmeisters, habe ich heute um ½2 Uhr nachts erhalten.

Indem ich E. E. dafür meinen tiefgefühlten Dank erstatte, mache ich zugleich Anstalten, dass für den Mann, dem das Vaterland und die Monarchie für seine ausgezeichneten Dienste ewig dankbar sein werden, allen ansehnlicheren Orten meiner Diözese, die zu diesem Kronlande gehören, zum Frommen der edlen Seele des Verewigten feierliche Totenämter abgehalten werden. Es gebührt dies dem unvergleichlichen Verewigten von Seite des trauernden Vaterlandes; meine geringe Persönlichkeit ist Ihn über dies zu ganz speziellen Danke, ob der von denselben empfangen Gnaden, verpflichtet.

Genehmigen etc.

Diakovo am 21. Mai 1859.

Strossmayer
Bischof.

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

## 302.

## Strossmayer o smrti bana Jelačića.

Đakovo, 21. maja 1859.

Okružnica na dekanat đakovački, Osijek, Brod, Vinkovce, Tovarnik, Babina Greda, Posavina, županjski, također i na dekanat mitrovački i varadinski.

Svemogući gospodar života i smrti blagoizvolio je dne 20. t. mj. u pol noći Preuzvišenoga gospodina Josipa grofa Jelačića Bužimskoga, velekrsnika reda Leopoldovog, komandera reda Marija-Terezijanskoga, posjedatelja (!) vojnoga krsta za zasluge, viteza ruskoga reda Aleksandra[1] Nevskoga, kako također i Vladimirovog I. reda, velekrsnika hanoveranskog reda Guelfskog i saksonskog reda kućnoga, komandera saksonskog reda građanskih zasluga, velekrsnika reda parmanskoga Konstantina Jurja i papinskoga reda Grgurova,

Njeg. c. kr. Veličanstva pravoga tajnog savjetnika i komornika, generala Feldzeugmeistera, bana hrvatsko-slavonskoga i vrhovnoga kapetana i zapovijedajućega generala u Hrvatskoj i Slavoniji, gubernatora riječkoga, vlasnika pješačke regimente br. 46, kao i dviju banovačkih pukovnija i t. d., poslije dugotrajne bolesti u vječnost primiti.

Zasluge visokopočivšega za visoki prijesto carski i za cjelokupnost austrijanske cesarevine, kano i ljubav prema narodu svomu cijelom svijetu poznata je i osjegurava mu neumrlo ime i neumrlu slavu u dogodovštini, kako cjelokupnog carstva, tako i naroda našega. Čega radi za ukazati mu posljednju počast i ljubav, koju smo vazda prema plemenitoj osobi njegovoj gojili, ovim naređujemo, da u župskim crkvam sviju gradova i trgovišta, kano i u inimi, gdje je moguće, u četvrtak 26. t. mj., kano na dan pokopa, obdržavana bude, zvona zvone i potom svečano za pokoj duše preminuvšega služba božja, i to gdje je moguće, u četvrtak 26. t. mj., kano na dan pokopa, obdržavana bude, na koju će se i mjesno činovništvo i t. d. imati pozvati. Pokoj vječni daruj mu Gospodine i svjetlost vječna svijetlila mu, Amen.[2]

U Đakovu dne 21. svibnja 1859.

Josip Juraj
biskup.

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

[1] Strossmayer napisao je griješkom Andrije.

[2] Nasljednikom Jelačićevim imenovan je 28. jula 1859. Coronini. Carsko je rješenje glasilo: „Ich ernenne den FML Johann Grafen Coronini-Cronberg zum Banus, Obersten Capitain, Gouverneur und Kommandirenden Generalen in Kroatien und Slavonien, Gouverneur von Fiume und zum Oberpräsidenten der Banaltafel in Agram; den FML Joseph Šokčević zum Gouverneur und Kommandierenden Generalen im Banate und in der serbischen Woiwodschaft, dann den FML Lazarus Freiherrn von Mamula zum Gouverneur und Kommandierenden Generalen in Dalmatien. Wien am 28. Juli 1859. Franz Joseph." *(Koncept u drž. arhivu u Beču. Kabinettsarchiv.)*

## 303.

## Strossmayer svojoj dijecezi kad je buknuo austro-talijanski rat.[1]

Đakovo, 26. maja 1859.

Carissimi in Christo fratres et filii!

Dum augustissimus imperator et rex noster apostolicus priscis monarchiae nostrae vulneribus sanandis intentissimus esset, novum exoritur bellum, novis calamitatibus ansam praebiturum.

Omnia exhausta fuere ad extremum huncce casum declinandum, sed cum imperii nostri dignitas, libertas, integritas pessimis artibus et male tectis verborum ambagibus in discrimen vocarentur, cum sacrata gentium iura,

pacta conventa et legitimae possessiones ad arbitrii alieni victimam traherentur, tunc equidem ad arma recurrere necessum erat. Ea, quae nunc armis nostris defenduntur principia, non tantum patriae nostrae. verum omnis civitatis, omnis societatis palladium constituunt, ut adeo iure merito dici possit, totius Europae libertatem sub gloriosis Austriae vexillis refugium, tutamen, salutem quaerere. Sancta quoque religionis nostrae iura et patrimonium Petri, cum independentia et libertate Summi Pontificis indivulse nexum, ubi asylum suum quaerant et inveniant, nullo modo anceps esse potest, si vanis assertionum humanarum commentis, protervia et impietas opponantur, qua alter hostium nostrorum, fidei et Sanctae Sedis iura violando, excommunicationis poenam sibi emeruit.

Carissimi fratres et filii! Domini est coelum et terra, qui certe non feret alteram haereditatis suae partem superbiae et arrogantiae arbitrio, divinae voluntatis suae, id est iustitiae et veritatis, dominio subtrahi. Ut hoc quantocius fiat, id est ut quantocius finis bello imponatur, ut quodvis malum ab armis et patria nostra avertatur, ut iustitiae et veritatis triumphus acceleretur, cooperari nos iunctim cum plebibus nostris oportet omni sacrificii genere, imprimis autem assiduarum precum armis. Quod si sedulo praestiterimus, priscam gentis nostrae gloriam, fide ac fidelitate sua partam, novis thesauris augebimus, patriae gratitudinem et gratiae caesareae munera novis documentis merebimur.

Quare hisce praescribimus, ut quavis die durante bello rubrica non impediente, in missa collecta tempore belli praescripta assumatur, dein diebus dominicis et festis cum omnibus aliis, quibus populus copiosior in ecclesia convenire solet, exponatur Sanctissimum in ciborio coram quo 5 »Pater« et 5 »Ave« ad supradictam intentionem orabuntur cum precibus correspondentibus in libello dioecesano expositis. Id quoque curatores animarum significabunt populo suo: Sanctissimum Dominum Nostrum Summum Pontificem, de pace inter principes christianos revehenda sollicitum, preces publicas in universum orbem sub 27. Aprilis a. c. praescripsisse, quas qui debite et modo per episcopum praescripto absolverint, trecentorum dierum indulgentiam modo ecclesiae consueto lucrari; item indulgentiam plenariam semel tantum in mense, si sacramentali confessione rite expiati sanctissimaque Eucharistia refecti, aliquam ecclesiam religiose visitaverint ibique pias ad Deum preces pro pace fuderint.

Datum Diacovae die 26. Maii 1859.

Josephus Georgius
episcopus.

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

[1] Austrija navijestila je sardinskom kralju Viktoru Emanuelu II. rat 26. aprila 1859., našto se car Napoleon III. pridružio Sardiniji.

## 304.

## Franjo Rački Ivanu Kukuljeviću.

Rim, 28. maja 1859.

Blagorodni gospodine i prijatelju!

Pomisliste si, zašto Vam tako dugo ne pišem?

Dobro znate, da početkom travnja pođoh ususret do Jakina[1] našemu predobromu biskupu Strossmayeru te za njegova bavljenja u Rimu[2] bijah vazda uz njega i s njim, toli kada činjaše obične posjete, koli kada razgledavaše rimske starine, a inače kod kuće[3] nastojasmo što ugodnije sate priskrbiti mu. Krom toga, pošto on ne imađaše vremena, a ja se s njegovimi misli posvema slagah, bilo mi je neke stvari sastavljati i pisati u njegovo ime. Imenito sastavismo poveću Promemoriju za samoga Papu[4] glede na narod slovenski uopće, a jugoslovenski napose, kako bi imala ga Rimska Stolica njegovati, šta bi imala činiti glede na slovensku liturgiju obojega obreda i glede na novo izdavanje liturgičkih knjiga, što za odgojivanje narodnoga svećenstva i ostala ina, kako vidite, za crkvu i za naš narod velevažna pitanja. Ova Promemorija, dakako latinski pisana, bi Vas zanimala; stoga čim uzmognem, prepišem Vam ju i pošljem.

Mogu Vas uvjeriti, da Strossmayer svojom iskrenošću i vještinom ovdje veliku pozornost probudi i da sam Sveti Otac naloži tajništvu državnomu, da se njegova Promemorija bez oklijevanja u pretres uzme, i koliko je možno oživotvori. I doista sada se nešto radi te sam i ja neke poslove dobio. Jedino je šteta, što biskup imade brzo otići radi nastavšega rata,[5] jer on kano biskup imade veću snagu negoli kanonik siromašni Sv. Jerolima.[6] Trebalo bi da tko od nas[7] dođe do veće časti, s koje mogo bi čvršće i uspješnije govoriti te jedino radi toga drago bi mi bilo, da ili ja ili koji domoljubni našinac postane auditorom S. Rotae, za što — kako znate — radi se o meni u Beču, ali mislim, iz te muke ne bude hljeba, premda bi u Rimu svima drago bilo i sve bi učinili, da to jedino od njih zavisi. Moja književna djelatnost bi malo ili ništa trpila, jer kao auditor ne bi imao inoga posla, do pregledavati dotične parnice i sud izreći, a svu pisariju i t. d. vode odvjetnici i pisari.

Čuste, da Strossmayer prikaza nam 20.000 for.[8] — doista velik dar, ali samo primaknusmo se njime k svrsi, nu još je ne postigosmo. Uzmite bo 1000 for. kao godišnju kamatu te razdijelite med sedmero nas, koliko dođe na svakoga? Zato Strossmayer obeća, da — ako ne prije — o tom povede govor na pokrajinskom saboru u Zagrebu[9] i nada se, da nam i Haulik i Kaptol zagrebački svoje pokloni. Čim se malo pokrpamo, otvorili bi kolegij te bi uzeli također bar dva mladića, da se ovdje umjetnosti uče; Strossmayer obeća za

to posebnu potporu. Na taj način postao bi naš narodni zavod koristan narodu, inače ostane nam neplodan, ko što mnogi ini po našoj žalosnoj otadžbini.

*(Caeteris exmissis)*

U Rimu, 28. svibnja 1859.

Vaš štovatelj

F[ranjo] R[ački].

*Original kod g. Radovana Kukuljevića u Vidovcu.*

*Cijelo pismo ima* Smičiklas, Rački 202—206.

[1] Ancona na Jadranskom moru.

[2] Strossmayer bio je tada prvi put u Rimu, od početka aprila do polovine maja; pratio ga je kanonik Adam Sukić.

[3] U gostinjcu Sv. Jeronima.

[4] Nisam je našao u konceptu.

[5] Austrija započela je rat sa Sardinijom 29. apr.; Napoleon III. navijestio je Austriji rat 3. maja.

[6] Rački bio je tada kanonik kod Sv. Jeronima.

[7] U gostinjcu Sv. Jeronima bilo je tada sedam svećenika Hrvata.

[8] Up. gore br. 300 od 1. maja 1859.

[9] Taj se sabor sastao tek u aprilu 1861. Zanimljivo je, da su Strossmayer i Rački pomišljali na sastanak hrvaskoga sabora već u maju 1859., to jest prije poraza austrijskoga u ratu 1859. i prije diplome od 20. okt. 1860. Čini se, da su računali s porazom Austrije i s tim u vezi s neminovnim slomom apsolutizma.

## 305.

## Strossmayer svome kleru o putu u Rim.

Đakovo, 4. juna 1859.

Fratres filiique dilecti!

In procinctu itineris nostri Romam constituti, rogavimus vos fratres filiique dilecti, ut pro nobis oretis; nunc autem feliciter ex itinere reversi, rogamus vos, ut una nobiscum Deo pro infinitis donis et muneribus, quibus nos clementia eius, durante itinere et mora nostra Romae, cumulare dignata est, gratias agatis. Agite fratres et filii dilecti, ut sicut prosperum itineris nostri successum, prosperum in his criticis rerum temporumque adiunctis itum et redditum, vestro in nos amori vestrisque precibus potissimum deberi, libenter profitemur; ita nunc vestra pietas, vester zelus, vestra oratio et gratiarum actio, irremissum vestrum, vocationis sacerdotalis munia strenue exequendi studium, laetari nos faciant de abundantibus et perennibus itineris nostri in gloriam Dei et salutem animarum fructibus.

Iter Romanum peculiares easque vere sanctas in corde hominis christiani excitat sensiones, nam fides ei continuo suggerit: non in aliena, verum in propria vadis; in propria, ubi te effusissima matris expectat charitas et in hac

et per hanc illi divinae bonitatis et misericordiae thesauri, quos Dominus, vitae et sanguinis sui holocausto, in sinum eius deposuit; vadis ad petram illam, Domini ipsius manu positam, cui inconcussum Ecclesiae innititur aedificium, cuive fidem, spem et salutem tuam, imo cuiusvis hominis in hunc mundum venientis inniti oportet; vadis ad supremum Ecclesiae pastorem et communem omnium credentium patrem; ad pastorem et patrem tuum, qui non tantum divinae Jesu Christi potestatis, verum etiam eius in omnes charitatis haeres et vicarius est, vadis ad cathedram Petri, cathedram principalem, in qua adinstar eorum, quae initio creaturae in firmamento coeli posita erant, ardent revelatae doctrinae luminaria, ex ipso eterni luminis fonte desumpta; vadis ad Urbem sacram, principatus apostolici sedem, quae sanctorum apostolorum Petri et Pauli, et innumerorum martyrum sanguine irrigata et foecundata, novos in dies divinae veritatis triumphos agit, spatia Ecclesiae continuo dilatat, usque dum adveniat tempus, quo prout unus est Deus, una veritas, una fides, unum baptisma, ita unum evadat omnium ovile unusque omnium pastor.

His et similibus cogitationibus animatus spiritus hominis christiani, consuetas itineris molestias vix sentit: fides ei et pietas cuncta in altiori luce collocat. Si medio vaporum, fulguris pernicitate progreditur, hoc ei vitae humanae brevitatem et fugacitatem adumbrat; si turbidis maris fluctibus agitatur, hoc ei salutis suae incertitudinem, propriarum virium insufficientiam et opis divinae necessitatem repraesentat; si praecipitia montium tarde ac difficulter conscendit, hoc ei victoriae christianae difficultatem, et profectus sui tarditatem ob oculos ponit; si montium vertices conscendens laeto in omnem partem aspectu fruitur, hoc ei beatitatem earum animarum in memoriam revocat, quae sui, suarumque passionum victrices, gratiae divinae afflatu in altum elatae, nihil earum miseriarum, quibus hic mundus afflictatur, persentiscunt; si denique e propinquo Urbis sacrae, desiderio flagrat, quantocius metam suam attingendi, et preces, ac si fieri posset, sudorem ac sanguinem suum, tot iustorum et martyrum precibus et sanguini iunctum, ante thronum agni pro se suisque offerendi; hoc ei beatum illud animarum, generosa Christi Domini charitate ardentium desiderium suggerit, quae miseriarum huius mundi pertaesae, quantocius dissolvi cupiunt et esse cum Christo.

His sensibus agitati pertigimus Romam, diverticulo Lauretum facto, ubi in venerando illo sacrario agnum immaculatum eterno Patri obtulimus, in quo beatissima Virgo primum nuncium excepit de sublimi destinatione sua, quae eandem in intimius divinae cognationis et humanae redemptionis consortium adduxit; nos, universum clerum et populum nostrum sanctissimae Dei Genitricis patrocinio quam impensissime commendantes, ut nobisqui dem pastoribus Spiritus vere sacerdotalis, zelus Domus Dei, vocationis nostrae amor, operationibus autem nostris in vinea Domini foecunditas tribuatur; ut a populo Dei omne periculum avertatur; ut pretiosa gratiae divinae charismata in eo augeantur; ut pretiosissimis passionis et mortis dominicae muneribus dignus et iudicio divino iugiter acceptus reddatur. Sacrarium hocce, dignissimum venerationis et cultus communis obiectum, genti nostrae eo carius, eo venerabilius esse debet, quod angelorum

humeris ex oriente translatum, in patrio solo nostro primum constiterit, quod remunerationem interpretamur eius tenerae pietatis, qua gens nostra erga beatissimam Matrem nunquam non ferebatur. Nostrum est, fratres filiique dilecti, hanc pietatem in plebibus nostris fovere et alere, cum eadem certissimum sit divinae gratiae munerum largissime obtinendorum medium et indubitatum divinae vocationis et electionis pignus.

Romae divertimus in aedibus Congregationis S. Hieronymi Illyricorum de Urbe, honorifico hospitio et omnigeno servitio, ac quod his plus est, tenerrima caritate nostrorum canonicorum excepti, quorum unus, praeclarus sane vir, nobis Anconam usque obviam factus,[1] itineris comitem et eximium intentionum nostrarum in omnibus coadiutorem semet praebuit. Sint ei sintque iis omnibus, qui nos insignis caritatis suae servitiis cumularunt, grates quam maximae; caritatem eis et aestimium, pari caritatis et aestimii affectu rependimus.

Carissimi fratres et filii! Roma, uti diximus, mater omnium gentium, sinu suo peculiaria misericordiae et clementiae divinae munera, ac velut effusissimos caritatis divinae thesauros complectitur, omnibus populis et tribubus in salutem et prosperitatem. Fruuntur hisce muneribus iam multae nationes medio institutorum et collegiorum suorum. Etiam genti nostrae huiusmodi institutum Romae obtigit ex munificentia et liberalitate immortalis memoriae Sixti V. Summi Pontificis; ast quominus plenis haustibus hauriamus ex fontibus, qui toti orbi patent, quaedam adhuc desiderantur et nisi caritatis et generositatis fons in visceribus nostris exstinctus sit, in fortunis nostris tantum certe virium adest, ut institutum hoc ad eum perfectionis gradum evehamus, qui gentis nostrae dignitati et indigentiis respondeat. Multa iam exiguis viribus effecta sunt, uti: ecclesia nostra nationalis S. Hieronymi, una ex pulchrioribus et ornatioribus Urbis Romanae ecclesiis reddita: contiguae aedes amoeno et aperto ad rippam Tiberis loco positae, aliqua sui parte in communem et gratuitam canonicorum S. Hieronymi mansionem et splendidam episcoporum nostrorum peregre Romam venientium diversionem aptatae; intentio seria Inclytae Congregationis S. Hieronymi, Capitulo Collegium iuvenum nostrorum aggregandi, propius ad effectum deducta. Capitularium S. Hieronymi sors adhuc misera, eo symbolis nostris provehi deberet, ut dignitas haec ab optimis quibusque patriae nostrae sacerdotibus desiderari possit. Quo animo et quid nos hunc in finem contulerimus, adnexa sub scriptura vos fratres filiique dilecti edocebit.[2] Nos instituto huic peculiari caritatis nostrae affectu semper addicti, semper ad illud adiuvandum proni manebimus, modo ita perficiatur, ut generosae Sixti V. Summi Pontificis intentioni et gentis nostrae desiderio respondeat.

Romae primum omnium stupendum illud manuum humanarum opus, cathedralem totius orbis ecclesiam, basilicam S. Petri invisimus. Quidquid adusque de hac ecclesia seu legimus seu delineatum vidimus, infra eius dignitatem est. Vere divinitus inspiratos oportuit fuisse eos, qui ideam eius conceperunt; vere vi divina adiutos eos, qui tam grande opus in effectum deduxerunt. Vere si quid in humanis divinae maiestati et dignitati respondere potest, haec basilica et cultus divinus in ea solennioribus diebus frequentari solitus, maiestati divinae

apprime respondet. Quidquid conspectui semet in ea offert, seu totum cum immensa granditate sua, seu singulae partes cum pulcherrima harmonia sua perfectum est, absolutum est, paene divinum est. Nobis haec omnium in orbe ecclesiarum mater et magistra, in architectonica perfectione sua, non tam basilica, quam potius systema quoddam basilicarum, intime inter se cohaerentium visa est; verum symbolum divinae illius unitatis et cohaesionis, quam Christus Dominus essentialem mystici corporis sui proprietatem esse voluit; vera imago eius firmae adhaesionis, eius vivae communionis, in qua omnes per orbem ecclesias cum cathedra Petri esse oportet, si cum divinitus instituto veritatis et salutis ordine in nexu esse velint. Operum musivorum, picturarum, statuarum, monumentorum tantus in ea thesaurus reperitur, ut ei condigne aestimando non dierum, sed vix annorum aliquot series sufficeret. Quid dicemus autem de cultus divini in ea peragi soliti maiestate? Nihil eo magnificentius et divinius, nihil mysteriis redemptionis nostrae convenientius, nihil oculis divinae maiestatis acceptius cogitari potest. Ecquidem ubique terrarum et gentium tremenda altaris victima divinitatem ipsam et cum hac omnes coelorum thesauros terrae hominibusque donat, ut terram et homines coelo et eternitati restituat, redimat, consecret; ast in basilica S. Petri, quae ipsa immortale quiddam praesefert, cultus divinus, imprimis autem Paschalium solenniorum executio, continua quaedam immortalitatis operatio esse videtur. Toti huic cultui divino a dominica Palmarum usque dominicam Resurrectionis, partim in basilica S. Petri, partim in capella Sixtina, divino Michaelis Angeli penicillo, eterno hominum studio commendata, intevenisse, nobis eximia muneris divini largitate datum fuit. Eterna memoria grati recolemus, nobis dominica Palmarum ex sacratissimis Summi Pontificis manibus muneri obtigisse palmam, symbolum pacis, amoris, benedictionis et eius victoriae, ad quam quemlibet christianum, episcopum imprimis, una cum grege suo, divina gratia opitulante contendere oportet. Coena Domini iisdem manibus, in privata Suae Sanctitatis capella, pane angelorum, immortalitatis nostrae pignore, una cum comitibus nostris refecti sumus. Testes quoque eadem die fuimus insignis illius, a Domino nostro, dum his in terris ageret, exempli gratia exercitae humilitatis, qua Summus Pontifex duodecim apostolis pedes lavat et osculo excipit; quibus dum subin Eiusdem Summi Pontificis manibus cibos ministrari in conspectu ingentis hominum turbae contigisset, nos cum pluribus aliis archiepiscopis et episcopis, in praeclaro hocce caritatis ministerio, seu conservi ac cooperatores adstitimus. Ah, fratres filiique dilecti, quam omnia sunt in sinu Sanctae Matris Ecclesiae divina! Quam omnia caritate animata! Quam omnia humilitati innixa! Unigenitus Dei filius rapinam non arbitratur, esse se aequalem Patri suo eterno; verum homo fit, servum agit, patitur et in ara crucis cruentam semet iustitiae divinae hostiam offert, ut hoc humilitatis, exinanitionis et caritatis merito, nobis redemptionis et salutis pignus, sibi immortalis gloriae fontem, Patri autem suo sanctam Victimae incruentae, quae infiniti pretii sit, haereditatem in eternum acquirat. Jesu Christi his in terris vicarius, visibile ecclesiae caput supremusque pastor, unitatis catholicae centrum ac petra illa, super quam aedificata est Ecclesia Dei, Summus Pontifex, Servum

semet Servorum Dei non tantum nominat, sed et quavis data occasione praebet, lubens de Alto solii sui ad infima etiam servitia descendit, duodecim sacerdotibus pedes lavat, osculo excipit, cibos iis subministrat, ut doceat: ministeria sacra, in Ecclesia Dei, a summis usque ad ima, ea lege constare, ut non tam munera sint arbitrio nostro subiecta, quam potius onera ordinationi et iudicio divino obnoxia; ut doceat: potestatem et iura sacra, Dei donum, Christi Domini meritum, Ecclesiae thesaurum, Christianorum peculium et haereditatem constituere, quae in Dei gloriam et fidelium salutem tendant; ut doceat: eos, qui potestatis Jesu Christi quoquo modo ministri sunt, virtutum quoque Eius aemulatores et vicarios esse oportere: benignitatis, qua filium prodigum poenitentem ulnis suis excepit; patientiae, qua nonaginta novem oves deseruit, ut perditam quaerat et inveniat; misericordiae, qua super Jerusalem et filios Sion flet, quod nollent congregari sub alas suas; zeli, quo semet ipsum in victimam Deo Patri offerre gestit, ut nos redimat: humilitatis, qua semet a primo incarnationis suae instanti, usque ad ultimum vitae suae halitum, nostri gratia exinanivit; caritatis denique, quam operationis nostrae motivum, spei nostrae fundamentum, remunerationis nostrae pretium constituit. Hic est genuinus conceptus omnis dignitatis et auctoritatis, quae per humilitatem ad sui fontem, Deum redit; per caritatem autem pia quadam prodigalitate ad sui finem, proximi quippe utilitatem derivatur.

Interim si gratum et aedificatione plenum fuit, vidisse supremam in orbe dignitatem imae humilitatis et sacrae caritatis obsequiis deditam, non minus iucundum et consolatione plenum fuit, testes nos adstitisse bis grandis eius vereque divinae functionis, qua Summus Pontifex, supremo potestatis suae iure usus, Urbi et Orbi papalem benedictionem largitur, quam Sanctissimus Dominus in solio suo consistens, purpurei senatus, plurimorum item episcoporum et praelatorum turba stipatus, ex altiori basilicae S. Petri suggestu exequitur, habens subtus pedes suos forum, cui vix aliquid toto terrarum orbe par, cum centum hominum millibus totaque Urbe; in conspectu autem suo totius Orbis regionem, quae ne vicinorum montium iugis coarctata appareret, ipse Deus subtili tenuum nubecularum velo hac vice providit. Ah Deus immortalis! Tibi soli cogniti sunt illi gratiarum divinarum thesauri, qui sacro benedictionis huius arcano contenti, terrae quotannis communicantur. Quid enim precibus Tu deneges Eius, quem Vicarium dilecti Filii Tui, Tecum gloria, maiestate et potentia coaequalis, his in terris constituisti? Quid non retribuas interpellationibus Eius, cuius manibus claves ipsas regni Tui et cum his cuncta misericordiae Tuae munera dispensanda concredidisti? Quid recuses orationibus Eius, quem Tu ipse angularem Sanctae Ecclesiae Tuae lapidem, veritatis divinae oraculum, sacerdotii caput et principem dedisti? Quid non concedas benedictioni, quam rediviva, velut in summo sacerdote nostro, Eius, qui ad dexteram Tuam sedet, humilitas, pietas, caritas offert; quam sancta altarium nostrorum victima peculiari modo consecrat; quam beatorum apostolorum Petri et Pauli ac totius Ecclesiae suffragia et merita sustentant? Ah Domine, si quando, certe hisce diebus nostris, opis tuae quam maxime indigni sumus. Gravissima enim sunt, quibus aetas

nostra afflictatur, mala; grandia sunt, quibus omnes laboramus, vulnera. Mutuae gentium christianarum simultates et odia; bellorum et, qui haec comitari solent, ruinarum horrores; continuae recti ordinis et, quae huic innituntur, bonorum periclitationes, male parta dierum nostrorum haereditas sunt. Quare Domine, priscis misericordiae Tuae muneribus, hoc unum adhuc, benedictionae Summi Sacerdotis, adiunge, ut gentes christianae pretii, quo eas sibi acquisiisti memores, se ipsas, fortunas suas, sortes suas, intentiones et leges suas, omnia denique sua, sanctae voluntatis Tuae et eternae legis Tuae dominio, plene ac perfecte concredant. Hoc mysterio coelestium gratiarum pignus, veritatis et iustitae triumphus, omnium malorum nostrorum remedium continetur. Hae cogitationes, hae preces necessario cor subeunt hominis christiani, hoc tempore solenni benedictioni papali assistentis.

Carissimi fratres et filii! Si haec omnia divini et eterni vigoris sunt; officio hebdomadae Sanctae in capella Sixtina peragi solitae, vere non tam hominum, quam potius coelestium spirituum functiones esse videntur. Dum Sanctissimae Crucis mysterium, praeeunte Summo Pontifice, tot cardinalium, archiepiscoporum, episcoporum et praelatorum chorus, nudipedes omnes et in facies suas provoluti adorarent: tunc ecquidem animus noster, coelestis gaudii affectu totus velut diffluens, magis ac unquam alias sensit: Domino nostro ob divinum redemptionis humanae opus sponte ac libere susceptum, ac sanguinis et vitae suae immolatione in ara crucis consummatum, a Patre suo eterno donatum esse nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur coelestium, terrestrium et inferorum. Passionis Dominicae, lamentationum et psalmorum, imprimis autem psalmi „Miserere" decantatio tam perfecta, tam sublimis tamque viribus humanis superior est, ut vere non tam humanorum, quam potius angelicorum modulorum ministerio fieri videretur. Dictum nobis fuit: miras hasce compositiones alio translatas, nunquam in plenam cantus sixtini immitationem deduci posse; quod non tantum in hoc, sed et in alio genere verum esse debet, nam plurium saeculorum studiis et laboribus; altioribus fidei et pietatis aspirationibus; singularibus gratiae divinae subsidiis, peculiaris quidam Romae traditionum et doctrinarum thesaurus, ac veluti spiritus formatus existit, quo animari et foecundari oportet eos, qui paria artis prodigia gignant et exequantur. Imo vero cuncta, quibus ecclesiae, musaea item publica et privata Romana abundant, artium monumenta, ipsa Providentiae divinae lege, tam arcto cum Urbe sacra et divinis institutionibus foedere nectuntur, ut nonnisi tamdiu vivere et spiritu gaudere videantur, quamdiu Romae sunt; aliorsum translata, technicam quidem perfectionem suam retinerent, ast altiori significatu et influxu orbata, occulto quodam moerore tabescerent, arcanisque suspiriis et gemitibus, uti initio saeculi huius factum est, sui in pristinum restitutionem a divina bonitate efflagitarent. Sinite, fratres et filii dilecti, ut hisce aliam reflexionem summi momenti subiungamus. Roma peculiare semper Providentiae divinae obiectum constituebat. Si enim olim a parvis initiis in immensam granditatem excrevit, si dominium suum in extremos orbis terrarum terminos extendit, si gentes et nationes plurimas in servitutem redegit: nonne totum id

iis amoris et misericordiae divinae consiliis promovendis inserviebat, quae sub Novo Foedere impleta sunt? Nonne totum id praeparabat eam granditatem, in quam divina manu salum et divini amoris fluentis rigatum synapis granum, successu temporis abiit? Nonne totum id eam servitutem praefigurabat, qua mundus in auctoritatis divinae, quae in ecclesia catholica perennat, obsequium, sponte ac libere concessit, quia in ea libertatis suae fundamentum, veritatis divinae criterium et salutis suae pignus iure merito agnoscit. A quo autem princeps apostolorum iussu divino Romae consedit Romaeque 25 annis in exercitio supremae potestatis suae vixit, Roma apostolici sudoris et sanguinis eius pretio in sedem principatus apostolici, in centrum unitatis catholicae, in oraculum veritatis revelatae, in foecundam christianarum gentium matrem eternum velut cosecrata est. In hoc divino urbis Romanae charactere tutando et firmando, omnia Romae conspirant, adeoque humana omnia divinis miscentur, ut si verum est: Romam Romae frustra quaeri, si suus Romae desit Pontifex; non minus verum sit: Summo Pontifice eam auctoritatis et libertatis plenitudinem, quae institutionem divinam decet, mox defuturam, si sua Summo Pontifici desit Roma, suum desit patrimonium. Haec omnia divina manu texta, divini quoque brachii robore contineri, custodiri et contra quosvis sacrilegos ausus vindicari, nostrae aetatis documentis probatum est, ac si quis novus Antiochus manus suas hisce sanctuarii opibus inferre praesumeret, certo certius vindicta divina, precibus et votis totius orbis catholici provocata, nefaria molimina in perniciem auctoris sui verteret.

Ignoscite fratres et filii dilecti, quod ex superfluenti cordis abundantia loquentes, diutius, quam par sit, vos moremur, quin vobis praecipuum itineris nostri scopum et successum pandamus. Scitis carissimi, scopum episcopi ad limina apostolorum peregrinantis principalem esse debere, ut rationem vilicationis suae supremo in ecclesia pastori et iudici reddat; ut suam suorumque erga sanctam Sedem Apostolicam adhaesionem, reverentiam, pietatem et obedientiam testetur; ut intentiones et consilia sua in promovendis inter suos fidei et pietatis operibus, infallibilis auctoritatis iudicio aut confirmet, aut corrigat; ut auctoritati et zelo suo nova praesidia novaque nutrimenta ibi quaerat, ubi Dominus omnis auctoritatis et quae hanc comitari debet, caritatis fontem aperuit; ut denique novis in vinea Domini coeptis et moliminibus, nova gratiae et benedictionis munera in sinu eius deprecetur et roget, quem Dominus potestatis suae, amoris et misericordiae suae haeredem, toti terrarum orbi sanguinis sui pretio acquisivit. Quare primis sollicitudinis nostrae curis Romae eo tendebamus, ut nobis quam primum ad conspectum Summi Pontificis admitti pedibusquae eius advolvi detur, quod cum cuique facile, episcopo utique facillime conceditur. Sincere fatemur, carissimi fratres et filii, nos indignitatis nostrae conscientia poene oppressos fuisse, cum die data, magnificos Aedium Vaticanarum gradus conscendentes, recordaremur quanta summorum virorum copia iisdem vestigiis ierit; quanti reges et principes, in ecclesiae et Sanctae sedis tutamine firmissimum auctoritati et legibus suis praesidium quaerentes; quanti divesarum gentium episcopi, novos et veteres apostolicae contentionis suae fructus in sinum

Sanctissimi Patris effundentes; quanti doctores, praeclaris elucubrationibus suis perennia ecclesiae et mundo luminaria praebentes; quanti apostoli et missionarii, novarum gentium acquisitione sanctam Christi Domini haereditatem locupletantes; quanti ordinum religiosorum conditores et instauratores, austerioris vitae sanctiorumque votorum professione nova corrupto mundo remedia parantes; quanti denique fideles omnis ordinis et conditionis, toto corde Deum laudantes, quod divina primatus in ecclesia institutione, auctoritati religionis divinae et unitati atque per hoc fidei et salutis securitati providerit. Insuper nos divini iudicii memoria, in ipsa Suae Sanctitatis praesentia paene mutos et elingues reddidisset, nisi mira quaedam amoris, ipso ore totoque vultu Sanctissimi Domini expressa teneritudo, maiestatis splendorem temperasset nosque nobismetipsis quodammodo restituisset. Cum autem dulcissima sacrati illius oris, quo supremum ligandi solvendique pontificium continetur, verba audiissemus, mox reverentiae et pietatis sensibus, tantae dignitati debitis, amor filialis et fiducia illimitata accessit, qua cunta cordis nostri arcana libenter in sinum optimi Patris effudissemus. Paterni amoris sollicitudo colloquium mox in obiecta summi momenti deduxit, reflectendo: Summum generi mortalium donum utique obtigisse in iis amoris divini thesauris, quos Christus sanguinis sui profusione meruit; cum autem Christus Dominus ecclesiae, ecclesia autem sacerdotum ministerio in redemptionis divinae muneribus dispensandis utatur; ideo summum cuiusvis gentis, cuiusvis dioeceseos beneficium consistere in sacerdotibus, qui digne ambulant in vocatione sua, in sacerdotibus, qui pro Christo legatione fungentes, Christi caritatem et zelum in animarum salute operanda aemulantur; in sacerdotibus, qui lux mundi et sal terrae effecti, in omnibus operibus suis vivum semet Evangelii librum exhibent, suis semper in aedificationem patentem; in sacerdotibus, qui omnia sua et naturae et gratiae dona Christi et ecclesiae servitio toto corde devoventes, parati sunt animam suam dare pro ovibus suis. Inter haec, carrissimi, vel invitis nobis rediit imago illius exitii, quod populo Israel in solitudine erranti venenatorum serpentum morsus, salutis item, quam eidem aenei serpentis in altum sublati conspectus attulit; primo quippe perniciosa sacerdotis, vocationis suae incurii et in vitia prolapsi; altero autem benedicta sacerdotis, ministerio suo sancte defungentis activitas apprime figuratur. Hinc est quod, Sanctissimus Dominus plane probaverit intentionem nostram, Seminarium puerorum quam primum erigendi, in quo pueri a teneris annis, a mundi huius contagio immunes, in sacerdotes maturescant, zeli sui activitate faciem dioeceseos renovantes. Vestrum est, carissimi fratres et filii, nos pia liberalitate, piis precibus et consiliis vestris adiuvare, ut et intentio nostra quantocius opere compleatur et opus ipsum eos dioecesi fructus ferat, quos mundo olim attulit coenaculum sacrum, in qui apostoli congregati Spiritum receperunt ex alto.

Nuncium de duobus monasteriis Diacovae recentius erectis, altero monialium S. Vincentii a Paula, altero religiosorum Bosnensium ord. S. Francisci, magnam Sanctissimo Patri consolationem attulit; cum spes affulgeat, prioris activitate religiosae foemineae pubis educationi et infirmorum provisioni satisfactum; posterioris autem operariorum in vinea Domini Bosnensi inopiae

occursum iri. Horum alterum multum valebit ad spiritum christianum in sinu familiarum regenerandum, ad nova benedictionis divinae munera, merito praecipuae caritatis, dioecesis efflagitanda; alterum autem ad calamitates et afflictiones ecclesiae catholicae in Bosnia minuendas. His et aliis huius generis in medium prolatis non potuimus non conqueri illam temporum, quibus adhuc sub iugo Turcico gemebamus, haereditatem, ecclesiae cathedralis squalorem et desolationem. Optime sentimus omnes, ecclesiam cathedralem, utpote reliquarum dioeceseos ecclesiarum matrem et magistram, magnificentia et splendore suo primam esse debere, cum nostra, eheu, fere postrema sit. Quam deplorabilis sit huiusmodi defectus, nusquam magis, quam Romae sensimus; Romae, ubi tot splendissimarum ecclesiarum conspectus nos continuo domesticae miseriae nostrae memores esse iussit; Romae, ubi nobis in mente, ac velut in oculis ipsis iugiter haesit praeclarissimus artium christianarum finis, consistens in gloria et maiestate divina depraedicanda; in factorum extraordinariorum memoria perpetuo conservanda; in divinae religionis mysteriis peculiari quodam eloquentiae genere replicandis et commendandis. In hisce adiunctis prisco animi nostri voto, ecclesiam cathedralem aedificandi, novum accessisse robur, pia summi Pontificis approbatione auctum, per se patet. Commune interim totius dioeceseos negotium, commune votum, communis oratio et cooperatio prosequi debet.

Inter eas, quas in mystici corporis Christi aedificatione in commune deploravimus ruinas, sponte sua semet obtulit fatalis illa scissio, qua altera dioeceseos atque adeo gentis nostrae pars a sanctae matris ecclesiae unione atque per hoc a perfectioris vitae christianae fonte remota manet. Si magnarum ac piarum mentium semper erat, pacis et reconciliationis consiliis occupari, tunc certe hisce consiliis, hisce votis occupatur praeclarissima anima summi Pontificis Pii IX., cui cum suprema in Ecclesia potestate cor datum est, quod exemplo Christi pari omnes gentes et nationes caritate prosequitur; quod omnes homines aequa mensura divinae redemptionis participes fieri cupit; quod spatia Ecclesiae sanctae tam late patientia, quam late patet amoris divini et victimae divinae vis, omni momento novis advenis eo affectu excipiendis extendere paratum est, quo olim Dominus brachia sua extendit, ut prodigum filium revertentem excipiat. Nos coram Sanctissimo Domino arbitrabamur: nesciisse eos, quid faciant, qui ritui slavo-latino et idiomati sacro glagolitico eam sortem inter Slavos pararunt, ut hodie ab agoniae statu non multum distet; impegisse id in privilegia apostolica, auctoritate Joannis VIII. et Innocentii IV. Romanorum Pontificum firmata, quae effectu suo frustrari nefas semper haberi debuisset; nocuisse id unitati, scissionem hinc inde promovisse et medii eius vim attenuasse, quod abs dubio, in manibus S. Matris Ecclesiae, viam subin paci et reconciliationi optime stravisset. Huius nostrae firmae persuasionis consequens est: Nobis summi momenti rem videri, eas liturgiae slavo-latinae reliquias, quae temporum iniquitatibus resistentes aetatem tulerunt, sollicite custodiendas, fovendas et ab interitu omnimode vindicandas esse; providendum quamprimum authenticae librorum liturgicorum idiomatis glagolitici editioni; consulendum studio linguae sacrae slavonicae; renovanda hunc in finem

seminaria aut Romae, aut in Dalmatia, ubi iam exstiterant, in quibus iuvenibus, praeter linguae et ritus Slavici, eorum omnium copia praeberetur, quibus sacerdotes apti redduntur, sanctioribus Matris Ecclesiae intentionibus inter suos promovendis. Nisi nos omnia fallant, huiusmodi sacerdotibus in regiones nostras missis, atque privilegio, Missam ritu etiam slavo-graeco, ubi opportunitas exposceret, celebrandi instructis, negotium reconciliationis facile e voto succederet. Haec est, ut diximus, convictio nostra, ad altiorem autem auctoritatem utique spectat decidere, quantum haec sanctis ecclesiae finibus promovendis inservirent.

Ita momenti instar effluxit fortunatissima totius vitae nostrae hora, qua pretiosissimis documentis didicimus, verissimam esse communem sententiam, tantam esse Sanctissimo Patri nostro benignitatem, tantam erga omnes benevolentiam, ut angelici amoris sui vi, omnium corda sibi in eternum devinciat. Nobis ad cumulum gratiarum plus simplici vice redeundi venia ab optimo Patre data, qua tamen semel nonnisi uti potuimus ob praecipitatum novissimis temporis angustiis reditum nostrum. Si prius sapientiam, amotem et benevolentiam Sanctissimi Patris demirati fuimus, nunc plane aedificavit nos eius, in medio quasi turbine, serenitas mentis, eius hilaritas et ea in Deum fiducia, quae nullis rerum humanarum vicissitudinibus turbatur, certa spe tenens, rem promissi divini pignore munitam, salvam semper et incolumem mansuram. Hoc exemplo et nos animati, curas nostras magis in Eum coniecimus, qui ad dexteram Dei sedens et opus divinae reconciliationis continuans, piis Vicarii sui votis et totius orbis christiani precibus reddet certo coelum post tempestatem serenius et luminare diei post nubila clarius, uti olim anxiis apostolorum clamoribus excitatus, ventis et fluctibus, ut resideant imperavit, et turbato mari tranquillitatem restituit. In hac fiducia nos roboravit benedictio, nobis, vobis et cuncto gregi nostro a Summo Pontifice peramanter data; quod primo ab his perceptis die dominico fidelibus vestris, carissimi fratres et filii, notum reddetis; cum eo: ut gratiae benedictionis huius per bona opera respondere satagant, utque precibus, quas nunc largius pro Augustissimo Principe et cara patria in sinum divinae misericordiae fundent, adiungant semper preces pro Summo Pontifice nostro Pio IX., quem Deus, hisce nostris temporibus, firmissimam petram sanctae aedificationi suae dedit, ut eius amoris, pietatis et potestatis vi quodammodo victus, nova ecclesiae et mundo universo potentiae et bonitatis suae documenta edat. Gratiis, quas adusque celebravimus, Summus Pontifex, ex inexhausto cordis sui thesauro, coronidem imposut, dando nobis in munus memoriale, pretiosissimam Christi crucifixi effigiem, quam in eternae gratitudinis memoriam, scripto documento, capellae nostrae episcopali donabimus et in ara eiusdem collocabimus, ut et nos et successores nostri agnum immaculatum immolantes et effigiem eius, a Summo Pontifice Pio IX. donatam, in conspectu habentes, semper memores maneamus insignium beneficiorum, quibus Sancta Sedes apostolica omnes gentes cumulare consuevit in remunerationem eius adhaesionis, qua eas iussu divino cathedrae Petri in eternum devinctas esse oportet.

Ex his intelligitis, carissimi fratres et filii, quam ex voto successerit nobis praecipua sacrae peregrinationis nostrae intentio. Interea alias etiam principaliores

urbis Romanae ecclesias invisimus, uti Ecclesiam S. Pauli extra muros, quam profusissima Romanorum Pontificum liberalitas in summum splendorem summamquae elegantiam ex cineribus, in quos incendio redacta fuit, resuscitavit; ecclesiam Lateranensem, in qua tot concilia celebrata fuere, quaeve longo saeculorum tractu cathedralis Romanorum Pontificum ecclesia erat; ecclesiam S. Mariae Maioris, quae inter plurimas, diversis Beatissimae Matris mysteriis dicatas ecclesias, maxima et pulcherrima est. Gratissimum quoque nobis fuit, invisisse ecclesias S. Clementis Pontificis et Martyris et S. Petri ad vincula. Primam ideo, quod pontifici et martiri dicata sit, cuius corpus Constantinus philosophus, S. Cyrillus noster, dum in Chersoneso ageret, in insula Ponti Euxini detectum. Romam qua iam Slavorum apostolus attulit; quodve in eadem ecclesia S. Cyrillus noster sepultus et ad dexteram altaris partem conditus fuerit. Sacro eius corpori detegendo nunc summo studio intendit eruditisissimus archaeologus Romanus Rossius, cuius piam operam tota gens Slavorum optimis votis et precibus comitatur. Secundum ideo, quia primo continet vincula illa, quibus venerandum principis apostolorum corpus constrictum erat, quae nos deosculati, reverenter collo manibusque nostris imposuimus; quia secundo continet corpus Clovii nostri, celeberrimi adusque minutioris picturae magistri, cuius opera Romae totus orbis admiratur. Inter infinita illa in urbe Romana loca, pietati christianae gratissima, vidimus locum, in quo S. Petrus crucifixus est et crucem eam, in qua inverso corpore pependit, osculati sumus; vidimus locum, in quo S. Paulus decapitatus est, tribus aris distinctum, quae tribus scaturiginibus insistunt, quas terno capitis Paulini, gladio amputati, subsultu cum terna nominis Jesu invocatione exortas fuisse, vetus traditio refert; vidimus locum et capellam, ubi Petro ex carcere fugienti Christus obviam factus, et „quo vadis Domine?" rogatus respondit: „Tui loco me crucifigi oportet, cum tu crucem fugias"; vidimus aram, qua sacrum b. Petri apostoli corpus conditum iacet et in ea sacrum Missae sacrificium obtulimus; vidimus domum et cubilia, in quibus S. Gregorius Magnus cum matre sua vixit et mensam illam, in qua cum quotidie Gregorius M. duodecim pauperes alebat, vice quadam angelus de coelo missus decimum tertium semet exhibuit; vidimus domum et cubilia, in quibus S. Ignatius vixit et autographum illud, quo primi Societatis Jesu sodales voti sacramento in unum corpus coaluerunt. Utrobique in ara celebravimus, in qua hi sancti viri celebrare soliti fuere. Vidimus denique, aut rectius inter summas temporis augustias obiter tantum perlustravimus musaeum, quem orbem potius monumentorum omnis generis refertissimum dixerimus, bibliothecam item et galeriam Vaticanam, atque exiguo unius quadrantis spatio in catacombis S. Sebastiani morati sumus.

Facile cogitabitis, fratres et filii dilecti, Romam hisce et aliis, quae brevi tempore vidimus et experti sumus, ardens nonnisi sui desiderium in nobis reliquisse, cui, si vita superstes fuerit, Domino cooperante, libenter aliquando satisfaciemus.

Ad specialia divinae bonitatis munera et illud referimus, quod dum iam undique arma obstreperent et viae omnes interceptae viderentur, nobis peculiaris redeundi ad propria opportunitas oblata sit, quodve amor et observantia

venerabilis Capituli, cleri cathedralis et populi erga nos, regressum nobis in sedem nostram festivum reddiderit, processionaliter nobis obviam veniendo et in ecclesiam nostram nos introducendo, ubi solenniter decantato hymno Ambrosiano et benedictione data, inter mutui amoris et aestimii significationes, finem itineri nostro imposuimus, uti hisce et praesentibus litteris nostris imponimus, iterum iterumque vos denuo rogantes, ut pro iis, qui nobis durante hoc itinere largissime obtigere, divinis favoribus, Deo immortales gratias et ore et re, duplicato in muniis vocationis vestrae exequendis fervore agatis.

Carissimi certum habete, in victimae divinae, quam quotidie offerimus; in precum nostrarum, quas nomine ecclesiae fundimus, mysteriis, pacis et omnium, quibus mundus inhiat, bonorum arcanum contineri; verum manus nostras puras, cor nostrum mundum et immaculatum esse oportet, ut Deo complaceat; pacis et reconciliationis ministri ordinatione divina effecti, tunc tantum mundo coelestes thesauros, Christi Domini passione et morte acquisitos communicabimus, si nos semper mundo et fidelibus nostris praebuerimus bonorum operum exemplum, in fide, in caritate, in longanimitate, in patientia, in zelo, quod nobis Dominus per misericordiam suam concedere dignetur. Amen.

Dabamus Diacovae in solita residentia nostra episcopali, die S. Quirino episcopo Sisciensi et martyri sacra, anno Domini millesimo octingentesimo quinquagesimo nono.

Josephus Georgius
episcopus.

*Koncept s vlastoručnim potpisom Strossmayerovim u dijecezanskomu arhivu u Đakovu.*

[1] Dr. Franjo Rački.
[2] Gl. gore str. 416—418.

306.

## Pio IX. Strossmayeru.

Rim, 10. juna 1859.

Venerabili fratri Georgio Strossmayer, episcopo Bosniensi et Sirmiensi.

PIUS PP IX.

Venerabilis frater salutem et apostolicam benedictionem. Romanorum Pontificum mos atque institutum est, ut ii, quos in hanc Apostolicam Sedem, Romanam scilicet Sancti Petri cathedram, fides et observantia vel maxime commendat, peculiaribus beneficiis et gratiis augeantur decorenturque. Quocirca propensum illud studium, quod Tu, venerabilis frater, in eamdem Sedem ostendis, Nobis, qui ad praesens meritis licet imparibus Cathedram ipsam

tenemus, iam exploratum perspectumque simulcum ceteris illustribus Tuis eximiisque virtutibus, quod ammodo Nos impellit, ut Te perinde ac si semper in hac alma Urbe Nostra adesses praesens, nedum inter praelatos nostros domesticos annumeremus, sed honoribus quoque episcoporum pontificio solio Nostro assistentium lubenti animo afficiamus. Ideoque Te a quibusvis excommunicationis et interdicti aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris et poenis quovis modo vel quavis de causa latis, si quas forte incurrens, harum tantum rerum gratia absolventes et absolutum fore censentes, nobilem Te dicimus atque creamus et in illorum nobilium numero reponimus, qui utroque parente de comitum genere orti sunt, ac proinde non modo eorum titulis et insignibus honestamus Te, verum ut frui etiam possis singulis quibusque privilegiis et iuribus, quibus uti iidem ipsi possunt ac poterunt in futurum, Tibi plenissime concedimus. Ut autem aliquid praeterea, quod Tibi spirituali gaudio sit et voluptati addamus, facultatem Tibi etiam facimus celebrandi missam in oratoriis privatis ad catholicorum domus vel Tuae vel alienae dioecesis, tametsi ibi non hospitaveris sine ulla dierum exceptione, dummodo tamen oratoria ipsa ex apostolico indulto erecta fuerint, nec vero tempus in indulto concessum expiraverit. Quod si iisdem in oratoriis missam audire potius quam celebrare malueris, celebrare inibi faciendi unam missam per alium sacerdotem in Tua praesentia ius Tibi damus. Quam unam missam tum etiam quando seu posteaquam Tu ibidem sacrificium obtuleris, celebrare per alium sacerdotem faciendi (quoniam maxime decet, ut episcopi post sacrum ab ipsis operatum alteri assistant et hoc iam fere apud omnes positum in more est) Tibi licentiam permittimus. Iam vero per sacrificium, quod in iisdem oratoriis Tu vel offeres vel offerre facies, nullum praeiudicium alios, qui ex apostolicis indultis ibi celebrare missam aut celebrare facere possunt, pati volumus ac versa vice indulta apostolica aliis concessa Tibi in hac re praeiudicium faciant. In Tui autem ipsius Tuaeque dignitatis gratiam indulgemus pariter, tum illos omnes, qui simul famulatus etiam causa in illa domo inhabitant, in quam Tu huiusce privilegii usu Te conferes, tum familiares Tuos, quos Tecum duces in diebus festivis satisfacere praecepto audiendi missam utique posse, si sacrificio, quod inibi Tu offeres aut offere facies ipsi intersint. Ad hoc singulari benignitate Nostra veniam Tibi damus transferendi in alios pensiones annuas super fructibus, redditibus, proventibus et obventionibus atque distributionibus etiam quotidianis cuiuscumque beneficii tum maioris tum minoris vel saecularis vel regularis, etiam hospitalis Sancti Ioannis Hierosolymitani Tibi iam assignatas, aut in posterum assignandas. Exceptas tamen volumus pensiones impositas super beneficiis, quae per S. R. E. cardinales obtineri contigerit eo modo, quo eas voluit exceptas praedecessor Noster felicis recordationis Urbanus VIII in suis litteris apostolicis sub plumbo datis Kalendis Aprilis an. 1631, quarum initium »cum S. R. E. cardinales« et, quod ad ceteras pensiones attinet, servari volumus apostolicas litteras recentissime Innocentii XI, etiam Nostri praedecessoris, super translatione pensionum, datas sub annulo piscatoris die

septima Februarii an. 1677, in quibus non integras pensiones, sed dimidias earumdem partes solummodo in alios posse transferri ab his, qui hanc ab Apostolica Sede veniam acceperint, constitutum est. Atque ut hac in re moderatio servetur, illud etiam Tibi significamus in istis translationibus haud posse Te summam bis centum quinquaginta ducatorum auri de camera excedere; pro hac enim summa tantum facultatem Tibi impertiri transferendi pensiones mens Nostra atque voluntas est, quae quidem summa non ad pensiones integras, sed ad dimidias earumdem pensionum partes referenda sit. Ceterum in eos solum pensiones transferre Tibi permittetur, qui clericali saltem tonsura insigniti ac huiuscemodi pensionum capaces. Immo circa pensiones impositas super beneficiis, quae constituta reperiuntur in locis temporali Nostrae et huius Sanctae Sedis potestati subiectis graviter praecipimus, ut in eos solos transferantur, qui ex eadem ecclesiastica ditione, vel ex illis regionibus originem ducunt, in quibus homines dominio Nostro subditi admitti indiscriminatim cum hominibus earumdem regionum tum ad beneficia ecclesiastica, tum ad similes pensiones iam consuescunt, secus translatio ipsa nulla omnino sit. Erit autem in Tua potestate omnes prorsus vel aliquas tantum pensiones in unum solum, vel in plures homines semel aut diversis vicibus atque in mortis etiam articulo transferre. Porro translationes istas non quomodocumque, sed solemni illo modo fieri iubemus, quem hisce in rebus servari hactenus Romani Pontifices praescripserunt. Itaque ordinarius loci, ubi Tu easdem perficere translationes volueris, vel aliquis unus cathedralis ecclesiae canonicus vel quilibet alius vir ecclesiastica dignitate praeditus tam in Romana Curia, quam extra ad id per Te eligendus coram notario publico ac testibus idoneis pensiones annuas seu partem illam earumdem pensionum, quam transferre libitum ac licitum Tibi fuerit, vi praesentis indulti Nostri cassabit atque extinguet, deinde vero pro ea parte in qua cassatae iam fuerint et extinctae, alias similes pensiones annuas uni aut pluribus a Te nominandis assignabit atque concedet. Unus autem aut plures illi homines, in quos tali solemni modo translatae pensiones illae fuerint, quamvis alia iam fuissent ecclesiastica beneficia et alias pensiones adepti, utique quoad vixerint tam per se, quam per legitimos suos procuratores speciali mandato hac super repraeditos, easdem pensiones libere ac licite percipient, ita ut in quasi possessione exigendi pensiones huiusmodi, in qua Tu, venerabilis frater, sub translationis tempore fueris, iidem ipsi cum iisdem privilegiis et conditionibus omnino subrogati esse censeantur: hi vero, qui beneficia obtinent, super quae pensiones illae iam fuerunt impositae, quem admodum Tibi antea sic aliis postea a Te, ut supra praescriptum est, nominandis, huiusmodi pensiones solvere omnino sub iisdem censuris et poenis teneantur, quin possint exceptionem opponere, vel quod prius non fuerit eorum consensus petitus, vel quod in ipsa pensionum translatione litterae apostolicae minime fuerint confectae. Demum gratiis aliis priores gratias cumulare cupientes, illam quoque potestatem Tibi facimus, ut vel testamento vel alio quovis legitimo modo tam causa mortis, quam inter vivos possis usque ad summam

mille ducatorum auri de camera statuere de bonis ac iuribus ubicumque ea et cuiuscumque generis sint, quae vel ex episcopatu Bosniensi et Sirmiensi quem obtines, vel ex aliis episcopatibus aliisque beneficiis ecclesiasticis quibuscumque tum saecularibus tum regularibus a Te in titulum, aut commendam, aut administrationem iam acquisitis, vel postea acquirendis et ex pensionibus ecclesiasticis Tibi assignatis atque assignandis parta fuerint, ut nempe de iisdem bonis et iuribus statuere usque ad eam summam possis non solum ad causas pias, atque in Tui decentis honestique funeris sumptus, verum etiam in favorem consanguineorum et affinium nec non et familiarium Tuorum ceterorumque. Attamen solvendum prius erit omne aes alienum, quo eadem forte bona ac iura obligata inveniantur et deducenda prius omnia impendia, quae pro restauratione aedificiorum et aliarum rerum recuperatione ad ecclesias et beneficia a Te adepta spectantium, facienda sunt, scilicet, si Tua aut procuratorum Tuorum sive culpa sive negligentia aedificiis ipsis ceterisque rebus aliquod fuerit damnum illatum. Iis autem detractis, de eo quod reliqui est, nec id totum quidem, sed ad praedicta usque summam mille ducatorum auri de camera arbitrium Tibi permissum edicimus. Dum vero de iisdem bonis ac iuribus vel testamento vel alio quovis legitimo modo posse Te statuere indulgemus, numquam derogare intendimus apostolicis litteris praedecessorum Nostrorum, vel Iulii III datis sub die 26. iunii an. 1550., vel Urbani VIII datis sub die 5. Aprilis an. 1628. super fructibus non exactis, ac proinde Nostrarum praesentium litterarum vigore de his fructibus non erit Tibi integrum cavere. Itemque etiamsi de bonis ac iuribus ubicumque ea et cuiuscumque generis sint, mentionem fecimus, inter ea tamen non comprehendi res, quae dicuntur altaris nimirum vasa et ornamenta et aliam quamlibet sacram supellectilem per Te destinatam ad usum et cultum divinum declaramus iuxta formam litterarum apostolicarum Sancti Pii V Nostri quoque praedecessoris, quae sub plumbo datae sunt tertio Kal. Septembris an. 1567., quaeque incipiunt »Romani Pontificis«, inhaerentes autem apostolicis litteris felicis recordationis Pii IV., etiam praedecessoris Nostri, quarum initium »In suprema« sub plumbo datis septimo Kal. Decembris an. 1564. decernimus, facultatem testandi sive statuendi legitimo quoque modo de bonis ac iuribus supradictis, quam Tibi per Nostras hasce litteras tribuimus, omni carere effectu, si Tu violatis de residentia legibus ab ecclesia ubi debeas residere absens decesseris. Confidimus porro per Dei misericordiam virtutemque Tuam minime futurum, ut facultatis huiusmodi causa obliviscaris praeceptionum monitionumque, quae in Concilio Tridentino Ses. 25 Cap. I de Reformatione continentur. Memoratis ergo privilegiis Te, venerabilis frater, liberaliter afficimus, decernentes has litteras firmas semper fore ac Tibi perpetuo suffragari sicque in praemissis per quoscumque iudices etiam S. R. E. cardinales horumque congregationes et legatos a latere ac nuntios iudicari debere irritumque esse, si quid secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Non obstante Nostris et cancellariae apostolicae regulis aliisque apostolicis et in

conciliis etiam oecumenicis editis constitutionibus nec non camerae apostolicae et praedictae ecclesiae Bosniensis et Sirmiensis aliarumque ecclesiarum et ordinum regularium ac militarium atque institutorum et congregationum et quorumlibet locorum legibus, consuetudinibus ac privilegiis iuramento etiam vel confirmatione apostolica roboratis, quamquam pro illorum derogatione specialis mentio facienda aut alia exquisita fonnala servanda esset ceterisque contrariis quibuscumque. Volumus autem atque praecipimus, ut antequam Tu, venerabilis frater, huiusmodi titulo et privilegiis perfruaris, praesentes apostolicae litterae, sine quibus nemo sibi arrogare audeat concessionem in Acta Collegii Episcoporum assistentium Solio Pontificio referantur.

Datum Romae apud Sanctum Petrum sub annulo piscatoris die X Junii MDCCCLIX, Pontificatus Nostri anno decimotertio.

V. Card. Macchi.

L. S.

Praesentes litterae apostolicae relatae sunt in acta Collegii Episcoporum assistentium Solio Pontificio tomo III pg. 106. In cuius rei testimonium etc. Hac die 7. Julii 1859.

Carolus Bedoni, praef. Collegii a Secretis.

*Original na pergameni u formi knjige s utisnutim pečatom u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

307.

## Kardinal Barnabò Strossmayeru.

Rim, 13. jula 1859.

Illustrissime et reverendissime domine!

Cum S[acra] C[ongregatio] curas intenderit, ut sp[iritua]li Slavorum ubicumque existentium saluti consoleret, encyclicas litteras ad episcopos et vicarios ap[osto]licos latini ritus, in quorum ditione illi vivunt, esse dirigendas, nec non eccl[esiasti]cum virum probatae fidei, in rebus orientalibus peritum, nullisque insigniis decoratum, in varias regiones, quas iidem incolunt, mittendum constituit, ut cominus ipse illorum indigentias intueatur notitiasque omnes colligat ad rem opportunas praefatae S[acrae] Cong[regatio]ni suo tempore subiiciendas. Porro cum nemo heic adsit ex eadem gente et ritu, qui tanto muneri praestando par videatur, pergratum mihi factura erit Illustritas Tua, si eiusmodi virum elegeris et Romam miseris, opp[ortu]ne instruendum antequam in

memoratas regiones iter suscipiat. Deum interea precor, ut Te diu sospitem et incolumem servet.

Romae ex aed[ibus] S[acre] C[ongregationis] de P[ropaganda] F[ide] die 13. Julii 1859. Il[lustritatis] Tuae uti frater addictissimus

Al. C[ardinalis] Barnabò
Praef[ectus].

Cajet[anus] archiepiscopus Thebar[um], a secretis.

R[everendissimo] d[omino] d[omino] Georgio Strossmayer, episcopo Bosnensi et Sirmiensi.

*S polja:* All' Ill[ustrissi]mo R[everendissi]mo Sig[nore] Monsig[nor] Giorgio Strossmayer, vescovo di Bosnia e Sirmio in Ungheria.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

## 308.

## Ministarstvo financija o molbi Strossmayerovoj.

Beč, 14. jula 1859.

Vortrag des Finanzministers dd° 14. Juli 1859 über das unterm 24. Mai 1856 a. h. bezeichnete Gesuch des Bischofs Josef Georg Strossmayer um Entschädigung für eine vor beiläufig 120 Jahren bei Errichtung der Militärgrenze seiner Mensalherrschaft Diakovar entzogenden 7 Dörfer, mit dem Antrage auf Abweisung.

Das das Gesuch in eine weit entfernte Vergangenheit zurückgehet, hat der Finanzminister die bezüglichen Akten aus den betreffenden Archiven sammeln lassen und führt die gewonnenen historischen Belege im vorliegenden a. u. Vortrage beinahe durchgehends wörtlich an. Im wesentlichen erhellt daraus folgender Sachverhalt.

Es war ein fester Grundsatz des ungarischen öffentlichen Rechtes, dass aus der Wiedereroberung der von den Türken durch 150 Jahre okkupierten Landesteile durch die siegreichen Waffen Österreichs den früheren Besitzern noch kein Anspruch auf ihr einstiges Familiengut *ex iure postliminii* erwachsen sei, sondern dass denselben gegenüber der Staatsregierung durch ein Entgeld (mittelst Übernahme eines entsprechenden Teiles der Kriegskosten) und nicht minder auch gegenüber der Privaten, welche mittlerweile in den Besitz dieser Güter gelangt sein konnten, ordnungsmässig auszutragen hatten.

Hievon verschieden war das Verhältnis, wenn ein Private nach der Wiedereroberung bereits in den Besitz der einstigen Ländereien gelangt war, jedoch einen Teil derselben zur Errichtung der damals beschlossenen Militär-

grenze abtreten musste. In solchen Fällen unterlag es keinen Anstande, dass auch der Besitzer eines neoacquistischen Landes für den abgetretenen Teil ebenso entschädigt werden musste, wie ein seit alter Zeit unberührter Privatbesitz, welchen eine Expropriation zu Günsten der neuerrichteten Militärgrenze gemacht worden wäre.

Dem Bischofe von Bosnien oder Diakovar waren bei Errichtung der Militärgrenze 7 Dörfer zusammen mit 64¾ Sessionen von seinem Dominium abgenommen worden und es scheint daher auf den ersten Blick unzweifelhaft zu sein, dass demselben die so oft nachgesuchte Entschädigung gebühre. Ein genaueres Eindringen in die Verhandlungen zeigt aber, dass die Diakovarer Bischöfe zwar aus der jedesmaligen köngl. Kollationsurkunde beim Bistumsantritte einen rechtmässigen Titel zum Besitze des Dominiums Diakovar erhielten, dass aber der Besitzstand und Umfang jenes Dominiums, welches bei der ersten Kollation unter Ferdinand III im Jahre 1630 noch in Händen der Türken war und später 1682 von dem Bischofe in den faktischen Besitz ohne Spezifikation genommen worden war, schon zu damaliger Zeit einen Gegenstand des Streites mit den köngl. Fiskus gebildet hat, in dem schon der erste Bischof (der Franziskaner Maravić)[1] — wie aus dem Berichte des köngl. Kommissärs FLM Grafen Caraffa von Jahre 1698 hervorgeht — mit eigenmächtiger Okkupierung vieler Dörfer und Güter den *Aerario camerali* viel Schaden zugefügt haben soll.

Infolge der gesetzlichen Erlässe nach Wiederoberung der vormals türkischen Gebietsteile waren die Diakovarer Bischöfe verpflichtet, das Recht des Bistums auf die Güter von der neo-acquistischen Kommission und nach Aufhebung derselben im förmlichen Rechtswege auszuweisen; überdies wurden sie noch insbesondere mittelst mehrerer vom Jahre 1704 bis 1772 erlassenen k. k. Resolutionen zu wiederholtenmalen zur gedachten Nachweisung angehalten, konnten jedoch dieselbe niemals rechtsförmig herstellen. Die Bischöfe waren zwar im faktischen Besitze der in die Militärgrenze einbezogenen 7 Dörfer und die dafür gebührende Entschädigungssumme wurde im Jahre 1749 im Betrage von 42.351 fl. ermittelt; der Fiscus hat jedoch dieselbe zurückbehalten, weil die Bischöfe ihre rechtlichen Ansprüche auf die Herrschaft Diakovar selbst, von welcher die abgetrennten 7 Ortschaften den weit geringern Teil ausgemacht haben, niemals dargetan haben und die Erledigung der Entschädigungsfrage überall vom Nachweise des Eigentums abhängig war.

Im Jahre 1773 wurde infolge a. h. Reskriptes dd° 25 Juni 1773 von der öfters abverlangten Eigentumsnachweisung abgegangen und der damalige Bischof (ohne irgend einer Einsprache seinerseits) lediglich in den Besitz von 45 Ortschaften, folglich mit Ausschluss der 7 in die Grenze einverleibter Dörfer installiert. Vom Jahre 1773 bis zum Jahre 1825, also während der gesetzlichen Verjährungsfrist, haben die Bischöfe niemals irgend einen Anspruch auf Entschädigung erhoben. Erst seit 1825 hatte man angefangen auch diesen Gegenstand, wiewohl ohne Erfolg, als einen Grava-

menpunkt im Wege der Komitate beim ungarischen Landtage anzuregen und gegenwärtig wird der Art. XXX des Konkordates über die Unveräusserlichkeit des Kirchenvermögens berufen, obwohl derselbe nur das gegenwärtige und erst zu erwerbende Besitztum der Kirche als unverletzbar sanktioniert und die fraglichen Ortschaften nie als Kirchenvermögen fundiert waren. Hiezu kommt, dass bald nach dem a. h. Reskripte vom 27. Juni 1773, wodurch der 80 jährige Streit geschlichtet worden war, die Verleihung der Herrschaft Kaptol an das Diakovarer Domkapitel erfolgte (was ebenfalls die Mensa erleichterte), dass am 16. Febr. 1781 dem Bistum der Zehent in mehreren Herrschaften und in den folgenden Jahren solche Benefizien zugewendet wurden, dass es in einer a. h. Resolution dieser Jahre heisst »von dem Bischof, der jetzt sehr gut steht, erwarte auch, dass er 600 fl. zu einer Normalschule in Peterwardein destinieren werde.«

Aus all dem Vorangelassenen mögen E. Mt. — wie der Herr Finanzminister weiters anführt — die beruhigende Überzeugung schöpfen, dass eine Rechtsverkümmerung gegen die Bischöfe von Diakovar niemals stattgefunden hat und dass dieselben nur zu dem vielen Guten, was sie der kaiserlichen Munifizenz verdanken, mit grösster Beharrlichkeit und Benützung jedes für günstig erkannten Anlasses noch ein Mehreres beizufügen strebten.

Der Finanzminister teilt daher die übereinstimmende Ansicht der kroatisch-slavonischen Finanzprokuratur und Finanzlandesdirektion, dass das vorliegende Entschädigungsbegehren des Diakovarer Bischofs Strossmayer in keiner Richtung als rechtlich begründet anzuerkennen sei. Dass auch besondere Billigkeitsgründe nicht eintreten, geht schon daraus hervor, dass nach einer Herrschaftskonskription über Diakovar vom Jahre 1773 die Grundfläche 2¼ Quadratmeilen beträgt.

Nach den neueren Erhebungen wird die Jahreseinnahme des Diakovarer Bischofs auf 53.000 fl. veranschlagt. Das bereits liquidierte Urbarialentschädigungskapital beträgt 445.000 fl. und es wird sich sonach nach Zuweisung desselben das Bistumseinkommen um 22.254 fl., folglich bis auf 76.000 fl. erhöhen und muss daher als reichlich bezeichent werden.

Die Lage des Domkapitels ist eine bescheidenere und die vom Finanzlandesdirektor gebrauchte Bezeichnung »kümmerelich« kann nach der Ansicht des Finanzministers nur im vergleichenden Sinne zum Bistume oder anderen reichen ungarischen Kapiteln als richtig angenommen werden.

Es bezieht nämlich jeder der 6 Domherrn im Durchschnitte jährlich 1035 fl. C M nebst seiner Wohnung, 30 Klafter Holz und Kanzleipauschale. Es dürften sonach auch keine Billigkeitsgründe vorhanden sein, um das Staatsärar mit einer neuen, wenn einmal im Grundsatze darauf eingegangen wäre, sodann in der Ziffer voraussichtlich sehr fühlbaren Last aus Anlass des vorliegenden Gesuches zu beschweren.

Wenn Bischof Strossmayer im vorliegenden Gesuche sein Begehren auch mit Hindeutung auf das Bedürfnis der Vermehrung der Zahl seiner Domherrn

von 6 auf 8, der Verbesserung der Lage seines Seminars, des Baues seiner Kathedralkirche u. dlg. begründet, so findet der Finanzminister diese Andeutungen so gänzlich allgemein gehalten und ohne nähere Begründung, dass sie nicht einmal eine geeignete Grundlage zur Beurteilung bieten und ist seiner Ansicht nach die Verbindung dieser Fragen mit dem Hauptgegenstande des Bittgesuches der Entschädigung eine sehr lose und zufällige ohne alle Garantie, dass eine gewährte Entschädigung wirklich für die angedeuteten Zwecke, aus denen das Seminar mittlerweile ohnedies weggefallen ist, verwendet werden würde.

Unter diesen Umständen und im Hinblick auf die Lage der Staatsfinanzen, glaubt der Finanzminister von jeder vorläufigen Rücksprache mit dem Kultusminister Umgang nehmen zu sollen und erlaubt sich sonach auf die abweisliche Erledingung der vorliegenden Bitte a. u. anzutragen.

Rengelrod.

Erledigung laut Entwurf. Am 23. Juli 1859.

Thierry.

*Rješenje:* Bevor Ich über Ihren vorliegenden Antrag einen Beschluss fasse, haben Sie sich über den Gegenstand desselben mit Meinen Ministern für Kultus und der Justiz ins Einvernehmen zu setzen und das Ergebnis mit Ihrem Gutachten neuerlich Meiner Schlussfassung zu unterziehen.

Auf a. h. Befehl Sr k. k. apost. Mt.

Wien am 26. Juli 1859.

Erzherzog Rainer.

*Original u arhivu ministarstva vjera i prosvjete u Beču.*

[1] Tada je biskup bio fra Nikola Ogramić (1669—1701) iz Olova u Bosni. Fra Marjan Maravić također iz Olova) bio je biskup od 1647. do 1660.

309.

## Strossmayer banskom zamjeniku Šokčeviću.

[Đakovo], 20. jula 1859.

Euere Excellenz!

Ich habe hier in Diakovo ein kleines Spital für 20 Personen vollständig eingerichtet; dasselbe ist mit dem Kloster der barmherzigen Schwestern in Verbindung und wird von denselben besorgt. Es steht dieses Spital gegenwärtig leer da, und ich erkläre mich hiemit bereit, mit meinen eigenen Kosten 20 verwundete Soldaten in dieses Spital aufnehmen zu wollen. Ich habe dies im Privatwege auch in Wien zu wissen gegeben. Ich mache hiebei die Bemerkung, dass dieses Spital so vollständig eingerichtet sei und so gut in jeder Beziehung bedient werden wird, dass gewiss selbst kais. Offiziere mit demselben vollkommen zufrieden sein werden.

Ist man in der Lage von meinen Anerbieten einen Gebrauch machen zu können, so wird es mich unendlich freuen, auf diese Weise meine Hochachtung und meine Liebe gegen jene beweisen zu können, die für Kaiser und Vaterland ihr Blut opferten.

Übrigens etc.

20. Juli 1859.

Joseph Georg Strossmayer
Bischof.

*Original u prezidijalnom arhivu bivše hrv.-slav.-dalm. zem. vlade u Zagrebu.*

*FML Šokčević primio je biskupovu ponudu na znanje 26. jula i o tom onda još izvijestio »das k. k. Landesgeneralkommando« i uvrstio vijest o tom u službeni dio »Nar. Nov.« i »Agr. Zeitunga«. (Koncept, ibidem.)*

310.

## Ivan Kukuljević Strossmayeru.

Zagreb, 11. sept. 1859.

Excellentissime domine!

Dudum iam orbis eruditus aegre fert doletque defectum, quo ob inopiam fontium authenticorum et operum historicorum critice concinnatorum atque editorum laborare videt disciplinam historiae in genere, in specie vero historiam earum provinciarum, quae sub nomenclatione Illyrici sensu latissimo orbi antiquo cognitae, hodie sceptro Austriaco et Turcico gubernatae, potissimum a gentibus incoluntur Slavicis, in stirpes quatuor, utpote Bulgaricam, Serbicam, Croaticam et Carantanicam seu Slovenicam discedentibus.

Defectui huic, quoad vires ferunt, mederi studens infrascriptus, iam viginti et quot superest annorum decursu, fontes manuscriptos, historiam earum regionum dilucidantes, maximo quo potest zelo colligere atque in unum conferre acervum satagit, et considerabili collecto thesauro, iam nunc coniuncta complurium eruditorum patriotarum opera, praecipua ex illis manuscriptis sub titulo »Monumenta historica Slavorum meridionalium« in lucem publicam edere constituit.

Quoniam vero opera eiusmodi ad doctrinam, strictissime talem pertinentia, nonnisi summa virium materialium contentione atque magnanimorum maecenatum aut potentiorum societatum subsidiis scopo eorum conformiter edi possunt. Excellentiae Vestrae, cuius pius zelus curis litterariis, historiam patriam lucubrantibus nuspiam semet subducere consuevit, humillime suplex fieri cogor, ut magno et ut puto summe necessario huic proposito generosam manum suam gratiose admovere dignetur.

Quae et qualia opera manuscripta humillime infrascriptus edendae »Monumentorum« illorum collectioni inserere constituerit, Exc. Vestra ex adiacenti

hicce typis mandato operam eorum conspectu, in quo praeter brevem eorum indicem, collectiones quoque litterariae, in quibus praesto sunt, brevibus indicantur, gratiose perspicere dignabitur.[1]

Queis almae protectioni Exc. Vestrae commendatus iugi atque perenni venerationis cum cultu permaneo Exc. Vestrae obedientissimus atque humillimus servus

Zagrabiae die 11. Sept. 1859.

Joannes Kukuljević,
praeses »Societatis pro historia atque archeologia Slavorum meridionalium«.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

[1] Conspectus monumentorum historico um in manuscripto existentium, quae ad illustrandam historiam ecclesiasticam ac civilem Slavorum Meridionalium typis vulgari possent. Zagrabiae die 25. Januarii 1859.

311.

## Ivan Kukuljević Strossmayeru.

Zagreb, 11. sept. 1859.

Preuzvišeni gospodine!

Dočim po g. profesoru Mesiću[1] deset egzemplara moga »Slovnika«, svezak III,[2] poslati čest imam, ne mogu propustiti javiti Vašoj Preuzvišenosti, da se uprav sada petnaesti arak zanimljive pjesme Kavanjinove[3] — što se Vašim troškom pečata — slagati počinje. Djelo napreduje veoma lagano, jer Gajeva tiskarna zapinje u svakom svom djelu, kao što će se Vaša Preuzv. iz priloženog pisma faktorova[4] osvjedočiti moći, pa žalibože nema tomu lijeka ni u mojemu tjeranju, ni u gnjevu, koji me često puta radi polaganoga napredovanja iste pjesme obuzimlje.

Htio sam već odavna i Vašoj Preuzv. priopćiti moju želju, koju sam poticanjem mnogih domoljuba naumio oživotvoriti, ako nađem u narodu kakovih takovih mecenata,[5] ali nisam se usudio Vašu Preuzv. — koji ste jedini velikodušni podupiratelj naše književnosti — s nova uznemirivati.[6] Međutim odvažio sam se ipak moju namjeru Vama barem otkriti, ne bi li me u preteškom mom poduzeću barem Vašim mudrim savjetom potpomoći udostojili se.

Kako će Vaša Preuzv. iz priloženog tiskanog pregleda uviditi,[7] naznačio sam ja veću stranu onih prevažnih r u k o p i s n i h djela, što dosada još uvijek u prahu i u zabiti leže, pa koji, kad bi se tiskom svijetu barem u izboru priopćili, rasvijetlili bi silno prošasnost našega naroda te njegovu crkvenu i građansku povjesnicu.

Ja sam radi izdavanja ovih prebogatih spomenika pokucao na više vrata, ali zabadava. Jedini Preuzoriti naš g. kardinal[8] rasposlao je u tom predmetu okružnicu po svojoj dijecezi prije nekoliko mjeseci, ali kakove će posljedice imati, ne znam. Kad bi se barem pojedina od naznačenih djela izdati mogla, učinjen bi bio za našu književnost veliki napredak, a kamoli da se cijeli *Corpus Scriptorum* izda, što ćemo teško ikada postići.

Stoga se usuđujem Vašu Preuzv. najučtivije zamoliti, da se i po đakovačkoj biskupiji barem okružnica, u kojoj bi moja namjera razglasila se, pošalje, ne bi li se u onih predjelih barem tkogod našo, koji bi htio također za rečenu svrhu koju žrtvu doprinijeti.[9] Ako li ne bude uspjeha, a to barem neka svijet znade, da ne trpimo toliku oskudicu na duševnom blagu, koliko na materijalnom. Veoma bi me razveselilo mnijenje Vaše Preuzv. o toj mojoj namjeri, koje kad željno iščekujem, ostajem i t. d.

U Zagrebu dne 11. rujna 1859.

Ivan Kukuljević.

*Original u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

[1] Matija Mesić, tada profesor pravoslovne akademije u Zagrebu.

[2] Slovnik umjetnika jugoslavenskih. Sa slikama Zagreb 1858—1860 (4 sveske, str. 1—432). Djelo nije nikad dovršeno.

[3] Jerolim Kavanjin (Splićanin * 1641 † 1714), Bogatstvo i uboštvo, velepjesan u 30 pjevanja. Zagreb 1861.

[4] Sada ga nema.

[5] Up. prediduće pismo, bilješku 1.

[6] Kukuljević ima na umu potporu, koju mu je Strossmayer dao za štampanje Kavanjinova djela (up. bilj. 3).

[7] Up. bilješku 5.

[8] Zagrebački nadbiskup Juraj Haulik postao je u junu 1856. kardinalom „tituli SS. Quirici et Julittae".

[9] Up. idući dokumenat, okružnicu Strossmayerovu od 6. okt. 1859.

312.

## Strossmayer svima dekanatima.

Đakovo, 6. okt. 1859.

Circulares ad omnes decanatus.

Spectabilis d. Ioannes Kukuljević de Sacci, praeses »Societatis pro historia atque archeologia Slavorum meridionalium« sub 11. Sept. a. c. scripsit ad me litteras tenoris sequentis:

*up. gore str. 443. pismo Kukuljevićevo Strossmayeru od 11. sept. 1859. br. 310.*

Ad succollandum laudabile hoc et pro litteratura nationali promovenda perutile propositum atque ad effectum deducendum, ego 5.000 fl. CM. in

chartis fundo-deoneratoriis subscribo ac una clerum dioecesanum hisce provoco, ut is hunc in finem sua quoque ex parte — quantum potest — offerat et oblata quantocyus via vicearchidiaconali ad me submittat, ad prefatum virum Zagrabiam abhinc promovenda.

Datum Diacovae die 6. Octobris 1859.

Josephus Georgius
episcopus.

*Koncept u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

313.

## Strossmayer Ivanu Kukuljeviću.

[Đakovo], 7. okt. 1859.

Velecijenjeni moj prijatelju!

Bez historije smo upravo bez očiju i tumaramo u tminah. Ako igda, a ono u okolnostih sadašnjeg vremena imali bi se u knjizi prošasnosti naše pomnjivo učiti, što raditi i kako se ponašati imamo, da se spasimo i bolju si budućnost pripravimo. Zato iz svega srca odobravam namjeru Vašu putem tiska objelodaniti one izvore, koji bi silno razjasnili našu dogodovštinu, a još do danas u prahu i zabiti leže. Ja sam odmah Vašu plemenitu namjeru svome sveštenstvu obznanio i ne dvojim, da će ono po svojoj mogućnosti odgovoriti pozivu mome. Ja da dobrim primjerom svojim[1] uzbudem, odlučio sam u tu svrhu 5 hiljada for. u rasteretnih papirih skupa s kuponima žrtvovati. Ja ću Vam taj novac uskoro poslati. Toliko mi je, hvala Bogu, zasad moguće. Ako Bog da bolja vremena, ja želim i više učiniti.

I Pater Theiner, po meni zamoljen, skuplja po tajnih arhivih listine, koje se odnašaju na našu historiju, i izdat će ih mojim troškom.[2] Stvar, košto mi naš neumorni Rački piše, jako dobro napreduje.

Sad mi s Bogom ostajte. Pozdravite Ambroza Vranyczanyja. Nadam se, da će i on svoje domorodstvo lijepim činom osvjetlati. S ljubavlju i počitanjem Vaš prijatelj

7. oktobera 1859.

Strossmayer
biskup.

*Original u arhivu Jugoslav. akad.; spisi Kukuljevićevi.*

[1] svojima (svećenicima).

[2] To je zbirka: Monumenta Slavorum meridionalium, vol. I, izišao u Rimu 1863.

314.

## Strossmayer kardinalu Barnabò.

Đakovo, 13. okt. 1859.

Eminentissime etc.

Insigni sane solatio affectus sum, intelligendo ex honorificentissimae Eminentiae Vestrae litteris, de dato 13. Julii 1859., Sacram Congregationem de Propaganda Fide serio cogitare de mediis et viis, quibus Slavorum ubicunque demum degentium saluti quam optime consuleretur. Ah, quam praeclare respondent huiusmodi coepta caritati Eius, qui de coelo descendit, ut quaereret et salvum faceret, quod perierat, quive relictis nonaginta novem ovibus indefessa cura perditam quaesivit, ut eam in gratiae suae haereditatem reponeret.

Praeclaris Sacrae Congregationis intentionibus in effectum deducendis, aptissimum iudico Mathaeum Topalović, sacerdotem probatae fidei, rerum orientalium peritum, nullis insigniis decoratum, Eminentiae Vestrae, uti puto, bene notum. Is pro suo in ecclesiam et gentem Slavicam zelo prompte ac libenter omnes suas vires iussis Sacrae Congregationis devovebit. Idem ducente hoc adhuc autumno Romam petet, quod iam pridem fecisset, nisi adflicta nonihil (!) valetudo impediisset.

Occasione hac observare debeo, esse Romae sacerdotem collegiati capituli ad S. Hieronymum Illyricorum de Urbe, canonicum Franciscum Rački, insignis pietatis non minus ac eruditionis, quem Eminentia Vestra et Sacra Congregatio in rebus ad religiosas Slavorum indigentias pertinentibus, magno cum fructu consulet. Det Deus Omnipotens Maximus, ut opera Eminentiae Vestrae et Sacrae Congregationis et ii Slavorum, qui catholici sunt, in fide firmentur, et ii, qui ab unitate catholica alieni sunt, ad sinum Sanctae Matris Ecclesiae revocentur!

Ceterum etc.

Diakovae die 13. Oct. 1859.

Josephus Georgius Strossmayer
episcopus.

*Koncept, čitav pisan rukom Strossmayerovom, u dijecezanskom arhivu u Đakovu.*

315.

## Strossmayer Ivanu Kukuljeviću.

[Đakovo], 18. okt. 1859.

Velecijenjeni moj prijatelju!

Na Vaš štovani list od 12. listopada 1859. evo Vam odgovora.

Drage volje dadoh ja na toli plemenitu svrhu 5 hiljada for. u rasteretnih papirih i evo Vam ih putem pomnjovoza[1] šaljem. Ostajte, prijatelju,

uvjereni, da doklemgod bude mi kucalo srce u prsih, dotlem će i goriti ljubav naprama vjeri i rodu mome. Našem prijatelju Ambrozu kažite, da ne zna što čini. Tko na plemenite svrhe daje, taj si Boga dužnikom čini, a Bog običaje — to znam iz vlastitog iskustva — stostruko vraćati. Samo nek on grune hiljadu forinti za izdavanje naših historijskih monumenata, pa će viditi, da ćeju odmah u Francuskoj dužice poskupiti![2]

Što se načina i reda izdavanja tiče, to ja sasvim na Vas i Vašu poznatu vještinu ostavljam. Vi tu stvar bolje razumijete neg ja, te ću ja k svemu što Vi učinite reći: Amen.

Ja ovih dana odilazim u Beč. U povratku 6. novembra bit ću na sekundicijama ostrogonskog arcibiskupa.[3] Drago bi mi bilo, ako me na godinu, kad Vam vrijeme i poslovi dopuste, pohodite. Bit ćete u mom dvoru srdačno primljeni.

S osobitim štovanjem i t. d. Vaš prijatelj

Na Lučino 1859.

Strossmayer
biskup.

*Original u arhivu Jugoslav. akademije; spisi Kukuljevićevi.*

[1] diližans.
[2] Ambroz Vranyczany trgovao je drvom kupujući čitave šume.
[3] Pedesetogodišnjica prve mise nadbiskupa Ivana Scitovszkoga.

## 316.

## Banski zamjenik Šokčević ministarstvu vjera i prosvjete.

Zagreb, 12. dec. 1859.

An das h. k. k. Ministerium für Kultus und Unterricht.

In der Anlage[1] beehre ich mich das Gesuch des Herrn Bischofs von Djakovo, Josef Georg Strossmayer, womit derselbe um die Erwirkung der a. h. Genehmigung zur Annahme des ihm von Sr Heiligkeit dem Papste verliehenen Titels eines *»episcopus Pontificio solio assistens«* und eines *»conte Romano«* einschreitet, mit dem Beifügen vorzulegen, dass mit Hinblick auf den h. Erlass vom 1. Sept. 1858. die Annahme des Titels eines *conte Romano* nur unter der Bedingung zu bewilligen wäre, dass dieser Titel niemals mit dem deutschen Worte »Graf« übersetzt werden und keine Ansprüche auf die Prärogation des österreichischen Grafenstandes veranlassen dürfe.

Agram am 12. Dezember 1859.

Šokčević.

*Koncept u prezidijalnom arhivu bivše hrv.-slav.-dalm. zem. vlade u Zagrebu.*

[1] Sada ga nema.

## 317.

## Carsko rješenje o tituli Strossmayerovoj »Conte Romano«.

Beč, 22. dec. 1859.

Vortrag des Kultusministers dd° 22. Dezember 1859., womit das von dem Statthaltereipräsidium in Agram bevorwortete Gesuch des Bischofs von Diakovar, Joseph Georg Strossmayer, die ihm von dem Papste verliehenen Titel eines *»Episcopus solio pontificio assistens«* und eines *»Conte Romano«* annehmen und führen zu dürfen, mit dem Bemerken der a. h. Schlussfassung unterzogen wird, dass dem Bittsteller die Führung der fraglichen Titel unter der Bedingung a. g. zu gestatten wäre, dass er sich nur *»Conte Romano«* nennen und schreiben dürfe und dass dieser Titel nie mit dem deutschen Worte »Graf« übersetzt werden und keine Ansprüche auf die Prärogative des österreichischen Grafenstandes veranlassen dürfe.

Erledigung laut Entwurf. Am 30 Dezember 1859.

Thierry.

Ich genehmige diesen Antrag.

Wien den 1. Jänner 1860.

Franz Joseph.

*Original u drž. arhivu u Beču. Kab. Akten 1859.*

# DODATAK I.

## Podaci o porodici Strossmayerâ do početka XIX. stoljeća.

Svi su ovi podaci povađeni iz maticâ krštenih, vjenčanih i umrlih gornjogradske rimokatoličke župe u Osijeku. Tome se trudu, a na moju molbu, podvrgao tamošnji opat i župnik, nekadašnji moj đak u osječkoj gimnaziji, g. Matija Pavić, zaduživši time mnogo Jugoslavensku akademiju i mene. I Jugoslavenska akademija i ja izričemo mu veliku hvalu.

Na osnovu ovih podataka sastavio sam onda genealošku tablu, priloženu ovom članku. Pleme Strossmayera živi u Osijeku i u Slavoniji još i danas, ali na članove poslije 1815. nisam se mnogo obazirao. Bilo mi je glavno da pokažem podrijetlo našega biskupa i kako se otprilike za nešto više od pola stoljeća razgranala ova porodica u Osijeku, potekla sva od jednoga jedinoga čovjeka došljaka. Jer kao Rusi Hilferding i Korsch, Poljaci Bandtke i Linde, Česi Rieger i Jungmann, Slovenci Bleiweiss i Einspieler, i naš je Strossmayer Hrvat njemačkoga podrijetla.

Nekako oko 1745.—1750. — dakle u vrijeme organizovanja virovitičke županije — došao je iz gornjoaustrijskoga Linza u Osijek biskupov pradjed Paul Strassmayer,[1] po familijarnoj tradiciji kao carski vojnik, narednik (Wachtmeister, stražmeštar).[2] Čini se, da je služio kod tadašnje husarske (konjičke) kumpanije, koja je imala u Osijeku u gornjem gradu, tik do crkvice

---

[1] Ovako je to ime gdjekad ubilježeno u matici vjenčanih i krštenih rim. kat. župnoga ureda u Osijeku I. Očito su onda Osječani ovaj korektni oblik, prema svome izgovoru, izopačili u Strôssmayer, baš tako kao što su od Platzmajor, Platzlieutenant i Schwanenwirt učinili Plotzmajor, Plotzleitenant, Schwonenwirt (gl. »Starine« Jugosl. akad. XXXV str. 264, 267, 274, 275, 290 Bösendorferov prinos), i kao što su na pr. od korektnoga Flurschütz (= strijelac u polju) načinili Florschütz. I danas još ima u Linzu Strassmayera; jedan Dr. Strassmayer bio je 1932. gradski načelnik (Bürgermeister), a Franz Strassmayer danas je srednjoškolski profesor i katiheta u Linzu. Porodica Strassmayer inače je podrijetlom iz gornjoaustrijskoga Kremsmünstera, otkale je jedna grana njena još u XVII. st. prešla u Linz. Naš Paul Strassmayer, s obzirom na njegovu docniju dvokratnu ženidbu u Osijeku i brojni porod, mogao se roditi najranije oko 1720.

[2] Tako je to vazda pričao sam biskup. Dokumentarne potvrde za ovo familijarno kazivanje još nisam našao, ali je ono i bez toga veoma vjerojatno.

Sv. Roka, ondje gdje je sada dječačko sirotište, svoju kasarnu.[3] Taj je carski vojnik potom ostao u Osijeku i oženivši se dva puta, osnovao — kao i toliki drugi njegovi zemljaci — porodicu, koja je s vremenom stekla u gornjoj varoši kod šamca na Dravi (danas »Šamačka ulica«) malu kuću.[4] No iako je Strossmayerovim predima njemački jezik bio materinji, istina je i to, da su u tu njemačku porodicu unosile narodni naš duh i jezik žene hrvatskoga podrijetla, koje bi se udavale za Strossmayere.[5] Tako se Pavao Strossmayer prvi put vjenčao u Osijeku (u gornjoj varoši) 1753. Lenkom Benakovićevom († 1770.), a drugi put 1771. Jelenom Gradićevom (udovom Galovićevom). Začudo, ni u jednoj matici umrlih u sve tri župe osječke nije se moglo naći podataka o smrti Pavla Strossmayera i njegove druge žene Jelene, rođene Gradićeve, što kao da znači, da oni nisu umrli u Osijeku. Gdje i kada, to se sada ne može kazati, i bit će zadatak drugih, da raščiste to pitanje.

Međuto potomci Pavla Strossmayera ostali su u Osijeku u gornjem gradu i čak su ih prigodice zvali »Paulovi« (Pavlovići). Tako se mlađi sin Pavla Strossmayera, Juraj, 1788. oženio Anom Tomešićevom, a unuk Ivan 1808. Anom Erdeljčevom iz kuće Klarića. Kad se 4. febr. 1815. rodio u Osijeku Ivanu Strossmayeru i Ani Erdeljčevoj četvrti sin, naš Josip Juraj, tada je ta porodica bila već potpuno pohrvaćena. Za oca biskupova kazivali su mi u Osijeku još u drugoj polovini XIX. stoljeća oni, koji su ga lično poznavali, da je njemački umio tek natucati, pa i to osječkim »švapskim« dijalektom, dok mu mati Ana Erdeljac nije ni toliko znala. Kad su se 1848. osječki gornjogradski i tvrđavski Nijemci (a to je tada bila, bar osjećajem, većina žiteljstva) pridružili Madžarima i Kossuthu, otac biskupov isticao se kao žestok i oduševljen naš narodni čovjek, pa je — da sačuva glavu — morao da bježi iz Osijeka.[6] O materi svojoj biskup je po pamćenju kazao u Vinkovcima

---

[3] Još oko 1735. razdijelio je slavonski komandant, general grof Khevenhüller, zemlju na dvadeset pješačkih kapetanija i dvanaest husarskih kumpanija. Tom je prilikom gornja varoš Osijek dobila kumpaniju husara i kasarnu (gl. V a n i č e k, Militärgrenze I, 236—254; T a u b e, Slavonien III, 7). Docnije, 1756., osnovana je u Osijeku čitava husarska regimenta, koja se održala sve do polovine XIX. st. Da je kasarna bila ondje, gdje je danas dječačko sirotište, up. gore str. 414. Na misao, da je Paul Strassmayer služio kod husara, navodi me karakteristični fakat, da su se i on i toliki njegovi potomci (zajedno s ocem biskupovim) zanimali za konje i bili vozari, kočijaši, poštanski kuriri i džambasi.

[4] Sve su to bili mali ljudi, kako se vidi iz niže navedenih matičnih podataka. U Slavoniji XVIII. i XIX. st. bilo je više imena sličnih Strossmayerovu: Altmayer, Bergmayer, Fehlmayer, Feldmayer, Fessmayer (Fössmayer), Grossmayer, Kirchmayer, Kleinmayer, Lobmayer, Neumayer, Strohmayer, Schwarzmayer, Tingelmayer, Turmayer, Waldmayer, Weissmayer, Ziegelmayer.

[5] Za pohrvaćenje porodice Strossmayera karakteristično je, da je još 1770. (30. jan.), kad se Pavlu Strassmayeru rodio sin Josip, tadašnji osječki svećenik Martin Lukić ubilježio u maticu krštenih očevo ime »Paulus Paulovich« (= Pavlović). Sam je biskup često pričao, da su osječke komšije zvale njegovu očinsku kuću »Paulovi«, i da mu je žao, što nije još u mladosti promijenio svoje ime u »Pavlović«.

[6] Gl. gore str. 336.

(9. okt. 1880.) nad grobom Matije Antuna Reljkovića ove karakteristične riječi: »Ja se još dobro sjećam iz moje mladosti, da je u očinskoj kući mojoj pored »Narodnih pjesama« Vukovih — koji bi zaslužio da mu svaki grad naše zemlje spomenik podigne — najmilija knjiga bila Reljkovićev »Satir«. Sjećam se živo, kako bi dobra i blažena mati moja nedjeljom i svecem nas djecu (t. j. biskupa i starijega mu brata Matu) ponukavala, da joj čitamo »Satira«, pa kako bi nas često prekidala s usklikom: »Alaj baš dobro govori, Bog mu platio; blažena mati, koja ga je rodila i mlijekom odojila«.[7] Od značaja je ono, što Strossmayer kaže, da je još u ranoj mladosti čitao Vukove »Narodne pjesme«; poznavao je dakle već kao dječak (gimnazista) ćirilicu. Štaviše, još u sijedoj starosti Strossmayer je volio našu narodnu pjesmu i njome se oduševljavao. Eto, kako je pisao 12. juna 1890. Račkomu, kad se iz Italije vratio kući u Đakovo: »Na putu od Zagreba do Zákánya pjevo sam sâm sebi »Kraljevića Marka i Musu Kesedžiju« i »Kraljevića Marka i crnog Arapina«, tako lijepo i veselo, da mi je žao bilo, što se nisam na putu u Italiju sjetio da to pred Vami otpjevam, i da od Vas — domeće biskup u šali — zasluženu hvalu i slavu poberem.«[8]

Sve to znači, da se Strossmayer rodio u čisto narodnoj našoj kući, mnogo narodnijoj negoli su tada bile kuće tolikih drugih potomaka starih hrvatskih plemićkih porodica, a koje su se s vremenom potpuno otuđile svome narodu.

*a) Iz matice krštenih.*

1754. m a i i 6. Antonius, filius Pauli Strosmajer et Helenae[9] conj.
1756. m a r t. 16. Maria, filia Pauli Strosmar (!) et Magdalenae conj.
1758. n o v. 3. Catharina, filia Pauli Strosmajer et Magdalenae conj.
1760. j u n. 19. Ioannes, filius Pauli Strassmajer (!) et Magdalenae conj.
1763. a u g. 31. Maria, filia Pauli Strosmajer et Magdalenae conj.
1765. a p r. 10. Georgius, filius Pauli Strosmajer et Magdalenae conj.
1768. j u l. 27. Martha, filia Pauli Strosmajer et Magdalenae conj.
1770. i a n. 30. Josephus, filius Pauli Paulovich et Helenae conj.[10]
1776. i u l. 3. Anna, filia Pauli Strosmer (!) et Helenae conj.
1777. i u l. 4. Franciscus, filius Pauli Strosmek (!) et Helenae conj.
1787. i u n. 17. Ioannes Bapt., filius Ioannis Strosmajer et Sibillae conj.
1788. m a r t. 21. Georgius, filius Antonii Strosmajer et Evae conj.

---

[7] »Glasnik biskup. bos. đak. i sr.« 1880, 168—169.

[8] Moja Korespondencija Rački-Strossmayer vol. IV. str. 180.

[9] Inače se ona u maticama stalno naziva Magdalena. Sva su imena, i lična i prezimena, ovdje tačno donesena onako, kako su ubilježena u maticama.

[10] »Ovdje je prezime uvedeno po narodnom kazivanju. Obitelj i kuća Strossmayera zvala se je Paulova; prema tome Paulović. Da je tako, potvrđuje smrtni list gore spomenutoga Josipa« (Primjedba opata i župnika g. Matije Pavića od 1. dec. 1932.).

1789. m a i i 15. Ioannes Nepom., filius Georgii Shtrosmajer (!) et Annae conj.

1790. i a n. 11. Maria, filia Ioannis (Bapt.) Strosmajer et Sibillae conj.

1791. m a i i 14. Ioannes, filius Antonii Strosmajer et Evae conj.

1791. s e p t. 23. Michael, filius Georgii Strosmajer et Annae conj.

1794. i a n. 21. Maria, filia Antonii Strosmajer et Evae conj.

1794. i u n. 9. Magdalena, filia Georgii Strosmajer et Annae conj.

1796 o c t. 4. Catharina, filia Georgii Strosmajer et Annae conj.

1798. n o v. 12. Maria, filia Georgii Strosmajer et Annae conj.

1801. f e b r. 27. Martha, filia Georgii Strosmajer et Annae conj.

1803. i u l. 26. Anna, filia Ioannis Georgii Strosmajer et Annae Tomeschich conj.

1805. n o v. 22. Franciscus, filius Georgii Strosmajer et Annae conj.

1807. a u g. 28. Maria, filia Georgii Strosmajer et Annae Tomeschich conj.

1809. o c t. 3. Franciscus, filius Ioannis Strossmajer et Annae Erdelyacz conj.[11]

1811. f e b r. 25. Josephus, filius Ioannis Stroczmajer (!) et Annae Erdelyacz conj.

1812. a u g. 4. Mathias, filius Michaelis Strosmajer et Catharinae Schimokovich.

1812. s e p t. 4. Mathias, filius Ioannis Strosmajer et Annae Erdelyacz conj.

1813. s e p t. 1. Michael Mathias, filius Ioannis Strosmajer et Annae Xunich.

1815. f e b r. 4. Josephus Georgius, filius Ioannis Stroszmayer (!) et Annae Klarich conj.

1816. d e c. 8. Ioannes, filius Georgii Strosmajer et (Annae Tomeschich) conj.

1818. a p r. 5. Catharina, filia Ioannis Strosmajer et Mariae Xunich conj.

1818. o c t. 25. Catharina, filia Georgii Strosmajer et Catharinae Jakschich conj.

1820. i a n. 30. Georgius, filius Ioannis Strossmajer et Mariae Xunich conj.

1820. f e b r. 10. Josephus, filius Georgii Strosmajer et Catharinae Jakschich conj.

1821. s e p t. 1. Lucas, filius Georgii Strossmayer et Catharinae Jakschich conj.

1823. i u l. 17. Eva et Catharina filiae (blizanci) Ioannis Strossmayer et Mariae Xunich conj.

1823. i u l. 24. Anna, filia Georgii Strosmajer et Catharinae Jakschich.

---

[11] Krsni list matere biskupove glasi: »1791. sept. 5. Minister Antonius Josephus Turkovich. Infans: Anna. Parentes: Antonius Erdelyacz et Theresia coniuges. Patricii: Agnes Lucae Herczl uxor.«

*b) Iz matice vjenčanih.*

1753. febr. 18. R. d. Mathias Bory copulavit Paulum Strasmejer (!) coelibem cum virgine Helena filia Ioannis Benakovich. Testes fuere Petrus Jagodich et Paulus Spanich.

1771. ian. 14. Martinus Lukich copulavit Paulum Strossmajer viduum sup. civitatis (Essek.) cum sponsa sua Helena defuncti Mathiae Galovich relicta vidua. Testes fuere Paulus Spanich et Georgius Matanovich.[12]

1781. febr. 11. Antonius Strossmajer — Eva dfti Michaelis Dugacski relicta filia.

1788. febr. 3. Georgius Stroszmajer — Anna Stephani Tomesics filia, coelibes.

1790. ian. 31. »Praemissis denunciationibus ternis 14., 24. et 31. ian. Antonius Josephus Turkovics copulavit sponsos Antonium Erdelyacz et Theresiam Nicolai Anisics filiam, coelibes. Testes: Josephus Klarich et Ludovicus Hetzl.«

1808. ian. 9. »Franciscus Peterka, parochus loci, copulavit Ioannem Strozmayer (!) et Annam Erdelyacz, utrique coelibes atque e loco. Testes: Ioannes Repich et Georgius Ivanovich.«

1811. ian. 30. Michael Strosmajer — Catharina Schimokovich.

1812. nov. 17. Ioannes Strosmajer — Maria Xunich.

*c) Iz matice umrlih.*

1768. apr. 13. P. capucinus Crisinus sepelivit Mathiam Galovics 33 an.

1770. mart. 8. Martinus Lukics sepelivit Helenam uxorem Pauli Strosmajer 40 an.

1772. apr. 12. Martinus Lukics sepelivit Josephum filium Pauli Strosmajer 2 an. et 2 mens.

1776. iul. 16. Martinus Lukics sepelivit Annam filiam Pauli Strosmajer 15 dierum.

1777. iul. 20. Martinus Lukics sepelivit Franciscum filium Pauli Strosmajer 15 dierum.

1790. ian. 22. Maria Strosmajer, filia Ioannis 9 dierum.

1791. apr. 3. Ioannes Shtrosmajer (!), annorum 33, uxoratus, provisus omnibus.

1794. maii 4. Ioannes filius Antonii Strosmajer 3 ann.

1795. oct. 20. Maria filia Antonii Strosmajer 1 anni.

1801. maii 12. Maria Strosmajer filia Georgii Strosmajer 2 ann.

---

[12] Prvi vjenčani list Jelene Grabićeve glasi: »1756. ian. 25. A. r. d. Jacobus Schneider copulavit Martheum filium Antonii Galovich cum virgine Helena filia defuncti Petri Grabich. Testes fuere Matheus Monostoracz et Franciscus Simich, omnes ex super. civitate (Essek.)«.

1802. ian. 16. Catharina filia Georgii Strosmajer, veredarii Essekiensis, 5 ann.

1805. maii 28. Antonius Strossmayer 52 ann., uxoratus, omnibus morientium sacramentis provisus.

1806. aug. 19. Franciscus filius Georgii Strossmajer 8 mens.

1809. oct. 7. Franciscus filius Ioannis Strossmayer 5 dierum.[13]

1811. mart. 26. Josephus filius Ioannis Strossmayer 1 mens.[13]

1815. mart. 29. Georgius filius Joannis Strossmayer vecturarii 14 dier.

1819. mart. 21. Catharina filia Ioannis Strossmayer 1 ann.

1820. maii 29. Georgius Strossmajer, uxoratus, 63 ann.

1824. mart. 11. Eva filia Ioannis Strossmajer aurigae 9 mens.

1824. sept. 3. Anna filia Georgii Strossmajer rustici 1 ann.

1827. dec. 14. Eva Strossmajer vidua 64 ann.

1828. febr. 18. Michael Strossmajer, uxoratus, rusticus, 37 ann.

1832. febr. 24. »Anna Strossmajer, vidua, 67 an. [rođ. Tomešić, udata za Jurja Str., baba biskupova] absque provisione non vocato sacerdote improvise et insperate obiit et die 26. per me Ioannem Rasztovich sepulta est.«

1841. oct. 30. Mathias, Ioannis Strosmayer filius, lanio sodalis, annorum 28, morientium sacramentis provisus in Domino obiit et per Adamum Szukich vicearchidiaconum et superioris Essek parochum in coemeterio ad S. Annam sepultus est adsistentibus cooperatoribus Ioanne Lukacsevich et Francisco Orscholich.«[13]

---

[13] Brat biskupov.

# Genealoška tabla Strossmayerâ.

**Paul Strassmayer**
* o. 1720. (u Linzu?) † poslije 1777. (gdje?)
žene: 1. Magdalena (Helena) Benaković (* 1730.)
(od 18. febr 1753.) † 7. marta 1770.
2. Jelena Grabić, udova Galović
(od 14. jan. 1771.) † poslije 1777. (gdje?).

**Antun**
* 6. maja 1754. † 28. maja 1805.
žena: Eva Dugački
(od 11. febr. 1781.) † 14. dec. 1827.

- **Juraj** * 21. marta 1788. žena: Katarina Jakšić.
  - Katarina * 25. okt. 1818.
  - Josip * 10. febr. 1820.
  - Luka * 1. sept. 1821.
  - Ana * 24. jula 1823. † 3. sept. 1824.
- **Ivan** * 14. maja 1791. † 4. maja 1794.
- **Marija** * 21. jan. 1794. † 20. maja 1795.

Marija * 16. marta 1756.

Katarina * 3. nov. 1758.

**Ivan** * 19. juna 1760. † 3. apr. 1791.
žena: Sibila.

- **Ivan Krst.** * 15. juna 1787. žena: Marija Žunić (od 17. nov. 1812.)
  - Mihajlo Matija * 1. sept. 1813.
  - Juraj * 0. 15. marta 1815. † 29. marta 1815.
  - Katarina * 5. apr. 1818. † 21. marta 1819.
  - Juraj * 30. jan. 1820.
  - Eva i Katarina (blizanci) * 17. jula 1823. Eva † 11. marta 1824.
- **Marija** * .1. jan. 1790. † 22. jan. 1790.

**Marija** * 31. aug. 1763.

**Juraj** * 10. apr. 1765. † 29. maja 1820.
žena: Ana Tomešić
(od 3. febr. 1788.) † 24. febr. 1832.

- **Ivan Nep.** * 15. maja 1789. † 21. nov. 1860. žena: Ana Erdeljac (od 9. jan. 1808.) † 21. marta 1858.
  - Franjo * 3. okt. 1809. † 7. okt. 1809.
  - Josip * 25. febr. 1811. † 26. marta 1811.
  - Matija * 4. sept. 1812. † 30. okt. 1841.
  - **Josip Juraj** * 4. febr. 1815. † 8. apr. 1905.
    - Matija * 4. aug. 1812. žena: Marija Bošnjaković (od 30. jan. 1828.).
- **Mihajlo** * 23. sept. 1791. † 18. febr. 1828. žena: Katarina Šimoković (od 30. jan. 1811.) † 10. febr. 1832.

Magdalena * 9. juna 1794.

Katarina * 4. okt. 1791. † 16. jan. 1802.

Marija * 12. nov. 1798. † 12. maja 1801.

Marta * 27. febr. 1801.

Ana * 26. jula 1803.

Franjo * 22. nov. 1805. † 19. aug. 1806.

Marija * 28. aug. 1807.

Ivan * 8. dec. 1816.

Marta * 27. jula 1768.

Josip * 30. jan. 1770. † 11. apr. 1772.

Ana * 3. jula 1776. † 16. jula 1776.

Franjo * 4. jula 1777. † 20. jula 1777.

# DODATAK II.

## Nuncij Viale-Prelà u Đakovu i u Beogradu.

### (Od 30. juna do 3. jula 1851.)

Napisao Mato Topalović.*

I.

[Dne 25. juna 1851., oko 5 sati popodne, krenuo se biskup Strossmayer iz Đakova preko Osijeka u Pečuh, da ondje pozdravi bečkoga nuncija, kartagenskoga nadbiskupa Mihajla Viale-Prelà. Nuncij je stigao u Pečuh 28. juna i odmah pri prvom sastanku s biskupom Strossmayerom reče mu]: »*Post duos dies ad Te*«. Koliko su iste riječi našeg vrhovnog pastira (Strossmayera) ushititi morale, svatko si pretstaviti može, dočim si je bio i onak preduzeo moliti ga za tu milost, da — ako ikako bude mogao — njegovom svećenstvu, njegovom stadu i njegovoj miloj domovini također svoj blagoslov donese. Čim dakle pobliže doznade, kad i za koliko dugo će mu ta sreća u dio pasti, mahom pošlje svog tajnika[1] natrag, koji je taj glas u Osijek i u Đakovo s dotičnimi naredbami donio. Uslijed čega, dok su se u Osijeku za doček takog sjajnog gosta potrebite sprave činile, i odavde budu na sve strane u hitnji knjige rasturane i gosti svakog staleža pozvani. Dva prečasna gospodina od ovdašnjeg Kaptola budu određena, da u Osijek na susret idu i da ga u ime svećenstva i naroda odmah kod dravskoga mosta pozdrave, kud zbilja u društvu s presvijetlim našim g. biskupom, a praćen od dvojice prečasne gospode kanonika ostrogonskih, gosp. Fekete-a i grofa Forgácha, prispje (30. juna).

Kako nam pripovijedahu, doček ovaj u Osijeku samo sravniti se može s dočekom onim, kadno Osječani najvećeg svog sina, sadašnjeg biskupa, mjeseca rujna prošle godine dočekaše, pače još tim veleljepniji bijaše, čim nenadniji. Pozdravljen na rečenom mjestu po prečas. g. opatu i kanoniku Matiću izvrsnim govorom, uputi se preuzvišeni gost uz radosnu kliku neprebrojnog stekšeg se puka svakog spola, stanja, uzrasta i zakona, uz umilni glas svih zvona, uz gruvanje gradskih topova, koji susjednoj Baranji, gdje rad opsadnog stanja

---

* Ovaj je članak štampan u »Zagr. Katol. Listu« 1851. (br. 29 i 51).

[1] Juraj Tordinac (1850—1854).

jedva dopušteno bijaše, da se samo dva put glasnikom znamenje dade o približavanju velikog putnika, kano ponosito objavljivahu, da se ovdje kod nas ipak još malo slobodnije diše — uprav u prekrasni dvor gosp. grofa (Petra) Pejačevića, vrhovnog župana, gdje bijaše sjajan objed pripravljen. Usput moradijahu kako u Tvrđi istoj, tako i u Gornjem gradu na više mjesta stajati, budući da su se u svečanih odorah ondje vojnička, ovdje različna građanska poglavarstva postavila bila, da se prolazećem dostojanstveniku pristojno naklone i radost svoju nad tolikom srećom, koju on došašćem svojim našim stranama ukaza, izjave i očituju. To bijaše licem na dan uspomene Sv. Pavla apostola, 30. lipnja.

Dok su se ovi putnici i ostali gosti kod ljubeznog domaćine u Osijeku častili, vrvilo je ovdje u Đakovu. Na brzo razneseni glas o dolasku tolikog gosta sleti se svećenika i drugog naroda u nenadano velikom broju. Dvor biskupov, i onako među cvijećem ugodno ležeći, bijaše i iznutra cvijećem umjetno nakićen. Pred dvorom vješto podignut bijaše slavoluk, uresen zastavami carsko-austrijskom i rimsko-papinskom, jedna kraj druge usrijed, a s krajeva našimi narodnimi. Bijaše vrijeme vrlo ugodno. Isti dan obdržaje se svake godine po zavjetu ove općine ovdje cjelodnevno klečanje pred presvetim oltarskim otajstvom, koja se pobožnost ophodom svečanim završavati običaje. Ove godine bijaše ista pobožnost jedan sat ranije prije počela, da se ranije završi. Tako već i radi toga steklo se naroda neprevidno mnoštvo. Po dokončanom svečanom ophodu osta sve sabrano, da dočeka i pozdravi muža apostolskoga. Ovdje zborovi zanatlijski sa svojimi zastavami, ondje mladež školska sa svojim, prečasni Kaptol, lyceum, mladež duhovna, ovdašnje i strano silno svećenstvo, sve se to sastalo i poredalo, kad al eto ti na po sata hoda iznesen glasnik (topić) zajeknu i objavi nam, da se visoki gost približuje. U taj mah stadoše sva zvona lupati i na starih bedemih pred biskupskim dvorom postavljeni mužari sve izmjence gruvati, da se zemlja tresla. Tako nam opkružen na susret mu izišavšimi najboljimi momci od stojećih ovdje u posadi konjanika, Car-Franjo-Josip ulana, s jašećim naprijed samim gosp. zapovjednikom ovdašnjeg odjeljenja, konjaničkim satnikom Stregenom, uz radosno klikovanje »Živio« i »Vivat«, uprav u osam sati na večer amo prispje.

Uz stube ća odozdo pa do soba gor bijaše se sabrano svećenstvo u dva reda postavilo. Čim kočija stade i visoki gost sniđe, zaori iz svih grla srčan »Vivat«. Zatim presv. g. domaćin, koji se s njim doveze, s malo, istina, al po običaju svom valjanih riječi »Dobro došo« mu reče. Došav gori u sobe, čim se malo opraši, iziđe u salu sakupljenim svećenstvom dupkom napunjenu. Tu ga u ime cijelog svećenstva, potle kako je to u ime žiteljstva cijelog ovog okružja g. podžupan Krajčević sa sucem Blaževićem, cijelu štaciju na susret mu izvezavši se, još u selu Vuki učinio bio, pozdravi preč. g. veliki prepošt, Dragutin Pavić, u srce dirajućim govorom, gdje neobičnu tu i u ovih stranah neviđenu još sreću napomenu, što možemo viditi i pozdraviti onoga, koji zastupa istoga viđenog glavara cijele crkve naše, koja okolnost za nas je tim radosnija i zbog

svojih posljedica tim važnija, što je isti ovaj zastupnik duhovni otac našeg ljubljenog vrhovnog pastira, jer je po ruku istog ovog preuzvišenog zastupnika apostolske stolice naš presvijetli gospodin za biskupa posvećen; tim smo nekim načinom i mi isti s njim u uži savez stupili, i tako ga kao svog velikog blagotvorca i zaštitnika smatrati imamo. Radost dakle našu, koju i onak dovoljno izjaviti nismo kadri, neka iz malo ovo znakâ mjeri i blagonaklono primi. Ovako otprilike u latinskom jeziku progovori pozdravitelj i potle, kada mnogostručni »Vivat« i »Živio« utiša se, preuze riječ preuzvišeni gost. No slijediti sve njegove uzvišene misli i navađati sve krasne izraze, u koje ih zavio bijaše, moguće mi nije. Srca nije bilo, koje ne bi bilo ganuto ostalo, oka nije bilo, koje suzami ne bi obliveno postalo. I on u istom crkvenom jeziku zače. Ali ne mogu na ino, nego da bar nekoja dodirnem. »Kolika je — reče — sila, kolika je to moć katoličke istine i jedinstva! Gle, ja Talijanac rodom, dođoh amo k vama i odmah pri stupanju u zemlju i u domovinu ovu vašu nađoh toliko znakova vaše ljubavi, vašeg počitanja, kojimi mene — rekao bih — obasuste i obasipate. Otkud to? Zaista ne, što bi ja mojom osobom ikakvih za vas zasluga stekao; zaista ne, što bi ja to zbog ikakih mojih možda rijetkih kreposti i vlastitosti zaslužio bio, budući da ste vi dosta i zaslužnijih i većih ljudi dosle viđali i dočekivali. Nego to jedino otud dolazi, što ja, premda nevrijedan, osobu onog pretstavljam, koji je na kormilu one lađe Proviđenjem božjim pozvan, koja nas svekolike u pristanište vječnog mira privesti imade; što sam ja zastupnik onoga, koji na Stolici onoj sjedi, na kojoj je po naredbi Spasitelja sjedio i s koje je Sveti Petar, poglavica apostolskoga zbora, sve narode učio. A otud se vidi, i o tom se osobno osvjedočavam, što sam i onako već znao i što je svuda o vami poznato, koliko poštenje nosite prama onomu, kojega u meni pozdravljate; koliko je duboko sveta ona vjera, sveti onaj zakon u srcu vašem uvriježen i ukorenjen, po kom jedno tijelo svi sačinjavamo u Isusu Kristu. Ja vam čestitam radi te vaše prama Svetoj Stolici ljubavi i privrženosti, a i sam se veselim, što sam priliku imao stupiti s vami u uži neki savez, a taj je — košto ste, prečasni gospodine, napomenuli — što sam vrijednog ovog vašeg pastira i oca duhovnim ocem postao. Po njemu ste i vi moji sinovi postali, i osvjedočeni budite, da vas cijelom dušom grlim i ljubim, i da ću vam i za vas sve ono činiti, što god samo budem igda mogao. Hvala vam dakle srčana!« Dok se je prestati nehoteći radosni klik »Vivat« i »Živio« orio, grljahu i ljubljahu se na očigled cijelog mnoštva otac i sin, gost i domaćin. Tako se raziđosmo. Čim se smrče, zasvijetli cijela okolica. Na sjemeništu bijahu u hitnji vješti transparenti ponamješteni.

Sutradan (1. srpnja) poslije 12 sati udostoji se u pratnji presv. g. domaćine pohoditi naše sjemenište, gdje od starješina i mladeži duhovne svečano bude dočekan i najprije po preč. g. upravitelju, Adamu Sukiću, a zatim po jednom pitomcu shodnimi govori pozdravljen. Njegov odgovor i upravljene riječi na starješine i mladež biše važne. Zatim slijeđaše velika gozba kod presv. g. biskupa; koje stranih koje domaćih preko 60 osoba. Među zdravicami

vrijedno je da napomenem onu, koju je preuzvišeni gost Njeg. Veličanstvu, našem caru Franji Josipu I., napio. O ovoj zdravici il gledao ugledno ponašanje rimskog dostojanstvenika, il živahno oduševljenje talijanskog govornika, il svečani prizor, ili napokon vještinu rječitog nazdravitelja u izboru shodnih istom prizoru izraza, kazati je svak morao, da sličnog šta ovdje se doslije nije čulo. Ni ove cijele zapamtiti ne mogoh, al ipak bar ću poglavitu misao navesti: Među najugodnije čase svoga života uvršćuje govornik ove, koje uživa došavši u ove strane toliko prijatne po svom položaju i naravi, koliko slavne u starini, i boraveći među narodom toliko oduševljenom za svetu vjeru i ljubav katoličku, koliko za svoga vladara i cara. Veoma prijatno ugađa srcu svakog ljubitelja svete istine, kad se osvjedoči o tome, da gdje se vjera u Boga i ljubav prama zapovijedima Kralja nebeskoga nalazi, tamo se i vjernost prama Caru i ljubav prama zapovijedima vladara zemaljskoga obdržaje. Koliko se pako jedno i drugo ovo u puku ove domovine i ove biskupije nahodi, samo onaj ne bi znao, koji budi stare, budi nove historije puka ovoga ni zagledao nije. Kolika je ljubav naroda ovih svagda bila prama pravom zakonu kršćanskom katoličkom, svjedoči toliki broj svetih mučenika i ispovjednika od ovih naroda, iz ovih pokrajina rođenih, a po svemu svijetu kršćanskom toli proslavljenih, svjedoče zakoni građanski, od pobožnih otaca puka ovog za obranu vjere katoličke stvoreni; koliko pak i sada sinovi i unuci revnuju za svetu baštinu istih svojih pobožnih praotaca, između mnogih drugih dokaza svjedoči i ta ljubav, koja se njemu kano zastupniku onog izjavljuje, koji je postavljen za pastira i učitelja svih naroda i za nigda nepomanjkavi živi spomen među ljudmi nebeskog zakonoše Isusa Krista. A da se kod takog naroda i vjernost prama zemaljskom vladaru nalazi, pokazali su puci ovih strana u svako vrijeme. Novo doba ne će govornik ni da navađa, budući da je njegovim slušateljima isto tako, ako ne bolje poznato, ko i njemu. Čestita takom puku, koji ne može nesretan biti, i kog će Providnost božja sigurno vremenitim i vječnim blagoslovom obilno nadariti; al čestita i vladaru onom, koji takav narod s v o j i m nazivati smije. Takove podložnike imajući, siguran na svom prijestolju sjediti može. Da pako to raskošje čim duže uživa i plodom se naslađuje takove podložničke ljubavi i požrtvovanja, neka Bog svemogući, car svih careva, svakim svojim darom obaspe dugo i zdrava uzdrži sretnog Cara ovakih vjernih podložnika, Franju Jospa I. Ovo su misli dugačkoga i krasnog latinskog govora.

Drugi dan (2. srpnja) u po četiri sata u jutro, poraniv preuzvišeni gost ode u pratnji ljubljenog svog domaćine put Vukovara, a odonud odmah parobrodom u Zemun i Beograd. U Zemunu bijahu slavno dočekani kako od duhovništva tamošnjeg, tako i od svih vojničkih i građanskih oblasti. Dođe im na susret i carski konzul iz Beograda, s kojim ugovore, kako će (sutradan 3. srpnja) tamo prijeko. Ne bivši svijetlog kneza (Aleksandra Karađorđevića) doma, bude sam g. (Avram) Petronijević, kano popečitelj izvanjskih djela, pohođen. Isti ovaj prelazak u Beograd ne imađaše nikakovih političkih uzroka,

košto će možda kojetko priklapati, nego nahodeći se već u naših stranah, ne htjede visoki putnik propustiti, da se ne otisne veličanstvenim Dunavom dole do uljeva u njega mile naše Save te da ne vidi ona mjesta, koja zaslužuju li više zbog svoje klasičke minulosti il zbog svoje skore možda budućnosti viđenim i pohođenim biti, doista se jedva opredijeliti može. Možemo međutim ipak slutiti, da on po svom položaju kao poslanik općeg vrhovnog svih po svijetu katolika pastira i oca duhovnog, ovu priliku propustio nije, da udes mnogobrojnih koje u Beogradu, koje u okolici onoj, a imenito u tvornicah istog gospodina popečitelja nalazećih se katolika u izvršivanju svetog vjerozakona svoga više nego bi se tko od susjeda, a tim manje od jednokrvne braće naše nadati mogao, stješnjenih i omeđašenih, da se ne rekne potrebite slobode sasvim lišenih, srcu njegovu čim toplije ne preporuči. Nu šta su baš i kojim uspjehom o tom se razgovarali i opravili, to ne znamo; želimo samo, da ako ga je podigao, glas apostolskog ovog muža ne ostane samo glas vapijućeg u pustinji. Jer, ako to još za dugo bude, ako krasne strane jugoslavenske domovine naše izmeđ Jadranskog i Crnog mora, i kako silni Dunav teče na obadvije strane, ako zemlje, u kojih narod naš slavoilirski kao u pradjedovini svojoj sjedi, za dugo još ne budu drugo nego pustinja ona, u kojoj porad pomanjkanja blage rose bratimske i svete ljubavi ništa drugo ne raste nego divlje trnje i šikarje, zlobe, nenavisti i međusobne mržnje, ej, tada nam se nije čuditi, što se podići, razviti, što ni do čega dospjeti ne možemo.

Objedovalo se kod c. kr. konzula, gosp. (Teodora) Radosavljevića; po objedu izvezlo se cijelo društvo do Topčidera. Pašu ne mogahu pohoditi zbog ramazana turskoga. Povrativši se u Zemun budu kod tamošnjeg gosp. generala FML Kräutnera, koji je pred stan poslanika rimskog vladaoca mahom dvostruku počasnu stražu naredio i svoje kočije njemu na raspolaganje stavio, veleljepnom večernjom zabavom počašćeni.

Sutradan (4. srpnja) rano krenuli su natrag. Došavši k [Petro]varadinu zaželio je uzvišeni putnik malo vidjeti silnu onu tvrđavu, našto kapetan parobroda za jedan sat pričeka. Ovdje bude po [petro]varadinskom vicearcidakonu Petru Domaćinoviću u ime sabravšeg se mnogobrojnog koje varadinskog, koje novosadskog svećenstva lijepim govorom pozdravljen. Isto tako stanu spram Iloka, da vide tamošnji samostan, smrću Sv. Ivana Kapistrana i svojim divnim položajem znamenit, kao što ne manje i ogromnu palaču kneza Odescalchija, u kojoj ima mnogo važnih i rijetkih znamenitosti. Poznato je, da je papa Inocentije XI. bio iz porodice ovih knezova. Njegovo srce u zlatnoj posudi ovdje se nalazi. Ovo mjesto bijaše našem velikom gostu tim zanimljivije, jer se dobro poznaje s istom porodicom. Zato i ponavljaše čestoput, da će knezu odmah pisati, kako je u njegovom gradu bio. Uopće, kako ovdje u Đakovu javno pri stolu, tako je nebrojeno put i vozeći se doli u Beograd i natrag s nekim neobičnim oduševljenjem kazivao, da nigda tako ugodno putovao nije, košto je sada, i koliko ga to veseli, da Svetom Ocu, komu su slavjanski narodi osobito mili, o jednoj čestici istog tog velikog naroda, koju je sada pohodio, toliko dobra i plemenita objaviti može.

U Vukovaru naš presv. g. biskup se s njim oprosti i ostavši tamo preko noći, dne 5. t. mj. na objed doma u Đakovo dođe, a visoki gost onu istu večer na parobrodu dalje ode te 5. (srpnja) u Mohaču iz lađe izađe i opet u Pečuh otiđe, gdje je 6. (srpnja) uvod novodošavših opatica u istom sazidani im samostan svečano obavljen bio. U ponedjeljak dne 7. srpnja vrati se iz Pečuha opet u Mohač te parobrodom uz Dunav se otputi u Beč. Mišljasmo, da će možda na Zagreb, da štogod i gornjih strana naše domovine vidi, nu reče, da zasada ne može, al da će to drugom zgodom, i to možda ne za dugo učiniti. Mi to kao ugodnu za nas vijest smatramo. Bože daj, da nam se želja čim prije ispuni![2]

---

a) »Narodne Novine« od 12. jula 1851. donijele su ovu vijest: »Papinska vlada obratila se na sve vladare katoličke sa željom, da kršćanskomu puku u Bosni i Hercegovini povoljnije stanje isposlovati nastoje. Govori se, da i papinski poslanik bečki, kardinal Viale-Prelà, koji je početkom ovoga mjeseca u pratnji presvijetloga biskupa đakovačkoga, Josipa Strossmayera, u Beograd otišao, u toj nakani putuje, da se glede nekojih crkvenih katoličkih stvari sa srpskom vladom sporazumi.«[3]

b) »Agramer Zeitung« od 7. jula 1851. imadu dopis iz Vinkovaca, u kojem se kaže: »Vinkovci, 2. Juli. Wie wir verlässlich vernehmen, war gestern Se Exc. der päpstliche Nuntius in Djakovar, wo sich ein zahlreicher Klerus einfand, um ihm aufzuwarten. Er kam über Fünfkirchen und ging heute nach Vukovar ab, um auf einem Dampfer seine Reise nach Belgrad fortzusetzen. Über den Zweck seiner Reise transpiriert nichts, jedenfalls dürfte sie der Luftveränderung wegen nicht unternommen worden sein.«

## II.[4]

Blagonakloni čitatelji našeg »Katoličkog Lista« razumjeli su iz gori navedenog mog dopisa, o kom ih molih, da ga opet pregledaju, s kakvim je veseljem preuzv. g. arcibiskup kartagenski i poslanik apostolske stolice pri našem carskom dvoru 30. lipnja t. g. (1851.) ovdje u Đakovu dočekan, kako je drugi dan ovdje počašćen i koje je svjedočanstvo svečano pred mnogobrojnim društvom svoje naprama domovini i narodu našem ljubavi položio; kako je zatim u pratnji našeg presv. g. biskupa dole do Zemuna i Beograda se otisnuo te pun zadovoljstva i ushićenja s ovim svojim putovanjem i dočekom ovdje opet se sa svojim ljubljenim domaćinom rastao i u Beč se povratio. Mi smo ih obojicu u onom dopisu ća do g. popečitelja izvanjskih djela, Avrama

---

[2] Nuncij je tada već znao, da uzdignuće zagreb. biskupije na nadbiskupiju pretstoji. Tom je prilikom zaista došao u Zagreb.

[3] Beogradske »Srpske Novine« nemaju baš ništa.

[4] Up. »Zagreb. Katolički List« br. 51.

Petronijevića, u Beogradu sprovodili. Što smo onda samo slutili, da je naime ovaj uzvišeni crkveni poglavica, po visokom položaju svomu, kao poslanik općeg sviju katolika oca i vrhovnog pastira, rečenom gosp. srpskog kneza popečitelja tamo u onih strana i pod onom vladom živuće katolike preporučiti i da je štoto o stvari istoj s njim govoriti morao, o tom smo mogli poslije toga nešto malo izvjesnije razabrati, a u najnovije ovo doba i potpuno se osvjedočiti.

Koliko mi je onda žao bilo, što ne mogoh odmah u onom onako sjajnom društvu i sam dole poći, toliko mi bijaše draže, što sam ne mnogo zatim, vlastitog posla radi dole otišavši, pobolje se osvjedočiti mogao, koji je utisak isti onaj dolazak tog visokog gosta dole prouzrokovao. Rasô sam od raskošja slušajući, kako se znan i neznan, prost i izobražen, malen i velik u tom slaže, da ne može ovdje dosta nahvaliti rimskog poslanika, ondje presv. pratioca njegova, našeg g. biskupa. Glas se je bio već svuda po Beogradu raznio, da je isti apostolski poslanik g. popečitelju zbilja nešto o stanju tamošnjih katolika govorio i nastojati obećao, da se ta stvar u ruke našeg presv. g. biskupa predade, koji će dakle u tom poslu onda s visokom vladom srpskom u sporazumljenje stupiti i pobliže se razgovoriti. I koliko je teško bilo u Beogradu s kim god o tom u razgovor se upuštati, toliko si ipak, ma s kim o tom prozborio, opaziti mogao, da je svakom drago bilo razumjeti, što će imati tamošnja vlada tu stvar s našim g. biskupom riješiti, kano o kom je tamo svatko potpuno osvjedočen, da je čovjek narodan i razuman. Koliko je srcu mom ugodilo, kad sam to isto i u Pančevu, kud sam se bio otisnuo, da nekoliko davno već neviđenih prijatelja vidim i pozdravim, slušao, kako se naime raduju i kolikim veseljem očekuju ono vrijeme, da se glede pitanja ovog što povoljna i sadašnjem vijeku i duhu vremena, kojega duhom ljubavi i slobode nazivaju, shodna čim prije riješi i ugovori, a osobito kako bi svatko rad bio mlađanog našeg biskupa, kojeg ime i slava po cijelih ovih stranah razleže se, vidjeti osobno i pozdraviti. Po dovršenom poslu vratim se i u Osijeku već nađem presv. g. biskupa, otkle se imađaše sutradan put Beča krenuti.[5] Čestitam i njemu i cijelom narodu našem zbog tolike ljubavi, koju si je u donjih stranah, a i tamo čak preko Save stekao; drago i njemu bijaše, ne toliko radi sebe, koliko radi opće iste stvari. Zato i sam izrazi želju, kad bi se već jedanput zbilja što u tom poslu odredilo. Ele on i iz Beča oko polovine rujna vrati se[6] — ja međutim imadoh otići u Bosnu,[7] otkle sam se baš malo poslije njega vrnuo, a zatim odoh u Kaloču na egzekvije pokojnoga arcibiskupa,[8] o kom obojem putu progovorit ćemo drugom prigodom — da, i rujan prođe već, kad al istom

[5] Strossmayer je na početku augusta pošao u banju Baden kraj Beča.

[6] Strossmayer bio je 10. i 11. sept. u Zagrebu; 12. sept. pošao je preko Siska lađom do Broda i onda u Đakovo.

[7] Gl. o tome Jelenić, Kultura II, 401 i gore str. 199.

[8] Kaločki nadbiskup grof Franjo Nádasdy umr'o je 22. jula. Topalović piše mjesto Kaloča »Kaljača«.

oko polovine listopada stigoše mu iz Beča od preuzv. poslanika apostolskoga slijedeća pisma, koja u izvoru priopćujemo. Glase pak ovako:

*Up. gore str. 184.—186. br. 101.*

Tako dakle po ovih pismih postade naš presv. g. biskup vrhovnim duhovnim pastirom jednovjerne braće naše katolika, živućih u susjednoj nam i posestrimskoj Srbiji, a po tom istom, u koliko su naime ista ova braća naša podložnici tamošnje vlade, stupi on u bliži savez s ovom visokom vladom, stupi u neko odnošenje s cijelim viteškim narodom srpskim, s cijelom onom onako lijepo razvijajućom se i krepko naprijed stupajućom državicom. Tim se ispuni tajna i javna želja sviju pravih naših domorodaca, tim se otvori put i pruži prilika, da naša srpska braća i njihova prosvijećena vlada pokažu svijetu, u koliko je iskreno njihovo veselje bilo, kad su čuli, da će u poslu svojih katoličkih sugrađana i podložnika u odnošaj stupiti s mužem, proti komu ni s jednoga obzira prigovora imati ne mogu. Nama ovaj događaj, premda nam ne dolazi sasvim iznenada, tako se važan, tako znamenit i dalekosežan čini, da nam doista fali riječi, kojimi bi ga dostojno opisati i narodu našem objaviti mogli. Zato će nam svatko oprostiti, ako stvar, o koje unutarnjoj i vanjskoj cijeni i vrijednosti cijele bi se knjige izvesti i pisati dale, u toliko bar zasad promotrimo, u koliko to tijesan okrug običnog dopisa dopušta.

Da se je nešto glede položaja katolika u Srbiji činiti moralo, da pri onom, kao što je dosad tamo bilo, dugo ostati ne mogaše,[9] to su priznavala sva

---

[9] »Moravske Noviny« iz Brna donose u broju od 12. okt. 1850. ovaj dopis iz Beograda: »Ovdješnji katolici, doseljeni iz Austrije, podnijeli su danas austrijskom konzulatu molbenicu, da bi im se njegovim posredovanjem dopustilo, da mogu vršiti svoje vjerozakonske obrede. Od ovdješnjih 900 do 1000 inostranaca pripada gotovo trećina katoličkoj općini. Do god. 1845. nisu ovdje uopće imali nikakvih služba božjih (misa); tek ove godine (1850) namjestila je austrijska vlada jednog katoličkog svećenika (misionara Mařika). No to je bilo i sve. Katolički svećenik ne smije tu (u Beogradu) pohađati bolesnika, dijeliti mu svetotajstva i u grob sprovoditi. Mjesto, gdje se službe božje ovršavaju, jedino je hodnik (Gang) u kući austrijskoga konzula; ovdje se svršavaju i svi posli s domaćim gospodarstvom skopčani. Općina katolička tražila je dakle ne samo, da bi joj bilo dopušteno vršiti vjerozakonske obrede, nego također, da bi smjela sebi sagraditi crkvu i nada se, da će joj to revni austrijski konzul, g. Radosavljević, isposlovati, iako se tomu teško nadati. Židovi imadu u Srbiji i po cijeloj Turskoj potpunu slobodu vršenja svoga vjerozakona, a tako i s veće česti i katolici u Bosni i u Bugarskoj. Vidit ćemo, što će odgovoriti srpska vlada na ovu molbu beogradskih katolika (up. »Katol. List« 1850., str. 358).« Up. ono, što je 1846. pisao Mato Topalović Gaju o položaju katoličkoga misionara u Srbiji, gore str. 27. — Kako znamo, 3. jula 1851. bili su nuncij Viale Prelà i Strossmayer u Beogradu, a onda je »Katol. List« od 9. aug. 1851. (br. 32 str. 254) pisao ovako: »Pišu iz Beograda jednim češkim novinama, da je g. generalkonzul Radosavljević isposlovao od srpske vlade dozvolu, da se smije u dvorištu konzulatske kuće sagraditi katolička crkva i da je već djelo započeto. Ako se ova vijest obistini, bit će to prva katolička crkva u susjednoj Srbiji. Premda naše dvorište konzulatske kuće nije odviše dostojno mjesto za sveti hram, to nas ipak i ova koncesija od strane srpske vlade raduje, jer je smatramo kao znak tolerantnijega duha, koji si je i tamo put krčiti počeo. Dosada nije bilo slobodno u Beogradu sprovoditi katol.

izobraženija kako ovo- tako i onostrana braća Srblji, pače ne mislim, da si i najprostijeg čovjeka mogao naći, koji bi po onom Spasiteljevu nauku: »Što si rad da tebi drugi čini, čini i ti njemu, a što nisi rad da drugi tebi čini, nemoj ni ti činiti drugomu«, koji bi, rekoh, kazao, da je to pravo, što su katolici tamo onako stegnuti u izvršivanju svoga zakona, kao što se kazuje. Nut, tko ne bi želio, da te vrste prikor, osobito naprama i opće već poprimljenom načelu u cijelom izobraženom svijetu i sudbinu ovostrane braće istočnog vjeroispovijedanja, velim, tko ne bi želio, da te vrsti prikor čim prije spadne sa srpskoga naroda, kano da on, koji je u mnogoj i mnogoj drugoj struci toliko se podigao i skoro već uzorom građanske slobode postao, ne bi još dozrio bio, da ne bi onom, kom pripušta da dionikom njegove građanske slobode biti može, također i pravo pripoznao, da polag svog osvjedočenja, a bez ikakva uštrba iste građanske neodvisnosti i narodne samostalnosti, svoju vjeru ispovijedati i po navadi svojih starih službu božju obavljati smije. Možemo dakle smjelo reći, a i potpuno nadati se možemo, da mudra srpska vlada ne samo sama rado će ovu priliku poprimiti, da obezbijedi bolju budućnost svojim katoličkim podložnikom u pogledu duhovnoga njihovog života, nego će i svaki način upotrijebiti, da krepko odbije sve one zlovoljne nakane, ma otkle one dolazile, koje bi ju smesti nastojale, da ne učini ono, što je čovječanstvu, što je državi, što je narodu svomu dužna.

Tako je. Mi tu stvar s ova tri gledišta posmatramo, i ma koje uzeli napose, nikoga prikladnijega, nikoga sposobnijega u sadašnjih okolnostih ne bi našao, s kim bi se srpska visoka vlada o tom poslu uspješnije mogla pustiti u razgovor, nego što je naš presv. g. biskup. Neka nam bude dopušteno u kratko pretresti sa svakoga od rečena tri gledišta ovu stvar.

I to prvo s gledišta čovječnosti. U Beogradu, hoću reći uopće u kneževini Srbiji, nalazi se podobar broj žitelja vjerozakona katoličkoga. Bilo sad već 100, 1000, 10 ili 100 hiljada i t. d., to je svejedno. Poznato je, da su mnogi od tih katolika tamo pozvani, a mnogi sami po sebi došavši rado primljeni i zadržani, i reći moramo, da su svi tamo ili potrebni ili korisni, inače bi ih vlada izagnati morala. Nut, ne možemo ni pomisliti, da bi rodoljubnoj srpskoj vladi drago bilo, kad bi čula i saznala, da su svi ti katolici naprama onom, što će reći vjera u Boga, tako oladnili, da im je baš sasvim svejedno, imali oni svoju crkvu i svoga svećenika ili ne imali, othranjivala se njihova djeca u ovom ili u onom zakonu, krstili, vjenčavali i ukapali njih ovi ili oni svećenici, morali oni te svete obrede svoga zakona kradimice izvršivati, il smjeli ih bez svakoga straha javno i očito obavljati i t. d., ne smijemo — velim — ni pomisliti, da bi ikoja vlada nad takovimi podložnici, izopačenimi i bezbožnimi radovati se mogla, budući da takav svijet ne bi na hasnu i

---

mrtvaca. Uzdamo se u mudrost i pravdoljublje srpske vlade, da nije daleko vrijeme, kad se bude i katolikom u Srbiji dala ona sloboda bogoštovlja, koju njezini jednovjerci već odavna uživaju s ove strane Save.«

polzu, nego doista na očevidnu štetu i propast svakoj državi biti morao, a takav izmet, koje bi mudro poglavarstvo ravnodušno među ostalim pukom držati moglo? Valja nam dakle misliti, da rečeni katolici ipak ne moraju tako pokvareni biti, da tako baš prama svojoj svetinji, svom zakonu omrzli nisu, da ne bi voljeli, ne bi željeli imati slobodu potpunu u izvršivanju svojih vjerozakonskih običaja i prepisa. Uzmimo sada, slaže li se to s čovječnošću, primiti koga i zadržati ga u svojoj službi, a ne samo ne brinuti se da dobije priliku, kako će, kao što se u naših narodnih pjesmah kaže, p o z a k o n u i u b a v u s v o m u živiti, nego i uskraćivati mu, smetati ga na različit način, da to ne može i ne smije činiti, sve da mu se takova prilika ma otkud pružala? Doista, rado se tom nadom pitamo, da je srpska vlada dosada tu stvar zato samo u tom stanju, u kom se nalazila, ostavila, jer nije našla čovjeka, prama kom bi povjerenje svoje pokazati mogla i koji bi joj od svoje strane dovoljno jamstvo dao, da će duševnim potrebama tamošnjih katolika potpuno zadovoljiti, a da će ujedno dužnosti njihove, kao ondašnjih podložnika, ne samo ne povređivati, već što više i svojim uplivom iskreno podupirati i u dužnostih prama novoj vladi, pokornosti i poslušnosti pokrepljivati i uzdržavati. A da je naš presv. g. biskup takav muž, tko može sumnjati, koji ga iole poznaje? Ako čovječnost zahtijeva, da se katoličkim tamošnjim podložnikom podijeli u izvršivanju svoga zakona potpuna sloboda, tako u istinu ista čovječnost iziskuje, da budući tamo nikoga takog nema, onom se u ruke taj posao povjeri, koji je u stanju u svakoj struci svojoj dužnosti pastirskoj odgovarati. Nut, ako je iko drugi za to, tako je oni, kog rekosmo; oni, koji je i određen, on je najbliži, koji će dakle i tamo, kad bude potrebno, doći i komu otud u duhovnih odnošenjih lako se sve poslati može; on zna jezik, dakle će stado glas svoga pastira i čuti i razumjeti moći, a najposlije veća možda strana tamošnjeg katoličkog žiteljstva i jest odovud od njegova stada tamo prešla. Šta je dakle naravnije, šta je čovječnije bilo, nego predati opet svoje svome, nego pretpostaviti opet svoga svojim?

Al' ako, d r u g o, i s g l e d i š t a S r b i j e k a o d r ž a v e, tu stvar uzmemo, ne samo ne uviđamo, zašto bi se kratila katolikom sloboda u vjerozakonu, pače sudimo, da je tako kraćenje baš sasvim proti pravom interesu naše posestrime zemlje Srbije. Svojih viteških mudrih sinova divnimi, kako na bojnom, tako i na znanstvenom već polju proizvedenimi djeli, povukla je ona već pozornost cijele Evrope, da cijeloga svijeta na se; u nju kao u neku svetinju uprte su oči svih jednokrvnih okolo susjeda po turskih pokrajina. Kao što na pučini uzburkanoga mora nalazeći se brodari raširenimi rukami teže k pretstojećem pristaništu, da se u njem od opasnosti spasu, tako skoro gledaju isti susjedi u nju s pučine neizvjesnih događaja i zapletaka svijeta ovoga, ne bi l' na posljetku u njoj luku svoje opasnosti izvržene slobode i sigurnosti našli. Pa da Srbija zar umjesto što bi obima rukama morala stradajuću svoju braću primati, ona ih tim od sebe odbija, čim ono svakom ne dopušta, što mu je i što mu ima biti najsvetije na ovome svijetu? Pa taj način postupanja da bi njenu

budućnost osjeguravao, to da bi ju među sestrami svojimi dičnom i slavljenom, to da bi ju u broju ostalih izobraženih država svijetlom i odličnom moglo činiti? Nikoli! Al' ako bi se i proti ikom drugom vjerozakonu ograđivati morala, zaista najmanje uzroka ima to činiti proti katoličkom, ako je sama sebi prijateljica i ako su joj pravi prijatelji oni, koji njom upravljaju. Neka sami dobro pretresu ovo, što sam rekao, pa ja kriv, ako ne nađu i sami, da kako drugim državama, tako i njoj ne prijeti doista katolički zakon, nego prijete svim državama i svim narodima načela sasvim druge vrste, načela katoličkim baš otprto protivna. Kamo sreće za nju, da oni sinci njezini, koje izašilja kao matica pčele iz košnice, nek idu po svijetu i nek sabiru medeni sok svakovrsnih znanja i krepostih, pa nek snašaju doma; kamo sreće — rekoh — da se na tom putovanju svome više upoznaju s katoličkimi nego nekatoličkimi načeli i nauci! Da više nastoje prodrijeti u cijeli sastav i duh katoličkoga, nego nekatoličkoga mudrovanja,[10] pa bi i sinci opazili i vrativ se natrag svojim kazati i dokazati znali, da duh katolički, da načela katolička, gdje se samo obdržavaju, nisu drugo, nego načela prava Svetoga Evanđelja, Svetoga Pisma, koje uči: *davati caru carevo, al i Bogu božije;* koje uči: *da nema oblasti nego od Boga i da tko se opstojećoj zakonitoj oblasti protivi, samomu se Bogu protivi;* koje uči: *da se svi uzajamno ljubimo kao braća i sinovi jednoga oca nebeskoga;* koje uči napokon: *da niti činimo, niti želimo ono drugom, što ne bi radi da nam drugi čine.* I takova načela Svetoga Evanđelja čine katolika pravog i iskrenog u svakoj strani svijeta, pod svakom vladom, u svakom društvu najmirnijim čovjekom, najvjernijim podanikom i najpouzdanijim drugom i prijateljem. A kako li bi se naša posestrima Srbija od takovih načela i podložnika opasnosti bojati imala, u istinu ne možemo doseći pameću našom. Nut dakle što mi i zbog malena prostora ovog lista i zbog slabosti svoje i ne možemo i ne umijemo ovdje sve navesti, to će ti, junački naš i dični pobratime srpski, onaj, kojeg su brigi duhovnoj katolički sugrađani tvoji izručeni polag visokog uma i zlatouste rječitosti svoje, ako bude od potrebe, sve potanko izvesti i razložiti znati, kako se ti naime ne samo ničega bojati, nego još više mnogom i mnogom nadati imaš, ako pokraj sebe i katoličkom bratu svom pustiš uživati onu slobodu, kako glede tjelesnih, tako i glede duševnih stvari i potreba, za kojom i sam tako plamtiš i čezneš. A sve da bi se kakove sjene možda i plašili, jamči vam mudrost našega vrhovnog pastira, koji vrhovnim pastirom i vaših katoličkih sugrađana postade, da će on i istu tu sjenu razagnati, da tako ni pred njom nemate predati. Ne namjerava, niti će on dolaziti k vama u kreposti mača željeznog, da pomogne lišiti vas slatke slobode tjelesne, nego će dolaziti s mačem svete riječi božije, da katoličku braću vašu, odsele već ovčice svoje, posapinja i poskučuje pod jaram zakona Isusovoga; ne će dolaziti on noseći u srcu klupko buna i političkih spletaka, nego će dolaziti pod oklopom vrele ljubavi kršćanske, pred kojom nije razlike među Žudijom

[10] filozofije.

i Grkom, među katolikom i nekatolikom, ljubavi kršćanske, velim, koja gleda da svakomu ugodi, a nikomu ne škodi. Od njega dakle, glede državnoga svog bića i stanja, ni najmanje razloga zazirati nemate.

A šta istom da *trećU* tu stvar razgledamo s *gledišta narodnosti*, nama svima opće? Biskup bosanski i srijemski postao je ujedno i namjesnim biskupom srpskim! (Il katolici u i po Srbiji zar nisu Srblji? Zar nisu, ako su i od istoga naroda, od iste krvi s ostalimi Srblji?) Tko važnost toga događaja za razvitak i ukrepljenje narodnosti naše ne uviđa, taj nek se ne gradi da je domorodac, da je domo- i rodoljubac ikakav. Neka nitko ne očekuje, da ja ovdje sve navedem, što bi se u istom pogledu navesti dalo, i o čem će i drugi puta prilika se pružiti da spomenemo. Ne može mi se ipak na ino, nego da s one strane bar ovu stvar dodirnem, s koje mi svatko za pravo dati mora, a nitko riječi moje iskrivljivati i sumnjičiti ne smije.

Društvu čovječanskom uopće, a evropejskom napose, prijeti konačnim razorom neki duh bezvlađa, nereda i razuzdanosti. To uviđaju i najmudrije i najveće glave, a osjetiti je to mogao već i prosti puk, koji iole božansku onu iskru u sebi, razum svoj, sasvim izgubio nije. Narod naš čini se da je od Providnost božje pozvan, da toj nečovječnoj, da l' paklenskoj sablasti put presiječe, rogove skrši, trag isti zamete. Ista ta sablast pod različnim vidom glavu svoju diže, ovdje pod imenom političke iliti državne slobode, da tim laglje narode slijepe u svoju mrežu ulovi, u veće ih okove sapinje i u bezdno prijeke propasti strmoglavljuje; ondje se pojavljuje pod imenom vjerozakonske i crkvene ispraviteljice, da tim lakše svaku ćut, svaku ljubav prama vjeri i nabožnosti iz njedara narodom iščupa, i tako oskvrnuvši ono, što je čovjeku najsvetije, iste temelje, sam živac društvenog života besvijesno uzdrma, porazbaca i uništi i t. d. Narod naš još ima u sebi najviše sile proti toj nakazi. On je to i u najnovije vrijeme pokazao. No mislite li, da se nije već i u njega krivih proroka uvuklo? Da ista spomenuta avet nema već i kod nas svojih uhoda, dapače morda i pretstraža? Što može dakle povoljnijeg, šta za osjeguranje budućnosti naše korisnijeg se dogoditi, nego ako vidimo, da se sad ovdje sad ondje ma ikakvo spojilo narodnih naših sila pojavi, pa dolazilo ono otkud mu drago, javilo se ono pod kim budi imenom. Znati bo valja, da ista rečena paklena hudoba između ostalih sredstava k postignuću svojih zlokobnih namjera i to upotrebljavati običaje, da među rođenom braćom sjeme nesklada sije, jednoplemene narode zavađa, najbliže susjede rastavlja. Tu treba dakle dobra i gusta maza, da se čvrsto podigne zgrada narodne sloge i jakimi zidovi obgradi budućnost narodnoga našeg opstanka, tu treba čista kvasa, da onako uzraste, kao što valja hljebac onaj, kojim se braća sastavši se s punim pouzdanjem jedni u druge, na večeri prije nigda neviđenoj nahraniti i pokrepiti imaju, kad se dignu u boj proti gore navedenom općem neprijatelju za spasenje svoje i cijele Evrope. A taj maz, taj čisti kvas jest samo vjera Isusova, jesu samo sveti propisi božanstvene volje i ljubavi njegove; jeste jedino spasonosni zakon njegov, koji je pako zakon sloge i pomirenja, a ne pizme i nesklada. Dakle

svaki i najmanji navjestitelj ovoga zakona mira i ljubavi, svaki i najmanji donositelj i raširitelj ovoga kvasa među narodom ima se smatrati kao bogodano nam spojilo narodnih naših sila, i čim takovo spojilo jače je i silnije, tim većma ga prigrliti, tim željnije pozdraviti i primiti ga ima narod. A ako je koja strana naroda našega jugoslavjanskoga od Boga pozvana, da u tom zidanju i ograđivanju pristaništa onog i luke pripomogne, gdje se ima brod narodne naše budućnosti smjestiti i spasiti, tada je pozvan viteški narod srpski; a ako je opet tko pozvan, da kod naroda našeg zastupa čista načela prave kršćanske slobode i narodne samosvijesti i njegova ponosa, tada je pozvan od Boga na to naš mladi biskup. Niti su dakle srpski katolici mogli sposobnijeg za sebe pastira dobiti, niti je visoka srpska vlada sposobnijeg muža naći mogla, s kojim bi se o ovom sporazumjela, o čem se je svakako pobrinuti imala, ako čovječanstvu, ako državi svojoj, ako narodu svomu zadovoljiti želi.

Da ne pretjeravamo i ne uzvisujemo unaprijed već ono, što se istom pokazati ima, i da se nema njega bojati kao kakog tuđina svijetli Knjaz (Aleksandar Karađorđević) i visoko praviteljstvo, a tim istim i cijeli narod srpski, posvjedočio je on umah u objavnici svoga naimenovanja.[11] Postavši naime kanoti Srbljinom istim [apostolskim vikarom], to svoje uzvišenje srpskom Knjazu i srpskom praviteljstvu ne navješćuje tuđinskim kakim jezikom, tuđinskim pismom, nego jezikom i pismom srpskim; on izjavljuje radost svoju, što sa srodnim i junačkim narodom srpskim i njegovom vladom u uži sojuz stupa, i preporučuje njihovoj zaštiti i obrani svoje malo novo stado, da bi ono, koje se je vremenitog svog blagostanja radi blagom njihovom vladanju povjerilo, u njih također i glede duševnih svojih potreba i oca i majku našlo. Il' će možda koji mudrijaš reći: »Tko ima pravo plesti se u naše poslove? Šta ima tuđa i strana vlast našim podložnikom slati kojekoga? Ako su ovdje katolici u izvršivanju svojih crkvenih obreda malo stegnuti, to zahtijeva naša politika; tako se i tamo prama našim postupa, il' je bar postupano i t. d.« E, mi bi se u velike rasprave upustiti morali, kad bi se suzbijanjem ovakih i ovim podobnih prigovora i mudrovanja bavili. Samo ćemo toliko zasad i na to opaziti. Vlada rimska, kao vlada svjetovna, istina da se može napram drugoj svakoj, tako i naprama vladi srpskoj stranom i tuđom nazivati, no kao vlada i oblast duhovna i crkvena nijednom katoliku, ma gdje on bio, nije strana i tuđa, nego zakonita, po Bogu svoja i vlastita. Dalje, kao takova ona ima i pravo i dužnost za duhovno dobro svojih duhovnih podložnika svagda brinuti se. A je l' čovječno od strane građanske vlade smetati katolikom, da se ne vladaju po pravilih zakonite duhovne svoje vlade i oblasti, to neka si sami odgovaraju takovi mudraci.

Dalje, jesu l' i u koliko su naša braća istočne crkve ovdje među nama stegnuta u izvršivanju svojih svetih obreda, to treba istom dokazati. Pa sve

---

[11] Up. oba Strossmayerova pisma od 20. okt. 1851., gore str. 188—189. Čini se, da ih je koncipirao Topalović.

da je negda pogdješto se krivica im činila, pitamo, je l' im to milo bilo? Pa zar treba sada osvećivati negdašnje krivice? Napokon, ako se budemo pozivali na ono, što je negda bivalo, tako bi i mi mogli možda isto toliko, ako ne i više primjera od nesnošljivosti navesti. Čitajte na pr. samo R a i ć a, Historiju raznih slavenskih narodov, u Budimu 1823., u četvrtoj časti, Pribavljenje III., str. 255—256., šta se navodi iz zakona »blagočestivago i hristoljubivago makedonskago carja Stjepana srpskago, bolgarskago, ugarskago, arbanskago, ugrovlahijskago i inim mnogim predjelam i zemljam samodrška«, i to u točki 6. i 10.[12] A ono veli onaj Dušan Silni i proslavljeni, koji kad je u stisci bio, u Rim je pisao i poslanike slao za dobiti pomoć, a kad ga je opasnost pomoću Rima mimoišla, onda je vraćao zlo za ljubav. Al da, to je politika naroda srpskoga zahtijevala! O, koliko bi se i koliko primjera navesti dalo takove prelivodne politike iz historije srpskih kraljeva i careva, koja ih je na posljetku i kraljevstva i carstva lišila. Velimo dakle, tkogod još ovako misli i mislit može, u tom se ne nalazi duh starog kršćanskog Pravoslavja, nego u njemu diše duh arijanstva i patarenstva, koji je također pod izlikom i svetim imenom od Pravoslavja naše ove slavo-ilirske strane i države na to naveo i dotjerao, da samo sjedneš pa da plačeš nad njima!

Al gle, u kako duge razgovore upustih se ja u dopisu svom! Zaključimo dakle, i to iskrenim čestitanjem novoimenovanom apostolskom namjesniku beogradskom i smederevačkom, kako i po cijeloj kneževini Srbiji. Bog mu udijelio blagoslov stostruki svakom koraku i poslovanju njegovom na polju prosvjete našega naroda, i čestitanjem onom stadu, kojeg je pastirom postao, čestitanjem onoj državi, s kojom on ovako *quibuscunque contrariis non obstantibus* — iliti naški: ma tko šta govorio i činio — u nov sojuz dolazi.

---

[12] Čl. 6. Dušanova zakonika (u današnjem jeziku) glasi: »A što se tiče latinske jeresi, što su se hrišćani obratili u azimistvo (= pričešćivanje prijesnim hljebom), da se opet u hrišćanstvo povrate. Ako li se nađe kogod te ne posluša i ne povrati se u hrišćanstvo, da se kazni kako piše u zakoniku svetih otaca.« Čl. 10.: »Iako se desi da kakav jeretik živi među hrišćanima, da se žigoše po obrazu i da se protjera, a ako bi se našao kogod da ga krije, i on da se žigoše.« (Up. N o v a k o v i ć, Zakonik Stefana Dušana. Beograd 1898 str. 153—154).

# INDEKS LICA

Abd-ul-Medžid, otomanski sultan 99, 205.
Ali paša, veliki vezir 326.
Andrásffy, činovnik u austr. ministarstvu unutrašnjih djela 341.
Andrić Jerko Dr., profesor u đakovačkoj bogosloviji 6, 7, 24, 28.
Androšević Ante fra, klerik 292.
Antonietti, kardinal u Rimu i drž. potsekretar 49.
Atanasijević, Osječanin 338.
Atanasković Dimitrije, gen. konzul austr. u Sarajevu 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 235, 236, 250, 251, 252, 277, 280, 307, 347, 348, 349.

Bach Aleksandar Dr. (docnije barun), austr. ministar pravde, onda unutrašnjih posala 41, 48, 69, 70, 76, 97, 226, 312, 340, 341, 356, 368, 372.
Barišić Rafo fra, biskup 174, 175, 177, 178, 287, 288, 290, 300.
Barnabo Aleksandar, kardinal 185, 438, 439, 447.
Batthyány Kazimir grof, madžarski političar 168.
Batthyány Ludovik grof, pretsjednik ugar. vlade 39, 40.
Bedeković Ludovik barun, ugar. potkancelar 39.
Bedoni Karlo, prefekt u Svetom Zboru u Rimu 438.
Belošević, podžupan osječki 135.
Bischoff Leopold Dr., županijski liječnik u Osijeku 44.
Blažeković Živko, sudac đakovački 129, 457.
Blažević Anselmo fra, profesor osječke franjevačke gimnazije 5.
Bočkor Edmund, misionar u Beogradu 321, 322, 324.
Bojčetić Ante fra, klerik 292.
Bossuet Jacques B., franc. klasik 163.
Bozanić Bartol, krčki biskup 313.
Brkić, major 131.
Brlić Andrija Torkvat, teolog u Beču, docnije banski komesar u Osijeku, onda vlastelinski direktor u Đakovu 30, 31, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 55, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 207, 208, 209.
Brlić Ignjat, otac Andrije T. Brlića, hrvatski književnik 61, 65.
Bruck vitez, austr. ministar trgovine 76, 280, 356.
Bubanović, činovnik u Zagrebu 169.
Bunjevac Josip, banski povjerenik na Rijeci 90.
Buol-Schauenstein Karlo grof, austr. ministar inostranih djela 225, 254, 324, 325, 365, 366, 367, 377, 379, 391.
Bužan Herman, kasacioni sudac u Beču 169.

Carrara Franjo, profesor u Splitu i arheolog 98.
Clam-Gallas Eduard grof, general 230.
Columbus Josip Dr., dvorski kapelan i direktor studija u Augustineju, docnije bečki kanonik 16, 17, 21, 34, 35, 181.
Conrad, dvorski savjetnik i pretsjednik prezidija hrv. namjes. vijeća 386, 388, 395.
Corner Telemak, đakovački kotar. pretstojnik 372.
Coronini-Cronberg Ivan grof, general (docnije hrvatski ban) 181, 412.
Czékus Karlo, bivši đakovački kotarski pretstojnik 336, 370, 372, 392, 393, 394, 395, 397, 398, 399.

Čalogović Baltazar, načelnik osječki 244, 279.
Čičak Petar fra, definitor 310, 311.
Čondrić Marko fra, definitor 312.
Čondrić Mato fra, definitor 310, 311.
Čokić, general i austr. ministar vojni 107, 108.

Deák Franjo, ugar. ministar pravde 40.
De Luca Antun, bečki nuncij i nadbiskup targenski 351, 352, 353, 354, 377.
Demelić Ivan, potpukovnik 99.
Denkstein, general 115.
Divković Josip fra, klerik 294.
Dobrila Juraj, biskup 2, 20.
Dodmassei Pavao, biskup pulatski 325.
Domaćinović Petar, župnik petrovaradinski 460.
Dominković Blaž fra, klerik 294.
Dropuljić Luka fra, sarajevski župnik 178, 179.
Džojić Jakov fra, bos. franjevac 347, 348,

Einspieler Andrija, katiheta 238.
Énekes Ivan, kat. misionar u Beogradu 274, 275, 276, 283, 284, 321, 323, 324.

Erdélyi Basilio, biskup veliko-varadinski 112, 115, 116.
Esref Efendi, inženjer 250, 280.
Esterházy Mavro grof, austr. poslanik kod Svete Stolice 43, 49, 50, 108.

Farkaš, kanonik pečujski 62.
Feigerle Ignjat Dr., dvorski župnik i glavni direktor Augustineuma u Beču 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 31, 32, 33, 34, 36, 124.
Fekete, kanonik ostrogonski 456.
Ferdinand I. (V), car austrijski i kralj ugar. hrv. 14, 20, 33, 36.
Ficquelmont Karlo, pretstojnik austr. vlade 37.
Filipović Adam (Aca), spiritual u đakovačkoj bogosloviji, docnije župnik u Gorjanu 7, 72, 130.
Filipović Pavao, kanonik đakovački 49, 121, 167.
Fogarasi Mihajlo, profesor teologije u Pešti 125.
Fonton, ruski diplom. činovnik 278.
Forgách grof, kanonik ostrogonski 456.
Franjo Josip I, car austrijski 41, 42, 43, 51, 59, 72, 74, 76, 77, 115, 118, 119, 124, 128, 135, 137, 153, 158, 168, 181, 183, 185, 188, 200, 206, 208, 215, 216, 218, 221, 224, 225, 227, 229, 239, 246, 248, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 264, 267, 268, 270, 274, 275, 276, 286, 290, 296, 300, 301, 302, 305, 306, 307, 308, 309, 321, 324, 325, 329, 330, 331, 332, 333, 336, 337, 339, 341, 351, 352, 355, 359, 360, 363, 366, 367, 369, 373, 375, 376, 377, 379, 380, 387, 388, 389, 391, 392, 393, 396, 402, 407, 411, 414, 449, 459.
Franzoni I. Ph. kardinal 185, 203, 326, 328.

Gaj Ljudevit Dr., hrvatski preporoditelj 23—30, 37, 50, 56, 67, 69, 70, 74, 97.
Galovac Magdalena 371.
Gallensperg, financ. savjetnik 359.
Gavrilović Jovan, načelnik u minist. financija u Beogradu 198.
Georgijević Mojo, advokat u Osijeku d. gr. 56, 57, 62, 66, 67, 68, 70, 136.
Gimotti, osječki građanin 129.
Girk, kanonik pečujski 201.
Glavadanović Andrija fra, definitor 310, 311.
Gorjupp, velika trgovina u Osijeku 80, 230,
Gotlibović, župnik valpovački 126, 131.
Grabovac Franjo fra, klerik 292.
Grđan Matija, župnik 130.
Grujić Nikanor, arhimandrit, docnije episkop pakrački 413.
Grünne Karlo grof, general 221.
Gučetić (Gozza) Lukša, savjetnik kod austr. poslanstva u Dresdenu 46, 63.
Guizot Franjo, franc. državnik 44.
Gyulay grof, austr. ministar vojni 76.

Hajnović Josip Dr., profesor u đakovačkoj bogosloviji, docnije župnik 1, 13, 20, 62.
Hám Ivan, nadbiskup ostrogonski 46, 64, 65.
Hammer-Purgstall Josip, savjetnik u ministarstvu inostranih djela i historik 186, 187, 204, 277, 348.
Hanrich, gen. prokurator u Požunu 125, 166.
Hasanija, Sarajlija 345, 346, 347.
Haulik Juraj, biskup, onda nadbiskup zagrebački 37, 38, 39, 46, 64, 65, 69, 77, 78, 79, 182, 223, 224, 265, 272, 282, 283, 298, 314, 316, 317, 339, 358, 377, 422, 445.
Häusle Jos. M. Dr., dvorski kapelan i direktor studija u bečkom Augustineju 16, 17, 18, 21, 31, 32, 33, 34, 35.
Haynald Ludovik Dr., pitomac u Augustineju, docnije nadbiskup kaločki 20.
Hegedušević Jakov Dr., profesor u đakovačkoj bogosloviji 6, 8, 65.
Helfert Aleksandar, drž. potsekretar 356, 382.
Hetschko Juraj, pravni zastupnik Strossmayerov 392, 397, 400.
Hillgartner Juraj, kum biskupov kod krštenja 3.
Hillgartner Terezija, kuma biskupova kod krštenja 3.
Hopf Ivan, svećenik čanadske biskupije 13.
Hrvat Mirko, biskupski advokat 375.
Huml Ivan, učitelj đakov. 129.
Huršid-paša, komandant beogradski, onda carski namjesnik u Bosni 212, 250, 251.

Ilijašević Stjepan, svećenik i školski nadzornik 132, 169.

Jakševac Ante, profesor 294.
Janežić Ante, učitelj 238.
Janković Aleksandar, srpski ministar 212.
Janković Joza, podžupan županije virovitičke 56, 57, 61.
Jelačić Josip barun (docnije grof), hrvatski ban 39, 40, 45, 46, 51, 52, 53, 56, 59, 62, 64, 65, 67, 69, 70, 71, 72, 74, 76, 81, 82, 83, 86, 87, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 124, 128, 153, 167, 168, 196, 215, 230, 248, 249, 272, 338, 339, 355, 382, 412, 419, 420.
Jelisaveta, bavarska princesa (docnije carica austrijska) 298.
Jesenković Stjepan, profesor u đakovačkoj bogosloviji 6, 7.
Josić Blaž, đakovački gvardijan 310.

Josip II, car rimski 98, 171, 173, 227, 234, 235, 243, 257, 326, 380.
Jovanović Petar, mitropolit beogradski 27, 211, 212, 329.
Jović Aleksandar barun, general 168.
Jukić Frano fra, književnik iz Bosne 89, 97, 98, 203, 205.
Juričić Ivo fra, definitor 310, 311.
Justelli, svećenik u Augustineju 20, 35.

Kaboga grof, general 115.
Kajetan, nadbiskup tebanski 439.
Kappel Vinko, direktor financija u Zagrebu 167.
Karačić Andrija fra, apost. provikar 241, 301, 318.
Karađorđević Aleksandar, knez Srbije 188, 189, 190, 211, 212, 281, 282, 325, 329, 459, 468.
Karadžić Vuk Stefanović, srpski književnik 197, 199.
Karaula Lovro fra, bos. kustos 199, 200, 277, 310, 311.
Kasapović Franjo, kapelan u Osijeku g. gr. 3.
Kempen Ivan, general i ministar policije 375.
Kiamil-paša, komesar otom. Porte 250, 251, 253, 259.
Klas Petar fra, direktor osječke franjev. gimnazije 4.
Klemen, rektor zagreb. seminara 37.
Klempay Josip, upravitelj pošta u Hrvatskoj i u Slavoniji 90.
Kljajić Ivan fra, eksprovincijal 310, 311.
Knićanin Stevan, srpski general 69, 70, 212.
Koch Damjan fra, direktor osječke franjev. gimnazije 4, 5.
Komendo Martin, đakovački kanonik 49, 126.
Kontić, županijski činovnik u Osijeku 196.
Kossuth Ludovik, madžarski političar 339.
Kostrenčić Stanislav, kapelan u Gospiću 64.
Kovačević Luka fra, bos. franjevac 346, 347, 348.
Krajčević, podžupan virovitički 457.
Krauss Filip barun, austr. ministar financija 41, 76, 82, 83, 84, 85, 167, 169, 339, 394, 395, 396.
Kräutner, general u Zemunu 460.
Kučera Alojzije fra, profesor osječke franjev. gimnazije 5.
Kuffner, svećenik u Augustineju 20.
Kujundžić Andrija fra, bos. provincijal 177, 192, 199, 200, 204, 216, 217, 219, 221, 236, 250, 269, 296, 303, 306, 310, 311.
Kuković Josip, biskup đakovački 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 20, 22, 23, 25, 27, 31, 32, 33, 38, 40, 41, 42, 43, 48, 49, 50, 65, 66, 69, 71, 72, 73, 74, 79, 122, 123, 137, 143, 173, 374.
Kukuljević Ivan, hrv. književnik 64, 350, 351, 360, 413, 422, 423, 443, 444, 445, 446, 447.
Kulmer Franjo barun, veliki župan srijemski, docnije austrijski ministar 28, 41, 42, 46, 55, 56, 59, 67, 69, 70, 76, 97.
Kunić Filip fra, bos. franjevac u Đakovu 368.
Kutleša Mijo fra, definitor 310, 312.
Kuzmanović, proto vukovarski 131.

Lang Ivan, vlastelinski namještenik 371.
Lasser Josip barun, ministarski povjerenik 59.
Lebzeltern Franjo barun, ministar inostranih djela 37.
Leiningen grof, general 252, 253, 259.
Lentulay Benko, podban 173, 207, 237, 238, 242, 248, 254, 261, 270, 279, 287.
Libény Ivan, krojački kalfa 249.
Lončarević Ivan fra, profesor osječke franjev. gimnazije 4.
Lonovics Josip, jegarski nadbiskup 46.
Loppussny Franjo, profesor peštanskoga univerziteta i dekan teološkoga fakulteta 402, 403, 404.
Louis Philippe, franc. kralj 44.
Lučić Đurica, kapetan 130.

Macchi, kardinal 438.
Magazinović Stefan, šef srp. policije i major 329.
Mahmud II, otomanski sultan 101.
Maksimilijan, bavarski vojvoda (tast cara Franje Josipa I) 297.
Malajoni Marianus, biskup nikopoljski i apost. vikar u Vlaškoj 185, 186, 188.
Malfen, činovnik u dvorskom kabinetu 35.
Mandić Antun, biskup đakovački 7, 8, 25.
Manger Petar, kanonik splitski 98.
Maračić Franjo fra, klerik 294.
Marjanović Stjepan, kapelan u Zemunu, docnije župnik u Slankamenu 27.
Márkfi Samuil, profesor peštanskoga univerziteta 402.
Marković Stefan, srp. ministar inostr. djela 325, 329.
Martić Grga fra, bos. franjevac i hrv. književnik 347.
Martić Stjepan fra, klerik 292.
Matić Josip, kanonik đakovački 6, 7, 8, 24, 49, 62, 70, 72, 80, 201, 215, 272, 292, 294, 456.
Matizović Đuro, župnik 70.
Mayerhoffer Ferdinand, austrijski konzul u Beogradu, docnije general 26, 167, 181.
Mayerik Eugen fra, profesor osječke franjev. gimnazije 5.
Mažuranić Ivan, hrvatski književnik (docnije ban) 64, 65, 66.
Melinčević Nikola, prezidijalni činovnik 383.

Mertz Franjo, sekretar biskupa Kukovića 23.
Mesić Matija, profesor u pravoslovnoj akademiji u Zagrebu 444.
Mešutar, minist. referent u Beču 271, 313.
Mickiewicz Adam, poljski pjesnik 61.
Miessl-Frauenstadt Franjo, direktor registrature u ministarstvu inostranih djela u Beču 391, 392.
Mihaljević Ivan fra, klerik 292.
Mihaljević Jerko fra, klerik 292.
Mihaljević Matija, kanonik đakov. 126, 295.
Mihaljević Mihajlo, đakov. kanonik 49.
Mihalić Ante, župnik u Petrovaradinu 12, 13.
Miličević Ivan fra, klerik 292.
Mlinarić Stjepan, školski drug biskupov, docninje kanonik kod Sv. Jeronima u Rimu 7.
Mohači (Mohácsy) Kazimir, Osječanin, prijatelj biskupov 22.
Mojses Stjepan, kanonik zagrebački, docnije bansko-bistrički biskup 57, 66, 67, 69, 125.
Molnár Filip, profesor 293.
Momčinović Franjo fra, klerik 292.
Müller, posjednik 389, 390.
Muzler Juraj, župnik 132.

Nádasdy Franjo grof, nadbiskup kaločki 278, 462.
Nádasdy Franjo grof, ministar pravde 369, 370, 373, 396.
Nedić Martin fra, bos. definitor 187, 192, 199, 200, 202, 203, 204, 205, 206, 216, 219, 221, 222, 226, 227, 229, 231, 233, 234, 235, 240, 243, 250, 251, 256, 310, 311, 317, 318, 344, 345, 346.
Nehiba Ivan, vikar nadbiskupa kaločkoga 278.
Neumayer Ivan, gradski tribun, onda kapetan u Osijeku 169, 371.
Neustädter Josip barun, general, neko vrijeme zamjenik bana Jelačića u Zagrebu 46.
Nicol, francuski fizik 340.
Nikola I, car ruski 45.
Nugent Laval grof, general 115.

Obrovac Pavao Dr., profesor u đakovačkoj bogosloviji 7, 21.
Odescalchi knez 460.
Odilon Barrot Kamilo, pretsjednik franc. vlade 44.
O' Donell grof, general 249.
Omer Paša, bos. namjesnik 187, 202, 203, 205.
Optrkić, kapetan 131.
Ožegović Ivana rođ. grofica Sermage, žena Metela Ožegovića 165, 167, 169, 196, 231, 271, 273, 412.
Ožegović Metel, savjetnik u ministarstvu unutrašnjih djela, onda kasacioni sudija u Beču 46, 58, 59, 61, 69, 77, 125, 128, 165, 166, 181, 182, 195, 196, 230, 271, 272, 273, 313, 337, 340, 355, 356, 375, 389, 390, 411, 412.
Ožegović Mirko, biskup senjski 38, 182, 313, 337, 338, 412.

Parsi-Martini, sekretar bečke nuncijature 181.
Pašalić Filip fra, bos. franjevac 289.
Paulković, činovnik u bečkom ministarstvu financija 411.
Pavić Karlo, đakov. kanonik prepošt 49, 70, 130, 133, 136, 200, 201, 216, 386, 457.
Pejačević Petar grof, vel. župan osječki 126, 135, 168, 196, 312, 337, 338, 339, 382, 383, 384, 385, 395, 396, 457.
Pejaković Stjepan, sekretar Metela Ožegovića 61, 231.
Penjić Ilija, bilježnik grada Osijeka 279.
Penjić Pavao, osječki gradski senator 47.
Periša gl. Rogić Petar.
Petronijević Avram, srpski ministar inostranih djela 459, 460, 461, 462.
Petrović Danilo, iguman ravanički 131.
Petrović Luka Dr., pitomac u Augustineju, docnije kanonik zagrebački 20.
Pipitz Josip, austr. drž. potsekretar 43.
Pio IX, papa 38, 49, 50, 72, 73, 80, 109, 115, 116, 117, 118, 128, 134, 137, 144, 145, 153, 164, 170, 171, 179, 180, 182, 183, 190, 192, 200, 206, 224, 264, 314, 351, 352, 380, 418, 421, 422, 426, 428, 429, 430, 431, 432, 434, 460.
Poljaković Filip fra, klerik 294.
Popović Miloš, novinar 283.
Poslavski Ante, župnik 70.
Pozsonyi Josip, gradski senator osječki 168.
Prandau Gustav barun, slavonski spahija 56, 62, 69, 337, 370, 395.
Pucić (Pozza) Orsat (Medo) grof, Dubrovčanin 22.
Pulić Đuro Dr., gimn. direktor 2, 20, 98.

Rački Franjo Dr., kanonik i književnik hrvatski 412, 422, 423, 425, 446, 447.
Radić Gašpar, župnik 133.
Radosavljević Teodor, austr. gen. konzul, u Beogradu 190, 191, 194, 195, 211, 252, 255, 256, 266, 267, 278, 279, 281, 320, 325, 326, 329, 364, 365, 367, 374, 460.
Raffay Emerik, biskup đakovački 25.
Rajačić Josip, srpski patrijar 64, 69, 70, 131, 135.
Ranolder Ivan, kanonik, docnije biskup vesprimski 46, 62, 67, 69.
Rastović Ivan, đakovački kanonik 49, 215.
Raunicher (= Ravnikar, Slovenac), biskup tršćanski 238.

Rignano Antonio fra, general franj. reda u Rimu 218.
Robida Karlo, profesor 238.
Rogić Petar (Periša), župnik u Petrijevcima 47, 62, 67, 69, 127, 128.
Rubida, župan. činovnik u Osijeku 196, 337.
Rudmaš S., inspektor 238.
Ruhwald Ante, bivši vlastel. činovnik 330, 331, 332, 369, 370, 371, 372, 373, 375, 392, 393, 394, 397, 398, 399, 400.
Rušnov, pretsjednik banskoga stola 338, 376.

Salop.k (Szallopek) Ivan, podžupan virovitički 25.
Schandru Nikola, polic. komesar u Zemunu 319.
Schiedermayer Ivan Dr., dvorski kapelan i spiritual u Augustineju 16, 17.
Schlick Franjo grof, general 230.
Schmerling Antun vitez, austr. ministar pravde 76, 168, 337, 338.
Schmidt Vilim fra, direktor osječke franjev. gimnazije 4.
Schmidt Vjekoslav, načelnik osječki 274 280, 338, 339.
Schmutzer Kalikst fra, provincijal redodržave Sv. Ivana Kapistr. 64.
Schrott Josip, zagreb. kanonik prepošt 39, 271, 272.
Schwarzenberg Feliks knez, pretsjednik austr. vlade 41, 42, 43, 46, 49, 69, 73, 76, 97, 98, 182, 191.
Scitovszky Ivan, pečujski biskup, docnije ostrogonski nadbiskup 46, 47, 64, 69, 200, 281, 284, 296, 297, 312, 313, 314, 315, 316, 317.
Sečen gl. Széchen.
Simić Aleksa, srpski ministar inostranih djela 255, 256, 266, 282, 329.
Simor Ivan Dr., pitomac u Augustineju, docnije biskup pečujski i nadbiskup ostrogonski 20, 201, 313.
Sofija nadvojvotkinja, mati cara Franje Josipa 181.
Soić Vencel, kanon. 313, 390, 412.
Soretić Franjo, vicekancelar austr. konzulata u Beogradu, onda upravitelj austr. konzulata u Sarajevu 212, 255, 256, 361, 363.
Stadion Franjo grof, austr. ministar unutrašnjih posala 40, 41, 42, 76.
Stamatović Pavle, proto 69.
Stanojević, graničarski oficir 230.
Stefanović Stefan (Tenka), pretsjednik Sovjeta 282.
Stockau Sofija grofica, udata za bana Jelačića 102, 103, 104, 105, 106, 167.
Stojković, arhimandrit gergetečki 131.
Streit Juraj, profesor 293.
Strossmayer Ana, rođena Erdeljac, žena Ivana Strossmayera, mati biskupova 3, 44, 130, 135, 390.
Strossmayaer Ivan, otac biskupov 3, 4, 5, 6, 125, 135, 330, 335, 336, 370, 371, 372, 393, 399.
Strossmayer Mato, brat biskupov 5.
Sučić Pavao de Pacsér, đakovački biskup 7, 25.
Sukić Adam, župnik u Osijeku g. gr., docnije kanonik đakovački 8, 46, 62, 65, 67, 68, 69, 72, 109, 126, 167, 319, 423, 458.
Széchen Antun grof, administrator županije požeške 39, 356.

Šagovac Franjo Dr., profesor 292, 295.
Šokčević Josip, general i banski zamjenik 392, 395, 400, 401, 413, 414, 415, 419, 442, 443, 448.
Šokčević Nikola fra, bos. franjevac 346, 347, 348.
Štur Ljudevit, slovački političar 125.
Šulek Bogoslav, novinar 59, 61.
Šumanovac Andrija Dr., profesor u đakovačkoj bogosloviji 7.
Šunjić Marjan fra, docnije biskup 171, 172, 174, 177, 219, 221, 222, 223, 226, 227, 229, 231, 233, 234, 235, 240, 242, 243, 244, 250, 251, 256, 262, 265, 267, 268, 269, 270, 277, 278, 280, 286, 288, 290, 297, 299, 303, 306, 310, 311, 318, 324, 325, 326, 356, 357, 359, 361, 362, 363, 367, 377, 378, 380.

Teleki Ladislav, madžar. političar 44.
Tepeluk Petar fra, klerik 294.
Terebelsky, Čeh 122.
Terzić Ivan fra, klerik 294.
Theiner Augustin, papinski arhivar u Vatikanu 446.
Thierry Adolf, savjetnik u austr. ministarstvu unutrašnjih djela 442, 449.
Thiers Ludovik, franc. državnik 44.
Thinnfeld, vitez, austr. ministar poljoprivrede 41, 76.
Thun Leon grof, austr. ministar vjera i prosvjete 59, 60, 65, 67, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 76, 183, 188, 200, 260, 308, 359, 367, 386, 388, 389, 390.
Thysebaert barun, nadbiskup olomucki 113, 115, 116.
Tkalčec Tiburcije fra, katol. misionar u Beogradu 190, 191, 193, 194, 241, 269, 272, 275.
Topalović Mato, profesor đakovačke bogoslovije i hrvatski književnik 2, 7, 8, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 35, 67, 166, 167, 192, 199, 204, 283, 447, 457.
Tordinac Juraj, direktor biskupske kancelarije 210.
Tuzlančić Ante fra, definitor 310, 312.

Užarević Augustin fra, klerik 292.

Veli (Velijjudin) paša, carski namjesnik u Bosni 220.

Viale Prela Mihajlo, nadbiskup kartaški i nuncij Svete Stolice u Beču 26, 37, 38, 65, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 165, 180, 182, 185, 186, 187, 192, 193, 199, 204, 205, 206, 217, 221, 223, 229, 230, 235, 241, 247, 264, 285, 290, 326, 328, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462.
Vicari Hermann von, nadbiskup freiburški 303, 304.
Vidić Lovro fra, klerik 292.
Virozsil Antun, profesor peštanskoga universiteta 340.
Vladisavljević Antun, župnik 68.
Vorgić Jakov, župnik 68.
Vranyczany, konz. kancelar u Beogradu 321, 364.
Vranyczany Ambroz, veletrgovac 132, 412, 413, 446, 447.
Vranyczany Juraj, trgovac na Rijeci 90.
Vukotinović Ljudevit, hrvatski književnik 64.
Vuković Dimitrije, podnačelnik osječki 168.
Vuletić, austr. vicekonzul u Mostaru 288.

Werner barun, drž. potsekretar 179, 211, 214, 232, 236, 268, 280, 285, 286, 307, 357, 361, 364, 379.
Widmer (= Vidmar, Slovenac) Bartolomej Dr., dvorski kapelan i direktor studija u bečkom Augustineju 16, 17, 21.
Wiett de, franc. vicekonzul u Sarajevu 277.

Zengevall Karlo, kapetan 47.
Zenner Franjo Ž., bečki kanonik 30, 33, 35, 60, 181.
Zichy Dominik grof, biskup vesprimski 50.
Zidarić Ivan, banski komesar u Osijeku 62, 68, 69.
Zimmermann Mihajlo 371.
Zsitvay Stjepan, župnik zemunski 212, 323, 324.
Zubanović Mato, župnik 129.
Zurhaleg, kancelar austr. konzulata u Beogradu 212.
Zviršić Ante, kapelan u Petrovaradinu, docnije župnik u Đakovu 12, 13, 65, 92.

Živanović Jakov, prvi sekretar Sovjeta 282.
Župan Lavoslav, tiskar u Zagrebu 207, 208.

13 – Knjižnica HAZU

653856
PA-101-100